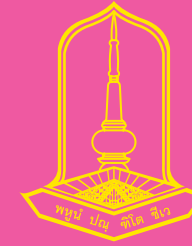

Utilization of Rubber Stamps for Creating Graphic Arts from Relief Process <i>Kanokwan Nithirattapat</i>	1
Language Usage and Techniques of the Poetic Work "Short Life" Composed by His Holiness Somdet Phra Nyanasamvara, the Supreme Patriarch of Thailand (Charoen Svaddhano) <i>Kanchana Tonpo</i>	11
The Art of Mon Crematorium : A Case Study of Wat Chankapor, Pathumthani Province <i>Jirada Praebaisri</i>	24
Thailand Implementation of the Plain Tobacco Packaging Law: Compatibility to World Trade Organization Agreement and the Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property <i>Chananya Techatnuchai and Udomsak Sinthipong</i>	35
Juristic Person and Director Liability in Copyright Infringement <i>Chitpol Jaruekdee and Udomsak Sinthipong</i>	44
Important Factor for Guidelines to Educate People in the Process Community Planning of Nongphok Sub-District Administrative Organization, ThawatBuri District, Roi Et Province. <i>Chaiyan Pengvipas, Dita Sangvatanachai and Pondej Choawarat</i>	61
Internal audit competency of Firms within Chemical products of Thailand: Impacts on Risk management efficiency and Client acceptance <i>Nuttavong Poonpool and Kittaya Sangboon</i>	75
The Development of Marketing Strategy for Construction Contractor of Bangbua Community, Bangkok <i>Naulchan Chotikhunakorn</i>	87
Follow up Study Public Administration Program Management, Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Pathom Rajabhat University <i>Nipapan Jentsantikul</i>	98
Production Way and Security of Life in Sisaket ,Thailand. <i>Pakronchai Suphat, Pongsatom Taweetanawanit, Nathagorn Tosing, Thongon Mounmachy and Mananya Naksingthong</i>	107
Use of Didactical Strategy Model to Promote Achievement and Teaching and Learning Satisfaction of Nursing Students, Boromarajonnani College of Nursing, Chiang Mai <i>Prakaikaeaw Tanasuvan</i>	121
Developing a Learning Management Model for Improving Critical Thinking Skills in the Science Learning Strand of 9th Grade Students <i>Patichart Sachiyo</i>	131
A Study on the Strength of Community in Ban Muangmai, Amphoe Phu-Phiang, Nan Province. <i>Kanokrat Duangpikul, and Jarunon Mathaphun</i>	141
The Development Guidelines of the Nature Education Center for Mangrove Conservation and Eco-tourism in Chonburi Province <i>Pimphun Sujarinphong</i>	154
Factors Affecting toward Sustainable Land Management <i>Pronpimon Kumpetch and Chuleerat Kongruang</i>	165
Role of Buddhist Monks in Managing ConflictS in Community <i>Phamahajumearar Kumsuk, Jumnong Adivattanasi, Sa-ard Banchirdrit and Boonrueng Sriharun</i>	176
Language Diversity of Tribes in Sisaket Province <i>Patchara Pratswet</i>	187
The Socialization of Non-curricular reading, Learning Group, Secondary Education Following Middle Basic Course Education, B.E.2551 <i>Pichit Keawsuriwong, Chusak Sukaranandana and Weena Weesapen</i>	195
Sub-Center Role of Vangnang Community, Mueang District Maha Sarakham Province <i>Yuthana Khakanmalee and Thawon Niyompanitpatana</i>	210
The Patterns of Cost Saving of Poultry Farmers in Khonkaen Province <i>Lugkhano Yodklaw and Naruemoi Ariyapim</i>	222
The Development of a Personality Test for Selecting Call Center Agent of Gosoft (Thailand) Company <i>Wanyuda Sikhaentrai, Arisa Samrong</i>	230
The Transition of Political Structure in Lao PDR under the 2003 Amendment Constitution <i>Suthikarn Meechan</i>	238
The Development of Social Capital to Build up a Strong Community <i>Suprane Junsong, Boonton Dockthasong, Sa-ard Banchirdrit, and Boonrueng Sriharun</i>	249
The Transformational Leadership of Tambon Nai Muang in the Areas of Municipal Executive Administration Organization, Muang District Khon Kaen Province. <i>Oirudee Santorn and Kasemchart Naressenie</i>	261
A Study Model of Suitable Projects for the Reduction of Waste in Kohkaew Sub-District Municipal, Selaphum District, Roi-Et Province. <i>Chatchawan Gunchanarong and Pondej Chaowarat</i>	274
Establish the Strategy from the Management Survey Research <i>Sanya Kenaphoom</i>	282
Development of an UCSCS Instruction Model for Developing Solving Problem Skills of Prathomsuksa 4 students <i>Niyom Chuaylek</i>	310
Social Capital and Food Security in a Rural Community: Khuan Ru Sub-district, Rattaphum District, Songkhla Province <i>Amavasee Ampansirirat, Marisa Suwanraj, Pannatsaya Wannawilai, and Trongrit Thongmeekhaun</i>	324
Development Guidelines on Sustainable Rural Tourism at Rangchorakhe Canal Community, Amphor Sena, Phranakhon Si Ayutthaya Province <i>Thiraporn Sangpiroon, Sumonratee Ninnatipun</i>	336

การประยุกต์ใช้วัสดุการทำตรายางจากส่วนบนเพื่อการสร้างแม่พิมพ์สำหรับกระบวนการพิมพ์ <i>กนกวรรณ นิธิรัฐพัฒน์</i>	1
การใช้ภาษาและกลวิธีการประพันธ์ในพระนิพนธ์เรื่อง "ชีวิตนี้น้อยนัก" ของสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (เจริญ สุวฑฺฒโน) <i>กาญจนา คันทวี</i>	11
ศิลปกรรมอนุสรณ์สถานอัญญา : กรณีศึกษาวัดจันทน์กระพ้อ จังหวัดปทุมธานี <i>จิราดา พรไพศริ</i>	24
การนำกฎหมายของบุหรี่แบบเริ่มมาใช้ในประเทศไทย: พันธกรณีตามความตกลงขององค์การการค้าโลก และความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาเกี่ยวกับการค้า <i>ชนัญญา เศรษฐินุชิต และอุคมศักดิ์ สินธิพงษ์</i>	35
ความรับผิดชอบของนิติบุคคลและกรรมการต่อการละเมิดลิขสิทธิ์ <i>ฉัตรพร จารึกดี, อุคมศักดิ์ สินธิพงษ์</i>	44
ปัจจัยสำคัญเพื่อกำหนดแนวทางการให้ความรู้แก่ประชาชนในกระบวนการวางแผนชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลหนองพลก อำเภอร้อยศรี จังหวัดร้อยเอ็ด <i>ไชยันต์ เข็งวิภาส, ศิธา แสงวัฒนะชัย และพลเดช ขวรัตน์</i>	61
ผลกระทบของศึกษาการตรวจสอบภายในที่มีต่อประสิทธิภาพการบริหารความเสี่ยงและการเป็นที่ยอมรับจากลูกค้าของอุตสาหกรรมเคมีภัณฑ์ในประเทศไทย <i>ณัฐวงศ์ พงษ์ผล และกาญจนา แสงบุญ</i>	75
แนวทางการพัฒนาการตลาดข้างชุมชนบางบัว เขตบางเขน <i>นวลจันทร์ โชติคุณากร</i>	87
การติดตามผลการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม <i>นิภาพรรณ เจนสันติกุล</i>	98
วิถีการผลิตกับความมั่นคงของชีวิตจังหวัดศรีสะเกษ <i>ปรกณีย์ สุพัฒน์, พงศธร ทวีระวานิชย์, นิษฐกร ไช้สิงห์, ทองอุ่น มีนหมาย และณัฐญา นาคสิงห์ทอง</i>	107
การใช้รูปแบบการสอน Didactical Strategy เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์และความพึงพอใจต่อการเรียนการสอนของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีน เชียงใหม่ <i>ประกายแก้ว ธนสุวรรณ</i>	121
การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการศึกษาอย่างมีวิจารณญาณ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 <i>ปาริชาติ ขาขิโย</i>	131
การศึกษาความเป็นชุมชนเข้มแข็งบ้านม่วงใหม่ อำเภออุ้มผาง จังหวัดน่าน <i>กนกรัตน์ คงพิทิต และจารุณันท์ แร่พันธ์</i>	141
แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนชาวนาและอนุรักษ์ป่าชายเลนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในจังหวัดระนอง <i>พิมพ์พรรณ สุจาริมพงศ์</i>	154
ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน <i>พรพิมล ข้าเพชร และสุธีรัตน์ คงเรือง</i>	165
บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการความขัดแย้งในชุมชน <i>พระมหาจำเริญ คำสุข, จำรงค์ อติวัฒน์สิทธิ์, สะอาด บรรเจิดฤทธิ์ และบุญเรือง ศรีทรัพย์</i>	176
ความหลากหลายทางภาษาของชนเผ่าในจังหวัดศรีสะเกษ <i>พัชรา ราษฎร์เวทย์</i>	187
การขับเคลื่อนทางสังคมในหนึ่งสี่ร้อยอำเภอเวลา กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 <i>พิชิต แก้วสุวิงษ์, สุศักดิ์ สุภรณ์ทน และวีณา วิสเพ็ญ</i>	195
การศึกษามหาภาคการเป็นศูนย์กลางย่อย (Sub-Center) ของชุมชนเวียงน้ำ อ.เมือง จ.มหาสารคาม <i>นุชธนา ชำอินนะสี และกวีลย์ นิยมพานิชพัฒนา</i>	210
รูปแบบการประหยัดต้นทุนของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่ในจังหวัดขอนแก่น <i>ฉัตรโณ ยอดแก้ว และนฤมล อธิยพิมพ์</i>	222
การสร้างแบบวัดคุณภาพเพื่อคัดเลือกพนักงานลูกค้าสัมพันธ์ บริษัทโกซอฟท์ (ประเทศไทย) จำกัด <i>วรรณยุดา สีแสนไทร และธริสา สารอง</i>	230
การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเมืองของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับปรับปรุงแก้ไข ค.ศ.2003 <i>ศุทธิกานต์ มีจีน</i>	238
การพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง <i>สุปราณี จันทร์ส่ง, บุญถิ่น คอภิสถ, สอาด บรรเจิดฤทธิ์ และบุญเรือง ศรีทรัพย์</i>	249
ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารเทศบาลตำบลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น <i>อ้อยฤดี สิมกร และเกษมชาติ นเรศเสณี</i>	261
การศึกษารูปแบบโครงการลดปริมาณขยะที่เหมาะสมกับพื้นที่เทศบาลตำบลเกาะแก้ว อำเภอเสถภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด <i>ชัชวาลย์ ภูบุญชนะรงค์ และพลเดช ขวรัตน์</i>	274
การสร้างกลยุทธ์จากฐานการวิจัยเชิงสำรวจทางการบริหารจัดการ <i>สัญญา เกตนาคม</i>	282
การพัฒนารูปแบบการสอน เพื่อพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาของนิสิตศึกษาศาสตร์และศึกษานิเทศศาสตร์ โดยใช้รูปแบบการสอน ยู.ซี.เอส.อี.เอส. (UCSCS Learning) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 <i>นิยม ช้อยเส็ก</i>	310
ทุนทางสังคมกับความมั่นคงทางอาหารในชุมชนชนบท : กรณีตำบลคอนวู อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา <i>อมวาลี อัมพันศิริรัตน์, มาริสา สุวรรณราช, พันธยา วรรณวิไล และทรงฤทธิ์ ทองมีชัย</i>	324
แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงชุมชนท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในชุมชนคลองรางจระเข้ อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา <i>กิรพร แสงพิรุณ และสุมนรดี นิยมเคติพันธ์</i>	336

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ปีที่ 35 ฉบับที่ 2 เดือน มีนาคม-เมษายน พ.ศ.2559

เจ้าของ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

วัตถุประสงค์

เพื่อส่งเสริมเผยแพร่ผลงานวิชาการและงานวิจัยที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาองค์ความรู้ทางวิชาการ และเป็นสื่อกลางแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเชิงวิชาการ โดยครอบคลุมวิชาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ การศึกษา ศิลปกรรม ดนตรี สถาปัตยกรรม ภาษา วรรณกรรม กำหนดการตีพิมพ์ปีละ 6 ฉบับ ออกราย 2 เดือน คือ เล่ม 1 มกราคม – กุมภาพันธ์ / เล่ม 2 มีนาคม – เมษายน/เล่ม 3 พฤษภาคม – มิถุนายน/เล่ม 4 กรกฎาคม – สิงหาคม /เล่ม 5 กันยายน – ตุลาคม และ เล่ม 6 พฤศจิกายน – ธันวาคม

บทความวิชาการและบทความวิจัยที่นำมาตีพิมพ์ในวารสารมหาวิทยาลัยมหาสารคามนี้ จะต้องได้รับการตรวจสอบทางวิชาการ (Peer review) ซึ่งปกติจะมี Double Blind (ผู้พิจารณา 2 คน) หรือ Triple Blind (ผู้พิจารณา 3 คน) ทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย

ที่ปรึกษา

อธิการบดี

รองอธิการบดีฝ่ายวางแผนและวิจัย

บรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.ปพฤกษ์บารมี อุตสาหะวานิชกิจ

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร.อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ศาสตราจารย์ ดร.ณรงค์ ปิ่นมิม

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

รองศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมศักดิ์ พิภูลศรี

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

รองศาสตราจารย์ ดร.ณรงค์ชัย ปฎิกรัชต์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

รองศาสตราจารย์ ดร.คาราวรัตน์ เมตตาริกานนท์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีศิลป์ สืบวัฒนะ

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

รองศาสตราจารย์ ดร.บุญชม ศรีสะอาด

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

รองศาสตราจารย์ ดร.มนวิภา ผดุงสิทธิ์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.ศุภชัย สิงห์ยะบูน้อย

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

รองศาสตราจารย์ ดร.สุจินดา เจียมศรีพงษ์

มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

รองศาสตราจารย์ ดร.สุทธิวรรณ ตันติรจนาวงศ์

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา

รองศาสตราจารย์ ดร.สุทธิวรรณ พิรศักดิ์โสภณ

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

รองศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ ทั่วยเรือคำ

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

รองศาสตราจารย์ ดร.วณิช นิรันทรานนท์

สถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตอุดรธานี

รองศาสตราจารย์พิทักษ์ น้อยวงศ์

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

รองศาสตราจารย์ยงยุทธ ชูแค้น

มหาวิทยาลัยศิลปากร

รองศาสตราจารย์สิทธิพร ภิรมย์ริน

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กมลพร สอนศรี

มหาวิทยาลัยมหิดล

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธัญญา สังขพันธานนท์

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรวิทย์ จันทร์ศิริ

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กอบศักดิ์ สมุทรจักร

มหาวิทยาลัยมหิดล

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมชัย ภัทรธนาพันธ์

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ คำคง

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เอื้อมพร หลินเจริญ

มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุเมินทร์ เบ้าธรรม

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี วิทยาเขตสกลนคร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรศิริ ปิยะพิมพ์สิทธิ์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิคม นาคอ้าย

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

อาจารย์ ดร.พิมพ์ยุพา ประพันธ์

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Mr.Gordon baker

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

นางฉวีวรรณ อรรถศรีธรรม

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

เลขานุการ

จิราวัฒน์ ภูสิทธิ์

สำนักงานกองบรรณาธิการ

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

โทรศัพท์ 0-4375-4321 ต่อ 1754 หรือ 0-4375-4416

ราคาปก 60 บาท

กำหนดเผยแพร่ ปีละ 6 ฉบับ

ฉบับที่ 1 มกราคม-กุมภาพันธ์

ฉบับที่ 4 กรกฎาคม-สิงหาคม

กองส่งเสริมการวิจัยและบริการวิชาการ

ตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม 44150

ราคาสมาชิก ราย 1 ปี 240 บาท

ราย 2 ปี 480 บาท

ฉบับที่ 2 มีนาคม-เมษายน

ฉบับที่ 5 กันยายน-ตุลาคม

ฉบับที่ 3 พฤษภาคม-มิถุนายน

ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน-ธันวาคม

พิมพ์เผยแพร่เมื่อวันที่ 28 เมษายน 2559

บทบรรณาธิการ

สวัสดีครับ วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ฉบับที่ 2 ประจำปี 2559 ฉบับนี้ยังเข้มข้นด้วยเนื้อหาและสาระทางวิชาการ ทุกบทความวิจัยและบทความวิชาการได้ผ่านการกลั่นกรองจากกองบรรณาธิการและผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบทางวิชาการ เพื่อให้วารสารเป็นที่ยอมรับและเกิดความเชื่อมั่นในวงการศึกษาในการจัดทำวารสารทางวิชาการ กองบรรณาธิการได้ให้ความสำคัญกับคุณภาพของบทความวิจัยและบทความทางวิชาการที่คัดเลือกนำมาลงตีพิมพ์ในแต่ละฉบับ โดยบทความวิจัยและบทความทางวิชาการที่ถูกคัดเลือกตีพิมพ์จะต้องผ่านการตรวจสอบทางวิชาการจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Reviewers) ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติสอดคล้องกับสาขาวิชาทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ท่านเหล่านี้ได้สละเวลาอันมีค่าในการช่วยอ่านและพิจารณาต้นฉบับ พร้อมทั้งให้คำแนะนำที่มีประโยชน์ต่อการดำเนินการจัดทำวารสารเป็น อย่างดี กองบรรณาธิการขอกราบขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ฉบับนี้ประกอบด้วยบทความจำนวน 29 เรื่อง ได้แก่ (1) การสร้างแม่พิมพ์สำหรับการพิมพ์กระบวนการพิมพ์ (2) การใช้ภาษาและกลวิธีการประพันธ์ในพระนิพนธ์เรื่อง ชีวิตนี้น้อยนัก (3) ศิลปกรรมเมรุปราสาทมอญ กรณีศึกษาวัดจันทน์กะพ้อ (4) การนำกฎหมายของบรูห์แบบเรียบมาใช้ในประเทศไทย (5) ความรับผิดชอบของนิติบุคคลและกรรมการต่อการละเมิดสิทธิในลิขสิทธิ์ (6) ปัจจัยสำคัญเพื่อกำหนดแนวทางการให้ความรู้แก่ประชาชนในกระบวนการวางผังชุมชน (7) ศักยภาพการตรวจสอบภายใน ประสิทธิภาพการบริหารความเสี่ยง และการเป็นที่ยอมรับจากลูกค้า (8) แนวทางการพัฒนาการตลาดข้างชุมชนบางบัว (9) ข้อเสนอธรรมนุญท้องถิ่นด้านการจัดการภัยพิบัติ (10) วิธีการผลิตกับความมั่นคงของชีวิต (11) การใช้รูปแบบการสอน Didactical Strategy เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์และความพึงพอใจต่อการเรียนการสอน (12) การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (13) การศึกษาความเป็นชุมชนเข้มแข็งบ้านม่วงใหม่ (14) การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ศูนย์ศึกษาธรรมชาติและอนุรักษ์ป่าชายเลนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (15) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน (16) ความหลากหลายทางภาษาของชนเผ่า (17) บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการความขัดแย้งในชุมชน (18) การขัดเกลาทางสังคมในหนังสืออ่านนอกเวลา กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย (19) การศึกษาบทบาทการเป็นศูนย์กลางย่อย (Sub-Center) ของชุมชนแวงนาง (20) รูปแบบการประหยัดต้นทุนของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่ (21) การสร้างแบบวัดบุคลิกภาพ เพื่อคัดเลือกพนักงานลูกค้าสัมพันธ์ (22) การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเมืองของ สปป.ลาว (23) การพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง (24) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารเทศบาลตำบล (25) การศึกษารูปแบบโครงการลดปริมาณขยะที่เหมาะสมกับพื้นที่เทศบาล (26) การสร้างกลยุทธ์จากฐานการวิจัยเชิงสำรวจทางการบริหาร (27) ทุนทางสังคมกับความมั่นคงทางอาหารในชุมชนชนบท (28) การพัฒนารูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาภัยพิบัติทางธรรมชาติและทักษะ การแก้ปัญหา โดยใช้รูปแบบการสอน ยู.ซี.เอส.ซี.เอส. (UCSCS Learning) และ (29) แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงชนบทอย่างยั่งยืนในชุมชน

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ยินดีต้อนรับสำหรับบรรดานักวิชาการและนิสิตนักศึกษาที่ต้องการนำเสนอผลงานวิชาการ ไม่ว่าจะเป็นบทความวิจัย บทความวิชาการ บทความทั่วไป หรือบทความทวิภาคีทั้งจากภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยมหาสารคาม กองบรรณาธิการยินดีต้อนรับ เปิดกว้าง และพร้อมรับต้นฉบับของท่านตลอดเวลา ขอให้ศึกษารูปแบบการเขียนจากทำวารสารแต่ละฉบับ ส่งมาให้ยังกองบรรณาธิการโดยไว หัวข้อเรื่องและประเด็นนำเสนอที่เกี่ยวข้องกับมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ บริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์ และอื่นๆ กองบรรณาธิการยินดีและพร้อมรับต้นฉบับเป็นอย่างมาก เพื่อให้เกิดการเปิดกว้างด้านเนื้อหาและสาระที่จะบรรจุในวารสารและเพื่อให้ครอบคลุมทุกสาขาและวิทยาการที่เกี่ยวข้องกับทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ในสุดท้ายนี้ กองบรรณาธิการขอขอบพระคุณท่านผู้อ่านทุกท่านที่ได้ให้คำติชมและให้คำแนะนำเพื่อการปรับปรุงการดำเนินการจัดทำวารสารมาโดยตลอด โดยกองบรรณาธิการได้ให้ความสำคัญและมุ่งเน้นกับการพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพของวารสารให้เป็นที่น่าเชื่อถือและยอมรับในวงการศึกษาการอยู่เสมอและต่อเนื่อง

รองศาสตราจารย์ ดร.ปพฤกษ์บาร์มี อุตสาหะวาณิชกิจ
บรรณาธิการ

สารบัญ

การประยุกต์ใช้วัสดุการทำตรายางจากส่วนหนูนเพื่อการสร้างแม่พิมพ์สำหรับกระบวนการพิมพ์ กนกวรรณ นิธิรัฐพัฒนา	1
การใช้ภาษาและกลวิธีการประพันธ์ในพระนิพนธ์เรื่อง “ชีวิตนี้น้อยนัก” ของสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (เจริญ สุวฑฺฒโน) กาญจนา ตันโพธิ์	11
ศิลปกรรมเมรุปราสาทมอญ : กรณีศึกษาวัดจันทน์กะพ้อ จังหวัดปทุมธานี จิรดา แพร่ใบศรี	24
การนำกฎหมายของบาหลีแบบเรียบมาใช้ในประเทศไทย: พันธกรณีตามความตกลง ขององค์การการค้าโลก และความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาเกี่ยวกับการค้า ชนัญญา เตชะธัญชัย, อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์	35
ความรับผิดชอบของนิติบุคคลและกรรมการต่อการละเมิดลิขสิทธิ์ ชิตพล จาริกดี, อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์	44
ปัจจัยสำคัญเพื่อกำหนดแนวทางการให้ความรู้แก่ประชาชนในกระบวนการวางผังชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลหนองพอก อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด ไชยันต์ เฟื่องวิภาส, ติฐา แสงวัฒนะชัย, พลเดช ชวรรัตน์	61
ผลกระทบของศักยภาพการตรวจสอบภายในที่มีต่อประสิทธิภาพการบริหารความเสี่ยง และการเป็นที่ยอมรับจากลูกค้าของอุตสาหกรรมเคมีภัณฑ์ในประเทศไทย ณัฐวงศ์ พูนพล, กฤตยา แสงบุญ	75
แนวทางการพัฒนาการตลาดช่างชุมชนบางบัว เขตบางเขน นวลจันทร์ โชติคุณากร	87
การติดตามผลการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม นิภาพรรณ เจนสันติกุล	98
วิถีการผลิตกับความมั่นคงของชีวิตจังหวัดศรีสะเกษ ปรกรณ์ชัย สุพัฒน์, พงศธร ทวีธนวนิชย์, ณัฐกร โต๊ะสิงห์, ทองอุ่น มั่นหมาย, มณัญญา นาคสิงห์ทอง	107
การใช้รูปแบบการสอน Didactical Strategy เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์และความพึงพอใจ ต่อการเรียนการสอนของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี เชียงใหม่ ประกายแก้ว ธนสุวรรณ	121
การพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปาริชาติ ซาชิโย	131
การศึกษาความเป็นชุมชนเข้มแข็งบ้านม่วงใหม่ อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน กนกรัตน์ ดวงพิกุล, จารุพันธ์ เมฆะพันธ์	141

แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวศูนย์ศึกษาธรรมชาติและอนุรักษ์ป่าชายเลน เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในจังหวัดชลบุรี	
พิมพ์พรรณ สุจารินพงศ์.....	154
ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน	
พรพิมล ขำเพชร, ชูลีรัตน์ คงเรือง.....	165
บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการความขัดแย้งในชุมชน	
พระมหาจำเนียร คำสุข, จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์, สะอาด บรรเจิดฤทธิ์, บุญเรือง ศรีเหรียญ.....	176
ความหลากหลายทางภาษาของชนเผ่าในจังหวัดศรีสะเกษ	
พัชรา ประชาญ์เวย์.....	187
การขัดเกลาทางสังคมในหนังสืออ่านนอกเวลา กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551	
พิชิต แก้วสุริวงษ์, ชูศักดิ์ สุกรนันท์, วิณา วิสเพ็ญ	195
การศึกษายุทธศาสตร์การเป็นศูนย์กลางย่อย (Sub-Center) ของชุมชนแขวงนาง อ.เมือง จ.มหาสารคาม	
ยุทธนา ขำขันมะลี, ถวัลย์ นิยมพานิชพัฒนา.....	210
รูปแบบการประหยัดต้นทุนของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่ในจังหวัดขอนแก่น	
ลักขโณ ยอดแคล้ว, นฤมล อริยพิมพ์.....	222
การสร้างแบบวัดบุคลิกภาพเพื่อคัดเลือกพนักงานลูกค้าสัมพันธ์ บริษัทโกซอฟท์ (ประเทศไทย) จำกัด	
วรรณยุดา สีแขนไตร, อริสา สำรอง.....	230
การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเมืองของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับปรับปรุงแก้ไข ค.ศ.2003	
ศุทธิกานต์ มีจั่น.....	238
การพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง	
สุปราณี จันทร์ส่ง, บุญทัน ดอกไธสง, สะอาด บรรเจิดฤทธิ์ และบุญเรือง ศรีเหรียญ.....	249
ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารเทศบาลตำบลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น	
อ้อยฤดี สันทร, เกษมชาติ นเรศเสนีย์.....	261
การศึกษารูปแบบโครงการลดปริมาณขยะที่เหมาะสมกับพื้นที่เทศบาลตำบลเกาะแก้ว อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด	
ชัชวาลย์ กุญชรณรงค์, พลเดช เขาวรัตน์.....	274
การสร้างกลยุทธ์จากฐานการวิจัยเชิงสำรวจทางการบริหารจัดการ	
สัญญา เคนาภูมิ.....	282
การพัฒนาแบบการสอน เพื่อพัฒนาทักษะการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ และทักษะการแก้ปัญหา โดยใช้รูปแบบการสอน ยู.ซี.เอส.ซี.เอส. (UCSCS Learning) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4	
นิยม ช่วยเล็ก.....	310

ทุนทางสังคมกับความมั่นคงทางอาหารในชุมชนชนบท : กรณีตำบลควนรู

อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา

อมาวสี อัมพันศิริรัตน์, มารีสา สุวรรณราช, พนัสยา วรรณวิไล,

ทรงฤทธิ์ ทองมีขวัญ.....324

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงชนบทอย่างยั่งยืนในชุมชนคลองรางจระเข้

อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

กิรพร แสงพิรุณ, สุนนรดี นิมเนติพันธ์336

Contents

Utilization of Rubber Stamps for Creating Graphic Arts from Relief Process <i>Kanokwan Nithirattapat</i>	1
Language Usage and Techniques of the Poetic Work “Short Life” Composed by His Holiness Somdet Phra Nyanasamvara, the Supreme Patriarch of Thailand (Charoen Suvaddhano) <i>Kanchana Tonpo</i>	11
The Art of Mon Crematorium : A Case Study of Wat Chankapor, Pathumthani Province <i>Jirada Praebaisri</i>	24
Thailand Implementation of the Plain Tobacco Packaging Law: Compatibility to World Trade Organization Agreement and the Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property <i>Chananya Techatnuchai, Udomsak Sinthipong</i>	35
Juristic Person and Director Liability in Copyright Infringement <i>Chitpol Jaruekdee, Udomsak Sinthipong</i>	44
Important Factor for Guidelines to Educate People in the Process Community Planning of Nongphok Sub-District Administrative Organization, ThawatBuri District, Roi Et Province. <i>Chaiyan Pengvipas, Dita Sangvatanachai, Pondej Choawarat</i>	61
Internal audit competency of Firms within Chemical products of Thailand: Impacts on Risk management efficiency and Client acceptance <i>Nuttavong Poonpool, Krittaya Sangboon</i>	75
The Development of Marketing Strategy for Construction Contractor of Bangbua Community, Bangkok <i>Naulchan Chotikhunakorn</i>	87
Follow up Study Public Administration Program Management, Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Pathom Rajabhat University <i>Nipapan Jentsantikul</i>	98
Production Way and Security of Life in Sisaket ,Thailand. <i>Pakronchai Suphat, Pongsatorn Taweetanawanit, Nathagorn Tosong, Thongon Mounmachy, Mananya Naksingthong</i>	107
Use of Didactical Strategy Model to Promote Achievement and Teaching and Learning Satisfaction of Nursing Students, Boromarajonnani College of Nursing, Chiang Mai <i>Prakaikaew Tanasuwan</i>	121

Developing a Learning Management Model for Improving Critical Thinking Skills in the Science Learning Strand of 9th Grade Students <i>Parichart Sachiyo</i>	131
A Study on the Strength of Community in Ban Muangmai, Amphoe Phu-Phiang, Nan Province. <i>Kanokrat Duangpikul, Jarunun Mathaphun</i>	141
The Development Guidelines of the Nature Education Center for Mangrove Conservation and Eco-tourism in Chonburi Province <i>Pimphun Sujarinphong</i>	154
Factors Affecting toward Sustainable Land Management <i>Pronpimon Kumpetch, Chuleerat Kongruang</i>	165
Role of Buddhist Monks in Managing Conflicts in Community <i>Phamahajumnerar Kumsuk, Jumnong Adivattanasit, Sa-ard Banchirdrit, Boonrueng Sriharun</i>	176
Language Diversity of Tribes in Sisaket Province <i>Patchara Pratwet</i>	187
The Socialization of Non-curricular reading, Learning Group, Secondary Education Following Middle Basic Course Education, B.E.2551 <i>Pichit Keawsuriwong, Chusak Sukaranandana, Weena Weesapen</i>	195
Sub-Center Role of Vangnang Community, Mueang District Maha Sarakham Province <i>Yutthana Khakanmalee, Thawon Niyompanitpatana</i>	210
The Patterns of Cost Saving of Poultry Farmers in Khonkaen Province <i>Lugkhano Yodklaw, Naruemol Ariyapim</i>	222
The Development of a Personality Test for Selecting Call Center Agent of Gosoft (Thailand) Company <i>Wanyuda Sikhaentrai, Arisa Samrong</i>	230
The Transition of Political Structure in Lao PDR under the 2003 Amendment Constitution <i>Suthikarn Meechan</i>	238
The Development of Social Capital to Build up a Strong Community <i>Supraanee Junsong, Boonton Dockthasong, Sa-ard Banchirdrit, Boonrueng Sriharun</i>	249
The Transformational Leadership of Tambon Nai Muang in the Areas of Municipal Executive Administration Organization, Muang District Khon Kaen Province. <i>Oirudee Santorn, Kasemchart Naressenie</i>	261

A Study Model of Suitable Projects for the Reduction of Waste in Kohkaew Sub-District Municipal, Selaphum District, Roi-Et Province. <i>Chatchawan Gunchanarong, Pondej Chaowarat</i>	274
Establish the Strategy from the Management Survey Research <i>Sanya Kenaphoom</i>	282
Development of an UCSCS Instruction Model for Developing Solving Problem Skills on Mathematics and problem solving skills of Prathomsuksa 4 students <i>Niyom Chuaylek</i>	310
Social Capital and Food Security in a Rural Community: Khuan Ru Sub-district, Rattaphum District, Songkhla Province <i>Amavasee Ampansirirat, Marisa Suwanraj, Pannatsaya Wannawilai,</i> <i>Trongrit Thongmeekhaun</i>	324
Development Guidelines on Sustainable Rural Tourism at Rangchorakhe Canal Community, Amphor Sena, Phranakhon Si Ayutthaya Province <i>Thiraporn Sangpiroon, Sumonratee Nimnatipun</i>	336

การประยุกต์ใช้วัสดุการทำตรายางจากส่วนหนูนเพื่อการสร้างแม่พิมพ์สำหรับกระบวนการพิมพ์

Utilization of Rubber Stamps for Creating Graphic Arts from Relief Process

กนกวรรณ นิธิรัฐพัฒน์¹

Kanokwan Nithirattapat¹

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิธีการสร้างพื้นผิวตรายางและเพื่อสร้างแม่พิมพ์สำหรับการสร้างศิลปะภาพพิมพ์ การพิมพ์จากส่วนหนูนด้วยวัสดุการทำตรายาง ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงทดลอง พัฒนาเลือกการศึกษาแบบเจาะจง 3 กลุ่มคือ 1) โพลีเมอร์ เรซิน 2) Flash Stam 3) Laser โดยใช้เครื่องมือแบบสัมภาษณ์ การสังเกตและแบบสอบถามประเมินความพึงพอใจจากนิสิตที่ศึกษาศิลปะสาขาวิชาทัศนศิลป์ 20 คน และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ผลการวิจัยพบว่าจากการนำแผ่นฟิล์มและวัสดุตรายางไปทดลองฉายแสงด้วยเครื่องถ่ายภาพสกรีนเพื่อให้เกิดพื้นผิว กลิ้งหมึกพิมพ์บนผิวส่วนบนและนำไปพิมพ์ด้วยแท่นพิมพ์ จากการสังเกตและสัมภาษณ์ วิธีการสร้างพื้นผิวตรายางระบบ Flash Stamp, Laser ไม่สามารถใช้ในการสร้างพื้นผิวด้วยเครื่องถ่ายภาพสกรีนได้ ผลการทดลองโพลีเมอร์ เรซิน เหมาะสมที่สุด จากการประเมินความพึงพอใจด้านการใช้กับเครื่องมือในระบบห้องปฏิบัติการ การสร้างพื้นผิวได้หลายลักษณะนำไปใช้กับการพิมพ์หลายสี การประยุกต์รวมกับเทคนิคอื่นเช่น เทคนิค Paper Block ผลจากการประเมินความพึงพอใจในระดับดี ดังนั้นโพลีเมอร์ เรซินสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการเรียนศิลปะภาพพิมพ์และสร้างสรรค์ผลงานศิลปะภาพพิมพ์ได้

คำสำคัญ : ศิลปะภาพพิมพ์, แม่พิมพ์จากส่วนหนูน, ประยุกต์, ระบบโพลีเมอร์เรซิน

Abstract

The objective of this research was to study a technique to utilize the surface of rubber stamps to create blocks to be implemented in creating graphic arts. The research methodology incorporates the test, development and specific study of 3 groups, i.e., 1) polymer resin, 2) flash stamps and 3) laser. The tools used for collecting the desired data are an interview script, an

¹ ภาควิชาทัศนศิลป์, คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ตำบลจันทนิเวศ อำเภอเมืองมหาสารคาม 44150

¹ Department of Visual Arts, Faculty of Fine and Applied Arts, Mahasarakham University

E-mail. k.nithirattapat@gmail.com T. 081-7264584

observation record and a questionnaire to assess the satisfaction of 20 Visual Art Major students. The findings from the research are presented with the descriptive analysis technique. The research revealed from observation and interview, the utilization of laser on film plates and rubber stamps with a screening machine in order to create texture on the surface, and the rolling of printing ink on the relief surface and printing the work with a printing press (flash stamp and laser techniques) cannot be used for creating surfaces with the screening machine. The findings from the test reveal that the polymer (resin) technique is the most appropriate of all. The results from the assessment of the satisfaction with the results from an atelier show that the polymer resin technique can be used for creating different types of surfaces and can be used with many other techniques such as paper block printing technique. The results from the assessment of the satisfaction reveal that the samples are very satisfactory with this technique. Hence, polymer resin technique can be applied to further study in the creation of graphic arts.

Keywords : Graphic arts, Relief Process, Creation, Polymer Resin

บทนำ

การสร้างสรรคผลงานศิลปะภาพพิมพ์เริ่มต้นจากภาพพิมพ์ที่นำมาใช้ใน จัดทำตำรา หนังสือ การทำตราประทับ เทคนิคที่ปรากฏ เช่นผลงานภาพพิมพ์แกะไม้ จุดเปลี่ยนของภาพพิมพ์ในประเทศไทยโดยบุคคลสำคัญ คืออาจารย์ศิลป์ พีระศรี ศิลปินอิตาลี ศิลปินผู้สร้างสรรค์และสอนศิลปะในประเทศไทย สอนศิลปะภาพพิมพ์เทคนิคภาพพิมพ์แกะไม้ลักษณะภาพผลงานเกิดจากผิวระนาบส่วนบนที่เกิดจากการใช้เครื่องมือแกะลงไปบนแม่พิมพ์ ด้วยสิ่วสลัก เพื่อให้เกิดเป็นร่องลึกลงไปสร้างให้เกิดภาพ สีส้มึกพิมพ์จากลูกกลิ้งจะติดเฉพาะผิวบนของแม่พิมพ์ สามารถพิมพ์ด้วยเครื่องพิมพ์หรือเครื่องมืออื่นๆ จึงปรากฏภาพตามต้องการ ศิลปินที่ทำงานภาพพิมพ์แกะไม้ในยุคเริ่มแรก เช่น ชลูด นิยมเสมอ ใช้แม่พิมพ์ที่ทำจากไม้เขียง และเป็นบุคคลที่นำแผ่นไม้กระดานกระดาดมาสร้างเป็นแม่พิมพ์และได้รับความนิยมมาจนถึงปัจจุบัน การสร้างแม่พิมพ์ในกระบวนการพิมพ์จากส่วนนูน(Relief Process)นิยมใช้ไม้กระดานกระดาดอัด ในการแกะสร้างร่องรอยและพื้นผิวให้ปรากฏเห็นในภาพผล

งาน เรียกวิธีการนี้ว่าเทคนิคภาพพิมพ์แกะไม้ ในปัจจุบันการเลือกวัสดุในการทำแม่พิมพ์ นิยมใช้ไม้อัด ชนิดต่างๆ ความคงทนของแม่พิมพ์และการเก็บรายละเอียดของการแกะจึงถูกจำกัดด้วยวัสดุและกรรมวิธีการสร้างแม่พิมพ์ ถึงแม้จะมีวัสดุอื่นที่สามารถนำมาใช้มการสร้างแม่พิมพ์ในกระบวนการเดียวกัน เช่น กระเบื้องยาง เลื่อน้ำมัน ก็ไม่เป็นที่นิยมนำมาใช้เป็นแม่พิมพ์และประสบปัญหาด้านการแสดงรายละเอียดของภาพ ร่องรอยที่ปรากฏบนแม่พิมพ์ มีความงามของวัสดุแต่ละชนิดแตกต่างกัน ตามเจตนาของผู้สร้างสรรค์ วุฒิพงษ์โรจนเชษมศรี. (2555 : 84) กล่าวว่า ผลงานทัศนศิลป์จะถูกสร้างอยู่บนพื้นฐานของหลักการทางความคิดสร้างสรรค์ที่มีความยืดหยุ่น ผู้สร้างสรรค์สามารถสร้างด้วยการเลือกใช้วัสดุ วิธีการ วิธีการประกอบการสร้าง วิธีแก้ปัญหาโดยอิสระตามความพอใจของผู้สร้างสรรค์ ทั้งระบบวิธีคิด และกระบวนการสร้างสรรค์งานศิลปะ งานศิลปะที่มีคุณค่าทางสุนทรีย์จะถูกสร้างขึ้นอย่างมีเจตจำนง มีระบบวิธีคิด มีกระบวนการ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะนิสัยความสามารถเฉพาะตนของผู้สร้างสรรค์ เพื่อถ่ายทอดความคิด อารมณ์ความรู้สึกและความ

คิดสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปะ

ศิลปะภาพพิมพ์ร่วมสมัยในปัจจุบัน มีการสืบทอดกันมาแต่ละยุคสมัย ทำให้ผลงานมีความแตกต่างกัน ศิลปินมีแนวทางการสร้างสรรค์ที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะบุคคล ศิลปะภาพพิมพ์ในปัจจุบันมีความก้าวหน้าพัฒนาด้านแนวความคิดและกระบวนการจากสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยมากขึ้น การผสมผสานเทคนิคต่างๆ ด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่สะดวกในการทำงาน ขั้นตอนไม่ยุ่งยาก การสร้างสรรค์ ศิลปินไทยยังคงสร้างสรรค์ผลงานมีคุณภาพสูง แนวคิดบางอย่างใกล้เคียงอดีต การเปลี่ยนแปลงในด้านกระบวนการแบบศิลปะ ผลงานในรูปแบบเหมือนจริงได้ย้อนกลับเข้าสู่ความนิยมผสมผสานกับรูปแบบนามธรรมและอื่นๆ ทั้งนี้เป็นผลเนื่องมาจากการศึกษาด้านศิลปะที่ก้าวหน้าขึ้นในประเทศและต่างประเทศ มีศิลปะที่ได้รับการบันทึกจดจำไว้และต้องการขยายความอีกมากมาย เช่น Computer Art, Video Art, Digital Print, Print Installation เป็นต้น(กนกวรรณ นิธิรัฐพัฒน์.2556 : 249 - 250)

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นทางเลือกที่สามารถนำมาสร้างสรรค์ผลงานศิลปะภาพพิมพ์โดยประยุกต์ใช้วิธีการสร้างตรายางมาใช้ในการทำแม่พิมพ์ วิริยะ สิริสิงห์ (2537 : 6) กล่าวว่าตรายางทั้งหลาย ไม่ว่าจะเป็นตรายางตัวอักษร ข้อความหรือรูปภาพ ต่างก็เป็นแม่พิมพ์นั่นเอง จากการสังเกตการใช้งานของตรายาง อนันต์ กลิ่นโพธิ์กลับ (2550 : 54) กล่าวโดยสรุปว่า หน้าที่การใช้งานของตราประทับ มีลักษณะสำคัญคือ เพื่อความปลอดภัยให้กับสินค้า ด้วยการประทับตราลงไปในก้นดินเหนียว ครั้ง ๒-๓ บนปมเชือกที่ผูกติดหีบห่อที่บรรจุสินค้าเช่น กล่อง หีบห่อสินค้า รักษาความปลอดภัยในสถานที่สำคัญ เช่น ห้องเก็บของ โกดังสินค้าเพื่อความปลอดภัยสำหรับบัญชี เอกสารต่างๆ การใช้ตราประทับในปัจจุบันยังคงใช้ตราประทับในการประทับตราได้พัฒนาการสร้างด้วยวัสดุที่สามารถเก็บรายละเอียด เพิ่มสีบนวัสดุที่นำมาใช้ทำตรา

ประทับที่ปัจจุบันเรียกว่า ตรายาง การประดิษฐ์ลดทอนจากแม่พิมพ์จากการแกะสลักการแกะด้วยเลเซอร์หรือการหล่อโลหะ หล่อด้วยโพลีเมอร์ขึ้นเป็นต้น

ด้วยวิธีการเกิดภาพจากการกดทับลงบนกระดาษเพื่อให้เกิดลดทอนลักษณะการกดประทับผิวส่วนบน ด้วยวิธีการเกิดภาพ วัสดุ ที่คล้ายกับการสร้างแม่พิมพ์ในการทำงานศิลปะภาพพิมพ์จากส่วนบน จึงนำมาศึกษาเพื่อทดลองการนำไปประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ การทดลองสร้างพื้นผิวสำหรับการสร้างแม่พิมพ์ เป็นการพัฒนาความรู้ให้ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีมาใช้งาน การใช้วัสดุที่มีอยู่รอบตัวในพื้นที่ เพื่อค้นหาความรู้วิธีการการแสดงออกใหม่ๆ การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อการสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์ต่อการสร้างสรรค์ เพื่อการพัฒนาตลอดเวลาศิลปินพยายามคิดค้นเพื่อตอบสนองความต้องการในการทำงาน เช่น การวิจัยเรื่องการศึกษาวัสดุทดแทนสำหรับการพิมพ์กระดาษใหม่ในงานศิลปะการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างชนิดของผ้าและเทคนิควิธีการเพื่อหาความเป็นไปได้ในการใช้วัสดุทดแทนผ้าสกรีน (เมตตา ศิริสุข. 2555 : 58) และการวิจัยการทดลองแม่พิมพ์โลหะทดแทนจำนวน 10ชนิด กับสารละลายเคมี 6 ชนิด ที่พบว่าโลหะทุกชนิดสามารถนำมาใช้เป็นแม่พิมพ์ได้ ซึ่งเป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการจัดการเรียนการสอนและการสร้างสรรค์ผลงานของนักศึกษา (อาคม เสี่ยมวิบูลย์. 2557:56 - 57)

การศึกษาวิธีการสร้างพื้นผิวของตรายางที่นิยมใช้ในงานพานิชศิลป์ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงทดลอง พัฒนา เลือกรูปแบบการศึกษาระบบ 3 กลุ่มคือ 1) โพลีเมอร์ เรซิน 2) Flash Stamp 3) Laser โดยใช้เครื่องมือแบบสัมภาระ การสังเกตและแบบสอบถามประเมินความพึงพอใจจากนิสิตที่ศึกษาศิลปะสาขาวิชาทัศนศิลป์ 20 คน และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นทางเลือกที่สามารถนำมาสร้าง

สรรค์ผลงานศิลปะภาพพิมพ์โดยใช้วิธีการการสร้างแม่พิมพ์ด้วยการประยุกต์ใช้วิธีการสร้างตรายางมาใช้ในการทำแม่พิมพ์เพื่อนำมาสร้างผลงานอันจะก่อให้เกิดคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์และความต้องการทางด้านจิตใจและอารมณ์ เพื่อการทำงานสร้างสรรค์ต่อไปในอนาคต

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิธีการสร้างพื้นผิวตรายาง
2. สร้างแม่พิมพ์สำหรับการสร้างศิลปะภาพพิมพ์การพิมพ์กระบวนการพิมพ์จากส่วนนูนจากการประยุกต์ใช้วัสดุการทำตรายาง

วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ทำการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและเก็บข้อมูลภาคสนามเพื่อศึกษาวิธีการสร้างพื้นผิวตรายางและเพื่อการสร้างแม่พิมพ์สำหรับการสร้างศิลปะภาพพิมพ์ สำหรับผู้ประกอบการธุรกิจตรายาง 4 คน แบบประเมินความพึงพอใจของนิสิตที่ศิลปะสาขาวิชาทัศนศิลป์ 20 คน ดังนี้

1. เครื่องมือวิจัย
 - 1.1 แบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ
 - 1.1.1 แบบสัมภาษณ์ ชนิดมีโครงสร้าง (Structured Interviews) มีการกำหนดประเด็นคำถามไว้อย่างแน่นอน เช่น วิธีการทำตรายาง วัสดุอุปกรณ์ การทำงาน
 - 1.1.2 แบบสัมภาษณ์ ชนิดไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interviews) เป็นการตั้งคำถามกับผู้ให้ข้อมูล
 - 1.2 แบบสังเกตการณ์ (Observation) เป็นการใช้ประสาทสัมผัส ได้แก่ การสังเกตดูเหตุการณ์ต่างๆ

1.3 แบบสอบถามปลายเปิด เป็นการสอบถามข้อมูลที่ให้กรอกข้อคิดเห็นในเอกสารได้

1.4 แบบประเมินความพึงพอใจของนิสิตที่ศิลปะสาขาวิชาทัศนศิลป์ 20 คน

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคเอกสาร มีการสืบค้นข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและจัดรวบรวมข้อมูล

2.2 เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามในการเก็บข้อมูลใช้เครื่องมือในการจัดเก็บข้อมูล ที่ออกแบบเพื่อเก็บข้อมูลในภาคสนามและอุปกรณ์ในการจากการจดบันทึก การถ่ายภาพ

3. การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 จัดกระทำข้อมูลที่ได้จากเอกสาร จากการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร จากเอกสารวิทยานิพนธ์ งานวิจัย หนังสือที่เกี่ยวข้องและจัดระบบหมวดหมู่ของเอกสารเพื่อศึกษาวิธีการสร้างพื้นผิวตรายาง

3.2 ข้อมูลภาคสนามที่ได้ทำการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) โดยวิธีการ สังเกต การสัมภาษณ์ ทำการบันทึกข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา การถ่ายทอดข้อมูลในการสัมภาษณ์ ด้วยเครื่องมือทุกประเภท เช่น การจดบันทึก นำมาสร้างข้อสรุปดังนี้

3.2.1 การจำแนกและจัดระบบข้อมูล (Typology and Taxonomy) เป็นการนำข้อมูลที่ได้อธิบาย นำมาจำแนกและจัดหมวดหมู่ ออกให้เป็นระบบ เช่นข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของการทำตรายาง การสร้างแม่พิมพ์จากส่วนนูน วิธีการทำตรายาง

3.2.2 การวิเคราะห์สรุปอุปนัย (Analytic Induction) นำข้อมูลที่ได้อธิบายเพื่อหาบทสรุป การเปรียบเทียบ วัสดุ อุปกรณ์ ลักษณะการสร้างแม่พิมพ์ คุณสมบัติของวัสดุเพื่อหาความเป็นไปได้และเลือกวัสดุที่เหมาะสมในการนำมาสร้างแม่พิมพ์

3.3 การทดลองสร้างพื้นผิวด้วยวัสดุในห้องปฏิบัติการ เลือกการศึกษาแบบเจาะจง 3 กลุ่ม คือ 1) โพลีเมอร์ เรซิน 2) Flash Stamp 3) Laser เพื่อทดสอบคุณภาพ ด้านวัสดุและกรรมวิธีในการนำมาสร้างผลงานศิลปะภาพพิมพ์ในกระบวนการพิมพ์จากส่วนหุ่น ดังนี้

3.3.1 การศึกษาวัสดุอุปกรณ์การสร้างตรายาง

3.3.2 การศึกษาวิธีการสร้างพื้นผิวตรายาง

3.3.3 การเปรียบเทียบคุณสมบัติของวัสดุตรายาง

3.3.4 การประยุกต์การสร้างพื้นผิวตรายางกับอุปกรณ์ในห้องปฏิบัติการภาพพิมพ์

3.3.5 การทดสอบแม่พิมพ์ด้วยการพิมพ์แทนพิมพ์

3.3.6 การทดสอบแม่พิมพ์ด้วยการพิมพ์ด้วยการฉุ

3.3.7 สรุปผลการทดสอบวัสดุการทำตรายางชนิดต่าง ๆ

3.4 จากการศึกษาทดลองเลือกวัสดุที่มีความเหมาะสมที่สุดมาทดลองสร้างสรรค์การทดลองสร้างภาพพิมพ์จากส่วนหุ่นด้วยวัสดุการทำตรายาง ดังนี้

3.4.1 ทดลองการสร้างพื้นผิว

3.4.2 ทดลองการสร้างความหนูนบนแม่พิมพ์ด้วยตู้ถ่ายสกรีน

3.4.3 ทดลองการอบแม่พิมพ์ในตู้อบสกรีน

3.4.4 สรุปผลการทดลองสร้างแม่พิมพ์

3.4.5 การทดลองสร้างสรรค์ผลงานการประยุกต์ใช้วัสดุการทำตรายางในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะภาพพิมพ์จากส่วนหุ่น

3.5 การประเมินความพึงพอใจจากนักศึกษาสาขาวิชาศิลปะทัศนศิลป์ 20 คน ด้านวัสดุ อุปกรณ์ กระบวนการสร้างแม่พิมพ์ การพิมพ์ การสร้างสรรค์ ได้ทดสอบวัสดุและตรวจสอบคุณภาพว่าสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะภาพพิมพ์

ผลการวิจัย

การศึกษาวิธีการสร้างพื้นผิวตรายางและเพื่อสร้างแม่พิมพ์สำหรับการสร้างศิลปะภาพพิมพ์ การพิมพ์จากส่วนหุ่นด้วยวัสดุการทำตรายาง พบว่าผู้ประกอบการด้านการทำธุรกิจตรายางในปัจจุบันสามารถสร้างรายละเอียดและพื้นผิวได้มาก ด้วยคุณสมบัติของวัสดุจึงต้องใช้เครื่องมือในการสร้างภาพแตกต่างกัน เช่น เครื่องถ่ายภาพฟิล์ม คุณสมบัติของวัสดุ เรซินมีความเหลว ใช้วิธีการกันขอบยางก่อนเข้าเครื่องถ่ายภาพฟิล์ม ราคาไม่แพง ยาง Flash Stamp เนื้อยางมีความนิ่มสามารถดูดซับหมึกได้ ใช้เครื่องถ่ายภาพฟิล์มในการสร้างพื้นผิว วัสดุราคาแพงเครื่องทำตรายางเลเซอร์ ซึ่งเป็นเทคโนโลยีใหม่ล่าสุดด้วยระบบดิจิทัล ที่มีระบบง่าย คุณภาพยางดีमतากทนทานและไม่ส่งกลิ่นเหม็น ต้นทุนวัสดุถูกแต่เครื่องยิงเลเซอร์ราคาแพง เป็นระบบที่ต้องใช้เงินลงทุนสูงจึงไม่นิยมนำมาสร้างตรายางแต่นำมาแกะไม้ เหล็ก แก้ว โลโก้ ดังนั้นจึงสรุปการคัดเลือกทดสอบวัสดุการทำตรายางระบบโพลีเมอร์เรซินกับ Flash Stamp ดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 การศึกษาวัสดุอุปกรณ์การสร้างตรายางและการประยุกต์ใช้วัสดุการทำตรายางสร้างแม่พิมพ์ระบบโพลีเมอร์ เรซิน

วัสดุอุปกรณ์การสร้างตรายาง			
ระบบโพลีเมอร์ เรซิน	ระบบ Flash Stamp	ระบบ Laser	ประยุกต์ใช้วัสดุโพลีเมอร์ เรซิน
เครื่องทำตรายางระบบโพลีเมอร์ เรซิน	เครื่องทำตรายางระบบ Flash Stamp	เครื่องทำตรายางระบบ Laser	ใช้ตู้ถ่ายสกรีนและตลับสกรีน
ฟรอยด์ดำ	ฟรอยด์ดำ	คอมพิวเตอร์	-
เครื่องเคลือบบัตร	เครื่องเคลือบบัตร	ยาง แผ่นไม้ เหล็ก	-
น้ำยาล้างจาน	-		น้ำยาล้างจาน
สก็อตเทปใส	สก็อตเทปใส		สก็อตเทปใส
แผ่นใส	แผ่นใส		แผ่นใส
เรซิน	แผ่นยาง		เรซิน
น้ำยา pe	-		น้ำยา pe
กระดาษไข	กระดาษไข		กระดาษไข
เครื่องพิมพ์เลเซอร์	เครื่องพิมพ์เลเซอร์		เครื่องพิมพ์เลเซอร์
แปรงขัด			แปรงขัด
คอมพิวเตอร์			คอมพิวเตอร์
สเปรย์เร่งดำ			สเปรย์เร่งดำ
ยางกันขอบ			โฟมอัด
เครื่องมือราคาถูก	เครื่องมือราคาแพง	เครื่องมือราคาแพง	กระดาษ 2 แผ่น
ใช้กับอุปกรณ์ห้องปฏิบัติการได้	ใช้กับอุปกรณ์ห้องปฏิบัติการไม่ได้	ใช้กับอุปกรณ์ห้องปฏิบัติการไม่ได้	ใช้กับอุปกรณ์ห้องปฏิบัติการได้

ตารางที่ 2 การทดลองการสร้างแม่ด้วยวัสดุโพลีเมอร์ (เรซิน) แม่พิมพ์หนา 0.5 เซนติเมตร

ที่	ระยะเวลาวินาที		ผลการทดลอง
	ด้านหน้า	ด้านหลัง	
1	15	20	ภาพบวม ผลงานมีความไม่ชัดเจน และมีความบางมาก พื้นหลังหนา
2	20	20	ภาพบวม ผลงานมีความไม่ชัดเจน และมีความบางมาก พื้นหลังหนา
3	30	30	ภาพผลงานมีความไม่ชัดเจน และมีความบางมาก พื้นหลังหนา
4	40	40	ภาพผลงานมีความไม่ชัดเจน ตัวอักษรขาด เนื้ออย่างนุ่ม
5	50	50	ภาพบวม ความคมชัดน้อยลง มีความลึกมาของดั่งอักษรมากขึ้น
6	50	40	ภาพผลงานมีความชัดเจน ตัวอักษรลึกขึ้นเมื่อลดเวลาลง พื้นหลังบางลง
7	50	30	ภาพผลงานมีความชัดเจน ตัวอักษรลึกขึ้น เมื่อลดเวลาลง พื้นหลังบางลง

จากตารางที่ 2 การศึกษาวิธีการสร้างแม่พิมพ์โดยการฉายแสง ทราบว่า การฉายแสงครั้งที่ 7 ฉายแสงที่ 50 วินาที ด้านหลัง 30 วินาที เกิดภาพผลงานมีความชัดเจน ตัวอักษรลึกขึ้น เมื่อลดเวลาลง พื้นหลังบางลง

การศึกษาทดลองการสร้างแม่พิมพ์ ระบบโพลีเมอร์เรซินกับ Flash Stamp จากการออกแบบฟิล์มต้นฉบับและวัสดุตรายางไปทดลองฉายแสงด้วยเครื่องถ่ายภาพสกรีนเพื่อให้เกิดพื้นผิว จากการทดลองดังกล่าว การสร้างตรายางในระบบโพลีเมอร์เรซิน จึงมีความเหมาะสมกับการนำเอาวิธีการและวัสดุไปใช้ในการประยุกต์ใช้ในการสร้างแม่พิมพ์จากส่วนฐานจากการวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาวิธีการสร้างพื้นผิวตรายางสรุปได้ ดังนี้

1. ระบบโพลีเมอร์ เรซิน มีวิธีการทำตั้งนี้ การออกแบบต้นฉบับบนฟิล์มหรือกระดาษไข ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์กราฟิกและพิมพ์ด้วยเครื่องพิมพ์เลเซอร์ นำไปพ่นสเปรย์เร่งค่าเพื่อเพิ่มความเข้ม ลักษณะของภาพที่ดีต้องมีความดำจัดขาวจัด เพราะการสร้างแม่พิมพ์สามารถถ่ายทอดลักษณะของลายที่วาด ตั้งเวลาฉายแสงสองด้านจากการทดลองเลือกการฉายแสงครั้งที่ 7 ด้านหน้า คือด้านบริเวณที่ติดฟิล์มกับกระดาษ ฉายแสงที่ 50 วินาที ด้านหลัง 30 วินาทีจึงนำออกไปล้างน้ำยาล้างจาน ชัดด้วยแปรงและนำไปอบในตู้อบสกรีน 2 นาที เพื่อให้แห้งแข็ง

2. ระบบ Flash Stamp Stamp จากการทดลองฉายแสงโดยใช้ตู้ถ่ายภาพสกรีนทำการทดลองเริ่มที่เวลา 15 วินาที เพิ่มเวลาครั้งละ 5 วินาทีจนครบ 60 วินาที ผลการทดลองไม่ปรากฏภาพ ดังนั้นแผ่นยางไม่สามารถใช้งานกับเครื่องถ่ายภาพสกรีนได้ ต้องใช้กับเครื่องระบบ Flash Stamp เท่านั้น

การทดสอบแม่พิมพ์สำหรับการสร้างศิลปะภาพพิมพ์การพิมพ์กระบวนการพิมพ์จากส่วนฐานจากการประยุกต์ใช้วัสดุการทำตรายางด้วยวัสดุการทำตรายางโพลีเมอร์ เรซิน

1. การทดสอบแม่พิมพ์ด้วยการพิมพ์แทนพิมพ์

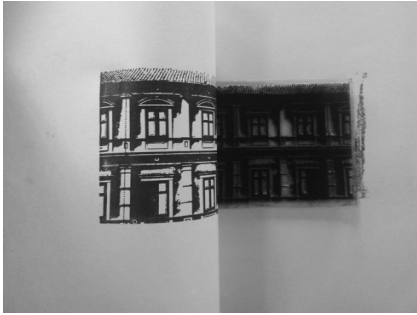
การทดลองการทดสอบการพิมพ์ผลงานโดยใช้แทนพิมพ์ในการกดทับแม่พิมพ์หลังจากกลิ้งสีผ่านแม่พิมพ์ โดยมีการปรับระดับน้ำหนักให้เหมาะสมกับความหนา หมึกที่ใช้พิมพ์เป็นหมึกพิมพ์ใช้น้ำมันสามารถใช้ได้กับแม่พิมพ์ตรายางโพลีเมอร์ เรซิน ควรกลิ้งสีให้บางเพราะผิวของโพลีเมอร์ เรซินมีความมันและลื่น และนำไปพิมพ์เกิดภาพผลงานเหมือนฟิล์มต้นฉบับ การล้างทำความสะอาดแม่พิมพ์ด้วยน้ำมันสน

ภาพประกอบ 1 การพิมพ์ด้วยการใช้แทนพิมพ์

2. การทดสอบแม่พิมพ์ด้วยการพิมพ์ด้วยการถู

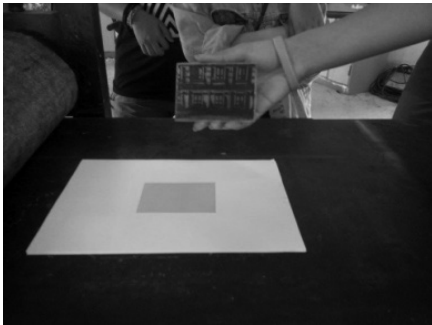
การทดลองการทดสอบการพิมพ์ผลงานโดยใช้การถูด้วยเครื่องมือ เช่น บาเร็ง ไม้ ช้อน เป็นต้น การถูด้านหลังกระดาษพิมพ์งานด้วยการออกแรงกดด้วยมือผ่านเครื่องมือที่ใช้ถูหลังผลงาน ควรกลิ้งสีให้หนากว่าการพิมพ์ด้วยแทนพิมพ์เพราะแรงกดเกิดจากน้ำหนักมือ เกิดภาพผลงานเหมือนฟิล์มต้นฉบับ การล้างทำความสะอาดแม่พิมพ์ด้วยน้ำมันสน

ภาพประกอบ 2 การพิมพ์ด้วยการถู

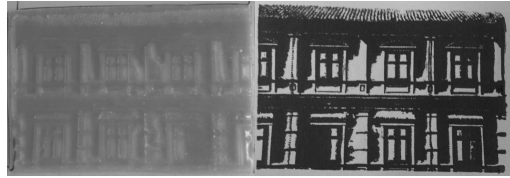
3. ทดลองการผสมเทคนิคการพิมพ์

การทดสอบการพิมพ์ผลงานโดยใช้แทนเทคนิคผสมได้ทดลองใช้เทคนิค Paper block พิมพ์เป็นสีพื้นกับแม่พิมพ์โพลีเมอร์ เรซิน พิมพ์ทับลงไป ผลจากการพิมพ์ สามารถพิมพ์ภาพผลงานได้ โดยใช้แทนพิมพ์ การล้างทำความสะอาดด้วยน้ำมันสน

ภาพประกอบ 3 การพิมพ์ผสมเทคนิค Paper block

การประเมินความพึงพอใจจากนักศึกษา ศิลปะสาขาวิชาทัศนศิลป์ 20 คน ด้านการประเมินความพึงพอใจด้านการใช้กับเครื่องมือในระบบห้องปฏิบัติการ การสร้างพื้นผิวได้หลายลักษณะ นำไปใช้กับการพิมพ์หลายสี การประยุกต์รวมกับเทคนิคอื่นเช่น เทคนิค Paper Block วัสดุอุปกรณ์หาซื้อได้ง่ายและมีความคงทน ผลจากการประเมินความพึงพอใจในระดับดี ดังนั้นโพลีเมอร์ เรซินสามารถนำผลไปประยุกต์ใช้ในการเรียนศิลปะภาพพิมพ์ และสร้างสรรค์ผลงานศิลปะภาพพิมพ์ได้

ภาพประกอบ 4 แม่พิมพ์โพลีเมอร์ เรซินและผลงานภาพพิมพ์.

อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้พบว่าจากการเปรียบเทียบความเป็นไปได้ในการประยุกต์ใช้วัสดุการทำตรายางมาสร้างแม่พิมพ์จากส่วนหนู ผลการศึกษาวัสดุอุปกรณ์การสร้างตรายาง พบว่า

1.1 ระบบโพลีเมอร์ เรซิน มีความเหลวเมื่อผ่านการถ่ายแสงจะปรากฏพื้นผิวตามแผ่นฟิล์ม วัสดุอุปกรณ์ก็สามารถหาซื้อได้ง่ายในท้องตลาด ร้านขายอุปกรณ์ตรายางในจังหวัดมหาสารคาม ราคาไม่แพง อายุการใช้งานของแม่พิมพ์มีความคงทน

1.2 ระบบ Flash Stamp คุณภาพยางดี ที่สุดวัสดุมีราคาแพงจำกัดเรื่องขนาดของการพิมพ์ และใช้แสงไฟในการสร้างภาพบนแม่พิมพ์เช่นเดียวกับระบบโพลีเมอร์เรซิน

1.3 ระบบ Laser เครื่อง์ทำตรายางเลเซอร์ ซึ่งเป็นเทคโนโลยีใหม่ล่าสุดด้วยระบบดิจิทัล ที่มีระบบง่าย คุณภาพยางดีมากต้องใช้เงินลงทุนสูงจึงไม่นิยมนำมาสร้างตรายางแต่จะนำมาแกะไม้ เหล็ก แก้ว โลโก้ เป็นต้น การทำงานตรายางด้วยระบบนี้ต้องควบคุมการทำงานผ่านคอมพิวเตอร์ และเครื่องยิงเลเซอร์เท่านั้น

ดังนั้นจึงทดลองการสร้างพื้นผิวจากการเปรียบเทียบด้านวัสดุอุปกรณ์ การสร้างตรายางในระบบโพลีเมอร์ เรซินและระบบ Flash Stamp ผลการศึกษาวิธีการสร้างพื้นผิวตรายาง ระบบโพลีเมอร์เรซินพบว่ามามีวิธีการทำง่าย คุณภาพยางดี สามารถใช้ในการประยุกต์ใช้กับเครื่องมือในระบบห้องปฏิบัติการได้ วัสดุสร้างพื้นผิวได้หลากหลาย

รูปแบบ การออกแบบฟิล์ม ควรใช้เส้นที่มีขนาดใหญ่ 2 point ขึ้นไป จึงจะสามารถนำไปใช้ในการฉายแสงด้วยเครื่องทำสกรีนได้ดี หากเส้นมีลักษณะเล็กอาจมีการบวมของเส้น เนื่องจากเครื่องฉายแสงไฟมีกำลังไฟที่สูง การถ่ายสกรีนตั้งเวลาฉายแสงสองด้าน ด้านหน้า คือด้านบริเวณที่ติดฟิล์มกับกระจกฉายแสงที่ 50 วินาทีและกลับแบบขึ้นตอนนี้ต้องระมัดระวังไม่ให้เกิดการสั้นหรือกระแทก เพราะจะทำให้ลายล้น ฉายแสงด้านหลัง 30 วินาทีจึงนำออกไปล้างน้ำยาล้างจาน ชัดด้วยแปรง และนำไปอบในตู้อบสกรีน 2 นาทีกับน้ำยา Pe เพื่อให้ยางแข็ง วัสดุอุปกรณ์สามารถหาซื้อได้ง่าย วัสดุมีความคงทน อายุการใช้งานของแม่พิมพ์ใช้ได้นานหลายปีผลการศึกษา ระบบ Flash Stamp เมื่อนำไปฉายแสงด้วยเครื่องถ่ายสกรีน การทดลองเริ่มที่เวลา 15 วินาที เพิ่มเวลาครั้งละ 5 วินาทีจนครบ 60 วินาที ผลการทดลองไม่ปรากฏภาพ

จากการทดลองพบว่าวิธีการสร้างพื้นผิวทรายาง ระบบโพลีเมอร์ เรซิน สามารถใช้ในการประยุกต์ใช้กับเครื่องมือในระบบห้องปฏิบัติการได้ วัสดุสร้างพื้นผิวได้หลากหลายรูปแบบเมื่อแม่พิมพ์มาทดสอบการพิมพ์ ตัวนวัตกรรมการพิมพ์ด้วยแท่นพิมพ์การพิมพ์ด้วยการถูสามารถนำไปใช้กับการพิมพ์สีเดียว หลายสีและประยุกต์รวมกับเทคนิคอื่นได้ เช่น เทคนิค Paper Block

ผลประเมินตัวชี้วัดความพึงพอใจ ต่อการวิจัย การสร้างแม่พิมพ์สำหรับการสร้างศิลปะภาพพิมพ์การพิมพ์กระบวนการพิมพ์จากส่วนหนุนจากการประยุกต์ใช้วัสดุการทำทรายาง สรุปได้ว่า 1) ด้านวัสดุอุปกรณ์การสร้างทรายางราคาและต้นทุน การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ วิธีทำ ความคงทนของวัสดุ อยู่ในระดับดี มีการเทคโนโลยีมาใช้ในการทำงานอยู่ในดีมาก 2) ด้านกระบวนการสร้างแม่พิมพ์ ความยากง่ายในขั้นตอน การผลิตวิธีการสร้างฟิล์มความยากง่ายในขั้นตอน การผลิตวิธีการสร้างพื้นผิวทรายาง ระยะเวลาในการสร้างแม่พิมพ์ สะดวก รวดเร็วการทดลองสร้างความหนุนบน

แม่พิมพ์ด้วยตู้ถ่ายสกรีนตู้อบสกรีน การสร้างพื้นผิว ความคมชัดของลวดลาย รายละเอียดชัดเจนอยู่ในระดับดี 3) ด้านกระบวนการพิมพ์ สามารถพิมพ์แม่พิมพ์ด้วยเครื่องพิมพ์และการถู ใช้ได้กับหมึกพิมพ์ เชื้อน้ำมันอยู่ในระดับดี 4) ด้านการสร้างสรรคสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะภาพพิมพ์ได้ มีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ประกอบการเรียนการสอน เหมาะสมกับผู้เรียนอยู่ในระดับดีมาก

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยดังกล่าวผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้สำหรับผู้วิจัยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามลำดับดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผลจากการศึกษาวิจัยสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการสร้างสรรคผลงานผลงานศิลปะภาพพิมพ์จากส่วนหนุนได้

1.2 ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้พัฒนา กิจกรรมการเรียนการสอนศิลปะภาพพิมพ์ในโรงเรียน สถาบันการศึกษาของรัฐบาลและเอกชน หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้

1.3 ผลการวิจัยสามารถนำเอาวิธีการสร้างแม่พิมพ์จากส่วนหนุนไปประยุกต์ใช้กับกระบวนการพิมพ์จากส่วนรองและอื่นๆ ได้

1.4 ผลจากการวิจัยเป็นเทคนิคทางเลือกหนึ่งที่นิสิต นักศึกษา ศิลปินสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการทำงานสร้างสรรค์ได้

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิจัยการนำวิธีการสร้างแม่พิมพ์จากส่วนหนุนไปประยุกต์ใช้กับกระบวนการพิมพ์จากส่วนรองและอื่นๆ

2.2 ควรศึกษาการประยุกต์การใช้วัสดุกรรมวิธีการเพื่อการสร้างสรรคผลงานที่มีขนาดใหญ่กับตู้ไฟถ่ายสกรีนเพื่อลดข้อจำกัดเรื่องการสร้างแม่พิมพ์ได้ขนาดเล็ก

2.3 การศึกษาทดลองสร้างแม่พิมพ์ที่มี
พื้นผิว ความหนาที่หลากหลายด้วยวิธีการฉายแสง
ด้วยเครื่องทำสกรีน

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ ได้รับการสนับสนุนการวิจัยจาก
ทุนอุดหนุนการวิจัยประจำปีงบประมาณ 2557 ภาค
วิชาทัศนศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม

เอกสารอ้างอิง

- กนกวรรณ นิธิรัฐพัฒน์. (2556). ศิลปะภาพพิมพ์ร่วมสมัยการสังเคราะห์กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานผ่าน
มิติทางวัฒนธรรม. วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- เมตตา ศิริสุข. (2555). ศึกษาวัสดุทดแทนสำหรับการพิมพ์กระดาษใหม่ในงานศิลปะ. วารสารเปลวปัญญา.
1(1). คณะศิลปกรรมศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วิริยะ สิริสิงห์. (2537). โลกการพิมพ์. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- วุฒิพงษ์ โรจนเขมศิริ. (2555). คิด เขียน เอกสารประกอบงานสร้างสรรค์ทางทัศนศิลป์. วารสารเปลว
ปัญญา. 1(1). คณะศิลปกรรมศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- อนันต์ กลิ่นโพธิ์กลับ. (2550). ทรายประทับตราประจำตัวและเครื่องรางยุคโบราณ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
เมืองโบราณ.
- อาคม เสี่ยงมวิบูลย์. (2557). กรณีศึกษาอัตราส่วนผสมระหว่างสารละลายเคมีกับโลหะชนิดต่างๆ. เปลว
ปัญญา. 2(1). คณะศิลปกรรมศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

การใช้ภาษาและกลวิธีการประพันธ์ในพระนิพนธ์เรื่อง “ชีวิตนี้สั้นนัก”
ของสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก
(เจริญ สุวฑฺฒโน)

Language Usage and Techniques of the Poetic Work “Short Life”
Composed by His Holiness Somdet Phra Nyanasamvara, the Supreme
Patriarch of Thailand (Charoen Suvaddhano)

กาญจนา ตันโพธิ์¹

Kanchana Tonpo¹

บทคัดย่อ

พระนิพนธ์เรื่อง “ชีวิตนี้สั้นนัก” ของสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (เจริญ สุวฑฺฒโน) เป็นพระนิพนธ์ที่มีการใช้ภาษาและกลวิธีการประพันธ์ที่ประณีตละเอียดอ่อน สะท้อนถึงพระอัจฉริยภาพในด้านภาษาอย่างยิ่ง ในด้านการใช้ภาษาพบกลวิธีการซ้ำ กลวิธีการซ้อนคำ การใช้คำตรงข้าม การขนานความและ การใช้ภาพพจน์รูปแบบอุปมา อุปลักษณ์ บุคลาธิษฐาน ปฏิพจน์ ในด้านกลวิธีการประพันธ์พบกลวิธีการตั้งชื่อเรื่องตามแนวคิดสำคัญหรือแก่นของเรื่อง กลวิธีการเขียนความนำพบรูปแบบขึ้นต้นด้วยพุทธศาสนสุภาษิตและเสริมด้วยการนิยามความหมาย กลวิธีการเขียนเนื้อเรื่องพบรูปแบบการยกตัวอย่าง การแสดงเหตุผล การนิยาม กลวิธีการเขียนบทลงท้ายพบรูปแบบการขอความร่วมมือ

คำสำคัญ: การใช้ภาษา, กลวิธีการประพันธ์, พระนิพนธ์เรื่อง ชีวิตนี้สั้นนัก, สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (เจริญ สุวฑฺฒโน)

Abstract

“Short Life” is the poetic work of His Holiness Somdet Phra Nyanasamvara, the Supreme Patriarch of Thailand (Charoen Suvaddhano). Language usage and techniques were beautifully used to compose this poem, which shows the author’s genius in language skills. In terms of language usage, there were uses of repetition, adding words with related meaning, antonyms, word parallels, comparisons, metaphors, personification, and rhetorical questions. For writing

¹ อาจารย์, สาขาวิชาศิลปวิทยาศาสตร์ สำนักนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

¹ Lecturer, Liberal Arts, Innovative Learning Center, Srinakharinwirot University.

technique, it can be seen that the technique of using the main idea or the essence of the poem was applied in order to set the topic in this poetic work. Quotes by the Buddha and their definitions were also used in the introduction of also found in this work. Techniques to ask for participation from observers were implemented used at the conclusion of the poem.

Keywords: Language usage, techniques, the poetic work “Short Life,” His Holiness Somdet Phra Nyanasamvara, the Supreme Patriarch of Thailand (Charoen Suvaddhano)

บทนำ

สังคมไทยส่วนใหญ่เป็นสังคมพุทธมีพระพุทธศาสนาเป็นศูนย์กลางของศิลปะทุกแขนงรวมทั้งวรรณคดีด้วย (กุหลาบ มัลลิกะมาส. 2550: 92). พุทธศาสนาเป็นแรงบันดาลใจสำคัญของกวี เมื่อกวีมีความคิด ความรู้สึกและประสบการณ์เกี่ยวกับความเชื่อและความศรัทธาในพุทธศาสนาก็มักจะนำความรู้ ความคิด และความเชื่อเหล่านั้นแทรกลงไปในงานเขียนของตน ซึ่งจะเห็นได้ว่างานเขียนของไทยจำนวนมาก ล้วนมีแหล่งกำเนิดมาจากพุทธศาสนา ตัวอย่างที่เห็นได้เด่นชัด ได้แก่ งานพระนิพนธ์ต่างๆ ของสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (เจริญ สุวฑฺฒโน) เป็นต้น

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (เจริญ สุวฑฺฒโน) เป็นสมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ 19 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พระองค์เป็นพระภิกษุสงฆ์แห่งคณะสงฆ์ไทยที่เป็นยอดนักปราชญ์ผู้มีความสามารถในเชิงความรู้วิชาการและความรู้ทางภาษาเป็นอย่างดี ความเป็นปราชญ์ผู้รอบรู้พระพุทธศาสนาและความเป็นพหูสูตของพระองค์ได้แสดงออกอย่างชัดเจนในพระนิพนธ์ที่หลากหลาย อาทิ ชีวิตนี้น้อยนัก วิธีสร้างบุญบารมี มนุษยธรรม จิตตนคร พุทธวิธีควบคุมความคิด ฯลฯ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “ชีวิตนี้น้อยนัก” หนังสือพระนิพนธ์ที่มีจำนวนการตีพิมพ์ได้เป็นหลักแสนเล่มขึ้นไป (มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. 2552: 186) อันแสดงให้เห็นว่า “ชีวิตนี้น้อยนัก”

เป็นงานพระนิพนธ์ที่ผู้คนสนใจ ซึ่งเหตุเพราะเนื้อหาแสดงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เข้าใจง่าย ชัดเจนถ่ายทอดด้วยกลวิธีการเลือกสรรภาษาที่ประณีต ความเป็นปราชญ์ด้านภาษาของสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายกนี้ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (2552: 191) ได้เขียนแสดงทัศนะไว้ว่า

ทรงมุ่งมั่นที่จะให้ธรรมะไปถึงใจของทุกคน และนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ จึงทรงพากเพียรนิพนธ์หนังสือไว้ มากมายเพื่อบอกกล่าวหลักธรรมของพระพุทธศาสนาที่จารึกในภาษา “อ่านยาก” และมีความลึกซึ้ง “เข้าใจยาก” เพื่อให้คุณค่าเหล่านี้ “อ่านง่าย” และ “เข้าใจง่าย”

พระนิพนธ์ของสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ล้วนนำเสนอหัวข้อธรรมและสอดแทรกแนวคิดในการดำเนินชีวิตที่ทรงคุณค่าที่ผู้อ่านสามารถนำไปปรับใช้ได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “ชีวิตนี้น้อยนัก” จากการศึกษาพระนิพนธ์นี้ทำให้พบว่าพระองค์ทรงประณีตพิถีพิถันในการใช้ภาษาเพื่อนำเสนอหลักธรรมได้อย่างดีเยี่ยม อีกทั้งกลวิธีการประพันธ์ที่พระองค์เลือกสรรเพื่อถ่ายทอดเรื่องราวหลักธรรมนั้น เป็นกลวิธีที่มีเอกลักษณ์เฉพาะที่น่าสนใจ ในที่นี้จะขอแนะนำผลการศึกษาคำการใช้ภาษาและกลวิธีการประพันธ์ในพระนิพนธ์ เรื่อง “ชีวิตนี้น้อยนัก” ของสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกล

มหาสังฆปริณายก (เจริญ สุวฑฺฒโน) โดยแยกประเด็นหัวข้อการนำเสนอเป็น 2 หัวข้อดังนี้

1. การใช้ภาษา

ภาษาเป็นเครื่องมือการสื่อสารที่สำคัญในการถ่ายทอดความคิด การเลือกใช้ภาษาให้เหมาะสม เพื่อสื่อความไปยังผู้อ่านให้รับรู้เรื่องราวได้อย่างชัดเจนและบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ของการสื่อสารจึงเป็นสิ่งสำคัญ การใช้ภาษาของนักประพันธ์แต่ละคนย่อมมีลักษณะเด่นเฉพาะตัวไม่ซ้ำแบบกัน ทั้งนี้เป็นเพราะผู้แต่งแต่ละคนต่างก็มีแบบแผนในการเลือกสรรคำ การเลือกใช้สำนวนโวหาร และวิธีการเรียบเรียงประโยคแตกต่างกัน (สายทิพย์ นุกูลกิจ, 2543: 139) จากการศึกษาการใช้ภาษาในพระนิพนธ์เรื่อง ชีวิตนี้น้อยนัก ของสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก พบลีลาการใช้ภาษาที่น่าสนใจ กล่าวคือ มีความประณีตในการเลือกสรรถ้อยคำต่างๆ มาใช้ถ่ายทอดเรื่องราวหัวข้อธรรมที่มีลักษณะเป็นนามธรรมให้ผู้อ่านเข้าใจได้แจ่มแจ้ง และเข้าถึงเนื้อความของพระนิพนธ์ได้อย่างลึกซึ้ง ดังจะแสดงเป็นหัวข้อต่อไปนี้

1.1 กลวิธีการซ้ำ

กลวิธีการซ้ำเป็นการนำคำซ้ำเพื่อให้ความหมายหนักแน่นขึ้นกว่าเดิม บางครั้งซ้ำทั้งคำและความ (สมพร มั่นตะสูตร, 2525: 71) สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ทรงนิพนธ์เรื่องนี้โดยมีการซ้ำคำเพื่อเน้นย้ำความหรือสื่อความนั้นๆ ให้มีน้ำหนักหรือมีพลังทางความหมายเพิ่มมากยิ่งขึ้น ดังตัวอย่าง

ชีวิตนี้เท่านั้นที่จะนำไปสู่ความสวัสดิมีสุขได้อย่างแท้จริง เพราะชีวิตนี้เท่านั้นที่พร้อมสำหรับการบำเพ็ญบุญกุศลทุกประการ จะทำดีเพียงไรก็ทำได้ใน ชีวิตนี้ ทำดีสูงสุดจนเกิดผลสูงสุด คือ การปฏิบัติได้สำเร็จมรรคผลนิพพาน พันทุกขสันเชิง ไม่ต้องกลับมาเวียนว่ายตายเกิดอีกต่อไป ก็

ทำได้ในชีวิตนี้ หรือทำดีเพียงเพื่อได้ถึงสวรรค์พินนรก ก็ทำได้ใน ชีวิตนี้

(ชีวิตนี้น้อยนัก, 2551: 12)

จากตัวอย่างจะเห็นว่าสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ทรงซ้ำกลุ่มคำ “ชีวิตนี้” เพื่อเน้นย้ำ สร้างน้ำหนักของคำให้มีพลังเพื่อสื่อความหมายแก่นของเรื่องให้ชัดเจนขึ้น นอกจากนี้ลักษณะเด่นอีกประการก็คือ การซ้ำโครงสร้างประโยคที่เป็นการนำเสนอรูปภาพภาษาที่มีโครงสร้างประโยคแบบเดียวกัน แต่แสดงเนื้อความต่างกัน ดังต่อไปนี้

ผู้ที่มีใจผูกพันอยู่กับการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ทำทานการกุศลมากมายในอดีตชาติ ก็ จะรู้ได้จากปัจจุบันชาติ คือ ปัจจุบันชาติจะสมบูรณ์พูนสุขด้วยทรัพย์สินเงินทอง...ผู้ที่มีใจผูกพันอยู่กับการรักษากาย วาจา ใจอยู่ในศีลบริสุทธิมากมายในอดีตชาติ มีจิตใจผ่องใส ไม่เศร้าหมอง ก็ จะรู้ได้จากปัจจุบันชาติ คือ ปัจจุบันชาติจะเป็นผู้มีผิวพรรณงดงาม หน้าตา ผ่องใส เป็นที่เจริญตาเจริญใจผู้พบเห็นทั้งหลาย ผู้ที่มีใจผูกพันอยู่กับการปฏิบัติธรรมมากมายในอดีตชาติ ก็ จะรู้ได้จาก ปัจจุบันชาติ คือ ปัจจุบันชาติจะเป็นผู้มีปัญญาเฉลียวฉลาด ศึกษาปฏิบัติธรรมเข้าใจง่าย เจริญดีในธรรม

(ชีวิตนี้น้อยนัก, 2551: 13-14)

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นการซ้ำโครงสร้างประโยค “ผู้ที่มีใจผูกพันอยู่กับ... ก็ จะรู้ได้จากปัจจุบันชาติ คือ...” การซ้ำนี้มีจุดประสงค์เพื่อแสดงความสัมพันธ์ของเนื้อความ โดยมักมีลักษณะความเป็นเหตุและผลกัน กล่าวคือ เนื้อความที่ต่อจาก “ผู้ที่มีใจผูกพันอยู่กับ...” จะแสดงเหตุ และเนื้อความที่ต่อจาก “จะรู้ได้จากปัจจุบันชาติ คือ...” จะแสดงผล ซึ่งการซ้ำลักษณะนี้ปรากฏเป็นจำนวนมาก อัน

แสดงให้เห็นว่าพระองค์ทรงมุ่งเน้นย้ำหัวข้อธรรมต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กันให้ชัดเจน โดยการแจกแจงรายละเอียดเชื่อมโยงกันอย่างเป็นขั้นตอน

1.2 กลวิธีการซ้อนคำ

การซ้อนคำในภาษาไทยเป็น ขบวนการสร้างคำขึ้นใช้ในภาษาวรรณคดีหนึ่ง หมายถึง การนำคำหรือกลุ่มคำตั้งแต่สองหน่วยขึ้นไปมาเรียงต่อกัน โดยแต่ละหน่วยนั้นมีความสัมพันธ์กันในด้านความหมาย เมื่อรวมหน่วยตามความสัมพันธ์ด้านความหมายแล้ว จะกลายเป็นคำคำเดียวกันหรือกลุ่มคำเดียวกัน (ราตรี รัตนวราจร. 2534: 22) ในพระนิพนธ์เรื่อง ชีวิตนี้น้อยนัก พบการซ้อนคำที่มี 2 ลักษณะ โดยลักษณะแรกเป็นการซ้อนซ้ำ คือ มีพยางค์ที่หนึ่งกับพยางค์ที่สามเป็นคำเดียวกันหรือการซ้ำกัน และพยางค์ที่สองกับพยางค์ที่สี่เป็นคำที่มีความหมายใกล้เคียงกันหรือตรงข้ามกันซ้อนกันอยู่ (บรรจบ พันธุมเมธา. 2549: 75) ดังนี้

...แม้แต่จะให้เข้าไปใกล้เพื่ออาศัยร่มเงา กันแดดกันฝน ก่อนอิฐก่อนหินก็ถูกห่ม ถูกขวางใส่ให้ต้องถึงเลือดตกยางออก ตกใจกลัวภัยนานา

(ชีวิตนี้น้อยนัก. 2551: 9)

จากตัวอย่างพบการซ้อนซ้ำ คือ “กันแดดกันฝน” “ก่อนอิฐก่อนหิน” “ถูกห่มถูกขวาง” ซึ่งพยางค์ที่หนึ่งกับพยางค์ที่สามซ้ำกัน และพยางค์ที่สองกับพยางค์ที่สี่เป็นคำที่มีความหมายใกล้เคียงกันซ้อนกันอยู่ ซึ่งการซ้อนซ้ำนี้ทำให้เกิดจังหวะคำและช่วยเน้นย้ำความหมาย เพิ่มน้ำหนักของถ้อยคำให้ลึกซึ้งชัดเจนยิ่งขึ้น และการซ้อนคำอีกประเภทที่ปรากฏในพระนิพนธ์เรื่อง ชีวิตนี้น้อยนัก คือ การซ้อนคำที่เกิดจากการนำคำที่มีความหมายเกี่ยวข้องสัมพันธ์ไปในทางเดียวกันมาวางซ้อนกันจนเป็นกลุ่มคำขนาดใหญ่ ซึ่งการซ้อนคำแบบนี้ทำให้เกิดพลังทางความหมายที่จะช่วยสื่อขยายและเพิ่มน้ำหนักใจความสำคัญให้คมชัดมากยิ่งขึ้น ดังตัวอย่าง

ความเป็นไปได้มีอยู่สำหรับทุกคน เพราะทุกคนได้ทำกรรมไว้เป็นอันมากต่าง ๆ กัน อันอาจจะเป็นเหตุให้ต้อง อดอยากยาก แค้นแสนสาหัสตั้งแต่เริ่มลืมตาเห็นโลก

(ชีวิตนี้น้อยนัก. 2551:33)

จากตัวอย่าง “อดอยากยากแค้นแสนสาหัส” เป็นการซ้อนคำที่เกิดจากการนำคำที่แสดง ความหมายถึงความทุกข์มาวางเรียงซ้อนกันถึง 3 คำ ทำให้สื่อถึงภาพของความลำบากทุกข์ยากชัดเจนมากยิ่งขึ้น หรืออีกตัวอย่างดังนี้

เหตุที่ต่างก็มีภพชาติมานับไม่ถ้วนในอดีต ต่างก็ทำกรรมทั้งดีและไม่ดีไว้ นับไม่ถ้วน เช่นกัน ในภพชาติทั้งหลายนั้น เจ้ากรรมนายเวรที่ได้ไปเก่าเกิน เบียดเบียน ทำร้ายไว้ก็ย่อมมีไม่น้อยเช่นกัน

(ชีวิตนี้น้อยนัก. 2551:27)

จากตัวอย่าง “เก่าเกินเบียดเบียนทำร้าย” เป็นคำที่แสดงภาพการทำร้ายกันที่ชัดเจนลึกซึ้ง เพราะเกิดจากการนำคำที่แสดงการทำร้ายกันมาวางเรียงซ้อนกันถึง 3 คำ ทำให้สื่อถึงอารมณ์ความรู้สึกได้ลึกซึ้ง คมชัดยิ่งขึ้นกว่าเดิม

1.3 การใช้คำตรงข้าม

คำตรงข้ามเป็นกลวิธีการใช้ภาษารูปแบบหนึ่งที่เกิดจากการเลือกใช้ถ้อยคำที่มีความกลับกัน เพื่อให้เกิดความสนใจ (สายทิพย์ นุกูลกิจ. 2543: 79) การใช้คำตรงข้ามปรากฏในพระนิพนธ์เรื่อง ชีวิตนี้น้อยนัก เป็นจำนวนมาก ดังจะแสดงเป็นตัวอย่างต่อไปนี้

ก่อนจะมาเป็นเราแต่ละคนในภูมิของมนุษย์นี้ ต่างก็ได้เป็นอะไรต่อมิอะไร มาแล้วมากมาย นับชนิดนับชาติไม่ได้เป็นกันทั้ง เทวดา สัตว์ใหญ่ สัตว์เล็ก รวมทั้งมนุษย์ชายหญิง คนมีเงินจน คนสวยคนไม่สวย คน

พิการคนไม่พิการ อายุสั้นอายุยาว ชาวตำ
ไทยจีน แยกฝรั่ง ต่างเคยมีเคยเป็นกันมา
แล้ว ทั้งนั้น

(ชีวิตนี้น้อยนัก. 2551: 19)

จากตัวอย่างพบว่ามีการใช้คำตรงข้าม
หลายคำมาวางคู่กัน ซึ่งในที่นี้สมเด็จพระญาณสังวร
สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายกทรง
ต้องการอธิบายสาระธรรมในประเด็นการเปรียบเทียบ
ความแตกต่างของคน จึงได้นำคำตรงข้ามมา
เสริมเพื่อขยายความเข้าใจให้ชัดเจนขึ้น

นอกจากการใช้คำตรงข้ามแล้ว พบว่า ยัง
มีลักษณะการแสดงความตรงกันข้ามปรากฏอยู่
ด้วยเช่นกัน ดังตัวอย่าง

กตัญญูกตเวที ความรู้คุณที่ท่านทำแล้ว
แก้ตนและตอบแทนพระคุณนั้น พระพุทธ
องค์ทรงสรรเสริญว่าเป็นธรรมของคนดีคือ
คนดีมีธรรมนี้ หรือธรรมนี้ทำให้คนเป็นคนดี
คือคนใดมีธรรมคือความกตัญญูกตเวที คน
นั้นก็คือนดี นั่นเอง ในด้านตรงกันข้าม คน
ใดไม่มี กตัญญูกตเวที คนนั้นไม่ใช่คนดี

(ชีวิตนี้น้อยนัก. 2551: 42)

จากตัวอย่างเป็นการแสดงความตรง
กันข้าม คือ การอธิบายความหมายของคนดี กับคน
ไม่ดี ซึ่งกลวิธีนี้เป็นการนำเสนอข้อธรรมและผลจาก
การกระทำอันเป็นสิ่งตรงข้ามกัน กลวิธีนี้ปรากฏ
เป็นจำนวนมาก จนอาจถือเป็นลักษณะเด่นในพระ
นิพนธ์ก็ว่าได้

1.4 การขนานความ

การขนานความ คือ การนำประโยค
ที่มีเนื้อความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันหรือมีเนื้อความ
คู่ขนานกันมาเรียบเรียงต่อเนื่องกัน เรียกประโยค
ลักษณะนี้ว่า ประโยคขนานความ มักเป็นประโยค

ลักษณะคู่ขนานที่ใช้คำว่า “ฉันใด ฉันนั้น” (กุหลาบ
มัลลิกะมาส. 2550: 134) เรียกตามศัพท์ภาษา
อังกฤษว่า Parallelism เป็นประโยคที่มีเนื้อความ
ต่อเนื่องกันและเสริมความแก่กันทำให้ข้อความเด่น
ขึ้นมา (เปลื้อง ณ นคร. 2542: 34) ในพระนิพนธ์
เรื่อง ชีวิตนี้น้อยนัก พบการขนานความที่มีลักษณะ
เปรียบเทียบ คือ การกล่าวถึงเนื้อความในเชิง
เปรียบเทียบกัน โดยปรากฏคำเชื่อม “ฉันใด...ฉัน
นั้น” ดังต่อไปนี้

การเขียนหนังสือด้วยปากกาหรือ
ดินสอลงบนกระดาษแผ่นเดียวนั้น เขียนลง
ครั้งแรกก็ย่อมอ่านออกง่าย อ่านเข้าใจได้
ง่าย แต่ยิ่งเขียนทับเขียนซ้ำลงไปบน
กระดาษแผ่นเดียวกันนั้นตัวหนังสือย่อมจะ
ทับกันยิ่งขึ้นทุกที การอ่านก็จะยิ่งอ่านยาก
ขึ้น ทุกทีจนถึงอ่านไม่ออกเลยไม่เห็นเลย...
ว่าเขียนอะไรก่อนเขียนอะไรหลังนี้ฉันใด
การทำการหรือการทำให้ตัวก็ฉันนั้น

(ชีวิตนี้น้อยนัก. 2551: 5)

ตัวอย่างข้างต้นพบการขนานความที่มีคำ
“ฉันใด...ฉันนั้น” แสดงการขนานความที่เปรียบเทียบ
เนื้อความ 2 ส่วน คือ ส่วนที่นำมาเปรียบเทียบที่
กล่าวถึง การเขียนหนังสือด้วยปากกาหรือดินสอลง
บนกระดาษแผ่นเดียวซ้ำๆ จนทำให้จำเรื่องราวที่
เขียนไม่ได้แล้ว กับส่วนที่ต้องการเปรียบเทียบที่
กล่าวถึงหลักของกรรมดีกรรมชั่วนั่นเอง ซึ่งการ
ขนานความนี้เป็นการเหตุการณ์มาเชื่อมโยงเปรียบเทียบ
กับหลักกรรม เพื่อให้ง่ายต่อการอธิบายขยาย
ความ อีกทั้งช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจหัวข้อธรรมได้
ชัดเจนขึ้น

นอกจากนี้ยังมีการขนานความอีกลักษณะ
คือ การขนานความแสดงเรื่องราวที่เป็นเหตุเป็นผล
กัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เมื่อใดกำลังมีความสุข ไม่ว่าจะกำลังมีความสุขนั้นจะเป็นเราหรือเขา เมื่อนั้น พึงรู้ความจริงว่าเหตุที่ได้ทำไว้แน่กำลังให้ผล (ชีวิตนี้น้อยนัก. 2551: 4)

ตัวอย่างข้างต้นพบการขนานความด้วยคำเชื่อม “เมื่อใด...เมื่อนั้น” การขนานความรูปแบบนี้กล่าวถึงเนื้อความที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน มีเนื้อความที่เป็นเหตุเป็นผลกัน ดังตัวอย่างที่กล่าวถึงเหตุและผลที่มนุษย์พบกับความสุขที่เกิดจากผลของบุญที่ทำไว้

1.5 การใช้ภาพพจน์

การใช้ภาพพจน์เป็นการใช้ภาษาโดยอาศัยการเขียนเชิงสร้างสรรค์และการเปรียบเทียบต่าง ๆ เพื่อให้ถ้อยคำและความหมายคำกระทบใจผู้อ่านเกิดภาพที่แจ่มชัดและลึกซึ้งขึ้นในใจจุดประกายความคิดและจินตนาการให้แก่ผู้อ่าน ภาษาภาพพจน์เกิดจากการกล่าวถึงสิ่งหนึ่ง แต่ให้มีความหมายไปถึงอีกสิ่งหนึ่ง มีความมุ่งหมายเพื่อเพิ่มอรรถรสให้แก่ข้อความนั้น ๆ (ราชบัณฑิตยสถาน. 2552: 357) จากการศึกษาพบว่าสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายกทรงนิพนธ์เรื่องนี้โดยใช้ภาพพจน์หลายประเภท แต่ในที่นี้ขอนำเสนอเฉพาะภาพพจน์ที่ปรากฏเด่น ๆ ดังนี้

1.5.1 อุปมา

ภาพพจน์ที่เปรียบเทียบระหว่างของสองอย่างที่โดยธรรมชาติแล้วมีสภาพที่แตกต่างกัน แต่มีลักษณะเด่นร่วมกัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เปรียบกรรมไม่ดีตั้งมือมารที่ใหญ่โตมโหฬารทรงพลังมากมาย เมื่อนั้นกำลังเอื้อมมาจะตะปบเราเพื่อลากเข้าไปขยี้ให้แหลกเหลว...แต่เราก็งยังพ่นอยู่ได้เพราะความบังเอิญ คือเพราะบังเอิญได้ทำกรรมดีไว้มากพอเป็นกำลังพาให้หลบหลีกพ้นมือมารไปได้ (ชีวิตนี้น้อยนัก. 2551: 16)

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นภาพพจน์อุปมาที่เปรียบเทียบไม่ดีว่าเป็นเหมือนมือของมารที่คอยทำร้ายคนให้ประสบกับความทุกข์ ซึ่งในที่นี้มีการนำกลุ่มคำ “ใหญ่โตมโหฬารทรงพลังมากมาย” มาขยายมือมารด้วย ยิ่งแสดงให้เห็นความร้ายกาจน่ากลัวเพิ่มมากขึ้นอีก หรืออีกตัวอย่างหนึ่งที่พระองค์ทรงเปรียบเทียบผลของกรรมไม่ดีว่าเป็นเหมือนรถบรรทุก ดังความว่า

กรรมไม่ดีกำลังตามส่งผลแก่เราทุกคน แน่นอน เปรียบผลไม่ดีนั้นดังรถบรรทุกที่กำลังตะบึงไล่กวตเราอยู่ จริง ๆ ที่ยังไม่ทันบดขยี้เราก้เพราะกรรมปัจจุบันของเราที่กำลังกระทำนั้นอยู่อาจจะมีแรงพาหนีได้ทัน...

(ชีวิตนี้น้อยนัก. 2551: 15)

จะเห็นว่าตัวอย่างข้างต้นเป็นการเปรียบเทียบผลของกรรมไม่ดีว่าเหมือนกับรถบรรทุกที่กำลังจะตามมาชนหรือทำร้ายเรา และจะเห็นได้ว่ามีกลุ่มคำขยาย “ตะบึงไล่กวต” อันแสดงภาพความน่ากลัวได้อย่างชัดเจน จะเห็นได้ว่าสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายกทรงใช้ภาพพจน์อุปมาเปรียบเทียบเชื่อมโยงธรรมะกับสิ่งใกล้ตัวเพื่ออธิบายสาระธรรมได้อย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรมยิ่งนัก

1.5.2 อุปลักษณ์

ภาพพจน์ที่กล่าวเปรียบโดยตรงระหว่างสิ่งที่มีคุณสมบัติร่วมบางประการของสองสิ่ง หรือมากกว่านั้นโดยมีคำแสดงเปรียบเทียบนั้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ใครเล่าจะรับรองได้ว่า เมื่อตายไปจากภพชาตินี้แล้ว เราจะไม่ไปเกิดในประเทศเช่นนั้น จะไม่มีสภาพโคจรกระดูกเดินได้ด้วยความมอดอยากแค้นเช่นนั้น...

(ชีวิตนี้น้อยนัก. 2551: 33)

จากตัวอย่างพบว่ามีการใช้อุปสรรคเปรียบเทียบภาพทุกขยาคอดอยากว่าเป็นดังโครงกระดูกเดินได้ ซึ่งการบรรยายนี้ทำให้เกิดจินตภาพอย่างเด่นชัด

1.5.3 บุคลาธิษฐาน

ภาพพจน์ที่เกิดจากการใช้ภาษาในลักษณะที่สร้างสิ่งที่ไม่มีชีวิตจิตใจ ให้มีชีวิตจิตใจ อากัปกริยา และความรู้สึกเหมือนคน รวมถึงการสร้างสิ่งที่เป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรมขึ้นมา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

พระพุทธศาสนาคือตัวแทนพระพุทธองค์ผู้เป็นสมาชิกของบริษัทสีในพระพุทธศาสนา แม้ทำตนให้เศร้าหมองด้วยการประพฤติผิดศีล ผิดธรรม ผิดวินัย แม้จะทำให้พระพุทธศาสนาเศร้าหมองไม่ได้ แต่เมื่อตนเป็นจุดหนึ่งในพระพุทธศาสนาก็เท่ากับทำให้พระพุทธศาสนามีจุดเศร้าหมอง...

(ชีวิตนี้หน่อยนัก. 2551: 40)

จากตัวอย่างเป็นการเปรียบเทียบสิ่งนามธรรมคือ พระพุทธศาสนา ให้เป็นรูปธรรมขึ้นมา นั่นคือ ให้มีความรู้สึกหรืออาการความเศร้าหมองได้เท่ากับคน

1.5.4 ปฏิพจน์

ภาพพจน์ที่เป็นคำถาม ซึ่งไม่ต้องการคำตอบ เจตนาเรียกร้องความสนใจหรือดึงดูดใจ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

...ทุกคนทุกสัตว์ต่างก็ทำอะไรๆ ที่เป็นกรรมแล้วมากมายนับไม่ถ้วน เป็นกรรมดี คือ กุศลกรรมบ้าง เป็นกรรมชั่ว คือ อกุศลกรรมบ้างมากมายจริงๆ เพียงทำในชาติเดียวก็มากมายจริงๆ แล้ว เมื่อได้ทำมานับภพชาติไม่ถ้วนจะมากมายเพียงไหน

(ชีวิตนี้หน่อยนัก. 2551: 26)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าเป็นการใช้ภาพพจน์ปฏิบัติพจน์ที่แสดงเนื้อความตั้งคำถาม แต่มีได้ต้องการคำตอบ กล่าวคือเป็นการตั้งคำถามให้ติดตามว่ามนุษย์เกิดนับภพชาติไม่ถ้วน ดังนั้นกรรมที่ทำก็ย่อมมากมายนับไม่ถ้วนเช่นกัน

2. กลวิธีการประพันธ์

กลวิธีการประพันธ์นับว่าเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้งานประพันธ์นั้นประสบความสำเร็จ เนื่องจากกลวิธีการประพันธ์ที่ดีช่วยให้ผู้ประพันธ์สามารถถ่ายทอดความรู้ ความคิด และประสบการณ์ต่างๆ มายังผู้อ่านได้อย่างครบถ้วน สมบูรณ์ ตามเจตนาของผู้เขียน พระยาอนุমানราชชน (2546: 55) ได้อธิบายเกี่ยวกับกลวิธีหรือเทคนิค (Technique) ไว้ว่าหมายถึง “กรรมวิธีที่ทำให้ได้ผลเรียบร้อยงดงาม เพราะฉะนั้น จึงรวมทั้งฝีมือ และความรู้ความชำนาญในวิธีทำ”

กลวิธีการประพันธ์ในที่นี้จึงหมายถึง วิธีการหรือเทคนิค (Technique) ในการเขียนเนื้อหาอย่างมีศิลปะ ผ่านองค์ประกอบสำคัญ 4 ส่วน นับตั้งแต่ การตั้งชื่อเรื่อง ความนำ เนื้อเรื่อง และบทลงท้าย ซึ่งในแต่ละองค์ประกอบผู้เขียนจะใช้กลวิธีต่างๆ ในการนำเสนอให้งานเขียนของตนมีลักษณะเด่นและน่าสนใจมากขึ้น

จากการศึกษาพระนิพนธ์เรื่อง ชีวิตนี้หน่อยนัก ของสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก พบกลวิธีการประพันธ์ 4 ประเด็น ได้แก่ กลวิธีการตั้งชื่อเรื่อง กลวิธีการเขียนความนำ กลวิธีการเขียนเนื้อเรื่อง และกลวิธีการเขียนบทลงท้าย และพบว่าพระนิพนธ์เรื่อง ชีวิตนี้หน่อยนัก นี้มีวิธีการนำเสนอกลวิธีการเขียนทั้ง 4 ประเด็น ได้อย่างน่าสนใจและสามารถเชื่อมโยงแต่ละองค์ประกอบเพื่อถ่ายทอดเรื่องราวสาระธรรมได้อย่างดี สื่อความหมายได้ชัดเจน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 กลวิธีการตั้งชื่อเรื่อง

ชื่อเรื่องเป็นองค์ประกอบแรกของงานเขียน การตั้งชื่อเรื่องเป็นกลวิธีอย่างหนึ่ง

สำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะชื่อเรื่องเป็นจุดแรกที่สะดุดตาและกระทบใจผู้อ่าน ช่วยให้ผู้อ่านเกิดความสนใจใคร่รู้และอยากติดตามอ่านเรื่องราวภายในเล่มต่อไปจนจบ ดังที่ เจือ สตะเวทิน (2517: 124 – 135) กล่าวว่า “เราเขียนหนังสือดีเพียงใดก็ตาม แต่ถ้าตั้งชื่อเรื่องไม่เป็น ผู้อ่านอาจเปิดผ่านไปเสีย ชื่อเรื่องจึงเป็นเสน่ห์สำคัญของหนังสือ”

จากการศึกษาชื่อเรื่องพระนิพนธ์ “ชีวิตนี้น้อยนัก” จะเห็นได้ว่าเป็นการตั้งชื่อเรื่องตามแนวคิดสำคัญหรือแก่น (Theme) ของเรื่อง เป็นการใช้ถ้อยคำมาแต่งเพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดหรือแก่นของเรื่อง การตั้งชื่อเรื่องในลักษณะนี้ ผู้อ่านจะเข้าใจชื่อเรื่องอย่างถ่องแท้เมื่ออ่านเนื้อหาจบ (อัครา บุญทิพย์. 2535: 74) การตั้งชื่อเรื่องรูปแบบนี้มักนำเสนอในรูปภาษาที่เป็นประโยคสั้นกระชับ เพื่อเน้นความเข้าใจเรื่องราวที่ชัดเจน

2.2 กลวิธีการเขียนความนำ

ความนำ หรือ ส่วนนำเรื่องเป็นส่วนสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ความนำ คือ ส่วนเริ่มต้นของงานเขียน ทำหน้าที่เสมือนจุดนำทางหรือไต่เตลของเรื่องที่จะบอกให้ผู้อ่านหันมาสนใจต่อสิ่งที่ผู้เขียนนำเสนอต่อไป (มาลี บุญศิริพันธ์. 2535: 41) งานเขียนต่าง ๆ จะดึงดูดความสนใจของผู้อ่านได้มากหรือน้อยนั้นขึ้นอยู่กับความนำเป็นสำคัญ ดังนั้นนักเขียนจึงต้องสร้างสรรค์กลวิธีการเขียนความนำที่น่าสนใจ จูงใจผู้อ่านให้ติดตามเรื่องราวในงานเขียนนั้นๆ ดังที่ เจือ สตะเวทิน (2517: 127) เปรียบความนำหรือส่วนนำเรื่องว่า “เหมือนเบ็ดตกปลา คือ ต้องตกผู้อ่านให้ติดตั้งแต่ต้นทีเดียว แล้วเขาจะตามตลอดเรื่อง”

จากการศึกษากลวิธีการเขียนความนำพบว่าปรากฏกลวิธีการเขียนความนำแบบขึ้นต้นด้วยพุทธศาสนสุภาษิตและเสริมต่อด้วยการนิยามความหมายเพื่อแสดงความเข้าใจเรื่องราวให้ชัดเจนก่อนนำเสนอเนื้อหาต่อไป ดังนี้

พุทธศาสนสุภาษิตบทหนึ่งกล่าวว่าอุปปกมฺวจิํ ชีวิตฺมาหุ ธีรา-ปราชญ์กฺกล่าว ว่า “ชีวิตนี้น้อยนัก” ทุกชีวิตไม่ว่าคนไม่ว่าสัตว์มิได้มีเพียงเฉพาะชีวิตนี้ คือ มิได้มีเพียงชีวิตในชาตินี้ชาติเดียว แต่ทุกชีวิตมีทั้งชีวิตในชาติอดีต ชีวิตในชาติปัจจุบัน และชีวิตในชาติอนาคต “ชีวิตนี้น้อยนัก” หมายถึง ชีวิตในชาติปัจจุบันน้อยนัก สั้นนัก

จะเห็นได้ว่าความนำที่สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายกทรงใช้นั้น คือ การอ้างถึงและยกพุทธศาสนสุภาษิต “พุทธศาสนสุภาษิตบทหนึ่งกล่าวว่าอุปปกมฺวจิํ ชีวิตฺมาหุ ธีรา-ปราชญ์กฺกล่าว ว่า “ชีวิตนี้น้อยนัก” ซึ่งสื่อความตรงกับเนื้อเรื่องมาขึ้นต้นก่อน จากนั้นเสริมด้วยการนิยามความหมายของคำว่า “ชีวิต” และเชื่อมโยงไปสู่ความหมายของชื่อเรื่อง คือ “ชีวิตนี้น้อยนัก” และเสริมการอธิบายขยายความให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องราวในเบื้องต้นก่อน ซึ่งการเขียนโดยการนิยามความหมายนั้นเป็นการอธิบายความหมายหรือให้คำจำกัดความ หรือการอธิบายความหมายของเรื่องให้กระจ่าง บางที่ต้องให้ตัวอย่างประกอบด้วย (ประสิทธิ์ กาศย์กลอน. 2545: 87) การเขียนความนำรูปแบบนี้จะช่วยให้ผู้อ่านมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องราวเบื้องต้นก่อน เพื่อนำไปสู่การคลี่คลายในเนื้อหาภายในเรื่องเป็นลำดับต่อมา

2.3 กลวิธีการเขียนเนื้อเรื่อง

เนื้อเรื่องเป็นส่วนที่ขยายความนำหรือเป็นส่วนที่ผู้แต่งจะแสดงความคิดเห็น แสดงข้อเท็จจริง หรือแสดงเหตุผลประกอบเรื่องตลอดจนการแสดงความรู้สึกต่างๆ ของผู้แต่ง (สายทิพย์ นุกุลกิจ. 2543: 242) การเขียนเนื้อเรื่อง คือ การเรียบเรียงเนื้อหาของเรื่องหรือการดำเนินเรื่องให้ต่อเนื่องสัมพันธ์กันตามลำดับ การลำดับความจะมาควบคู่กับการขยายความ กล่าวคือ การแสดงความคิดเห็นให้ต่อเนื่องลำดับกันนั้น จำเป็นต้องอาศัยการประกอบขยายควบคู่กันไปด้วย (ประสิทธิ์ กาศย์

กลอน. 2518: 107) การเขียนเนื้อเรื่องมีความสำคัญ เป็นอย่างมาก เพราะการนำเสนอเนื้อเรื่องที่ดี จะช่วยให้ผู้อ่านได้ติดตามเรื่องราวตลอดเรื่องอย่าง สนใจใคร่รู้และเพลิดเพลิน ดังนั้นนักเขียนที่ดีจึงควร เลือกรรกรกลวิธีการเขียนเนื้อเรื่องที่ตีมาช่วยใน การนำเสนอเรื่องราวงานเขียน

จากการศึกษากลวิธีการเขียนเนื้อเรื่องใน พระนิพนธ์เรื่อง ชีวิตนี้น้อยนัก ของสมเด็จพระญาณ สังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก พบว่าปรากฏกลวิธีการเขียนเนื้อเรื่องด้วยรูปแบบ ดังนี้

2.3.1 การเขียนเนื้อเรื่องด้วยการ ยกตัวอย่าง

การเขียนเนื้อเรื่องโดยการยก ตัวอย่าง เป็นการนำเรื่องราว เหตุการณ์ บุคคล คำพูด ฯลฯ มาแสดงตัวอย่างประกอบ เป็นกลวิธีรูปแบบหนึ่งที่ใช้เพื่อสื่อความหมายสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอไปสู่ผู้อ่านให้เกิดการเข้าใจและรับ รู้เรื่องราวได้อย่างชัดเจนขึ้น การแสดงตัวอย่าง ประกอบขยายข้อความในเนื้อเรื่องนี้จะช่วยให้ผู้รับ สารเข้าใจเนื้อหาสาระบางประการที่อาจ เข้าใจยาก ให้เข้าใจได้แจ่มแจ้งยิ่งขึ้น (ราชบัณฑิตยสถาน. 2552: 49) การเขียนเนื้อเรื่องโดยการยกตัวอย่าง ในพระนิพนธ์เรื่องนี้ถือได้ว่าเป็นกลวิธีที่เด่นที่สุดที่ พบ ซึ่งตัวอย่างที่ปรากฏเพื่อประกอบการอธิบาย หัวข้อธรรมนั้นมีทั้งเรื่องราวหรือสถานการณ์สมมติ เรื่องราวเหตุการณ์ในสมัยปัจจุบันและในครั้ง พุทธกาล เป็นต้น ซึ่งเมื่อนำมาเสริมในเนื้อหาแล้ว ช่วยขยายความและสื่อความเข้าใจไปสู่ผู้อ่านได้ อย่างเข้าใจลึกซึ้ง ดังตัวอย่าง

ทุกวันนี้มีตัวอย่างผู้ที่ถูกมือแห่งกรรม ตามทันจับได้มากมาย คนสวยคนงามถูกมือ ของกรรมร้ายทำให้กลายเป็นคนสิ้นสวยสิ้น งาม ทนความรู้สึกของตนเห็นรูปลักษณะของ ตนด้วยความเจ็บปวดแสนสาหัส คนบางคน แขนขาบริบูรณ์ ถูกมือของกรรมร้ายทำให้

กลายเป็นคนเหลือขาครึ่งเดียวบ้าง ข้าง เดียวบ้าง คนบางคนมีลูกรักดังดวงใจ ลูก ออกจากบ้านไปก็ไม่ได้กลับบ้านอีกเลย มือ ของกรรมร้ายปลิดชีวิตของเขาแล้วอย่าง โหดเหี้ยมอำมหิต กลายเป็นศพขอขาดก็มี ไส้ทะลักก็มี...นี่คืออำนาจร้ายแรงแห่งกรรม (ชีวิตนี้น้อยนัก. 2551: 35)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่ามีการยกตัวอย่าง เหตุการณ์หรือสถานการณ์สมมติที่สมเด็จพระญาณ สังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ได้นำมาเพื่อมุ่งเสนอประเด็นอำนาจร้ายแรงแห่ง กรรม โดยพระองค์ยกตัวอย่างเรื่องราวหรือ สถานการณ์ที่สมมติขึ้นมาเพื่อสื่อความเข้าใจให้ง่าย ขึ้น ซึ่งเหตุการณ์ตัวอย่างจะมีลักษณะที่ใกล้ตัวหรือ อาจเกิดขึ้นได้จริงในชีวิตของคนเราได้ การนำเสนอ ในรูปแบบนี้ช่วยให้เนื้อหาและประเด็นที่ยากต่อการ เข้าใจหรือต้องอาศัยการตีความนั้นสามารถสื่อ มายังผู้อ่านได้อย่างชัดเจน รวดเร็ว เพราะตัวอย่าง ที่แสดงนั้นใกล้ตัวและสื่อความได้ง่าย นอกจากนี้ สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกล มหาสังฆปริณายกยังได้ยกตัวอย่างเรื่องราว เหตุการณ์ในสมัยปัจจุบันเพื่ออธิบายสาระธรรมให้ ชัดเจน ดังนี้

พระสำคัญรูปหนึ่ง ซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีว่า เป็นพระดีพระสำคัญยิ่ง คือ สมเด็จพระ พุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) วัดระฆังโฆสิตาราม มีเรื่องเล่าถึงท่านว่า ครั้งหนึ่งพระในวัดของ ท่านตีเพื่อนพระด้วยกันจนหัวแตก ท่าน ชำระความด้วยการบอกพระที่เป็นเจ้าทุกข์ ว่าเป็นฝ่ายผิดเพราะเป็นผู้ทำเขาก่อน เมื่อ เป็นที่พิศวงสงสยที่ท่านตัดสินเช่นนั้น ท่าน ก็อธิบายว่าพระรูปที่ถูกตีหัวแตกในชาตินี้ ต้องได้ตีพระอีกรูปมาก่อนไม่ในชาติใดก็ชาติ หนึ่ง ถ้าจะให้รับโทษที่ทำในชาตินี้ก็จะไม่สิ้น สุดเวรกรรม ถ้าไม่ถือโทษ ความผิดในชาติ

นี่ก็จะเป็นอันเลิกแล้วต่อกัน...เรื่องนี้ สมเด็จพระพุฒาจารย์ท่านสอนเรื่องกรรมและการให้ผลของกรรม ให้เห็นว่าเมื่อทำกรรมใดแล้วจักต้องได้รับผลตอบแทนแน่ แม้ข้ามภพข้ามชาติ ทำกรรมใดจักได้รับผลนั้น ผู้ใดทำผู้นั้นจักได้รับ ไม่ช้าก็เร็วต้องได้รับ

(ชีวิตนี้่น้อยนัก. 2551: 20)

จะเห็นได้ว่าการนำเรื่องราวของสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) มาเป็นตัวอย่างในการเชื่อมโยงหัวข้อธรรมเกี่ยวกับกรรมและการให้ผลของกรรมซึ่งการยกตัวอย่างนี้ทำให้ผู้อ่านเห็นภาพและเข้าใจเรื่องราวได้อย่างชัดเจนและยังมีการยกตัวอย่างเรื่องราวเหตุการณ์ในสมัยพุทธกาล ดังนี้

อำนาจของกรรมชั่วร้ายนั้นสามารถทำให้ธรณีแยกออกสู่อุทกษผู้ทำกรรมนั้นได้พระเทวทัตเป็นตัวอย่างที่แสดงความน่ากลัวที่สุดของกรรม ท่านคิดทำลาย พระพุทธเจ้า แม้เพียงทำไต่เล็กน้อยนักคือเพียงทำให้พระพุทธบาทหือพระโลหิต และสำนักผิตได้ในที่สุดพร้อมจะขอประทานโทษแต่ก็หนีมือแห่งกรรมร้ายแรงที่ทำไว้ไม่พ้น หนีไม่ทันพระเทวทัตถูกรรณีสืบทันที่ที่เท้าสัมผัสพื้นธรณี...

(ชีวิตนี้่น้อยนัก. 2551: 36)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายกทรงนำเรื่องราวเหตุการณ์ในครั้งพุทธกาล คือ พระเทวทัตถูกรรณีสืบเพราะคิดร้ายต่อพระพุทธ มาแสดงเป็นตัวอย่างเพื่อเชื่อมโยงให้เข้าใจประเด็นอำนาจของกรรมชั่วร้ายที่ต้องการนำเสนอให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

2.3.2 การเขียนเนื้อเรื่องด้วยการ

แสดงเหตุผล

การเขียนเนื้อเรื่องด้วยการแสดงเหตุผล หมายถึง เนื้อเรื่องที่กล่าวถึงเหตุผลและแสดงผลอันเกิดจากเหตุ นั้น หรือกล่าวถึงผลก็พิจารณาถึงเหตุที่ก่อให้เกิดผลนั้นๆ (ประสิทธิ์ กาศย์กลอน. 2545: 87) ซึ่งในพระนิพนธ์เรื่อง ชีวิตนี้่น้อยนัก พบการแสดงเหตุผลอยู่โดยตลอดเรื่องอันแสดงให้เห็นว่าสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายกทรงมุ่งเน้นการนำเสนอหัวข้อธรรมและผลของการปฏิบัติธรรมนั้นๆ ว่ามีลักษณะเช่นไร เพื่อเป็นการอธิบายขยายความให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจได้อย่างชัดเจน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

แม้ผู้นั้นจะเป็นตัวเรา ก็ต้องมองให้ตรงตามความจริง ไม่เห็นภัยจะกันภัยไม่ได้ ไม่เห็นผู้มุ่งทำลายพระพุทธศาสนาก็จะป้องกันพระพุทธศาสนาไม่ได้

(ชีวิตนี้่น้อยนัก. 2551: 42)

จากตัวอย่างจะเห็นการแสดงเนื้อความที่เป็นเหตุผลกัน กล่าวคือ สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายกทรงแสดงให้เห็นว่า หากเรามองไม่เห็นภัย ผลก็คือ จะป้องกันภัยไม่ได้ และหากเราไม่เห็นผู้มุ่งทำลายพระพุทธศาสนา ผลก็คือเราจะป้องกันพระพุทธศาสนาไม่ได้ซึ่งเป็นเหตุเป็นผลกันอย่างชัดเจนหรืออีกตัวอย่างที่กล่าวไว้ว่า

แทบทุกคนมีชาติในอนาคตที่ไกลออกไปพ้นความรู้เห็นของใครทั้งหลายจะเกิดเป็นอะไรต่อมิอะไรก็ได้ทั้งสิ้นตามอำนาจของกรรมที่ได้ทำไว้แล้ว ทั้งที่ทำในอดีตชาติและที่ทำในชาตินี้ สำคัญที่ว่าได้ทำกรรมใดมากกว่า แรงกว่า สำคัญกว่า กรรมนั้นก็ส่งผลมากกว่า เร็วกว่าและหนักแน่นมั่นคง

กว่า ถ้าเป็นกรรมดีก็ จะให้ความสุขความ
เจริญ มีบุญหอมล้อมรักษา ถ้าเป็นกรรมชั่ว
ก็จะให้ความทุกข์ความเสื่อมโทรม มีบาป
หอมล้อมรั้งความ

(ชีวิตนี้น้อยนัก. 2551:46)

จากตัวอย่างพบการนำเสนอเนื้อเรื่องโดย
แสดงเหตุและผลไว้ว่า การให้ผลของกรรมต่างๆ นั้น
ถ้าทำกรรมใดมากกว่า แรงกว่า สำคัญกว่า ผลก็คือ
กรรมนั้นก็จะส่งผลมากกว่า เร็วกว่าและหนักแน่น
กว่า และพระองค์ยังเสริมการแสดงผลเพิ่มอีก
ว่าถ้าเป็นกรรมดีผลก็คือจะพบความสุขความเจริญ
มีบุญรักษา และถ้าเป็นกรรมชั่ว ผลก็คือ จะพบ
ความทุกข์ ความเสื่อมโทรม มีบาปหอมล้อม
รั้งความ เป็นต้น

2.3.3 การเขียนเนื้อเรื่องด้วยการ นิยาม

การนิยาม คือ การอธิบายความ
หมายหรือให้คำจำกัดความหัวข้อธรรมให้ชัดเจน
หรือเป็นการอธิบายความหมายของเรื่องที่พูดให้
กระจ่าง บางที่ต้องให้ตัวอย่างประกอบด้วย
(ประสิทธิ์ กาพย์กลอน. 2545: 87) กลวิธีการเขียน
เนื้อเรื่องด้วยการนิยามที่ปรากฏในพระนิพนธ์เรื่อง
นี้เป็นการนิยามในลักษณะของการชี้แจงและ
อธิบายความหมายและรายละเอียดหัวข้อธรรมให้
ชัดเจน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

กรรมอันเป็นเหตุทำให้เกิด คือ ชนก
กรรม เป็นกรรมสุดท้ายก่อนชีวิตจะขาดจาก
ภพภูมินี้กรรมสุดท้ายหรือเรื่องสุดท้ายที่จิต
ผูกพันคิดถึงอยู่ คือ ชนกกรรมอันนำไปเกิด
นึกถึงความดีที่เป็นบุญเป็นกุศลในขณะที่ก่อน
จะดับจิต จิตก็จะไปสู่สุคติในกายไปสู่สุคติ
ด้วย นึกถึงความไม่ดีที่เป็นบาปเป็นอกุศล
ในขณะที่ก่อนจะดับจิต จิตก็จะไปสู่ทุคติ นำ
กาย ไปทุคติด้วย

(ชีวิตนี้น้อยนัก. 2551: 10)

จากตัวอย่างเป็นการนิยามความหมาย
และแสดงรายละเอียดของชนกกรรมที่หมายถึง
กรรมสุดท้ายหรือเรื่องสุดท้ายที่จิตผูกพันคิดถึงอยู่
ก่อนจะสิ้นชีวิต โดยเป็นการนิยามความหมายแบบ
อธิบายขยายความและเสริมด้วยการยกตัวอย่าง
ประกอบให้การให้ความหมายด้วย

2.4 กลวิธีการเขียนบทลงท้าย

บทลงท้าย คือ บทส่วนสุดท้ายของ
ข้อเขียนหลังจากเล่าเรื่องต่างๆ มาจนครบถ้วนแล้ว
ก็ถึงเวลาต้องจบเรื่อง นั้นหมายความว่า ผู้เขียนได้
เสนอข้อมูลทุกอย่างครอบคลุมประเด็นทั้งหมดแล้ว
ต้องสรุปความ (conclude) เพื่อให้ข้อเขียนสมบูรณ์
อย่างปราศจากช่องว่างและการสะดุดทางความรู้สึก
ความคิด จากการอ่านตั้งแต่ต้น ผู้เขียนได้ตอบ
คำถามทุกอย่างตามที่ตั้งเป้าหมายไว้แล้วในเนื้อ
เรื่อง จึงต้องขมวดความคิดผู้อ่านให้เข้ามาสู่จุดที่
ต้องการ (มาลี บุญศิริพันธ์. 2535: 58)

จากการศึกษากลวิธีการเขียนบทลงท้าย
ในพระนิพนธ์เรื่อง ชีวิตนี้น้อยนัก ของสมเด็จพระ
ญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆ
ปริณายก พบว่าปรากฏกลวิธีการเขียนบทลงท้าย
แบบขอความร่วมมือ ดังนี้

ชีวิตนี้น้อยนัก พึงใช้ชีวิตนี้อย่างผู้มีปัญญา
ให้เป็นทางไปสู่ชีวิตหน้าที่ยืนนาน ให้เป็นสุคติที่ไม่มี
กาลเวลาหาขอบเขตมิได้ โดยยึดหลักสำคัญคือ
ความกตัญญูกตเวทิต่อ มารดา บิดา และ ต่อ
สถาบันชาติ ศาสนาพระมหากษัตริย์ ให้มั่นคงทุก
ลมหายใจเข้าออกเกิด

จากข้อความข้างต้นเป็นบทลงท้ายแบบ
ขอความร่วมมือ ซึ่งเป็นวิธีจบด้วยการเรียกร้องขอ
ความร่วมมือ ขอให้ผู้อ่านเห็นตามที่ตนเรียกร้อง
(เจือ สตะเวทิน. 2517: 132) กล่าวคือ สมเด็จพระ
ญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆ
ปริณายกทรงเขียนสรุปทิ้งท้ายไว้เพื่อกระตุ้นให้
ผู้อ่านเห็นความสำคัญของชีวิตในปัจจุบัน และขอให้
ใช้ชีวิตด้วยปัญญา พึงยึดหลักความความกตัญญู

กตเวทิต่อมารดาบิดา ต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์อยู่ทุกขณะจิต

บทสรุป

พระนิพนธ์เรื่อง “ชีวิตนี้น้อยนัก” เป็นวรรณกรรมพระพุทธศาสนาที่ทรงคุณค่าอย่างยิ่ง เป็นพระนิพนธ์ชิ้นเอกของสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายกทรงนิพนธ์ขึ้น ที่มุ่งนำเสนอเรื่องราวแนวทางการใช้ชีวิตของมนุษย์ที่ควรมุ่งทำความดี สร้างแต่กรรมดีให้มากที่สุดเพราะชีวิตมนุษย์นี้ไม่ได้ยืนยาวนานเลยและที่สำคัญ คือ ควรลดการสร้างกรรมชั่ว เพราะกรรมดีกรรมชั่วที่มนุษย์สร้างขึ้นนั้นจะให้ผลต่อผู้กระทำอย่างแน่นอนไม่ช้าก็เร็ว จะเห็นได้ว่าแก่นหลักของพระนิพนธ์นี้ทรงคุณค่าต่อพุทธศาสนิกชนยิ่งนัก อีกทั้งยังเป็นการนำเสนอด้วยกลวิธีการใช้ภาษาและกลวิธีการประพันธ์ที่ประณีตและสละสลวยอันสะท้อนพระอัจฉริยภาพในด้านภาษาเป็นอย่างดี

ในด้านกลวิธีการใช้ภาษานั้น พระองค์ทรงใช้กลวิธีการซ้ำคำและโครงสร้างประโยคเพื่อเน้นย้ำความที่ต้องการนำเสนอให้เด่นชัด อีกทั้งกลวิธีการซ้อนคำที่เกิดจากการนำกลุ่มคำที่มีความหมายสัมพันธ์กันมาวางซ้อนกันเป็นกลุ่มคำขนาดยาวเพื่อสื่อความหมายบางประการให้เด่นชัดและขยายความหัวข้อธรรมที่พระองค์ทรงมุ่งเน้นให้ชัดเจนยิ่งขึ้น อีกทั้งยังมีการใช้คำตรงข้ามที่มุ่งเน้นขยายความการเปรียบเทียบสิ่งที่มีความแตกต่างกัน โดยพบทั้งการนำคำและความที่ตรงข้ามมาวางใกล้กันเพื่อขยายความเรื่องราวให้ชัดเจน นอกจากนี้ยังมี การขนานความที่พบ 2 แบบ คือ การขนานความที่กล่าวถึงเนื้อความในเชิงเปรียบเทียบกันและการขนานความแสดงเรื่องราวที่เป็นเหตุเป็นผลกันและพบการใช้ภาพพจน์ต่างๆ ทั้งอุปมา อุปุปลักษณ์ บุคลาธิษฐาน ปฏิปุจฉา ช่วยอธิบายขยายความหลักธรรมให้เข้าใจง่ายและเห็นภาพชัด การเปรียบเทียบด้วยภาพพจน์ต่างๆ ที่ปรากฏเกิดจากการนำ

สิ่งใกล้ตัวที่เป็นรูปธรรมมาอธิบายนามธรรมให้เข้าใจง่ายขึ้น

ในด้านกลวิธีการประพันธ์พระนิพนธ์เรื่องชีวิตนี้น้อยนัก พบว่าสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายกทรงตั้งชื่อเรื่องตามแนวคิดสำคัญหรือแก่นของเรื่องโดยใช้ถ้อยคำมาแต่งเพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดหรือแก่นของเรื่อง และกลวิธีการเขียนความนำนั้นเป็นรูปแบบขึ้นต้นด้วยพุทธศาสนสุภาษิตและเสริมต่อด้วยการนิยามความหมายเพื่อแสดงความเข้าใจเรื่องราวให้ชัดเจนก่อนนำเสนอเนื้อหา ในด้านกลวิธีการเขียนเนื้อเรื่องพบหลายลักษณะ ทั้งการเขียนเนื้อเรื่องโดยการยกตัวอย่างที่มีการนำเรื่องราวหรือสถานการณ์สมมติ เรื่องราวเหตุการณ์ในสมัยปัจจุบันและในครั้งพุทธกาลมาเสริมเพื่ออธิบายขยายความให้เนื้อเรื่องกระจ่างชัดเน และการเขียนเนื้อเรื่องด้วยการแสดงเหตุผลที่กล่าวถึงเหตุผลและแสดงผลอันเกิดจากเหตุอันน้อยอย่างมีละเอียด นอกจากนี้ยังพบการเขียนเนื้อเรื่องด้วยการนิยามที่มีลักษณะของการชี้แจงและอธิบายความหมายและรายละเอียดหัวข้อธรรมให้ชัดเจน ในด้านกลวิธีการเขียนบทลงท้าย พบว่าเป็นแบบขอความร่วมมือ โดยสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายกทรงกระตุ้นให้ผู้อ่านเห็นความสำคัญของชีวิตในปัจจุบัน และขอให้ทุกคนใช้ชีวิตด้วยปัญญา พึงยึดหลักความความกตัญญูกตเวทิต่อมารดาบิดา ต่อ สถาบันชาติ ศาสนาพระมหากษัตริย์

จะเห็นได้ว่าสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายกทรงเลือกสรรภาษาและกลวิธีการประพันธ์เพื่อนำมาอธิบายพระพุทธศาสนาประยุกต์กับชีวิตประจำวันประยุกต์กับเหตุการณ์และความรู้สมัยใหม่ซึ่งง่ายต่อการทำความเข้าใจและนำไปปฏิบัติในชีวิตจริง พระอัจฉริยะด้านภาษาจึงเป็นคุณูปการยิ่งแก่การศึกษาและการเผยแพร่พระพุทธศาสนาทั้งในปัจจุบันและอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- กุลลาภ มัลลิกะมาส. (2550). *วรรณคดีวิจารณ์*. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เจือ สตะเวทิน. (2517). *ตำรับร้อยแก้ว*. กรุงเทพฯ: สุทธิสารการพิมพ์.
- ทวีศักดิ์ ญาณประทีป. (2530). *การเขียนสารคดี*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ทუნ 21 เมษายน. (2556). *พระประวัติสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ผลึกไท.
- บรรจบ พันธเมธา. (2549). *ลักษณะภาษาไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 15. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ประสิทธิ์ กาพย์กลอน. (2518). *การเขียนภาคปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- ประสิทธิ์ กาพย์กลอน. (2545). *การเตรียมเพื่อการพูดและการเขียน*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เปลื้อง ณ นคร. (2542). *ภาษาวรรณนา*. กรุงเทพฯ: ข้าวฟ่าง.
- มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. (2552). *พระผู้เจริญพร้อม สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก*. กรุงเทพฯ: สำนักเลขานุการสมเด็จพระสังฆราช.
- มาลี บุญศิริพันธ์. (2535). *การเขียนสารคดีสำหรับสื่อสิ่งพิมพ์*. กรุงเทพฯ : ปรกาศปริทัศน์.
- ราตรี ชันวารชร. (2534). *การศึกษาการชอ่นคำในภาษาไทย*. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2552). *พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- สมพร มั่นตะสูตร. (2525). *การเขียนสร้างวรรค*. กรุงเทพฯ: บารมีการพิมพ์.
- สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก. (2551). *ชีวิตนี้สั้นนัก...* กรุงเทพฯ: อุษาการพิมพ์.
- สายทิพย์ นุกุลกิจ. (2543). *วรรณกรรมไทยปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อนุমানราชชน, พระยา. (2546). *การศึกษาวรรณคดีแห่งวรรณศิลป์*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- อัครา บุญทิพย์. (2535). *การเขียน*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางเขน.

ศิลปกรรมเมรุปราสาทมอญ : กรณีศึกษาวัดจันทน์กะพ้อ จังหวัดปทุมธานี

The Art of Mon Crematorium : A Case Study of Wat Chankapor, Pathumthani Province

จิรดา แพร่ใบศรี¹

Jirada Praebaisri¹

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบเมรุปราสาทมอญ วัดจันทน์กะพ้อ จังหวัดปทุมธานี ตามหลักการศึกษาศิลปกรรมท้องถิ่น และเพื่อจัดทำหุ่นจำลองสำหรับการศึกษางานศิลปกรรมมอญ โดยมุ่งศึกษาในด้านรูปลักษณะ ด้านหน้าที่ใช้สอย ด้านวัสดุ และด้านเทคนิควิธีการทำ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นการใช้ภาพถ่ายและการสัมภาษณ์กลุ่มช่างชาวมอญที่ได้มีการบันทึกไว้ โดยนำข้อมูลมาวิเคราะห์แบบบรรยาย

ผลการวิจัยพบว่าเมรุปราสาทมอญเป็นงานเฉพาะกิจที่สร้างขึ้นใช้ชั่วคราวในงานพิธีกรรมศพพระสงฆ์ สร้างและออกแบบโดยช่างชาวมอญประเทศพม่า ตามแบบศิลปะมอญที่ได้รับการสืบทอดและการประยุกต์จากสถาปัตยกรรมต้นแบบในประเทศพม่ารูปแบบงานศิลปกรรมที่พบสามารถจำแนกออกเป็นสถาปัตยกรรมและจิตรกรรม โดยรูปแบบเป็นอาคารทรงปราสาทแบบเรือนยอด ที่มาจกตำนานและความเชื่อหลังความตายตกแต่งด้วยงานจิตรกรรมเพื่อเลียนแบบงานสถาปัตยกรรมในประเทศพม่าที่ช่างผู้ออกแบบต้องอาศัยความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์และจินตนาการรูปแบบลวดลายที่ใช้ขึ้นอยู่กับพื้นที่ใช้งาน การวางลายส่วนใหญ่เป็นแบบสมดุลง่ายๆเท่ากันและแบบวางเรียงต่อเนื่อง ใช้วัสดุในท้องถิ่นและสามารถสร้าง รื้อถอนทำลายได้ง่าย โดยโครงสร้างหลักเป็นไม้จริงและไม้อัด โครงประกอบและลวดลายทำจากไม้ไผ่ ปิดด้วยกระดาษและเขียนลวดลาย ลงสี การติดตั้งจะประกอบโครงสร้างแต่ละส่วนให้เสร็จจากด้านล่างแล้วจึงนำขึ้นไปติดตั้งโดยเริ่มจากจากส่วนยอดปราสาทแล้วไล่ลำดับลงมาจนถึงฐานล่างสุด

คำสำคัญ : ศิลปกรรม, เมรุปราสาท, มอญ

¹ อาจารย์ประจำคณะสถาปัตยกรรมและการออกแบบ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
โทร. +66 2 555-2000 ต่อ 6815 อีเมลล์: jiradap@gmail.com

¹ Lecturer, Faculty of Architecture and Design, King Mongkut's University of Technology North Bangkok ,
Tel. +66 2 555-2000 Next 6815, E-mail address: jiradap@gmail.com

Abstract

The purposes of this study were to: (1) study the structure analysis of Mon crematorium-called in Thai "Meru Prasat Mon" of Wat Chankapor in Pathumthani province and (2) create the model and interpretation of each elements such as form, function, material, technique for maintains the tradition of Meru Prasat Mon .Data collection was through unstructured interviews, photographs and related with documents. Most participants of the target group were composed of the artisans from Myanmar.

Results revealed as follows: The Meru PrasatMon of Wat Chankapor built for monks cremation and designed by artisans from Myanmar. It is a temporary structure, demolished and not retained for future cremations ceremony. According to Mon tradition, funerals are not prepared in advance. Meru Prasat Mon are built in the form inspired by mythical creature.

Although Meru Prasat Mon of Wat Chankapor will be used only once, it is a work of the greatest artistry in its architecture and ornamentation. Its designers, besides having a deep knowledge of Mon's tradition art history, also have the creative imagination to achieve a sense of perfectly harmonized dimensions and volume. Meru Prasat Mon creating ornaments and mural painting is used generously because its colour suggests brightness and purity. The materials and equipment used were chosen for simplicity and to avoid wastefulness. The main structure is made of wood and bamboo, which is light and inexpensive. The composition of structure and decoration of Meru Prasat Mon focused on balance and continuity.Finally,The main structure built by bottom-up technique but the ornament function is used top-down technique.

Keywords : Art , Crematorium, Meru Prasat Mon

บทนำ

ชาวมอญจัดได้ว่าเป็นชนชาติเก่าแก่ที่สุดชนชาติหนึ่งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่มีถิ่นฐานตั้งเดิมอยู่บริเวณพม่าตอนล่าง แต่ด้วยภาวะสงครามและการเมือง ตั้งแต่สมัยอยุธยาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ทำให้ต้องอพยพไปยังพื้นที่ต่างๆ โดยเฉพาะแผ่นดินไทย ซึ่งชาวมอญได้ยึดถือวัฒนธรรมและประเพณีประจำชาติของตนอย่างมั่นคงไม่ว่าจะเป็นภาษาพูด วัชระประเพณี ศาสนา และศิลปะ (สุภรณ์ โอเจริญ. 2519) ชาวมอญทั้งในประเทศไทยและประเทศพม่า ยังคงมีความเชื่อเกี่ยวกับการสร้างกุศลกรรมต่างๆที่เหมือนกัน เนื่องจากเป็นหลักธรรมปฏิบัติตามแนวคิดพุทธ

ศาสนาที่สืบทอดกันมา โดยเฉพาะประเพณีปฏิบัติต่อพระภิกษุสงฆ์ที่มีมรณภาพ ด้วยการจัดงานศพซึ่งแสดงถึงความหมายของการส่งพระสงฆ์ไปสู่สุวรรสวรรค์ ดังนั้นเมื่อมีพระมรณภาพลง จึงมีการก่อสร้างสถาปัตยกรรมเฉพาะกิจขึ้น ตามความเชื่อที่จะไม่เผาศพพระร่วมกับคนธรรมดา ตลอดจนเป็นการแสดงถึงฐานะอันศักดิ์สูงที่ใช้สำหรับพิธีศพพระสงฆ์ ที่สะท้อนถึงศีลจารวัตรและความเคารพนับถือของผู้คนที่มีต่อพระสงฆ์รูปนั้น เนื่องจากปราสาทเผาศพจะเป็นสิ่งสุดท้าย ที่สร้างขึ้นเพื่อแสดงออกถึงความกตัญญูตา และระลึกถึงคุณงามความดีที่มอบไว้กับศิษยานุศิษย์ทั้งหลาย(ณัชชา สุกุลงาม.2552)

การสร้างเมรุปราสาทของชาวมอญ ที่พบในประเทศไทยมี 2 แบบ คือ แบบของชาวมอญประเทศพม่าและแบบของชาวมอญประเทศไทย ซึ่งมีทั้งความเหมือนและความต่าง โดยเฉพาะแบบของชาวมอญประเทศพม่า จะมีความพิเศษคือ รูปแบบที่สร้างจะไม่ซ้ำแบบกันและไม่นำมาใช้เวียนซ้ำ ซึ่งการก่อสร้างต้องอาศัยพระภิกษุสงฆ์และช่างชาวมอญจากประเทศพม่า มาเป็นผู้ออกแบบและก่อสร้างตามแบบประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น ชาวมอญที่สืบทอดกันมา ซึ่งเป็นงานที่ต้องใช้ฝีมือ ทำให้มีราคาแพงมากจึงไม่ค่อยมีให้เห็นบ่อยครั้ง เพราะสามารถใช้งานได้เพียงครั้งเดียว และไม่มีการสร้างขึ้นล่วงหน้า ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญในการรวบรวมองค์ความรู้ ในการสร้างงานศิลปกรรมท้องถิ่น ที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนานของชาวมอญประเทศพม่า ซึ่งไม่สามารถพบเห็นได้บ่อยครั้ง เพื่อไว้เป็นหลักฐานอ้างอิงหรือเป็นข้อมูลในเชิงเปรียบเทียบงานศิลปกรรม ที่สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ ที่ยังคงมีวัฒนธรรมและชนบประเพณีร่วมกัน แม้ว่าจะไม่ได้อยู่บนผืนแผ่นดินเดียวกันก็ตาม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบเมรุปราสาทมอญ วัดจันทน์กะพ้อ จังหวัดปทุมธานี ตามหลักการศึกษาศิลปกรรมท้องถิ่น
2. เพื่อจัดทำหุ่นจำลองเมรุปราสาทมอญ วัดจันทน์กะพ้อ จังหวัดปทุมธานี สำหรับใช้ในการศึกษางานศิลปกรรมมอญ

วิธีการศึกษา

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยแบ่งออกเป็นขั้นตอน ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ระยะที่ 1 การลงพื้นที่ภาคสนาม ณ วัดจันทน์กะพ้อ จังหวัดปทุมธานี เพื่อบันทึกลักษณะทางกายภาพในขณะมีการสร้างงาน ด้วยการบันทึกภาพถ่ายและภาพถ่ายเส้น

ระยะที่ 2 การลงพื้นที่ภาคสนาม ณ วัดจันทน์กะพ้อ จังหวัดปทุมธานี เพื่อการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) ได้แก่ ช่างผู้สร้างและผู้เกี่ยวข้องในการสร้าง จำนวน 6 คนโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง ซึ่งผู้วิจัยเน้นการสัมภาษณ์ที่พยายามศึกษาความจริงแบบเจาะลึก (Indept Interview)

ระยะที่ 3 การรวบรวมข้อมูลจากเอกสารงานวิจัย และภาพถ่าย ภาพลายเส้นที่ถูกบันทึกไว้

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

2.1 นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ภาพถ่ายและภาพถ่ายเส้น มาทำการสรุปและจัดหมวดหมู่ของคำตอบตามแนวประเด็นที่ตั้งไว้

2.2 วิเคราะห์ลักษณะทางกายภาพของเมรุปราสาทมอญตามที่ปรากฏ โดยใช้หลักในการวิเคราะห์ศิลปกรรมท้องถิ่น ได้แก่ ด้านด้านรูป ลักษณะ ด้านหน้าที่ใช้สอย ด้านวัสดุที่ใช้ ด้านเทคนิควิธีการ

2.3 จัดทำหุ่นจำลองเมรุปราสาทมอญ วัดจันทน์กะพ้อ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

3. การสรุปผลการวิเคราะห์รูปแบบงานศิลปกรรมที่ปรากฏในเมรุปราสาทมอญ วัดจันทน์กะพ้อ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี และนำเสนอผลการศึกษาด้วยการพรรณนาวิเคราะห์ประกอบภาพถ่ายและหุ่นจำลอง

ผลการศึกษา

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล สามารถสรุปผลได้ดังนี้

1. รูปแบบเมรุปราสาทมอญ วัดจันทน์กะพ้อ จังหวัดปทุมธานี ถูกออกแบบและก่อสร้าง

โดยช่างชาวมอญประเทศพม่า ตามแนวคิดที่ได้รับ สืบทอด และการศึกษาเพิ่มเติมจากพุทธประวัติที่เกี่ยวกับคฤศมิจักรวาล โดยสร้างขึ้นเพื่อใช้รองรับ พิธีกรรมศพพระสงฆ์ที่ผสมผสานระหว่างพิธีกรรมของชาวมอญประเทศไทยและชาวมอญประเทศพม่า ซึ่งมีความต่างกันในด้านองค์ประกอบที่ใช้ในงานพิธีกรรม โดย พิธีกรรมของชาวมอญประเทศพม่า ประกอบด้วย เมรุปราสาท ปราสาทยก โลงศพ เปลไกว ขณะที่พิธีกรรมของชาวมอญประเทศไทย ประกอบด้วย โลงมอญและโกศ

ภาพประกอบ 1 ปราสาทมอญวัดจันทน์กะพ้อ จังหวัดปทุมธานี

ทั้งนี้ รูปแบบงานศิลปกรรมที่ปรากฏใน เมรุปราสาทมอญวัดจันทน์กะพ้อ จังหวัดปทุมธานี พบว่า สามารถจำแนกเป็นประเภทตามหลักศิลปะสากล ได้แก่ สถาปัตยกรรม และจิตรกรรม ซึ่งแบ่งตามหลักการศึกษาศิลปกรรมใน 4 ด้าน ดังนี้

1.1 ด้านรูปลักษณะ

1.1.1 ประเภทสถาปัตยกรรม โดยลักษณะเป็นอาคารทรงปราสาทเรือนยอดแบบมอญที่มีชั้นฐาน ตัวเรือนซ้อนลดหลั่นกัน ประกอบด้วย

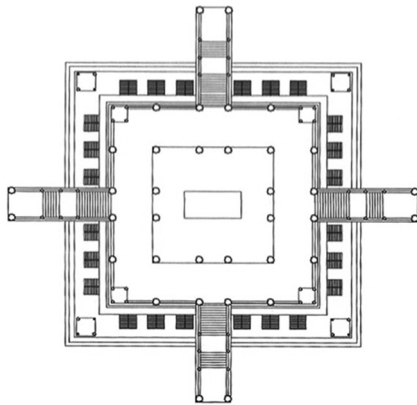
- ส่วนผังอาคาร รูปทรงสี่เหลี่ยมจัตุรัส ขนาดความกว้างฐาน 36 ศอก (16.20 เมตร) ความสูง 54 ศอก (24.30 เมตร) มีบันไดขึ้นลง 4 ด้าน พื้นที่ใช้สอยตรงกลางขนาด 10 ศอก ยกพื้นตรงกลางให้ต่างระดับ ส่วนทางเดินรอบระเบียงกว้างขนาด 3 ศอก ซึ่งเป็นขนาดมาตรฐานการสร้างของชาวมอญ โดยคิดพื้นที่ประชุมเพลิงเป็นหลัก

- ส่วนหลังคา แบ่งเป็น 2 แบบ คือ แบบหลังคาจั่วเรียงซ้อนลดหลั่นสำหรับบันไดทางขึ้นลงเมรุปราสาท ซึ่งสามารถพบได้จริงจากงานสถาปัตยกรรมมอญประเทศพม่า และแบบหลังคาแบบเรือนยอดสำหรับประดับทุกชั้นเมรุปราสาทรวม 29 ยอด

- ส่วนเรือนธาตุ ตัวเรือนซ้อนลดหลั่นกันเป็นจำนวน 3 ชั้น รูปแบบแต่ละชั้นแสดงเรื่องราวตามความเชื่อหลังความตายตามแนวคิดภูมิจักรวาล โดยเรือนธาตุชั้นที่ 1 และเรือนธาตุชั้นที่ 2 ให้ความหมายเป็นชั้นนิเวศสำหรับผู้ตาย เรือนธาตุชั้นที่ 3 เชื่อมต่อบันไดขึ้นลง 4 ด้าน ประดับปราสาทเล็กทั้ง 4 มุม เป็นชั้นสำหรับประกอบพิธีกรรม ให้ความหมายเป็นที่ตัดสินคุณงามความดีของผู้ตาย ลักษณะของบันไดไม่มีชันพัก ฟุ้งตรงไปยังพื้นที่ประกอบพิธีกรรม ซึ่งเปรียบเหมือนบันไดขึ้นสู่สวรรค์ที่ไม่มีอุปสรรค

- ส่วนฐาน เป็นฐานยก 3 ชั้น ประดับซุ้มประกอบฐานโดยรอบ และปราสาทเล็กประกอบทั้ง 4 มุม ซึ่งซุ้มประกอบฐานเปรียบเหมือนที่พักของบริวาร

- ส่วนบันได พบว่า บันไดขึ้นลงมี 4 ด้าน รูปแบบของบันไดจะไม่มีชันพัก ซึ่งหมายถึง ทางขึ้นสู่สวรรค์ โดยซุ้มทางขึ้นลงทุกด้านจะมีป้ายแสดงรายละเอียดของกลุ่มผู้สร้าง การกำหนดจำนวนบันไดมาจากการประมาณจำนวนผู้ร่วมงาน

ภาพประกอบ 2 ผังอาคารเมรุปราสาทมอญวัดจันทน์กะพ้อ จังหวัดปทุมธานี
(ที่มา : ณิชชา สุกุลงาม.2552:58)

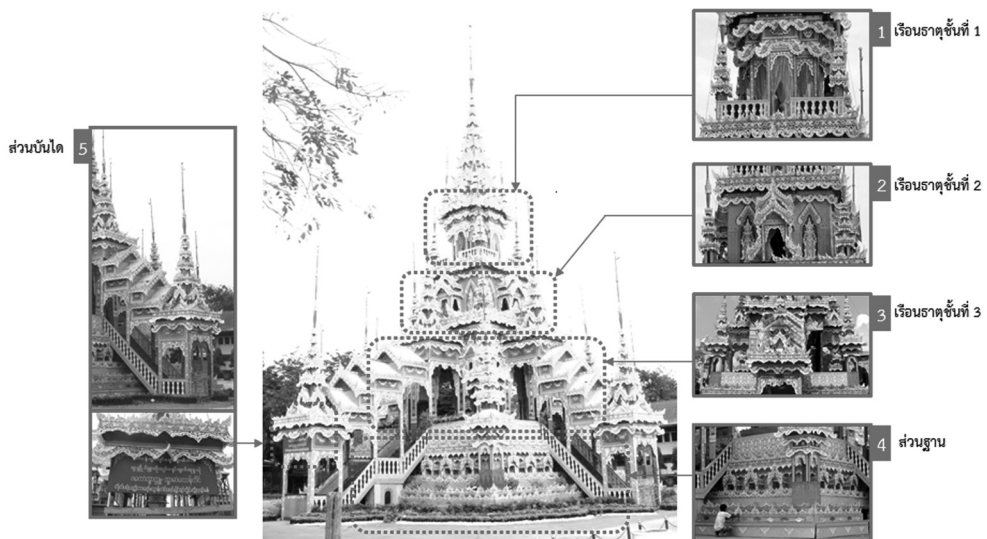

หลังคัจฉ์ทางขึ้นลงตัวปราสาท

เรือนยอดปราสาทสำหรับประดับแต่ละชั้น

ภาพประกอบ 3 ส่วนหลังคา

ส่วนบันได 5

1 เรือนธาตุชั้นที่ 1

2 เรือนธาตุชั้นที่ 2

3 เรือนธาตุชั้นที่ 3

4 ส่วนฐาน

ภาพประกอบ 4 ส่วนเรือนธาตุ ส่วนฐาน ส่วนบันได

1.1.2 ประเภทจิตรกรรม สร้างขึ้น เพื่อเลียนแบบของจริงทั้งรูปแบบและสัดส่วน โดยเกิดจากลักษณะการดำเนินงานที่ประกอบด้วย

- การเขียนลายฉลุลงสี โดยการวาดลายเส้นแล้วฉลุตามแบบที่ร่างไว้ ลงสีใสน้ำหนักตัดเส้น ประดับกระดาษอังกฤษ พบว่าเป็นการดำเนินงานตัวขึ้นลายส่วนประกอบบนสถาปัตยกรรม ได้แก่ ลายยอดปราสาท ลายเชิงชายฐานปราสาท ลายหลังคา ลายหน้าซุ้ม ลายกรอบหน้าซุ้ม ลายฐาน

- การฉลุลายลงบนกระดาษสี โดยการวาดลายลงบนกระดาษสีที่กำหนดไว้ พบว่ามี 2 ลักษณะ ได้แก่ ลายฉลุตัดเส้น รูปแบบลายที่ใช้เป็นลายประดิษฐ์ ลักษณะเป็นลายดอกลอย ลายลูกฟัก การวางลายสมดุลง่ายๆ ใช้สีเหลืองเป็นสีหลัก ลงเงาเพิ่มมิติด้วยสีส้ม ตัดเส้นด้วยสีแดงเข้ม และลายฉลุไม่ตัดเส้นเป็นลายประดิษฐ์ ลักษณะเป็นลายก้านขด และลายลูกฟักประจายาม การวางลายอยู่ในกรอบพื้นที่ ใช้สีตัดกับพื้นหลัง และบางส่วนใช้สีเดียวกับกรอบ เพื่อให้ดูเหมือนเป็นลายฉลุจริง

- การวาดภาพองค์ประกอบสมจริง โดยการวาดภาพหรือลวดลายแล้วลงสีให้มีมิติแสงเงาเลียนแบบของจริง พบว่ามี 2 ลักษณะ ได้แก่ ภาพลวดลายที่เป็นลายประดิษฐ์แทรกด้วยลายดอกไม้ ลักษณะเป็นลายก้านขด ลายบัว ลายบัวหัวเสา หม้อน้ำปูลงกลศ ประจายาม ดอกพุดตาน ใช้สีเหลืองเป็นสีหลัก ลงเงาเพิ่มมิติด้วยสีส้ม เน้นลายด้วยสีส้ม สีแดง สีชมพู ดอกไม้ใบไม้ใช้สีชมพู สีส้ม สีเหลือง สีเขียว ตัดเส้นด้วยสีแดงเข้ม และภาพวัตถุที่เป็นองค์ประกอบในงานสถาปัตยกรรม เลือกใช้สีตามจินตนาการและสีส่วนรวมของงาน การเพิ่มแสงเงาเพื่อให้เกิดมิติของรูปทรงจะใช้สีที่เข้มกว่า

- การวาดภาพประกอบ เป็นภาพเขียนเชิงอุดมคติ เช่น ภาพคน ภาพสถาปัตยกรรม และภาพจากจินตนาการ เช่น ยักษ์ พญานาค เทวดา ใช้สีตามจริงที่ปรากฏในธรรมชาติ โดยเนื้อหาของภาพเป็นการแสดงเรื่องราวคำสอนของพระพุทธเจ้าตอณมารผจญ ซึ่งภาพประกอบที่ใช้แต่ละงานจะไม่เหมือนกัน ขึ้นอยู่กับเจ้าภาพ

ภาพประกอบ 5 การเขียนลายฉลุลงสี

ลายฉลุตัดเส้น

ลายฉลุไม่ตัดเส้น

ภาพประกอบ 6 การฉลุลายลงบนกระดาษสี

ภาพวัดอุ

ภาพลวดลาย

ภาพประกอบ 7 การวาดภาพองค์ประกอบสมจริง

ภาพประกอบ 8 การวาดภาพประกอบ

1.2 ด้านหน้าที่ใช้สอย

1.2.1 สถาปัตยกรรมเมรุปราสาทมอญเป็นสถาปัตยกรรมเฉพาะกิจ พบว่า การจัดแบ่งพื้นที่ใช้สอยมี 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนทางขึ้นลงที่จัดวางไว้ทุกด้านของตัวปราสาท โดยไม่ได้กำหนดทิศทางขึ้นลงอย่างชัดเจน เนื่องจากบริเวณรอบๆที่ตั้งปราสาทมีพื้นที่แคบ จึงต้องทำบันไดครบทุกด้าน เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ร่วมงาน และส่วนประกอบพิธีกรรมที่สามารถใช้งานได้เฉพาะส่วนเรือนธาตุชั้นที่ 3 โดยแบ่งพื้นที่เป็น 2 ส่วน ได้แก่ พื้นที่ยกพื้นตรงกลางสำหรับสำหรับตั้งศพเผาศพ และส่วนพื้นที่ทางเดินรอบระเบียงเพื่อเชื่อมกับทางขึ้นลงบันได

1.2.2 จิตรกรรมที่ปรากฏในเมรุปราสาทมอญ พบว่า สามารถแบ่งหน้าที่ใช้สอยออกเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ ลวดลายในส่วนที่เป็นตัวลายประดับ พบว่า เป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบ

ทางสถาปัตยกรรมที่ทำให้สมบูรณ์ตามรูปแบบศิลปะมอญ เนื่องจากตัวชั้นลายสามารถติดรูปทรงได้ตามแบบสถาปัตยกรรมมอญที่มีมิติรูปทรงโค้ง จึงช่วยให้ดูสมจริง, ภาพองค์ประกอบสมจริง พบว่าเป็นภาพที่ถูกเขียนขึ้นเพื่อเลียนแบบวัตถุจริงเพื่อให้ดูสมจริงแทนการใช้วัสดุจริง เช่น ลูกกรงบันไดหลังคาสังกะสี และภาพประกอบเป็นภาพพุทธชาดก หรือคำสอนของพระพุทธเจ้า พบว่า เป็นภาพใช้ในการประดับตกแต่งเพื่อเป็นคติสอนผู้ที่เข้าร่วมงาน โดยติดตั้งบริเวณด้านบนหรือรอบโครงสร้าง

1.3 ด้านวัสดุ

การก่อสร้างเมรุปราสาทมอญ เป็นงานก่อสร้างสำหรับใช้ชั่วคราวที่จะไม่มีการใช้เวียนซ้ำวัสดุที่นำมาใช้จึงต้องสามารถรีดถอนทำลายได้ง่าย วัสดุในการก่อสร้างจึงไม่จำเป็นต้องใช้ชนิดที่ต้องทนทานมาก สามารถหาได้ง่ายในท้องถิ่น และมีขาย

อยู่ตามท้องตลาด ซึ่งการใช้วัสดุในการทำแต่ละส่วนแตกต่างกัน โดยแบ่งตามโครงสร้างออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนโครงสร้างหลักใช้ไม้จริงและไม้อัด เพื่อขึ้นรูปทรงตามรูปแบบที่วางไว้ให้สามารถตั้งอยู่และรองรับการติดตั้งโครงสร้างรอง, ส่วนโครงสร้างรองใช้ไม้ไผ่ผ่าซีก แล้วนำมาประกอบตัวปราสาท โดยยกมาติดตั้งที่ละส่วนเป็นโครงสร้างสำหรับติดตั้งตัวลาย และส่วนโครงสร้างลายใช้ไม้ไผ่สานสำหรับติดกระดาษที่เขียนลาย ลงสี

1.4 ด้านเทคนิคและวิธีการ

ในอดีตการสร้างเมรุปราสาทมอญเป็นงานของพระสงฆ์ ดังนั้นพระสงฆ์จึงเป็นผู้ถ่ายทอดวิชา และคอยควบคุมการก่อสร้าง แม้ในยุคหลังได้แปรเปลี่ยนไปเป็นการจ้างวาน แต่ในการสร้างก็ต้องมีพระสงฆ์ที่มีความรู้ด้านการทำเมรุปราสาทและประเพณีต่างๆ เข้ามาควบคุมการก่อสร้างในตอนต้น เนื่องจากเป็นพิธีสำคัญที่มีข้อกำหนดหลายด้านการก่อสร้างเมรุปราสาทมอญจึงประกอบด้วย 2 ฝ่ายคือ ฝ่ายสงฆ์ และฝ่ายฆราวาส โดยแบ่งหน้าที่ตามความชำนาญของช่างแต่ละคน ซึ่งช่างคนหนึ่งอาจทำได้หลายหน้าที่ ได้แก่ การทำโครงสร้างหลักของตัวอาคาร การทำโครงสร้างรองจากไม้ไผ่ผ่าซีกมาขึ้นรูปทรงต่างๆ การทำโครงสร้างลายจากจักตอกแล้วสานเป็นตาราง การปิดหุ่นด้วยกระดาษแล้วลงสีพื้น การเขียนลายตกแต่งลายและวาดภาพประกอบ การติดตั้งโครงสร้างลายที่ตกแต่งแล้วมาติดประกอบบนโครงสร้างรอง การติดตั้งโครงสร้างรองบนตัวโครงสร้างหลัก

ขั้นตอนการก่อสร้างเมรุปราสาทมอญเป็นงานที่ต้องทำต่อเนื่อง โดยวางแผนการทำงานล่วงหน้าในแต่ละขั้นตอน และเป็นงานที่ต้องแก้ไขปัญหาหน้างาน เนื่องจากช่างไม้ได้มีการเขียนแบบละเอียด มีแต่เพียงแบบที่กำหนดขนาด และไม่ได้ลงรายละเอียดของลวดลาย ซึ่งช่างใช้ความชำนาญในการกำหนดลวดลายและคำนวณวัสดุที่จะใช้ โดยดูจากพื้นที่ขนาดโดยรวม การติดตั้งจะประกอบโครงสร้างแต่ละส่วนให้เสร็จจากด้านล่าง แล้วจึงนำขึ้นไปติดตั้งโดยเริ่มจากจากส่วนยอดปราสาทแล้วไล่ลำดับลงมาจนถึงฐานล่างสุด

2. หุ่นจำลองเมรุปราสาทมอญ วัดจันทน์กะพ้อ จังหวัดปทุมธานี เป็นแบบสำหรับทดสอบรูปร่างภายนอกของแบบ (Scale Model) โดยทำให้มีขนาดเล็กกว่าของจริง เพื่อเป็นการถ่ายทอดให้เห็นเค้าโครงและสัดส่วนของเมรุปราสาทมอญ ไม่เน้นสีและลวดลาย เนื่องจากตัวลายมีความละเอียดซับซ้อน และมีการใช้สีที่ผสมโดยมีเจตนาในการใช้ให้ดูมีมิติในตัวเอง ซึ่งเป็นทักษะเฉพาะของช่างผู้สร้างปราสาท ที่ไม่สามารถเลียนแบบหรือทำตามได้ ตัวโครงสามารถแยกถอดประกอบเป็นส่วนตัวได้ ฐาน บันได ยอดปราสาท ปราสาทเล็ก วัสดุที่ใช้ทำในส่วนโครงสร้างใช้ไม้สักชั้นเล็ก ตัดตามขนาดที่เทียบจากขนาดจริง ปิดทับด้วยกระดาษแข็ง ตัวลายใช้กระดาษบาง เพื่อให้สามารถตัดตัวลายได้

โครงสร้างภายในหุ่นจำลอง

หุ่นจำลอง

ภาพประกอบ 9 หุ่นจำลองปราสาทมอญ

อภิปรายผล

เมรุปราสาทที่ถูกกำหนดสร้างขึ้น ณ วัดจันทน์กะพ้อนั้น เกิดจากกลุ่มชาวมอญในประเทศไทย และประเทศพม่าที่ยังคงติดต่อสัมพันธ์กันอยู่ ดังที่ บุษบา ตระกูลสัจจาวัตร (2532) และ สุจิตต์ลักษณ์ ดีผดุง (2540) กล่าวว่า ชาวมอญส่วนใหญ่ยังคงอยู่ในบริเวณประเทศพม่าตอนล่าง อีกส่วนหนึ่งได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย โดยเดินทางเข้า-ออกบริเวณแนวชายแดนระหว่างไทยและพม่า จังหวัดกาญจนบุรี แล้วเดินทางต่อไปยังส่วนต่างๆ ของประเทศไทย ทำให้ชาวมอญได้เข้ามาอาศัยกระจายอยู่ทั่ว ดังนั้นเมรุปราสาทที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อใช้ในพิธีกรรมเผาศพพระสงฆ์ จึงสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ของชาวมอญทั้งสองพื้นที่ ที่ยังคงสืบทอดวัฒนธรรมภายใต้แนวคิดเดียวกันเกี่ยวกับความเชื่อชีวิตหลังความตายตามคติพุทธศาสนา ตามที่ ณัชชา สุกุลงาม (2552) กล่าวว่า การสถาปนากิจศพพระสงฆ์ มอญจะมีการก่อสร้างสถาปัตยกรรมเฉพาะกิจขึ้น เป็นอาคารทรงปราสาทที่แสดงนัยถึงเขาพระสุเมรุ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดในการจำลองเขาพระสุเมรุ ตามที่

เด่นดาว ศิลปานนท์ (2539) กล่าวว่า เป็นเสมือนภพภูมิสวรรค์ ที่เปรียบประหนึ่งว่าได้ถวายพระเพลิงพระศพบนเขาพระสุเมรุ

โดยรูปแบบเมรุปราสาทที่สร้างขึ้นนั้น พบว่าเป็นอาคารทรงปราสาทเรือนยอดหลังคาซ้อนขึ้นตามแบบศิลปะมอญในประเทศพม่า ที่มีรูปแบบต่างไปจากของชาวมอญในประเทศไทย ในด้านของลักษณะทางสถาปัตยกรรม การใช้ลวดลาย สี สัน วัสดุ และองค์ประกอบในการตกแต่ง ที่เป็นไปตามอิทธิพลที่ได้รับของแต่ละท้องถิ่น แต่ยังคงลักษณะของอาคารเรือนยอดและการแบ่งหน้าที่ใช้สอยที่เหมือนกันตามแนวคิดภูมิจักรวาล ตามที่ อภิธาน สมใจ (2541) กล่าวว่า ที่เผาศพหลังคาเป็นยอด มีรั้วล้อม ในราชาศัพท์เรียกว่า พระเมรุ หรือหมายถึงเขาพระสุเมรุซึ่งเป็นภูเขากลางจักรวาล มียอดเป็นที่ตั้งแห่งเมืองสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ซึ่งช่างผู้ออกแบบเมรุปราสาทวัดจันทน์กะพ้อ มีเจตนาสร้างขึ้นตามความเชื่อที่สืบทอด แต่ยังคงแฝงไว้ด้วยประโยชน์ใช้สอยที่สามารถใช้งานได้จริง เพียงแต่การใช้วัสดุในการสร้างไม่เน้นความคงทนถาวร ซึ่งจากการวิจัยพบว่า วัสดุที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นวัสดุที่มีอยู่ใน

ท้องถิ่น และหาซื้อได้ง่าย เช่น ไม้ ไม้ไผ่เป็นวัสดุ โครงสร้าง กระดาษเขียนลวดลายเป็นการตกแต่ง ซึ่ง ณิชชา สุกุลงาม (2552) และ อรศิริ ปาณินท์ (2541) กล่าวอย่างสอดคล้องกันว่า ปราสาทเผาศพ เป็นงานใช้ชั่วคราว ที่ใช้ระยะเวลาก่อสร้างล่วงหน้า นาน แต่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมในช่วงเวลาสั้นๆ จึงจำเป็นต้องออกแบบให้สร้างง่ายหรือสะดวก แต่ต้องแข็งแรงรองรับปริมาณการใช้งานได้ วัสดุ ก่อสร้างที่ใช้สามารถหาได้ในท้องถิ่นและมีอายุการใช้งานเหมาะสม เช่น เทคนิคการใช้ผ้าจิวรพันข้อ ต่อช่วยให้ไม้ไผ่ยึดหยุ่นได้ง่าย การใช้ไม้ไผ่ทำตัว โครงลายเพื่อให้ตัดตัวลายให้ได้ตามรูปทรงได้ง่าย ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาการดัดแปลงวัสดุที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และมีความสวยงามเทียบเท่ากับรูปแบบศิลปกรรมจริง เช่น การใช้สีเพื่อให้แสงเงาในลวดลายตกแต่งเพื่อให้เกิดมิติต้นลึก ซึ่งสอดคล้องกับ เฒ่นดาว ศิลปานนท์ (2539) ที่กล่าวว่า พระเมรุที่ได้ตกแต่งประดับ ประดาด้วยทองหรือวัสดุอื่นๆ ที่ให้สีแสงเรืองอร่าม ดุจดั่งทอง เป็นการจำลองเขาพระสุเมรุอันเป็นภพ ภูมิสวรรค์ ซึ่งมีมนุษย์สามัญไม่สามารถไปถึง ดังนั้น ชาวมอญจึงจำลองวิมานอย่างสวยงามให้กับผู้ตาย สำหรับใช้เมื่อไปสู่สวรรค์ โดยเทียบเคียงกับองค์ ประกอบของรูปแบบสถาปัตยกรรมจริง เพื่อแสดงความเคารพ ความกตัญญูต่อผู้ตายเป็นครั้งสุดท้าย

สรุป

งานศิลปกรรมเมรุปราสาทมอญ เป็นรูปแบบที่เกิดจากความเชื่อ ความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา เมื่อพระสงฆ์ที่เปรียบเหมือนตัวแทนของ พระพุทธเจ้ามรณภาพลง จึงสร้างสิ่งแทนวิมานหรือที่อยู่ของผู้ที่ล่วงลับ เพื่อแสดงความกตัญญู ที่สร้างขึ้นอย่างมีความหมายตามคติความเชื่อเกี่ยวกับชีวิตหลังความตาย อันแสดงนัยถึงเขาพระสุเมรุ โดยถ่ายทอดออกมาเป็นงานศิลปกรรมร่วมระหว่าง งานสถาปัตยกรรมและงานจิตรกรรม ที่มีรูปแบบ

เฉพาะตามศิลปะมอญที่สืบทอดและพัฒนาใหม่ ทั้ง ด้านรูปทรง ลวดลาย และสี ที่ได้จากการเลียนแบบ ของจริงและจากการจินตนาการตามแนวคิดภูมิ จักรวาล โดยใช้วัสดุใกล้ตัวที่รื้อทำลายได้ง่าย ซึ่ง ผลจากการวิจัยนี้ได้นำมาสู่การทำหุ่นจำลองเมรุ ปราสาทมอญ โดยการจำลองส่วนต่างๆ ของเมรุ ปราสาทให้เห็นเป็นมิติรอบด้าน เพื่อช่วยในการ ศึกษางานศิลปกรรมมอญในเชิงเปรียบเทียบทาง ด้านสถาปัตยกรรม ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น และด้าน ศิลปวัฒนธรรม ที่เห็นได้ชัดเจนกว่าภาพถ่าย

ข้อเสนอแนะ

1. งานวิจัยนี้เป็นการถ่ายทอดให้เห็นรูปแบบของสถาปัตยกรรมชั่วคราว ที่ถูกสร้างขึ้นภายใต้ความสัมพันธ์ของกลุ่มคนร่วมเชื้อชาติ ที่ยังคงมีการสืบทอดศิลปวัฒนธรรมพื้นฐานแนวคิดเดียวกัน ซึ่งเป็นรูปแบบที่มีปรากฏในพื้นที่เดียว ดังนั้นจึง ควรมีการศึกษางานศิลปกรรมในสกุลช่างอื่น ทั้ง ของชาวมอญประเทศพม่าและประเทศไทย เพื่อนำ มาเปรียบเทียบ แยกแยะความแตกต่าง
2. ควรมีการศึกษาอิทธิพลหรือปัจจัยที่ ส่งผลต่อการกำหนดรูปแบบศิลปกรรมที่มีความ เหมือนและความต่างของชาวมอญประเทศพม่าและ ประเทศไทย
3. ควรมีการศึกษาให้ครอบคลุมถึงการ สร้างสรรค์งานศิลปกรรมประเภทต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง กับความเชื่อ ความศรัทธาที่มีต่อพระพุทธศาสนา เพื่อเชื่อมโยงหรือเปรียบเทียบกับศิลปกรรมของ ชาวมอญในประเทศไทย

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนนักวิจัยใหม่ จากวิทยาลัยเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัย เทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ ประจำปีงบประมาณ 2553

เอกสารอ้างอิง

- ณัชชา สกุลงาม. (2552). “ปราสาทของแพะหลิกยาจก:ปราสาทเผาศพพระสงฆ์มอญ” งานพระเมรุ: ศิลปะสถาปัตยกรรม ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมเกี่ยวเนื่อง. กรุงเทพฯ: อุษาคเนย์. หน้า 56-58.
- เด่นดาว ศิลปานนท์. (2539). “แนวความคิดในการออกแบบสร้างพระเมรุมาศ” ศิลปะสถาปัตยกรรมไทยในเมรุมาศ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว. หน้า 4.
- บุษบา ตระกูลสัจจาวัตร. (2532). “ลักษณะวรรณกรรมมอญ:กรณีศึกษาวรรณกรรมพระอาจารย์อะเฟาะ”. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุภรณ์ โอเจริญ. (2519). “ชาวมอญในประเทศไทย:วิเคราะห์ฐานะและบทบาทในสังคมไทยตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนกลางถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น.”(วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ:จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุดจิตลักษณ์ ดีผดุง. (2540). มอญ:บทบาทด้านสังคม วัฒนธรรม ความเป็นมาและความเปลี่ยนแปลงในรอบ 200 ปีของกรุงรัตนโกสินทร์. นครปฐม: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท. มหาวิทยาลัยมหิดล. หน้า 19-20.
- อภิธาน สมใจ. (2541). งานศพล้านนา:ปราสาทนกหัสดีลิงค์สู่ไม้ศพ. เชียงใหม่:กลางเวียงการพิมพ์. หน้า 56-57.
- อรศิริ ปาณินทร์. (2541). สวรรค์สร้างอย่างไทย ผลงานสร้างสรรค์สถาปัตยกรรมไทยฝีมือ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 53-70.

การนำกฎหมายของบุหรี่แบบเรียบมาใช้ในประเทศไทย: พันธกรณีตามความตกลงขององค์การการค้าโลก และความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาเกี่ยวกับการค้า

Thailand Implementation of the Plain Tobacco Packaging Law: Compatibility to World Trade Organization Agreement and the Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property

ชญัญญา เตชะธนูชัย¹, อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์²

Chananya Techatnuchai¹, Udomsak Sinthipong²

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงความชอบด้วยกฎหมายในการนำกฎหมายของบุหรี่แบบเรียบมาใช้ในประเทศไทย อันเป็นการอนุวัติการตามกรอบอนุสัญญาว่าด้วยการควบคุมยาสูบขององค์การอนามัยโลก โดยมีการเพิ่มขนาดภาพคำเตือนเป็นร้อยละ 82.5 ของด้านหน้าและหลังซอง และห้ามแสดงเครื่องหมายการค้าบนซองบุหรี่

จากการศึกษาพบว่า มาตรการของบุหรี่แบบเรียบไม่เป็นการเลือกปฏิบัติเพราะมาตรการดังกล่าวมีผลบังคับใช้กับผลิตภัณฑ์บุหรี่ทุกยี่ห้อที่จำหน่ายในประเทศจึงไม่มีการแบ่งแยกระหว่างบุหรี่ที่ผลิตภายในประเทศและบุหรี่ที่นำเข้าจากต่างประเทศ นอกจากนี้ มาตรการดังกล่าวไม่ถือว่าเป็นการเวนคืนทางอ้อมในเครื่องหมายการค้าเพราะมีวัตถุประสงค์ที่ชอบด้วยกฎหมายในด้านสาธารณสุข อย่างไรก็ตาม การจำกัดการใช้เครื่องหมายการค้าบนซองบุหรี่สำหรับจำหน่ายปลีกขัดกับหลักการแยกแยะความแตกต่างสินค้าของผู้บริโภคซึ่งเป็นนโยบายสาธารณะ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อผู้บริโภคด้วยเช่นกัน ดังนั้น การนำกฎหมายของบุหรี่แบบเรียบมาใช้ในประเทศไทย จึงควรอนุญาตให้มีการแสดงเครื่องหมายการค้าบนซองบุหรี่สำหรับจำหน่ายปลีก เพื่อให้การคุ้มครองสุขภาพของประชาชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: องค์การการค้าโลก, ซองบุหรี่แบบเรียบ, สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาเกี่ยวกับการค้า, การเวนคืนทางอ้อมในเครื่องหมายการค้า

¹ หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชากฎหมายธุรกิจมอเล็กทรอนิกส์และการค้าระหว่างประเทศ, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

² รองศาสตราจารย์, ภาควิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

¹ Master of Law in International Business and Electronic Transaction, Faculty of Law, Bangkok University

² Assoc. Prof., Department of Law, Faculty of Law, Bangkok University

Abstract

The objective of this paper is to study a legitimate implementation of the Plain Tobacco Packaging law according to WHO Framework Convention on Tobacco Control (FCTC) by increasing the size of pictorial health warnings at 82.5% of the front and the back of packages and prohibit the use of trademarks.

The result of this study show that plain packaging measure is non-discriminatory because the measure applies to all tobacco products. No distinction between domestic and imported products is made. Furthermore, the purpose of this law is to protect and promote public health, therefore, is not indirectly expropriate tobacco trademarks. The restriction to prohibit the use of trademarks on retail tobacco packaging may not be very effective as the counterfeit cigarettes can be purchased through easier access to the market and consumers would confused as to the trade origin and quality of cigarettes. Thus, implementation of the plain tobacco packaging act in Thailand should allow the use of trademarks on retail tobacco packaging.

Keywords: WTO, Plain Tobacco Packaging, Trade-Related Aspects of Intellectual, Property Trademarks Indirect Expropriation

บทนำ

ในแต่ละปีคนไทยเสียชีวิตจากการสูบบุหรี่ไม่น้อยกว่า 40,000 คน รัฐบาลต้องใช้งบประมาณเพื่อเป็นค่ารักษาโรคที่เกิดจากบุหรี่เป็นจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นโรคทางเดินหายใจ โรคปอด โรคหัวใจ และโรคมะเร็งปอดและระบบทางเดินหายใจ เป็นต้น นอกจากนี้ การสูบบุหรี่ยังมีผลกระทบต่อผู้ที่ได้รับควันบุหรี่อีกด้วย (เอื้ออารีย์ อึ้งจะนิล, 2555) จากสถิติพบว่าผู้ที่สูดควันบุหรี่มีโอกาสเป็นโรคมะเร็งปอดมากกว่าคนทั่วไปถึงร้อยละ 10-30 จากการศึกษารายงานว่าประมาณ 1 ใน 5 ของประชากรโลกเป็นผู้ที่สูบบุหรี่ หรือประมาณ 1,250 ล้านคน โดยแนวโน้มของผู้สูบบุหรี่จะเพิ่มขึ้นตามจำนวนประชากรของโลกที่เพิ่มสูงขึ้นและการขยายตลาดของอุตสาหกรรมบุหรี่ (World Health Organization, 2012) สำหรับประเทศไทยจากสถิติในปี พ.ศ. 2552 พบว่ามีผู้สูบบุหรี่ประมาณ 10.9 ล้านคนและเพิ่มขึ้นเป็น 13 ล้านคนในปี พ.ศ. 2555

ประเทศต่างๆ ได้พยายามศึกษาหามาตรการลดการสูบบุหรี่ โดยสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศแรกที่มีการใช้มาตรการดังกล่าวในปี พ.ศ. 2507 โดยให้มีค่าเตือนถึงผลกระทบของการสูบบุหรี่ต่อสุขภาพบนซองบุหรี่ (Halabi, S.F. 2012) และประเทศอื่นๆ ก็ได้มีการพัฒนามาตรการต่างๆ เพื่อลดการสูบบุหรี่ลงเช่นกัน เช่น การห้ามโฆษณาทางโทรทัศน์และสื่ออื่นๆ รวมทั้งห้ามผู้ประกอบการบุหรี่เป็นผู้สนับสนุนกิจกรรมทางกีฬาและสังคมอันเป็นช่องทางหนึ่งในการโฆษณาหีบหรี่ของตน ผู้ประกอบการบุหรี่จึงพยายามสร้างความคุ้นเคยกับผู้บริโภคด้วยการจำหน่ายหรือแจกสินค้าประเภทอื่นที่มีตราสัญลักษณ์ของยี่ห้อหีบหรี่นั้น เช่น พวงกุญแจ กระเป๋า เสื้อ กางเกง หมวก เป็นต้น เพื่อเป็นสื่อโฆษณาแก่บุหรี่ยี่ห้อหีบหรี่นั้นโดยปริยาย เพราะผู้บริโภคมักเลือกซื้อหรือลองสูบบุหรี่จากยี่ห้อที่ตนคุ้นเคย

ในปี พ.ศ. 2555 ได้มีการนำแนวคิดของบุหรี่แบบเรียบมาใช้ในประเทศออสเตรเลียตามแนวปฏิบัติของกรอบอนุสัญญาว่าด้วยการควบคุมยาสูบ

ขององค์การอนามัยโลก (WHO Framework Convention on Tobacco Control: FCTC) ด้วยเหตุผลว่า ชองบุหรี่ที่ถูกออกแบบให้มีความน่าดึงดูดหรือทำให้ผู้บริโภคเข้าใจว่ามีอันตรายน้อยกว่าบุหรี่ชนิดอื่นสามารถกระตุ้นให้เกิดความอยากสูบบุหรี่ หากชองบุหรี่มีสีพื้นสีเดียวกันทุกยี่ห้อและไม่มีเครื่องหมายการค้าหรือสัญลักษณ์อื่นๆ ปรากฏอยู่ก็จะไม่มีความน่าดึงดูดและจะสามารถลดการสูบบุหรี่ลงได้

อย่างไรก็ดี ผู้ประกอบการบุหรี่ได้คัดค้านกฎหมายชองบุหรี่แบบเรียบอย่างรุนแรง เนื่องจากกฎหมายดังกล่าวกระทบต่อผลประโยชน์ทางการค้าในอุตสาหกรรมของตนไม่ต้องการให้กฎหมายมีผลบังคับใช้ สำหรับประเทศไทยได้มีความพยายามในการนำมาตรการชองบุหรี่แบบเรียบมาใช้เพื่อคุ้มครองสุขภาพอนามัยของประชาชนจากการสูบบุหรี่ และเพื่อให้สอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยการควบคุมยาสูบขององค์การอนามัยโลก ซึ่งมีประเด็นที่ต้องพิจารณาถึงผลกระทบต่อความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาเกี่ยวกับการค้าหรือ TRIPs ด้วยเช่นกัน

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาถึงแนวคิดและมาตรการการให้ความคุ้มครองสุขภาพจากมาตรการควบคุมยาสูบ ตามกรอบอนุสัญญาว่าด้วยการควบคุมยาสูบขององค์การอนามัยโลก
2. เพื่อศึกษาถึงหลักการและมาตรการการให้ความคุ้มครองประโยชน์ทางการค้าแก่อุตสาหกรรมบุหรี่ ตามข้อตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาเกี่ยวกับการค้า
3. เพื่อถึงความได้สัดส่วนระหว่างผลประโยชน์ทางการค้าและสุขภาพของประชาชนจากการใช้มาตรการชองบุหรี่แบบเรียบ

วิธีดำเนินการศึกษา

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยจากเอกสาร โดยศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์ข้อมูลจากอนุสัญญาว่าด้วยการควบคุมยาสูบขององค์การอนามัยโลก ข้อตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาเกี่ยวกับการค้า และร่างกฎหมายในการจัดทำชองบุหรี่แบบเรียบรวมทั้ง จากหนังสือ วารสาร บทความ และรายงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง เพื่อประมวลและจัดทำบทสรุปของการศึกษา

ขอบเขตของการศึกษา

ศึกษาแนวคิดและหลักการในการคุ้มครองสุขภาพของผู้สูบบุหรี่ ตามตามกรอบอนุสัญญาว่าด้วยการควบคุมยาสูบขององค์การอนามัยโลก และการคุ้มครองประโยชน์ทางการค้าแก่ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมบุหรี่ ตามข้อตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาเกี่ยวกับการค้า เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการพัฒนากฎหมายของประเทศไทยให้เกิดความสมดุลระหว่างการคุ้มครองผลประโยชน์ทางการค้ากับสุขภาพของประชาชนจากการใช้มาตรการชองบุหรี่แบบเรียบ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบถึงแนวคิดและมาตรการการให้ความคุ้มครองสุขภาพของผู้สูบบุหรี่จากมาตรการควบคุมยาสูบขององค์การอนามัยโลก
2. ได้ทราบถึงหลักการและมาตรการการคุ้มครองประโยชน์ทางการค้าแก่ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมบุหรี่ ตามข้อตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาเกี่ยวกับการค้า
3. ได้ทราบถึงความได้สัดส่วนระหว่างผลประโยชน์ทางการค้าและสุขภาพของประชาชนจากการใช้มาตรการชองบุหรี่แบบเรียบ
4. ได้ทราบแนวทางสำหรับการพัฒนากฎหมายในการนำมาตรการชองบุหรี่แบบเรียบมาใช้ในประเทศไทย

ผลการวิจัย

เนื่องจากกฎหมายของบุหรีแบบเรียบถูกโต้แย้งว่ามีบทบัญญัติที่ละเมิดการให้ความคุ้มครองทางการค้าตามความตกลงในองค์การการค้าโลก (World Trade Organization : WTO) ความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาเกี่ยวกับการค้า (Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights Agreement : TRIPs) ความตกลงด้านการลงทุนและการค้าเสรี (Free Trade Agreement : FTA) และความตกลงส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุน (Bilateral Investment Treaty : BIT) โดยมีการกล่าวอ้างว่ามาตรการตามกฎหมายของบุหรีแบบเรียบเป็นการเลือกปฏิบัติ เป็นการลิดรอนสิทธิในการใช้และการหาประโยชน์ในเครื่องหมายการค้า เป็นการเวนคืนทางอ้อม ในเครื่องหมายการค้าสำหรับผลิตภัณฑ์ยาสูบ ผู้ประกอบการบุหรีจึงยื่นฟ้องต่อศาลภายในประเทศออสเตรเลีย ยื่นคำร้องต่อองค์การการค้าโลก และยื่นคำร้องต่ออนุญาโตตุลาการตามความตกลงด้านการลงทุน เพื่อให้วินิจฉัยในข้อโต้แย้งดังกล่าว ดังนั้น จึงจะได้อภิปรายในเรื่องดังกล่าวโดยแบ่งออกเป็น 3 ประการ ดังนี้

1. หลักการไม่เลือกปฏิบัติ

จากการศึกษาพบว่าหลักการไม่เลือกปฏิบัติตามความตกลงในองค์การการค้าโลก แบ่งออกเป็น หลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ (National Treatment : NT) และหลักการปฏิบัติเยี่ยงชาติที่ได้รับอนุเคราะห์อย่างยิ่ง (Most Favoured Nation Treatment : MFN) ซึ่งผู้ประกอบการบุหรีได้กล่าวอ้างเพียงหลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติว่า มาตรการของบุหรีแบบเรียบเป็นการเลือกปฏิบัติระหว่างผลิตภัณฑ์บุหรีที่ผลิตภายในประเทศและผลิตภัณฑ์บุหรีที่นำเข้าจากต่างประเทศ แต่เมื่อมาตรการดังกล่าวมีผลใช้บังคับกับผลิตภัณฑ์บุหรีทุกยี่ห้อที่วางจำหน่ายในประเทศออสเตรเลีย โดยไม่มีการแบ่งแยกระหว่างสินค้าที่ผลิตในประเทศหรือสินค้าที่นำ

เข้าจากต่างประเทศ หรือสินค้าที่นำเข้าจากประเทศใดประเทศหนึ่ง หรือสินค้ายี่ห้อใดยี่ห้อหนึ่ง จึงต้องถือว่ามาตรการดังกล่าวสอดคล้องกับหลักการไม่เลือกปฏิบัติตามความตกลงในองค์การการค้าโลก

นอกจากนี้ หลักการไม่เลือกปฏิบัติยังถูกบัญญัติไว้ในความตกลงด้านการลงทุนด้วย โดยใช้คำว่า “หลักการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม” (Fair and Equitable Treatment) ซึ่งมีความหมายกว้างกว่าหลักการไม่เลือกปฏิบัติตามกฎหมายในองค์การการค้าโลก โดยให้ความคุ้มครองจากการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม การกระทำตามอำเภอใจ (Arbitrary) ไม่สมเหตุสมผล (Unjustified) หรือไม่ปฏิบัติตามกระบวนการโดยชอบด้วยกฎหมาย (Undue Process of Law) ด้วย ซึ่งในกรณีนี้ผู้ประกอบการบุหรีอ้างว่ารัฐบาลไม่สามารถสร้างเสถียรภาพทางกฎหมายให้แก่นักลงทุนได้ เพราะนักลงทุนย่อมคาดหวังถึงการได้รับประโยชน์จากกฎหมายส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุนของรัฐและการได้กำไรจากการลงทุน แต่กฎหมายของบุหรีแบบเรียบเป็นกฎหมายที่นักลงทุนไม่อาจคาดหมายได้จึงเป็นการละเมิดความตกลงส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุนอย่างใดก็ได้ หน้าที่ของรัฐในการรักษาเสถียรภาพทางกฎหมายเกิดจากการให้คำรับรองโดยชัดแจ้ง ซึ่งในกรณีนี้รัฐบาลออสเตรเลียไม่ได้ให้คำรับรองด้านเสถียรภาพทางกฎหมายต่อประเทศใด อีกทั้งมีผลการวิจัยมากมายที่ยืนยันว่าการสูบบุหรีเป็นอันตรายต่อสุขภาพ และมีการพัฒนากฎหมายเพื่อควบคุมการบริโภคยาสูบออกอย่างต่อเนื่องทั้งกฎหมายภายในประเทศและกฎหมายระหว่างประเทศ โดยมาตรการของบุหรีแบบเรียบถูกบรรจุไว้ในมาตรา 11 และมาตรา 13 ของกรอบอนุสัญญาว่าด้วยการควบคุมยาสูบซึ่งมีสมาชิกประมาณ 200 ประเทศ ผู้ประกอบการบุหรีย่อมคาดหมายได้อยู่แล้วว่ามาตรการเพื่อควบคุมยาสูบจะต้องมีการเปลี่ยนแปลง ดังนั้น มาตรการตามกฎหมายของบุหรีแบบเรียบจึงไม่ขัดต่อหลักการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรมตามความตกลงด้านการลงทุน

2. เครื่องหมายการค้า

การให้ความคุ้มครองแก่สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาตามความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาเกี่ยวกับการค้า (Trade-Related Aspects of Intellectual Property: TRIPs) หรือ ความตกลงทริปส์ เป็นการให้สิทธิหวงกัน มากกว่าสิทธิในการหาประโยชน์ กล่าวคือ ความตกลงดังกล่าวให้สิทธิแก่เจ้าของทรัพย์สินทางปัญญาประเภทต่างๆ ในการป้องกันบุคคลอื่นใช้ทรัพย์สินทางปัญญาของตนในทางที่ทำให้เสื่อมเสียสิทธิ เช่น การใช้ ดัดแปลง หรือลอกเลียนเครื่องหมายการค้าที่จดทะเบียนแล้วในเชิงพาณิชย์ หรือโดยไม่ได้รับอนุญาต เพื่อให้เกิดความสับสนแก่ประชาชนทั่วไป แต่มิได้บัญญัติถึงสิทธิในการใช้ หรือหาประโยชน์ในทรัพย์สินทางปัญญาแต่อย่างใด

การให้ความคุ้มครองเครื่องหมายการค้าตามความตกลงทริปส์ มีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองประโยชน์ให้กับผู้ประกอบการในการแสดงลักษณะบ่งเฉพาะในผลิตภัณฑ์ของตน เพื่อให้ผู้บริโภคสามารถแยกแยะความแตกต่างระหว่างผลิตภัณฑ์ภายใต้เครื่องหมายการค้าต่างๆ ได้ และผู้บริโภคก็ได้รับข้อมูลโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย กล่าวคือ ผู้บริโภคสามารถทราบถึงแหล่งผลิต ผู้ผลิต คุณภาพ ความน่าเชื่อถือ และราคาของสินค้าภายใต้เครื่องหมายการค้า นั้น และการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้ากับรัฐ ทำให้รัฐสามารถตรวจสอบการปฏิบัติตามกฎหมายของผลิตภัณฑ์นั้นได้ เช่น ตรวจสอบสารประกอบตามปริมาณที่กฎหมายกำหนด ซึ่งเป็นการสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้บริโภคได้อีกทางหนึ่ง

สำหรับข้อกล่าวอ้างว่า มาตรการของบุนุรีแบบเรียบเป็นการสร้างเงื่อนไขที่ไม่จำเป็นอันเป็นอุปสรรคในการใช้เครื่องหมายการค้าของตน ทำให้เครื่องหมายการค้าสำหรับผลิตภัณฑ์บุนุรีไม่สามารถใช้ได้เลย ซึ่งสิทธิในการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าและสิทธิในการใช้เครื่องหมายการค้าเป็นสิทธิที่เกี่ยวข้องกันไม่สามารถแยกออก

จากกันได้ หากอนุญาตให้มีการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าสำหรับผลิตภัณฑ์บุนุรี แต่มีข้อจำกัดให้ไม่สามารถใช้ประโยชน์เครื่องหมายการค้า นั้นได้เลย การจดทะเบียนก็จะไร้ประโยชน์โดยสิ้นเชิง มาตรการของบุนุรีแบบเรียบจึงถือได้ว่าเป็นอุปสรรคในการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า

จากการวิเคราะห์พบว่า สิทธิในการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า และสิทธิในการใช้เครื่องหมายการค้าเป็นสิทธิที่แยกต่างหากจากกัน ซึ่งมาตรา 15 ของความตกลงทริปส์กำหนดว่า ห้ามเลือกปฏิบัติหรือสร้างเงื่อนไขที่เป็นอุปสรรคในการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า ยกเว้นการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิทธิของผู้อื่นและก่อให้เกิดความสับสนแก่ผู้บริโภคเมื่อมีการนำเครื่องหมายการค้า นั้นไปใช้ ซึ่งกฎหมายของบุนุรีแบบเรียบไม่มีมาตรการที่เป็นห้ามหรือสร้างเงื่อนไขพิเศษในการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า เจ้าของเครื่องหมายการค้ายังสามารถนำไปจดทะเบียนได้ตามปกติ และเมื่อมีการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าแล้ว เจ้าของเครื่องหมายก็มีสิทธิหวงกันไม่ให้บุคคลอื่นนำเครื่องหมายการค้า นั้นไปลอกเลียน ดัดแปลง นำไปใช้ หรือกระทำการใดๆ ที่ทำให้สิทธิในเครื่องหมายการค้า นั้นต้องเสื่อมค่าไป

อีกทั้งมาตรา 17 ของความตกลงทริปส์ ยังรับรองสิทธิของรัฐไว้ว่า หลังจากมีการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าแล้ว รัฐก็สามารถจำกัดขอบเขตการใช้เครื่องหมายการค้า นั้นได้ แต่ต้องคำนึงถึงสิทธิโดยชอบด้วยกฎหมายของเจ้าของเครื่องหมายการค้าและบุคคลที่สามด้วย ประกอบกับมาตรา 20 ของความตกลงดังกล่าว กำหนดว่ารัฐต้องไม่สร้างเงื่อนไขที่ขัดขวางหรือกีดกันอย่างไม่เป็นธรรม เช่น ต้องใช้ร่วมกับเครื่องหมายการค้าอื่น ใช้ในรูปแบบพิเศษ หรือรูปแบบที่ทำให้สูญเสียลักษณะบ่งเฉพาะของเครื่องหมายการค้า นั้นในการใช้กับสินค้าหรือบริการ ซึ่งมาตรการของบุนุรีแบบเรียบเป็นการจำกัดการใช้เครื่องหมายการค้าบนของบุนุรีสำหรับ

จำหน่ายปลีก โดยไม่ให้เห็นเครื่องหมายการค้าอันเป็นเงื่อนไขในการใช้ที่ทำให้สูญเสียลักษณะบ่งเฉพาะ เพราะสามารถแสดงได้เพียงชื่อในรูปแบบคำตามสี ขนาด และแบบอักษรตามที่กำหนดไว้ อันเป็นข้อจำกัดที่ไม่คำนึงถึงสิทธิของเจ้าของเครื่องหมายการค้าและผู้บริโภค กล่าวคือ กฎหมายเครื่องหมายการค้ามีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองทั้งเจ้าของเครื่องหมายการค้าและผู้บริโภค เจ้าของเครื่องหมายการค้าที่จดทะเบียนมีสิทธิหากันไม่ให้ผู้อื่นจดทะเบียนหรือใช้เครื่องหมายการค้าของตนหรือเครื่องหมายการค้าที่คล้ายคลึงกันในเชิงพาณิชย์ เพื่อป้องกันการหลงขายหรือการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม ส่วนผู้บริโภคก็สามารถแยกแยะความแตกต่างของสินค้าแต่ละยี่ห้อได้ซึ่งมีความแตกต่างในด้านวัสดุหรือส่วนประกอบกรรมวิธีการผลิต คุณภาพของสินค้า แหล่งผลิต และราคา การแสดงเครื่องหมายการค้าบนของบุหรีสำหรับจำหน่ายปลีกจึงมีความสำคัญมากเพราะบุหรีประเภทดังกล่าวเข้าถึงผู้บริโภคโดยตรง หากไม่ปรากฏเครื่องหมายการค้าบนของบุหรีแล้วบุหรีปลอมก็จะเข้าสู่ตลาดได้ง่ายขึ้น ซึ่งบุหรีปลอมไม่ผ่านการตรวจสอบใดๆ จากรัฐ หากผู้บริโภคไม่สามารถแยกแยะความแตกต่างระหว่างบุหรีแต่ละยี่ห้อได้และบริโภคบุหรีปลอมนั้นก็อาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพของผู้บริโภคมากกว่า กล่าวคือ บุหรีปลอมอาจมีสารเสพติดอื่น หรือสารทาร์ หรือนิโคตินเกินกว่าที่กฎหมายกำหนด ซึ่งอาจทำให้ผู้บริโภคต้องเสพติดสารเหล่านั้นมากขึ้น และก่อให้เกิดโรคต่างๆ ได้รุนแรงขึ้น

3. มาตรการเวนคืน

การเวนคืน (Expropriation) คือ การออกกฎหมายหรือคำสั่งทางปกครองของรัฐซึ่งมีผลให้รัฐได้ไปซึ่งกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของเอกชน

การเวนคืนมีทั้งการเวนคืนทางตรงและทางอ้อม การเวนคืนทางตรง (Direct Expropriation) คือ การเอาไปซึ่งกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของเอกชน และการเวนคืนทางอ้อม (Indirect Expropriation)

คือ การทำให้มูลค่าทางเศรษฐกิจในการใช้หรือการหาประโยชน์ในทรัพย์สินถูกทำให้ไร้ค่าหรือเสื่อมค่าอย่างถาวร กล่าวคือ สิทธิในการใช้ทรัพย์สินนั้นถูกทำให้เสื่อมค่าไปแต่ไม่กระทบถึงกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้น เช่น รัฐเข้าควบคุมการลงทุนแทรกแซงการบริหาร หรือเก็บภาษีจากผู้ประกอบการธุรกิจเอกชนในจำนวนที่สูงจนผู้ประกอบการไม่สามารถดำเนินกิจการของตนได้ ซึ่งความตกลงด้านการลงทุนระหว่างประเทศส่วนใหญ่ได้รับรองสิทธิขั้นพื้นฐานของรัฐผู้รับการลงทุนในการเวนคืนทรัพย์สินของผู้ลงทุนต่างชาติตามหลักอำนาจอธิปไตยเหนือดินแดน และการเวนคืนโดยชอบด้วยกฎหมายต้องประกอบไปด้วย (1) เป็นไปเพื่อประโยชน์สาธารณะภายใต้กระบวนการของกฎหมาย (2) ไม่เป็นการเลือกปฏิบัติ และ (3) ต้องมีการจ่ายค่าชดเชยโดยพลันอย่างเพียงพอและมีประสิทธิภาพ

ผู้ประกอบการบุหรีได้กล่าวอ้างว่า มาตรการของบุหรีแบบเรียบมีผลให้เครื่องหมายการค้าสำหรับผลิตภัณฑ์บุหรีไม่สามารถใช้ได้เลย แม้ว่าจะไม่กระทบต่อความเป็นเจ้าของเครื่องหมายการค้าก็ตาม แต่ก็เป็นการลดรอนสิทธิทางการค้าในการใช้เครื่องหมายนั้น อีกทั้งการกำหนดขยายขนาดภาพคำเตือนจากร้อยละ 50 ของพื้นที่ของทั้งด้านหน้าและด้านหลังเป็นร้อยละ 75 ของพื้นที่ด้านหน้า และร้อยละ 90 ของพื้นที่ด้านหลังเป็นการเวนคืนเครื่องหมายการค้าและพื้นที่ของบุหรีของผู้ประกอบการบุหรีโดยทางอ้อม

จากการวิเคราะห์พบว่า มาตรการของบุหรีแบบเรียบไม่เป็นการจำกัดขอบเขตในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ยาสูบ เพียงแต่จำกัดการใช้เครื่องหมายการค้าบนของบุหรีสำหรับการจำหน่ายปลีกเท่านั้น มิได้จำกัดการใช้เครื่องหมายการค้าสำหรับผลิตภัณฑ์บุหรีทั้งหมด และมีได้เป็นการเพิกถอนเครื่องหมายการค้า นั้น จึงไม่กระทบต่อความเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของผู้ประกอบการบุหรีอันเป็นการเวนคืน ซึ่งในกรณีนี้

ศาสตราจารย์คริสตี (Professor G.C. Christie) ได้กล่าวสนับสนุนว่า เมื่อมาตรการของบุหรี่แบบเรียบมีวัตถุประสงค์เพื่อปกป้องสุขภาพของประชาชน อีกทั้ง มาตรการดังกล่าวจำกัดการใช้เครื่องหมายการค้าบนซองบุหรี่สำหรับการขายปลีกเท่านั้น ไม่รวมถึงบรรจุกฎหมายเพื่อประโยชน์ในการอื่น จึงไม่ถือเป็นการเอาไปซึ่งทรัพย์สินของเอกชน ไม่มีลักษณะเป็นการเวนคืนเครื่องหมายการค้าของผู้ประกอบการบุหรี่ไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม ซึ่งศาลสูงออสเตรเลียก็ได้ยืนยันว่า เมื่อรัฐบาลไม่ได้ประโยชน์จากเครื่องหมายการค้าที่ถูกจำกัดการใช้ ก็ไม่ถือว่าเป็น “การเวนคืน” ตามความตกลงด้านการลงทุนระหว่างประเทศ และไม่จำเป็นต้องจ่ายค่าทดแทนแก่ผู้ประกอบการบุหรี่ โดยกฎหมายนี้สามารถใช้บังคับได้อย่างสมบูรณ์

แต่ในคดีเครื่องหมายการค้าของยุโรปสหภาพยุโรปได้มีคำสั่งห้ามการใช้คำว่า Mild, Light, Ultra Light และ Low Tar เป็นส่วนหนึ่งของเครื่องหมายการค้าสำหรับผลิตภัณฑ์บุหรี่ เพราะอาจก่อให้เกิดความเข้าใจผิดว่าบุหรี่ชนิดนี้เป็นอันตรายต่อสุขภาพ น้อยกว่าบุหรี่ชนิดอื่น ผู้ประกอบการบุหรี่ได้กล่าวอ้างว่าคำสั่งดังกล่าวเป็นการขัดต่อหลักการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาตามความตกลงทริปส์ ซึ่งศาลยุติธรรมของยุโรป ได้ตัดสินว่า คำสั่งดังกล่าวขัดต่อสิทธิขั้นพื้นฐานในทรัพย์สินทางปัญญา ทำให้เครื่องหมายการค้านั้นใช้ได้อย่างจำกัด แต่เมื่อคำสั่งดังกล่าวมีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองสุขภาพของประชาชน จึงไม่ใช่การแทรกแซงการใช้เครื่องหมายการค้าที่มากเกินไป นอกจากนี้ ในมาตรา 8 ของความตกลงทริปส์ยังได้บัญญัติรับรองว่าการปฏิบัติตามความตกลงทริปส์จะต้องไม่เป็นการขัดขวางมาตรการด้านสาธารณสุขเกินความจำเป็นอีกด้วย จึงสามารถแปลความได้ว่า ถ้ามาตรการใดเป็นมาตรการที่จำเป็นเพื่อประโยชน์ในด้านสาธารณสุข แม้มาตรการนั้นมีผลกระทบต่อสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ก็สามารถบังคับใช้ได้ เพราะการคุ้มครอง

สุขภาพหรือชีวิตของประชาชนย่อมมีความสำคัญเหนือกว่าการให้ความคุ้มครองทางการค้าหรือเศรษฐกิจ แต่ก็ไม่สามารถแปลความได้ว่าหากเป็นมาตรการด้านสาธารณสุขแล้วจะสามารถก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาได้อย่างไม่จำกัด

แม้เหตุผลทางด้านสุขภาพจะสามารถนำมาเป็นข้อยกเว้นในเรื่องการให้ความคุ้มครองทางการค้าตามบทบัญญัติในความตกลงขององค์การการค้าโลก ความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาเกี่ยวกับการค้า และความตกลงด้านการลงทุนได้ก็ตาม แต่การให้ความคุ้มครองสุขภาพและการคุ้มครองการลงทุนก็ต้องมีความสมดุลกัน กล่าวคือ มาตรการที่อ้างว่าเป็นไปเพื่อคุ้มครองสุขภาพของประชาชนต้องมีประสิทธิภาพเพียงพอและไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อการลงทุนมากเกินไปและไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อการลงทุนมากเกินไป ซึ่งกฎหมายของบุหรี่แบบเรียบมีหลักฐานสนับสนุนว่าจะทำให้ประชาชนตระหนักถึงผลกระทบของการสูบบุหรี่ต่อสุขภาพและสามารถลดปริมาณการบริโภคบุหรี่ได้ เพราะมีการขยายขนาดภาพคำเตือนทำให้ประชาชนสามารถเห็นคำเตือนได้ชัดเจนขึ้น คำเตือนด้านสุขภาพจึงมีประสิทธิภาพมากขึ้น ประชาชนสามารถทราบและเข้าใจถึงผลเสียต่อสุขภาพของการสูบบุหรี่ อีกทั้งการกำหนดให้ซองบุหรี่มีสีเขียวมะกอกเหมือนกันทุกยี่ห้อสามารถลดความน่าดึงดูดของบุหรี่ได้ ผู้บริโภคจะไม่สนใจซื้อยี่ห้อมากกว่าคำเตือนและไม่อยากสูบบุหรี่ ทำให้ผู้สูบบุหรี่หน้าใหม่ที่อาจเป็นเยาวชนตัดสินใจไม่ลองสูบ และผู้ที่สูบบุหรี่ตัดสินใจเลิกสูบบุหรี่หรือสูบน้อยลง แต่การจำกัดการใช้เครื่องหมายการค้าแม้มีหลักฐานสนับสนุนว่ามีประสิทธิภาพในด้านสาธารณสุขซึ่งเป็นประโยชน์สาธารณะประเภทหนึ่ง แต่ก็ขัดกับการให้ความคุ้มครองผู้บริโภคในการแยกแยะยี่ห้อสินค้าซึ่งเป็นประโยชน์สาธารณะอีกประเภทหนึ่งเช่นกัน และอาจเป็นช่องทางที่ทำให้บุหรี่ปลอมเข้าสู่ตลาดได้ง่ายขึ้นซึ่งจะเป็นผลเสียมากกว่าสำหรับทั้ง

ผู้ประกอบการและผู้บริโภค ดังนั้น มาตรการของบุหรีแบบเรียบจึงไม่ควรมีข้อจำกัดในการแสดงเครื่องหมายการค้าบนของบุหรีสำหรับจำหน่ายปลีก

บทสรุป

ประเทศไทยในฐานะที่เป็นภาคีของกรอบอนุสัญญาว่าด้วยการควบคุมยาสูบ มีหน้าที่จะต้องบัญญัติกฎหมายภายในให้สอดคล้องกับกรอบอนุสัญญาดังกล่าว ซึ่งไทยก็ได้พยายามพัฒนากฎหมายภายในเกี่ยวกับการควบคุมยาสูบให้สอดคล้องกับกรอบอนุสัญญามาโดยตลอด เช่น การเพิ่มอัตราภาษีบุหรี การห้ามโฆษณาผลิตภัณฑ์บุหรีทางสื่อโทรทัศน์วิทยุ การใช้ภาพคำเตือนแทนข้อความเตือนบนของบุหรี เป็นต้น ซึ่งส่งผลให้การควบคุมยาสูบในประเทศไทยมีประสิทธิภาพมากขึ้นเรื่อยๆ

อย่างไรก็ดี ไทยยังมีได้นำมาตรการของบุหรีแบบเรียบมาปรับใช้กับกฎหมายภายในของประเทศ และผลจากการวิเคราะห์ข้างต้นพบว่า มาตรการของบุหรีแบบเรียบจะมีผลกระทบต่อสิทธิในเครื่องหมายการค้าของผู้ประกอบการบุหรี โดยเป็นการจำกัดการใช้เครื่องหมายการค้าบนของบุหรีสำหรับการจำหน่ายปลีก แต่เมื่อมาตรการดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองสุขภาพของประชาชนจากอันตรายของบุหรี จึงไม่ถือว่ามาตรการดังกล่าวขัดหรือแย้งต่อความตกลงระหว่างประเทศ ยกเว้นการจำกัดการใช้เครื่องหมายการค้าบนของบุหรี จึงเป็นการสมควรที่จะนำมาตรการของบุหรีแบบเรียบมาใช้ในประเทศไทยโดยลดข้อจำกัดในเรื่องการใช้เครื่องหมายการค้าบนของบุหรี เพื่อให้การควบคุมยาสูบมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากปัญหาและอุปสรรคดังกล่าว มีข้อเสนอแนะที่น่าจะเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงและพัฒนากฎหมายเพื่อให้การนำมาตรการของบุหรีแบบเรียบมาใช้ในประเทศไทยสามารถทำได้โดย

1. เพิ่มเติมข้อความในมาตรา 8 ของพระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ.2535 ซึ่งเป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับการโฆษณายาสูบ ให้มีการนำมาตรการของบุหรีแบบเรียบมาใช้ได้
2. ออกประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่องการจัดทำของบุหรีแบบเรียบ ตามความในมาตรา 8 ของพระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ. 2535 กำหนดรายละเอียดและวิธีการจัดการของบุหรีแบบเรียบ
3. บัญญัติในร่างพระราชบัญญัติฉบับใหม่ที่เสนอโดยกระทรวงสาธารณสุข ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการรวบรวมพระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติคุ้มครองสุขภาพของผู้ไม่สูบบุหรี พ.ศ. 2535 ให้เป็นฉบับเดียวกันและปรับปรุงให้มีความทันสมัยและครอบคลุมมากยิ่งขึ้น หรือ
4. จัดทำกฎหมายเฉพาะเพื่อควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ ในรูปของพระราชบัญญัติของบุหรีแบบเรียบ พ.ศ.

เอกสารอ้างอิง

- ปิยารัตน์ ส่งเสริมรัตนกุล. (2554). *มาตรการเวนคืนทางอ้อม: แนวทางการตีความของอนุญาโตตุลาการระหว่างประเทศในข้อพิพาททางการลงทุน*. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เอื้ออารีย์ อึ้งจะนิล. (2555). กฎหมายว่าด้วยการจัดทำของบุหรี่แบบเรียบหรือของบุหรี่แบบมาตรฐาน. *วารสารกฎหมาย*, 30(2), 30.
- Alemano, A. (2011). Plain packaging of cigarettes under TRIPs Agreement. *John Marshall Review of Intellectual Property Law*, 17(2011 April), 17.
- Department of Health and Ageing, Australian Government. (2011). *Policy and programs to improve the health of all Australians by eliminating or reducing their exposure to tobacco in all its forms*. Retrieved May 20, 2015, from <http://www.health.gov.au/internet/main/publishing.nsf/content/tobacco>.
- Halabi, S. F. (2012). International trademark protection and global public health: A just-compensation regime for expropriations and regulatory taking. *Catholic University Law Review*, (2012 June), 21.
- Mitchell, A. (2011). Assessing international investment claims against plain tobacco packaging in Australia. *Journal of International Economic Law*, (2011 September), 9.
- World Trade Organization. (2013). *Intellectual property: protection and enforcement*. Retrieved March, 2015, from http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/agrm7_e.htm.
- WTO & WHO. (2002). *WTO agreement & public health, a joint study by the WHO and the WTO secretariat*. Retrieved May 23, 2015, from http://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/who_wto_e.pdf.

ความรับผิดของนิติบุคคลและกรรมการต่อการละเมิดลิขสิทธิ์

Juristic Person and Director Liability in Copyright Infringement

ชิตพล จารึกดี¹, อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์²

Chitpol Jaruekdee¹, Udomsak Sinthipong²

บทคัดย่อ

ปัจจุบันการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาโดยเฉพาะการละเมิดลิขสิทธิ์ ผู้กระทำความผิดอาจเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลก็ได้ เนื่องจากการประกอบธุรกิจต่างๆ มักจะกระทำในรูปของนิติบุคคล และการดำเนินกิจการของนิติบุคคลก็อาจเป็นความผิดและสร้างความเสียหายต่อเศรษฐกิจและสังคมเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะคดีความผิดที่เกี่ยวกับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ ที่ซึ่งพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องส่วนใหญ่จะอยู่ในความครอบครองของผู้กระทำผิด และเป็นการยากที่จะนำมาพิสูจน์ถึงการกระทำผิดดังกล่าวได้ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องกำหนดมาตรการโดยบัญญัติเป็นข้อสันนิษฐานความผิดทางอาญาของกรรมการ ผู้จัดการ หรือผู้แทนของนิติบุคคลขึ้น เพื่อแก้ไขปัญหาการดำเนินคดีในกระบวนการยุติธรรม

จากการวิจัยพบว่า ประเทศไทยมีกฎหมายหลายฉบับที่บัญญัติข้อสันนิษฐานความรับผิดทางอาญาของกรรมการ ผู้จัดการ หรือผู้แทนบริษัท โดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎหมายที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจ แต่การบัญญัติกฎหมายในลักษณะเช่นนี้ควรมีขอบเขตเพียงใดที่จะมิให้เกิดผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลในคดีอาญา และไม่ขัดกับหลักการที่สันนิษฐานว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาเป็นผู้บริสุทธิ์ (Presumption of Innocence Principle) ที่เป็นบทสันนิษฐานความรับผิดในคดีอาญา ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ก็ได้รับรองหลักการดังกล่าวไว้ในมาตรา 39 วรรคสอง ที่บัญญัติว่า “ในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหา หรือจำเลยไม่มีความผิด”

แม้ว่าบทบัญญัติของกฎหมายที่เป็นข้อสันนิษฐานความรับผิด จะมีปัญหาเรื่องผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้กระทำผิดอยู่บ้างก็ตาม แต่รัฐก็มีความจำเป็นที่ต้องบัญญัติกฎหมายในลักษณะดังกล่าว เพื่อให้การบังคับสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญามีประสิทธิภาพ แต่การบัญญัติกฎหมายควรเป็นเฉพาะกรณีที่มีความจำเป็น หรือเป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ การค้าระหว่างประเทศ และเป็นกรณีที่พยานหลักฐานส่วนใหญ่อยู่ในความครอบครองของจำเลย โดยกำหนดตัวบุคคลซึ่งจะถูกสันนิษฐานให้รับผิดเฉพาะผู้ที่มีหน้าที่บริหารและมีอำนาจหน้าที่ในการควบคุมการบริหารนิติบุคคลโดยตรง

คำสำคัญ: ทรัพย์สินทางปัญญา, การละเมิดลิขสิทธิ์, ความรับผิดของนิติบุคคล, ความรับผิดของกรรมการ

¹ หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชากฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาและเทคโนโลยีสารสนเทศ, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

² รองศาสตราจารย์, ภาควิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

¹ Master of Law in Intellectual Property and Information Technology, Faculty of Law, Bangkok University

² Assoc. Prof., Department of Law, Faculty of Law, Bangkok University

Abstract

At present, many copyright infringement types, which the wrongdoer could be an individual or a juristic person, has affected societies and led to economic damage. There are many cases especially the economic crime cases which evidences are in the wrongdoer's possession causing difficulties to collect evidences and prove their guilt. With this regard, it is essential to define measures and legislate the law with the hypothesis in criminal guilt for directors, managers and representative of organizations or juristic person in order to solve the problems in litigation processes.

The findings are as follows: Thailand has many laws which have hypothesis in criminal guilt for directors, managers and representative of a company or juristic person, especially in business and trade law. Unfortunately, these laws might affect an individual's liberty and rights in criminal cases and might be in contrast to the Presumption of Innocence Principle. The Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2550 affirmed the aforesaid principle in article 39 paragraph 2 is as follows: "The suspect or the accused in a criminal case shall be presumed innocent."

Although the hypothesis in criminal guilt for juristic person has affected the defendant's individual liberty and rights, there is the necessity for this hypothesis because it is very effective to enforce in intellectual property cases. The legislation should be in circumstances of which the evidence is in the wrongdoer's possession. The individual who has been specified in the hypothesis must be the person that has responsibility and executive power in juristic person directly.

Keywords : Intellectual Property, Copyright Infringement, Juristic Person Liability, Director Liability

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันการดำเนินธุรกิจส่วนใหญ่มักกระทำในรูปของนิติบุคคล โดยการแสดงเจตนาและกระทำการต่างๆ ผ่านทางผู้แทนของนิติบุคคล เมื่อนิติบุคคลกระทำความผิดก็ย่อมเป็นที่เข้าใจได้ว่ากรรมการบริษัทย่อมต้องมีส่วนรู้เห็น หรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำนั้นด้วย จึงกล่าวได้ว่าแท้ที่จริงแล้วความผิดของนิติบุคคลนั้นเกิดจากการกระทำของบุคคลธรรมดาตนเอง (พัชรวัลย์ สุขคุ้ม, 2549: 29) ในขณะที่เดียวกันการดำเนินการหรือประกอบธุรกิจในรูปแบบของนิติบุคคลนั้นหากเกิดความ

เสียหายใดๆ ขึ้นย่อมเป็นธรรมดาที่มูลค่าความเสียหายจะมีจำนวนมากกว่าความเสียหายที่บุคคลธรรมดาเป็นผู้กระทำ ดังนั้น เพื่อเป็นการป้องกันบรรเทาและแก้ไขปัญหากการกระทำผิดของนิติบุคคล จึงมีความจำเป็นที่จะต้องกำหนดความรับผิดและกำหนดโทษของนิติบุคคลทั้งทางแพ่งและทางอาญาให้มีประสิทธิภาพ และเพื่อมิให้เกิดความเสียหายต่อเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาและสังคม ตลอดจนความเสียหายต่อเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ หรืออย่างน้อยให้ได้รับผลกระทบจากการกระทำใดๆ ของนิติบุคคลให้น้อยที่สุด (วรรณปิยะอารีธรรม, 2549: 1)

กฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศไทยได้กำหนดความรับผิดชอบของนิติบุคคลและบัญญัติข้อสันนิษฐานความรับผิดทางอาญาของกรรมการไว้ในมาตรา 74 ของพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 โดยบัญญัติว่า “ในกรณีที่นิติบุคคลเป็นผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ถือว่ากรรมการหรือผู้จัดการทุกคนของนิติบุคคลนั้นเป็นผู้ร่วมกระทำความผิดกับนิติบุคคลนั้น เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าการกระทำของนิติบุคคลนั้นได้กระทำโดยตนมิได้รู้เห็นหรือยินยอมด้วย” แต่บทสันนิษฐานดังกล่าวจะนำไปใช้บังคับในคดีอาญาและคดีแพ่งด้วยหรือไม่ เนื่องจากการตีความบทบัญญัติดังกล่าวยังมีความเห็นที่แตกต่างกัน ซึ่งคดีเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาถือว่าเป็นทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา เมื่อมีการละเมิดลิขสิทธิ์ผู้กระทำละเมิดย่อมมีความรับผิดทั้งทางแพ่งและทางอาญา ปัญหาดังกล่าวทำให้เกิดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนในเจตนารมณ์และวัตถุประสงค์ของกฎหมายของผู้ที่เกี่ยวข้อง ทำให้มีการตีความบทบัญญัติดังกล่าวแตกต่างไปจากเจตนารมณ์และวัตถุประสงค์ของกฎหมาย และอาจทำให้เกิดความได้เปรียบเสียเปรียบในผลของคดีได้

ประเทศไทยมีกฎหมายหลายฉบับที่มีลักษณะเป็นบทสันนิษฐานความรับผิดทางอาญาของกรรมการหรือผู้จัดการ หรือผู้แทนของนิติบุคคลให้เป็นผู้ร่วมกระทำความผิดไว้ด้วยเช่นเดียวกับกฎหมายลิขสิทธิ์ดังกล่าวแล้ว ดังนั้น การที่กฎหมายบัญญัติบทสันนิษฐานให้กรรมการหรือผู้จัดการร่วมรับผิดกับนิติบุคคลด้วยนั้น อาจขัดต่อหลักการสันนิษฐานความรับผิดของบุคคลในคดีอาญา ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 39 วรรคสอง ที่บัญญัติว่า “ในคดีอาญาให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด” ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาถึงความรับผิดของนิติบุคคลและกรรมการตามกฎหมายทั้งของไทยและต่างประเทศ ความรับผิดทางอาญาตามข้อสันนิษฐานความรับผิดของบุคคล บทสันนิษฐานความรับผิดตาม

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 และบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ เพื่อหามาตรการให้เหมาะสมที่จะใช้ลงโทษผู้กระทำความผิด และแนวทางการตีความบทสันนิษฐานความรับผิดของนิติบุคคลที่เหมาะสมกับสภาพสังคมและเศรษฐกิจของประเทศ เพื่อให้ผู้กระทำความผิดได้หลายจำ และได้รับการลงโทษที่เหมาะสมและเป็นธรรมกับบุคคลดังกล่าวต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคลและกรรมการต่อการละเมิดลิขสิทธิ์ตามกฎหมายของไทยและต่างประเทศ
2. เพื่อศึกษาความรับผิดของนิติบุคคลและกรรมการต่อการละเมิดลิขสิทธิ์ และข้อสันนิษฐานตามมาตรา 74 ของพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวทางการวินิจฉัยของศาลในเรื่องบทสันนิษฐานความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคลว่าขัดหรือแย้งกับหลักการสันนิษฐานความรับผิดทางอาญาตามรัฐธรรมนูญหรือไม่

ขอบเขตและวิธีการวิจัย

เป็นการวิจัยทางเอกสารจากกฎหมาย ตำรา แนวคำวินิจฉัยของศาล และเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาหลักความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคลตามกฎหมายของไทยและต่างประเทศ รวมทั้งบทสันนิษฐานความรับผิดทางอาญาตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 และการตีความบทสันนิษฐานความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคลตลอดจนเหตุผลที่รัฐได้บัญญัติกฎหมายและกำหนดข้อสันนิษฐานดังกล่าวเพื่อเป็นแนวทางในการปรับใช้และบังคับสิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์ต่อไป

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบถึงหลักเกณฑ์ความรับผิดชอบทางอาญาของนิติบุคคลและกรรมการ รวมถึงบทสันนิษฐานความรับผิดชอบตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537
2. ได้ทราบถึงแนวทางการวินิจฉัยของศาล เพื่อใช้เป็นแนวทางและข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาการละเมิดลิขสิทธิ์ต่อไป
3. เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงกฎหมายในเรื่องความรับผิดชอบของนิติบุคคลต่อการละเมิดลิขสิทธิ์ ให้สอดคล้องกับหลักการของรัฐธรรมนูญ และแนวคิดของกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาต่อไป

บททวนงานวรรณกรรม

1. ความรับผิดชอบของนิติบุคคลและกรรมการ

นิติบุคคลเป็นบุคคลประเภทหนึ่งเกิดขึ้นโดยอาศัยอำนาจแห่งบทบัญญัติของกฎหมาย ซึ่งต่างกับบุคคลธรรมดาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (มาตรา 15) ซึ่งเกิดขึ้นตามธรรมชาติ นิติบุคคลเมื่อได้จัดตั้งขึ้นโดยบทบัญญัติของกฎหมายแล้ว (มาตรา 65) กฎหมายได้รับรองสถานะของนิติบุคคลเป็นบุคคลอีกประเภทหนึ่ง แยกต่างหากจากบุคคลธรรมดา มีสิทธิและหน้าที่ต่าง ๆ ตามบทบัญญัติทั้งปวงแห่งกฎหมายในขอบวัตถุประสงค์ ตามข้อบังคับตราสารจัดตั้ง ซึ่งโดยทั่วไปแล้วนิติบุคคลย่อมมีสิทธิและหน้าที่ต่าง ๆ เหมือนเช่นบุคคลธรรมดา เช่น มีสิทธิในทรัพย์สิน สามารถทำสัญญา ฟ้องคดีและถูกฟ้องคดีได้เช่นกัน ดังนั้น การแสดงเจตนาหรือกระทำการต่าง ๆ จึงต้องกระทำโดยผ่านบุคคลธรรมดาซึ่งเรียกว่า “ผู้แทนนิติบุคคล” (มาตรา 70) แต่กฎหมายก็ได้บัญญัติข้อยกเว้นในเรื่องสิทธิและหน้าที่ ซึ่งโดยสภาพจะพึงมีพึงได้เฉพาะแก่บุคคลธรรมดาเท่านั้น เช่น สิทธิและ

หน้าที่ตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยครอบครัว มรดก เป็นต้น

1.1 ความรับผิดชอบทางอาญาของนิติบุคคลและกรรมการในระบบกฎหมาย Common Law

ในประเทศอังกฤษ ความรับผิดชอบทางอาญาของนิติบุคคลได้พัฒนาขึ้นจากคำพิพากษาของศาล โดยศาลพิพากษาให้นิติบุคคลมีความรับผิดชอบทางอาญาได้เฉพาะความผิดที่นิติบุคคลอาจมีความรับผิดชอบได้เท่านั้น เช่นในคดี *Leonard s Carrying Co., Ltd. v. Asiatic petroleum Co.,Ltd.* (1915) เป็นคดีที่ศาลอังกฤษนำหลักกฎหมายในคดีแพ่งมากำหนดความรับผิดชอบของนิติบุคคลทางอาญาขึ้นใหม่ ต่อมาในคดี *R. v. I.C.R. Haulage Ltd* (1994) ศาลเห็นว่านิติบุคคลต้องรับผิดชอบทางอาญาซึ่งตัวแทนได้กระทำไป โดยผู้พิพากษา *Stable* กล่าวในคำพิพากษาว่า “เรา (ผู้พิพากษา) มิได้ตัดสินว่าบริษัทจำกัดจะต้องรับโทษทางอาญาในทุกกรณีที่ตัวแทนของบริษัทนั้นได้กระทำผิด เพราะเหตุที่ปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย บริษัทจะต้องรับโทษเมื่อใดต้องแล้วแต่ชนิดของฐานความผิด พฤติการณ์แวดล้อม และข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ” หลักที่ได้จากคำพิพากษาเรียกว่า *alter ego* คือ “ฉันคือผู้อื่น” หมายความว่า การกระทำและเจตนาของผู้แทนนิติบุคคลเป็นการกระทำและเจตนาของนิติบุคคลนั่นเอง ซึ่งแท้จริงแล้ว *alter ego* ใช้กับหลักความรับผิดชอบทางแพ่งมายาวความรับผิดชอบทางอาญาของนิติบุคคล (สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์ วัฒนกุล, 2553: 49) ซึ่งมีผู้ไม่เห็นด้วย ทั้งนี้เพราะไม่มีหลักตัวแทนในกฎหมายอาญา กล่าวคือ จะให้ผู้แทนหรือตัวแทนของนิติบุคคลกระทำความผิดนิติบุคคลตามหลักกฎหมายแพ่งแห่งเรื่องตัวแทนไม่ได้ (จิตติ ดิงศภักดิ์, 2517: 490)

ในประเทศสหรัฐอเมริกา ศาลได้นำหลักความรับผิดชอบทางแพ่งลักษณะละเมิดมาใช้ โดยมีการระบุว่า ตัวการจะต้องรับผิดชอบในการ

กระทำความผิดของตัวแทน ซึ่งอยู่ในความควบคุมดูแลของตน และได้กระทำการไปภายในขอบเขตแห่งการจ้าง (Reinier H. Kraarkman, 2012) โดยความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคล (ตัวการ) อันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของลูกจ้าง (ตัวแทน) เกิดขึ้นจากแนวความคิดที่ว่า เมื่อบริษัทมีความบกพร่องในการบริหารงาน หรือในการสอดส่องดูแลการทำงานของลูกจ้างของตนแล้ว บริษัทก็ต้องรับผิดชอบในผลที่เกิดจากการกระทำของลูกจ้างด้วย และกรณีที่ได้กระทำเพื่อประโยชน์ของนิติบุคคล นิติบุคคลย่อมมีความรับผิดแม้นิติบุคคลจะไม่ได้รับประโยชน์จากการนั้นๆ โดยตรงก็ตาม ดังเช่นในคดี *Commonwealth v. Beneficial Finance Co.*, (1971) ศาลพิพากษาว่าบุคคลจะต้องรับผิดทางอาญา หากการกระทำผิดนั้นได้กระทำไปโดยวิธีการที่จ้างใดๆ ของนิติบุคคล ศาลจึงพิพากษาลงโทษนิติบุคคลในการที่ลูกจ้างของนิติบุคคลได้ติดสินบนทางการ เพื่อประโยชน์ในการดำเนินกิจการของนิติบุคคล แม้ว่าการกระทำผิดนั้นไม่ได้กระทำไปโดยคณะกรรมการ หรือผู้บริหารระดับสูงของนิติบุคคลก็ตาม (ณัฐสา ฉัตรไพฑูริย์, 2536: 19)

1.2 ความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคลและกรรมการในระบบกฎหมาย Civil Law

ในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Civil Law รวมทั้งฝรั่งเศส ต่างมีความเห็นในทำนองเดียวกันว่า นิติบุคคลไม่อาจมีความรับผิดในทางอาญาได้ เพราะนิติบุคคลไม่มีความรับผิดชอบ จึงจะมี "ความชั่ว" ไม่ได้ เพราะเป็นเพียงบุคคลที่สมมติขึ้นเท่านั้น จึงไม่อาจมีความรับผิดในทางอาญาได้ การพิจารณาว่าผู้ใดจะต้องรับโทษทางอาญาหรือไม่พิจารณาจากโครงสร้าง 3 ประการ คือ องค์ประกอบความผิด ความผิด และความชั่ว ซึ่งโครงสร้างในส่วน "ความชั่ว" นั้นเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของความผิดอาญาที่เรียกว่า "Criminal offense" ซึ่งเฉพาะแต่บุคคลธรรมดาเท่านั้นที่อาจมีความชั่ว

หรือความสามารถรู้ผิดชอบได้¹ ในปี ค.ศ. 1982 the *Council Constitutionnel* ได้มีส่วนช่วยคลี่คลายปัญหาเรื่องความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคล โดยได้กล่าวอย่างชัดเจนว่า รัฐธรรมนูญของฝรั่งเศสไม่ห้ามที่จะลงโทษปรับนิติบุคคลที่กระทำความผิดจนกระทั่งในปี ค.ศ.1992 จึงได้มีการบัญญัติเรื่องความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคลไว้อย่างชัดเจนในประมวลกฎหมายอาญา ค.ศ. 1992 ที่บัญญัติเป็นหลักทั่วไปให้นิติบุคคลต้องมีความรับผิดทางอาญาด้วย ยกเว้นรัฐ ซึ่งเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายมหาชน โดยนิติบุคคลจะต้องรับผิดต่อเมื่อได้มีกฎหมายหรือข้อบังคับกำหนดให้นิติบุคคลต้องรับผิดในฐานความผิดนั้น หากการกระทำนั้นได้กระทำโดยองค์กรหรือผู้แทนของนิติบุคคลซึ่งกระทำไปเพื่อประโยชน์ของนิติบุคคลนั้น หากเข้าหลักเกณฑ์ความรับผิดทางอาญาตามมาตรา 121-4 ถึง 121-7 (สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล, 2553: 54)

สำหรับประเทศไทย นักนิติศาสตร์หลายท่านเห็นว่านิติบุคคลไม่ต้องมีความรับผิดทางอาญาเป็นการทั่วไป แต่นิติบุคคลจะต้องมีความรับผิดทางอาญาต่อเมื่อมีกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะให้นิติบุคคลมีความรับผิด นอกจากนี้การตีความเกี่ยวกับความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคลควรกระทำในขอบเขตซึ่งกฎหมายได้บัญญัติไว้แก่นิติบุคคลเท่านั้น (สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล, 2553: 57) แนววินิจฉัยของศาลไทยได้นำหลักเรื่องการแสดงเจตนาของนิติบุคคลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 70 มาประกอบในการวินิจฉัยความรับผิดของนิติบุคคลมาโดยตลอด กรณีที่ถือได้ว่าการกระทำของผู้แทนนิติบุคคลเป็นการกระทำของนิติบุคคล เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่

¹ บันทึกรายคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1144/2495, 1193-1197. "คำพิพากษาศาลสูงฝรั่งเศสได้ถือว่านิติบุคคลไม่สามารถมีความรับผิดในทางอาญา แต่ได้ยอมรับว่ามีการปรับใหม่ในทางแพ่งและในทางรัฐฎการนิติบุคคลได้ นอกจากนี้จะใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยก็ได้"

787/2506 ที่วินิจฉัยว่า “การที่ผู้จัดการห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคลเลียนเครื่องหมายการค้าของผู้อื่น โดยกระทำไปในอำนาจหน้าที่ทางการค้าอันเป็นวัตถุประสงค์และเพื่อประโยชน์ในทางการค้าของห้างหุ้นส่วน ถือได้ว่าเป็นเจตนาและการกระทำของห้างหุ้นส่วน ฉะนั้นห้างหุ้นส่วนจึงต้องรับผิดชอบทางอาญาด้วย” จึงพอวางหลักเกณฑ์ในการวินิจฉัยถึงกรณีที่นิติบุคคลจะต้องรับผิดชอบในทางอาญาตามคดีดังกล่าวนี้ได้ คือมีการกระทำขององค์กรของนิติบุคคล ซึ่งเป็นการกระทำการภายในขอบอำนาจหน้าที่ในทางการของการดำเนินกิจการ ตามวัตถุประสงค์ และเพื่อประโยชน์ของนิติบุคคลนั้น และสภาพความผิดและลักษณะแห่งโทษเปิดช่องให้ลงโทษแก่นิติบุคคลได้

ดังนั้น ปัญหาเกี่ยวกับความรับผิดชอบทางอาญาของนิติบุคคลตามกฎหมายไทย แม้ว่านักนิติศาสตร์ส่วนหนึ่งจะได้แสดงความคิดเห็นว่า เนื่องจากประเทศไทยได้จัดรูปแบบของกฎหมายตามระบบกฎหมายซีวิลลอว์ การพิจารณาเกี่ยวกับความรับผิดชอบทางอาญาของนิติบุคคลจึงควรดำเนินตามระบบซีวิลลอว์ ซึ่งถือว่าโดยทั่วไปแล้วนิติบุคคลไม่อาจมีความรับผิดชอบทางอาญาได้ อย่างไรก็ตามนักนิติศาสตร์ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นแตกต่างจากความคิดแรก โดยได้แสดงความคิดเห็นไว้ว่า นิติบุคคลจำต้องมีความรับผิดชอบทางอาญาเป็นการทั่วไป ในลักษณะเดียวกันกับการกำหนดความรับผิดชอบทางอาญาของนิติบุคคลตามระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ ด้วยเหตุผลที่ว่า การประกอบการค้าพาณิชย์สมัยใหม่ส่วนใหญ่ได้กระทำในรูปแบบของนิติบุคคล ดังนั้น การกำหนดให้นิติบุคคลรับผิดชอบทางอาญาโดยมีขอบเขตที่จำกัด อาจส่งผลที่ไม่พึงปรารถนาต่อสังคม และแนวคำพิพากษาศาลส่วนใหญ่มีแนวโน้มในการยอมรับแนวความคิดดังกล่าว

2. ความรับผิดชอบทางอาญาของนิติบุคคลและกรรมการ

การกำหนดความรับผิดชอบทางอาญาแก่กรรมการบริษัท อยู่บนพื้นฐานแนวคิดที่ว่า

นิติบุคคลต้องแสดงเจตนาและกระทำการต่างๆ โดยผ่านทางผู้แทนของนิติบุคคลเสมอ เมื่อนิติบุคคลกระทำความผิดย่อมเป็นที่เข้าใจได้ว่ากรรมการบริษัทย่อมต้องมีส่วนรู้เห็น หรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้นด้วย ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า แท้ที่จริงแล้วความผิดของนิติบุคคลนั้นเกิดขึ้นจากการกระทำของบุคคลธรรมดาตนเอง ในกรณีที่กฎหมายกำหนดข้อสันนิษฐานความรับผิดชอบทางอาญาของกรรมการบริษัท รัฐมีเหตุผลและความชอบธรรมอย่างไรในการบัญญัติกฎหมายในลักษณะนี้ เนื่องจากในการดำเนินคดีอาญามีหลักการเรื่อง “presumption of innocence” คือต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าบุคคลนั้นได้กระทำความผิดจริง โดยโจทก์มีหน้าที่นำสืบให้ศาลเห็นว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด ซึ่งเป็นหลักการที่นานาประเทศต่างให้การยอมรับโดยได้รับรองหลักการนี้ไว้ใน European Convention on Human Rights มาตรา 6 วรรคสอง แต่กรณีที่กฎหมายบัญญัติข้อสันนิษฐานความรับผิดชอบทางอาญาของกรรมการบริษัท ซึ่งมีผลให้โจทก์สามารถนำสืบให้เห็นถึงข้อเท็จจริงอันเป็นเงื่อนไขของข้อสันนิษฐานได้แล้ว ก็ จะส่งผลให้เกิดข้อเท็จจริงที่ได้รับการสันนิษฐาน (presumed fact) ตามมา (ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒน์ศานต์, 2532: 4) โดยจำเลย (กรรมการบริษัท) มีหน้าที่ต้องนำเสนอพยานหลักฐานเพื่อหักล้างข้อสันนิษฐานนั้น ซึ่งในสภาวะเช่นนี้อาจทำให้จำเลยตกอยู่ในสภาวะที่เสียเปรียบและมีโอกาสที่จะแพคดีมากขึ้น นอกจากนี้ในความเป็นจริงผู้บริหารของนิติบุคคลอาจมีหลายคน และอาจไม่สามารถทราบเกี่ยวกับการกระทำต่างๆ ของนิติบุคคลได้ครบทุกเรื่อง ซึ่ง จะเห็นได้ในกรณีที่นิติบุคคลนั้นเป็นบริษัทขนาดใหญ่ ดังนั้น จึงมีปัญหาว่ากฎหมายที่บัญญัติขึ้นโดยมีข้อสันนิษฐานเช่นนี้ ขัดต่อหลัก “presumption of innocence” หรือไม่ และรัฐมีเหตุผลหรือความชอบธรรมอย่างไรในการบัญญัติกฎหมายในลักษณะดังกล่าว

2.1 ความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคลและกรรมการตามกฎหมายอังกฤษ

ในประเทศอังกฤษได้มีการกำหนดความรับผิดทางอาญาของกรรมการบริษัทไว้ในกฎหมายลายลักษณ์อักษรเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ โดยกำหนดข้อสันนิษฐานความรับผิดทางอาญาของกรรมการบริษัทไว้ กรณีนี้จำเลยจะต้องเป็นผู้มีหน้าที่นำเสนอพยานหลักฐานมาสืบเพื่อหักล้างข้อสันนิษฐานของกฎหมาย เช่น The Official Secrets Act 1920 มาตรา 8 (5) ซึ่งกำหนดว่า “ในกรณีที่ห้างหุ้นส่วนจำกัดหรือบริษัทเป็นผู้กระทำความผิด ผู้อำนวยการ และผู้บริหารของห้างหุ้นส่วนจำกัดหรือบริษัทจะต้องรับผิดในความผิดดังกล่าวด้วย เว้นแต่บุคคลนั้นจะสามารถพิสูจน์ได้ว่ากรรมการกระทำหรือการงดเว้นการกระทำที่เป็นความผิดได้เกิดขึ้นโดยปราศจากความรู้เห็นหรือความยินยอมของบุคคลนั้น” และ The Monopolies and Restrictive Practices Act 1948 ได้มีบทบัญญัติข้อสันนิษฐานไว้ในมาตรา 18 (3) กำหนดว่า “ในกรณีที่การกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ได้กระทำโดยบริษัท ผู้อำนวยการ ผู้จัดการทั่วไป เลขานุการ หรือเจ้าหน้าที่ซึ่งมีหน้าที่คล้ายคลึงกับบุคคลที่กล่าวมาแล้วของบริษัททุกๆ คน หรือเป็นบุคคลซึ่งอาจกระทำการได้ตามหน้าที่เช่นว่านั้นได้เป็นเจ้าหน้าที่ดังกล่าวในขณะที่มีการกระทำความผิดถือว่ามี ความผิดในความผิดดังกล่าวด้วย เว้นแต่บุคคลเหล่านั้นจะพิสูจน์ได้ว่าความผิดดังกล่าวได้กระทำโดยปราศจากความยินยอมหรือรู้เห็นของตน และตนได้พยายามป้องกันมิให้ความผิดนั้นเกิดขึ้น ซึ่งความพยายามนั้นตนควรได้กระทำไปตามลักษณะ และหน้าที่ตามความสามารถในสภาวะทั่วไปแล้ว” อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี หากรัฐประสงค์จะกำหนดให้ผู้บริหารนิติบุคคลต้องรับผิด มักจะกำหนดความรับผิดของผู้บริหารไว้โดยชัดแจ้ง ซึ่งจะมิเงื่อนไขขององค์ประกอบความผิดไว้เพียงแต่เมื่อผู้บริหาร “มีส่วนร่วม” ในการกระทำโดยไม่จำต้อง “ลงมือกระทำ” ก็เป็นความผิดแล้ว และกำหนดให้โจทก์เป็นผู้ที่มีภาระใน

การพิสูจน์ให้เห็นถึงความผิดของจำเลย (วงศ์ศิริ ศรีรัตน์, 2536: 74)

2.2 ความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคลและกรรมการตามกฎหมายสหรัฐอเมริกา

กฎหมายของสหรัฐอเมริกาได้กำหนดให้ผู้แทนของนิติบุคคลซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดอาญาจะต้องมีความรับผิดทางอาญาด้วย แม้ว่าจะเป็นการกระทำในนามของบริษัทและได้กระทำภายในขอบเขตแห่งงานที่จ้างก็ตาม โดยทั่วไปกรรมการบริษัทจะต้องรับผิดในการกระทำความผิดของบริษัทนั้นเฉพาะในกรณีที่กรรมการได้สั่งหรืออนุญาตให้มีการกระทำนั้น มิใช่ต้องรับผิดเพียงเพราะว่าตนมีสถานะเป็นผู้แทนของบริษัท ดังเช่นในคดี State v. McBride (215 Minn. 123, a N.W. 2d 416) และคดี People v. Aldrich Restaurant Corp. (53 Misc. 2d 574, 279 N.Y.S 2d 624) กฎหมายของสหรัฐอเมริกาจะบัญญัติไว้ในลักษณะที่กรรมการบริษัทจะต้องรับผิดต่อเมื่อมีส่วนรู้เห็นในการกระทำความผิดในทำนองเดียวกับกฎหมายอังกฤษ (วงศ์ศิริ ศรีรัตน์, 2536: 75) ดังเช่น section 2070 ของ Consumer Product Safety Act เนื่องจากศาลสูงของสหรัฐอเมริกาได้วางหลักว่า “กฎหมายซึ่งกำหนดข้อสันนิษฐานอันมีผลเป็นการผลักภาระการพิสูจน์ไปให้แก่จำเลยนั้นไม่ขัดกับรัฐธรรมนูญหากปรากฏว่าเมื่อข้อเท็จจริงที่สันนิษฐานเกิดขึ้นมีความเป็นไปได้อย่างมากที่ข้อเท็จจริงที่รับการสันนิษฐานจะเกิดตามมา” (15 U.S.C.A. 1973: 1-2) ซึ่งจากการศึกษาพบว่ากฎหมายของสหรัฐอเมริกามักจะไม่บัญญัติข้อสันนิษฐานให้กรรมการบริษัทรับผิดอย่างฟุ่มเฟือยหากเทียบกับกฎหมายไทย และมีข้อสังเกตว่าความผิดในลักษณะนี้ กฎหมายได้บัญญัติให้ผู้บริหารรับผิดในฐานความผิดที่เป็นเพียงการมี “ส่วนรู้เห็น” เท่านั้น ยังไม่ถึงขั้น “ลงมือ” ดังเช่นกฎหมายต่างๆ ไป

2.3 ความรับผิดชอบทางอาญาของนิติบุคคลและกรรมการตามกฎหมายไทย

สำหรับประเทศไทย กฎหมายมักจะบัญญัติความรับผิดชอบของกรรมการบริษัทในลักษณะที่เชื่อมโยงกับความผิดของบริษัทควบคู่ไปด้วยกันเสมอ กล่าวคือ ในกรณีที่กฎหมายบัญญัติให้นิติบุคคลต้องมีความรับผิดชอบทางอาญาแล้วกฎหมายมักจะบัญญัติข้อสันนิษฐานให้กรรมการบริษัทต้องมีความรับผิดชอบทางอาญาด้วย (วงศ์ศิริ ศรีรัตน์, 2536: 79) เกี่ยวกับเรื่องข้อสันนิษฐานอันเป็นโทษแก่จำเลยในคดีอาญานั้น มีสิ่งที่จะต้องพิจารณาคือรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้รับรองหลัก “presumption of innocence” เช่นเดียวกับนานาอารยประเทศ โดยบัญญัติไว้ในมาตรา 39 ซึ่งบัญญัติว่า “บุคคลจะไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่จะได้อำนาจการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้...” และมาตรา 39 วรรคสอง บัญญัติว่า “ในคดีอาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด..” ในประเทศไทยมีกฎหมายที่บัญญัติเกี่ยวกับความรับผิดชอบทางอาญาของกรรมการบริษัทอยู่หลายฉบับ ส่วนใหญ่เป็นกฎหมายที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจและการค้าระหว่างประเทศ เช่น พระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ. 2535 มาตรา 111 บัญญัติว่า “ในกรณีที่ผู้กระทำความผิด ซึ่งต้องรับโทษตามพระราชบัญญัตินี้เป็นนิติบุคคล กรรมการหรือผู้จัดการของนิติบุคคลนั้น หรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้นต้องระวางโทษตามที่บัญญัติไว้สำหรับความผิดนั้น ด้วย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้มีส่วนในการกระทำความผิดนั้น” และพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 74 ที่บัญญัติว่า “ในกรณีที่นิติบุคคลกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ถือว่ากรรมการหรือผู้จัดการทุกคนของนิติบุคคลนั้นเป็นผู้กระทำความผิดกับนิติบุคคลนั้น เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าการกระทำของนิติบุคคลนั้นได้กระทำโดยตนมิได้รู้เห็นหรือยินยอมด้วย” เป็นต้น

สรุปผลการวิจัย

1. ความรับผิดชอบทางอาญาของนิติบุคคลและกรรมการต่อการละเมิดลิขสิทธิ์

กฎหมายลิขสิทธิ์ของไทยได้บัญญัติความรับผิดชอบของนิติบุคคลและกรรมการไว้ในพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 74 ซึ่งบัญญัติว่า “ในกรณีที่นิติบุคคลเป็นผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ถือว่ากรรมการหรือผู้จัดการทุกคนของนิติบุคคลนั้นเป็นผู้ร่วมกระทำความผิดกับนิติบุคคลนั้น เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าการกระทำของนิติบุคคลนั้นได้กระทำโดยตนมิได้รู้เห็นหรือยินยอมด้วย” เป็นหลักความรับผิดชอบทางอาญาของนิติบุคคลและได้บัญญัติข้อสันนิษฐานหลักความรับผิดชอบทางอาญาของผู้แทนนิติบุคคลไว้ด้วย ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่ากฎหมายมีเจตนารมณ์ให้ถือว่านิติบุคคลต้องมีความรับผิดชอบทางอาญาด้วย เพราะกฎหมายใช้คำว่ากรณีที่นิติบุคคลเป็นผู้กระทำความผิดตามกฎหมายนี้ ให้ถือว่ากรรมการหรือผู้จัดการทุกคนของนิติบุคคลนั้นเป็นผู้ร่วมกระทำความผิดด้วย ซึ่งถือว่านิติบุคคลเป็นผู้กระทำความผิดด้วยตนเอง โดยการกระทำผ่านบุคคลธรรมดา ซึ่งเป็นกรรมการบริษัท หรือผู้จัดการของนิติบุคคลนั่นเอง

จากการวิจัยพบว่า การละเมิดลิขสิทธิ์กฎหมายกำหนดว่าเป็นคดีแพ่งและคดีอาญาตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 3 ของพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง พ.ศ. 2539 หากมีผู้กระทำละเมิดผู้กระทำความผิดไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคลหรือบุคคลธรรมดาย่อมมีความรับผิดชอบทั้งทางแพ่งและอาญาไปพร้อมกัน แต่ปัญหาคือข้อสันนิษฐานตามมาตรา 74 ของพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 จะนำมาใช้เพื่อสันนิษฐานให้กรรมการรับผิดชอบในทางแพ่งด้วยหรือไม่ มีคำพิพากษาที่ได้อินิจฉัยข้อสันนิษฐานที่ให้ถือว่ากรรมการหรือผู้จัดการของนิติบุคคลเป็นผู้ร่วมกระทำความผิดซึ่งได้อินิจฉัยตามมาตรา 46 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ไว้ดังนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2750/2537 ศาลฎีกา วินิจฉัยมาตรา 46 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2521 ซึ่งใช้บังคับได้เฉพาะแก่คดีอาญา ไม่สามารถนำมาใช้แก่คดีแพ่งได้ ในปัจจุบันบทบัญญัติที่เป็น บทสันนิษฐานเด็ดขาดที่ให้ถือว่ากรรมการเป็นผู้ ร่วมกระทำความผิดกับนิติบุคคลด้วยนั้นอยู่ใน มาตรา 74 ซึ่งอยู่ในหมวด 8 ว่าด้วยบทกำหนดโทษ เช่นกัน มาตรา 74 บัญญัติทำนองเดียวกันกับ มาตรา 46 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 โดยบัญญัติว่า “ในกรณีที่นิติบุคคลกระทำความผิด ตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ถือว่ากรรมการหรือผู้ จัดการทุกคนของนิติบุคคลนั้นเป็นผู้ร่วมกระทำผิด กับนิติบุคคลนั้น เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่ากรรมการกระทำ ของนิติบุคคลนั้นได้กระทำโดยตนมิได้รู้เห็นหรือ ยินยอมด้วย” ซึ่งเป็นบทสันนิษฐานเด็ดขาดโดยโยน หน้าที่น่าสืบว่าไม่ได้กระทำผิดหรือไม่ได้ร่วม กระทำความผิดด้วยไปเป็นของกรรมการหรือผู้ จัดการ ซึ่งจะอ้างว่าไม่ได้กระทำผิดต่อเมื่อพิสูจน์ได้ ว่า การกระทำของนิติบุคคลได้กระทำไปโดยตนมิได้ รู้เห็นหรือยินยอมด้วย ถ้าพิสูจน์ได้ผลก็คือเฉพาะ กรรมการคนนั้นที่ไม่มีความผิดทางอาญาร่วมกับ นิติบุคคล มาตรา 74 อยู่ในหมวด 8 ว่าด้วยบท กำหนดโทษ จึงใช้เฉพาะแก่คดีอาญา ฉะนั้น ข้อ สันนิษฐานเด็ดขาดเช่นนี้จึงนำไปใช้ในคดีแพ่งไม่ได้ กล่าวคือ ถ้าฟ้องกรรมการทุกคนหรือผู้จัดการทุก คนว่าร่วมกระทำละเมิดลิขสิทธิ์กับนิติบุคคลนั้นและ ขอให้ชดใช้ค่าเสียหายในคดีแพ่ง โจทก์จะอ้างเอา บทบัญญัติมาตรา 74 ดังกล่าวมาเป็นคุณ และนำสืบ แต่เพียงว่าจำเลยดังกล่าวเป็นกรรมการหรือผู้ จัดการของนิติบุคคลนั้นและโยนภาระการพิสูจน์ หรือหน้าที่น่าสืบในเรื่องว่า กรรมการหรือผู้จัดการ ได้ร่วมหรือได้รู้เห็นหรือยินยอมในการกระทำของ นิติบุคคลนั้นไปให้กรรมการหรือผู้จัดการเช่นในคดี แพ่งยอมทำไม่ได้ โจทก์ยังคงมีหน้าที่น่าสืบในคดี แพ่งว่ากรรมการหรือผู้จัดการคนที่ฟ้องนั้นมีข้อเท็จจริงใดที่แสดงว่าได้ร่วมกระทำละเมิดกับนิติบุคคล นั้น

จากคำพิพากษาศาลฎีกาได้วินิจฉัยว่า บทบัญญัติมาตรา 74 นำมาใช้บังคับได้เฉพาะคดี อาญาเท่านั้น เพราะได้บัญญัติไว้ในหมวดของบท กำหนดโทษ จึงไม่สามารถนำมาสันนิษฐานเพื่อให้ กรรมการมีความรับผิดชอบแพ่งได้ แต่อย่างไรก็ตาม คำพิพากษาของศาลชั้นต้นได้วินิจฉัยไปให้น่า บทบัญญัติในมาตรา 74 แห่งพระราชบัญญัติ ลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ที่ให้ถือว่ากรรมการหรือผู้ จัดการของนิติบุคคลนั้นเป็นผู้ร่วมกระทำความผิด ฐานละเมิดลิขสิทธิ์กับนิติบุคคลมาบังคับใช้ในคดี แพ่งด้วย

คำพิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและ การค้าระหว่างประเทศกลางคดีหมายเลขแดง ทป. 25/2554 ประเด็นต้องวินิจฉัยข้อที่สี่มีว่า จำเลยทั้ง เก้าร่วมกันละเมิดลิขสิทธิ์ต่อโจทก์หรือไม่ เห็นว่า ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 30 บัญญัติว่า “การกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดแก่ โพรแกรมคอมพิวเตอร์อันมีลิขสิทธิ์ตามพระราช บัญญัตินี้โดยไม่รับอนุญาตตามมาตรา 15 (5) ให้ ถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ ถ้าได้กระทำดังต่อไปนี้ (1) ทำซ้ำหรือดัดแปลง...” และมาตรา 74 บัญญัติ ว่า “ในกรณีที่นิติบุคคลกระทำความผิดตามพระราช บัญญัตินี้ ให้ถือว่ากรรมการหรือผู้จัดการทุกคนของ นิติบุคคลนั้นเป็นผู้ร่วมกระทำผิดกับนิติบุคคลนั้น เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่ากรรมการกระทำของนิติบุคคลนั้น ได้กระทำโดยตนมิได้รู้เห็นหรือยินยอมด้วย” จาก บทบัญญัติดังกล่าวโจทก์จึงต้องนำสืบให้ได้ว่า จำเลยที่ 1 ละเมิดลิขสิทธิ์ของโจทก์ ด้วยการทำซ้ำ หรือดัดแปลง และจำเลยที่ 2 ถึง 9 จะต้องนำสืบ พิสูจน์ให้ได้ว่าตนมิได้รู้เห็นหรือยินยอมกับการ กระทำของจำเลยที่ 1 ศาลพิเคราะห์แล้วเห็นว่าจำเลย ทั้งเก้าไม่มีพยานหลักฐานอื่นใดมาสืบหักล้างพยาน หลักฐานของโจทก์ ข้อเท็จจริงจึงฟังได้ว่าจำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นนิติบุคคลเป็นผู้ละเมิดลิขสิทธิ์ของโจทก์ ด้วยการ ทำซ้ำและเข้าข้อสันนิษฐานของกฎหมาย ว่า จำเลยที่ 2 ถึง 9 ซึ่งเป็นกรรมการของจำเลยที่ 1 เป็นผู้ร่วมกระทำความผิดกับจำเลยที่ 1 แต่จำเลย

ที่ 2 ถึง 9 ไม่มีพยานหลักฐานมาสืบพิสูจน์หักล้างข้อสันนิษฐานของกฎหมายดังกล่าว ข้อเท็จจริงจึงฟังได้ว่าจำเลยทั้งเก้าร่วมกันละเมิดลิขสิทธิ์ของโจทก์

ผู้วิจัยเห็นด้วยกับคำพิพากษาของศาลฎีกาที่วินิจฉัยว่าให้นำมาใช้เฉพาะคดีอาญาเท่านั้น เพราะมาตรา 74 ได้บัญญัติไว้ในหมวดบทกำหนดโทษ ซึ่งเป็นเป็นความรับผิดชอบทางอาญาที่กฎหมายบัญญัติไว้ อย่างไรก็ตาม ควรตีความมาตรา 74 ให้สามารถนำมาใช้บังคับในคดีแพ่งได้ด้วย เพราะคดีละเมิดลิขสิทธิ์เป็นทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา และเป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาอีกด้วย การพิจารณาตัดสินคดีส่วนแพ่งศาลจำต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา เพื่อให้การบังคับสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญามีประสิทธิภาพ เช่นเดียวกับข้อสันนิษฐานตามมาตรา 62 ของพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ซึ่งเป็นบทสันนิษฐานที่นำมาใช้บังคับทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา เพื่อให้เจ้าของสิทธิได้ใช้มาตรการทางแพ่งให้มากขึ้น และได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเหมาะสมจากข้อสันนิษฐานดังกล่าว เนื่องจากการกระทำละเมิดลิขสิทธิ์นั้นพยานหลักฐานส่วนใหญ่จะอยู่กับฝ่ายผู้กระทำผิดและเป็นการยากที่จะนำมาพิสูจน์ให้ศาลเห็นได้

2. บทสันนิษฐานความรับผิดชอบทางอาญาของนิติบุคคลและกรรมการตาม มาตรา 74 ของพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 ขัดต่อหลักการสันนิษฐานความรับผิดชอบในคดีอาญาตามมาตรา 39 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 หรือไม่

ในเรื่องความรับผิดชอบทางอาญาของนิติบุคคลและกรรมการบริษัทนั้น มีประเด็นที่น่าสนใจคือ กรณีที่กฎหมายกำหนดข้อสันนิษฐานความรับผิดชอบทางอาญาของนิติบุคคลและกรรมการบริษัท รัฐมีเหตุผลและความชอบธรรมอย่างไรในการบัญญัติกฎหมายในลักษณะนี้ เพราะในการดำเนินคดีอาญามีหลักการเรื่อง “Presumption of

Innocence” คือการที่ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าบุคคลนั้นได้กระทำความผิดจริง โดยโจทก์มีหน้าที่นำสืบให้เห็นว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริง ซึ่งหลักการนี้เป็นหลักการที่นานาประเทศต่างให้การยอมรับ โดยได้รับรองหลักการนี้ไว้ใน มาตรา 6 วรรคสองของ European Convention on Human Rights ดังนั้น จึงมีปัญหาว่ากฎหมายที่บัญญัติเป็นข้อสันนิษฐานความรับผิดชอบของนิติบุคคลและกรรมการนี้ขัดต่อหลักการ “Presumption of Innocence” หรือไม่ และรัฐมีเหตุผลหรือความชอบธรรมอย่างไรในการบัญญัติกฎหมายในลักษณะดังกล่าว ในเรื่องเกี่ยวกับข้อสันนิษฐานอันเป็นโทษแก่จำเลยนั้น ประเด็นที่จะต้องพิจารณาคือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้รับรองหลักการดังกล่าวไว้ในมาตรา 39 เช่นเดียวกับนานาอารยประเทศ

ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยเรื่องบทสันนิษฐานความรับผิดชอบของจำเลยในคดีอาญาไว้ในคำวินิจฉัยที่ 12/2555 ประเด็นที่ศาลรัฐธรรมนูญต้องพิจารณาวินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติชายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545 มาตรา 54 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 39 วรรคสอง และมาตรา 40 (5) ประกอบมาตรา 30 หรือไม่

ศาลรัฐธรรมนูญได้กล่าวไว้ในคำวินิจฉัยนี้ว่า “คณะตุลาการรัฐธรรมนูญได้พิจารณาแล้วเห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา 39 วรรคสอง และมาตรา 40 (5) เป็นบทบัญญัติในหมวด 3 ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ส่วนที่ 4 สิทธิในกระบวนการยุติธรรม โดยมาตรา 39 วรรคสอง ซึ่งบัญญัติว่า ในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด เป็นบทบัญญัติที่มุ่งคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา โดยให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิดจนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าเป็นผู้กระทำความผิด ซึ่งข้อสันนิษฐานว่าผู้ต้องหาหรือ

จำเลยในคดีอาญาเป็นผู้บริสุทธิ์ (Presumption of Innocence) ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 39 วรรคสองนี้ เป็นข้อสันนิษฐานอันมีที่มาจากหลักสิทธิมนุษยชน ดังปรากฏอยู่ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) ข้อ 11 ที่ว่า “บุคคลซึ่งถูกกล่าวหาว่ามีความผิดอาญามีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ จนกว่าจะมีการพิสูจน์ว่ามีความผิดตามกฎหมายในการพิจารณาโดยเปิดเผย และผู้นั้นได้รับหลักประกันทั้งหลายที่จำเป็นในการต่อสู้คดี” อันถือเป็นหลักการพื้นฐานของระบบงานยุติธรรมทางอาญาสากลที่ บุคคลทุกคนมิใช่ผู้กระทำความผิดอาญา เพื่อเป็นหลักประกันแห่งสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเกี่ยวกับความรับผิดชอบทางอาญาที่รัฐให้การรับรองแก่บุคคลทุกคนที่จะไม่ถูกลงโทษทางอาญาจนกว่าจะมีพยานหลักฐานมาพิสูจน์ได้ว่าเป็นผู้กระทำความผิด และเป็นหลักการที่สำคัญประการหนึ่งของหลักนิติธรรม (The Rule of Law) ที่ได้รับการยอมรับในนานาอารยประเทศ และระดับระหว่างประเทศ อันได้แก่ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ (Universal Declaration of Human Rights) และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights) ซึ่งประเทศไทยเป็นภาคีสมาชิกมีพันธกรณีอยู่ด้วย

พระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545 มาตรา 54 เป็นข้อสันนิษฐานตามกฎหมายที่มีผลเป็นการสันนิษฐานความผิดของจำเลย โดยโจทก์ไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ให้เห็นถึงการกระทำหรือเจตนาอย่างใดอย่างหนึ่งของจำเลยก่อนเป็นการนำการกระทำความผิดของบุคคลอื่นมาเป็นเงื่อนไขของการสันนิษฐานให้จำเลยมีความผิดและต้องรับโทษทางอาญา โดยโจทก์ไม่ต้องพิสูจน์ถึงการกระทำหรือเจตนาของกรรมการ ผู้จัดการ หรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้นว่ามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับการ

กระทำความผิดของนิติบุคคลอย่างไร คงพิสูจน์แต่เพียงว่านิติบุคคลกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้และจำเลยเป็นกรรมการผู้จัดการ ผู้จัดการ หรือบุคคลซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลเท่านั้น กรณีจึงเป็นการสันนิษฐานไว้ตั้งแต่แรกแล้วว่า กรรมการผู้จัดการ ผู้จัดการ หรือบุคคลซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้นได้กระทำความผิดด้วย อันมีผลเป็นการผลักภาระการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ไปยังกรรมการผู้จัดการ ผู้จัดการ และบุคคลซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้นทั้งหมดทุกคน บทบัญญัติมาตราดังกล่าวจึงเป็นการสันนิษฐานความผิดของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา โดยอาศัยสถานะของบุคคลเป็นเงื่อนไข มิใช่สันนิษฐานข้อเท็จจริงที่เป็นองค์ประกอบของความผิดเพียงบางข้อหลังจากที่โจทก์ได้พิสูจน์ให้เห็นถึงการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับความผิดที่ถูกกล่าวหา และยังขัดกับหลักนิติธรรมข้อที่ว่าโจทก์ในคดีอาญาต้องมีภาระการพิสูจน์ถึงการกระทำความผิดของจำเลยให้ครบองค์ประกอบความผิด นอกจากนี้ บทบัญญัติดังกล่าวยังเป็นการนำบุคคลเข้าสู่กระบวนการดำเนินคดีอาญาให้ต้องตกเป็นผู้ต้องหาและจำเลยซึ่งทำให้บุคคลดังกล่าวอาจถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพ เช่น การถูกจับกุม หรือถูกคุมขัง โดยไม่มีพยานหลักฐานตามสมควรในเบื้องต้นว่าบุคคลนั้นได้กระทำการหรือมีเจตนาประการใดอันเกี่ยวกับความผิดตามที่ถูกกล่าวหา บทมาตราดังกล่าวในส่วนที่สันนิษฐานความผิดอาญาของผู้ต้องหาและจำเลยโดยไม่ปรากฏว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยได้กระทำการหรือมีเจตนาประการใดที่เกี่ยวกับความผิดนั้น จึงขัดต่อหลักนิติธรรมและขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 39 วรรคสอง อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงวินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545 มาตรา 54 เฉพาะในส่วนที่สันนิษฐานให้บรรดากรรมการผู้จัดการ ผู้จัดการ หรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้น ต้องรับโทษทางอาญาร่วมกับ

การกระทำผิดของนิติบุคคล โดยไม่ปรากฏว่ามี การกระทำหรือเจตนาประการใดอันเกี่ยวกับการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้น ชัดหรือแย้งต่อ รัฐธรรมนูญ มาตรา 39 วรคสอง เป็นอันใช้บังคับ ไม่ได้ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 6

มีข้อสังเกตว่า ในพระราชบัญญัติชายตรง และตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545 นั้น ได้บัญญัติไว้ว่า “พระราชบัญญัตินี้มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลซึ่งมาตรา 29 ประกอบมาตรา 50 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 บัญญัติให้กระทำ ได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย” แต่ในพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ไม่ได้บัญญัติข้อความ ในลักษณะเช่นเดียวกันกับพระราชบัญญัติชายตรง และตลาดแบบตรงแต่อย่างใด

จากการวิจัยพบว่า เหตุผลที่พระราช บัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมแต่ละฉบับมีบทบัญญัติที่ให้อำนาจในการบัญญัติไว้ว่า “บทบัญญัติของพระราช บัญญัติฉบับนี้มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการ จำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล เพื่อให้สอดคล้อง กับมาตรา 29 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร ไทย พุทธศักราช 2550 ซึ่งการจำกัดสิทธิและ เสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้จะกระทำ มิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่ง กฎหมาย เฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้ และเท่าที่จำเป็นเท่านั้น และจะกระทบกระเทือน สาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้ เนื่องจาก กฎหมายแต่ละฉบับที่รัฐสภาร่างขึ้นมาและมีผลใช้ บังคับมีบางมาตราที่อาจเป็นการจำกัดสิทธิและ เสรีภาพของบุคคลตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และขณะที่มีผลใช้บังคับไม่ได้ระบุ กฎหมายที่ให้อำนาจในการตรากฎหมายฉบับนี้ ดังนั้น จะเห็นได้ว่าพระราชบัญญัติฉบับต่างๆ ที่ตรา ขึ้นและมีผลใช้บังคับก่อนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ไม่ได้ระบุไว้ใน คำปรารภว่ามีบทบัญญัติบางประการเป็นการจำกัด สิทธิและเสรีภาพของบุคคลเพื่อให้สอดคล้องกับ

มาตรา 29 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 แต่อย่างใด แต่หากมีการแก้ไข เพิ่มเติมพระราชบัญญัติฉบับนั้นภายหลังจากที่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ก็จะระบุเนื้อหาว่ากฎหมายฉบับนี้มี บทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและ เสรีภาพของบุคคลเพื่อให้สอดคล้องกับมาตรา 29 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่บัญญัติให้ กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่ง กฎหมาย

ตัวอย่างเช่น พระราชบัญญัติเครื่องหมาย การค้า พ.ศ. 2534 ก็ไม่ได้บัญญัติว่ามีบทบัญญัติ บางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพ ของบุคคล เพื่อให้สอดคล้องกับมาตรา 29 ของ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 แต่ได้บัญญัติไว้ในฉบับแก้ไขเพิ่มเติมคือ พระ ราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2543 โดยบัญญัติว่า “พระราชบัญญัตินี้มีบทบัญญัติ บางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิเสรีภาพของ บุคคลซึ่งมาตรา 29 ประกอบมาตรา 31 มาตรา 35 มาตรา 48 และมาตรา 50 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจ บทบัญญัติแห่งกฎหมาย ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่แก้ไข ภายหลังจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มีผลใช้บังคับแล้ว และใน พระราชบัญญัติความลับทางการค้า พ.ศ. 2545 และ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 ก็ได้ บัญญัติไว้ในทำนองเดียวกัน นั่นก็หมายความว่า กฎหมายที่รัฐตราขึ้นและมีผลใช้บังคับก่อนที่ รัฐธรรมนูญฉบับปีพุทธศักราช 2540 ไม่ได้มีการ บัญญัติเนื้อหาของกฎหมายที่ให้อำนาจในการตรา กฎหมายที่มีบทบัญญัติบางประการเป็นการจำกัด สิทธิและเสรีภาพของประชาชน เพื่อให้สอดคล้องกับ มาตรา 29 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

ประกอบกับความเห็นของคณะกรรมการ กฤษฎีกา (กรรมการร่างกฎหมาย คณะพิเศษ) เกี่ยวกับการวางแบบกฎหมายให้สอดคล้องกับ

มาตรา 29 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ครั้งที่สอง) ตามที่สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาเสนอ แล้วแจ้งให้กระทรวง ทบวง กรม ทราบและถือปฏิบัติต่อไป เพื่อให้รัฐสภาระบุเนื้อหาของบทบัญญัติรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจในการตรากฎหมายฉบับดังกล่าวไว้ด้วย ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาแจ้งว่า โดยที่ร่างพระราชบัญญัติฉบับต่างๆ ที่มีบทบัญญัติอันเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ ซึ่งได้ผ่านการพิจารณาเห็นชอบของรัฐสภาแล้วนั้น ได้มีการกำหนดรูปแบบเกี่ยวกับการปฏิบัติตามมาตรา 29 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยขึ้นใหม่ โดยให้ระบุบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจในการตรากฎหมายไว้ในวรรคสองของคำปรารภของพระราชบัญญัติแต่ละฉบับ ซึ่งในบทเฉพาะกาลมาตรา 335 (1) มิให้นำบทบัญญัติมาตรา 29 วรรคสองและวรรคสาม มาใช้บังคับกับกฎหมายที่มีผลใช้บังคับอยู่ในวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ หรือที่ได้รับความเห็นชอบของรัฐสภาแล้วก่อนวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ แต่เมื่อมีการตรากฎหมายในเรื่องดังกล่าวขึ้นใหม่ หรือมีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายดังกล่าว การดำเนินการนั้นต้องเป็นไปตามมาตรา 29 ทั้งนี้ ให้นำไปใช้บังคับกับกฎหมายหรือข้อบังคับที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติของกฎหมายด้วย โดยอนุโลม (บันทึกคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่อง เสร็จที่ 554/2542) ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ในคำปรารภก็ไม่ได้บัญญัติเนื้อหาที่ให้อำนาจในการบัญญัติเพื่อให้สอดคล้องกับมาตรา 29 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เนื่องจากกฎหมายฉบับนี้ได้ตราขึ้นมาใช้บังคับก่อนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มีผลใช้บังคับ ดังนั้น หากมีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 เห็นว่าก็ต้องมีบทบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติฉบับแก้ไขเพิ่มเติมเพื่อให้สอดคล้องกับมาตรา 29 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ไว้ด้วยเช่นกัน

อย่างไรก็ดี เกี่ยวกับความรับผิดทางอาญาของกรรมการบริษัทตามข้อสันนิษฐาน เป็นกรณีที่กฎหมายบัญญัติว่าการกระทำความผิดนั้นเกิดจากนิติบุคคลเป็นผู้กระทำความผิดด้วยตนเอง โดยการกระทำผ่านทางกรรมการบริษัท ซึ่งมาตรา 74 ของพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 บัญญัติไว้เช่นเดียวกัน ดังนั้น หากกรรมการหรือผู้จัดการอื่นที่มีได้เป็นผู้ลงมือกระทำความผิดฐานละเมิดลิขสิทธิ์ก็ต้องถูกสันนิษฐานให้เป็นผู้กระทำความผิดด้วย และหากตีความโดยใช้เหตุผลเช่นเดียวกับคำวินิจฉัยดังกล่าวที่ถือว่าการสันนิษฐานความผิดตั้งแต่แรกของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาแล้ว บทสันนิษฐานมาตรา 74 ย่อมขัดมาตรา 39 วรรคสองของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 แต่หากพิจารณาในมาตรา 74 กฎหมายบัญญัติไว้ในตอนท้ายว่า “เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าการกระทำของนิติบุคคลนั้นได้กระทำโดยตนมิได้รู้เห็นหรือยินยอมด้วย” ถือว่าเป็นบทสันนิษฐานตามกฎหมายที่ไม่เด็ดขาด และเปิดโอกาสให้กรรมการหรือผู้จัดการของบริษัทที่ถูกกฎหมายสันนิษฐานว่าเป็นผู้ร่วมกระทำความผิดนั้นเป็นผู้พิสูจน์เพื่อหักล้างข้อสันนิษฐาน แม้คู่ความฝ่ายหนึ่งจะพิสูจน์ข้อเท็จจริงอันเป็นเงื่อนไขแห่งการสันนิษฐานได้ ศาลก็ยังต้องฟังเป็นข้อยุติตามข้อเท็จจริงที่ได้รับการสันนิษฐานไม่ได้ เพียงแต่จะมีผลผลักระงับที่นำสืบไปให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งเท่านั้น (อภิสิทธิ์ ศรีศิริ, 2554: 38-39)

ผู้วิจัยเห็นว่าบทบัญญัติดังกล่าวมิใช่การสันนิษฐานความผิด แต่เป็นบทสันนิษฐานตามข้อเท็จจริงในเบื้องต้นว่าเป็นผู้ร่วมกระทำความผิดด้วย เพราะกฎหมายเปิดโอกาสให้นายานหลักฐานมาพิสูจน์หักล้างข้อสันนิษฐานได้ ซึ่งถือเป็นขั้นตอนและกระบวนการพิสูจน์ข้อเท็จจริงโดยนายานหลักฐานมาพิสูจน์หักล้างได้ตั้งแต่ชั้นพนักงานสอบสวน ในชั้นของพนักงานอัยการ และในชั้นกระบวนการพิจารณาของศาล กรรมการ หรือผู้จัดการ หรือผู้แทนของนิติบุคคลที่ถูกสันนิษฐานนั้นก็

สามารถนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์หักล้าง พิสูจน์เจตนา การกระทำ หรือข้อเท็จจริง ซึ่งกฎหมายได้ให้โอกาสพิสูจน์ความผิดได้ และหากพนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการพิจารณาพยานหลักฐานของบุคคลดังกล่าวแล้วเห็นว่าบุคคลใดที่ถูกสันนิษฐานว่าร่วมกระทำผิดนั้น ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำของนิติบุคคล ก็อาจมีความเห็นหรือมีคำสั่งไม่ฟ้องกรรมการ หรือผู้จัดการ หรือผู้แทนที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำผิดของนิติบุคคลตามข้อสันนิษฐานได้เช่นกัน

มีพระราชบัญญัติอื่นๆ อีกที่มีบทบัญญัติคล้ายคลึงกับมาตรา 54 ของพระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545 มีปัญหาว่าหากมีการนำพระราชบัญญัติต่างๆ ที่มีบทบัญญัติในลักษณะดังกล่าวให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย คำวินิจฉัยจะขัดต่อรัฐธรรมนูญเช่นเดียวกับคำวินิจฉัยดังกล่าวหรือไม่

จะเห็นได้ว่ากฎหมายที่บัญญัติข้อสันนิษฐานเช่นนี้เป็นเรื่องที่ความผิดเกิดจากการกระทำผิดของนิติบุคคลในทางอาญา แต่ให้กรรมการซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาที่มีส่วนเกี่ยวข้องกัมนิติบุคคลนั้นเป็นผู้พิสูจน์ หากจะตีความไปในแนวทางเดียวกันกับคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ถือเป็นการสันนิษฐานความรับผิดของบุคคลในคดีอาญา กฎหมายทุกฉบับที่มีการบัญญัติข้อสันนิษฐานลักษณะเช่นนี้ย่อมขัดต่อรัฐธรรมนูญทั้งสิ้น ถ้าพิจารณาให้ตีกฎหมายจะใช้คำในการบัญญัติไม่เหมือนกันเท่านั้น แต่กฎหมายแต่ละฉบับน่าจะมีความเจตนารมณ์เดียวกันคือ ให้กรรมการ ผู้จัดการ หรือผู้แทนนิติบุคคลนั้นร่วมรับผิดกับนิติบุคคลนั้นด้วย และให้บุคคลดังกล่าวเป็นผู้พิสูจน์ว่าตนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำผิดของนิติบุคคลนั้น ขณะเดียวกันในเมื่อกฎหมายบัญญัติให้คู่ความอีกฝ่ายพิสูจน์หักล้างข้อเท็จจริงได้ ควรที่จะตีความบทสันนิษฐานไปในทางที่ทำให้กฎหมายมีผลใช้บังคับมิเช่นนั้นอาจทำให้รัฐไม่อาจนำตัวผู้กระทำผิดที่แท้จริงมาลงโทษได้ และอาจทำให้การบังคับใช้

กฎหมายขาดประสิทธิภาพ ยังจะก่อให้เกิดช่องว่างให้แก่ผู้กระทำผิดมากยิ่งขึ้น เพราะสิทธิดังกล่าวเป็นสิทธิเชิงกระบวนการไม่เหมือนกับสิทธิโดยแท้ที่รัฐไม่สามารถล่วงละเมิดได้

บทสรุป

การวินิจฉัยว่าเจตนาและการกระทำของกรรมการบริษัทหรือผู้แทนนิติบุคคลเป็นการแสดงเจตนาและการกระทำของนิติบุคคลไปในตัวนั้นเป็นการพิจารณาโดยนำทฤษฎี **Alter Ego** ของระบบกฎหมายจารีตประเพณีมาใช้ การนำทฤษฎีดังกล่าวมาใช้ น่าจะมีผลดีที่ทำให้นิติบุคคลและกรรมการหรือผู้แทนของนิติบุคคลที่กระทำความผิดในแต่ละคดีนั้น ดูจากพฤติการณ์แล้วก็ควรจะต้องรับโทษ และต้องรับโทษตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ดังคำพิพากษาฎีกาที่ 787-788/2506 ในคดีนี้เป็นเรื่องผู้จัดการห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคลเลียนแบบเครื่องหมายการค้าของผู้อื่นซึ่งได้กระทำไปในอำนาจหน้าที่ของผู้จัดการในทางการค้าอันเป็นวัตถุประสงค์ของห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล

นิติบุคคลย่อมมีความรับผิดชอบทั้งทางแพ่งและทางอาญาได้เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา โดยเฉพาะในต่างประเทศนั้น นิติบุคคลย่อมมีความรับผิดชอบทางอาญาได้ สำหรับประเทศไทยนักนิติศาสตร์และนักกฎหมายมีความเห็นตรงกันว่านิติบุคคลอาจมีความรับผิดชอบทางอาญาได้ ในเรื่องความรับผิดของกรรมการบริษัท หรือผู้แทนของนิติบุคคลตามกฎหมายอังกฤษและสหรัฐอเมริกากรรมการบริษัทหรือผู้แทนอาจต้องร่วมรับผิดกับนิติบุคคลด้วย ถ้ามีส่วนรู้เห็นเกี่ยวกับการกระทำความผิด สำหรับกฎหมายของฝรั่งเศสกำหนดให้ผู้ที่เป็นตัวการหรือผู้สนับสนุนในการกระทำความผิดของนิติบุคคลต้องรับผิดชอบด้วย ในส่วนของกฎหมายไทยมักจะกำหนดเป็นข้อสันนิษฐานความรับผิดทางอาญาของกรรมการ ผู้จัดการ หรือผู้แทนของบริษัทโดยให้กรรมการ ผู้จัดการ หรือผู้แทนต้องถูกสันนิษฐานไว้

ก่อนว่าเป็นผู้ร่วมกระทำผิดกับนิติบุคคล เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้มีส่วนรู้เห็นหรือให้ความยินยอมในการกระทำผิดของนิติบุคคลนั้นด้วย

กฎหมายลิขสิทธิ์ได้บัญญัติความรับผิดของนิติบุคคลและกรรมการไว้ในมาตรา 74 ของพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 และบัญญัติข้อสันนิษฐานให้กรรมการเป็นผู้ร่วมกระทำผิดด้วยนั้นเป็นการสันนิษฐานความรับผิดทางอาญา บทบัญญัติดังกล่าวจึงนำมาใช้บังคับเฉพาะในคดีอาญาเท่านั้น ดังจะเห็นได้จากคำพิพากษาศาลฎีกาที่วินิจฉัยว่าบทบัญญัติมาตรา 74 ของพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ที่มีบัญญัติไว้ในหมวดที่ 8 ซึ่งเป็นบทกำหนดโทษ จึงนำมาใช้เฉพาะในคดีอาญาเท่านั้น มีความสอดคล้องกับหลักความรับผิดทางอาญาของกรรมการที่เป็นการสันนิษฐานความรับผิดของบุคคลในคดีอาญา มิใช่การสันนิษฐานความรับผิดในคดีแพ่ง ดังนั้น ตามมาตรา 74 กฎหมายจึงมีเจตนารมณ์ให้นำไปใช้บังคับเฉพาะในคดีอาญาเท่านั้น

ในประเทศไทยมีกฎหมายหลายฉบับที่บัญญัติข้อสันนิษฐานความรับผิดทางอาญาของกรรมการ ซึ่งเป็นกฎหมายที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจ ที่พยานหลักฐานต่างๆ ส่วนใหญ่จะอยู่ในความครอบครองของผู้กระทำผิด และเป็นการยากที่รัฐจะนำมาเพื่อพิสูจน์การกระทำผิดดังกล่าว การบัญญัติกฎหมายในลักษณะที่เป็นข้อสันนิษฐานความรับผิดทางอาญาของกรรมการนี้อาจมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอยู่บ้าง กล่าวคือ เมื่อบุคคลเหล่านี้ถูกกฎหมายสันนิษฐานไว้ก่อนว่ามีความเกี่ยวข้องกับกรกระทำผิดของนิติบุคคล ก็จะตกเป็นจำเลยทั้งทางสังคมและทางกฎหมาย ซึ่งกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของจำเลยเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะสิทธิในชื่อเสียง เนื่องจากจะต้องถูกสอบสวนและฟ้องคดี เป็นต้น แม้กฎหมายจะให้พิสูจน์ได้ว่าตนมิได้มีส่วนรู้เห็น หรือไม่ได้กระทำความผิดตามข้อสันนิษฐานก็ตาม จึงควรบัญญัติกฎหมายในลักษณะเช่นนี้เฉพาะกรณีที่มีความจำ

เป็นจริง ๆ เท่านั้น และควรต้องกำหนดหลักเกณฑ์ขอบเขตความรับผิดให้ชัดเจน

ข้อเสนอแนะ

จากปัญหาและอุปสรรคดังกล่าว มีข้อเสนอแนะที่น่าจะเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงและพัฒนากฎหมายเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบังคับใช้ ดังนี้

1. ผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องจะต้องทำความเข้าใจเจตนารมณ์และวัตถุประสงค์ของการบัญญัติกฎหมายแต่ละฉบับ มิเช่นนั้นแล้วการบัญญัติกฎหมายแต่ละฉบับขึ้นมาเพื่อให้มีผลใช้บังคับก่อนและหากมีปัญหาขัดแย้งหรือข้อโต้แย้งขึ้นต้องให้ศาลรัฐธรรมนูญตีความว่ากฎหมายฉบับนี้ขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ ซึ่งอาจทำให้การตีความกฎหมายไม่ตรงตามเจตนารมณ์และวัตถุประสงค์ของกฎหมายได้

2. เนื่องจากมีกฎหมายอีกเป็นจำนวนมากที่มีการบัญญัติข้อสันนิษฐานความรับผิดของบุคคลไว้ในลักษณะที่คล้ายคลึงกับมาตรา 54 ของพระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545 แต่เนื่องจากศาลรัฐธรรมนูญยังมิได้มีคำวินิจฉัย ดังนั้นผู้ที่มีหน้าที่โดยตรงควรรวบรวมรายชื่อกฎหมายและบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องนำมารวมกันเป็นคำร้องตามมาตรา 245 (1) เสนอไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยจะได้ชัดเจนเสร็จสิ้นในคราวเดียวกัน

3. ต้องตีความมาตรา 74 ของพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ให้เป็นบทสันนิษฐานไม่เด็ดขาดที่สามารถนำสืบหักล้างได้ และเป็นการสันนิษฐานในข้อเท็จจริงเบื้องต้นเท่านั้น มิใช่สันนิษฐานความผิด เพราะกฎหมายบัญญัติไว้ว่า “เว้นแต่” หมายความว่ากฎหมายเปิดโอกาสให้กรรมการหรือผู้จัดการที่ถูกสันนิษฐาน จะต้องพิสูจน์ว่าตนมิได้มีส่วนรู้เห็นหรือไม่ได้ยินยอมในการกระทำผิดของนิติบุคคลนั้น นั่นก็คือการพิสูจน์

เจตนา การกระทำ หรือข้อเท็จจริง ที่กฎหมายให้โอกาสในการพิสูจน์ความผิดได้ หากพิสูจน์ได้ว่าตนไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกรกระทำผิดของนิติบุคคลตามข้อสันนิษฐาน ก็ไม่ถือว่ามีความรับผิด

4. ควรตีความบทบัญญัติมาตราดังกล่าวเป็นบทสันนิษฐานที่นำมาใช้บังคับในคดีแพ่ง เช่นเดียวกับบทบัญญัติมาตรา 62 ของพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 เนื่องจากคดีละเมิดลิขสิทธิ์เป็นทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา ดังนั้น หากเห็นว่าสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญานั้นเป็นสิทธิทางแพ่งซึ่งเป็นเรื่องของเอกชนและควรสนับสนุนให้เจ้าของสิทธิใช้มาตรการทางแพ่งมากกว่ามาตรการทางอาญาเพื่อดำเนินการบังคับสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายแล้ว การบังคับสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาให้มีประสิทธิภาพนั้น การบัญญัติกฎหมายหรือตีความบทบัญญัติของกฎหมายก็ควรตีความให้มีผลใช้บังคับและเกิดประโยชน์มากที่สุด ไม่เช่นนั้นอาจไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ต้องการนำตัวผู้กระทำผิดที่แท้จริงมาลงโทษ เพราะการละเมิดลิขสิทธิ์เป็นคดีเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจที่มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจและการค้าของประเทศและพยานหลักฐานส่วนใหญ่มักจะอยู่ในความครอบ

ครองของผู้กระทำผิด การที่เจ้าของลิขสิทธิ์ไม่ใช้การบังคับสิทธิทางแพ่งเนื่องจากการละเมิดลิขสิทธิ์ที่เกิดขึ้นปัจจุบันส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับการละเมิดรายย่อย เช่น เป็นเพียงหาบเร่หรือแผงลอยทั่วไป และโอกาสที่เจ้าของลิขสิทธิ์จะเลือกฟ้องคดีแพ่งเพื่อเรียกร้องค่าเสียหายเป็นไปได้ยากและมีเป็นจำนวนน้อย เมื่อเทียบกับการดำเนินคดีอาญาแล้ว การดำเนินคดีอาญาเป็นมาตรการที่รวดเร็วประหยัด มีประสิทธิภาพมากกว่าและมีความเสี่ยงน้อย

5. ควรปรับปรุงบทสันนิษฐานความรับผิดทางอาญาของผู้แทนนิติบุคคลที่มีอยู่เดิม โดยกำหนดเฉพาะกรรมการหรือบุคคลซึ่งรู้เห็น หรือยินยอมให้นิติบุคคลกระทำความผิดต้องรับโทษทางอาญา ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับบทสันนิษฐานความผิดในคดีอาญาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 39 วรรคสอง เนื่องจากกรรมการบริษัทผู้ที่มีอำนาจในการบริหารจริงๆ คงจะไม่ใช้กรรมการทุกคนที่มีชื่อปรากฏในหนังสือรับรองบริษัท เพราะกรรมการบางคนอาจจะมีชื่อเป็นกรรมการบริษัทแต่ในทางปฏิบัติไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องใดๆ หรือเป็นผู้ที่ไม่มีอำนาจในการบริหารจัดการในเรื่องใดๆ ทั้งสิ้น

เอกสารอ้างอิง

- จิตติ ดิงศภัทย์. (2517). *คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 1*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). พระนคร: สำนักอบรม
กฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.
- ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนศานต์. (2532). บทสันนิษฐานตามกฎหมายในคดีอาญา. *วารสารอัยการ*, 14, 161.
- ณัฐวสา จันทรไพฑูรย์. (2536). *ขอบเขตการกำหนดข้อสันนิษฐานความรับผิดทางอาญาของผู้แทน
นิติบุคคล*. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- บัญญัติ สุชีวะ. (2519). ความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคล. *บทบัณฑิตย*, 33(1).
- ปริญญา ดีผดุง. (2547). *ทรัพย์สินทางปัญญาในยุคโลกาภิวัตน์ เล่ม 2*. กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษา
กฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.
- พัชรวัลย์ สุขคุ้ม. (2549). *ความรับผิดทางอาญาของกรรมการบริษัท*. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหา
บัณฑิต). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- วงศ์ศิริ ศรีรัตน์. (2536). *ความรับผิดทางอาญาของผู้บริหารนิติบุคคล*. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหา
บัณฑิต). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วรรณิ ปิยะอารีธรรม. (2549). *ความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคล : ศึกษากรณีความผิดตามประมวล
กฎหมายอาญา*. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2542). บันทึก เรื่อง การวางแบบกฎหมายให้สอดคล้องกับมาตรา
29 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ครั้งที่สอง) คณะกรรมการกฤษฎีกา (กรรมการร่าง
กฎหมาย คณะพิเศษ) เรื่องเสร็จที่ 554/2542 มาตรา 29 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พุทธศักราช 2540 สืบค้นเมื่อ 22 พฤษภาคม 2558
- จาก www.krisdika.go.th/.../04_SB8K8xLLM9MSSzPy8xBz9CP0os3...
- สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนากุล. (2553). *ความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคล*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์.
- อุดม รัฐอมฤตธิฐ. (2538). ผลของข้อสันนิษฐานตามกฎหมายต่อการกำหนดหน้าที่นำสืบในคดีอาญา. *วารสาร
นิติศาสตร์*. (25),
- อภิรักษ์ ศรีศิริ. (2554). ข้อสันนิษฐานในกฎหมายอาญา. *วารสารอัยการ*. (260).
- Reinier H. Kraarkman. (2012). Vicarious and Corporate Civil Liability [cited 2015 May 19]: Available
from <http://www.encyclo.findlaw.com/3400> book.pdf.

ปัจจัยสำคัญเพื่อกำหนดแนวทางการให้ความรู้แก่ประชาชนในกระบวนการวางแผนชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลหนองพอก อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

Important Factor for Guidelines to Educate People in the Process Community Planning of Nongphok Sub-District Administrative Organization, ThawatBuri District, Roi Et Province.

ไชยันต์ เพ็งวิภาส¹, ดิฐา แสงวัฒนะชัย², พลเดช ชวรัตน์³

Chaiyan Pengvipas¹, Dita Sangwatanachai², Pondej Choawarat³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ปัญหาที่เกิดจากท้องถิ่นที่ส่งผลให้ประชาชนขาดความรู้เกี่ยวกับการวางแผนชุมชนและผังเมืองรวม 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลกับการให้ความรู้กับประชาชนในการวางแผนชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลหนองพอก อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการจัดทำแผนเกี่ยวกับการให้ความรู้ในการจัดทำโครงการวางแผนชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลหนองพอก อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด โดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ประชากรในชุมชนทั้ง 9 หมู่บ้าน ในเขตพื้นที่ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองพอก อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด กำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เพื่อตอบแบบสอบถาม จำนวน 180 คนและกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 40 คน เพื่อตอบแบบสัมภาษณ์ สติติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการคำนวณค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการตีความ นำเสนอในลักษณะบรรยายเชิงพรรณนา เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการศึกษา

ผลการศึกษาพบว่า 1) ปัญหาที่ส่งผลให้ประชาชนขาดความรู้เกี่ยวกับการวางแผนชุมชนและผังเมืองรวม คือ การไม่เคยเสนอความคิดเห็นหรือความต้องการในการประชุมกระบวนการวางแผนชุมชน และปัญหาในด้านจำนวนบุคลากรไม่เพียงพอ 2) ปัจจัยที่มีผลกับการให้ความรู้กับประชาชนในการวางแผนชุมชน คือ แผนการให้ความรู้ ชุมชนความรู้ความสามารถของเจ้าหน้าที่ และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง 3) แนวทางการจัดทำแผนเกี่ยวกับการให้ความรู้ในการจัดทำโครงการวางแผนชุมชน พบว่า ควรจะให้มีการรณรงค์ให้ความรู้กับประชาชนในเรื่องผังเมืองมากขึ้น จัดประชุมประชาคมเพื่อสื่อสารความเข้าใจระหว่างผู้วางแผนชุมชนกับ

¹ นิสิตระดับปริญญาโท, สาขาวิชาการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ผังเมืองและนฤมิตศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, (086) 2271955, Email: mam8222@hotmail.com

² อาจารย์, คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ผังเมืองและนฤมิตศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์.

³ Graduate student in Sustainable Urban and Environmental Development, Faculty of Architecture, Urban Design and Creative Arts, Mahasarakham University, (086) 2271955, Email: mam8222@hotmail.com

² Lecturer, Faculty of Architecture Urban Design and Creative Arts, Mahasarakham University, Advisor.

ประชาชน โดยการแบ่งพื้นที่ในการจัดประชุมเพื่อความสะดวกในการเดินทางมาร่วมประชุมประชาคม เพื่อให้ประชาชนได้รับประโยชน์จากในด้านการประชุมประชาคมในกระบวนการวางแผนชุมชนมากที่สุด

คำสำคัญ : ปัจจัยสำคัญ, กระบวนการวางแผนชุมชน, การมีส่วนร่วม, กระบวนการประชาคม

Abstract

This research aimed to study 1) the problem caused from the community people lack of knowledge and comprehensive planning. 2) factors contributing to public's awareness in the processes of community planning of Nongphok Sub-District Administrative Organization, Thawat Buri District, Roi Et Province and 3) to propose guidelines for people from 9 villages in the area Nongphok Sub-District Administrative Organization. Their questionnaire was used from 180 persons selected by purposive sampling for answered interview questionnaire for 40 persons. The descriptive statistics statistical analysis of data were used by percentage, mean, standard deviation.

The result showed that 1) the problem caused by lack of knowledge about community planning and comprehensive planning revealed that most people have never offered an opinion or demands in public meeting in processes of community planning and the local administration meeting problems of inadequate personnel, 2) the factors contributing to the public's awareness in the processes of community planning included a given knowledge plan in terms of community, capability of the authorities and associated laws aspects, 3) guidelines for the preparation of the plan of given education in community planning indicated that campaigns to educate the public about the plan and community meetings should be increasing and held in order to lead to an understanding between the community planners and the public, through the ways of allocating the convenient meeting area for facilitating the people's travel to community meetings. Therefore, should be assigned for the public benefits from community meetings of the community to achieve maximum planning benefits.

Keywords: Important factor, Process Community planning, Participation, Civil Society Process

บทนำ

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 (2550) ได้บัญญัติไว้ในส่วนที่ 10 แนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน มาตรา 87 (1) ว่า “ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย และวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น” แสดงให้เห็นว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนมาก ทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น โดยมีลักษณะการเข้าร่วมอย่างครบวงจร ซึ่งองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นได้เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองและการบริหารท้องถิ่นการปกครองที่แท้จริง ซึ่งบทบาทของประชาชนที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งก็คือ การเข้ามามีบทบาทในการจัดทำผังชุมชนและผังเมืองรวม ซึ่งโครงการหรือกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งที่มีผลต่อชุมชนหรือท้องถิ่นจะต้องผ่านการประชาคมของประชาชนภายในหมู่บ้าน เพื่อรับทราบปัญหาความต้องการของประชาชน และกำหนดแนวทางในการพัฒนา เพื่อให้สามารถทราบถึงปัญหาของท้องถิ่น ได้อย่างถูกต้องและตรงตามความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น (เยาวลักษณ์ จันทมาศ. 2556)

ในด้านกรวางผังชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองพอก อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด จะมุ่งเน้นความสำคัญเกี่ยวกับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนแต่ก็ยังไม่ได้ผลเท่าที่ควร โดยเฉพาะภาคประชาชน ซึ่งยังมีความรู้ความเข้าใจด้านการวางผังชุมชนที่ไม่เพียงพอ จึงทำให้เกิดข้อจำกัดต่อการพัฒนาเมืองในหลายๆ ด้าน ทั้งนี้การขาดความรู้ความเข้าใจอาจเป็นผลมาจากตัวแปรหลายประการ ได้แก่ แผน กระบวนการวางผังชุมชน การประสานงานกับผู้นำชุมชน ระยะเวลาในการให้ความรู้ เวลาที่ให้กับชุมชน งบประมาณ เทคโนโลยี และสื่อที่ใช้ ความรู้ความสามารถ ปริมาณเจ้าหน้าที่ ความขัดแย้งในชุมชน การรับฟังความคิดเห็น และ

การมีส่วนร่วมในกระบวนการประชาคม รวมทั้งกฎหมายผังเมืองรวมที่เกี่ยวข้อง ฯลฯ การวิเคราะห์ตัวแปรต่างๆ ดังกล่าว จะช่วยให้สามารถสรุปถึงปัจจัยที่สำคัญที่จะนำไปสู่การค้นหาแนวทางการจัดทำแนวทางการให้ความรู้แก่ประชาชนในกระบวนการวางผังชุมชน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการพัฒนาโดยภาพรวมและยังเป็นประโยชน์ต่อคนหมู่มาก ดังนั้น เพื่อให้เกิดการคุ้มครองสิทธิของประชาชนให้พ้นจากการใช้อำนาจตามอำเภอใจของฝ่ายปกครองป้องกันมิให้เกิดการล่วงละเมิดสิทธิของบุคคล การผังเมืองจึงได้นำหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนและปัจจัยสำคัญเพื่อกำหนดแนวทางการให้ความรู้แก่ประชาชนในการวางผังชุมชน ในกระบวนการวางและจัดทำ ผังเมือง กฎหมายก็ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำผังเมืองรวมในหลายขั้นตอน และหลายรูปแบบ เพื่อให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการวางและจัดทำผังเมืองรวม ปกป้องสิทธิของตนเอง ให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อฝ่ายรัฐ และตลอดจนยอมรับและเห็นชอบในผังเมืองที่จัดทำขึ้น

จากการศึกษาปัจจัยสำคัญเพื่อกำหนดแนวทางการให้ความรู้แก่ประชาชนในกระบวนการวางผังชุมชน และจัดทำผังเมืองรวม ในการประชุมรับฟังข้อคิดเห็นของประชาชนที่ผ่านมาพบว่า ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมค่อนข้างน้อย ซึ่งอาจจะมีสาเหตุมาจากการไม่ทราบข้อมูล หรือขาดความรู้ความเข้าใจในผังเมืองรวม และกฎหมายผังเมืองรวม กฎหมายควบคุมอาคาร ซึ่งจะส่งผลให้ผังเมืองรวมที่จะนำมาใช้บังคับเป็นกฎหมายสำหรับประชาชนนำไปปฏิบัติตามข้อกำหนด ระบบโครงสร้างพื้นฐานและโครงการพัฒนาเมืองอาจมีผลกระทบต่อชุมชนหรือต่อตนเอง ซึ่งทางหน่วยงานที่ดำเนินการวางและจัดทำผังเมืองรวมก็ไม่ทราบถึงปัญหาและความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาถึงปัจจัยสำคัญเพื่อกำหนดแนวทางการให้ความรู้แก่ประชาชนในกระบวนการวางผังชุมชน เพื่อ

ศึกษาปัญหาที่เกิดจากท้องถิ่นที่ส่งผลให้ประชาชนขาดความรู้เกี่ยวกับการวางผังชุมชนและผังเมืองรวมและปัจจัยที่มีผลกับการให้ความรู้กับประชาชนในการวางผังชุมชนองค์การบริหารส่วนตำบลหนองพอก อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อเสนอเป็นแนวทางการจัดทำแผนเกี่ยวกับการให้ความรู้ในการจัดทำกรวางผังชุมชน ที่จะนำมาปรับปรุงแก้ไขในการจัดทำผังเมืองรวมเพื่อให้เป็นไปอย่างมีระบบและยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาที่เกิดจากท้องถิ่นที่ส่งผลให้ประชาชนขาดความรู้เกี่ยวกับการวางผังชุมชนและผังเมืองรวม
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลกับการให้ความรู้กับประชาชนในการวางผังชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลหนองพอก อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด
3. เพื่อเสนอแนวทางการจัดทำแผนเกี่ยวกับการให้ความรู้ในการจัดทำกรวางผังชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลหนองพอก อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

วิธีการศึกษา

ประชากร ได้แก่ ประชาชนในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองพอก จำนวน 4,071 คน 1,078 ครัวเรือน (สำนักงานบริหารการทะเบียนกรมการปกครอง, 2555) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่ม (Stratified Random Sampling) โดยแบ่งตามหมู่บ้านและทำการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) เฉพาะประชาชนที่ได้เข้าร่วมการประชุมคณะกรรมการวางผังชุมชนหมู่บ้านในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองพอก อำเภอ

ธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด ทั้ง 9 หมู่บ้าน จำนวน 180 คน เพื่อตอบแบบสอบถาม และกำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อตอบแบบสัมภาษณ์ จำนวน 40 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ แบบสอบถามทั้งฉบับผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ และอาจารย์ที่ปรึกษาที่ปรับปรุงมีค่า IOC ตั้งแต่ 0.60-1.00 แล้วไปทดลองใช้ (Try-Out) กับกลุ่มตัวอย่างนอกเขตพื้นที่ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับพื้นที่ศึกษาคือ องค์การบริหารส่วนตำบลมะเอี อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 30 คน เพื่อหาคุณภาพของเครื่องมือจากความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha-Coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cron-bach) (ชูศรี วงศ์รัตนะ, 2541 : 70) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.91

แบบสอบถามชุดนี้ ประกอบด้วยคำถามทั้งหมด 40 ข้อ เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องการศึกษาวิจัยทั้งหมด แบ่งเป็น 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ปัจจัยสำคัญเพื่อกำหนดแนวทางการให้ความรู้แก่ชุมชน

ตอนที่ 3 ปัญหาและอุปสรรคในปัจจุบันสำคัญเพื่อกำหนดแนวทางการให้ความรู้แก่ประชาชนในกระบวนการวางผังชุมชน

ตอนที่ 4 ทศนคติทั่วไปในกระบวนการวางผังชุมชนองค์การบริหารส่วนตำบลหนองพอก อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

การเก็บข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการแจกแบบสอบถามและเก็บข้อมูลด้วยตนเอง จำนวน 180 ชุด และเก็บได้ครบ 180 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100.00 หลังจากได้แบบสอบถามกลับคืนมาแล้ว ได้ทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สำหรับข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ นำมาตรวจสอบความน่าเชื่อถือ โดยการใช้คำถามเดียวกันหลายๆ คน และตรวจสอบว่าตรงกันหรือไม่ ในกรณีที่ขัดแย้งกัน ใช้วิธีการตรวจสอบเพิ่มเติมจากข้อมูลที่ได้จากเอกสารอื่นๆ แล้วใช้ดุลยพินิจพิจารณาว่าข้อมูลของใครมีความน่าเชื่อถือดีกว่ากัน แล้วจึงทำการวิเคราะห์สรุปอีกครั้ง โดยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการตีความ (Interpretation) เพื่อนำเสนอในลักษณะบรรยายเชิงพรรณนา เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการศึกษา

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาเพื่อตอบวัตถุประสงค์ในการของการวิจัย สามารถแบ่งออกได้ 2 ส่วน ดังนี้

1. ผลจากการศึกษาจากแบบสอบถาม

ข้อมูลส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 36-50 ปี ประกอบอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจมีภูมิลำเนาอยู่ตำบลหนองพอก รายได้เฉลี่ยเดือนละ 10,001-25,000 บาท ระดับการศึกษาปริญญาตรี และมีรายนาม ม.6, ปวช, ตามลำดับ

ตามวัตถุประสงค์ข้อ 1 เพื่อศึกษาปัญหาที่เกิดจากท้องถิ่นที่ส่งผลให้ประชาชนขาดความรู้เกี่ยวกับการวางผังชุมชนและผังเมืองรวม พบว่า ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในปัจจุบันสำคัญเพื่อกำหนดแนวทางการให้ความรู้แก่ประชาชนในกระบวนการวางผังชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลหนองพอก อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ไม่เคยเสนอความคิดเห็นหรือความต้องการในการประชุมประชาชนในกระบวนการวางผังชุมชน เหตุผลสำหรับการเข้ามามีส่วนร่วมในการประชุมรับฟังความคิดเห็นของ

ประชาชนในกระบวนการวางผังชุมชน คือ ต้องการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และรักษาสิทธิประโยชน์ของตนเอง และหากประชาชนขาดความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการวางผังชุมชน จะส่งผลให้เกิดปัญหาการไม่เห็นความสำคัญของผังเมือง และเหตุผลสำหรับการเข้ามาร่วมประชุมประชาคมกระบวนการวางผังชุมชน เพราะถูกเกณฑ์เข้ามาร่วมประชุม ดังแสดงในตาราง 1

ตามวัตถุประสงค์ข้อ 2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลกับการให้ความรู้กับประชาชนในการวางผังชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลหนองพอก อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่เข้าใจถึงแผนการให้ความรู้ในการจัดประชุมประชาคมว่าเป็นการสื่อสารความเข้าใจระหว่างผู้วางผังชุมชนกับประชาชน การวางผังชุมชนเป็นการจัดทำให้ผังชุมชนดีขึ้น และเป็นการจัดระบบของการวางผัง เป็นการจัดประชุมเป็นกลุ่มย่อยประชาคมและควรกำหนดให้มีการประชุมประชาคมต้องมากกว่า 2 ครั้งขึ้นไป เพื่อที่จะรับฟังความคิดเห็นในการวางผังชุมชนและผังเมืองรวมส่วนใหญ่ เคยเข้าร่วมประชุมประชาคมในกระบวนการวางผังชุมชน แต่ไม่เคยเสนอความคิดเห็นหรือความต้องการในการประชุมประชาคมในกระบวนการวางผังชุมชน และทัศนคติทั่วไปในกระบวนการวางผังชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลหนองพอก อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ทัศนคติทั่วไปในกระบวนการวางผังชุมชน ควรจัดให้มีการรณรงค์ให้ความรู้กับประชาชนในเรื่องผังเมืองมากขึ้น การจัดประชุมประชาคมเป็นการสื่อสารความเข้าใจระหว่างผู้วางผังชุมชนกับประชาชน และการจัดประชุมประชาคมในกระบวนการวางผังชุมชนเป็นการร่วมกันพัฒนาพื้นที่ในพื้นที่

ตาราง 1 ปัญหาและอุปสรรคในปัจจัยสำคัญ

ปัญหาและอุปสรรคในปัจจัยสำคัญ	จำนวน	ร้อยละ
1. ท่านเคยเสนอความคิดเห็นหรือความต้องการในการประชุมประชาชนในกระบวนการวางผังชุมชนหรือไม่		
1) เคย	87	48.30
2) ไม่เคย	93	51.70
รวม	180	100.00
2. เพราะเหตุใดท่านจึงเข้ามามีส่วนร่วมในการประชุมรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในกระบวนการวางผังชุมชน		
1) อยากเข้ามามีส่วนร่วมและร่วมแสดงความคิดเห็น	96	53.30
2) รักษาสิทธิประโยชน์ของตนเอง	100	55.60
3) ต้องการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร	101	56.10
4) ผู้ชักชวนให้เข้ามาร่วม	11	6.10
รวม	180	100.00
3. ท่านคิดว่า เจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นเป็นปัญหาและอุปสรรคในการให้ความรู้แก่ประชาชนในกระบวนการวางผังชุมชนหรือไม่		
1) ไม่เป็น	-	-
2) เป็น ในด้าน.....		
- จำนวนบุคลากรไม่เพียงพอ	73	40.55
- การเปลี่ยนแปลง การโยกย้ายบุคลากรที่เกี่ยวข้อง	59	32.77
- ความรู้เกี่ยวกับผังเมืองไม่เพียงพอ	48	26.68
- อื่นๆ ระบุ.....	-	-
รวม	180	100.00
4. ท่านคิดว่า หากประชาชนขาดความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการวางผังชุมชน จะส่งผลให้เกิดปัญหาได้บ้าง		
1) ผังเมืองเป็นเรื่องไกลตัว	59	32.78
2) ไม่เห็นความสำคัญของผังเมือง	62	34.45
3) มักเห็นความสำคัญเฉพาะเรื่องที่กระทบกับตนโดยตรงเท่านั้น	33	18.33
4) ผังเมืองเป็นเรื่องของการรอนสิทธิ เป็นตัวควบคุมให้ตนเองไม่สามารถใช้ที่ดินได้ตามต้องการ	26	14.44
รวม	180	100.00
5. ท่านเข้ามาร่วมประชุมประชาคมกระบวนการวางผังชุมชน เพราะ		
1) กฎหมายกำหนดให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำผังเมือง	24	13.33
2) ต้องการมีส่วนร่วม	69	38.34
2) ถูกเกณฑ์เข้ามาร่วม	87	48.33
รวม	180	100.00

ตามวัตถุประสงค์ข้อ 3 เพื่อเสนอแนวทางการจัดทำแผนเกี่ยวกับการให้ความรู้ในการจัดทำการวางผังชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลหนองพอก อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่าประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่า องค์การบริหารส่วนตำบลหนองพอก ควรมีการรณรงค์ ประชาสัมพันธ์ ให้ความรู้ข้อมูลข่าวสารกับประชาชนผ่านสื่อต่างๆ อย่างกว้างขวาง อย่างทั่วถึง และต่อเนื่องอย่างเป็นรูปธรรม และควรจัดกิจกรรมเพื่อกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวางผังชุมชนมากขึ้น โดยการชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ของการวางผังเมืองรวม และชี้แจงความจำเป็นและความสำคัญของการวางผังเมือง รวมถึงการจัดกิจกรรมการรวมกลุ่ม-เสวนาต่างๆ แบบกลุ่มย่อย เพื่อให้ความรู้ ข้อมูลข่าวสาร และรับฟังข้อคิดเห็นจากประชาชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อให้เกิดเป็นความตระหนักทำให้เกิดกระบวนการสร้างสรรค์สังคมแห่งภูมิปัญญา และจะกลายเป็นเครื่องมือขับเคลื่อนสังคมไปข้างหน้าอย่างมีทิศทาง และส่งผลนำไปสู่การแก้ไขปัญหาในพื้นที่ได้ในระยะยาว

2. ผลจากการศึกษาจากแบบสัมภาษณ์สามารถสรุปผล ได้ดังนี้

แนวทางการให้ความรู้แก่ประชาชนในกระบวนการวางผังชุมชน พบว่า แนวทางการให้ความรู้ในกระบวนการวางผังชุมชนที่ประชาชนส่วนใหญ่เห็นด้วยมีดังนี้ ควรจะให้มีการรณรงค์ให้ความรู้กับประชาชนในเรื่องผังเมืองมากขึ้น การจัดประชุมประชาชนในการวางผังชุมชนควรแบ่งพื้นที่ในการจัดประชุมเพื่อความสะดวกในการเดินทางมาร่วมประชุมประชาคม และประชาชนได้รับประโยชน์จากในด้านการประชุมประชาคมในกระบวนการวางผังชุมชนมาก และควรให้เจ้าหน้าที่ที่เป็นผู้ชี้แจง ใช้ศัพท์หรือถ้อยคำที่เข้าใจง่ายต่อประชาชนด้วยการประสานงานกับผู้นำชุมชน

อภิปรายผล

ผลจากการศึกษามีประเด็นที่น่าสนใจและนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ผลการศึกษาจากแบบสอบถาม

ตามวัตถุประสงค์ข้อ 1 เพื่อศึกษาปัญหาที่เกิดจากท้องถิ่นที่ส่งผลให้ประชาชนขาดความรู้เกี่ยวกับการวางผังชุมชนและผังเมืองรวม พบว่าปัญหาและอุปสรรคในปัจจุบันสำคัญเพื่อกำหนดแนวทางการให้ความรู้แก่ประชาชนในกระบวนการวางผังชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลหนองพอก อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ไม่เคยเสนอความคิดเห็นหรือความต้องการในการประชุมประชาชนในกระบวนการวางผังชุมชน เหตุผลสำหรับการเข้ามามีส่วนร่วมในการประชุมรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในกระบวนการวางผังชุมชน คือ ต้องการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและรักษาสิทธิประโยชน์ของตนเองเท่านั้น และเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นเป็นปัญหาและอุปสรรคในการให้ความรู้แก่ประชาชนในกระบวนการวางผังชุมชนในด้านจำนวนบุคลากรไม่เพียงพอ สอดคล้องกับการศึกษาความรู้ความเข้าใจของประชาชนในด้านผังเมืองและกระบวนการบังคับใช้กฎกระทรวงในเขตผังเมืองรวมเมืองพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดย สุเทพ เจริญทิพย์ (2552) เพื่อศึกษาความรู้ความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับผังเมืองและการผังเมืองรวมพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี และเพื่อศึกษากระบวนการบังคับใช้กฎกระทรวงและผังเมืองรวมเมืองพุนพิน พบว่าเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจในด้านการวางผังเมืองรวม แต่ยังขาดความเข้าใจในเรื่องการดำเนินการตามขั้นตอนของ พ.ร.บ.การผังเมือง 2518 และการวางและจัดทำผังเมืองรวมในท้องที่ขาดการโฆษณาประชาสัมพันธ์ทางวิทยุกระจายเสียงที่สามารถรับฟังได้หรือหนังสือพิมพ์ในท้องที่ให้ประชาชนทราบไม่น้อยกว่า 1 เดือน ในส่วนของการบังคับใช้กฎ

กระทรวงเจ้าหน้าที่ที่ยังขาดความรู้ ความเข้าใจในการปฏิบัติตามผังเมืองรวม ในส่วนของประชาชนนั้น ส่วนมากไม่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องผังเมืองรวม โดยเฉพาะในเรื่องของการวางผังเมืองในประเด็นของกฎกระทรวง และประชาชนเกือบทั้งหมดยังไม่ทราบถึงการปฏิบัติตามกฎกระทรวง และผังเมือง โดยเฉพาะในเรื่องของการลงโทษเมื่อกระทำผิดต่อการบังคับใช้กฎกระทรวงและผังเมืองรวมเมืองพุนพิน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะประชาชนขาดความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการวางผังชุมชน เพราะมองว่าผังเมืองเป็นเรื่องไม่สำคัญ และเป็นเรื่องที่ไกลตัว ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดปัญหาในการดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของผังเมืองได้ และเหตุผลสำหรับการเข้ามาร่วมประชุมประชาคมกระบวนการวางผังชุมชนของประชาชนส่วนใหญ่คือ เข้ามาร่วมประชุมประชาคมเพราะถูกเกณฑ์เข้ามาร่วม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะประชาชนยังมีค่านิยมการเข้าร่วมประชุมเพื่อรักษาสิทธิประโยชน์มากกว่าที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการวางผังชุมชนอย่างแท้จริง เพราะที่ผ่านมาพบว่า ประชาชนที่มาเข้าร่วมการประชุมมีน้อยมาก และจะเป็นคนเดิมๆ ที่เคยเข้าร่วม อีกทั้งภารกิจหน้าที่ในชีวิตประจำวันที่ไม่สามารถจะมาร่วมประชุมได้บ่อยครั้ง ความยึดเยื้อ ความน่าเบื่อในการประชุม ความยากในเนื้อหาในวาระประชุม ระยะทางในการเดินทางมาเข้าร่วมประชุม และการประชาสัมพันธ์ที่ไม่ทั่วถึง จึงส่งผลให้ประชาชนที่มาเข้าร่วมไม่นิยมที่จะแสดงความคิดเห็น เพื่อลดเวลาในการประชุมให้เสร็จไวไว จึงเห็นได้ว่า ประชาชนส่วนใหญ่เห็นด้วยกับรูปแบบการจัดประชุมรับฟังความคิดเห็นกลุ่มย่อย ด้วยรูปแบบการประชุมที่มีขนาดเล็กลง ดังนั้น องค์การบริหารส่วนตำบลหนองพอก ควรสร้างบรรยากาศในการประชุมย่อยแบบเป็นกันเอง ซึ่งจะมีความเหมาะสมกับบริบทของท้องถิ่นตน และยังสามารถลดความขัดแย้งได้ง่าย อีกทั้งประชาชนยังสามารถแสดงความคิดเห็น และรับรู้ข้อมูลข่าวสารได้อย่างทั่วถึง และชัดเจน สอดคล้องกับกับการศึกษาแนวทางเพื่อ

พัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางผังเมืองรวม เมืองหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดย อัญชณา กลั่นเกลตา (2554) พบว่า การจัดทำผังเมืองนั้น ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้าร่วมการประชุมรับฟังความคิดเห็น ซึ่งที่ผ่านมาพบว่า ประชาชนเข้าร่วมการประชุมน้อย การประชุมรับฟังความคิดเห็นนั้นมีความเหมาะสมน้อยด้วยปัจจัยด้านเวลา สถานที่ การประชาสัมพันธ์ที่ไม่ทั่วถึง และปัญหาด้านเนื้อหาที่เข้าใจยาก นอกจากนี้ยังพบว่า ประชาชนเห็นด้วยกับรูปแบบการจัดประชุมรับฟังความคิดเห็นกลุ่มย่อย ด้วยรูปแบบการประชุมที่มีขนาดเล็กลง บรรยากาศเป็นกันเองมากขึ้น เหมาะสมกับประเด็นอ่อนไหวและความขัดแย้ง อีกทั้งยังสามารถรับรู้ข้อมูลความคิดเห็นจากประชาชนอย่างทั่วถึง เพื่อจะได้ข้อมูลที่แท้จริงจากประชาชนที่จะเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม และสอดคล้องกับการจัดทำผังเมืองรวมเมืองเชียงใหม่ ฉบับปรับปรุง ครั้งที่ 3 ฉบับที่ 4 กบการมีส่วนร่วมของประชาชน จังหวัดเชียงใหม่ โดยจงวุฒิ ยุวศิลป์ (2556) จังหวัดเชียงใหม่ได้มีการดำเนินงานทางด้านผังเมือง และมีการประกาศบังคับใช้ผังเมืองรวมมาถึง 4 ฉบับ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2527 จนถึงประกาศกฎกระทรวงฉบับปัจจุบันปี พ.ศ.2555 (ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 3 ฉบับที่ 4) พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำผังเมืองรวมยังอยู่ในระดับต่ำและไม่มีประสิทธิภาพ พบว่า มีปัจจัยหลัก 2 ประการ คือ ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวผังเมืองอันจำกัด รวมถึงความรู้ด้านผลกระทบในด้านต่างๆ ที่มีต่อประชาชนและสังคม และปัญหาอันเกิดจากระบบกฎหมายและกลไกในการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมนั้นเอง

ตามวัตถุประสงค์ข้อ 2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลกับการให้ความรู้กับประชาชนในการวางผังชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลหนองพอก อำเภอชัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ดพบว่า ปัจจัยสำคัญเพื่อกำหนดแนวทางการให้ความรู้แก่ชุมชน ด้านแผนการให้ความรู้ นั้น พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่

เข้าใจว่าเป็นการจัดประชุมประชาคมเพื่อการสื่อสารสร้างความเข้าใจระหว่างผู้วางผังชุมชนกับประชาชน โดยได้รับข้อมูลข่าวสารการวางผังชุมชนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และจากหนังสือจากทางราชการ ในข้อมูลข่าวสารของสื่อมีความชัดเจน และเหมาะสม ประชาชนทราบว่าการวางผังชุมชนนั้นมีประโยชน์ต่อชุมชน แต่งบประมาณที่พัฒนาชุมชนมีไม่เพียงพอ และท้องถิ่นควรมีแหล่งงบประมาณที่พัฒนาชุมชนจากแหล่งอื่น เนื่องจากองค์การบริหารส่วนตำบลหนองพอก เป็นหน่วยงานท้องถิ่นที่มีขนาดเล็ก มีข้อจำกัดของงบประมาณในการจัดการดำเนินการโครงการแต่ละโครงการมีจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับความต้องการพัฒนาชุมชนของประชาชน ซึ่งไม่สามารถแก้ปัญหาระยะยาวของประชาชนได้ แต่ประชาชนส่วนใหญ่มีความเข้าใจในการวางผังชุมชนนั้น เป็นการจัดทำผังชุมชนดีขึ้น และเป็นการจัดระบบของการวางผัง ซึ่งควรกำหนดให้มีการประชุมประชาคมเป็นกลุ่มย่อยมากกว่า 2 ครั้งขึ้นไป เพื่อที่จะรับฟังความคิดเห็นในการวางผังชุมชนและผังเมืองรวมส่วนใหญ่ เคยเข้าร่วมประชุมประชาคมในกระบวนการวางผังชุมชน ซึ่งได้เข้าร่วมประชุมประชาคมในการวางผังชุมชนครบทุกครั้ง เคยแนะนำหรือชักชวนเพื่อนบ้านเข้าร่วมประชุมในการวางผังชุมชน แต่ไม่เคยเสนอความคิดเห็นหรือความต้องการในการประชุมประชาคมในกระบวนการวางผังชุมชน เหตุผลที่เข้ามามีส่วนร่วมในการประชุมรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในกระบวนการวางผังชุมชน พบว่า เพราะต้องการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และรักษาสิทธิประโยชน์ของตนเอง รวมทั้งอยากเข้ามามีส่วนร่วมและร่วมแสดงความคิดเห็น ประชาชนส่วนใหญ่คิดว่า การรับฟังความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมในกระบวนการประชาคมมีประโยชน์ ในส่วนของความรู้ความสามารถของเจ้าหน้าที่นั้น พบว่า มีความเหมาะสมในดำเนินงานเกี่ยวกับผังเมืองรวม และความรู้ความสามารถของเจ้าหน้าที่มีความเหมาะสมแล้ว ซึ่ง

เป็นการแสดงให้เห็นว่า เจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองพอกนั้นไม่เป็นปัญหาและอุปสรรคในปัจจัยสำคัญเพื่อกำหนดแนวทางการให้ความรู้แก่ประชาชนในกระบวนการวางผังชุมชน สำหรับด้านกฎหมาย พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ในเรื่องกฎหมาย พรบ.ผังเมืองรวม พรบ.ควบคุมอาคาร และพรบ.ชุดดินถมดิน แต่ทราบถึงกระบวนการวางและจัดทำผังชุมชน และผังเมืองรวมตาม พรบ.ผังเมืองรวม พ.ศ. 2518 ในระดับมาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ประชาชนในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองพอกนั้นมีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการวางผังเมือง ผังชุมชน แต่ยังคงมีความเข้าใจในเนื้อหาของกฎหมายที่เกี่ยวข้องไม่เพียงพอ อาจเป็นเพราะเนื้อหาของกฎหมายค่อนข้างทำความเข้าใจได้ยาก จึงทำให้ประชาชนไม่ค่อยสนใจในเรื่องของกฎหมาย แต่เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่เคยได้เข้าร่วมประชุมประชาคมในกระบวนการวางผังชุมชน จึงมีความเข้าใจแล้วว่า การวางผังเมืองนั้นเป็นการวางแผนและพัฒนาเมืองเพื่อให้ประชาชนในเขตพื้นที่วางผังนั้น มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และเริ่มกลัวว่าตนจะเป็นผู้เสียผลประโยชน์ จึงต้องการแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ในลักษณะที่มีการจัดประชุมเป็นกลุ่มย่อยประชาคม เพื่อที่จะได้แสดงออกซึ่งความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ ดังนั้น องค์การบริหารส่วนตำบลหนองพอกจึงควรมีการปรับปรุงรูปแบบการจัดประชุมประชาคมในลักษณะกลุ่มย่อย เพื่อเป็นการสะดวกต่อการเรียนรู้ถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง กระบวนการวางผังเมือง ผังชุมชน และถ่ายทอดการแสดงความคิดเห็น อีกทั้งยังเป็นการลดความขัดแย้งและความเครียดในบรรยากาศการประชุมอย่างเป็นทางการอีกด้วย สอดคล้องกับการศึกษาความรู้ความเข้าใจของประชาชนในด้านผังเมืองและกระบวนการบังคับใช้กฎกระทรวงในเขตผังเมืองรวมเมืองพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยสุเทพ เจียมทิพย์ (2552) เพื่อศึกษาความรู้ความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับผังเมืองและการผังเมืองรวม

พูนพูน จังหวัดสุราษฎร์ธานี และเพื่อศึกษากระบวนการบังคับใช้กฎกระทรวงและผังเมืองรวมเมืองพูนพูน พบว่า เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจในด้านการวางผังเมืองรวม แต่ยังคงขาดความเข้าใจในเรื่องการดำเนินการตามขั้นตอนของ พ.ร.บ.การผังเมือง 2518 และการวางและจัดทำผังเมืองรวมในท้องถิ่น ขาดการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ทางวิทยุกระจายเสียงที่สามารถรับฟังได้หรือหนังสือพิมพ์ในท้องถิ่นให้ประชาชนทราบไม่น้อยกว่า 1 เดือน ในส่วนของการบังคับใช้กฎกระทรวงประชาชนเกือบทั้งหมดยังไม่ทราบถึงการปฏิบัติตามกฎกระทรวงและผังเมือง โดยเฉพาะในเรื่องของการลงโทษเมื่อกระทำผิดต่อการบังคับใช้กฎกระทรวงและผังเมืองรวมเมืองพูนพูน และสอดคล้องกับการศึกษาแนวทางเพื่อพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางผังเมืองรวม เมืองหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ของอัญญา กลิ่นเกล้า (2554) พบว่า การจัดทำผังเมืองนั้น ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้าร่วมการประชุมรับฟังความคิดเห็น ซึ่งที่ผ่านมาพบว่าประชาชนเข้าร่วมการประชุมน้อย การประชุมรับฟังความคิดเห็นนั้นมีความเหมาะสมน้อยด้วยปัจจัยด้านเวลา สถานที่ การประชาสัมพันธ์ที่ไม่ทั่วถึง และปัญหาด้านเนื้อหาที่เข้าใจยาก นอกจากนี้ยังพบว่า ประชาชนเห็นด้วยกับรูปแบบการจัดประชุมรับฟังความคิดเห็นกลุ่มย่อย ด้วยรูปแบบการประชุมที่มีขนาดเล็กลง บรรยากาตเป็นกันเองมากขึ้น เหมาะสมกับประเด็นอ่อนไหวและความขัดแย้ง อีกทั้งยังสามารถรับรู้ข้อมูลความคิดเห็นจากประชาชนอย่างทั่วถึง เพื่อจะได้ข้อมูลที่แท้จริงจากประชาชนที่จะเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมและสอดคล้องกับ อนุวงศ์ ชาบุดร (2543) ได้ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางผังเมืองรวม ศึกษาเฉพาะกรณี ผังเมืองรวมเมืองพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี เพื่อศึกษาขั้นตอนและรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางผังเมืองรวม เพื่อศึกษาปัจจัยกลไกและช่องทางที่มีผลต่อ

การเพิ่มการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางผังเมืองรวม พบว่า ขั้นตอนและรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางผังเมืองที่ผ่านมาพบว่า ประชาชนไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนทุกขั้นตอน ได้แก่ การเข้าประชุม การสำรวจวิเคราะห์ผังเมืองร่วมกับหน่วยงานราชการ และการเป็นกรรมการในการจัดทำผังเมืองรวม ส่งผลให้การศึกษามีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในระดับต่ำ แต่ประชาชนส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีในทางบวกต่อการวางผังเมืองรวม คือ ต้องการเห็นชุมชนของตนเองมีความเป็นระเบียบสวยงาม ส่งผลให้ประชาชนส่วนใหญ่เห็นด้วยมากกับการวางผังเมืองรวมระหว่างประชาชนกับภาครัฐ

ตามวัตถุประสงค์ข้อ 3 เพื่อเสนอแนวทางการจัดทำแผนเกี่ยวกับการให้ความรู้ในการจัดทำกรวางผังชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลหนองพอก อำเภอห้วยทับูนี จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการให้มีการรณรงค์ให้ความรู้กับประชาชนในเรื่องผังเมืองมากขึ้น พร้อมทั้งเห็นด้วยว่า การจัดประชุมประชาคมเป็นการสื่อสารความเข้าใจระหว่างผู้วางผังชุมชนกับประชาชนเพื่อทำความเข้าใจในกระบวนการวางผังชุมชน เป็นการร่วมกันพัฒนาพื้นที่ด้วยการผ่านการประชาคม ซึ่งในการจัดประชุมแต่ละครั้งควรแบ่งพื้นที่ในการจัดประชุมเพื่อความสะดวกในการเดินทางมาร่วมประชุมประชาชน ซึ่งต้องให้เจ้าหน้าที่เป็นผู้ชี้แจงใช้ศัพท์หรือถ้อยคำที่เข้าใจง่ายต่อประชาชน และควรจัดตั้งผู้ประสานงานทางด้านผังชุมชนและผังเมืองรวมในระดับชุมชนเนื่องจากประชาชนรับรู้ถึงการได้รับประโยชน์จากในด้านการประชุมประชาคมในกระบวนการวางผังชุมชนมาก แต่กระนั้นในกระบวนการวางผังชุมชนก็ควรที่จะให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทุกขั้นตอน มีการประสานงานกับผู้นำชุมชน และควรใช้สื่อที่มีความเหมาะสม ความชัดเจนของข้อมูลข่าวสาร แม้แต่ความรู้ความสามารถของเจ้าหน้าที่ผู้ให้ข้อมูลด้วยเช่นกัน และควรรับฟังความคิดเห็นและการมีส่วนร่วม

ร่วมในกระบวนการประชาคมของประชาชนด้วย เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจในข้อมูลของการมีส่วนร่วมในกระบวนการวางผังชุมชนมาก แต่มีความสะดวกในการเดินทางมาร่วมประชุม ในขณะที่ควรมีปรับปรุงในเรื่องของการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการวางผังชุมชน ความขัดแย้งในชุมชน และงบประมาณที่พัฒนาชุมชน ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่ทราบถึงกระบวนการวางและจัดทำผังชุมชน และผังเมืองรวมตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องสอดคล้องกับกรวิภา วิลาชัย (2544) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางผังเมือง : กรณีศึกษาการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในกระบวนการจัดทำผังเมือง เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางและจัดทำผังเมือง และศึกษาวิเคราะห์กระบวนการวางและจัดทำผังเมืองผ่านช่องทางการมีส่วนร่วมของประชาชน และขั้นตอนของการประชุมรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในการวางและจัดทำผังเมืองรวม พบว่า ประชาชนให้ความสนใจมาร่วมประชุมจำนวนน้อยมาก ซึ่งอาจจะมีสาเหตุมาจากการประชาสัมพันธ์ไม่เพียงพอ วันและเวลาในการจัดประชุมไม่เหมาะสม หรืออาจจะเป็นกลุ่มที่เห็นชอบกับการดำเนินการวางและจัดทำผังเมืองของกรมโยธาธิการและผังเมืองแล้วจึงไม่มาร่วมการประชุม เจ้าหน้าที่ใช้คำศัพท์เทคนิคทางวิชาการมากเกินไปยากต่อการเข้าใจของประชาชนนั่นเอง

2. ผลการศึกษาจากแบบสัมภาษณ์

ผลการศึกษา พบว่าแนวทางการให้ความรู้ในกระบวนการวางผังชุมชน ประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่า ควรจะให้มีการณรงค์ให้ความรู้กับประชาชนในเรื่องผังเมืองมากขึ้น และการจัดประชุมประชาคมในการวางผังชุมชนควรแบ่งพื้นที่ในการจัดประชุมเพื่อความสะดวกในการเดินทางมาร่วมประชุมประชาคม ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนได้รับประโยชน์จากในด้านการประชุมประชาคมในกระบวนการวางผังชุมชนมากขึ้น เพราะการจัดประชุมประชาคมในกระบวนการวางผังชุมชน

เป็นการร่วมกันพัฒนาพื้นที่ ควรให้เจ้าหน้าที่เป็นผู้ชี้แจงด้วยการใช้ศัพท์หรือถ้อยคำที่เข้าใจง่ายต่อประชาชน ผ่านการประสานงานกับผู้นำชุมชน ควรจัดตั้งผู้ประสานงานทางด้านผังชุมชนและผังเมืองรวม ส่วนมากประชาชนเข้าใจดีว่า การจัดประชุมประชาคมเป็นการสื่อสารความเข้าใจระหว่างผู้วางผังชุมชนกับประชาชน ซึ่งมีความชัดเจนของข้อมูลข่าวสาร แต่ควรที่จะให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทุกขั้นตอนในกระบวนการวางผังชุมชน อีกทั้งความเหมาะสมของสื่อ ความรู้ความสามารถของเจ้าหน้าที่ รูปแบบการจัดประชุมควรรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในการวางผังชุมชน เพราะจะก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางผังเมือง ซึ่งการที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางผังเมืองจะเป็นประโยชน์ต่อตัวเองและชุมชน แม้ว่าจะมีการรับฟังความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมในกระบวนการประชาคมในระดับมาก แต่ประชาชนส่วนมากยังคงไม่เข้าใจในข้อมูลสอดคล้องกับ สุเทพ เจริญภักดิ์ (2552) ได้ศึกษาความรู้ความเข้าใจของประชาชนในด้านผังเมืองและกระบวนการบังคับใช้กฎกระทรวงในเขตผังเมืองรวมเมืองพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อศึกษาความรู้ความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับผังเมืองและการผังเมืองรวมพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี และเพื่อศึกษากระบวนการบังคับใช้กฎกระทรวงและผังเมืองรวมเมืองพุนพิน พบว่าเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจในด้านการวางผังเมืองรวม แต่ยังคงขาดความเข้าใจในเรื่องการดำเนินการตามขั้นตอนของ พ.ร.บ.การผังเมือง 2518 และการวางและจัดทำผังเมืองรวมในท้องที่ขาดการโฆษณาประชาสัมพันธ์ทางวิทยุกระจายเสียงที่สามารถรับฟังได้หรือหนังสือพิมพ์ในท้องที่ให้ประชาชนทราบไม่น้อยกว่า 1 เดือน ในส่วนของการบังคับใช้กฎกระทรวงเจ้าหน้าที่ยังคงขาดความรู้ ความเข้าใจในการปฏิบัติตามผังเมืองรวม ในส่วนของประชาชนนั้น ส่วนมากไม่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องผังเมือง

รวม โดยเฉพาะในเรื่องของการวางผังเมืองในประเด็นของกฎกระทรวง และประชาชนเกือบทั้งหมดยังไม่ทราบถึงการปฏิบัติตามกฎกระทรวงและผังเมือง โดยเฉพาะในเรื่องของการลงโทษเมื่อกระทำผิดต่อการบังคับใช้กฎกระทรวงและผังเมืองรวมเมืองพุนพิน

การเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนและการให้ความรู้ประชาชนในการวางผังเมือง มีความคิดที่สอดคล้องกันว่า การประชุมรับฟังความคิดเห็นที่จัดขึ้นนี้เหมาะสม เจ้าหน้าที่ที่มีความเหมาะสมในระดับมาก แต่ก็มีความขัดแย้งในชุมชนมากเช่นกัน จึงควรมีการปรับปรุงในเรื่องของการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการวางผังชุมชน การชี้แจงข้อซักถามของเจ้าหน้าที่ในการประชุมรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในปีปัจจัยสำคัญเพื่อกำหนดแนวทางการให้ความรู้แก่ประชาชนในกระบวนการวางผังชุมชนและผังเมืองรวม นอกจากนี้ประชาชนส่วนใหญ่ทราบถึงกระบวนการวางและจัดทำผังชุมชน และผังเมืองรวมตาม พรบ.ผังเมืองรวมพ.ศ. 2518 พรบ.ผังเมืองรวม พรบ.การผังเมือง พ.ศ. 2518 พรบ.ควบคุมอาคาร พรบ.ขุดดิน ถมดินในระดับปานกลาง สอดคล้องกับการศึกษาแนวทางเพื่อพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางผังเมืองรวม เมืองหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดย อัญชณา กลั่นเกล่า (2554) พบว่า การวางผังเมืองนั้นถือเป็นการวางแผนและพัฒนาเมืองเพื่อให้ประชาชนในเขตพื้นที่วางผังนั้น มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยการจัดทำผังเมืองนั้นเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้าร่วมการประชุมรับฟังความคิดเห็น ซึ่งที่ผ่านมาพบว่า ประชาชนเข้าร่วมการประชุมน้อย เนื่องจากประชาชนมีความคิดเห็นว่าการประชุมรับฟังความคิดเห็นนั้นมีความเหมาะสมน้อยด้วย ปัจจัยด้านเวลา สถานที่ การประชาสัมพันธ์ที่ไม่ทั่วถึง และปัญหาด้านเนื้อหาที่เข้าใจยาก นอกจากนี้ยังพบว่า ประชาชนเห็นด้วยกับรูปแบบการจัดประชุมรับฟังความคิดเห็นกลุ่มย่อย ด้วยรูปแบบการประชุมที่มีขนาดเล็กลง บรรยายภาพเป็น

กันเองมากขึ้น เหมาะสมกับประเด็นอ่อนไหวและความขัดแย้ง อีกทั้งยังสามารถรับรู้ข้อมูลคิดเห็นจากประชาชนอย่างทั่วถึง โดยได้ข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมในการวางผังเมืองว่า ควรปรับปรุงให้มีการประชุมกลุ่มย่อยด้วยร่วมด้วย โดยจัดแยกตามแต่ละการตรวจสอบการประชาสัมพันธ์ว่า เป็นไปตามเป้าหมายหรือไม่ และควรเปิดโอกาสให้ประชาชนรกรากหญ้าได้เข้ามามีส่วนร่วมได้แทนที่จะเป็นกลุ่มที่มีการจัดตั้งขึ้นมาเพื่อประโยชน์ส่วนตนนั้นจะทำให้ขั้นตอนการประชุมรับฟังความคิดเห็นของประชาชนนั้นได้พบปัญหาและข้อคิดเห็นที่แท้จริงจากประชาชนที่จะเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

สรุป

การศึกษาปัจจัยสำคัญเพื่อกำหนดแนวทางการให้ความรู้แก่ประชาชนในกระบวนการวางผังชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลหนองพอก อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด สามารถสรุปได้ว่าปัญหาที่ส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองพอก ขาดความรู้เกี่ยวกับการวางผังชุมชนและผังเมืองรวม คือ การเข้าร่วมประชุมที่ไม่เคยเสนอความคิดเห็นหรือความต้องการในการประชุมกระบวนการวางผังชุมชน ถึงแม้ว่า ประชาชนจะมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการวางผังชุมชนอยู่ในระดับมาก แต่ความเข้าใจและทราบถึงเนื้อหากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผังเมือง/ผังชุมชนมีน้อยมาก เนื่องจากกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผังเมือง/ผังชุมชนมีเนื้อหาใจความที่เข้าใจยาก รวมถึงปัญหาในด้านจำนวนเจ้าหน้าที่บุคลากรไม่เพียงพอ ซึ่งทางองค์การบริหารส่วนตำบลหนองพอกควรมีแนวทางการจัดทำแผนเกี่ยวกับการให้ความรู้ในการจัดทำกรวางผังชุมชน ด้วยการรณรงค์ให้ความรู้กับประชาชนในเรื่องผังเมืองมากขึ้น การจัดประชุมประชาคมเพื่อสื่อสารความเข้าใจระหว่างผู้วางผังชุมชนกับประชาชน ด้วยการแบ่งพื้นที่ในการจัดประชุมเป็นกลุ่มย่อย เพื่อให้ประชาชนได้รับ

ประโยชน์จากการประชุมประชาคมในกระบวนการวางแผนชุมชน โดยเฉพาะการให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผังเมือง/ผังชุมชน เพื่อให้ประชาชนได้รับความรู้ ข้อมูลข่าวสาร และมีการแลกเปลี่ยนรับฟังข้อคิดเห็นจากประชาชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยยังมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

- ควรมีการรณรงค์ ประชาสัมพันธ์ ให้ความรู้ ข้อมูลข่าวสารกับประชาชนผ่านสื่อต่างๆ อย่างกว้างขวาง ทัวถึง และต่อเนื่องอย่างเป็นรูปธรรม

- ควรจัดกิจกรรมเพื่อกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนชุมชนมากขึ้น โดยการชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ของการวางแผนเมืองรวม และชี้แจงความจำเป็นและความสำคัญของการวางแผนเมือง

- ควรจัดกิจกรรมการรวมกลุ่ม- เสวนาต่างๆ แบบกลุ่มย่อย โดยเฉพาะการให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผังเมือง/ผังชุมชน เพื่อให้ความรู้ ข้อมูลข่าวสาร และรับฟังข้อคิดเห็นจากประชาชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อให้เกิดเป็นความตระหนัก และหากสามารถทำให้แพร่หลายในวงกว้าง จะทำให้เกิดกระบวนการสร้างสรรค์สังคมแห่งภูมิปัญญา และจะกลายเป็นเครื่องมือขับเคลื่อนสังคมไปข้างหน้าอย่างมีทิศทาง และส่งผลนำไปสู่การแก้ไขปัญหาในพื้นที่ได้ในระยะยาว

- ควรมีการกำหนดมาตรการทางกฎหมายต่างๆ เพื่อใช้ในการบังคับหรือส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ภาครัฐจัดทำขึ้น เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม

- ควรจะประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเรื่องการผังเมืองในเชิงรุก รวมทั้งการจัดกิจกรรม เพื่อให้ความรู้และชี้แจงให้ประชาชน ภาคเอกชน และหน่วยงานของรัฐ ให้เกิดความเข้าใจว่าเพราะเหตุใดจึงต้องมีการวางแผนเมืองรวม โดยผ่านสื่อทุกประเภทอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง อย่างเป็นระบบด้วยการใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ชัดเจน และเหมาะสมกับผู้รับ เพื่อเป็นการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในคุณประโยชน์ของการวางแผนเมืองและความจำเป็นที่มีต่อการพัฒนา สร้างความรู้สึกที่ดีให้ประชาชนทุกกลุ่มได้ มีความรักและหวงแหนปกป้อง ดูแล ร่วมพัฒนาชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ให้มีการพัฒนาเมืองที่น่าอยู่อย่างยั่งยืน รวมทั้งเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของภาครัฐ เพื่อรักษาสีทธิ และผลประโยชน์ของตนเอง

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความรู้ณาและความช่วยเหลือจาก ดร.ดิฐา แสงวัฒนะชัย อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ทุกท่าน และคณาจารย์ทุกท่าน ที่ให้คำชี้แนะและสนับสนุนให้กำลังใจ ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

เอกสารอ้างอิง

- กรวิภา วิลลาชัย. (2544). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางผังเมือง: กรณีศึกษาการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในกระบวนการจัดทำผังเมืองรวม*. วิทยานิพนธ์การวางแผนภาค และเมืองมหาบัณฑิต สาขาการวางผังเมือง, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จงวุฒิ ยุวศิลป์. (2556). *การจัดทำผังเมืองรวมเมืองเชียงใหม่ฉบับปรับปรุง ครั้งที่ 3 ฉบับที่ 4 กับการมีส่วนร่วมของประชาชน*. ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการเมืองและการปกครอง. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ชูศรี วงศ์รัตน์. (2541). *เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย*. พิมพ์ครั้งที่ 7 กรุงเทพฯ : เทพเนรมิตการพิมพ์.
- เยาวลักษณ์ จันทมาศ. (2556) *ทรัพยากรและชุมชน*. พิมพ์ที่ บริษัท ศูนย์การพิมพ์แก่นจันทร์ จำกัด : กรุงเทพฯ.
- สุเทพ เจียมทิพย์. (2552). *ความรู้ความเข้าใจของประชาชนในด้านผังเมืองและกระบวนการบังคับใช้กฎกระทรวงในเขตผังเมืองรวมเมืองพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี*. รายงานการศึกษาอิสระ ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อนุวงศ์ ชาบุตร. (2543). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางผังเมืองรวม ศึกษาเฉพาะกรณี ผังเมืองรวมเมืองพุนพิน จังหวัดชลบุรี*. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารทั่วไป บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.
- อัญชนา กลั่นเกลา. (2554). *แนวทางเพื่อพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางผังเมืองรวมเมืองหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์*. วิทยานิพนธ์การวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมมหาบัณฑิต ภาควิชาการออกแบบและวางผังชุมชนเมือง. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ผลกระทบของศักยภาพการตรวจสอบภายในที่มีต่อประสิทธิภาพการบริหารความเสี่ยงและการเป็นที่ยอมรับจากลูกค้าของอุตสาหกรรมเคมีภัณฑ์ในประเทศไทย

Internal audit competency of Firms within Chemical products of Thailand: Impacts on Risk management efficiency and Client acceptance

ณัฐวงศ์ พูนพล¹, กฤตยา แสงบุญ¹
Nuttavong Poonpool¹, Krittaya Sangboon¹

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทดสอบผลกระทบของศักยภาพการตรวจสอบภายในที่มีต่อการเป็นที่ยอมรับจากลูกค้า ภายใต้เงื่อนไขที่กำหนดให้ประสิทธิภาพการบริหารความเสี่ยงเป็นตัวแปรคั่นกลางสำหรับอุตสาหกรรมเคมีภัณฑ์ในประเทศไทย โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้บริหารฝ่ายตรวจสอบภายใน อุตสาหกรรมเคมีภัณฑ์ในประเทศไทย จำนวน 328 คน และใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์การถดถอยแบบกำลังสองน้อยที่สุด ผลการวิจัย พบว่า 1) ผลกระทบของศักยภาพการตรวจสอบภายใน มีผลต่อประสิทธิภาพการบริหารความเสี่ยง โดยมีวัฒนธรรมองค์กรเป็นตัวแปรแทรกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.1$) และ 2) ผลกระทบของประสิทธิภาพการบริหารความเสี่ยง มีผลต่อการยอมรับของลูกค้า ภายใต้เงื่อนไขที่กำหนดให้ความสามารถตรวจสอบได้เป็นตัวแปรแทรกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.01$)

คำสำคัญ : ศักยภาพการตรวจสอบภายใน, ประสิทธิภาพการบริหารความเสี่ยง, การเป็นที่ยอมรับจากลูกค้า, วัฒนธรรมองค์กร, ความสามารถในการตรวจสอบได้

Abstract

This article is aimed at the effects of internal audit competency on client acceptance under risk management efficiency as mediating variable within chemical products of Thailand. The samples were 328 chief internal audit officers who participated in the production of chemical products of Thailand. A questionnaire was used to collect the data. The ordinary least squares (OLS) regression analysis was employed for data analysis. The results indicate that the

¹ อาจารย์, คณะการบัญชีและการจัดการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ประเทศไทย

¹ Lecturer, Mahasarakham Business School, Mahasarakham University, THAILAND

relationships between internal audit competency and risk management efficiency, where corporate culture is taken as a moderator significantly at ($p < 0.1$). Moreover, the strong positive risk management efficiency could be given higher value and increase the opportunities for client acceptance significantly at ($p < 0.01$).

Keywords: internal audit competency, risk management efficiency, client acceptance, corporate culture, and auditability.

Introduction

Internal audit competency is a key factor involved in helping organizations achieve firm's objectives (Ashbaugh-Skaife, et al., 2007). A primary focus area of internal audit competency as it is concerned with audit capability to evaluating and improving the effectiveness of risk management, internal control and best practice processes in an organization (Alzeban and Gwilliam, 2014). These are still important roles for internal audit functions, internal auditor competency should be designed to add value and improve an organizational operations with management to systematically review systems and operations (Arel, 2010).

At present, many internal audit functions enable internal audit competency to do job effectively. In this research identifies that both professional ethic and technical expertise of internal audit competencies. Professional ethic is character that provides the inner motivation and strength to do what is right and good (Nuttavong and Krittaya, 2014). And technical expertise is an important capability both academic and profession which able to use several tools of internal audit to get success. (Bandyopadhyay, et al., 2014).

Internal audit competency under corporate culture has become increasingly important as its organizational development advantages have become more widely known until internal audit competency helps to ensure risk management efficiency (Barua, et al., 2010).

Risk management efficiency concerns matters that contribute to the likelihood of the internal auditor achieving the fundamental objective of obtaining reasonable assurance that the financial report as a whole is free of material misstatement, and the auditor ensures any deficiencies detected are addressed or communicated through the internal audit report (Botez, 2012).

The objective of risk management efficiency is to manage uncertainty and actions taken to: identify; assess; monitor; and reduce the impact of risks to business. The efficiency of risk management plan with appropriate risk management strategies can minimize costly and stressful problems, and may also reduce insurance claims and premiums or call that risk management efficiency (Botez, 2012).

Risk management efficiency is a vital tool in helping client acceptance through challenging auditability. Incorporating a risk management efficiency as part of operational

activity and strategic decision making will help to improve client acceptance from providing a high quality, value priced good or service as well as high quality customer care, always on time, and arrive when the client demands it (Chahine and Filatotchev, 2011).

Developing models for effects of internal audit competency on client acceptance via risk management efficiency as mediator is a challenge as the literature on internal audit competency is vast, varied, and evolving. These have motivated researches to continue to develop improved models with research question.

Research Objective

The purpose of this study is to test the effects of internal audit competency on client acceptance via risk management efficiency as a mediator. The research questions of the study are as follows: How does the internal audit competency affect the risk management efficiency via corporate culture as a moderator? How does risk management efficiency affect client acceptance via auditability as a moderator? And, how does internal audit competency influence client acceptance via risk management efficiency as a mediator?

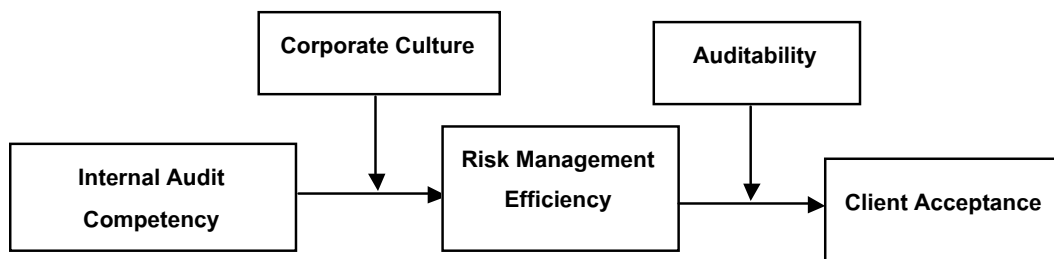

Figure1

The effects of internal audit competency on client acceptance of the firms within Chemical product of Thailand

Relevant Literature Review

The research model of this study is illustrated in figure 1. This model shows the effects of internal audit competency consist of professional ethic and technical expertise on client acceptance via the risk management efficiency as a mediator. This research model is explained as follows.

1. Effects of professional ethic

A code of ethics is necessary and appropriate for the profession of internal auditing, founded as it is on the trust placed in its objective assurance about risk management efficiency, internal control and governance (Boyce, 2014). Professional ethics have four components. It includes integrity, objectivity, confidentiality, and professional behavior (Dixon, et al., 2004).

Professional Integrity is honesty, fair dealing, trustworthy and free from conflict of interest. Professional Objectivity is the careful use of protracted procedures and test to arrive to a conclusion such that a similar independent test by another person would give the same conclusion (Ardelean, 2013). Professional Confidentiality is respect confidentiality of information acquired during the course of performing professional services and should not use or disclose or appear to use any such information without proper and specific authority or for personal advantage or advantage of the third party unless there is a legal or professional right or duty to disclose (Grandgenett, 2010). Professional behavior is an obligation on professional accountants to comply with relevant laws and regulations and avoid any action that may bring discredit to profession (Farahani, 2012).

The surveys found a number of challenges remain in implementing effective ethics and compliance risk management programs. These challenges and proposes solutions that ethics and compliance professionals can integrate into these efforts to improve risk management efficiency via corporate culture as moderator (Eschenfelder, 2011).

Increasingly, professional ethics and compliance risk management requires a corporate culture. An important factors of corporate culture is the collaboration of companies need implement integrated risk management processes that work together to define and identify risks, educate workers, detect violations, conduct investigations and

continually fortify the corporate culture (Le Menestrel and Van Wassenhove, 2009).

Thus, professional ethic seems to have a positive relationship with risk management efficiency via corporate culture as a moderator. Therefore, the following hypotheses are posited:

Hypothesis 1a: The higher the professional ethic of internal audit competency the more the firm achieve greater risk management efficiency.

Hypothesis 2a: Corporate culture will positively moderate the professional ethic of internal audit competency to risk management efficiency.

2. Effects of technical expertise

Technical expertise refer to maintaining professional knowledge and skill at the level required to ensure that employers receive competent professional services and to act diligently in accordance with applicable technical and professional standards when offering services (Everett and Tremblay, 2014). Technical expertise consists of communication and audit reporting and sampling capability.

Firstly, communication capability are an important knowledge and skill to be used for obtaining and confirming information and facts about the way systems and controls are being operated. At the same time they represent an opportunity to create and maintain good relations between the audit department and its clients, and to impress the client with the professionalism of internal audit (Daniela and Attila, 2013).

Secondly, audit reporting capability is knowledge and skill to be used for an assurance on the system under review; and

form the basis of the overall assurance on the internal control system to be provided in reports to the head of the organization (Martin, et al., 2014).

Finally, sampling capability is knowledge and skill obtaining evidence to form a view and provide recommendations for improvement regarding the soundness and application of accounting, financial and operational controls of an organization. The evidence has to be sufficient, relevant and reliable (Munteanu and Zaharia, 2014).

Technical expertise of internal audit competency is helping organizations improve risk management efficiency is to preserve the value created by company activities and to avoid the occurrence of negative events (Simon, et al., 2014).

However, the important of the corporate culture as moderating of internal audit competency affect risk management efficiency because the corporate culture is the degree to which individuals understand that risk and compliance rules apply to everyone as risk management efficiency. (Munteanu and Zaharia, 2014)

Thus, technical expertise seems to have a positive relationship with risk management efficiency via corporate culture as a moderator. Therefore, we posit the hypotheses as follows:

Hypothesis 1b:The higher technical expertise of internal audit competency the more firms achieve greater risk management efficiency.

Hypothesis 2b:Corporate culture will positively moderate the technical expertise of

internal audit competency to risk management efficiency.

3. Consequences of risk management efficiency

Risk management refer to the systematic process of understanding; evaluating and addressing these risks to maximize the chances of objectives being achieved and ensuring organizations, individuals and communities are sustainable (Bruce, 2014).

Risk management efficiencies consist of internal environment all-round; risk assessment validity; risk response timeliness; control activities complete; information and communication clearing; monitoring reliability Cheng, et al., 2012).

Moreover, the strong positive risk management efficiency could be given higher value and increase the opportunities for client acceptance (Oprean, 2014).

Thus, this research implies that a firm with high risk management efficiency under auditability will gain high client acceptance. Hence, the following hypotheses are proposed:

Hypothesis 3: The risk management efficiency will have a positive relationship with client acceptance.

Hypothesis 4: Auditability will positively moderate the risk management efficiency to client acceptance.

Research Methods

1. Sample

For this research, data from industrial estate authority are used due to their availability and significant indicator to identify economic

situation in Thailand. The sample was selected from the firms within chemical product of Thailand with simple random sampling. A mailed survey was used for data collection. The key participants in this study were chief internal audit officers within chemical industry of Thailand. Of the surveys completed and returned, only 328 were usable. The effective response rate and usable was approximately 29.95% (Aaker, Kumar and Day, 2001). However, the non-response bias did not appear to be a problem in the study on an overall basis.

2. Measure

All the variables were obtained from the survey. The independent variables include professional ethic and technical expertise. Internal audit competency was measured on 5-point Likert scales (e.g., 5 = Strongly Agree, 4 = Agree, 3 = Neutral, 2 = Disagree, 1 = Strongly Disagree).

Most of the scales employed have been adopted from the existing and validated scales used in the extant literature to fit the current situation. Risk management efficiency is measured by the mediator variable that deals with internal audit competency and client acceptance. Risk management efficiency was measured on 5-point Likert scales (e.g., 5 = Strongly Agree, 4 = Agree, 3 = Neutral, 2 = Disagree, 1 = Strongly Disagree).

Beyond the dependent, independent, and mediator variables, this paper included corporate culture as a moderator variable that provides internal audit competency and may shift the risk management efficiency. Moreover, auditability as a moderator variable provides

risk management efficiency and may have higher client acceptance. Researcher is measured these variable. All variables used is a five point Likert-type scale ranging from one (strongly disagree) to five (strongly agree). In addition, the control variables are firm age and size. Firm age was measured by the number of years a firm has been in existence with a dummy variable (e.g., number of years since 1 – 10 = 1, other = 0) (Zahra, Ireland and Hitt, 2000). The firm's size was measured with the number of employees in a firm with a dummy variable (e.g., number of employees from 1 to 500 = 1, others = 0) (Arora and Fosfuri, 2000).

3. Method

Confirmatory factor analysis (CFA) was employed to investigate the validity of constructs. Furthermore, factor scores were used to estimate for regression analysis.

This research demonstrates the results of factor loading and Cronbach's alpha coefficients. All factor loadings are greater than 0.6 (Hair et al., 2006) and are statistically significant. Cronbach's alpha of all variables are greater than 0.7 (Nunnally and Berstein, 1994). Overall, the results indicate the reliability and validity of these constructs.

The ordinary least squares (OLS) regression analysis was employed to estimate parameters in hypotheses testing. Two equation models are shown as follows:

$$\text{Equation 1: RME} = \beta_{01} + \beta_{11} \text{PE} + \beta_{21} \text{TE} + \beta_{31} \text{CC} + \beta_{41} (\text{CC}) + \beta_{51} (\text{TE} * \text{CC}) + \beta_{61} \text{FA} + \beta_{71} \text{FS} + \varepsilon$$

$$\text{Equation 2: CA} = \beta_{02} + \beta_{82} \text{RME} + \beta_{92} \text{AUD} + \beta_{102} (\text{RME} * \text{AUD}) + \beta_{112} \text{FA} + \beta_{122} \text{FS} + \varepsilon$$

Where PE is Professional ethic; TE is Technical Expertise; CC is Corporate Culture; RME is Risk Management Efficiency; AUD is Auditability; CA is Client Acceptance; FA is Firm Age; FS is Firm Size as measured by dummy variable; ϵ is error term.

Results and Discussion

Table 1 shows the descriptive statistics and correlation matrix between variables analyzed by Pearson correlation coefficients. Although it indicates a high correlation between independent variables, it does not have severe multicollinearity problems according to the VIF range from 1.00 to 6.23 (Hair et al., 2006).

1. Impacts of internal audit competency on its consequence

Table 2 presents the results of OLS regression analysis of the relationships between internal audit competency and risk management efficiency via corporate culture as a moderator. To inference hypotheses 1a – 1b whether examines the relationship between internal audit competency (e.g., includes professional ethic and technical expertise) and risk management efficiency. The result shows that there are both independent variables consisting of professional ethic and technical expertise have a significant positive effect on risk management efficiency ($\beta_1 = .074, P < 0.01$; $\beta_2 = .065, P < 0.1$) That is, hypotheses 1a and 1b are supported.

Hypotheses 1a, resent research shows that profession ethic can be performing their duties with objectivity, due diligence and professional care, in accordance with

professional standards as well as serve in the interest of stakeholders in a lawful manner, while maintaining high standards of conduct and character, and not discrediting their profession or the association (Farahani, 2012). Thus, these professional ethic gain valuable insight into assess overall effectiveness and target improvements about risk management efficiency (Brannigan, 2012).

Hypothesis 1b, resent research shows that Technical expertise of internal audit competency is helping organizations improve risk management efficiency is to preserve the value created by company activities and to avoid the occurrence of negative events (Simon, et al., 2014).

Thus, professional ethic and technical expertise are important factors used to gain operating opportunities in achieving risk management efficiency. Firms with a greater degree of these three independents appear to have higher risk management efficiency.

2. Impacts of risk management efficiency on its consequence

Table 3 presents the results of the relationships between risk management efficiency into client acceptance via auditability. To inference hypotheses 3 whether examines the relationship between risk management efficiency and client acceptance. The result shows that risk management efficiency has a significant positive effect on client acceptance ($\beta_8 = .054, P < 0.1$). That is, hypotheses 3 are supported.

3. Moderator effect of corporate culture on internal audit competency into risk management efficiency

Table 2 presents the results of the relationships between internal audit competencies on risk management efficiency via corporate culture as a moderator. Interestingly, effectiveness of professional ethic and technical expertise have a significant positive effect on risk management efficiency via corporate culture ($\beta_4 = .058, P < 0.05$; $\beta_5 = .171, P < 0.1$). Increasingly, professional ethics and compliance risk management requires a corporate culture. An important factor of corporate culture is the collaboration of companies need implement

integrated risk management processes that work together to define and identify risks, educate workers, detect violations, conduct investigations and continually fortify the corporate culture (Le Menestrel and Van Wassenhove, 2009). As mentioned earlier, these researchers found that corporate culture can help firms achieve great good risk management efficiency with internal audit competency as independent variables. Thus, Hypotheses 2a and 2b are supported.

Table 1 Descriptive Statistics and Correlation Matrix

Constructs	CA	PE	TE	RME	CC	AUD	FA	FS
Mean	3.63	3.64	3.72	3.69	3.68	3.66	-	-
Standard Deviation	0.62	0.66	0.66	0.73	0.75	0.72	-	-
Client acceptance (CA)								
Professional ethic (PE)	0.64*							
Technical expertise (TE)	0.77**	0.58*						
Risk management efficiency (RME)	0.65*	0.88**	0.6*					
Corporate culture (CC)	0.8*	0.66*	0.63*	0.6*				
Auditability (AUD)	0.65*	0.63*	0.67*	0.69*	0.6*			
Firm Age (FA)	0.44	0.45	0.43	0.45	0.38	0.46		
Firm Size (FS)	0.33	0.33	0.35	0.29	0.3	0.42	0.43	

* Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed)

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed)

^a Beta coefficients with standard errors in parenthesis.

The literature reviews finds that the strong positive risk management efficiency could be given higher value and increase the opportunities for client acceptance. In addition

to the opportunities, it promotes significant and auditability in risk management efficiency that will strengthen client acceptance.

Table 2 Results of Ols Regression Analysis

Independent Variables	Dependent variable
	RME
Professional Ethic (PE)	0.074*** (0.027)
Technical Expertise (TE)	0.065* (0.031)
Corporate Culture(CC)	0.052* (0.031)
PE*CC	0.058** (0.034)
TE*CC	0.171* (0.073)
Firm Age (FA)	0.048 (0.028)
Firm Size (FS)	0.244 (0.035)
Adjusted R-square	0.728

Note: Standard error is in parentheses.

*** p< .01

** p< .05

* p< .10

Table 3 Results of Ols Regression Analysis

Independent Variables	Dependent variable
	CA
Risk Management	.054* (0.012)
Efficiency (RME)	.021** (0.011)
Auditability (AUD)	.035*** (0.026)
RME *AUD	.025 (0.016)
Firm Age (FA)	.023 (0.011)
Firm Experience (FS)	.023 (0.011)
Adjusted R-square	0.721

Note: Standard error is in parentheses.

*** p< .01

** p< .05

* p< .10

4. Moderator effect of auditability on risk management efficiency into client acceptance.

Table 3 presents the results of the relationships between risk management efficiency into client acceptance via auditability as a moderator. Interestingly, risk management efficiency has a significant positive effect on client acceptance via auditability as a moderator ($b_{10} = .035, P < 0.01$). Auditability is proposed to become a moderator of the aforementioned relationships. Risk management efficiency is committed to providing quality customer service which managers need to assess the risk of losing these customers to competitors and work to mitigate that risk. The overriding reason for management's focus on

customer satisfaction is as a source of competitive advantage (MacGillivray and Pollard, 2008). At some level, managers expect high satisfaction levels to cause customers to prefer a brand to competitive alternatives. Therefore, customer satisfaction has become the most widely used metric in companies' efforts to measure and manage customer loyalty. The assumption is simple and intuitive: Highly satisfied customers are good for business. The topic of risk management and corporate governance principles are strongly interrelated. An organization implements strategies in order to reach their goals (Jayaram, Dixit, 2014). Each strategy has related risks that must be managed in order to meet these goals. Following strong corporate

governance principles that focus on risk management allows organizations to reach their goals. Thus, Hypothesis 4 is supported.

Contributions and Future Research

1. Theoretical contributions and future directions for research

This study provides important theoretical contributions extending on prior studies by incorporating both perspectives of internal audit competency including professional ethic and technical expertise in the same model and links this internal audit competency to risk management efficiency via corporate culture as a moderator. Following the results of this study, future research is needed. The results noticeably revealed that professional ethic and technical expertise affect risk management efficiency. Additionally, this paper considers corporate culture as a moderating effect on these relationships. Furthermore, the relationship between risk management efficiency and client acceptance is found in this research. Most especially, auditability is moderating the relationship between risk management efficiency and client acceptance. Finally, further research should reexamine this research model in other group for more generalized.

2. Managerial contributions

For executive managers and firms' owners, this study helps them to understand and know that internal audit competency is an important factor that motivates the firms within chemical product of Thailand. Especially, corporate culture enhances their internal audit

competency increasing risk management efficiency. Moreover, auditability is the moderating effect of the relationship between risk management efficiency and client acceptance.

Conclusion

This study investigates the effects of professional ethic and technical expertise on client acceptance via risk management efficiency as a mediator. It also documents the moderating effect of corporate culture on the relationships between internal audit competency and risk management efficiency. However, auditability is used to moderate the effect of risk management efficiency and client acceptance. The data was collected from 328 chief accounting officers. The findings show that professional ethic and technical expertise have the most powerful effect on risk management efficiency. For the moderating effect of corporate culture is only the interaction among professional ethic and technical expertise on risk management efficiency. Furthermore, the relationship between risk management efficiency and client acceptance is positive in this empirical research. Interestingly, auditability also moderates the relationship between risk management efficiency and client acceptance.

References

- Airaksinen T. Professional ethics. In: Chadwick R, editor. (2012). *Encyclopedia of applied ethics* (second edition). San Diego: Academic Press; p. 616-23.
- Alzeban A, Gwilliam D. (2014) Factors affecting the internal audit effectiveness: A survey of the Saudi public sector. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 23(2), 74-86.
- Ardelean A. (2013). Auditors' ethics and their impact on public trust. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 92(0), 2013:55-60.
- Arel B. (2010). The influence of litigation risk and internal audit source on reliance decisions. *Advances in Accounting*, 26(2), 2010:170-6.
- Arora, A., A. Fosfuri. (2003) Licensing the market for technology. *Journal of Economic Behavior & Organization* 1522, 1-19.
- Ashbaugh-Skaife H, et. al., (2007). The discovery and reporting of internal control deficiencies prior to sox-mandated audits. *Journal of Accounting and Economics*, 44(1-2), 2007:166-92.
- Asker, David A. et. al., (2001). *Marketing Research*, New York: John Wiley and Sons.
- Bandyopadhyay SP, et. al., (2014). Mandatory audit partner rotation, audit market concentration, and audit quality: Evidence from China. *Advances in Accounting*, 30(1), 2014:18-31.
- Barua A, et. al., (2010). Audit committee characteristics and investment in internal auditing. *Journal of Accounting and Public Policy*, 29(5), 503-13.
- Botez D. "Internal audit and management entity. (2012). *Procedia Economics and Finance*, 3(0), 1156-60.
- Boyce G. (2008). The social relevance of ethics education in a global(izing) era: From individual dilemmas to systemic crises. *Critical Perspectives on Accounting*, 19(2), 255-90.
- Boyce G. (2014). Accounting, ethics and human existence: Lightly unbearable, heavily kitsch. *Critical Perspectives on Accounting*, 25(3), 197-209.
- Brannigan MC. Communication ethics. (2012). In: Chadwick R, editor. *Encyclopedia of applied ethics* (second edition). San Diego: Academic Press; p. 507-15.
- Bruce JR. (2014). "Risky business: How social psychology can help improve corporate risk management." *Business Horizons*, 57(4), 551-7.
- Cheng TCE, Yip FK, Yeung ACL. (2012). "Supply risk management via guanxi in the Chinese business context: The buyer's perspective." *International Journal of Production Economics*, 139(1), 3-13.
- Daniela P, Attila T. (2013). Internal audit versus internal control and coaching. *Procedia Economics and Finance*, 6(0), 694-702.
- Dixon R, et. al., (2004). The necessary characteristics of environmental auditors: A review of the contribution of the financial auditing profession. *Accounting Forum*, 28(2), 119-38.

- Eschenfelder B. (2011). The role of narrative in public relations ethics pedagogy. *Public Relations Review*, 37(5), 450-5.
- Everett J, Tremblay M-S. (2014). Ethics and internal audit: Moral will and moral skill in a heteronomous field. *Critical Perspectives on Accounting*, 25(3), 181-96.
- Farahani MF (2012). Ethics principles in distance education. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 46(0), 890-4.
- Grandgenett R. (2010). Ethics in business practice. *Journal of the American Dietetic Association*, 110(7), 1103-4.
- Hair, J. et. al., 2006. Multivariate data analysis. New Jersey: Pearson Educations, Inc.
- Jayaram J, Dixit M, Motwani J. (2014). "Supply chain management capability of small and medium sized family businesses in india: A multiple case study approach." *International Journal of Production Economics*, 147, Part B(0), 472-85.
- Le Menestrel M, Van Wassenhove LN. (2009). Ethics in operations research and management sciences: A never-ending effort to combine rigor and passion. *Omega*, 37(6), 1039-43.
- MacGillivray BH, Pollard SJT. (2008). "What can water utilities do to improve risk management within their business functions? An improved tool and application of process benchmarking." *Environment International*, 34(8), 1120-31.
- Martin K, et. al., (2014) The potential impact of coso internal control integrated framework revision on internal audit structured sox work programs. *Research in Accounting Regulation*, 26(1), 110-7.
- Munteanu V, Zaharia DL. (2014). Current trends in internal audit. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 116(0), 2239-42.
- Nunnally, et. al., (1994). *Psychometric Theory*, New York :n.p.
- Nuttavong Poonpool and Krittaya Sangboon (2014). "Responsibility accounting effectiveness of the firms within food industry Thailand." *Journal of International Financial Studies*, Vol. 14 Issue 2, p35
- Oprean V-B. (2014). "Business (re) engineering: Management of the risk induced constraints." *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 109(0), 815-26.
- Simon A, Yaya LHP, Karapetrovic S, Casadesús M. (2014). "An empirical analysis of the integration of internal and external management system audits." *Journal of Cleaner Production*, 66(0), 499-506.
- Zahra, S.A., R.D. Ireland, I. Gutierrez and M.A. Hitt. (2000). Privatization and entrepreneurial transformation: Emerging issues and a future research agenda. *Academy of Management Review*, 25 (3), 509–24.

แนวทางการพัฒนาการตลาดช่างชุมชนบางบัว เขตบางเขน

The Development of Marketing Strategy for Construction Contractor of Bangbua Community, Bangkok

นวลจันทร์ โชติคุณากร¹

Naulchan Chotikhunakorn¹

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการตลาดช่างชุมชนบางบัว เขตบางเขน มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับความพึงพอใจต่อการใช้บริการช่างชุมชนบางบัว 2) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาธุรกิจช่างชุมชนบางบัว และ 3) เสนอแนวทางการพัฒนาการตลาดช่างชุมชนบางบัว เขตบางเขน โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยที่ผสมผสานระหว่างวิธีการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพมีกลุ่มตัวอย่างคือ 1) ผู้ใช้บริการช่างชุมชนบางบัว เขตบางเขน จำนวน 340 คน และ 2) สมาชิกเครือข่ายธุรกิจช่างชุมชนบางบัว โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกสถิติที่ใช้ในการวิจัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยทั้งสามประการ คือ ค่าสถิติแบบแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) การทดสอบด้วยค่าสถิติ t-test และการทดสอบด้วยค่าสถิติ One-Way ANOVA (F-test) และทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยรายคู่ด้วยวิธีการ LSD

ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับความพึงพอใจต่อการใช้บริการช่างชุมชนบางบัว เขตบางเขน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (3.24) เมื่อพิจารณาจากความพึงพอใจทั้ง 7 ด้าน คือ ด้านผลิตภัณฑ์/บริการ ด้านราคาวัสดุก่อสร้าง ด้านความสะดวกในการติดต่อ ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านบุคลากรหรือพนักงาน ด้านลักษณะทางกายภาพ และด้านขั้นตอนการให้บริการพบว่าระดับความพึงพอใจต่อการใช้บริการช่างชุมชนบางบัว เขตบางเขน ด้านราคาวัสดุก่อสร้าง และด้านผลิตภัณฑ์/บริการ อยู่ในระดับมาก โดยเป็นอันดับที่ 1 และ 2 ตามลำดับ ส่วนด้านอื่นๆ มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง 2) ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาธุรกิจช่างชุมชนบางบัว คือ การมีส่วนร่วมของชุมชนและการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก ธุรกิจช่างชุมชนบางบัว เขตบางเขน และ 3) แนวทางการพัฒนาการตลาดช่างชุมชนบางบัว เขตบางเขน คือ การพัฒนาการบริหารจัดการ การพัฒนาด้านบุคลากร (ช่างชุมชน) การพัฒนากระบวนการก่อสร้าง การพัฒนาด้านการเงิน การพัฒนาด้านการตลาด และการพัฒนาการให้บริการ

คำสำคัญ : การพัฒนาการตลาด, ธุรกิจช่างชุมชน, ความพึงพอใจ

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์, อาจารย์ประจำ สาขาวิชาการตลาด, คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกริก

¹ Assistant Professor, Lecturer, Department of Marketing, Faculty of Business Administration, Krirk University

Abstract

This research aimed to 1) analyze the satisfaction level towards the services of the construction contractor of Bangbua Community, Bangkok, and 2) identify the factors which influenced the success of the business development of the construction contractor of Bangbua Community, Bangkok. This research used both quantitative and qualitative research methodologies. The samples for the research consisted of 1) 340 customers of the construction contractors of Bangbua Community, Bangkok, and 2) the member of the construction contractors, Bangbua Community, Bangkok. The questionnaires were sent to 340 samples of the customers of the construction contractors were received as an in-depth interview. The data received were analyzed for frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, One-Way ANOVA (F-test), and Least Statistical Difference.

The findings were 1) the overall satisfaction level of the customers towards the service of the construction contractor of Bangbua Community was at moderate level (3.24). The seven satisfaction aspects were: product, service, the price of construction material/the accessibility of communication, marketing promotion, personnel, physical characteristics, and the service process. It was found that the price of the construction material and the product/ service were at high level, respectively. The subsequence results were found at moderate level, 2) the factors influenced the success of the business development of the construction contractor was the community participation and the internal and the external environmental analysis of the construction contractor of Bangbua Community, Bangkok, and 3) the marketing developmental approach of the construction contractor, Bangbua Community, Bangkok was in the areas of management, personnel (construction contractor), construction process, finance, marketing and service procedure.

Keywords: Marketing Development, Community Construction Contractor, Satisfaction

บทนำ

ประเทศไทยเข้าสู่การพัฒนาเป็นประเทศอุตสาหกรรมสมัยใหม่ จากพื้นฐานที่เป็นประเทศเกษตรกรรมสู่การเปลี่ยนแปลงเป็นชุมชนเมืองเกิดการอพยพ มีการสร้างชุมชนเมืองที่ขยายตัวอย่างรวดเร็ว และไม่มีกรวางแผนจึงเป็นปัญหาความเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้และปัญหาความยากจนที่รุนแรงขึ้นรวมทั้งความไม่เท่าเทียมในการจัดบริการพื้นฐานทำให้คนจนที่อพยพเข้าเมืองไม่สามารถมีที่อยู่อาศัยที่มั่นคง และถูกต้องตาม

กฎหมายส่วนที่มีอยู่แล้วก็ตามก็มักไม่มีสัญญาเช่าที่มั่นคงทำให้เกิดปัญหาการถูกไล่ที่อยู่เสมอโอกาสสร้างความมั่นคงในการตั้งถิ่นฐาน และการมีชีวิตของครอบครัวคนจนในเมืองเป็นไปตามยถากรรมต้องทำงานหนักหาเช่ากินค่า และก่อให้เกิดความแออัด ความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะกรุงเทพมหานคร ปริมณฑล และเมืองต่าง ๆ ทั่วไป ชุมชนบางบัวเป็นชุมชนที่มีปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัยเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตอยู่ของมนุษย์เมื่อมีโครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยโดยสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) หรือ พอช.

ได้ริเริ่มโครงการบ้านมั่นคง ซึ่งโครงการดังกล่าวมีนโยบายที่สำคัญคือ แก้ไขปัญหาความไม่มั่นคงในที่ดินและที่อยู่อาศัย ซึ่งมีอยู่ประมาณ 5,500 ชุมชนทั่วประเทศ (คู่มือบ้านมั่นคงแผนการปฏิบัติการเพื่อพัฒนาชุมชนแออัด ปี พ.ศ. 2547) รัฐบาลมีนโยบายแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อย และสร้างความมั่นคงเรื่องที่อยู่อาศัยแก่คนจนในเมืองที่ยังไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเองโดยเฉพาะกลุ่มผู้อยู่อาศัยในชุมชนแออัดชุมชนบุกรุกและชุมชนบางบัว เป็นชุมชนหนึ่งที่มีปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัย เช่น การไล่พื้นที่ การไล่รื้อ เป็นเรื่องที่ชาวชุมชนบางบัวต้องประสบปัญหามาโดยตลอด กอปรกับทางสำนักงานเขตบางเขน มีนโยบายในการปฏิรูปที่ดินริมคลองให้เป็นระเบียบเรียบร้อยและสวยงามดังนั้นชุมชนบางบัวจึงจำเป็นต้องรื้อถอนไปอาศัยที่อื่น จากปัญหาดังกล่าว ทำให้ชาวชุมชนบางบัวมีแนวคิดที่จะร่วมกันค้นหาแนวทางการพัฒนาที่อยู่อาศัยให้มั่นคง และมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น จึงเข้าร่วมโครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยกับโครงการบ้านมั่นคง หลักการสำคัญของโครงการบ้านมั่นคงเป็นการดำเนินการโดยองค์กรชุมชนและท้องถิ่น ซึ่งเบื้องต้นการสร้างบ้านโครงการบ้านมั่นคง จะต้องดำเนินการโดยเจ้าของบ้าน และเลือกใช้ช่างในชุมชนในระยะแรกเจ้าของบ้านมั่นคงไม่เชื่อฝีมือและมาตรฐานช่างในชุมชน เมื่อเจ้าของบ้านเลือกใช้ช่างผู้รับเหมาภายนอกชุมชนเกิดปัญหา เช่น สร้างบ้านไม่สำเร็จ เจ้าของบ้านไม่สามารถควบคุมดูแลคุณภาพการก่อสร้างบ้านได้อย่างใกล้ชิด จึงเกิดปัญหาทีมงาน ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชนมีอาชีพเป็นช่างมีความรู้ และมีฝีมือด้านช่างจึงเข้ามาแก้ไขปัญหาต่างๆ เรื่องการก่อสร้างบ้าน จนกระทั่งช่างภายในชุมชนบางบัว ได้มีการรวมตัวขึ้นเป็นครั้งแรก มีช่างจำนวน 7 คน นำร่องสร้างบ้านผู้นำชุมชนเฟสแรกสร้างบ้านแฝดและบ้านเดี่ยว เป็นบ้านที่มีคุณภาพสอดคล้องกับวิถีชีวิตของครอบครัวในชุมชน เมื่อสร้างบ้านเฟสแรกสำเร็จ ทำให้ช่างเกิดความมั่นใจมากขึ้น จึงเกิดการรวมตัวของช่าง

และใช้ชื่อเรียกว่า “ช่างชุมชนบางบัว” มีสมาชิกประมาณ 200 คนในเครือข่ายคลองบางบัวรวมกลุ่มเป็นชุดๆ ละประมาณ 18 - 20 คน จึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่เจ้าของบ้านให้ความสำคัญ การเลือกใช้บริการช่างชุมชนสำหรับการสร้างบ้านมั่นคง

ปัจจุบันนี้หลายชุมชนที่มีโครงการบ้านมั่นคง ได้พิสูจน์ให้ชาวบ้านเห็นแล้วว่าช่างชุมชนมีบทบาทสำคัญ การสร้างความเข้าใจการสร้างบ้านอย่างประหยัด ดังนั้น ช่างชุมชนมีส่วนสำคัญการสร้างความเข้าใจร่วมกับเจ้าของบ้าน สร้างบ้านอย่างประหยัด ให้สอดคล้องกับวิถีความเป็นอยู่ ตั้งแต่การวางผังออกแบบ นำวัสดุเก่ามาปรับปรุงให้ใช้ประโยชน์ได้ การตรวจรับงาน การตรวจสอบงาน เจ้าของบ้านสามารถควบคุมดูแลการทำงานได้อย่างใกล้ชิด ซึ่งในระหว่างดำเนินการก่อสร้างบ้านมั่นคงนั้นพอช. สนับสนุนโดยการฝึกอบรมช่างชุมชนให้มีความรู้และเทคนิคต่าง ๆ ด้านก่อสร้าง เช่น การถอดแบบ การประเมินราคา การวางแผนการก่อสร้างนอกจากนี้ได้เสริมองค์ความรู้เรื่องวัสดุ การลดต้นทุนการก่อสร้าง และนำช่างชุมชนไปดูงานนอกสถานที่ ฯลฯ ในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงนั้น จึงทำให้ช่างชุมชนบางบัว เป็นช่างที่มีความรู้ ความสามารถและมีประสบการณ์ด้านช่างเป็นอย่างดี แต่เมื่อโครงการบ้านมั่นคงเสร็จสิ้นลงช่างชุมชนขาดรายได้ไม่สามารถเลี้ยงครอบครัวได้ จึงส่งผลกระทบต่อครอบครัวและชุมชน ดังนั้น ผู้นำชุมชนจึงมีแนวคิดส่งเสริมสนับสนุนกลุ่มช่างชุมชนให้มีงานทำอย่างยั่งยืน

ด้วยเหตุผลที่แสดงความสำคัญและจำเป็นของเรื่องที่ตั้งกล่าว จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาการตลาดช่างชุมชนบางบัว เขตบางเขน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อแนวทางการพัฒนาการตลาดช่างชุมชนบางบัว เขตบางเขน และพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนอย่างยั่งยืนตลอดไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจต่อการใช้บริการช่างชุมชนบางบัว เขตบางเขน
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาธุรกิจช่างชุมชนบางบัว
3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการตลาดช่างชุมชนบางบัว เขตบางเขน

วิธีการศึกษา

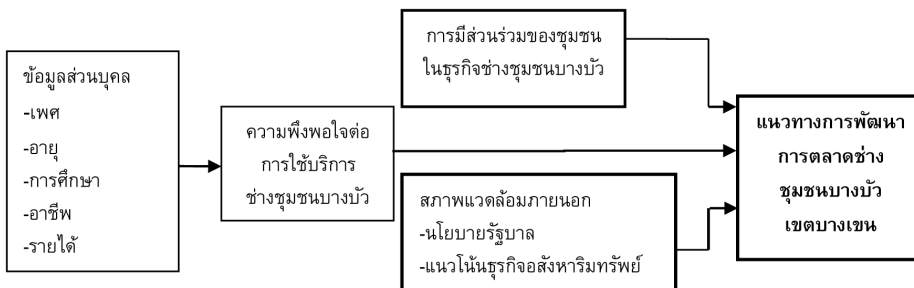
การศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาการตลาดช่างชุมชนบางบัว เขตบางเขนเป็นงานวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ศึกษาความพึงพอใจการให้บริการช่างชุมชนบางบัว เขตบางเขน และปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาธุรกิจช่างชุมชนบางบัว เพื่อหาแนวทางการพัฒนาการตลาดช่างชุมชนบางบัว

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือผู้ใช้บริการช่างชุมชนบางบัวจำนวน 12 ชุมชน มีจำนวน 2,000 ครั้วเรือน ได้แก่

1. ชุมชนสามัคคีร่วมใจ
2. ชุมชนบางบัวกองการภาพ
3. ชุมชนร้อยกรอง
4. ชุมชนอุทิศนุสรณ์
5. ชุมชนบ้านบางบัว
6. ชุมชนร่วมใจพัฒนาเหนือ
7. ชุมชนรุ่นใหม่พัฒนา
8. ชุมชนร่วมใจพัฒนาใต้
9. ชุมชนคลองหลุมไผ่
10. ชุมชนก้าวหน้า
11. ชุมชนคลองบางบัว
- และ 12. ชุมชนเชิงสะพาน

กรอบแนวคิด

ภาพประกอบ 1 ขั้นตอนการศึกษาวิจัย

ไม่ รวมทั้งประธานช่างชุมชนบางบัวและสมาชิกเครือข่ายธุรกิจช่างชุมชนบางบัว

การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษานี้ใช้วิธีการผสมผสานระหว่างวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีกลุ่มตัวอย่างคือ

- 1) ผู้ใช้บริการช่างชุมชนบางบัว เขตบางเขน จำนวน 340 คน รวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม
- 2) สมาชิกเครือข่ายธุรกิจช่างชุมชนบางบัว ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก สถิติที่ใช้ในการวิจัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยทั้งสามประการ คือ ค่าสถิติแบบแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) การทดสอบด้วยค่าสถิติ t-test การทดสอบด้วยค่าสถิติ One-Way ANOVA (F-test) และทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยรายคู่ด้วยวิธีการ LSD ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาการมีส่วนร่วมธุรกิจช่างชุมชนบางบัว เขตบางเขน ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ประธานช่างชุมชนบางบัว หัวหน้าสมาชิกเครือข่ายธุรกิจช่างชุมชนและสมาชิกช่างชุมชนบางบัวโดยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ ที่ได้จากภาคสนามทั้งหมดคือใช้วิธีการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Interview) โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ SWOT (SWOT Analysis)

ผลการวิจัย

พบว่า ข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 31- 40 ปี มีระดับการศึกษาชั้นประถมศึกษา มีอาชีพรับจ้างทั่วไป

และมีรายได้ระหว่าง 10,001-15,000 บาท อีกทั้ง แนวทางการพัฒนาการตลาดข้างชุมชนบางบัว เขต บางเขน พบว่า ความพึงพอใจการใช้บริการข้าง ชุมชนบางบัว เขตบางเขน ดังนี้

ตาราง 1 ส่วนประสมการตลาดบริการความพึงพอใจต่อการใช้บริการข้างชุมชนบางบัว เขตบางเขน

ความพึงพอใจต่อการใช้บริการ	\bar{X}	S.D.	ระดับ	อันดับ
1.ด้านผลิตภัณฑ์/บริการ	3.46	0.738	มาก	2
2. ด้านราคาค่าวัสดุก่อสร้าง	3.76	0.829	มาก	1
3. ด้านความสะดวกในการติดต่อ	3.27	0.818	ปานกลาง	4
4. ด้านการส่งเสริมการตลาด	2.78	0.819	ปานกลาง	6
5. ด้านบุคลากรหรือพนักงาน	3.37	0.869	ปานกลาง	3
6. ด้านลักษณะทางกายภาพ	2.77	1.178	ปานกลาง	7
7. ด้านขั้นตอนการให้บริการ	3.26	0.965	ปานกลาง	5
รวม	3.24	0.690	ปานกลาง	

จากตารางที่ 1 ความพึงพอใจต่อการใช้บริการข้างชุมชนบางบัว พบว่าผู้ใช้บริการมีความพึงพอใจโดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้แก่ ด้านราคาค่าวัสดุก่อสร้าง ด้านผลิตภัณฑ์/บริการ ด้านบุคลากรหรือพนักงาน ด้านความสะดวกในการติดต่อ ด้านขั้นตอนการให้บริการ ด้านการส่งเสริมการตลาด และด้านลักษณะทางกายภาพซึ่งมีรายละเอียดแต่ละด้าน ดังต่อไปนี้ **เรียงตามลำดับการพึงพอใจ 1 ด้านราคาค่าวัสดุก่อสร้าง** อยู่ในระดับมากประเด็นที่พึงพอใจคือการแจ้งราคาก่อนการให้บริการราคาเหมาะสมกับวัสดุที่เลือกใช้และราคาเหมาะสมกว่าบริษัทห้างร้านทั่วไป **2 ด้านผลิตภัณฑ์/ บริการ** อยู่ในระดับมาก ประเด็นที่พึงพอใจคือ งานปูน งานด้านการซ่อมแซมและต่อเติม และงานด้านการติดตั้งระบบไฟฟ้าและประปา **3 ด้านบุคลากรหรือพนักงาน** อยู่ในระดับปานกลาง ประเด็นที่พึงพอใจ คือมีประสบการณ์ และมีผลงานที่ดีน่าเชื่อถือไว้วางใจ ทีมงานข้างชุมชนเป็น

ผู้มีชื่อเสียงและมีช่างจำนวนมากเพียงพอต่อการให้บริการ **4 ด้านความสะดวกในการติดต่อ** อยู่ในระดับปานกลาง ประเด็นที่พึงพอใจ คือ มีที่ตั้งสำนักงานติดต่อได้สะดวก มีที่ตั้งอยู่ใกล้บ้าน หรืออยู่ในแหล่งที่อยู่อาศัยและการเดินทางมาติดต่อขอใช้บริการสะดวก **5 ด้านขั้นตอนการให้บริการ** อยู่ในระดับปานกลาง ประเด็นที่พึงพอใจ คือมีการให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ว่าจ้างมีการควบคุมการทำงานทุกขั้นตอน และ มีการให้บริการเท่าเทียมกัน **6 ด้านการส่งเสริมการตลาด** อยู่ในระดับปานกลาง ประเด็นที่พึงพอใจ คือ มีการใช้บริการแบบปากต่อปาก มีเสียงตามสายภายในชุมชนและมีการโฆษณาวารสารชุมชนบางบัว และ **7 ด้านลักษณะทางกายภาพ** อยู่ในระดับปานกลาง ประเด็นที่พึงพอใจ คือ มีความพร้อมของเครื่องมือเครื่องจักรที่ต้องการใช้และมีจำนวนเครื่องมือและอุปกรณ์เพียงพอต่อการทำงาน

ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาธุรกิจข้างชุมชนบางบัว เขตบางเขน

ผลการศึกษาผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกประธานข้างชุมชนบางบัว และหัวหน้าสมาชิกเครือข่ายธุรกิจข้างชุมชนบางบัว เขตบางเขน พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาข้างชุมชนบางบัวเขตบางเขน คือ 1) การมีส่วนร่วมของชุมชนในธุรกิจข้างชุมชนบางบัว เขตบางเขน และ 2) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน และภายนอกธุรกิจข้างชุมชนบางบัว เขตบางเขน

นอกจากนี้ ธุรกิจข้างชุมชนบางบัว เขตบางเขน ต้องให้ความสำคัญ ด้านการบริหารจัดการสมาชิกเครือข่ายธุรกิจข้างชุมชนบางบัว ให้ความสำคัญร่วมมือการเข้าร่วมประชุมทุกครั้ง และด้านการบริหารงานต้องเน้นเป็นรูปแบบเชิงพาณิชย์ พร้อมทั้ง ต้องมีความพร้อม เครื่องมือ และอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการปฏิบัติงานก่อสร้าง หาแหล่งเงินทุนให้การสนับสนุนในอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำ นอกจากนี้พบว่า ธุรกิจข้างชุมชนบางบัว ยังไม่เป็นที่รู้จักแพร่หลาย ด้านการโฆษณาและการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง

การมีส่วนร่วมของชุมชนในธุรกิจข้างชุมชนบางบัว เขตบางเขน

โดยชุมชนมีส่วนร่วมในธุรกิจข้างชุมชนบางบัว เขตบางเขนในหลากหลายกรณี คือ 1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนธุรกิจข้างชุมชนบางบัว 3. การมีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจข้างชุมชนบางบัว 4. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ 5. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (ขณะมอบหมายงาน และในระหว่างการดำเนินการ)

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน และภายนอกธุรกิจข้างชุมชนบางบัว เขตบางเขน

เครื่องมือในการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมที่ใช้คือ SWOT Analysis โดยผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกสมาชิกเครือข่ายธุรกิจข้างชุมชนบางบัวพบว่า

S : Strength (จุดเด่น)

1. มีระเบียบกฎเกณฑ์ที่ชัดเจนในการแบ่งปันผลประโยชน์ และการจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิกเครือข่ายธุรกิจข้างชุมชนบางบัว เขตบางเขน
2. ข้างชุมชนบางบัว ส่วนใหญ่มีทักษะด้านช่างที่สืบทอดประสพการณ์จากรุ่นพ่อแม่สู่ลูก และ มีความเชี่ยวชาญหลากหลาย เช่น การสร้างบ้านเรือนไทย งานปูน งานซ่อมแซม ต่อเติม และงานปูกระเบื้อง เป็นต้น
4. การปฏิบัติงานข้างชุมชนบางบัวมีพอช. จัดโครงการสนับสนุนฝึกอบรมข้างชุมชนให้มีความรู้และเทคนิคด้านต่าง ๆ ให้ข้างชุมชนเป็นระยะ ๆ เช่น การวางแผนงานก่อสร้าง การประเมินราคา และการถอดแบบ จึงทำให้ข้างชุมชนเป็นช่างที่มีคุณภาพ
5. ข้างชุมชนบางบัว มีมาตรการในการประเมินผลการปฏิบัติงานของสมาชิกเครือข่ายธุรกิจข้างชุมชนบางบัว คือ มีการดำเนินการตรวจสอบกับผู้นำข้าง ทั้งในขณะมอบหมายและระหว่างดำเนินการก่อสร้าง
6. การคิดค่าใช้จ่ายการให้บริการ ราคาต่ำกว่าบริษัทรับเหมาก่อสร้างทั่วไปเพราะการปฏิบัติงานข้างชุมชนจะนำวัสดุเก่าที่มีอยู่และนำมาปรับปรุงแก้ไขสามารถนำไปใช้งานได้ต่อไป
7. การปฏิบัติงานข้างชุมชนบางบัวมีความรับผิดชอบงาน และเอาใจใส่งานเป็นอย่างดี
8. ข้างชุมชน บางบัวไม่เลือกรับงานสามารถทำงานได้ทุกประเภท นอกจากนี้ สามารถทำงานได้ ถึงแม้ว่าเจ้าของบ้านมีงบประมาณที่จำกัด

W: Weakness (จุดอ่อน)

1. การบริหารจัดการไม่มีรูปแบบการกระจายอำนาจที่ชัดเจน

2. การบริหารจัดการในการตัดสินใจ การแก้ปัญหาและความต้องการธุรกิจข้างชุมชน บางบัว ส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับประธานข้างชุมชน บางบัว

3. การรับงานขึ้นกับประธานข้างชุมชน บางบัว ทำให้ผู้ใช้บริการขาดความสะดวก และความคล่องตัวการติดต่อประสานงาน

4. ประธานข้างชุมชนบางบัว ไม่มีเวลาการบริหารจัดการธุรกิจข้างชุมชน ทำให้สมาชิกเครือข่ายธุรกิจข้างชุมชนบางบัว บางกลุ่มต้องรับงานจากภายนอก ทำให้ธุรกิจข้างชุมชนบางบัวไม่ได้รับเงินปันผลอย่างเต็มที่

5. การวางแผนธุรกิจข้างชุมชนบางบัว มีจำนวนสมาชิกเครือข่ายธุรกิจข้างชุมชนบางบัวเข้าร่วมประชุมในการวางแผนแต่ละครั้งมีจำนวนน้อย

6. ข้างชุมชนบางบัวขาดการให้บริการที่สะดวกและรวดเร็ว

7. ข้างชุมชนบางบัวไม่มีการโฆษณา และการประชาสัมพันธ์ แจ้งให้บุคคลภายนอกรับรู้ข่าวสารข้อมูลการให้บริการธุรกิจข้างชุมชน

8. การปฏิบัติงานข้างชุมชนบางบัวไม่มีความพร้อมเครื่องมือในการปฏิบัติงาน เนื่องจากขาดอุปกรณ์ / เครื่องมือ / เครื่องจักร และยานพาหนะที่นำไปใช้ในการปฏิบัติงาน

O: Opportunity (โอกาส)

1. นโยบายของรัฐบาลโครงการซื้อบ้านซื้อคอนโดมิเนียม ราคาไม่เกิน 5 ล้านบาทเพื่ออยู่อาศัย รับผิดชอบพิเศษยกเว้นภาษีได้ 10 % ระยะเวลา 5 ปี

2. โครงการขยายรถไฟฟ้ามหานครของภาครัฐ ส่งผลทำให้ที่อยู่อาศัยประเภทห้องชุดคอนโดมิเนียม ตามแนวรถไฟฟ้ามหานครได้รับความนิยมเพิ่มขึ้น

3. โครงการบ้านมั่นคงจากพอช. ทวีประเทศมีนโยบายสนับสนุนแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัย

4. ภาครัฐมีนโยบายให้การสนับสนุนเงินซ่อมแซมที่อยู่อาศัยภายหลังจากน้ำลด

T: Threat (ข้อจำกัด)

1. ปัญหาเศรษฐกิจชะลอตัว ส่งผลต่ออำนาจซื้อ ทำให้การตัดสินใจสร้างบ้านน้อยลงทำให้ประชาชนสนใจซื้อบ้านเก่า และนำมาซ่อมแซมหรือมีการปรับปรุงบ้านมากขึ้น

2. ปัญหาราคาวัสดุก่อสร้างที่ปรับตัวสูงขึ้นตามภาวะเงินเฟ้อ ทำให้ประชาชนที่ต้องการก่อสร้างบ้านหรืออาคารสำนักงานชะลอการตัดสินใจ เนื่องจากมีต้นทุนเพิ่มสูงขึ้น

3. ค่านิยมของคนรุ่นใหม่ นิยมทำงานในบริษัทหรือโรงงานอุตสาหกรรม ไม่สนใจทำงานด้านการเป็นช่างแรงงาน ทำให้ช่างไม่เพียงพอและเกิดภาวะการขาดแคลนช่างฝีมือ

จากการวิเคราะห์ **SWOT** นำมาเป็นข้อเสนอแนะนโยบายและกลยุทธ์แนวทางการพัฒนาการตลาดข้างชุมชนบางบัว เขตบางเขน ดังนี้

1. การพัฒนารูปแบบธุรกิจข้างชุมชนเชิงพาณิชย์

2. การพัฒนาบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบผู้นำเชิงพาณิชย์

3. การพัฒนาการมีส่วนร่วมของเครือข่ายธุรกิจข้างชุมชนบางบัว

4. การพัฒนาทักษะด้านการประเมินราคาค่าก่อสร้างและการออกแบบ

5. การพัฒนาความร่วมมือด้านการจัดซื้อ/เครื่องมือ/อุปกรณ์/จัดหาวัตถุดิบ/เครื่องจักรและยานพาหนะที่ใช้ในการปฏิบัติงาน

6. การจัดหาแหล่งเงินทุนภายนอก สนับสนุนการปฏิบัติงานธุรกิจข้างชุมชนในอัตราดอกเบี้ยต่ำ

7. การพัฒนาตลาดใหม่

8. การโฆษณาและการประชาสัมพันธ์

9. การพัฒนาคุณภาพการให้บริการของข้างชุมชน

การพัฒนาการบริหารการจัดการ

โครงการ

1. โครงการพัฒนารูปแบบของธุรกิจช่างชุมชนเชิงพาณิชย์

วัตถุประสงค์ / เป้าหมาย

- เพื่อให้ธุรกิจช่างชุมชนบางบัวมีรูปแบบเชิงพาณิชย์ที่ชัดเจน

- ทำให้ช่างชุมชนสามารถรับงานจากภายนอกชุมชนได้เพิ่มมากขึ้น เนื่องจากมีรูปแบบที่มาตรฐาน หรือจัดระบบคอลเซ็นเตอร์

วิธีการ / กระบวนการ

- อบรมผู้นำเครือข่าย / ประธานช่างชุมชนบางบัวและสมาชิกช่างชุมชนบางบัวให้เกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบธุรกิจช่างชุมชนเชิงพาณิชย์

หน่วยงานที่รับผิดชอบ

- มหาวิทยาลัยเกริก

2. โครงการพัฒนาบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบผู้นำชุมชนเชิงพาณิชย์

วัตถุประสงค์ / เป้าหมาย

- เพื่อให้ผู้นำหรือประธานชุมชนทราบบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ ด้านการบริหารจัดการเชิงพาณิชย์

- ทำให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลในการบริหารการจัดการธุรกิจช่างชุมชนบางบัว

วิธีการ / กระบวนการ

- อบรมผู้นำหรือประธานช่างชุมชนบางบัวให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบฐานะผู้นำธุรกิจช่างชุมชนบางบัว

หน่วยงานที่รับผิดชอบ

- มหาวิทยาลัยเกริก

3. โครงการพัฒนาการมีส่วนร่วมของ

เครือข่ายธุรกิจช่างชุมชน

วัตถุประสงค์ / เป้าหมาย

- เพื่อให้เครือข่ายธุรกิจช่างชุมชนบางบัวได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการบริหารการจัดการ

- ทำให้เกิดเอกภาพในการบริหารจัดการ

ธุรกิจช่างชุมชน

วิธีการ / กระบวนการ

- อบรมผู้นำเครือข่ายธุรกิจช่างชุมชนบางบัวให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประโยชน์ของการมีส่วนร่วมธุรกิจช่างชุมชน

หน่วยงานที่รับผิดชอบ

- มหาวิทยาลัยเกริก

การพัฒนาตำบลบุคลากร(ช่างชุมชน)

โครงการ

1. โครงการพัฒนาทักษะด้านการออกเสียงและการประเมินราคาค่าก่อสร้าง

วัตถุประสงค์ / เป้าหมาย

- เพื่อให้ช่างชุมชนมีทักษะในการออกแบบประเมินราคาก่อสร้างอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ

- ทำให้สามารถออกแบบได้ทันสมัย และตรงกับความต้องการของผู้ใช้บริการ

- ทำให้สามารถประเมินราคาค่าก่อสร้างที่ใกล้เคียงกับต้นทุนที่แท้จริงมากยิ่งขึ้น

วิธีการ / กระบวนการ

- อบรม / สัมมนาเชิงปฏิบัติการช่างชุมชนให้มีความรู้ ความเข้าใจด้านการออกแบบและประเมินราคาค่าก่อสร้าง

หน่วยงานที่รับผิดชอบ

- มหาวิทยาลัยศรีปทุม และมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

การพัฒนากระบวนการก่อสร้าง

โครงการ

- โครงการพัฒนาความร่วมมือด้านการจัดซื้อ / จัดหาวัสดุดิบ เครื่องมือ / อุปกรณ์ช่าง / ยานพาหนะใช้ปฏิบัติงาน

วัตถุประสงค์ / เป้าหมาย

- เพื่อให้ช่างมีความพร้อมในการปฏิบัติงานมากยิ่งขึ้น

- ทำให้การปฏิบัติงานช่างชุมชนมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น มีแหล่งจัดการวัสดุดิบที่แน่นอน

วิธีการ / กระบวนการ

- ทำการตกลงร่วมมือกับบริษัทต่าง ๆ เช่น บริษัทเครื่องซีเมนต์/บริษัทปูนถาวร/ร้านโฮมมาร์ท / โฮมโปร เป็นต้น

หน่วยงานที่รับผิดชอบ

- ประธานช่างชุมชน

การพัฒนาด้านการเงิน

โครงการ

- โครงการจัดหาแหล่งเงินทุนสนับสนุนการปฏิบัติงานธุรกิจช่างชุมชนในอัตราดอกเบี้ยต่ำ

วัตถุประสงค์ / เป้าหมาย

- เพื่อให้มีแหล่งเงินทุนสนับสนุนในอัตราดอกเบี้ยต่ำและต่อเนื่อง

- ทำให้ธุรกิจช่างชุมชนมีสภาพคล่องในการปฏิบัติงานมากยิ่งขึ้น

วิธีการ / กระบวนการ

- ทำข้อตกลงร่วมมือกับสำนักงานสร้างเสริมกิจการเพื่อสังคม(สกส.)สถาบันการเงินของรัฐ เช่น ธนาคารออมสิน ธนาคารอาคารสงเคราะห์

หน่วยงานที่รับผิดชอบ

- สำนักงานสร้างเสริมกิจการเพื่อสังคม (สกส.)

การพัฒนาด้านการตลาด

โครงการ

1. โครงการพัฒนาตลาดใหม่

วัตถุประสงค์ / เป้าหมาย

- เพื่อให้ช่างชุมชนมีตลาดใหม่รองรับในการก่อสร้างมากยิ่งขึ้น

- ทำให้มีงานก่อสร้างเพิ่มขึ้น

วิธีการ / กระบวนการ

- ทำข้อตกลงการเคหะแห่งชาติ หรือ บริษัทรับเหมาก่อสร้างขนาดใหญ่

- อบรมช่างชุมชนให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับกลยุทธ์การตลาดใหม่

2. โครงการพัฒนาการโฆษณาและการประชาสัมพันธ์

วัตถุประสงค์ / เป้าหมาย

- เพื่อให้ธุรกิจช่างชุมชนเป็นที่รู้จักแพร่หลายทั้งภายในและภายนอกชุมชนมากยิ่งขึ้น

วิธีการ / กระบวนการ

- อบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการช่างชุมชนให้มีความรู้ ความสำเร็จเกี่ยวกับวิธีการโฆษณาและการประชาสัมพันธ์

หน่วยงานที่รับผิดชอบ

- มหาวิทยาลัยเกริก

การพัฒนาการให้บริการ

โครงการ

- โครงการพัฒนาช่างชุมชนด้านคุณภาพการให้บริการ

วัตถุประสงค์ / เป้าหมาย

- เพื่อให้ช่างชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการสร้างความพึงพอใจสำหรับผู้ใช้บริการอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ

วิธีการ / กระบวนการ

- อบรมช่างชุมชนให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการสร้างความพึงพอใจในการให้

บริการแก่ผู้บริโภค

หน่วยงานที่รับผิดชอบ

- มหาวิทยาลัยเกริก

บทสรุป

จากการศึกษา พบว่าระดับความพึงพอใจต่อการใช้บริการช่วงชุมชนบางบัว เขตบางเขน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน จากทั้ง 7 ด้าน พบว่าระดับความพึงพอใจต่อการใช้บริการช่วงชุมชนบางบัว เขตบางเขน ด้านราคาค่าวัสดุก่อสร้าง อยู่ในระดับมาเป็นอันดับที่ 1 ประเด็นที่พึงพอใจ คือ การแจ้งราคาก่อนการให้บริการ รองลงมาคือ ราคาเหมาะสมกับวัสดุที่เลือกใช้ และอันดับสุดท้ายคือราคาเหมาะสมกว่าบริษัท/ห้างร้านทั่วไป เมื่อทำการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผู้ใช้บริการช่วงชุมชนบางบัว ที่มีการศึกษาอาชีพและรายได้แตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการใช้บริการแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ขณะที่พบว่า ผู้ใช้บริการช่วงชุมชนบางบัว ที่มีเพศและอายุแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ สำหรับปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จการพัฒนาธุรกิจช่วงชุมชนบางบัว คือการมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่ายธุรกิจช่วงชุมชนบางบัว ด้านการบริหารการจัดการธุรกิจ ความยุติธรรม ความพร้อมของอุปกรณ์ และส่งเสริมด้านการโฆษณาและการ

ประชาสัมพันธ์ และแนวทางการพัฒนาการตลาดช่วงชุมชนบางบัว ให้ประสบความสำเร็จคือการพัฒนารูปแบบช่วงชุมชนบางบัวรูปแบบเชิงพาณิชย์ การพัฒนาบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้นำเชิงพาณิชย์ การพัฒนาการมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่ายธุรกิจช่วงชุมชนบางบัว และการจัดหาแหล่งเงินทุนภายนอกสนับสนุนในอัตราดอกเบี้ยต่ำ เช่น ธนาคารออมสิน สำนักงานสร้างเสริมกิจการเพื่อสังคมแห่งชาติ (สกส.)

ข้อเสนอแนะงานวิจัยในอนาคต

ศึกษาพฤติกรรมการเลือกใช้กิจการช่วงชุมชนบางบัว เขตบางเขน ภายนอกที่มีเหตุจูงใจการเลือกใช้บริการช่วงชุมชนบางบัว เพื่อทราบข้อมูลที่แท้จริงของผู้บริโภค ซึ่งผู้ให้บริการมีความต้องการที่แตกต่างกัน รวมทั้งสภาพเศรษฐกิจสภาวะการแข่งขันทางการตลาด เพื่อข้อมูลเป็นแนวทางการพัฒนาการตลาดช่วงชุมชน

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณศูนย์ส่งเสริมวิจัยและผลิิตตำรามหาวิทยาลัยเกริก ที่สนับสนุนทุนและเวลาในการวิจัยครั้งนี้ ทำให้งานวิจัยสำเร็จไปด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- กรมพัฒนาชุมชน. (2547). *โครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืนโดยการพัฒนาศักยภาพ และเชื่อมโยงการทำงานกับเครือข่ายภาคประชาชนในระดับตำบล/อำเภอ/จังหวัด (สำเนา).*
- กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2547) *คู่มือบ้านมั่นคงแผนการปฏิบัติการเพื่อพัฒนา ชุมชนแออัด. พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน.(องค์การมหาชน)*
- ใจแก้ว แถมเงิน (2557). การพัฒนาศักยภาพทางการตลาดของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ กรณีศึกษาธุรกิจ สป่าในจังหวัดนครราชสีมา. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ปี ที่33 ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน – ธันวาคม 2557*
- ฉัตรพร เสมอใจ. (2547). *การตลาดธุรกิจบริการ. กรุงเทพฯ.บริษัทเอ็กเปอร์เน็ท.*
- ชัยสมพล ชาวประเสริฐ. (2549). *การตลาดบริการ. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดยูเคชั่น.*
- นวลจันทร์ ไชติคุณากร.(25..). *รายงานการวิจัย เรื่อง แนวทางการพัฒนาการตลาดช่างชุมชนบางบัว เขต บางเขนกรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกริก ศูนย์ส่งเสริมวิจัยและผลิตตำรา*
- ประสพสุข ขอบทำกิจ และ สวय หลักเมือง. (2557). การสื่อสารการตลาดแบบครบวงจรโดยประยุกต์ ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับผลิตภัณฑ์ดอกไม้ใบยางพารา. *วารสารมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ปีที่33 ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน – ธันวาคม 2557*
- ปาริชาติ วลัยเสถียร,จิตติ มงคลชัยอรัญญาและโกวิทย์ พวงงาม. (2546). *นโยบายและมาตราในการส่งเสริมธุรกิจชุมชน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เอส.เอส.เพรินติ้ง.*
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2541). *การบริหารการตลาดยุคใหม่. กรุงเทพฯ: บริษัทธีระฟิล์มและโซเท็กซ์ จำกัด*
- อดุลย์ จาตุรงค์กุล. (2545) *การบริหารเชิงกลยุทธ์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.*
- Kotler. Philip. (2009). *Marketing Management. 13thed. The United States of American:Pearson Education, Inc.*
- Mowen. J.& Minor.(1998). *Consumer Behavior.5thed Upper Saddle River, NJ: Prentice-Hall.*
- Schiffman, Leon G and Leslie Lazar Kanuk.(1997). *Consumer Behavior.5thed.Englewood Cliffs, N.J. : Prentice-Hall.*

การติดตามผลการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
Follow up Study Public Administration Program Management, Faculty
of Humanities and Social Sciences, Nakhon Pathom Rajabhat University

นิภาพรรณ เจนสันติกุล¹

Nipapan Jentsantikul¹

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อติดตามผลการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต ในด้านสภาพแวดล้อม ปัจจัยนำเข้า และกระบวนการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย และการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย อาจารย์ประจำหลักสูตรจำนวน 5 คน อาจารย์ผู้สอนในหลักสูตรจำนวน 6 คน ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 2 คน นักศึกษาจำนวน 20 คน ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพแวดล้อมของการเรียนการสอน ได้แก่ ในด้านวัตถุประสงค์และโครงสร้างหลักสูตร พบว่า ส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันในเรื่องของวัตถุประสงค์และโครงสร้างหลักสูตรว่ามีความเหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง และความต้องการของตลาดแรงงาน 2) ปัจจัยนำเข้า ได้แก่ การกำหนดอาจารย์ผู้สอน และทรัพยากรการจัดการเรียนการสอน พบว่า ส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันว่ามีความเหมาะสมสอดคล้องกันทั้งคุณวุฒิของผู้สอนและรายวิชา สำหรับผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นเพิ่มเติมว่าควรปรับปรุงเรื่องจำนวนหมู่เรียนและผู้สอนควรได้รับการพัฒนาเพิ่มพูนทักษะเพิ่มขึ้น และควรปรับปรุงวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอนให้เหมาะสมเพียงพอต่อการใช้งาน 3) กระบวนการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ การจัดการเรียนการสอนและการวัดและการประเมินผล พบว่า ส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันว่ามีความเหมาะสมและควรพิจารณาถึงศักยภาพของนักศึกษา นอกจากนี้ นักศึกษามีความเห็นว่าคุณสอนควรเปิดเผยคะแนนและวิธีการให้คะแนนให้มีความชัดเจน

คำสำคัญ : การจัดการเรียนการสอน, หลักสูตร, รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

¹ Lecturer, Department of Public Administration, Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Pathom Rajabhat University

Abstract

The objective of this research was to follow up the teaching curriculum of bachelor of public administration in environmental inputs and processes of teaching courses of public administration. This research is a qualitative study. Data were collected from the literature, the research reports and interviews. The key informants include 5 lecturers in the course, 6 instructors, 2 experts and 20 students. The findings were that: 1) the environment for teaching includes a objectives and course structure reveals that most are consensus on the objectives and course structure that is appropriate for the situation to change and the needs of the labor market; 2) inputs including determining the instructors and resource management found that most agreed that it was appropriate and consistent qualification of instructors and courses. The experts should be improved between the students and instructors in developing their skills and improving the materials for teaching appropriate to use; 3) the process of teaching and learning, including learning management, and measurement and evaluation found that most agreed that it was appropriate and would consider the potential of students. In addition, students have commented that instructors should disclose scores and how to evaluate the score points should be clear.

Keywords : Teaching Courses, Curriculum, Bachelor of Public Administration

บทนำ

การจัดการเรียนการสอนที่ดีควรเป็นการจัดการเรียนการสอนที่ให้ความสำคัญแก่ผู้เรียนโดยยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ โดยอาศัยองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ ด้านหลักสูตร ด้านอาจารย์ ด้านกระบวนการเรียนการสอน ด้านนักศึกษา ด้านการวัดและประเมินผล ด้านปัจจัยเกื้อหนุน (นิภาพรรณ เจนสันติกุล, 2554: 42) อย่างไรก็ตามผู้สอนจะต้องเห็นความสำคัญที่จะช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้อย่างดีที่สุด ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พบกับช่องทางของการเรียนรู้ที่อาจแตกต่างกัน ผู้สอนจะไม่เน้นความสำคัญของสาระที่ปรากฏในหลักสูตรหรือเน้นความสำคัญของการบรรยายเนื้อหาสาระตามหลักสูตร เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (TQF:

HEd) ประกาศกระทรวงศึกษาธิการเรื่องแนวทางการบริหารเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2548 และพระราชบัญญัติการศึกษาชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545 หมวด 6 มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา มาตรา 47 กำหนดให้มีระบบ การประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ประกอบด้วยระบบการประกันคุณภาพภายในและระบบการประกันคุณภาพภายนอก ดังนั้นการปรับตัวด้านต่างๆ ของสถาบันการศึกษาต้องเริ่มใหม่ คือ ต้องมีการปรับหลักสูตรใหม่ทั้งหมดให้ได้เกณฑ์มาตรฐานของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ตลอดจนการพัฒนาวิธีการสอนและการวัดการประเมินผล เพื่อให้มั่นใจว่าคุณวุฒิที่บัณฑิตได้รับนั้นมีคุณภาพและเป็นที่ยอมรับของตลาดแรงงานสากล (Akker & Verloop, 1994; Melrose, 1998)

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิตเป็นหลักสูตรที่ได้รับความนิยมและมีผู้เรียนจำนวนมาก ซึ่งพิจารณาได้จากจำนวนนักศึกษาที่เข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรีในสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตรมหาวิทาลัยราชภัฏนครปฐม ในปีการศึกษา 2555 มีจำนวน 300 คน ปัจจุบันทางหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม ได้มีการทบทวนและปรับปรุงหลักสูตรใหม่และเริ่มนำมาใช้ในปีการศึกษา 2555 โดยมีการปรับโครงสร้างหลักสูตรให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจโดยมีจำนวนหน่วยกิตไม่น้อยกว่า 133 หน่วยกิต

ดังนั้นเพื่อให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคของการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรที่ผ่านมาทางสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตรบัณฑิตดำเนินการพิจารณาหลักสูตรร่วมกันเมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน พ.ศ. 2557 เพื่อทบทวนกระบวนการจัดการเรียนการสอนและพัฒนาหลักสูตรต่อไป โดยวิชัย วงษ์ใหญ่ (2554: 217) ได้กล่าวถึง การพัฒนาหลักสูตรจะกระทำได้อต่อเมื่อมีการประเมินหลักสูตรอยู่ตลอดเวลาเพราะผลจากการประเมินจะใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงหลักสูตรและหลักสูตรที่ได้รับการปรับปรุงนั้นควรให้มีความเหมาะสมกับสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ดังนั้นการประเมินหลักสูตรจึงควรเป็นปัจจุบันและทันสมัยอยู่เสมอ เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพควรมีการดำเนินการประเมินผลอย่างต่อเนื่องเพื่อทราบถึงจุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหา และอุปสรรคของการจัดการเรียนการสอน และการประเมินนั้นควรมีข้อมูลที่มาจากหลายแหล่งข้อมูล ประกอบด้วย ทศนคติของผู้สอน ผลการเรียนรู้ของนักศึกษา การรับรู้ของชุมชน โครงสร้างองค์การ หลักสูตรการเรียนการสอน และกลยุทธ์การสอน (Woods, 1998: 5)

จากความเป็นมาและความสำคัญข้างต้นเป็นที่มาของบทความวิจัยเรื่อง การติดตามผลการ

จัดการเรียนการสอนหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม มีวัตถุประสงค์เพื่อติดตามผลการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต ในด้านสภาพแวดล้อม ปัจจัยนำเข้า และกระบวนการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต เพื่อนำข้อค้นพบไปสู่การพัฒนาหลักสูตรต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อติดตามผลการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต ในด้านสภาพแวดล้อม ปัจจัยนำเข้า และกระบวนการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ผู้ให้ข้อมูลหลัก

การวิจัยครั้งนี้มีผู้ให้ข้อมูลหลักประกอบด้วย อาจารย์ประจำหลักสูตรจำนวน 5 คน อาจารย์ผู้สอนในหลักสูตรจำนวน 6 คน ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 2 คน นักศึกษาจำนวน 20 คนโดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบบันทึกข้อมูลและแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างซึ่งมีประเด็นข้อคำถามในเรื่องของสภาพแวดล้อม ปัจจัยนำเข้า และกระบวนการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิตโดยดำเนินการสร้างเครื่องมือจากการทบทวนเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการเรียนการสอนและหลักสูตร และนำแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างตรวจสอบคุณภาพความเที่ยงตรงของเนื้อหาด้วยดัชนีความเที่ยงตรงของเนื้อหา (CVI) จากผู้ทรงคุณวุฒิที่เชี่ยวชาญด้านการศึกษาจำนวน 3 คน พบ

ว่าแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างมีความเที่ยงตรง
เชิงเนื้อหาเท่ากับ 1.00

3. ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้
วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจำแนกเป็น 3
ขั้นตอน ดังนี้

3.1 การรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร
ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการจัดการ
การเรียนการสอนและหลักสูตร

3.2 การรวบรวมข้อมูลจากรายงาน
การสำรวจคุณลักษณะบัณฑิตทางรัฐประศาสนศาสตร์
ที่พึงประสงค์ของหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน
ปี 2556 และรายงานความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิต
ทางรัฐประศาสนศาสตร์ของหน่วยงานภาครัฐและ
ภาคเอกชนปี 2556

3.3 การสัมภาษณ์อาจารย์ประจำ
หลักสูตร อาจารย์ผู้สอนในหลักสูตร ผู้ทรงคุณวุฒิ
และนักศึกษาจำนวน 1 ครั้ง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ก่อนเริ่มเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยศึกษา
เอกสาร แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็น
กรอบแนวคิดในการศึกษาและการสร้างแบบ
สัมภาษณ์ และศึกษาข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลักด้วย
การสัมภาษณ์ และนำข้อมูลที่ได้รับสรุปและนำเสนอ
ให้ผู้ให้ข้อมูลหลักตรวจสอบข้อมูลและรับรองความ
ถูกต้อง หลังจากได้รับข้อมูลที่ผ่านการรับรองความ
ถูกต้องเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยใช้แนวทางการ
วิเคราะห์ข้อมูลของ Miles & Huberman (1984)
ที่ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยสามารถ
แบ่งได้เป็น 3 ส่วน ได้แก่ การย่อข้อมูล (Data
reduction) การแสดงข้อมูล (Data display) เป็นการ
นำเสนอข้อมูลที่จัดระเบียบไว้แล้วอย่างเป็น
หมวดหมู่ด้วยวิธีการพรรณนา การหาข้อสรุป การ
ตีความ และการตรวจสอบความถูกต้องตรงประเด็น
ของการวิจัย (Conclusions, drawing and verifying)
เป็นกระบวนการหาข้อสรุปและตีความข้อสรุปหรือ
ข้อค้นพบที่รวบรวมทั้งการเปรียบเทียบความเหมือน
และความแตกต่าง เพื่อให้ได้ประเด็นหลักของการ

ศึกษาพร้อมทั้งการยืนยันผลด้วยการตรวจสอบสาม
เส้าความน่าเชื่อถือของข้อสรุปเพื่อตรวจสอบความ
เชื่อถือได้ของข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก (สุภางค์
จันทวานิช, 2540)

ผลการวิจัย

1. ด้านสภาพแวดล้อม

ส่วนใหญ่อาจารย์ประจำหลักสูตร อาจารย์
ผู้สอนในหลักสูตร ผู้ทรงคุณวุฒิและนักศึกษา มี
ความเห็นสอดคล้องกันในเรื่องของวัตถุประสงค์
และโครงสร้างหลักสูตรว่ามีความเหมาะสม
สอดคล้องกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง และ
ความต้องการของตลาดแรงงาน โดยวัตถุประสงค์
ของหลักสูตร มุ่งเน้นการผลิตบัณฑิตที่มีความรู้
ความสามารถในการบริหารงานภาครัฐในลักษณะ
สหวิทยาการผลิตบัณฑิตที่สามารถบูรณาการ
ทฤษฎี องค์ความรู้ทางวิชาการไปประยุกต์ใช้กับ
การบริหารงานได้อย่างเหมาะสม รวมถึงการสอด
แทรกความรู้คู่คุณธรรม ยึดหลักธรรมาภิบาลผลิต
ให้มีความสามารถในงานวิจัยที่สามารถนำไป
ประยุกต์ใช้ในการบริหารงานภาครัฐและท้องถิ่น

สำหรับโครงสร้างของหลักสูตร จำนวน
หน่วยกิตรวม ตลอดหลักสูตรจำนวนไม่น้อยกว่า
133 หน่วยกิต ประกอบด้วยหมวดวิชาศึกษาทั่วไป
จำนวนไม่น้อยกว่า 30 หน่วยกิต หมวดวิชาเฉพาะ
ด้าน 97 หน่วยกิต หมวดวิชาเลือกเสรีจำนวนไม่
น้อยกว่า 6 หน่วยกิต โดยลักษณะของการจัดการ
เรียนการสอนทางสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์มี
การกำหนดแผนการเรียนประจำภาคและกิจกรรม
สอดแทรกการเรียน อาทิ แผนการจัดกิจกรรม
สำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 4 มีการจัดโครงการอบรม
ทักษะการใช้คอมพิวเตอร์ โครงการอบรมภาวะผู้นำ
โครงการอาสาพัฒนาชนบท โครงการฝึกทักษะผู้
ประกอบการและกิจกรรมบัณฑิตที่ร้อยความดี ซึ่ง
แผนการจัดกิจกรรมจะดำเนินการก่อนให้นักศึกษา
ฝึกประสบการณ์วิชาชีพ แผนการจัดกิจกรรม

สำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 3 มีการส่งเสริมให้นักศึกษา ออกทดลองฝึกปฏิบัติการวิชาชีพในหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนไม่น้อยกว่า 70 ชั่วโมง เพื่อศึกษาดูงานและพัฒนาทักษะการวิเคราะห์โดยการนำแนวคิดทฤษฎีที่เรียนนั้นไปประยุกต์ใช้กับสถานการณ์จริง เป็นต้น

2. ด้านปัจจัยนำเข้า

2.1 อาจารย์ประจำหลักสูตร ในประเด็นการกำหนดอาจารย์ผู้สอนแต่ละรายวิชา พบว่า ก่อนดำเนินการจัดแผนการเรียนการสอนของนักศึกษา ทางอาจารย์ประจำหลักสูตรจะมีการประชุมร่วมกันเพื่อกำหนดผู้สอน ทั้งนี้จะพิจารณาจากคุณวุฒิและสาขาที่จบของผู้สอนเพื่อให้มีความสอดคล้องกับรายวิชา ในประเด็นทรัพยากรการจัดการเรียนการสอน พบว่า มหาวิทยาลัยมีการสนับสนุนงบประมาณสำหรับการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอนให้ตามงบประมาณ

2.2 อาจารย์ผู้สอนในหลักสูตร ในประเด็นการกำหนดอาจารย์ผู้สอนแต่ละรายวิชา พบว่า อาจารย์ผู้สอนในหลักสูตรจะทราบถึงรายวิชาที่รับผิดชอบสอนในแต่ละภาคการศึกษา และมีความพึงพอใจต่อรายวิชาที่ได้รับมอบหมาย เนื่องจากสอดคล้องกับสาขาและคุณวุฒิ ในประเด็นทรัพยากรการจัดการเรียนการสอน พบว่า อุปกรณ์การเรียนการสอนไม่เพียงพอต่อการใช้งาน และควรได้รับการปรับปรุงให้สามารถใช้งานได้

2.3 ผู้ทรงคุณวุฒิ ในประเด็นการกำหนดอาจารย์ผู้สอนแต่ละรายวิชา พบว่า มีความสอดคล้องกันทั้งในเรื่องของรายวิชาและคุณวุฒิของผู้สอน อย่างไรก็ตามในเรื่องของการจัดการเรียนการสอนนอกจากพิจารณาคุณวุฒิแล้วอาจารย์ผู้สอนแต่ละท่านควรพัฒนาตนเองเพิ่มเติม เพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์และสามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับนักศึกษาได้อย่างเต็มศักยภาพและมีความเห็นเพิ่มเติมในเรื่องของจำนวนหมู่เรียน และการจัดตารางเวลาในการเรียนการสอน เห็นควรให้มีการปรับปรุงเนื่องจากอาจารย์ผู้สอนส่วนใหญ่สอน

นักศึกษามากกว่า 1 หมู่เรียน การดูแลอาจไม่ทั่วถึง ในประเด็นทรัพยากรการจัดการเรียนการสอน พบว่า เห็นควรให้มีการปรับปรุงเรื่องอุปกรณ์การเรียนการสอนและควรเพิ่มสื่อการเรียนการสอนออนไลน์ เพื่อให้ให้นักศึกษาสามารถเข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ได้มากขึ้นนอกจากการฟังบรรยายในชั้นเรียน

2.4 นักศึกษาในประเด็นการกำหนด

อาจารย์ผู้สอนแต่ละรายวิชา พบว่า นักศึกษามีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนของอาจารย์ผู้สอนในแต่ละรายวิชา เพราะคุณวุฒิและรายวิชานั้นสอดคล้องกัน ในประเด็นทรัพยากรการจัดการเรียนการสอน พบว่า ควรปรับปรุงในเรื่องของอุปกรณ์การเรียนการสอนให้สามารถใช้งานได้ อย่างมีประสิทธิภาพ ควรปรับปรุงระบบการเปิดอุปกรณ์และปรับปรุงสภาพห้องเรียนให้มีความสะอาด น่าเรียน

3. ด้านกระบวนการ

3.1 อาจารย์ประจำหลักสูตร ในประเด็นการจัดการเรียนการสอน พบว่า อาจารย์ประจำหลักสูตรจะมีการประชุมร่วมกันเพื่อพิจารณา ทบทวนสภาพการจัดการเรียนการสอนที่ผ่านมา โดยผลของการประชุมจะนำเสนอต่อคณาจารย์ทุกท่าน ทั้งนี้ทุกภาคการศึกษาทางสาขาวิชาจะมีการดำเนินการประเมินผลความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการจัดการเรียนการสอน ซึ่งส่วนใหญ่ นักศึกษามีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนในระดับมาก ในประเด็นการวัดและประเมินผล พบว่า ทุกภาคการศึกษาทางสาขาวิชา จะดำเนินการตรวจสอบและทวนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา เพื่อกำกับการวัดและการประเมินผลของแต่ละรายวิชา

3.2 อาจารย์ผู้สอนในหลักสูตร ในประเด็นการการจัดการเรียนการสอน พบว่า อาจารย์ผู้สอนมีการวางรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแตกต่างกัน แต่จะมีการพิจารณาให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนการสอนสำหรับยุคศตวรรษที่ 21 ที่เน้นการพัฒนาให้นักศึกษาให้มีความรู้ตาม

โครงสร้างหลักสูตรที่กำหนดและได้รับการพัฒนาตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิ คุณธรรมจริยธรรม ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง ทักษะทางภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ทักษะการทำงานแบบมีส่วนร่วม ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี โดยมีเทคนิคการสอนจะเน้นการวิจัยเป็นฐาน การเรียนแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน และกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับผลการสำรวจคุณลักษณะบัณฑิตทางรัฐประศาสนศาสตร์ที่พึงประสงค์ของหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนปี 2556 และความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตทางรัฐประศาสนศาสตร์ของหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนปี 2556 ที่พบว่า มีความพึงพอใจในระดับมาก ในประเด็นการวัดและการประเมินผล พบว่า อาจารย์ผู้สอนมีการกำหนดเกณฑ์การวัดและประเมินผลแตกต่างกัน ในรายวิชาที่เน้นทฤษฎี อาจารย์ผู้สอนจะให้สัดส่วนการวัดความรู้และความเข้าใจมากกว่าการปฏิบัติ เน้นไปที่การสอบวัดความรู้ ส่วนรายวิชาที่เน้นภาคปฏิบัติ ให้สัดส่วนการวัดทักษะ 5 ด้าน และการปฏิบัติ การรายงาน การอภิปรายและนำเสนอผลงานต่อสาธารณะมากกว่าการสอบวัดความรู้

3.3 ผู้ทรงคุณวุฒิ ในประเด็นการจัดการเรียนการสอน พบว่า มีความหลากหลายและสอดคล้องกับรายวิชา อย่างไรก็ตามในการจัดการเรียนการสอน อาจารย์ผู้สอนควรกระตุ้นให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการเรียนการสอนมากกว่าการบรรยายเพียงอย่างเดียวและควรมีกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นให้นักศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์มากขึ้น ให้มีความกระตือรือร้นในการเรียน ในประเด็นการวัดและการประเมินผล พบว่า ควรกำหนดสัดส่วนให้เหมาะสมและสอดคล้องกับศักยภาพของนักศึกษา

3.4 นักศึกษา ในประเด็นการจัดการเรียนการสอน พบว่า นักศึกษามีความพึงพอใจต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอนของอาจารย์ผู้

สอนในแต่ละรายวิชาระดับปานกลางเนื่องจากบางรายวิชาที่มีจำนวนนักศึกษาเกินกว่า 60 คน ทำให้นักศึกษาหลายคนเรียนไม่เข้าใจ บางครั้งเพื่อนร่วมชั้นเรียนคุยกันและอาจารย์ผู้สอนดูแลไม่ทั่วถึง ในประเด็นการวัดและการประเมินผล พบว่า ควรเปิดเผยคะแนนในแต่ละรายวิชา และบางรายวิชาที่มีการกำหนดสัดส่วนคะแนนที่ไม่ชัดเจน

อภิปรายผลการวิจัย

1. ด้านสภาพแวดล้อม

จากผลการศึกษาสภาพแวดล้อมของการเรียนการสอน ได้แก่ ในด้านวัตถุประสงค์และโครงสร้างหลักสูตร พบว่า ส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันในเรื่องของวัตถุประสงค์และโครงสร้างหลักสูตรว่ามีความเหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง และความต้องการของตลาดแรงงาน ทั้งนี้เป็นผลมาจากทางอาจารย์ประจำหลักสูตรได้ดำเนินการจัดทำหลักสูตรโดยเริ่มต้นจากการวิเคราะห์ปัญหาการจัดการเรียนการสอนที่ผ่านมา และศึกษาแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) การวิเคราะห์และจัดทำหลักสูตรตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (TQF: HEd) ประกาศกระทรวงศึกษาธิการเรื่องแนวทางการบริหารเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2548 และพระราชบัญญัติการศึกษาชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545 ทำให้หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์บัณฑิตสอดคล้องกับสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลง โดยลักษณะของการจัดทำหลักสูตรเป็นไปตามทฤษฎีแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรของ Tyler (1969) ที่มุ่งให้ความสำคัญกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่มีที่มาจากสังคม ผู้เรียน และผู้เชี่ยวชาญ รวมถึงการวางโครงสร้างหลักสูตรด้านประสบการณ์เพื่อระบุเนื้อหาและพฤติกรรม และประเมินผลการเรียนรู้ ซึ่ง

สอดคล้องกับงานวิจัยของนิวัตน์ สวัสดิ์แก้ว ประยูร เทพนวล เมธี ดิสวัสดิ์ และนุรชิตา เพอแอสละ (2556: 436) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง ประเมินการจัดการเรียน การสอนหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต ของมหาวิทยาลัยหาดใหญ่ พบว่า ในภาพรวมมี ความพึงพอใจอยู่ในระดับ “มาก” โดยมีความพึง พื่อใจในภาพรวมของวัตถุประสงค์ของหลักสูตรใน ระดับ “ปานกลาง” และพึงพอใจในด้านโครงสร้าง หลักสูตรในระดับ “มาก”

2. ปัจจัยนำเข้า

สำหรับการกำหนดอาจารย์ผู้สอน พบว่า ส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันว่ามีความเหมาะสมสอดคล้องกันทั้งคุณวุฒิของผู้สอนและรายวิชา สำหรับผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นเพิ่มเติมว่าควร ปรับปรุงเรื่องจำนวนหมู่เรียนและผู้สอนควรได้รับการ พัฒนาเพิ่มพูนทักษะเพิ่มขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากผู้ สอนหลายท่านรับผิดชอบสอนหลายวิชาและหลาย หมู่เรียนทำให้การจัดการเรียนการสอนไม่ทั่วถึง ดั่ง นั้นการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพควร พิจารณาถึงจำนวนผู้เรียนกับจำนวนผู้สอนให้ เหมาะสมเพื่อให้ผู้เรียนเข้าถึงผู้สอนได้ นอกจากนี้ คุณสมบัติที่สำคัญของผู้สอน ควรประกอบด้วย ความรู้ บุคลิกภาพ ทักษะคิดต่อวิชาที่สอน ทักษะคิด ต่อผู้เรียน การสร้างบรรยากาศการเรียนการสอน วิธีการสอน ทักษะการสอน เครื่องมือ/อุปกรณ์การ สอน และการประเมิน (Tomlinson, 2005) เพื่อให้ การจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ มาเรียม นิลพันธ์ (2555: 249) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประเมินหลักสูตร ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการ สอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร พบ ว่า ผลการประเมินด้านบริบทในภาพรวมและราย ข้อ พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก เมื่อ พิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ วัตถุประสงค์หลักสูตรเหมาะสมกับสภาพ ปัจจุบัน และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ความ เหมาะสมของจำนวนหน่วยกิตทั้งหมด โดยมีความ

คิดเห็นว่าจำนวนหน่วยกิตมากเกินไปในประเด็น ทรัพยากรการจัดการเรียนการสอน พบว่า ส่วนใหญ่ มีความเห็นว่าควรปรับปรุงวัสดุอุปกรณ์การเรียน การสอนให้เหมาะสมเพียงพอต่อการใช้งาน สอดคล้องกับไพฑูรย์ สีนลารัตน์ (2553) ที่ได้กล่าว ถึงจุดมุ่งหมายหรือปรัชญาเพื่อพัฒนาคนให้มี คุณลักษณะที่สำคัญ 2 ประการ ประการแรก เพื่อให้ ผู้สำเร็จการศึกษาเป็นกำลังคนที่สำคัญของ ประเทศสามารถปฏิบัติงานภายหลังการศึกษาได้ ตามมาตรฐานของวิชาชีพ และตามความต้องการ ของสังคม ประการที่สอง เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็น คนที่สมบูรณ์ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา โดยเฉพาะในการพัฒนา คุณภาพผู้เรียนที่จะประกอบวิชาชีพครูในอนาคตให้ มีความเป็นครูมืออาชีพ ผู้สอนจำเป็นต้องจัดการ เรียนการสอนให้เกิดความรู้ ความชำนาญ และสามารถพัฒนาตัวเองในด้านต่างๆ ได้ ไม่ว่าจะ เป็นการพัฒนาความสามารถด้านการสอนโดยการ จัดการองค์ความรู้ที่จะสอนอย่างมีคุณภาพอย่างต่อเนื่องทั้งในแง่การพัฒนาความรู้ในเนื้อหาสาระ ของวิชา

3. ด้านกระบวนการ

ในส่วนของการจัดการเรียนการสอน พบ ว่า ส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันว่าการจัดการ เรียนการสอนมีความเหมาะสม โดยผลลัพธ์ของการ จัดการเรียนการสอนสามารถวัดได้จากความรู้ การ บูรณาการ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การ สังเคราะห์และการประเมิน (Bloom, 1956) ดังนั้น ในกระบวนการจัดการเรียนการสอนอาจารย์ประจำ หลักสูตร อาจารย์ผู้สอนควรทำการออกแบบ หลักสูตรและวิเคราะห์รายวิชาและกำหนดแนวทางการสอนให้สอดคล้องกับความแตกต่างของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเข้าถึงความรู้ สามารถถ่ายโอนความ รู้และมีความเข้าใจในเนื้อหาวิชา และสามารถแก้ไข สถานการณ์ได้ มีการคิด วิเคราะห์ ปฏิบัติในวิชา ความรู้เฉพาะและการวิจัย (Hockett, 2009) อย่างไร ก็ตามในงานวิจัยของ Profiroiu (2013) เรื่อง

Lecturer and Student perspective regarding Teaching Public Administration in Romania ได้ชี้ให้เห็นว่ากระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และการกระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิดและวิเคราะห์จะส่งเสริมให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีกว่าการเรียนการสอนที่เน้นผู้สอนเป็นศูนย์กลาง ในประเด็นการวัดและการประเมินผล พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่าควรกำหนดเกณฑ์การวัดและประเมินผลให้เหมาะสมและควรพิจารณาถึงศักยภาพของนักศึกษา

นอกจากนี้ นักศึกษามีความเห็นว่าคุณสอนควรเปิดเผยคะแนนและวิธีการให้คะแนนให้มีความชัดเจน สอดคล้องกับ ภาวณใจเที่ยง (2553: 74-75) ที่ได้กล่าวถึง กระบวนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ต้องสอดคล้องกับเนื้อหาวิชา เหมาะสมกับวัย ความสามารถ และความสนใจของผู้เรียน โดยใช้เทคนิควิธีสอนที่หลากหลายให้ผู้เรียนเป็นผู้กระทำกิจกรรมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง วิธีการจัดการเรียนรู้ควรมีความหลากหลายรูปแบบและหลายวิธี ผู้สอนควรเลือกใช้ให้เหมาะสมกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ลักษณะเนื้อหาวิชา ความพร้อมของผู้เรียน และสื่อการเรียนรู้ โดยพิจารณาจากความแตกต่างของผู้เรียน (ซูลีพร เพ็ญจันทร์ และ กฤตพัฒน์ พลคราม, 2558: 68)

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ทางหลักสูตรควรนำข้อมูลต่างๆ ด้านสภาพแวดล้อม ด้านปัจจัยนำเข้า และด้านกระบวนการเข้าสู่การประชมเพื่อปรับปรุงหลักสูตรได้แก่ จำนวนผู้เรียนในแต่ละรายวิชา การปรับปรุงอุปกรณ์การเรียนการสอนให้ทันสมัย และการวางแผนพัฒนาหลักสูตรต่อไปให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงและการแข่งขันที่เพิ่มมากขึ้น

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการสอบถามความคิดเห็นจากผู้ประกอบการเพื่อทราบถึงความต้องการของตลาดและทักษะของนักศึกษาที่ต้องการเพิ่มเติม
2. ควรทำการเปรียบเทียบข้อมูลหลักสูตรเก่าและหลักสูตรใหม่ที่มีการปรับปรุงรายวิชาเพื่อวิเคราะห์เนื้อหา คำอธิบายรายวิชาว่ามีความสอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบันหรือไม่
3. ควรทบทวนผลการจัดการเรียนการสอนที่ผ่านมา และนำผลการวิจัยมาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

- ชวลีพร เพ็ญจันทร์ และกฤติพัฒน์ พลคราม. (2558). การศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การศึกษานอกระบบขั้นพื้นฐานของครูการศึกษาอกระบบ สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดชัยภูมิ. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*. 34 (1): 67-78.
- นิภาพรรณ เจนสันติกุล. (2554). การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ: บทพิสูจน์ทางทฤษฎี. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี*. 22 (1): 34-49.
- นิวัฒน์ สวัสดิ์แก้ว ประยูร เทพนวล เมธี ดิสวัสดิ์ และนุรชรีตา เพอแอสละ. (2556). ประเมินการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยหาดใหญ่. *เอกสารประกอบการประชุมมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 4 เรื่องการวิจัยเพื่อพัฒนาสังคมไทย*: 436-446.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2546). *การพัฒนาหลักสูตรและการวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตร*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ไพฑูริย์ สินลารัตน์. (2553). *กลยุทธ์การสอนตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- มาเรียม นิลพันธุ์. (2555). การประเมินหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. *วารสารวิชาการ Veridian E-journal*. 4 (2): 248-262.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2554). *การพัฒนาหลักสูตรระดับอุดมศึกษา*. กรุงเทพฯ: อาร์ แอนด์ ปรีนธ์.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2540). *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ*. กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อาภรณ์ ใจเที่ยง. (2553). *หลักการสอน*. กรุงเทพฯ: โอ เอส พริ้นติ้ง เฮาส์.
- Akker, Jan van den & Verloop, Nico. (1994). Evaluation Approaches and results in Curriculum Research and Development in the Netherlands. *Studies in Educational Evaluation*. 20: 421-436.
- Bloom, B. (1956). *A Taxonomy of Cognitive Objectives*. New York: McKay.
- Hockett, J.A. (2009). Curriculum for Highly Able Learners That Conforms to General Education and Gifted Education Quality Indicators. *Journal for the Education of the Gifted*. 32 (3): 394-440.
- Melrose, M. (1998). Exploring Paradigms of Curriculum Evaluation and Concepts of Quality. *Quality in Higher Education*. 4 (1): 37-43.
- Miles, M. & Huberman, A. (1984). *Qualitative Data Analysis: A Sourcebook for New Methods*. Beverly Hills, CA: Sage Publications.
- Profiroiu, A.G. (2013). Lecturer and Student Perspective regarding Teaching Public Administration in Romania. *Transylvanian Review of Administrative Sciences*. Special Issue: 141-155.
- Tomlinson, C. A. (2005). Quality Curriculum and Instruction for Highly able Students. *Theory into Practice*. 44: 160-166.
- Tyler, R. W. (1969). *Basic Principles of Curriculum and Instruction*. Chicago: University of Chicago Press.
- Woods, J.D. (1988). Curriculum Evaluation Models: Practical Applications for Teachers. *Australian Journal of Teacher Education*. 1 (13): 3-8.

วิถีการผลิตกับความมั่นคงของชีวิตจังหวัดศรีสะเกษ

Production Way and Security of Life in Sisaket ,Thailand.

ปรกรณ์ชัย สุพัฒน์¹, พงศธร ทวีธนาวิชย์², ณิชกร โต๊ะสิงห์³, ทองอุ่น มั่นหมาย⁴,
มัญญา นาคสิงห์ทอง⁵

Pakronchai Suphat¹, Pongsatorn tawetanawanit², Nathagorn Tosing³,
Thongon Mounmachy⁴, Mananya Naksingthong⁵

บทคัดย่อ

ชุดโครงการ วิถีการผลิตกับความมั่นคงของชีวิตจังหวัดศรีสะเกษภายใต้องค์ประกอบการศึกษาของโครงการย่อยประกอบด้วย 1) โครงการยางพารากับท้องถิ่น 2) โครงการป้าชุมชนกับท้องถิ่น 3) โครงการหอมแดงกับท้องถิ่นและ 4) โครงการเลี้ยงสัตว์เศรษฐกิจ (สุกร) กับท้องถิ่น มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิถีการผลิตต้นทุนแห่งการเรียนรู้ผ่านกระบวนการสร้างความมั่นคงของชีวิต สู่การพัฒนาเชิงบูรณาการอย่างยั่งยืนของห่วงโซ่ยางพารา ป้าชุมชน หอมแดง สัตว์เศรษฐกิจ(สุกร) ของจังหวัดศรีสะเกษภายใต้การวิจัยเชิงผสมผสาน ผลการศึกษาพบว่าสังเคราะห์การเรียนรู้ภายใต้แนวคิด “เกษตรพอเพียง – น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นฐาน” โดยมีกระบวนการแบ่งออกเป็น 4 ระดับ ระดับบริบทการดำเนินงานวิถีการผลิต ระดับปัจจัยนำเข้าเชิงวิถีการผลิต ระดับกระบวนการเชิงวิถีการผลิตและระดับผลลัพธ์เชิงวิถีการผลิต ทั้งภูมิปัญญาแห่งการถ่ายทอดสัตว์เศรษฐกิจ (สุกร) การบูรณาการความเชื่อกับป้าชุมชน ภูมิปัญญาแห่งดินของหอมแดง และ เรื่องเล่าภูมิปัญญาแห่งผู้ปลูกยางพารา

คำสำคัญ : วิถีการผลิต, ความมั่นคง, จังหวัดศรีสะเกษ, เกษตรพอเพียง

¹ อาจารย์, คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ tel. 086-3550703 E-mail tourlek_tum@hotmail.com

² อาจารย์, คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

³ อาจารย์, คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ tel. 095-6212045 E-mail Nathagorn.t@gmail.com

⁴ อาจารย์, คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ tel. 0803774114 E-mail tourlek_tum@hotmail.com

⁵ พนักงานราชการ, หน่วยประกันคุณภาพการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ tel. 0803774114 E-mail tourlek_tum@hotmail.com

¹ Lecture, Faculty of Education, Sisaket Rajabhat University tel. 086-3550703 E-mail tourlek_tum@hotmail.com

² Lecture, Faculty of Science and technology, Sisaket Rajabhat University tel. 086-2589236 E-mail Pongsatorn.t@sskru.ac.th

³ Lecture, Faculty of Science and technology, Sisaket Rajabhat University tel. 095-6212045 E-mail Nathagorn.t@gmail.com

⁴ Lecture, Faculty of Education, Sisaket Rajabhat University tel. 0803774114 E-mail tourlek_tum@hotmail.com

⁵ ticker tape, Education Quality Assurance Unit, Sisaket Rajabhat University tel. 0803774114 E-mail tourlek_tum@hotmail.com

Abstract

The study was to study the production way of life security in Sisaket underneath the branch studies, they are as follows : 1) Rubber and Local Area Project,s 2) Community Forest and local area Projects 3) Shallot growing and local area projects and 4) Livestock (Hogs) Growing and local area Projects. In order to maintain sustainable integration development of chains integrating production of : rubber, community forests, shallots, livestock (hogs) in Sisaket underneath mixed research. The authors applied these studies from “sufficient agriculture – based on sufficient economy” The results show that: the context level on operation of production, input level of production, Process level of production and the result level of production methods were essential.

Keywords : Production way, Security of Life, Sisaket Province

บทนำ

ความมั่นคงทางอาหารและพลังงานโลกจะเป็นปัญหาสำคัญเนื่องจากความต้องการบริโภคสินค้าเกษตรและอาหารเพิ่มขึ้นจากการเพิ่มประชากรโลกรวมทั้งอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่คาดว่าจะสูงขึ้น ขณะที่ปริมาณผลผลิตพืชอาหารโลกลดลง ประกอบกับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยพิบัติทางธรรมชาติอาจก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างการผลิตพืชอาหารและพืชพลังงานในอนาคต (ปัญญาศิลป์ เสนีย์. 2547 : 32) ประเทศไทยจะต้องการพัฒนาสู่ความเป็นครัวโลกจึงมีการสนับสนุนให้การยกระดับในการแสวงหาแนวทาง ในการจัดการห่วงโซ่อุปทานทางการเกษตร ซึ่งเป็นระบบที่จะนำไปสู่พัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนรวมทั้งเผยแพร่ให้ความรู้และดูแลป้องกันด้านสุขภาวะของประชาชนสอดคล้องกับจังหวัดศรีสะเกษที่ต้องการสร้างหลักประกันความมั่นคงภายใต้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงโดยใช้วิกฤติอาหารเป็นตัวนำในการขับเคลื่อนจังหวัดศรีสะเกษ พื้นฐานเกี่ยวกับทรัพยากรด้านอาหารที่สำคัญมีความพร้อมด้านวัตถุดิบทางด้านอาหารที่หลากหลายนอกจากข้าวที่เป็นพืชหลักประกอบไปด้วย การปลูกยางพาราซึ่งมีปริมาณการผลิตอยู่ในระดับที่ 2 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

(วิฑูรย์ ปัญญากุล. 2547) มีป่าชุมชนที่มีความหลากหลายทางชีวภาพและเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญ มีการผลิตหอมแดงเป็นอันดับหนึ่งของประเทศไทย รวมทั้งมีการเลี้ยงสัตว์เศรษฐกิจได้แก่ สุกร เข้าสู่กระบวนการสัตว์เศรษฐกิจกระจายอยู่ทุกพื้นที่ของจังหวัด (ผู้จัดการรายสัปดาห์. 2550)

จากกลไกของวิถีศรีสะเกษทั้ง 4 ประเด็นความหลากหลายของทรัพยากรในพื้นที่จึงนำไปสู่การดำเนินการวิถีการผลิตซึ่งสอดคล้องกับความมั่นคงในชีวิตเนื่องจากต้องมีการสร้างกระบวนการพัฒนาที่ถูกต้อง (นิคม มุสิกคามะ. 2542) ควรจะมาจากความมั่นคงจากรากฐานของสังคม ความรู้ ความเชื่อ และวิถีของเกษตรกรและผู้ที่เกี่ยวข้องนำไปสู่การวิจัยวิถีการผลิตกับความมั่นคงของชีวิตจังหวัดศรีสะเกษใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research หรือ PAR) เป็นกระบวนการที่จะสะท้อนความเป็นจริงที่มีความแตกต่างหลากหลาย ซับซ้อนและมีพลวัตได้ดีที่สุด โดยไม่มีรูปแบบที่ตายตัว ไม่มีสูตรสำเร็จ แต่ต้องมีวิวิธวิทยาที่เปิดกว้าง ยืดหยุ่น และความลงตัวอยู่ที่สถานการณ์และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมบนฐานวิถีการผลิตกับพื้นที่ (เสนห์ จินะ. 2551 : 25) ในการปฏิบัติของผู้ปฏิบัติหรือผู้ดำเนินงาน (ชาวบ้าน) ที่เริ่มต้นจากผู้คนที่รอบรู้กับวิถีชีวิตของตนเอง เป็นประสบการณ์

ที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาความรู้และทักษะในการปฏิบัติ ซึ่งเป็นวิธีการที่มีอยู่แล้วในมือที่จะนำมาพัฒนาตนเองให้ก้าวหน้าโดยการวิจัยแบบ PAR ว่า ผู้ที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการท้าวิจัยทุกขั้นตอน ตั้งแต่การตั้งคำถามงานวิจัยจนจบกระบวนการหาคำตอบทั้งหมด ในกระบวนการนี้ชาวบ้านจะเรียนรู้โดยไม่ต้องเขียนการวิจัย เพราะชาวบ้านได้เข้ามาร่วมวิเคราะห์และได้รับข้อมูลแล้วว่าเกิดอะไรขึ้น เพราะฉะนั้น การวิจัยแบบนี้ขึ้นอยู่กับจุดยืนของนักวิจัย ก็คือการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับคนธรรมดาทั่วไป เป็นวิธีการที่เรียกว่า empowerment อย่างหนึ่ง ที่ทำให้ชาวบ้านเข้มแข็งและเรียนรู้เพื่อที่จะมีพลังต่อรองกับคนอื่นได้มากขึ้นบนเส้นทางแห่งการเรียนรู้ และมีส่วนร่วม สามารถทำการวิจัยเชิงปฏิบัติ การอย่างมีส่วนร่วมมาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนได้ ซึ่งจะส่งผลก่อให้เกิดต้นแบบวิธีการผลิตกระบวนการเรียนรู้ และชุดความรู้สู่การถอดแบบบทเรียนของกลุ่มพื้นที่ พื้นที่เรียนรู้เพื่อนำไปสู่ความเป็นกลไกเสริมแรงเน้นการพัฒนา ถ่ายทอดองค์ความรู้สู่กลุ่มพื้นที่ขยายผลในจังหวัดศรีสะเกษต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนาเชิงบูรณาการในการขับเคลื่อนวิธีการผลิตบนฐานห่วงโซ่การผลิตที่ก่อให้เกิดความมั่นคงของชีวิต “คนศรีสะเกษ” อย่างยั่งยืน ภายใต้องค์ประกอบบนฐานการเรียนรู้

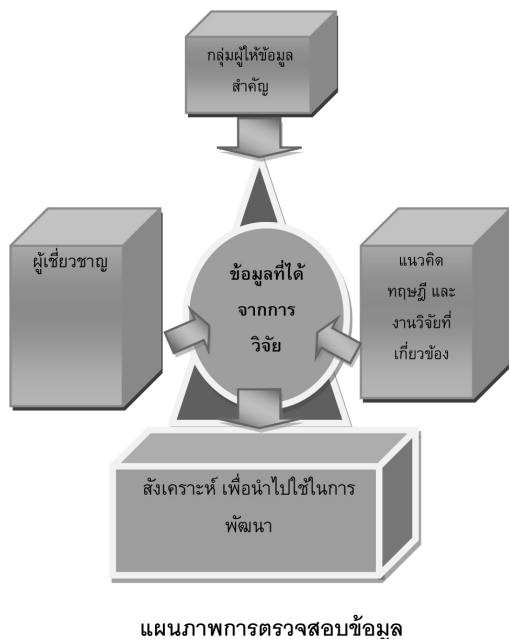
วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participation Action Research) ร่วมกับการวิจัยเชิงผสมผสาน (mixed Method) ในการตรวจสอบกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนทุกระดับของการมีส่วนร่วมเพื่อก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง คือ อำนาจเป็นของคนในชุมชนเป็นตัวแทนและควบคุมองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นภายใต้วิธีการผลิต “คนศรีสะเกษ”

(ปัญชร แก้วส่อง. 2556) ที่เน้นการมีส่วนร่วมวิธีค้นหาความจริงจากเหตุการณ์ และสภาพแวดล้อมที่มีอยู่ตามความเป็นจริง โดยพยายามวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของเหตุการณ์กับสภาพแวดล้อม เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้ (Insight) จากภาพรวมของหลายมิติ (สุภางค์ จันทรวานิช. 2548 : 123) ผู้วิจัยกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญการสนทนากลุ่ม (Focus Group) และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลจากการสำรวจเชิงบริบทเพื่อสร้างแนวทางในระดับคุณภาพโดย ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างที่สร้างคำถามโดยการสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวัตถุประสงค์ แนวคิดทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กรอบแนวคิดของเรื่องที่ศึกษา และคำนิยามศัพท์ปฏิบัติการ เพื่อสร้างแบบสัมภาษณ์

ทั้งนี้ ในการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างจะไม่เรียงลำดับข้อคำถาม แต่จะเปิดโอกาสให้ผู้ถูกสัมภาษณ์แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ ภายใต้บรรยากาศการสนทนา การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นแบบไม่เป็นทางการ เพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ อึดอัด โดยประเด็นที่กำหนดในแบบสัมภาษณ์ เป็นเพียงแนวคำถามในการสัมภาษณ์เท่านั้น ในกรณีที่ผู้ถูกสัมภาษณ์ตอบคำถามไม่อยู่ในประเด็น ผู้วิจัยจะกระตุ้นให้ผู้ถูกสัมภาษณ์เข้าสู่ประเด็นการสัมภาษณ์ต่อไป สำหรับ แนวทางการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยพยายามเชิญชวนผู้ให้ข้อมูลสำคัญ วิพากษ์ ผลการศึกษาที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยผู้วิจัยตั้งประเด็นคำถามและให้ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม ได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระโดยผู้วิจัยได้ส่งสรุป ผลการศึกษาที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกให้ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มได้ศึกษาก่อนล่วงหน้า ส่วนการใช้แบบสอบถามเป็นกระบวนการในการตรวจสอบ ประเมินผลเชิงกว้างอ้างอิงเกิดความเชื่อมั่นในกระบวนการเชิงคุณภาพสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล การสัมภาษณ์แบบเชิงลึก ผู้วิจัยจะดำเนินการนัดหมายการขอเข้าพบเพื่อสัมภาษณ์ และสัมภาษณ์

ในประเด็นตามแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้น พร้อมกับบันทึกเทปและรูปภาพระหว่างการสัมภาษณ์และเมื่อสิ้นสุดการสัมภาษณ์แล้วจึงทำการถอดเทปอย่างละเอียดการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยได้บันทึกเทปและรูปภาพระหว่างการสนทนากลุ่ม พร้อมทั้งบันทึกข้อมูลที่สำคัญไว้ เมื่อสิ้นสุดการสนทนากลุ่มแล้วจึงถอดเทปอย่างละเอียด สำหรับข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติในการแจกแจงข้อมูลเชิงประจักษ์ วิธีการตรวจสอบข้อมูล ผู้วิจัยใช้การตรวจสอบแบบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) (สุภางค์ จันทวานิช. 2548 : 130) โดยใช้วิธีการสังเกตผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ระหว่างการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม รวมทั้งสรุปผลจากการเก็บข้อมูลแบบสอบถาม นำไปเปรียบเทียบกับข้อมูลแนวคิดทฤษฎี กรอบแนวคิดของการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลสัมภาษณ์แบบเชิงลึก ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ มาแยกแยะเนื้อหา จัดหมวดหมู่ จัดกลุ่มข้อมูล และตรวจสอบความถูกต้อง จากข้อมูลที่เก็บรวบรวมเรียงเรียงข้อมูล จัดลำดับตามเนื้อหาที่ต้องการศึกษามานอกกับข้อมูลที่เกี่ยวข้งจากการสนทนากลุ่ม

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มไปหาความสอดคล้องของข้อมูลที่ได้รับการสัมภาษณ์เชิงลึก และเพิ่มเติมข้อมูลที่ค้นพบใหม่จากการสนทนากลุ่มในงานวิจัยนี้ด้วยนอกจากนั้นยังนำกระบวนการเชิงปริมาณการวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ คำนวณหาข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบซึ่งได้จากแบบสอบถามที่มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการใช้วิธีการหาค่าความถี่ สรุปออกมาเป็นค่าร้อยละคำนวณหา ระดับความต้องการของผู้ตอบ แบบสอบถาม โดยวิธีการหาค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และคำนวณหา ข้อมูลเกี่ยวกับข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ ที่มีลักษณะปลายเปิดใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา แล้วสรุปออกมาเป็นค่าความถี่ โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อยเป็นกระบวนการเสริมข้อมูลเน้นความสอดคล้องของกระบวนการตั้งตารางแสดงการเก็บข้อมูล

ตารางแสดงเก็บข้อมูล

PAR	วิธีการ		วิธีการผลิต				จำนวนข้อมูล	ประเด็นศึกษา*	ต้นแบบวิธี
	ปริมาณ	คุณภาพ	หอม	ยาง	ป่า	สุกร			
การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง	✓					✓	143	1	บริบท
	✓	✓			✓		12	2	
	✓	✓	✓				12	3	
	✓		✓				86	4	
	✓			✓			142	5	
	✓				✓		174	6	ปัจจัยนำเข้า
		✓				✓	4	7	กระบวนการ
		✓			✓		6	8	
		✓	✓		✓		2	9	
		✓		✓			8	10	
		✓				✓	4	11	ผลลัพธ์
		✓				✓	6	12	
		✓	✓				2	13	
		✓		✓			6	14	

*หมายเหตุ ประเด็นศึกษา 14 ประเด็น
 1) การพัฒนาการเลี้ยงสัตว์ (สุกร) จังหวัดศรีสะเกษ
 2) ต้นแบบ (ผืนป่าในใหญ่) จังหวัดศรีสะเกษ
 3) สภาพการผลิตและการตลาด (พ่อค้าคนกลาง) หอมแดงในจังหวัดศรีสะเกษ
 4) การยอมรับเทคโนโลยีการปลูก (เกษตรกร) หอมแดงในจังหวัดศรีสะเกษ
 5) ห่วงโซ่การจัดจำหน่าย (เกษตรกร) ยางพาราจังหวัดศรีสะเกษ
 6) การจัดการป่าอย่างมีส่วนร่วมตามหลักภูมิสังคมของชุมชน
 7) เรื่องเล่าวิถีการผลิต (สุกร) จังหวัดศรีสะเกษ
 8) วิถีอดีต-ปัจจุบัน ป่าชุมชน ผู้วิถีการผลิตอย่างยั่งยืน
 9) วิถีการผลิตหอมแดงในปัจจุบัน
 10) เรื่องเล่าปลูกยางพาราศรีสะเกษ
 11) วิถีภูมิปัญญาแห่งการถ่ายทอด
 12) บูรณาการขับเคลื่อนวิถีการผลิต ป่าชุมชนผืนป่าในใหญ่
 13) วิถีภูมิปัญญาดินแห่งหอมแดงศรีสะเกษ
 14) วิถีภูมิปัญญาการปลูกยาง

ผลการวิจัย

จากกระบวนการเรียนรู้เรื่อง วิธีการผลิตกับความมั่นคงของชีวิตคนสะเกษ การเรียนรู้แบ่งออกเป็น 4 ภาคส่วนประกอบด้วย 1) บริบทการดำเนินการ 2) ปัจจัยนำเข้า 3) กระบวนการ และ 4) ผลลัพธ์ สามารถจำแนกอธิบายได้ตามประเด็นศึกษาดังนี้

ชุดที่ 1 ประเด็นการศึกษาภายใต้บริบทการเรียนรู้สามารถอธิบายดังตาราง

ตารางที่ 1 ประเด็นการศึกษาภายใต้บริบทการเรียนรู้

ประเด็นศึกษา	ผลผลิตจากการศึกษา
บริบทการเรียนรู้	1) การพัฒนาการเลี้ยงสัตว์ (สุกร) จังหวัดศรีสะเกษ 2) ดันแบบ (ผืนป่าโนนใหญ่) จังหวัดศรีสะเกษ 3) สภาพการผลิตและการตลาด (พ่อค้าคนกลาง) หอมแดงในจังหวัดศรีสะเกษ 4) การยอมรับเทคโนโลยีการปลูก (เกษตรกร) หอมแดงในจังหวัดศรีสะเกษ 5) ห่วงโซ่การจัดจำหน่าย (เกษตรกร) ยางพารา จังหวัดศรีสะเกษ

1) การพัฒนาการเลี้ยงสัตว์ (สุกร) จังหวัดศรีสะเกษ

ตารางที่ 2 การจัดการฟาร์มในภาพรวมมีลักษณะ 12 ประการ

ลำดับ	ประเด็น	จำนวน
1	จำนวนแม่พันธุ์	1-10 ตัว
2	การเลี้ยงสุกรรุ่น-ขุน	1-50 ตัว
3	ลักษณะเป็นฟาร์มระดับย่อย	56.60 ร้อยละ
4	ทุนการดำเนินงาน	10,000-100,000 บาท
5	แรงงาน	1-2 คน
6	ซื้ออาหารสุกรจากร้านค้า	91.22 ร้อยละ
7	อาหารสำเร็จรูป	76.90 ร้อยละ
8	กระบวนการผลิตลูกสุกร	ผลิตเอง
9	กระบวนการการเลี้ยงระบบฟาร์ม	ครบวงจร
10	ระบบโรงเรือน	ระบบเปิด
11	กระบวนการจำหน่าย	ผ่านพ่อค้าคนกลาง
12	การจัดการงบประมาณ	มีหนี้สิน

2) ดันแบบ (ผืนป่าโนนใหญ่) จังหวัดศรีสะเกษ พื้นที่ป่าโนนใหญ่เป็นเขตที่ตั้งถิ่นฐานเดิม ทรัพยากรจึงถูกนำมาใช้อย่างยาวนาน เพราะตั้งอยู่ส่วนกลางค่อนข้างไปทางใต้ของภาคใกล้กับแม่น้ำมูล หินพื้นฐานเป็นหิน Mudstone แทรกด้วยหินดินทราย หินทราย และนำวิตกคือส่วนใหญ่รองรับด้วยหินเกลือลักษณะภูมิฐาน อยู่ในระดับความสูงกว่าน้ำทะเล พื้นที่ส่วนใหญ่จึงเป็นที่ราบลูกคลื่นลอนลาดถึงที่ราบแบบลูกคลื่น เหมาะในการปลูกพืชไร่ มีเฉพาะบริเวณลาดเชิงดอนหรือตามแนวลาดร่องของลุ่มน้ำที่พอจะปลูกข้าวได้บ้าง ลักษณะดินตามหน่วยแผนที่ดินประกอบด้วยหน่วยดินที่ 17 22 35 38 40 ส่วนมากพอจะถูกปกคลุมด้วยดินหน่วยที่ 40 และ 35 ซึ่งเป็นดินที่มีข้อจำกัดไม่เหมาะในการทำนาข้าว เพราะเป็นที่ดอนเนินสูง แต่มีความเหมาะสมพอที่จะปลูกพืชไร่ได้ดีหรือปลูกไม้ยืนต้น ไม้ผล ทำสวนป่า บริเวณน้ำจากแหล่งน้ำบาดาลมีโอกาสดีเพราะอยู่ใกล้แม่น้ำมูล แต่แหล่งน้ำผิวดินจากระบบลำน้ำ เป็นเพียงร่องน้ำขนาดรีวร่องน้ำ มีน้ำไหลเฉพาะช่วงฝนตกชั่วคราวเท่านั้น น้ำขีบน้ำซ้าต่าง ๆ ในปัจจุบันได้หายไป แหล่งน้ำที่จะพัฒนาและพึ่งพาได้คือลำห้วยทับทันเท่านั้น หากมีโครงการพัฒนาส่งน้ำด้วยพลังงานไฟฟ้า จากการสร้างเขื่อนกันลำห้วยทับทัน จะสามารถพัฒนาพื้นที่เพิ่มผลผลิตได้ดีขึ้น แม้จะมีอุปสรรคในข้อจำกัดของดินและพื้นที่ได้สูญเสียไปเพราะการขุดหินลูกรังจำนวนหลายสิบล้านไร่และหลายบ่อ บริเวณป่าโนนใหญ่ดูจะมีศักยภาพของพื้นที่ด้วย เป็นพื้นที่ขนาดไม่ใหญ่โตมากนักจึงมีผลกระทบต่อเฉพาะชุมชนที่อยู่ติดป่าหรือป่าเท่านั้น ซึ่งปัจจุบันเป็นหมู่บ้านชายแดนติดเขตป่าตนเอง ส่วนหมู่บ้านข้างเคียงอื่นๆ พื้นที่ป่าโนนใหญ่เพื่อการพึ่งพาอาศัยดูแลความสำคัญลงมาก (จันทร์ โต้ะสิงห์ และคณะ. 2554)

3) สภาพการผลิตและการตลาด (พ่อค้าคนกลาง) หอมแดงในจังหวัดศรีสะเกษ

ตารางที่ 3 การขับเคลื่อนเชิงระบบ “พ่อค้าคนกลาง”
วิถีการผลิตหอมแดงศรีสะเกษ

กระบวนการเพิ่มประสิทธิภาพ					
วางแผน	การจัดการ				
	องค์กร	คน	สิ่งการ	ควบคุม	แก้ปัญหา
ติดตามประเมินผล					

การนำกระบวนการพัฒนาธุรกิจหอมแดงด้านการวางแผนไปใช้งาน การวางแผนในช่วงแรกต้องศึกษาข้อมูลรายละเอียดต่างๆ ให้ครอบคลุมทุกด้าน การจัดการองค์การไปใช้งาน ในช่วงแรกเมื่อมีการกำหนดงาน สายงาน และการวางโครงสร้างการทำงาน การจัดจ้างพนักงานชั่วคราว เมื่อดำเนินการติดต่อล่วงหน้าไว้ทั้งจากการสอบถามจากพนักงานที่ทำงานอยู่เพื่อให้ชักชวนญาติ เพื่อน หรือคนรู้จักให้มาทำงาน การสั่งการพบว่ามีศักยภาพในการทำงานโดยรวมเพิ่มขึ้น ผู้ปฏิบัติงานรับทราบความต้องการได้อย่างถูกต้อง หัวหน้ากลุ่มสามารถควบคุมดูแลการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ การควบคุม การควบคุมองค์การในช่วงแรกยังไม่มีประสิทธิภาพมากนัก เนื่องจากพนักงานบางส่วนยังไม่ยอมรับหัวหน้ากลุ่มที่ตั้งขึ้น การจัดการสภาพปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น การแก้ไขปัญหายังไม่ได้รับความสะดวกและความร่วมมือจากเกษตรกรมากนักในช่วงแรก เพราะยังไม่คุ้นเคยกับการมีข้อตกลงที่เป็นลายลักษณ์อักษร หรือการถูกบังคับให้มีการทำข้อตกลง

4) การยอมรับเทคโนโลยีการปลูก (เกษตรกร) หอมแดงในจังหวัดศรีสะเกษ

การยอมรับเทคโนโลยีของเกษตรกรการรับรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีการปลูกหอมแดง และมีความสนใจในเทคโนโลยีการปลูกหอมแดงเนื่องจาก

เกษตรกรเหล่านี้ได้เข้ารับการฝึกอบรมการปลูกหอมแดงจากศูนย์วิจัยพืชสวนศรีสะเกษดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 การยอมรับเทคโนโลยีของเกษตรกรจังหวัดศรีสะเกษ

ข้อจำกัด	ร้อยละ
ไม่แน่ใจ/ไม่รู้/ไม่เข้าใจ	23.9
ความสามารถในการทำความเข้าใจกับกระบวนการใหม่	20.9
การเรียนรู้และแนวทางสู่การปฏิบัติไม่ชัดเจน	19.4
ได้ข้อมูลไม่เพียงพอกับการที่ต้องไปลงทุน	14.9
เปรียบเทียบสิ่งที่เรียนรู้กับความรู้เดิมมีอัตราการเจริญเติบโตต่ำกว่า	13.4
ความมีข้อจำกัดในการนำวิธีการไปสู่การปฏิบัติ	11.9
ความไม่แน่ใจในการเอาใจใส่ดูแลที่จะนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ในการจัดการได้	10.4
ความยาก	10.4
อื่น ๆ	40.2

5) ห่วงโซ่การจัดจำหน่าย (เกษตรกร) ยางพารา

ห่วงโซ่การจัดจำหน่ายวิถีการผลิตที่ก่อให้เกิดความมั่นคงของชีวิตบนฐานยางพาราจังหวัดศรีสะเกษ ตามพื้นที่ปลูกยางใหม่เกษตรกรบางส่วนยังขาดความรู้ ความชำนาญใน การผลิต ด้านการปลูก การบำรุงรักษา การทำยางแผ่นที่มีคุณภาพ ตลอดจนการจำหน่ายยางพารา จึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาถึงแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การแปรรูป และความต้องการของตลาดการ ตลาด ตั้งแต่ ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ พร้อมทั้งศึกษาปัญหาอุปสรรคของเกษตรกรผู้ปลูกยางพารา และผู้ประกอบการค้ายางพารา เข้าใจถึงวิถีการผลิตและความมั่นคงทั้งด้านอาหารผ่านยางพาราในการยกระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรรายย่อย

ภาพประกอบ 1 ห่วงโซ่การจัดการจำหน่ายวิถีการผลิตที่ก่อให้เกิดความมั่นคงของชีวิตบนฐาน ยางพารา

ชุดที่ 2 ประเด็นการศึกษาภายใต้ปัจจัยนำเข้าการเรียนรู้ สามารถอธิบายดังตารางที่

การเรียนรู้ได้ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหาของคนในชุมชน ซึ่งปัญหาบางอย่างต้องคุยกันด้วยเหตุผลและบ่อยครั้งขึ้น สามารถอยู่ด้วยกันตามกฎกติกาของหมู่บ้านโดยสันติ ชาวบ้านจากที่เคยเป็นผู้ฟังเพียงอย่างเดียวเปลี่ยนเป็นการทำให้ชุมชนมีความมั่นใจ ความเชื่อมั่น กล้าคิด กล้าแสดงออกมากขึ้นโดยการพูดคุย และเปลี่ยนกันทั้งภายในและภายนอกชุมชนการขยายความคิดจากวงเล็กสู่วงใหญ่ในชุมชนโดยอาศัยคณะกรรมการป่าชุมชนชักนำ และที่สำคัญคืออาศัยข้อมูลจากการทบทวนอดีตที่ผ่านมาจนถึง การศึกษาปัจจุบัน ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ประเด็นการศึกษาภายใต้ปัจจัยนำเข้าการเรียนรู้

ประเด็นศึกษา	ผลผลิตจากการศึกษา
ปัจจัยนำเข้าการเรียนรู้	6) การจัดการป่าอย่างมีส่วนร่วมตามหลักภูมิสังคมของชุมชน

การดำเนินงานวิจัย ชุมชนได้มองเห็นเรื่องป่าประกอบไปด้วยโครงสร้างที่มีชีวิต และไม่มีชีวิต ไม่ว่าจะเป็นต้นไม้หลากหลายพันธุ์ทั้งน้อยใหญ่ ลักษณะน้ำ ดิน หิน แร่ธาตุ อากาศ สัตว์ป่า และชุมชนที่ไม่สามารถแบ่งแยกออกจากกันได้โดยสิ้น

เชิงและสิ่งเหล่านี้มีอิทธิพลและความสัมพันธ์ต่อกัน ซึ่งมีหน้าที่ตามธรรมชาติของตัวเอง ผสมผสานกันอย่างลึกซึ้ง กลมกลืน และเชื่อมโยงกันอยู่อย่างเป็นโครงข่าย ห่วงโซ่อาหาร ระบบนิเวศ ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 การจัดการป่าชุมชนอย่างมีส่วนร่วมตามหลักภูมิสังคมของชุมชนตารางประเมินรูปแบบการพัฒนาการเรียนรู้ชุมชนวิถีป่าชุมชน

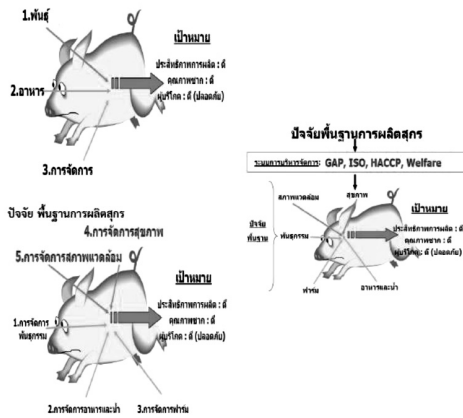
ประเด็น	ผลประเมิน
-พฤติกรรมความเข้าใจและการใช้ประโยชน์	ปานกลาง
-การจัดกิจกรรมการเรียนรู้	มาก
-กระบวนการมีส่วนร่วม	ปานกลาง
-รูปแบบเชิงพัฒนา	ปานกลาง
-กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้	มาก
-ความร่วมมือภาครัฐ	ปานกลาง
-ความร่วมมือของชุมชน	มาก
-ความร่วมมือขององค์กรชุมชน	มากที่สุด

ชุดที่ 3 ประเด็นการศึกษาภายใต้กระบวนการการเรียนรู้

ตารางที่ 7 สรุปประเด็นการศึกษาภายใต้กระบวนการการเรียนรู้

ประเด็นศึกษา	ผลผลิตจากการศึกษา
กระบวนการการเรียนรู้	1) เรื่องเล่าวิถีการผลิต (สุกร) จังหวัดศรีสะเกษ 2) วิถีอดีต-ปัจจุบัน ป่าชุมชน สุวีถีการผลิตอย่างยั่งยืน 3) วิถีการผลิตหอมแดงในปัจจุบัน 4) เรื่องเล่าปลูกยางพาราศรีสะเกษ

การศึกษาภายใต้กระบวนการการเรียนรู้ผลผลิตจากการดำเนินการประกอบด้วย 4 กระบวนการหลักที่เกี่ยวข้องกับวิถีการผลิตของการเลี้ยงสุกร ป่าชุมชน การผลิตหอมแดง และการผลิตยางพาราอย่าง 1 ประเด็น พบว่า การบริหารจัดการฟาร์มสุกรมีเป้าหมายและปัจจัยพื้นฐานแห่งการผลิตที่ชัดเจน

ภาพประกอบ 2 การบริหารจัดการฟาร์มสุกร ปัจจัยพื้นฐานการผลิตสุกร

พบว่า การบริหารจัดการฟาร์มสุกรมีเป้าหมายประกอบด้วย 5 ด้านหลักได้แก่ พันธุ์สุกร อาหาร การจัดการทั่วไป การจัดการด้านสุขภาพ และการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม สำหรับปัจจัยพื้นฐานแห่งการผลิตที่ชัดเจนประสิทธิภาพการผลิต คุณภาพและผู้บริโภคอยู่ในระดับดี

ตารางที่ 8 แสดงวิถี อดีต – ปัจจุบัน ป่าชุมชนสู่วิถีการผลิตที่ยั่งยืนตารางสรุป 3 ยุคแห่งการก้าวผ่านวิถีป่าชุมชนจังหวัดศรีสะเกษ

ลำดับ	เส้นทาง
1	ยุคหมู่บ้านป่าเฮ็ดอยู่เฮ็ดกิน
2	ยุคถากถางสางป่าเฮ็ดขายจ่ายกิน
3	ยุคพัฒนาพืชพาณิชย์

ประเด็นของป่าชุมชนแสดงถึงวิถีอดีต-ปัจจุบันซึ่งสามารถอธิบายได้ 3 ยุคได้แก่ ยุคหมู่บ้านป่าเฮ็ดอยู่เฮ็ดกิน มุ่งเน้นการใช้ป่าชุมชนแบบพึ่งพาเน้นกระบวนการใช้ในครอบครัว สำหรับถัดมา ยุคถากถางสางป่าเฮ็ดขายจ่ายกินมุ่งเน้นเพื่อการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจ รองรับการขายตัวทางเศรษฐกิจ ส่วนใหญ่เป็นหน่วยงานภาครัฐที่เข้ามา

ส่งเสริมยุคพัฒนาพืชพาณิชย์ มุ่งเน้นพืชเพื่อพัฒนาสู่การเป็นต้นทางห่วงโซ่การผลิตเป็นการลงทุนภาคเอกชนจ้างคนในชุมชนเพื่อผลิตมีการบูรณาการอย่างชัดเจน

ตารางที่ 9 การขับเคลื่อนเชิงกระบวนการ “ผู้ปลูกหอม” วิธีการผลิตหอมแดงศรีสะเกษ

สภาพ	อากาศเย็น กลางวันขึ้น แดด 9-10 ชม./วัน ฤดูหนาว 90-110 วัน และฤดูฝน 60-80 วัน
พื้นที่หอมแดง	พื้นเมือง และพื้นที่ศรีสะเกษ
ฤดูปลูก	พฤศจิกายน - กุมภาพันธ์
การเตรียมดิน	ดินร่วน มีการระบายน้ำดี
พันธุ์ปลูก	2 เดือน เตรียม แต่ไม่ควรเก็บไว้นานเกิน 6 เดือน 1 ไร่ : 200 กิโลกรัม
ระยะปลูก	ขนาดกว้าง 1 – 1.5 เมตร ระยะปลูก 15 – 20 ซม. หรือ 20 – 20 ซม.
ระบบน้ำ	ใช้น้ำมาก
โรค	รา น้ำค้าง
วัชพืช	เน้นกระบวนการกำจัด

สำหรับวิธีการผลิตผู้ปลูกหอมแดงมีปัจจัยแห่งการผลิต 9 องค์ประกอบ ได้แก่ สภาพแวดล้อม พันธุ์ ฤดูปลูก ดิน ระยะปลูก ระบบน้ำ โรค และวัชพืช เป็นปัจจัยในการสร้างองค์ประกอบที่สำคัญสำหรับการผลิตหอมแดง

ภาพประกอบ 3 วิธีการผลิตยางพาราศรีสะเกษ

จากภาพประกอบ 3 แสดงให้เห็นถึงสภาพแวดล้อมเหมาะสมต่อการปลูกยาง อยู่ภายใต้พื้นที่จังหวัดศรีสะเกษมีข้อจำกัดความอุดมสมบูรณ์ของดิน ปริมาณน้ำฝน การกระจายของฝน และบาง

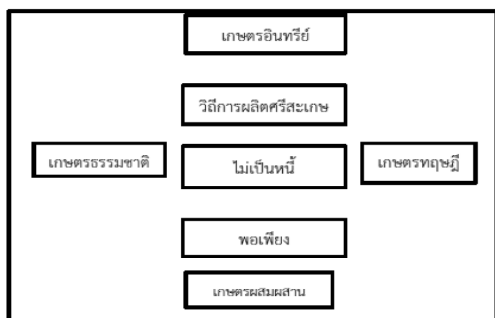
พื้นที่เป็นที่สูง แต่เนื่องจากยางพาราสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมต่างๆได้ดี จึงสามารถปลูกยางได้ ต้นยางได้ภายใน 5 ระบบของวิธีการผลิตยางศรีสะเกษได้แก่ พันธุ์ ปุ๋ย ธาตุอาหาร โรคระบบกรีดที่สัมพันธ์กัน

ชุดที่ 4 ประเด็นการศึกษาภายใต้ผลลัพธ์การเรียนรู้ สามารถอธิบายดังตาราง

ตารางที่ 10 ประเด็นการศึกษาภายใต้กระบวนการเรียนรู้

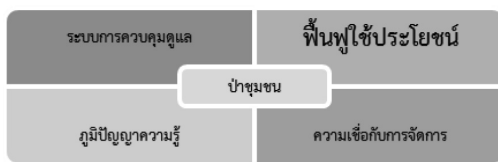
ประเด็นศึกษา	จากการศึกษา
ผลลัพธ์แห่งการเรียนรู้ ตามแนวทางวิธีแห่งเศรษฐกิจพอเพียง	1) วิถีภูมิปัญญาแห่งการถ่ายทอด 2) บูรณาการขับเคลื่อนวิธีการผลิตป่าชุมชนผืนป่าโนนใหญ่ 3) วิถีภูมิปัญญาดินแห่งหอมแดงศรีสะเกษ 4) วิถีภูมิปัญญาการปลูกยาง

การศึกษาภายใต้ผลลัพธ์ การเรียนรู้มีองค์ประกอบที่สำคัญที่ครอบคลุมวิธีการผลิต 4 ด้านประกอบไปด้วย การถ่ายทอดเลี้ยงสุกร บูรณาการขับเคลื่อนวิธีการผลิต ป่าชุมชนผืนป่าโนนใหญ่ หอมแดงศรีสะเกษ การปลูกยางพารา

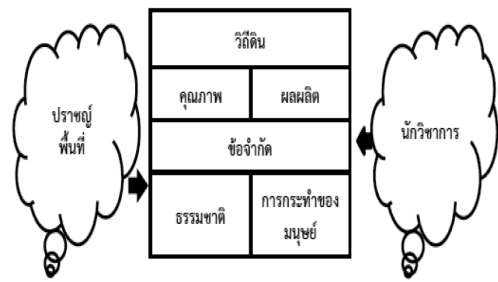
ภาพประกอบ 4 วิถีภูมิปัญญาแห่งการถ่ายทอด “ความรู้จากวิธีการผลิตสัตว์เศรษฐกิจ (สุกร)”

ระบบหลักการเกษตรที่ใช้หลักการความสมดุลทางนิเวศวิทยาของธรรมชาติ มาประยุกต์ใช้เพื่อจัดการผลิตโดยผสมผสานกิจกรรมความหลากหลายทางชีวภาพของพืช สัตว์ ปศุสัตว์ ประมง ป่าไม้ ฯลฯ ได้เกิดการเกื้อกูลและหมุนเวียนใช้ทรัพยากรในระบบนิเวศของไร่นาให้เกิด ประโยชน์สูงสุด หลีกเลี่ยงการใช้ปัจจัยการผลิตที่นำเข้าจากฟาร์ม ปฏิเสธการใช้ปัจจัยที่เป็นสารเคมีสังเคราะห์ เช่น ปุ๋ยเคมี สารกำจัดศัตรูพืช ฮอร์โมน สารปฏิชีวนะ ฯลฯ รวมทั้งไม่ใช้พันธุ์ที่ผ่านการปรับเปลี่ยนทางพันธุกรรม

ภาพประกอบ 5 การคงอยู่ที่ยั่งยืน วิถีป่าชุมชนจังหวัดศรีสะเกษ

ภูมิปัญญาและความรู้ชุมชนเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากร ความรู้และความเข้าใจพื้นฐานถึงความสัมพันธ์ระหว่างคน-ชุมชน กับระบบนิเวศน์จากการศึกษาพบว่า ป่าในทัศนคติของชาวบ้านคือ ดงได้แก่บริเวณที่มีต้นไม้หลายชนิดหลายอย่าง มีนก สัตว์ป่านานาพันธุ์ มีมัน มีกลอยและของป่า ป่าจึงเป็นที่พึ่งพาอาศัยยามเดือดร้อน เป็นที่พึ่งพาของชาวบ้าน

ภาพประกอบ 6 วิถีภูมิปัญญาดินแห่งหอมแดงศรีสะเกษ

ดินหัวใจสำคัญของภาคเกษตรกรรม แต่คนส่วนใหญ่ไม่ให้ความสำคัญ เพราะคิดว่าดินเจ็บบ่วยไม่ได้ ร้องไห้ไม่เป็น จึงได้แต่ใช้โดยไม่ดูแลรักษาอย่างเหมาะสม และเหยียบย่ำอย่างไม่เห็นคุณค่า ดังนั้นต่อไปในอนาคต “ดิน” จะมีปัญหาและจะเป็นตัวกำหนดทั้งคุณภาพผลผลิตทางการเกษตร คุณภาพชีวิตมนุษย์ และคุณภาพสิ่งแวดล้อม

ภูมิความรู้ปลูกยางไม่ขาดทุน
ภูมิความรู้ฐานแนวทางน้ำหยด

ภาพประกอบ 7 ภูมิรู้สู่การปลูกยางพารา

ผลลัพธ์แห่งการเรียนรู้ชุดโครงการวิถีการผลิตกับความมั่นคงของชีวิต “คนศรีสะเกษ” สามารถสร้างประเด็นแห่งการเรียนรู้ฐานคิด “ฐานไม่เป็นหนี้” ได้อธิบายในรูปของทั้ง “หนี้เศรษฐกิจ-หนี้ทางสังคม - หนี้ทางสิ่งแวดล้อม” โดยเสนอผ่านมุมมองแห่งการเรียนรู้ของ 4 ประเด็น

ตารางที่ 11 ประเด็นการศึกษาภายใต้กระบวนการเรียนรู้

ประเด็นศึกษา	ผลผลิต	แนวทางเศรษฐกิจพิเศษ (ไม่เป็นหนี้)
ผลลัพธ์แห่งการเรียนรู้ตามแนวทางวิถีแห่งเศรษฐกิจพอเพียง	1) วิถีภูมิปัญญาแห่งการถ่ายทอด 2) บูรณาการขับเคลื่อนวิถีการผลิตป่าชุมชนผืนป่าโนนใหญ่ 3) วิถีภูมิปัญญาดินแห่งหอมแดงศรีสะเกษ 4) วิถีภูมิปัญญาการปลูกยาง	บูรณาการขับเคลื่อนวิถีการผลิต ภูมิปัญญาความเชื่อ ความแบ่งปัน ภูมิปัญญาดินแห่ง ภูมิรู้หยดน้ำ

วิถีการผลิตเศรษฐกิจพอเพียงแห่ง “คนศรีสะเกษ”

หลังจากที่ทบทวนถึงกิจกรรมที่ตนเองทำอยู่ และคิดว่าสอดคล้องกับวิถีการผลิต ยังได้ร่วมกันค้นหาความหมายและให้คำนิยามเกี่ยวกับวิถีการผลิต จากประสบการณ์ของแต่ละคน ซึ่งอาจมีมุมมองที่แตกต่างกัน โดยสามารถสรุปและแบ่งแยกความหมายของหลักปรัชญาดังกล่าว ได้เป็น 2 ระดับคือ 1) ระดับคิดก่อนทำ 2) ระดับปฏิบัติสู่ภายนอก เกิดขึ้นจากการที่สมาชิกในชุมชนแต่ละคนตระหนักถึงความสุขและความพึงพอใจในการใช้ชีวิตอย่างพอดี อธิบายผ่านภูมิปัญญาความเชื่อการแบ่งปันแห่งป่าและสร้างดินแห่งภูมิปัญญาหอมบูรณาการรองรับการเลี้ยงหมูครบวงจรรวมทั้งภูมิรู้หยดน้ำ (ความสันโดษ) และวิถีถึงความพอเพียงคือดำเนินชีวิต “อย่างสมถะ” ประกอบสัมมาอาชีพหาเลี้ยงตนเองได้อย่างถูกต้อง ไม่ให้อดยาก หรือโกลาแล้วตัดดวงหรือเบียดเบียนผู้อื่นจนเกินความจำเป็น แต่คิดเผื่อแบ่งปันไปยังสมาชิกคนอื่นๆ ในชุมชนด้วย อย่างไรก็ตามแม้ว่าระดับความพอเพียงของแต่ละคนจะไม่เท่าเทียมกัน แต่ทุกคนที่ดำเนินชีวิตตามหลักการเศรษฐกิจพอเพียงเห็นสอดคล้องกันในการยึดมั่นหลักการ ที่การใช้ชีวิตบนพื้นฐานการรู้จักตนเอง รู้จักพัฒนาตนเองด้วยการพยายามทำจิตใจให้ผ่องใสรวมทั้งมีความเจริญและมีความเย็นในจิตใจอยู่เป็นประจำอย่างต่อเนื่อง การคิดพึ่งพาตนเองและพึ่งพาซึ่งกันและกันในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เมื่อมีปัญหาจากการดำเนินชีวิต ก็ให้ใช้สติปัญญาไตร่ตรองหาสาเหตุของปัญหาและแก้ไขไปตามเหตุและปัจจัย ด้วยความสามารถและศักยภาพที่ตนเองมีอยู่ ก่อนที่จะคิดพึ่งผู้อื่น และมีการปรึกษาหารือ ถ้อยทีถ้อยอาศัย ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชน เป็นต้น และการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง รู้จักลดกิเลสและความต้องการของตนเองลง เพื่อให้เหลือแรงเวลาในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ตลอดจนทำประโยชน์ให้แก่ส่วนร่วม

ได้มากขึ้น

สู่ภายนอก จากการที่ได้จัดเวทีระดมความคิดเห็น ได้อภิปรายวิถีร่วมกันที่ตนเองได้ทำมา พร้อมกับสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการมุ่งสู่ของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งจากกระบวนการบริบทแห่งวิถีปัจจัยนำเข้าแห่งวิถีและกระบวนการแห่งวิถี ตามมุมมองพบว่าผู้ขับเคลื่อนวิถีการผลิตศรีสะเกษได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็นอย่างหลากหลาย ซึ่งสามารถสรุปเป็นแนวทาง ในการนำหลักการเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในฟาร์มเอง ได้อยู่ได้อย่างพอเพียงอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทร และอยู่ดียิ่งขึ้นด้วยการเรียนรู้ คือ ขั้นแรกสมาชิกในชุมชนควนยี่ดหลักของการ “พึ่งตนเอง” ต้องพยายามพึ่งตนเองให้ได้ในระดับครอบครัวก่อน ให้แต่ละครอบครัวมีการบริหารจัดการอย่างพอดีและประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือยโดยสมาชิกแต่ละคนจะต้องรู้จักตนเอง และสามารถรักษาระดับการใช้จ่ายของตนไม่ให้เกินหนี้ และสมาชิกจะต้องรู้จักตั้งศักยภาพที่มีอยู่ในตนเองออก มาใช้ให้เกิดประโยชน์ที่สุด ควรสามารถพึ่งตนเองในเรื่องของปัจจัยสี่ให้ได้ หลังจากพึ่งตนเองในด้านปัจจัยสี่ดังกล่าวข้างต้นได้แล้ว สมาชิกทุกคนควรพัฒนาตนเองให้สามารถอยู่ได้อย่างพอเพียงดำเนินชีวิตโดยยึดหลักทางสายกลางมัชฌิมาปฏิปทา ให้ตนเองอยู่ได้อย่างสมดุล มีความสุขที่แท้ โดยไม่ให้อารมณ์ขาดแคลนจนต้องเบียดเบียนตนเอง หรือดำเนินชีวิตอย่างเกินพอดีจนต้องเบียดเบียนผู้อื่นหรือเบียดเบียนสิ่งแวดล้อม มีความคิดที่จะแจกจ่ายแบ่งปันไปให้ผู้อื่น ซึ่งจะทำให้ได้เพื่อนและเกิดเป็นวัฒนธรรมที่ดี ที่จะช่วยลดความเห็นแก่ตัวและสร้างความพอเพียงให้เกิดขึ้นในจิตใจ ทั้งในการจัดการทรัพยากรป่านั้น สมาชิกที่อาศัยอยู่บริเวณป่าจะมุ่งเก็บผลผลิตจากป่า เพื่อมาใช้ในการยังชีพให้พออยู่พอกิน พอเหลือจึงค่อยแจกจ่ายออกไปด้วยวิธีให้ไม่ใช้ด้วยวิธีการขาย ซึ่งเมื่อทำได้ดังนั้นก็ทำให้มีทรัพยากรใช้หมุนเวียนได้ตลอดทั้งปีอย่างพอเพียงและ เวลาที่สำคัญอย่างยิ่ง “อยู่ดียิ่งขึ้นด้วยการเรียนรู้” ต้องรู้จัก

พัฒนาตนเอง โดยการเรียนรู้จากธรรมชาติและประสบการณ์ในโลกกว้างด้วยตนเองหรือจากการแลกเปลี่ยนร่วมกับผู้อื่น ให้เกิดเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่ทุกคนช่วยกันพัฒนาชีวิตของตนเองและผู้อื่นร่วมกัน มีการสืบทอดและเรียนรู้เพื่อพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นและพัฒนาให้เป็นสังคมที่มั่นคงและยั่งยืนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้คุณธรรมและวัฒนธรรมเป็นตัวนำไม่ใช้เงินเป็นตัวตั้งของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามวิถีการผลิตจากประสบการณ์ที่แลกเปลี่ยนกันนั้น วิถีการผลิตกับความมั่นคงของชีวิตคนศรีสะเกษครอบคลุมไปถึงการวัดผลจากการปฏิบัติตามหลักการข้างต้นด้วย กล่าวคือ สมาชิกในแต่ละชุมชนได้พัฒนาชีวิตของตนเองให้ดีขึ้นโดยเริ่มจากการพัฒนาจิตใจให้เกิดความพอเพียงในทุกระดับของการดำเนินชีวิต ทั้งในระดับครอบครัว ชุมชนและขยายไปถึงระดับสังคม คือ ความพอใจในระดับครอบครัว คือ การที่สมาชิกในครอบครัวมีความเป็นอยู่ในลักษณะที่พึ่งพาตนเองได้อย่างมีความสุข ทั้งทางกายและทางใจ สามารถดำเนินชีวิต ที่จะรู้จักรวมกลุ่มกันทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม เพื่อให้เกิดความเป็นอยู่ที่พอเพียงของชุมชนโดยรวมในที่สุด ความพอเพียงในระดับสังคม เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มของชุมชนหลายๆแห่งที่มีความพอเพียงมาร่วมกันแลกเปลี่ยนความรู้ สืบทอดภูมิปัญญาและร่วมกันพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสร้างเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างชุมชน ให้เกิดเป็นสังคมแห่งความพอเพียงในฐานวิถีการผลิตกับความมั่นคงของชีวิตจังหวัดศรีสะเกษต่อไป

อภิปรายและสรุปผล

1) การพัฒนาการเลี้ยงสัตว์ของเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์เศรษฐกิจ (สุกร) จังหวัดศรีสะเกษ พบว่ากระบวนการในการจัดการฟาร์มของเกษตรกรมีกระบวนการจัดการเชิงระบบอยู่ระดับปานกลางถึงน้อย ทั้งในรูปแบบของด้านการ

จัดการทั่วไป ด้านการจัดการราคา ด้านการจัดการตลาด ด้านการจัดการส่งเสริม อื่นๆ เนื่องด้วยข้อจำกัดแหล่งทุนซึ่งก่อให้เกิดหนี้ การบริหารจัดการต้องค้นหาแนวทางในการเป็น ผู้ปฏิบัติควรต้องดำเนินการอย่างไร การที่จะนำไปปฏิบัติได้จริงนั้น องค์การจะต้องจัดระเบียบของแผนไว้อย่างเหมาะสม และควรมีพนักงานในการปฏิบัติตามแผนอย่างเพียงพอ กิจกรรมแต่ละกิจกรรมที่จัดให้มีขึ้นควรเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของแผน ความสำเร็จของธุรกิจนั้นขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพในการนำกลยุทธ์ไปประยุกต์ ดังนั้นผู้มีหน้าที่และความรับผิดชอบในการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติจึงควรต้องมีความรู้ความเข้าใจและทักษะในการปฏิบัติการที่ดี เพื่อที่จะสร้างแนวคิดให้เกิดเป็นผลงานที่เป็นรูปธรรม ปัญหาเป็นความสัมพันธ์ระหว่างการกำหนดกลยุทธ์ที่ดี แต่ถูกนำไปดำเนินการอย่างไม่สมบูรณ์ อาจเกิดขึ้นจากผู้บริหารให้ความสำคัญกับการกำหนดกลยุทธ์มากเกินไป โดยลืมนำถึงความเป็นจริงในการปฏิบัติ รองรับความล้มเหลว จำเกิดขึ้นเมื่อกำหนดและการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติไม่ได้ ดำเนินการอย่างดี (จรัส เล็กสกุลดิลก. 2549)

2) ป่าชุมชน ห่วงโซ่ความมั่นคงของชีวิตคน ศรีสะเกษขึ้นตรงกับเขตการปกครองท้องถิ่น ประชากรมีความสัมพันธ์ในลักษณะทางเครือญาติที่ใกล้ชิดระหว่างบุคคลจากหลายครอบครัว มีวิถีชีวิตที่คล้ายคลึงกัน มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความสัมพันธ์กันอย่างเหนียวแน่น มีการพูดคุยให้คำปรึกษา และช่วยเหลือกันจากป่าโนนใหญ่ที่มีการจัดการทรัพยากรมาอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดการขยายผลสู่ชุมชนอื่นที่อยู่ ใกล้เคียง ซึ่งมีสภาพพื้นที่ป่าและกระบวนการรวมกลุ่มคนใกล้เคียงกับพื้นที่ป่าโนนใหญ่ โดยมีคณะ กรรมการป่าโนนใหญ่เป็นแกนหลักในการอบรมเพิ่มศักยภาพให้กับกรรมการป่าโคกเพ็ก และกรรมการ ป่าห้องคำน้อย ผ่านเวทีระดมความคิดเห็นในการสร้างจิตสำนึก เพื่อการดูแลรักษาป่าชุมชนในพื้นที่ ตำบลเสียว และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมชุมชน โดยมี

วัตถุประสงค์ให้เกิดการสร้างกลไกรับผิดชอบดูแลรักษาป่าชุมชนโคกเพ็ก และป่าชุมชนโนนใหญ่ให้ยั่งยืน ทำให้คณะกรรมการป่าชุมชนเกิดการเรียนรู้ แลกเปลี่ยน และเข้าใจบทบาทของตนเองในการดำเนินการบริหารจัดการป่าชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด และเป็นการส่งเสริมการปลูกป่าเพิ่มเติมในป่าชุมชนโนนใหญ่ โคกเพ็ก และห้องคำน้อย โดยกำหนด ให้มีพื้นที่ปลูกป่าชุมชน ดำเนินการเพาะกล้าไม้และปลูกพันธุ์ไม้ที่กำหนดอย่างต่อเนื่อง เช่น กิจกรรม ปลูกป่าวันวิสาขบูชา ที่ชุมชนดำเนินกรร่วมกับ อบต. เขียวชน กำนัน และผู้ใหญ่บ้าน ทำให้เกิดการ ปลูกฝังสร้างจิตสำนึกดูแลรักษาป่า เกิดการเพิ่มพื้นที่ป่าและการเพิ่มความหนาแน่นของต้นไม้รวมทั้ง มีการจัดกระบวนการเรียนรู้และศึกษาดูงานการจัดการป่าชุมชนสอดคล้องกับ กนกรัษฎ์อิฐรัษฎ์ (2542 : 5) ที่ศึกษาการมีส่วนร่วมในการป้องกัน และจัดการป่าชุมชนดงใหญ่ ขององค์การบริหารส่วนตำบลสร้างถ่อน้อย อำเภอห้วยตะพาน จังหวัดอำนาจเจริญ พบว่า ชุมชนเห็นประโยชน์ของป่าดงใหญ่มากเพราะได้พึ่งพิงป่าเป็นแหล่งอาหารและเชื้อเพลิง (สมศักดิ์ สมนไทย. 2546 : 15)

3) กระบวนการพัฒนาผู้ปลูกหอมในระดับองค์กรโดยเกิดความเข้มแข็งการประเมินผลการจัดการธุรกิจหอมแดงร้านค้าชุมชน ผลการจัดการธุรกิจหอมแดงร้านค้าชุมชน เมื่อประเมินผลการดำเนินงานธุรกิจจากผู้บริหารและพนักงานร้านค้าชุมชน สามารถนำเสนอผลการประเมินในด้านต่างๆ แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารและพนักงานร้านค้าชุมชนยางชุม จังหวัดศรีสะเกษเห็นว่าการดำเนินการจัดการธุรกิจหอมแดงด้านการวางแผนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก กับจากสอดคล้องการศึกษาของวิรัตน์ ไชยชนะ (2543 : 56) เรื่องการศึกษาโครงสร้างของปัจจัยที่ทำให้กลุ่มเข้มแข็ง ปัจจัยที่ทำให้มีความเข้มแข็ง คือ ปัจจัยด้านผู้นำและสมาชิกกลุ่ม ซึ่งลักษณะของผู้นำจากการศึกษา พบว่ามีจำนวนมากและมีความหลากหลายตลอดจนมีนิสัยขอการเป็นผู้นำที่มีความสามารถในขณะที่ปัจจัย

ด้านสมาชิกกลุ่ม จะมีลักษณะที่เป็นเครือข่ายกันมีจิตินทรีย์ที่ดีปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วยเงินทุนของกลุ่มออมทรัพย์ซึ่งมี 2 ประเภท คือ เงินสัจจะสะสมของสมาชิกกับเงินบริจาค และเงินกองทุนต่างๆ ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม ประกอบด้วยการตั้งถิ่นฐาน การพัฒนาชาวบ้านที่สนใจในกิจกรรมเศรษฐกิจชุมชนนั้นให้มีความรู้และความสามารถด้านเทคนิคการผลิตและการแปรรูปการพัฒนาเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องให้รู้อย่างลึกซึ้งในอุดมการณ์และเทคนิคการกระตุ้นเชื่อมประสานเพื่อเศรษฐกิจชุมชน

4) กระบวนการผลิตยางพารา ส่วนประสมทางการตลาดและช่องทางการตลาดมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา และด้านการจัดจำหน่าย สอดคล้องกับดิลก แสงแก้ว (2546 : 33) ได้ศึกษา เรื่อง การจัดการการผลิตและการตลาดของเกษตรกรผู้ปลูกยางพารา ในจังหวัดนครพนม ผลการวิจัย พบว่า ด้านการตลาดเกษตรกรส่วนใหญ่ขายให้กับหน่วยรับซื้อ ตามโครงการแทรกแซงราคาขาย เนื่องจากมีผลผลิตยางในจำนวนที่เหมาะสม ได้ราคารับซื้อสูงกว่าขายให้กับพ่อค้ารวบรวม และสามารถแยกเกรดขายได้ ทำให้ยางที่มีคุณภาพดีได้ราคาสูงกว่าขายให้พ่อค้า แต่ก็ยังมีบางรายที่มีการขายให้ทั้งโครงการแทรกแซงและพ่อค้าอื่น ๆ (ฉลาด นันทโพธิ์เดช. 2546 : 11)

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้ได้รับทุนสนับสนุนวิจัยงบประมาณแผ่นดิน สภาวิจัยแห่งชาติ (วช.) รวมทั้งได้รับความกรุณาและให้การสนับสนุนเป็นอย่างดีในการดำเนินงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ กนก โตสุรัตน์ ที่ปรึกษาอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประกาศิต อนุภาพแสนยากรอธิการบดี

มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ รวมทั้งผู้ร่วมวิจัยระดับหน่วยงาน ชาวบ้านจังหวัดศรีสะเกษที่ทำให้โครงการนี้สำเร็จตามวัตถุประสงค์

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลวิจัยไปใช้

1) ควรมีกระบวนการเสริมสร้างประสิทธิภาพผ่านกระบวนการวิจัยที่มุ่งเน้นความเข้มแข็งของชุมชนในบริบท ด้านเศรษฐกิจด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม ด้านการเมืองการปกครอง

2) หน่วยงานของรัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาป่าชุมชนควรให้การสนับสนุนในการฝึกอบรม “พี่เลี้ยง” ซึ่งเป็นข้าราชการ หรือผู้ที่มีอาชีพ และภูมิสำเนาในชุมชนที่มีพื้นที่ป่าชุมชนที่อาสาเข้ามาทำงานพัฒนาป่าชุมชนให้มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการป่าชุมชนไว้เป็น “พี่เลี้ยง” คอยช่วยเหลือให้คำแนะนำในการบริหารจัดการป่าชุมชน

3) ควรมีการศึกษบทบาทของพ่อค้าคนกลางในการรับซื้อหอมแดง และการรวมกลุ่มของเกษตรกรผู้เพาะปลูกหอมแดงเพื่อแก้ไขปัญหาในด้านราคา

4) การพัฒนายางพาราควรมีระดับนโยบาย และในระดับปฏิบัติ ในการทำอาชีพการทำสวนยางพาราเป็นอาชีพที่จะนำความมั่นคงมาสู่ประเทศไทยโดยส่วนรวมในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

- กนกวรรษม์ อิจูรัชฎ์. (2542). *การมีส่วนร่วมในการป้องกันและจัดการป่าชุมชนดงใหญ่* ขององค์การบริหารส่วนตำบลสร้างถ่อน้อย อำเภอหัวตะพาน จังหวัดอำนาจเจริญ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- จันทร์ โต๊ะสิงห์ วิไล ราชเจริญ สมเด่น บัวศรี สุปราณี ทับสกุล สุภาวดี มีสิทธิ์ และสุวัลยา โต๊ะสิงห์. (2554). *วิถีพอเพียง ฉบับเสี้ยว ตำบลเสี้ยว อำเภอโพธิ์ศรีสุวรรณ จังหวัดศรีสะเกษ*. โครงการรักษ์ป่า สร้างคน 84 ตำบล วิถีพอเพียง บริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน). บริษัท ที คิว พี จำกัด.
- จรัส เล็กสกุลติลก. (2539). *ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับเทคโนโลยีการเลี้ยงสุกรในจังหวัดน่าน*. วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ฉลาด นันทโพธิ์เดช. (2546). *สภาพการผลิตและความต้องการบริการส่งเสริมการผลิตยางพารา ของเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราในจังหวัดอุดรธานี*. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ติลก แสงแก้ว. (2546). *การจัดการการผลิตและการตลาดของเกษตรกร ผู้ปลูกยางพาราในจังหวัดนครพนม*. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- นิคม มูลิกะคามะ. (2542). *ทฤษฎีใหม่ในหลวง: ชีวิตพอเพียง*. กรุงเทพฯ : ร่วมด้วยช่วยกัน.
- ประวิทย์ เรืองจรัส. (2544). *การจัดการทรัพยากรป่าไม้โดยชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนลุ่มน้ำยาว อำเภอกวาง จังหวัดลำปาง*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ปัญญาศิลป์ เสนีย์. (2547). *กระบวนการการสร้างความเข้มแข็งให้กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในจังหวัดสงขลา*. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ผู้จัดการรายสัปดาห์. (2550). “เศรษฐกิจพอเพียงมาแรง ธุรกิจไทย-เทศใช้ได้” [ระบบออนไลน์] แหล่งที่มา : <http://www.gotomanager.com>.(20มกราคม 2551).
- มงคล ดำนธานินทร์. (2541) .*เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองเชิงระบบ: หลักการและแนวทางปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ:บริษัท เวิร์ดเวฟ คอมมิวนิเคชั่น จำกัด.
- วิฑูรย์ ปัญญากุล. (2547). *เกษตรยั่งยืนวิถีการเกษตรเพื่ออนาคต*. กรุงเทพฯ:มูลนิธิสายใยแผ่นดิน. สกู๊ปแนวหน้า 2551. “ตามรอยพ่อหลวง”. [ระบบออนไลน์] แหล่งที่มา: <http://www.naewna.com>. (21 มกราคม 2551).
- วิรัตน์ ไชยชนะ.(2543). *ศึกษาโครงสร้างของกลุ่มออมทรัพย์ และปัจจัยที่ทำให้กลุ่มเข้มแข็ง : กรณีศึกษา กลุ่มออมทรัพย์ตำบลคลองเปือยะ อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา*. วิทยานิพนธ์ (ศศ.ม.(ไทยคดีศึกษา)) มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- เสนห์ จินะ. (2551). *การพัฒนาการเรียนรู้ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านตาแวน ตำบลเรือง อำเภอเมือง จังหวัดน่าน*. เชียงใหม่ :วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- สมศักดิ์ สมานไทย. (2546). *การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการป่าชุมชน ตำบลแม่ดาว อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาบริหารทรัพยากรป่าไม้, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2548). *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ*. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การใช้รูปแบบการสอน Didactical Strategy เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์และความพึงพอใจต่อการเรียนการสอนของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี เชียงใหม่

Use of Didactical Strategy Model to Promote Achievement and Teaching and Learning Satisfaction of Nursing Students, Boromarajonani College of Nursing, Chiang Mai

ประกายแก้ว ธนสุวรรณ¹

Prakaikaew Tanasuwan¹

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความพึงพอใจของนักศึกษาพยาบาล ที่มีต่อการเรียนการสอนรูปแบบ Didactical Strategy กลุ่มเป้าหมายที่ศึกษา คือนักศึกษาพยาบาล ชั้นปีที่ 4 ปีการศึกษา 2555 จำนวน 95 คน ใช้แผนการเรียนรู้ 6 แผนการเรียนรู้ แบบทดสอบวัดความรู้ 6 ชุดและแบบวัดความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการเรียนการสอน ใช้สถิติเชิงพรรณนา ผลการศึกษาพบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาในรายวิชาการพยาบาลครอบครัวและชุมชน 2 จำนวน 6 บทเรียน มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 18.14 คะแนน (คะแนนเต็ม 36 คะแนน) 2) นักศึกษามีความพึงพอใจต่อการเรียนการสอนมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เท่ากับ 3.66

คำสำคัญ: รูปแบบการสอน Didactical Strategy, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน, ความพึงพอใจต่อการเรียนการสอน

Abstract

The objectives of this research were to investigate nursing students' achievement and satisfaction with teaching and learning through a didactical strategy model. The participants consisted of ninety-five fourth year nursing students taking Family and Community Nursing II Course in the academic year 2012. The research instruments included six learning plans using didactical strategy model, six knowledge tests, and a satisfaction test. The data were analyzed through statistical and content methods. The research findings were as follows: 1) In the aspect of learning

¹ อาจารย์, สาขาวิชาการพยาบาลอนามัยชุมชน วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี เชียงใหม่

¹ Lecturer, Instructor of Community Health Nursing, Boromarajonani College of Nursing, Chiang Mai

achievement, it was found that point average was 18.14 (full marks 36 points) 2) The nursing students had satisfaction with teaching and learning using Didactical Strategy Model in all seven aspects at a high level (\bar{X} =3.66).

Keywords : Didactic Strategy Model, Learning achievement, Learning satisfaction

บทนำ

การจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ 2542 (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542) มีความมุ่งหมายที่จะพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยยึดหลักการศึกษาดลอดชีวิต รวมทั้งให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ซึ่งสถานศึกษาทุกระดับของรัฐบาลและเอกชนต้องมีความรับผิดชอบร่วมกันในการจัดการศึกษาเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการถ่ายทอดความรู้ สร้างความมั่งคั่งทางปัญญาให้เกิดต่อบุคคลในสังคม โดยเน้นให้ครบกระบวนการเรียนรู้ สถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข เป็นสถาบันที่มีบทบาทหน้าที่รับผิดชอบในการผลิตและพัฒนาบุคลากรสาธารณสุข ตามปรัชญาการศึกษาที่มุ่ง “ผลิตบุคลากรด้านสาธารณสุข เน้นชุมชน ให้มีความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงานด้านสุขภาพ เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นและระบบบริการสุขภาพ” (สถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข, 2553) ดังนั้นสถาบันการศึกษาด้านการพยาบาลและสาธารณสุขในสังกัด สถาบันพระบรมราชชนกกระทรวงสาธารณสุข ควรร่วมกันจัดการศึกษาที่จะทำให้อุ้เรียนเป็นบุคลากรสาธารณสุขที่มีความรู้ความสามารถที่จะดูแลสุขภาพประชาชน ยึดถือประโยชน์ส่วนรวมของประชาชนเป็นที่ตั้ง และให้บริการสุขภาพที่ได้มาตรฐานและมีประสิทธิภาพต่อไป (สถาบัน

พระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข, 2553)

การจัดการศึกษาที่ทำให้เสริมสร้างผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ มีเจตคติที่ดี มีทักษะในการปฏิบัติที่จะเป็นบุคลากรสาธารณสุขที่มีคุณภาพ จำเป็นต้องคำนึงถึงองค์ประกอบการเรียนรู้ที่สำคัญทั้ง ผู้เรียน ผู้สอน และการจัดการเรียนรู้ ตามที่ทฤษฎีหลักการเรียนรู้ของดิวอี้ (Dewey) และเฮอริบาร์ท (Herbart) (สำลี รักสุทธี, 2542) ระบุอย่างชัดเจนว่าการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ สร้างการเรียนรู้ที่มีคุณภาพจะต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในกระบวนการเรียนรู้มากที่สุด ใช้วิธีการเรียนการสอนที่หลากหลาย และยึดหลักของผู้เรียนเป็นสำคัญ (Child Centered) (ทิตานา แคมมณี, 2555) คือการจัดการเรียนการสอนให้มีความสุขสบาย (Comfort) คำนึงถึงสติปัญญาของผู้เรียน การฝึกฝนด้วยการปฏิบัติหรือเรียนรู้จากประสบการณ์จริง (สนิท สัตโยภาส, 2547) การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม การส่งเสริมสุขภาพทางกายใจ แก่ผู้เรียน (Head, Hand, Heart and Health) ส่งเสริมความคิดจินตนาการให้กับผู้เรียน (Imagine) มีการใช้เหตุผล (Logical) ใช้หลักประชาธิปไตยเน้นการมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนของการเรียนการสอน (Democracy) เน้นให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์ (Creative) กระตุ้นให้ผู้เรียนมีอารมณ์ที่ดี อารมณ์ทางบวก (Emotion) ให้ผู้เรียนรู้จักธรรมชาติ (Natural) ศึกษาจากประสบการณ์จริง (Tourist) และที่สำคัญผู้เรียนผู้สอนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน (Relation) และให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม มีการแสดงออกที่ดี (Ethic) (นวลจิตต์ เขาวีกรติ-พงศ์, เบญจลักษณ์ น้าฟ้า และชัดเจน ไทยแท้, 2552) ดังนั้นสถานศึกษาควรจัดการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จ เกิดการ

เรียนรู้มากที่สุด บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการจัดการศึกษา ตามหลักการของความหมาย “Child Centered” หรือการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางที่พัฒนาคนทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา (สนิท สัตโยภาส, 2547)

การจัดการเรียนการสอนรายวิชาการพยาบาลครอบครัวและชุมชน 2 มีวัตถุประสงค์การเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพยาบาลหรือการดูแลสุขภาพประชาชนในชุมชน (สถาบันพระบรมราชชนก, 2552) ดังนั้นผู้สอนจึงได้ร่วมกันออกแบบการสอน ที่ประกอบด้วยกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการสอน และการวัดประเมินผลรายวิชา ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างเข้าใจ เพื่อบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ของผู้เรียน และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ผ่านเกณฑ์ของรายวิชา ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาการพยาบาลครอบครัวและชุมชน 2 ปีการศึกษา 2553 พบว่ามีนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 75.58 และปีการศึกษา 2554 พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 34.00 และผลการสอบผ่านเกณฑ์มาตรฐานรายวิชา ร้อยละ 10.00 และผลการประเมินการจัดการเรียนการสอนและประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์ผู้สอน นักศึกษาได้ให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ดังนี้ รายวิชามีเนื้อหา มาก ขอบเขตกว้าง และเป็นเนื้อหาที่ยาก เวลาเรียนมีน้อย ควรเรียนรู้จากสถานที่จริง และงานที่มอบหมายมากทำให้งานไม่มีประสิทธิภาพ (งานทะเบียนวัดและประมวลผลการศึกษา วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี เชียงใหม่, 2554)

ปีการศึกษา 2555 อาจารย์ผู้สอนจึงได้พัฒนาและปรับปรุงแนวทางการจัดการเรียนการสอน ตามที่ได้รับการอบรมกลยุทธ์การสอน Didactical Strategy เมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2555 จากวิทยากรผู้เชี่ยวชาญด้านการเรียนการสอน จาก Fontys University ประเทศเนเธอร์แลนด์

ซึ่งเป็นรูปแบบของการวิเคราะห์การสอน ที่เรียกว่า Didactical analysis (Van gelder, 1971) ที่ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การกำหนดสถานการณ์เริ่มต้น 2) การกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ 3) การออกแบบการเรียนรู้ที่หลากหลายเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 4) การออกแบบการประเมินผลตามสภาพจริงและ 5) การประเมินผลการเรียนการสอนมาใช้ในบทเรียนที่สอนรายวิชานี้ทั้งหมด 6 บทเรียน ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการใช้รูปแบบการสอน Didactical Strategy โดยศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความพึงพอใจต่อการเรียนการสอน เพื่อนำข้อมูลไปใช้เป็นแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาการพยาบาลครอบครัวและชุมชน 2 เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาพยาบาล ที่ได้รับการจัดกิจกรรมรูปแบบ Didactical Strategy
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาพยาบาลที่มีต่อการเรียนการสอน รูปแบบ Didactical Strategy

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กลุ่มเป้าหมายที่ศึกษา คือนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี เชียงใหม่ที่กำลังศึกษารายวิชาการพยาบาลครอบครัวและชุมชน 2 ในสาระการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยเป็นผู้สอน จำนวน 6 ราย บท ในภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2555 จำนวน 103 คน ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและจำนวน 95 คน ศึกษาความพึงพอใจต่อการเรียนการสอนรูปแบบ Didactical Strategy (เนื่องจากนักศึกษาจำนวน 5 คน เป็นกลุ่มที่ตรวจ

สอบความตรงและความสอดคล้องของเนื้อหา และ มีนักศึกษาไม่ส่งแบบสอบถาม 3 คน)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่ แผนการเรียนรู้ จำนวน 6 แผนการเรียนรู้ที่ เน้นรูปแบบ Didactical Strategy ที่ประกอบด้วย ขั้นนำ ขั้นสอน ขั้นสรุป การมอบหมายงาน การทดสอบความรู้ ที่เชื่อมโยงกับรูปแบบการเรียนรู้ ของโคลป์ (Kolb's Learning Style) และการประเมิน ผลการเรียนรู้ 6 ขั้นตอนของบลูม (Bloom's Taxonomy) ที่ผู้วิจัยได้รับการอบรมจาก Fontys University ประเทศเนเธอร์แลนด์

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

2.2.1 แบบทดสอบวัดความรู้ 6 ชุด โดยใช้แบบทดสอบวัดความรู้ที่เป็นแบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก และได้รับการวิพากษ์จากผู้สอน รายวิชาการพยาบาลครอบครัวและชุมชน 2 จำนวน 2 คน แล้วนำมาแก้ไขปรับปรุงตามข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

2.2.2 แบบวัดความพึงพอใจของ นักศึกษาต่อการเรียนการสอนรูปแบบ Didactical strategy ใช้แบบสอบถามความพึงพอใจของ นักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของ ศนิชา เลิศการ (2547) ที่มีค่าความเชื่อมั่น (Reliability) 0.849 แล้วผู้ศึกษาได้นำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้องของ เนื้อหา นำมาปรับปรุงแก้ไข หลังจากนั้นนำไป ทดสอบความเข้าใจในเนื้อหาของแบบสอบถามกับ นักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตชั้นปีที่ 4 จำนวน 5 คน นำมาปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาแล้วได้นำมาใช้เป็นแบบสอบถาม ซึ่งประกอบด้วย

(1) ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ และ อายุ

(2) ข้อมูลความพึงพอใจ 7 ด้าน ได้แก่ กิจกรรมการเรียนการสอน การใช้เทคนิค วิธีการสอน สื่อการสอน การมีส่วนร่วมในการ

จัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลการเรียน บทบาทผู้สอนและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้

3. การดำเนินการวิจัยและรวบรวม ข้อมูล

3.1 ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ส่ง โครงร่างวิจัย เพื่อขอการรับรองจากคณะกรรมการ จริยธรรมการวิจัยของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี เชียงใหม่ แล้วผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการวิจัย โดย คำนึงถึงจรรยาบรรณของผู้วิจัยและให้การพิทักษ์ สิทธิกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมโครงการวิจัย

3.2 ดำเนินการสอนที่เป็นรูปแบบ ของ Didactical Strategy

3.3 วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชาการพยาบาลครอบครัวและชุมชน 2 จำนวน 6 บทเรียน หลังเรียนโดยรูปแบบ Didactical Strategy โดยแบบทดสอบที่ผู้สอนสร้างขึ้น

3.4 วัดความพึงพอใจของผู้เรียนต่อ การเรียนการสอนรายวิชาการพยาบาลครอบครัว และชุมชน 2 หลังเรียนโดยรูปแบบ Didactical Strategy จำนวน 6 บทเรียน โดยใช้แบบสอบถาม ความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการเรียน การสอนโดยรูปแบบ Didactical Strategy วิชาการ พยาบาลครอบครัวและชุมชน 2

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่และร้อยละ

ส่วนที่ 2 ข้อมูลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิเคราะห์ค่าคะแนนของการสอบในแต่ละรายบท โดยมีค่าระดับคะแนนเท่ากับหรือมากกว่าร้อยละ 60 คะแนนในแต่ละบทเรียน ถือว่ามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ผ่านเกณฑ์

ส่วนที่ 3 วิเคราะห์ข้อมูลการประเมินผล ความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการเรียนการสอน รายด้าน จำนวน 7 ด้าน และภาพรวม โดยให้ค่า ระดับของความพึงพอใจ ดังนี้

1.00 – 1.50 มีความพึงพอใจ ระดับน้อยที่สุด

1.51 – 2.50 มีความพึงพอใจ ระดับน้อย

2.51 – 3.50	มีความพึงพอใจ ระดับปานกลาง	ส่วนที่ 4 วิเคราะห์ข้อมูลข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการเรียนการสอนรายด้าน จำนวน 7 ด้าน โดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา
3.51 – 4.50	มีความพึงพอใจ ระดับมาก	
4.51 – 5.00	มีความพึงพอใจ ระดับมากที่สุด	

ผลการศึกษา

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาพยาบาล ในรายวิชาการพยาบาลครอบครัว และชุมชน 2

ตาราง 1 คะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาพยาบาล ในรายวิชาการพยาบาลครอบครัว และชุมชน 2 จำแนกตามจำนวนบทเรียนจำนวน 6 บทเรียน

บทเรียน (6 บทเรียน)	คะแนนเต็ม	คะแนนเฉลี่ย
1. รายบทที่ 1 แนวคิดหลักการพยาบาลชุมชนและปัญหาสุขภาพชุมชน	5	2.35
2. รายบทที่ 2 การพัฒนาอนามัยชุมชน	8	4.82
3. รายบทที่ 3 การศึกษาสุขภาพชุมชนแบบองค์รวมและการศึกษาวิถีชุมชน	8	4.13
4. รายบทที่ 8 การวางแผนแก้ไขปัญหาสุขภาพชุมชน	5	1.86
5. รายบทที่ 9 การแก้ไขปัญหาสุขภาพชุมชน	5	3.08
6. รายบทที่ 11 การประเมินผลแผนงานโครงการ	5	1.89
รวม	36	18.14

จากตาราง 1 พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาพยาบาล ในรายวิชาการพยาบาลครอบครัวและชุมชน 2 จำนวน 6 บทเรียน มีคะแนนเฉลี่ยรวม เท่ากับ 18.14 คะแนน จากคะแนนเต็ม 36 คะแนน

ตาราง 2 จำนวนและร้อยละของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาพยาบาล ในรายวิชาการพยาบาลครอบครัวและชุมชน 2 จำแนกตามจำนวนบทเรียน

จำนวนบทเรียน (6 บทเรียน)	ผ่าน	
	จำนวน (103)	ร้อยละ
ไม่ผ่าน	2	1.94
ผ่าน 1 บทเรียน	15	14.56
ผ่าน 2 บทเรียน	27	26.21
ผ่าน 3 บทเรียน	32	31.07
ผ่าน 4 บทเรียน	18	17.48
ผ่าน 5 บทเรียน	8	7.77
ผ่าน 6 บทเรียน	1	0.97

หมายเหตุ : เกณฑ์ผ่านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแต่ละบทเรียน เท่ากับหรือมากกว่าคะแนน ร้อยละ 60 ของคะแนนแต่ละบทเรียน

จากตาราง 2 พบว่านักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนผ่าน 3 บทเรียนมากที่สุด ร้อยละ 31.07 และมีผลสัมฤทธิ์ที่ผ่านจำนวนทั้งหมด 6 ราย บทเพียง 1 คนคิดเป็นร้อยละ 0.97

2. ความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยใช้

Didactical Strategy ในรายวิชาการพยาบาลครอบครัวและชุมชน 2

2.1 ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยใช้ Didactical Strategy ในรายวิชาการพยาบาลครอบครัวและชุมชน 2

ตาราง 3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยใช้ Didactical Strategy ในรายวิชาการพยาบาลครอบครัวและชุมชน 2 จำแนกรายด้านและภาพรวม

ประเด็น	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความพึงพอใจ
1. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	3.84	0.65	มาก
2. ด้านการใช้เทคนิควิธีการสอน	3.77	0.66	มาก
3. ด้านการใช้สื่อประกอบการเรียนการสอน	3.54	0.67	มาก
4. ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน	3.69	0.66	มาก
5. ด้านการวัดและประเมินผล	3.82	0.55	มาก
6. ด้านบทบาทของผู้สอน	3.77	0.69	มาก
7. ด้านสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนการสอน	3.20	0.82	ปานกลาง
รวม	3.66	0.67	มาก

จากตาราง 3 พบว่าค่าเฉลี่ยรวมของความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยใช้ Didactical Strategy อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.66$, $S.D = 0.67$) เมื่อจำแนกรายด้านพบว่าการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.84$, $S.D = 0.65$) รองลงมาคือการวัดและประเมินผล อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.82$, $S.D = 0.55$) และน้อยที่สุด คือด้านสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนการสอนอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.20$, $S.D = 0.82$)

2.2. ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อความพึงพอใจในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยใช้ Didactical Strategy

2.2.1 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

- รายวิชานี้มีเนื้อหามาก เวลาเรียนมีน้อย ควรเพิ่มเวลาเรียน กระตุ้นนักศึกษาให้สนใจเรียน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชั้นเรียน/ระหว่างกลุ่ม มีกิจกรรม/ฐานเรียนรู้ กิจกรรมที่สนุกสนาน ลดปริมาณงาน มีผังความคิดครบยอดทุกรายบท และแต่ละรายบทควรมีการเชื่อมโยงเนื้อหาซึ่งกันและกัน

2.2.2 สื่อประกอบการเรียนการสอน

- สื่อ Power point มีรูปภาพประกอบและเพิ่มเสียง ใช้สื่อวีดิทัศน์ทำให้เกิดความสนใจมองเห็นภาพรวมของเนื้อหาที่เรียน ควรเพิ่มการใช้สื่อวีดิทัศน์หรือมีทุกบทเรียนและใช้กรณีศึกษาด้วย

2.2.3 การมีส่วนร่วมของนักศึกษาในกิจกรรมการเรียนการสอน

- นักศึกษามีส่วนร่วมในการเสนอข้อคิดเห็นที่ผู้สอนได้กำหนดรูปแบบการเรียนการสอนการวัดประเมินผลมาแล้ว ควรให้มีส่วนร่วมในการกำหนดตั้งแต่การออกแบบการเรียนการสอน

2.2.4 การใช้เทคนิคการจัดการเรียนการสอน

- เทคนิคการสอนของผู้สอนทำให้เรียนสนุก มีการสรุปเนื้อหาที่สำคัญด้วยสอนแบบบรรยายแล้วให้ทำงานกลุ่ม ทำให้เกิดความเข้าใจมากยิ่งขึ้น ควรมีงาน/แบบฝึกหัดให้ทำในชั้นเรียน การ Pre-Post test ทำให้นักศึกษาสนใจในการเรียนมากขึ้น และคำถามท้ายบททำให้เข้าใจบทเรียนมากขึ้น

2.2.5 วิธีการวัดและประเมินผล

- มีการวัดและประเมินผลที่หลากหลาย และประเมินผลนักศึกษาบ่อยครั้ง การประเมินผลงานกลุ่มควรประเมินการทำงานและจิตพิสัยของนักศึกษาทุกคนในกลุ่ม และ Post-test การทำงานกลุ่มด้วยการสอบ Post-test ทำให้ได้บทวนบทเรียน เพิ่มความเข้าใจให้ชัดเจนมากขึ้น ข้อสอบยากถึงยากมาก ควรมีรูปแบบข้อสอบที่หลากหลาย

2.2.6 สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนการสอน

- ห้องเรียนแบบลาดเอียงเก้าอี้เคลื่อนย้ายไม่ได้ ไม่เหมาะสมกับการทำงานกลุ่ม เครื่องปรับอากาศเย็นมาก เปลี่ยนสถานที่เรียนบ้าง เช่น ศึกษาดูงานนอกห้องเรียน/ชุมชน สื่อที่ใช้ทันสมัย ควรมีไมโครโฟนแบบเคลื่อนที่ ขยายห้องสมุด มีหนังสือที่ทันสมัยและมีจำนวนที่เพียงพอ

2.2.7 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ

- การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ทำให้ผู้เรียนสนใจ ช่วยกระตุ้นและสามารถตอบสนองความต้องการที่ดีของผู้เรียนเข้าใจในบทเรียนชัดเจนมากยิ่งขึ้น

วิจารณ์และสรุปผล

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษารายวิชาการพยาบาลครอบครัวและชุมชน 2 รวม 6 บทเรียน พบว่านักศึกษามีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 18.14 คะแนน จากคะแนนเต็ม 36 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 50.38 ของคะแนนเต็ม มีนักศึกษาผ่านทั้งหมด 6 บทเรียน (คะแนนผ่านร้อยละ 60 ของคะแนนรายบทเรียน) มีเพียง 1 คน คิดเป็น ร้อยละ 0.97 ผ่านจำนวน 3 บทเรียน มีมากที่สุดร้อยละ 31.07 และน้อยที่สุดคือไม่ผ่านเลย จำนวน 2 คน ร้อยละ 1.94 จากข้อคิดเห็นของนักศึกษابอกว่า “ข้อสอบรายวิชานี้ยากถึงยากมาก” และจากผลการวิเคราะห์ข้อสอบของรายวิชานี้พบว่า “ข้อสอบที่อยู่ในระดับยากมาก (เกณฑ์ค่าระดับความยากมากเท่ากับ 0.2-0.4 ควรมีประมาณร้อยละ 25.00) มีร้อยละ 30.55 และระดับยาก (เกณฑ์ค่าความยากเท่ากับ 0.41 – 0.60 ควรมีประมาณร้อยละ 50.00) มีร้อยละ 38.90 และระดับความยากง่ายปานกลาง (เกณฑ์ค่าความยากง่ายปานกลางเท่ากับ 0.61-0.80 ไม่ควรเกินร้อยละ 25.00) ร้อยละ 30.55 (เยาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี, 2552) ซึ่งข้อสอบมีความยากมากกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ข้อสอบที่ดีควรมีความยากง่ายที่เหมาะสม ซึ่งควรมีค่าประมาณ 0.50 (พิชิต ฤทธิ์จรรยา, 2552)

ความพึงพอใจต่อการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญนักศึกษามีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมากเกือบทุกด้าน โดยมีค่าเฉลี่ยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ($\bar{X} = 3.84$) การวัดและประเมินผล ($\bar{X} = 3.82$) การใช้เทคนิควิธีการสอน ($\bar{X} = 3.77$) บทบาทผู้สอน ($\bar{X} = 3.77$) การมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน ($\bar{X} = 3.69$) การใช้สื่อประกอบการเรียนการสอน ($\bar{X} = 3.54$) แต่มีความพึงพอใจในระดับปานกลาง 1 ด้าน ได้แก่ ด้านสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนการสอน ($\bar{X} = 3.20$) ซึ่งอธิบายได้ว่าการจัดการเรียนการสอนของวิทยาลัย

พยาบาลบรมราชชนนี เชียงใหม่ ที่มีขั้นตอนในการเตรียมความพร้อมในการจัดการเรียนการสอน โดยเริ่มจากการวางแผนการเรียนการสอน ร่วมกันระหว่างผู้สอนแล้วออกแบบการสอนรายวิชา (Course design/รายละเอียดรายวิชา) รับการวิพากษ์การออกแบบการสอน แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข และก่อนสอนได้ให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการวัดประเมินผล แล้วได้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนรายวิชาการพยาบาลครอบครัวและชุมชน 2 ใน 6 บทเรียนที่ผู้ศึกษาเป็นผู้สอน ตามรูปแบบ Didactic Strategy ที่มีกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย/ผสมผสานตามหลักการของ Kolb's Learning styles (Kolb D, 1999) ที่ประกอบด้วย การเข้าใจ/ความรู้สึกเกี่ยวกับประสบการณ์ของตนเอง (Feeling) การเรียนรู้จากการสังเกต/การมองเห็น (Watching) ความคิดรวบยอด/คิดวิเคราะห์ (Thinking) และการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง (Doing) ซึ่งผลการศึกษานี้สอดคล้องกับการศึกษาของนุสรา นามเดช (2556) ที่ศึกษาการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานสำหรับนักศึกษาพยาบาล (Blended Learning for Nursing Students) ชั้นปีที่ 2 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสระบุรี ที่เรียนรายวิชาการประเมินสภาพในหัวข้อเรื่องการตรวจร่างกายระบบทางเดินอาหาร โดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประกอบด้วย 1) การสอนแบบเผชิญหน้า มีกิจกรรมการเรียนรู้ ได้แก่ การ

บรรยาย การสาธิต การทดลองปฏิบัติ และการสะท้อนคิด 2) การสอนโดยใช้เทคโนโลยี มีกิจกรรมการเรียนรู้ ได้แก่ การศึกษาวิดีโอทัศน์ และการถ่ายวิดีโอทัศน์การสาธิตย้อนกลับ และเมื่อสิ้นสุดการจัดการเรียนสอนได้ประเมินผลความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการเรียนการสอน พบว่ามีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.51$, $S.D = 0.50$)

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. พัฒนาการเรียนการสอนรายวิชาการพยาบาลครอบครัวและชุมชน 2 โดยใช้รูปแบบการสอน Didactical Strategy ทั้งหมด (ทุกบทเรียนในรายวิชา) โดยนำผลจากการวิจัยมาเป็นข้อมูลในการพิจารณาดำเนินการและปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง
2. ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษารายวิชาการพยาบาลครอบครัวและชุมชน 2 เพื่อนำผลการวิจัยมาพัฒนาและปรับปรุงการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมให้นักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้นต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย จากวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี เชียงใหม่

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2542). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- งานทะเบียนวัดและประมวลผลการศึกษา วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี เชียงใหม่. (2554). *รายงานผลคะแนนการสอบรายวิชาการพยาบาลครอบครัวและชุมชน 2.ภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2554*
- งานทะเบียนวัดและประมวลผลการศึกษา วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี เชียงใหม่. (2555). *รายงานผลการวิเคราะห์ข้อสอบรายวิชาการพยาบาลครอบครัวและชุมชน 2. ภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2555*.
- งานทะเบียนวัดและประมวลผลการศึกษา วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี เชียงใหม่. (2555). *คู่มือการวัดและประมวลผลการศึกษา วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี เชียงใหม่ ปีการศึกษา 2555*
- ประจวบ เพิ่มสุวรรณ. (2552). *ความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการเรียนการสอน โดยใช้วิธีการนี้ศึกษา นักศึกษาชั้นปีที่ 3 และ 4 มหาวิทยาลัยกรุงเทพ ปีการศึกษา 2552*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- พิชิต ฤทธิ์จัญญู. (2552). *หลักการวัดและประเมินผลการศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ : เฮาส์ ออฟ เคอร์มิส จำกัด.
- ทีศนาแฉนมณี. (2555). *ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นวลจิตต์ เขาวกิตติพงศ์เบญจลักษณ์ น้าฟ้า และชัตเจน ไทยแท้. (2552). *การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ*. กรุงเทพฯ : สำนักงานปฏิรูปการศึกษา.
- นุสรานามเดช. (2557). *การจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานสำหรับนักศึกษาพยาบาล. : วารสารวิทยาลัยพยาบาลพระปกเกล้าจันทบุรี 25(2)88-97*.
- เยาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี. (2552). *การวัดผลและการสร้างแบบสอบผลสัมฤทธิ์*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศนิชา เลิศการ. (2547). *ความพึงพอใจของผู้เรียนต่อการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ*. การศึกษาค้นคว้าแบบอิสระ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (การสอบสังคมศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สถาบันพระบรมราชชนก สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข. (2552). *หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ 2552) สถาบันสมทบมหาวิทยาลัยเชียงใหม่*. กรุงเทพฯ : สถาบันพระบรมราชชนก.
- สถาบันพระบรมราชชนก สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข. (2553). *วิสัยทัศน์พันธกิจ บทบาทหน้าที่ของสถาบันพระบรมราชชนก*. กรุงเทพฯ : สถาบันพระบรมราชชนก.
- สนิท สัตโยภาส. (2547). *กระบวนการเรียนรู้ ชูผู้เรียนเป็นสำคัญ*. กรุงเทพฯ : องค์การคำคุณุสภา
- สำลี รักสุทธี. (2542). *วิธีการจัดการเรียนการสอน การเขียนแผนการสอน โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ*. กรุงเทพฯ : พัฒนาการศึกษา.

- Atherton J S. (2011). *Learning and Teaching; Bloom's taxonomy*. [On-line: UK] retrieved 1 July 2012 from <http://www.learningandteaching.info/learning/bloomtax.htm>.
- Edgar Dale. (1969). *Audio-visual Methods in Teaching 3rd ed.* Holt, Rinehart and Winston, New York.
- Hornby, A. F. (2000). *Advance learner's dictionary (6th ed.)*. London, England: Oxford University.
- John van Lare and John Schotes. (2012). The copied document "*Lead by Example*" didactic training for professional. Fontys University. Netherland.
- Kolb D. (1999). *The Kolb Learning Style Inventory*. : Version 3. Boston : Hay group.
- Van gelder, (1971). *Didactische Analyzed. Work and study book 1*. Groningen, Wolters- Noordhoff.

การพัฒนาแบบจำลองการจัดการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

Developing a Learning Management Model for Improving Critical Thinking Skills in the Science Learning Strand of 9th Grade Students

ปาริชาติ ซาชิโย¹

Parichart Sachiyo¹

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 2) เพื่อพัฒนาแบบจำลองการจัดการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ 3) เพื่อทดลองใช้ แบบจำลองการจัดการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ และ 4) เพื่อประเมินและปรับปรุง แบบจำลองการจัดการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/2 จำนวน 30 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย (X) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพปัจจุบันปัญหาการจัดการเรียนรู้โดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) แบบจำลองการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีชื่อเรียกว่า แบบจำลองการจัดการเรียนรู้ 5 คิด (5 Thinking Model) มีองค์ประกอบ คือ หลักการ เป้าหมาย กระบวนการเรียนรู้ และเงื่อนไขในรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้ 3) คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คะแนนเฉลี่ยความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 4) ผลการประเมินประสิทธิภาพและปรับปรุงแบบจำลองการจัดการเรียนรู้ 5 คิด ในภาพรวมนักเรียนมีความพึงพอใจในระดับมาก

คำสำคัญ : แบบจำลองการจัดการเรียนรู้, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน, การคิดอย่างมีวิจารณญาณ

¹ วิทยฐานะครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนขี้เหล็กพิทยาคม ตำบลขี้เหล็ก อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด

Abstract

The purposes of the research were to investigate current conditions of learning management in the science learning strand of 9th grade students to design and develop a learning management model for improving critical thinking skills of 9th grade students in the science learning strand in order to implement a model to the target population and to evaluate the model. One – group pretest posttest design was employed for the research and development model. The samples were 30 9th grade students. The statistics used were percentage, mean, standard deviation, and the t-test Content analysis was used for data analysis.

Results of the research are as follows: 1) The findings showed that the overall condition of learning management was at a high level insufficiency. 2) The learning management model was a 5-thinking model. The model consisted of rationale, goals, learning process, and conditions for practical application. 3) The average posttest score of the students was significantly higher than that of pretest score at the .05 level. The ability in critical thinking of the students after using the learning model was significantly higher than before at the .05 level. 4) The overall satisfaction of the students with the model was at a higher level.

Keywords : Learning Model, Achievement, Critical Thinking

บทนำ

เทคโนโลยีได้เข้ามามีบทบาทในการดำรงชีวิตของมนุษย์ ทำให้มนุษย์มีความสะดวกสบายมากขึ้นในการดำเนินชีวิตในทุกๆ ด้านการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับเด็กและเยาวชนจึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งซึ่งจะทำให้อนาคตของชาติได้เลือกใช้เทคโนโลยีในด้านที่เป็นประโยชน์และพร้อมใช้ชีวิตด้วยความไม่ประมาทรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลกประเทศไทยเองก็เตรียมตัวรับกับการเปลี่ยนแปลงของโลกโดยได้จัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555-2559 โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนารวมทั้งสร้างสมดุลการพัฒนาในทุกมิติ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. 2555)

ดังนั้นจึงมีแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันประเด็นหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับคนและการศึกษา จึง

ทำให้การจัดการศึกษาของประเทศไทยต้องมีการปรับตัวสู่การเปลี่ยนแปลงดังที่ศาสตราจารย์ นายแพทย์วิจารณ์ พานิช (2556 : 11) กล่าวถึง การเรียนรู้สู่ศตวรรษที่ 21 ว่า “การศึกษาไทยจะดำรงสภาพเหมือนอย่างที่เป็นปัจจุบันไม่ได้ การศึกษาจะต้องเปลี่ยน เพราะฉะนั้นการเรียนสมัยใหม่ต้องไม่ใช่แค่เพื่อให้ได้ความรู้แต่ต้องได้ทักษะหรือ Skills เป็น 21st Century Skills” ซึ่งสามารถแจกแจงได้เป็น 3Rs + 8Cs + 2Ls ซึ่ง 3Rs คือ การเกิดนิสัยรักการอ่าน (Reading) เขียนดีความได้ ((W)riting) ทักษะการคิดเลขแบบนามธรรม ((A)Rithmetics) ส่วน 8Cs มีความหมายคือ ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและทักษะในการแก้ปัญหา (Critical Thinking & Problem Solving) ทักษะด้านการสร้างสรรค์และนวัตกรรม (Creativity & Innovation) ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีมและภาวะผู้นำ Collaboration Teamwork & Leadership) ทักษะด้านความเข้าใจต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวน

ทัศน์ (Cross-Cultural Understanding) ทักษะด้านการสื่อสารและรู้เท่าทันสื่อ (Communication, Information & Media Literacy) ทักษะด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Computing & Media Literacy) ทักษะอาชีพและทักษะการเรียนรู้ (Career & Learning Self-reliance) ทักษะการเปลี่ยนแปลง (Change) ส่วน 2Ls คือ ทักษะการเรียนรู้ (Learning Skills) และ ภาวะผู้นำ (Leadership)

จะเห็นได้ว่าแนวคิดในการจัดการศึกษาดังกล่าว เน้นที่จะให้ผู้เรียนได้เกิดความรู้เกิดทักษะในการดำรงชีวิต และเกิดภูมิคุ้มกันในการเปลี่ยนแปลงของโลก อันจะเป็นการปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนเติบโตขึ้นมาอย่างสมบูรณ์ เพราะฉะนั้นครูผู้สอนจึงจำเป็นต้องปลูกฝังทักษะที่จำเป็นสำหรับเด็กและเยาวชน เพื่อจะรองรับการเปลี่ยนแปลงของโลก การปลูกฝังให้เยาวชนได้พัฒนาทักษะการคิดอย่างรอบด้าน โดยเฉพาะการคิดอย่างมีวิจารณญาณนั้นมีความสำคัญ เพราะจะทำให้เด็กและเยาวชนมีความรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง และมีภูมิคุ้มกันในตัวเอง ซึ่งการคิดดังกล่าวเป็นทักษะสำคัญใช้ในการเรียนรู้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ใช้เป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขและมีการแก้ปัญหาได้อย่างสร้างสรรค์ (ลักขณา สรีวิวัฒน์. 2549 : 101) โดยครูจะต้องมีเทคนิคการสอนใหม่ๆ และสอดแทรกกิจกรรมที่ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยไม่รู้ตัว ทำให้ผู้เรียนได้ฝึกคิด โดยครูต้องสร้างความกระตือรือร้นอยากรู้ อยากเห็น สอดคล้องกับหลักทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (อ้างอิงถึงใน ทิศนา แคมมณี. 2555) กล่าวว่า การจัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในช่วงที่เด็กกำลังจะพัฒนาไปขั้นที่สูงกว่าจะสามารถช่วยให้เด็กพัฒนาความคิดไปอย่างรวดเร็ว ดังนั้นครูจึงต้องเปลี่ยนบทบาทหน้าที่ของตนเองจากผู้สอนเป็นผู้จัดประสบการณ์ให้นักเรียนได้เรียนรู้ให้ใกล้เคียงกับประสบการณ์จริงให้มากที่สุด วิจารย์ พานิช (2555) ที่ได้กล่าวถึงเรื่องนี้เอา

ไว้ว่า “ครูต้องไม่สอน แต่ต้องออกแบบการเรียนรู้ และอำนวยความสะดวก (facilitate) การเรียนรู้ให้นักเรียนเรียนรู้จากการลงมือทำหรือปฏิบัติแล้วการเรียนรู้ก็จะเกิดจากภายในใจสมองของตนเอง” สอดคล้องกับหลักสูตรในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นหลักสูตรที่จัดให้มีสาระการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะกระบวนการคิดจากการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง เน้นให้มีการทดลองทางด้านวิทยาศาสตร์ เน้นการเชื่อมโยงความรู้กับกระบวนการ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่จะให้ผู้เรียนพัฒนาความคิด ทั้งความคิดเป็นเหตุเป็นผล คิดสร้างสรรค์ คิดวิเคราะห์วิจารณ์ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. 2551 : 1-94) จากแนวความคิดของนักวิชาการทางการศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ดังกล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า มีจุดเน้นไปที่การพัฒนา นักเรียนในด้านทักษะกระบวนการคิดเป็นสำคัญ โดยนำเอาประสบการณ์จริงในชีวิตมาจำลองให้นักเรียนได้เรียนรู้ แต่การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดดังกล่าวยังมีปัญหา จึงยังทำให้นักเรียนขาดทักษะกระบวนการคิด ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ซึ่ง สมพงษ์ จิตระดับ (ไทยรัฐออนไลน์. 2557) ได้วิเคราะห์ผลการสอบโอเน็ต ปีการศึกษา 2556 พบว่า คะแนนสอบโอเน็ตต่ำ และเสนอแนะว่าสิ่งที่ต้องปรับปรุงคือ คุณภาพครู ซึ่งจะต้องเปลี่ยนบทบาทในการสอนความรู้ความจำ เป็นการสอนเชิงวิเคราะห์ให้มากยิ่งขึ้น

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้ศึกษาจึงต้อง การศึกษา การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ให้สามารถส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้ควบคู่กัน เพื่อให้นักเรียนจะได้เกิดทักษะด้านการคิดและสามารถที่จะนำไปใช้ในการเรียน การดำรงชีวิตในยุคการเปลี่ยนแปลงของโลกดังกล่าว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์
3. เพื่อทดลองใช้ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์
4. เพื่อประเมินและปรับปรุง รูปแบบการจัดการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์

วิธีการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด 3 โรงเรียน จำนวน 256 คน กลุ่มตัวอย่าง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/2 จำนวน 30 คน ได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster random sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 40 ข้อ มีค่าความยากง่ายอยู่ระหว่าง 0.28 - 0.69 ค่าอำนาจจำแนก (B) ระหว่าง 0.20 - 0.78 และค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.96
3. แบบทดสอบวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณ จำนวน 30 ข้อ คะแนนเต็ม 30 คะแนน

มีค่าความยากง่ายอยู่ระหว่าง 0.24 - 0.77 ค่าอำนาจจำแนก (B) ระหว่าง 0.21-0.74 และความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.88

4. แบบสอบถามสภาพปัจจุบันปัญหาการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีค่าความเชื่อมั่น 0.97
5. แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีค่าความเชื่อมั่น 0.93

การดำเนินการวิจัย

1. สืบเสาะสภาพปัจจุบันปัญหาการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด และประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อสำรวจปัญหาที่แท้จริงของโรงเรียนนี้เหล็กพิทยาคม
 2. ทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ แล้วร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
 3. ตรวจสอบความสอดคล้องทางด้านทฤษฎีและการนำไปใช้จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 7 ท่าน และตรวจสอบความสอดคล้องของเครื่องมือที่ใช้
 4. ทำการทดสอบก่อนเรียน จำนวน 1 กลุ่ม ด้วยแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 40 ข้อ แบบวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณ จำนวน 30 ข้อ
 5. ผู้วิจัยนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้ทดลองสอนในกลุ่มตัวอย่าง ใช้เวลาเรียน 30 ชั่วโมง
 6. ทำการทดสอบหลังเรียน ด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
 7. สอบถามความพึงพอใจของนักเรียน และปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนรู้
- ### การวิเคราะห์ข้อมูล
1. วิเคราะห์สภาพปัจจุบันปัญหาการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์

ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนในสังกัด องค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด โดยใช้คะแนนเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) และวิเคราะห์ข้อมูลจากการประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยใช้ค่าความถี่และร้อยละ (%)

2. เปรียบเทียบ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การคิดอย่างมีวิจารณญาณ ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้การทดสอบ t-test แบบ dependent

3. วิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อรูปแบบการจัดการ เรียนรู้ เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่าง มีวิจารณญาณ โดยใช้คะแนนเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D)

ผลการวิจัย

1. **สภาพปัจจุบันปัญหาการจัดการ เรียนรู้** กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในภาพรวมของ โรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด ร้อยเอ็ด มีสภาพปัญหาในระดับมาก ($\bar{X}=3.54$ S.D. = 0.25) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านทักษะการ คิด มีปัญหามากเป็นอันดับแรก รองลงมาได้แก่ ด้านสื่อการจัดการเรียนรู้ ด้านความรู้มีปัญหาใน ระดับมาก ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านการ มีส่วนร่วม และด้านการวัดผลประเมินผล และการ ประชุมเชิงปฏิบัติการกับกลุ่มเป้าหมาย โรงเรียนนี้ เหล็กพิทยาคมมีความคิดเห็นต่อสภาพปัจจุบัน ปัญหาการจัดการเรียนรู้ในระดับมาก

2. **ผลพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมี วิจารณญาณ** ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ มีดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 หลักการของการ จัดการเรียนรู้ การคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นทักษะ การคิดขั้นสูงที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน สามารถที่ จะฝึกฝนได้ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้โดยกระบวนการคิด

อย่างมีวิจารณญาณ ต้องมีการกำหนดเป้าหมาย การคิด การนิยามปัญหา การตั้งสมมติฐาน การประเมิน ข้อโต้แย้งและข้อสนับสนุน ลงข้อสรุปพร้อมข้อ สนับสนุนของตนเอง การเรียนรู้โดยการสร้างความ รู้ด้วยตนเองและเรียนรู้ร่วมมือกัน ทำให้เกิดการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เรียน ทำให้เกิดการ ความรู้ใหม่ไปพร้อมๆ กับการพัฒนาทักษะการคิด ของตนเองและพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยมีครูเป็นผู้อำนวยการความสะดวก

องค์ประกอบที่ 2 เป้าหมายของการ จัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 3

องค์ประกอบที่ 3 ขั้นตอนของรูปแบบ การจัดการเรียนรู้ ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ 5 คิด (5 Thinking Model) ประกอบด้วยขั้นตอน 5 ขั้นตอน คือ 1) คิดดู เป็นขั้นตอนที่นำเข้าสู่ บทเรียน โดยการฟัง การอ่าน การดู โดยมีครูคอย กระตุ้นด้วยการใช้คำถามเพื่อจูงใจในการเรียน 2) คิดเห็น เป็นขั้นตอนที่นักเรียนต้องแสดงความ คิดเห็นต่อคุณค่าหรือประโยชน์ของความรู้ในบท เรียน ว่ามีความสำคัญจำเป็นต่อนักเรียนหรือสิ่ง อื่นๆ อย่างไร โดยครูอาจใช้คำถาม ทำมาเราต้อง เรียนรู้เรื่องนี้ เรื่องนี้มีประโยชน์ต่อนักเรียนทางตรง หรือทางอ้อมอย่างไร 3) คิดเป็น เป็นขั้นตอนที่ นักเรียนรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมตามสถานการณ์ที่ ครูกำหนดให้ อาจจะเป็นการทดลอง หรือแบบ ฝึกหัด หรือใบงาน โดยนักเรียนใช้กระบวนการคิด อย่างมีวิจารณญาณแก้ปัญหาตามการทดลอง แบบ ฝึกหัด หรือใบงาน ที่ครูกำหนดให้ 4) คิดประเมิน เป็นขั้นตอนที่นักเรียนแต่ละกลุ่ม สรุปความรู้ของ กลุ่มตนเอง นำเสนอต่อชั้นเรียนและครู โดยมีครู และเพื่อนเป็นผู้ประเมินผลการทำกิจกรรม เปิด โอกาสให้นักเรียนได้โต้แย้งผลการประเมินด้วย เหตุผล และ 5) คิดเกินต่อยอด เป็นขั้นตอนที่ครูเพิ่ม เติมความรู้ในสิ่งที่นักเรียนต้องเรียนรู้เพิ่มเติม แล้ว นักเรียนสามารถสรุปองค์ความรู้ที่ได้รับ และต่อ

ยอดความรู้ โดยนำไปเป็นแนวทางประยุกต์ใช้ใน
อนาคตหรือสถานการณ์อื่นๆ

องค์ประกอบที่ 4 เงื่อนไขในรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้ ระบบสังคม (Social System) การเรียนรู้ตามรูปแบบ นักเรียนต้องเรียนรู้ด้วยตนเอง และเรียนรู้โดยใช้กระบวนการกลุ่ม มีการปฏิสัมพันธ์และแสวงหาความรู้ร่วมกัน ระบบสนับสนุน (Support System) ครูต้องเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้ผู้เรียน ไม่ว่าจะเป็แนวทางด้านอุปกรณ์ในการเรียน แหล่งข้อมูล ให้พร้อมสำหรับการเรียนรู้ อีกทั้งให้คำแนะนำ ชี้แนะแนวทางการเรียน หลักตอบสนอง การนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้ ควรคำนึงถึงการตอบสนองของนักเรียน โดยครูใช้คำถามเพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ตลอดการสอน ครูใช้แรงจูงใจทางด้านบวก ให้นักเรียนตลอดการเรียนรู้ ด้วยวาจา ทำทาง หรือรางวัลสำหรับกลุ่มที่บรรลุวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ และครูดูแลการใช้กระบวนการคิดอย่างมีวิจยารณญาณของกลุ่ม บุคคล อย่างใกล้ชิด ด้วยการเดินรอบๆห้องขณะนักเรียนทำกิจกรรม เพื่อที่จะให้คำปรึกษาแก่นักเรียน

3. ผลการเปรียบเทียบคะแนนทดสอบ

3.1 คะแนนการทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน (\bar{X} = 33.13 S.D. = 2.24) สูงกว่าก่อนเรียน (\bar{X} = 10.37 S.D. = 1.73) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียน

คะแนน	เต็ม	\bar{X}	S.D.	df	t	p
ก่อน	40	10.37	1.73	29	81.02	.000*
หลัง	40	33.13	2.24	29		

* นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.2 คะแนนการทดสอบความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจยารณญาณหลังเรียน (\bar{X} = 24.67 S.D. = 2.17) สูงกว่าก่อนเรียน (\bar{X} = 5.97 S.D. = 1.86) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจยารณญาณก่อนและหลังเรียน

คะแนน	เต็ม	\bar{X}	S.D.	df	t	p
ก่อน	30	5.97	1.86	29	62.24*	.000*
หลัง	30	24.67	2.67	29		

* นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ผลการประเมินและปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจยารณญาณ และผลการประเมินความพึงพอใจ

ผลการศึกษาความพึงพอใจ พบว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ในระดับมาก (\bar{X} = 4.21 S.D. = 0.08) ดังนี้

ตารางที่ 3 ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้

รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. ด้านความรู้	4.40	0.15	มาก
2. ด้านการเกิดทักษะการคิด	4.43	0.25	มาก
3. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	4.26	0.28	มาก
4. ด้านการมีส่วนร่วม	4.10	0.26	มาก
5. ด้านสื่อ	3.93	0.21	มาก
6. ด้านการวัดผลประเมินผล	4.14	0.31	มาก
รวม	4.21	0.08	มาก

วิจารณ์และสรุปผล

1. การศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า ในระดับสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด สภาพปัจจุบันปัญหาโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะปัญหาด้านการเกิดทักษะการคิด มีปัญหาหนักที่สุดสอดคล้องกับปัญหาระดับชาติของเยาวชนไทย คือ คิดไม่เป็น ขาดทักษะทางการคิดอาจจะมีสาเหตุมาจากการจัดการเรียนรู้ขาดการส่งเสริมการคิดให้กับนักเรียน ครูมักจะสอนเพียงแค่นเนื้อหาสาระตามบทเรียน แต่ไม่สอนให้เด็กคิดเป็น อีกทั้งไม่มีกิจกรรมกระตุ้นการคิด และไม่ดึงเอาการเรียนรู้ในชีวิตจริงมาใช้สอนนักเรียน ซึ่งในการจัดการเรียนรู้นั้น ตามแนวคิดของ วิจารณ์ พานิช (2555 : 5) ได้กล่าวว่า “การเรียนรู้ที่แท้จริงควรอยู่ในโลกหรือชีวิตจริง การเรียนวิชาในห้องเรียนยังไม่ใช่การเรียนรู้ที่แท้จริง ยังเป็นการเรียนแบบสมมติ ดังนั้นครูเพื่อศิษย์จึงต้องออกแบบการเรียนรู้ให้ศิษย์ได้เรียนในสภาพที่ใกล้เคียงกับชีวิตจริงที่สุด” ซึ่งปัญหาดังกล่าวจึงนำไปสู่การออกแบบการจัดการเรียนรู้ ที่ส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้วิจัย

2. รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น มีชื่อเรียกว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ 5 คิด (5 Thinking Model) มีองค์ประกอบ คือ หลักการเป้าหมาย กระบวนการเรียนรู้ และเงื่อนไขรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้ ซึ่งกระบวนการเรียนรู้มี 5 ขั้นตอน คือ 1) คิดดู 2) คิดเห็น 3) คิดเป็น 4) คิดประเมิน 5) คิดเกินต่อยอด ผลการตรวจสอบความสมเหตุสมผลเชิงทฤษฎี ความเป็นไปได้ ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ 5 คิด (5 Thinking Model) โดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่ามีความสมเหตุสมผลเชิงทฤษฎีและมีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ ทั้งนี้เนื่องจากรูปแบบการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวพัฒนาขึ้นอย่างเป็นระบบ จากการประยุกต์จากแนวคิดแบบจำลองการออกแบบระบบการสอน The

ADDIE Model ของเควินครุส (Kruse. 2004 อ้างถึงใน อารยา ข้ออั้งชัย. 2553 : 15) ทิศนา แชมมณี (2545 : 44) แนวคิดของ จอยซ์และเวล (Joyce and Weil. 2009 : 68) และแนวคิดของ ดิกและคาเร่ (Dick and Carey. 2004 : 38) ประยุกต์ร่วมกับหลักการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) เป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สอดคล้องกับงานวิจัยของปิยะรัตน์ คัญทัพ (2545:120-125) ได้ศึกษา รูปแบบการสอน เพื่อพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแบบเว็บแควสท สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา : กรณีศึกษาโรงเรียนนานาชาติเกติณี กรุงเทพฯ และงานวิจัยของ ปรมัตถ์ กิรุ่งเรือง (2553 : 199-201) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการสอนโดยใช้กรณีศึกษาทางศาสตร์การเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาวิชาชีพครู ซึ่งนักวิจัยทั้งสองท่านออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงระบบส่งผลให้ผู้เรียนมีทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณสูงขึ้น

3. ความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เนื่องมาจาก ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์สังเคราะห์รูปแบบการจัดการเรียนรู้ กระบวนการสืบสอบและแสวงหาความรู้เป็นกลุ่มของ จอยซ์ และเวล (Joyce & Weil, 1996 : 80-88) รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ ของนักศึกษากลุ่ม BSCS (Biological Science Curriculum Society.1997. อ้างถึงใน สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. 2551) รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ของฮีโล และ ลิน (Hmelo and Lin. 2000 : 229) และรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (CIPPA Model) ของ ทิศนา แชมมณี (2543 : 17) ซึ่งรูปแบบการจัดการเรียนรู้เหล่านี้ผ่าน

การทดลองพิสูจน์มาแล้วว่าสามารถที่พัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และส่งเสริมให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะการคิด อย่างมีวิจารณญาณได้สอดคล้องกับงานวิจัยของ สติติย์ ศิริธรรมจักร (2551 : 120-121) ได้ศึกษา ผลของการเรียนแบบวัฏจักรการเรียนรู้ที่ใช้พหุปัญญาและการเรียนรู้ตามคู่มือครูที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความคิด วิचारณญาณและความตระหนักต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า นักเรียนชายและหญิงที่เรียนแบบวัฏจักรการเรียนรู้พหุปัญญา มีผลสัมฤทธิ์ของการเรียน ความคิด วิचारณญาณ และความตระหนักต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมหลังเรียนเพิ่มขึ้นจากก่อนเรียน แต่มีความตระหนักลดลงหลังจากผ่านไปแล้ว 1 เดือน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

และงานวิจัยของเฮลส์ (Hales, 2002) ได้ศึกษากลยุทธ์การคิดอย่างมีวิจารณญาณ นำมาใช้โดยครูประจำชั้นที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน โดยวัดผลในช่วงสุดท้ายของการเรียน 4 ปี ผลการศึกษาพบว่า ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนดีขึ้น ตามด้วยการฝึกฝนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เป็นการยากที่จะสรุปว่า การคิดอย่างมีวิจารณญาณและยุทธศาสตร์การถามเป็นสิ่งที่ช่วยให้ผลสัมฤทธิ์เพิ่มขึ้น แต่จากข้อมูลสรุปได้ว่า การใช้ยุทธศาสตร์เหล่านี้มีความสำคัญต่อการปฏิบัติการของนักเรียนในโรงเรียนทดลอง

4. ผลการประเมินและปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ กลุ่มสาระการเรียนรู้

วิทยาศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ในระดับมาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่านักเรียนมีพอใจต่อการเรียนรู้และสามารถที่จะเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยมีครูเป็นผู้ชี้แนะแนวทางสอดคล้องกับทฤษฎีการสร้างความรู้ (Constructivism) ซึ่ง ไวก็อตสกี (Vygotsky 1978 : 86-87 and Driscoll 1994 : 224-239) สรุปว่า นักเรียนสามารถพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ของตนเองขึ้นได้ด้วยการรับคำชี้แนะ หรือทำงานร่วมกับผู้ที่มีความชำนาญเกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ มากกว่า สอดคล้องกับงานวิจัยของ อารยา ช่ออั้งชัย (2553 : 187-188) ได้ศึกษา การพัฒนาแบบแผนการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดแก้ปัญหาอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่า นักเรียนมีความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณหลังเรียนเพิ่มขึ้นกว่าก่อนเรียน

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลวิจัยไปใช้

1. ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ 5 คัด ควรให้ระยะเวลาสำหรับนักเรียนในการเรียนรู้แต่ละขั้นตอนการเรียน เพื่อเป็นการฝึกให้นักเรียนได้คิด
2. สื่อในการจัดการเรียนรู้ในกิจกรรมการเรียนรู้ควรมีหลากหลายตามความสนใจผู้เรียน เช่น วีดีโอ เพลง เกมส์ หรือสื่อมัลติมีเดีย
3. ครูควรใช้คำถามให้มากที่สุดในการเรียนรู้แต่ละขั้นตอนเพื่อให้นักเรียนได้ฝึกคิด

เอกสารอ้างอิง

- สถิติ ศิริธรรมจักร (2551). *ผลของการเรียนแบบวัฏจักรการเรียนรู้ที่ใช้ปัญหาและการเรียนรู้ตามคู่มือครูที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความคิดวิจารณ์ญาณและความตระหนักต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3*. วิทยานิพนธ์ ปร.ด. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2551). *ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎมนตรี. (2555). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (2555-2559)*. กรุงเทพฯ : บริษัทสหมิตรพรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2551). *เอกสารการอบรมการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอน สาขาชีววิทยา สสวท*. กรุงเทพฯ.
- ทิตนา แชมมณี. (2543). *14 วิธีสอนสำหรับครูมืออาชีพ*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทิตนา แชมมณี. (2545). *กระบวนการเรียนรู้ ความหมาย แนวทางการพัฒนา และปัญหาข้อใจ*. กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ.
- ไทยรัฐออนไลน์. *วิเคราะห์คะแนนโอเน็ต เหตุใดยังแย่*. สืบค้นเมื่อวันที่ 30 มีนาคม 2557 จาก <http://www.thairath.co.th/content/413042>.
- ปิยะรัตน์ คัญทัพ. (2545). *รูปแบบเพื่อพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูงโดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแบบเว็บแควสทในระดับประถมศึกษา กรณีศึกษาโรงเรียนนานาชาติเกดสินี*. กรุงเทพฯ. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ปรณัฐ กิจรุ่งเรือง. (2553). *การพัฒนาแบบการสอนโดยใช้กรณีศึกษาทางศาสตร์การเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ ของนักศึกษาวิชาชีพครู*. วิทยานิพนธ์ ปร.ด. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ลักขณา ศรีวัฒน์. (2549). *การคิด Thinking*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์,
- วิจารณ์ พานิช. (2555). *วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ : ฝ่ายโรงพิมพ์ บริษัท ตาตา พับลิเคชัน จำกัด.
- วิจารณ์ พานิช. (2556). *การเรียนรู้เกิดขึ้นได้อย่างไร*. กรุงเทพฯ : บริษัท เอส อาร์ พรินต์ติ้งแมสโปรดักส์ จำกัด.
- อารายา ช่ออั้งชัย. (2553). *การพัฒนาแบบการสอนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดแก้ปัญหาอย่างมีวิจารณ์ญาณ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5*. วิทยานิพนธ์ ปร.ด. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- Dick, Walter, Lou Carey, and James O. Carey. (2004). *The System Design of Instruction*. 6th ed. Boston : Pearson.
- Driscoll, M.P. (1994). *Psychology of Learning for Instruction*. Boston : Allyn and Bacon.

-
- Hales, Rufus Gene. (2002). *Critical Thinking Strategies Implemented by Classroom Teachers and Their Effect on Student Achievement*. Dissertation Abstracts International. 2642-A,
- Hmelo and Lin. (2000). *Problem-Based Learning : A Research Perspective on Learning Interaction*. New Jersey : Lawrence Erlbaum Associates.
- Joyce, B, & Weil, M. (1996). *Models of teaching*. London: Prentice Hall.
- Joyce, B, & Weil, M. (2009). *Model of teaching*. (8thed). Englewood Cliff, NJ : Prentice-Hall.
- Vygotsky, L. S. Mind in Society. (1978). *The development of higher psychological processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

การศึกษาความเป็นชุมชนเข้มแข็งบ้านม่วงใหม่ อำเภอกู่เพียง จังหวัดน่าน

A Study on the Strength of Community in Ban Muangmai, Amphoe Phu-Phiang, Nan Province.

กนกรัตน์ ดวงพิกุล¹, จารุนันท์ เมระพันธ์²
Kanokrat Duangpikul¹, Jarunun Mathaphun²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ศึกษาบริบทชุมชนด้านต่าง ๆ 2) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน 3) ศึกษาแนวคิดมุมมองของผู้นำชุมชนและ 4) ศึกษาแนวทางในการพัฒนาชุมชน ตลอดจนนำไปขยายผลสู่หมู่บ้านหรือชุมชนอื่น วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม การศึกษาจากเอกสาร การสังเกต การจัดเสวนา การจดบันทึกภาคสนามและการสัมภาษณ์เชิงลึก ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคือหัวหน้าครัวเรือนและกลุ่มตัวอย่างจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาผลการวิจัยพบว่าชุมชนบ้านม่วงใหม่เป็นชุมชนที่เข้มแข็ง เกิดจากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน โดยอาศัยขนบธรรมเนียมประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิต ระบบเครือญาติที่แน่นแฟ้น การนับถือผู้อาวุโสและภาวะผู้นำปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนคือปัจจัยด้านหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านสังคมและด้านองค์กรและกลุ่ม นอกจากนี้พบว่าผู้นำชุมชนมีบทบาทสำคัญต่อความเข้มแข็งของชุมชน แนวทางในการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งได้แก่ ด้านการพัฒนาคน ด้านทุนทางสังคม ด้านความร่วมมือและความสามัคคีและด้านการปรับตัวของชุมชน

คำสำคัญ : ชุมชน, ชุมชนเข้มแข็ง, กิจกรรมการพัฒนา

Abstract

The purposes of this research were to 1) study many of the contexts 2) the factors affecting community strength 3) to introduce the concept of community leader and 4) to guide its development as well as to extend the results to other communities. Several methods were used to collect the data by questionnaire, study of documents, observation, panel discussion, field notes and in-depth interviews. The populations were the head of households and key informants. In

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์, คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านน่าน 55000 โทร.09 1143 4293

¹ Assistant Professor, Faculty of Business Administration and Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Lanna Nan, 55000 E-mail: duangpikul@yahoo.com

statistical analysis, frequency, percentage, mean, standard deviation and content analysis were used. The results found that Ban Muangmai had community strength. These activities were driven by the involvement of the community, traditions, cultural values, wisdom, lifestyle, a close-knit family system, seniority and leadership. Important factors that affect the strength of the community were the sufficiency economy philosophy factor, social factors, and organizational factors. The role of local leader is very important for community strength. The approach to develop a strong community such as the development of people, social capital, harmony and adaptation.

Keywords : Community, Community strength, Development activities

บทนำ

การพัฒนาโดยการพึ่งพาตนเอง การค้นหาภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยคำนึงถึงวัฒนธรรมชุมชน รวมทั้งผู้นำท้องถิ่นและองค์กรพัฒนาเอกชนต่างมีส่วนผลักดันให้การพัฒนาที่เน้นการพึ่งพาตนเองเป็นไปอย่างเป็นรูปธรรม ในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 – 2559) ยังคงยึด “หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” และ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” รวมทั้ง “การสร้างสมดุลการพัฒนา” ในทุกมิติและขับเคลื่อนให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติที่ชัดเจนยิ่งขึ้นในทุกระดับ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555) เพื่อให้การพัฒนาประเทศไทยเป็นไปอย่างยั่งยืน จึงต้องเริ่มจากการใช้จุดแข็งในสังคมและทุนทางสังคมที่มีอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ชุมชนซึ่งเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญ ประเด็นเรื่อง “ชุมชนเข้มแข็ง” จึงได้รับการหยิบยกขึ้นมากล่าวถึงเป็นอย่างมากในฐานะที่ “เป็นทางเลือก” ที่สำคัญของการพัฒนาที่เน้นคนเป็นศูนย์กลาง โดยการเพิ่มศักยภาพของคนและชุมชนให้เข้มแข็ง ส่งเสริมการรวมกลุ่มเป็นองค์กรควบคู่ไปกับการสร้างความมั่นคงด้านอาชีพและเพิ่มรายได้ชุมชนเข้มแข็งจึงเป็นหนทางที่จะช่วยให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอาศัยอยู่บนพื้นฐานของกระบวนการมีส่วนร่วม

ร่วมของประชาชน โดยในแต่ละชุมชนจะมีการพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งในด้านต่างๆ เช่น ด้านเศรษฐกิจ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านสังคมและด้านวัฒนธรรม ซึ่งในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนนั้น อาจพัฒนาความเข้มแข็งได้เพียงบางส่วนเท่านั้นสำหรับการปกครอง กระทรวงมหาดไทย (2541) ได้พิจารณาองค์ประกอบของชุมชนเข้มแข็งมี 9 ประการคือ 1) มีบุคคลหลากหลายที่รวมตัวกันอย่างเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ 2) มีเป้าหมายร่วมกันและยึดโยงเกาะเกี่ยวกันด้วยผลประโยชน์สาธารณะและของสมาชิก 3) มีจิตสำนึกของการพึ่งตนเอง รักและเอื้ออาทรต่อกันและมีความรักท้องถิ่นรักชุมชน 4) มีอิสระในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ 5) มีการระดมใช้ทรัพยากรในชุมชนอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ 6) มีการเรียนรู้เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย เป็นแนวราบและติดต่อสื่อสารกันหลากหลายรูปแบบ 7) มีการจัดทำกิจกรรมที่เป็นสาธารณะของชุมชนอย่างต่อเนื่อง 8) มีการจัดการบริหารงานกลุ่มที่หลากหลายและมีเครือข่ายที่ดีและ 9) มีการเสริมสร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่หลากหลายของชุมชนสืบทอดกันตลอดไป เนื่องจากเงื่อนไขและกระบวนการที่นำไปสู่ความเข้มแข็งในแต่ละด้านของแต่ละชุมชนมีความแตกต่างกัน การสร้างองค์ความรู้เรื่องชุมชนเข้มแข็งจึงเป็นสิ่งสำคัญสามารถใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน

ชุมชนบ้านม่วงใหม่ หมู่ที่ 3 ตำบลนาบึง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดน่าน เป็นชุมชนที่ดำเนินการแก้ไขปัญหาของตนเอง ด้วยการพึ่งตนเอง สมาชิกในชุมชนมีความเป็นเครือญาติ มีวัฒนธรรมประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญ ก่อให้เกิดความสามัคคี คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ชุมชนมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย มีการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน จนได้รับการคัดเลือกเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบระดับ “มั่งมี ศรีสุข” ตามประกาศจังหวัดน่าน เรื่อง โครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ จังหวัดน่าน ประจำปี 2555 การที่ชุมชนบ้านม่วงใหม่สามารถพัฒนาตนเอง เป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็ง คณะผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับกระบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนบ้านม่วงใหม่ เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน รวมทั้งแนวทางในการพัฒนาชุมชน ซึ่งจะเป็นทางเลือกให้กับชุมชนอื่นๆ ที่ยังอยู่ในสภาพอ่อนแอ ได้มีโอกาสเรียนรู้และพัฒนาชุมชนของตนเองไปสู่ความเข้มแข็ง ตลอดจนนำไปขยายผลในวงกว้างต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทชุมชนด้านเศรษฐกิจ สังคม องค์กรและกลุ่ม วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน
3. เพื่อศึกษาแนวคิดมุมมองของผู้นำชุมชนหรือแกนนำชุมชน เกี่ยวกับความเข้มแข็งของชุมชน
4. เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาชุมชน ตลอดจนนำไปขยายผลสู่หมู่บ้านหรือชุมชนอื่นๆ

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. **แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนและความเข้มแข็งของชุมชน** ประเวศวะสี (2541) ได้ให้ความหมายของชุมชนว่าหมายถึง การที่คนจำนวนหนึ่งมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีความพยายามทำกิจกรรมร่วมกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำซึ่งรวมถึงการติดต่อสื่อสารกัน ความเป็นชุมชนทำให้กลุ่มมีศักยภาพสูงมากและมีพลังที่จะแก้ไขปัญหาทุกอย่าง ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม (2541) ได้ให้ความหมายของชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่มีวิถีชีวิตเกี่ยวพันกันและมีการติดต่อสื่อสารเกี่ยวข้องกันอย่างเป็นปกติต่อเนื่อง อันเนื่องมาจากการอยู่ในพื้นที่ร่วมกัน มีอาชีพร่วมกัน ประกอบกิจกรรม มีวัตถุประสงค์ร่วมกันหรือการมีวัฒนธรรม ความเชื่อหรือความสนใจร่วมกัน ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าชุมชน (Community) หมายถึง การที่บุคคลมารวมตัวกันเป็นกลุ่ม มีวิถีชีวิตเกี่ยวพันกัน มีกิจกรรมหรืออาศัยอยู่ในบริเวณเดียวกัน มีการติดต่อสื่อสารเกี่ยวข้องกันอย่างเป็นปกติต่อเนื่อง มีการเรียนรู้ เอื้ออาทรกัน พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีอาชีพร่วมกันเป็นเครือข่าย มีวัฒนธรรม ความเชื่อ ความสนใจร่วมกัน เพื่อแก้ไขปัญหาหรือบรรลุมติวัตถุประสงค์ที่มีร่วมกัน ชีระพงษ์ แก้วหาวงษ์ (2543) ให้นิยามความเข้มแข็งของชุมชนว่า การที่ประชาชนในชุมชนต่างๆ ของเมืองหรือชนบท รวมตัวเป็น “องค์กรชุมชน” โดยมีการเรียนรู้การจัดการ และการแก้ไขปัญหาร่วมกันของชุมชน แล้วก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน ตลอดจนมีผลกระทบสู่ภายนอกชุมชนที่ดีขึ้นตามลำดับ ชชาติชาย ณ เชียงใหม่ (2543) ได้ให้ความหมายของชุมชนเข้มแข็ง หมายถึงความสามารถของครอบครัวและกลุ่มองค์กรของประชาชนในท้องถิ่น ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหาของตนเอง ด้วยตนเองมากที่สุดและทำการพัฒนาชุมชนของตนเองด้วยตนเอง ตามค่านิยม วิถีคิดและเป้าหมาย

ที่กำหนดร่วมกัน โดยใช้ความรู้ เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับท้องถิ่น ทั้งนี้โดยมีความร่วมมือและได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกที่เป็นภาครัฐ เอกชนและองค์กรพัฒนาชุมชนเท่าที่จำเป็น สรุปได้ว่าชุมชนเข้มแข็ง (Community Strength) หมายถึงชุมชนที่มีขีดความสามารถในการจัดการปัญหาของตนเองได้ในระดับหนึ่ง ด้วยการมีผู้นำที่มีความสามารถ มีการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง บนพื้นฐานวัฒนธรรม ความเชื่อ คุณค่าดั้งเดิม ศาสนาและเศรษฐกิจชุมชนที่พึงพาอาศัย เอื้อเฟื้อกันและกัน โดยใช้ศักยภาพของตนเองเข้าคลี่คลายและจัดการปัญหา อันจะส่งผลให้ชุมชนสามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ได้เป็นอย่างดี

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าชุมชนและความเข้มแข็งของชุมชน หมายถึงสังคมที่สมาชิกมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีความพยายามทำสิ่งต่างๆ ร่วมกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำตลอดจนมีการติดต่อสื่อสารกันอย่างใกล้ชิด โดยมีหน่วยงานทั้งภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชนและภาคี การพัฒนาทั้งภายในและต่างประเทศ ผนึกกำลังดำเนินงานสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ด้วยตนเอง ด้วยการกระตุ้นและสร้างกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม รวมทั้งการสร้างสภาพแวดล้อมให้ชุมชนร่วมกันคิด ร่วมกันทำและมีการเรียนรู้ เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนระยะยาว

2. แนวคิดทุนทางสังคม ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม (2541) มีความเห็นว่า ทุนทางสังคมเป็นนามธรรม ซึ่งหมายถึงความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น ความสามัคคีร่วมพลัง การมีองค์กร มีหน่วยงานจัดการระบบต่างๆ ในชุมชนมีศิลปวัฒนธรรม มีจุดรวมใจ มีศีลธรรม มีความสมัครสมานรักใคร่กลมเกลียวกัน เป็นพื้นฐานให้ท้องถิ่นและชุมชนมีการพัฒนาที่เข้มแข็งต่อเนื่องและยั่งยืน ทุนทางสังคมต่างจากทุนเศรษฐกิจซึ่งเป็นรูปธรรม เป็นตัวเงินและวัตถุ แต่ทุนทางสังคมเป็นนามธรรม เป็น

จิตใจ เป็นจิตวิญญาณ เป็นความรู้ความสามารถ เป็นพลังงานทางสังคมที่จะขับเคลื่อน เพื่อให้สังคมก้าวไปข้างหน้าและเป็นฐานยึดโยงใย ยามที่ชุมชนและสังคมอาจจะอ่อนไหว เป็นปัจจัยที่สำคัญและมีคุณค่ามากต่อกลุ่มคน องค์กรและชุมชน ข้อเท็จจริงของทุนทางสังคมหรือความเข้มแข็งของชุมชน ไม่ได้เป็นเรื่องใหม่ที่เพิ่งจะเกิดขึ้น เป็นคุณค่าเดิมที่มีอยู่แล้วในสังคม เช่นการมีน้ำใจต่อกัน การแบ่งปันซึ่งกันและกัน ความเอื้ออาทรต่อกัน การรวมตัวกันเป็นกลุ่มหรือการจัดตั้งเป็นเครือข่ายต่างๆ ในชุมชน เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มเกษตรผสมผสาน เครือข่ายโรงสีเหล่านี้คือทุนทางสังคม ที่เป็นพลังสำคัญให้ชุมชนมีความสามารถเพิ่มทุนทางสังคมให้กับชุมชนตนเองมากขึ้นและสามารถจัดการกับปัญหาได้มากขึ้น สุดท้ายก็พึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2550) ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องทุนทางสังคมไว้ว่า ทุนทางสังคมของคนไทย ไม่ใช่ความหมายเพียงแค่คุณภาพของคนในสังคมที่มีอนามัยดี การศึกษาดีและมีสมรรถภาพในการผลิตเท่านั้น คนไทยยังมีทุนทางสังคมอีกมากมาย เพียงแต่ว่าทุนทางสังคมเหล่านั้น ไม่ได้โอกาสพัฒนาปรับเปลี่ยนให้ก้าวหน้าตามความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น อันได้แก่ 1) ความสัมพันธ์ที่ดีของครอบครัวและเครือญาติและกับผู้อื่นในชุมชน เช่นแรงงานคืนถิ่นต้องอาศัยครอบครัวและเครือญาติในการดำรงชีวิต 2) ความรู้ที่เกิดจากการเรียนรู้จากครอบครัวและชุมชน สามารถปรับและเป็นส่วนสนับสนุนในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมสมัยใหม่ได้ 3) ความรู้พื้นบ้านเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย สุขุมไพร หมอพื้นบ้าน 4) การรวมกลุ่มเป็นองค์กรประชาชนในชุมชน เช่นกลุ่มเหมืองฝาย กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ กลุ่มดูแลรักษาป่าชุมชน 5) การมีความสุขจากความสงบและความสันโดษ 6) การมีเศรษฐกิจที่หมุนเวียนอยู่ในชุมชน เช่นการจ้างงาน การบริโภคทรัพยากรในชุมชน เงื่อนไขความเข้มแข็งของชุมชน ถือว่าเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญ ทำให้การดำเนินงานหรือกิจกรรมของชุมชนได้รับ

ความร่วมมือเป็นอย่างดี โดยมีกิจกรรมการพัฒนาในด้านต่างๆ ร่วมกัน กิจกรรมพัฒนา (Development Activities) หมายถึง กิจกรรมหรือการทำงานทุกประเภทที่เกิดขึ้นในชุมชน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดีขึ้นและสามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น ซึ่งกิจกรรมการพัฒนาเหล่านี้มีส่วนในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนมากยิ่งขึ้น

3. แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน แก้วสรร อติโพธิ์ (2540) กล่าวถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า จะต้องมีการบวนการให้ประชาชนมีส่วนร่วม ในการตัดสินใจทางการปกครองของรัฐ ตั้งแต่ระดับชาติถึงระดับท้องถิ่น ที่สามารถยอมรับสิทธิตามกฎหมายในกระบวนการใ้สวนสาธารณะ มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและต้องมีการกระจายอำนาจในการจัดการทรัพยากร ไพรด์นั เตชะรินทร์ (2527) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการที่ประชาชนมารวมกลุ่มกัน เพื่อทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน เพื่อให้เกิดผลตามความต้องการที่ตรงกัน มีความรู้สึกรับผิดชอบร่วมกัน ซึ่งจุดเริ่มต้นอาจจะเกิดได้ทั้งจากคนภายในชุมชนหรือภายนอกชุมชนก็ได้ จะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นปัจจัยสำคัญต่อการสร้างความเข้มแข็งและความสำเร็จให้ชุมชน และชุมชนที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมในการพัฒนาชุมชน จะทำให้เกิดความสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน ก่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนแบบองค์รวมและชุมชนได้รับประโยชน์เพิ่มขึ้น ดังนั้นการมีส่วนร่วมจึงเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จที่ขาดไม่ได้ของชุมชน

4. แนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สรรเสริญ วงศ์ชะอุ่ม (2544) ได้กล่าวถึงหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกๆระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ

ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อความก้าวหน้าต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียงหมายถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอก ภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอนและขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริตและให้มีความรอบรู้ ที่เหมาะสมดำเนินชีวิตด้วยความอดทน พากเพียร มีสติปัญญาและความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งทางด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี จะเห็นได้ว่าการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงหรือเศรษฐกิจสายกลาง เป็นการเชื่อมโยงทุกสิ่งเข้าด้วยกัน ไม่ว่าจะ เป็นเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม เชื่อมโยงกับความเป็นประชาสังคม ก่อให้เกิดความเข้มแข็งภายในชุมชนได้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

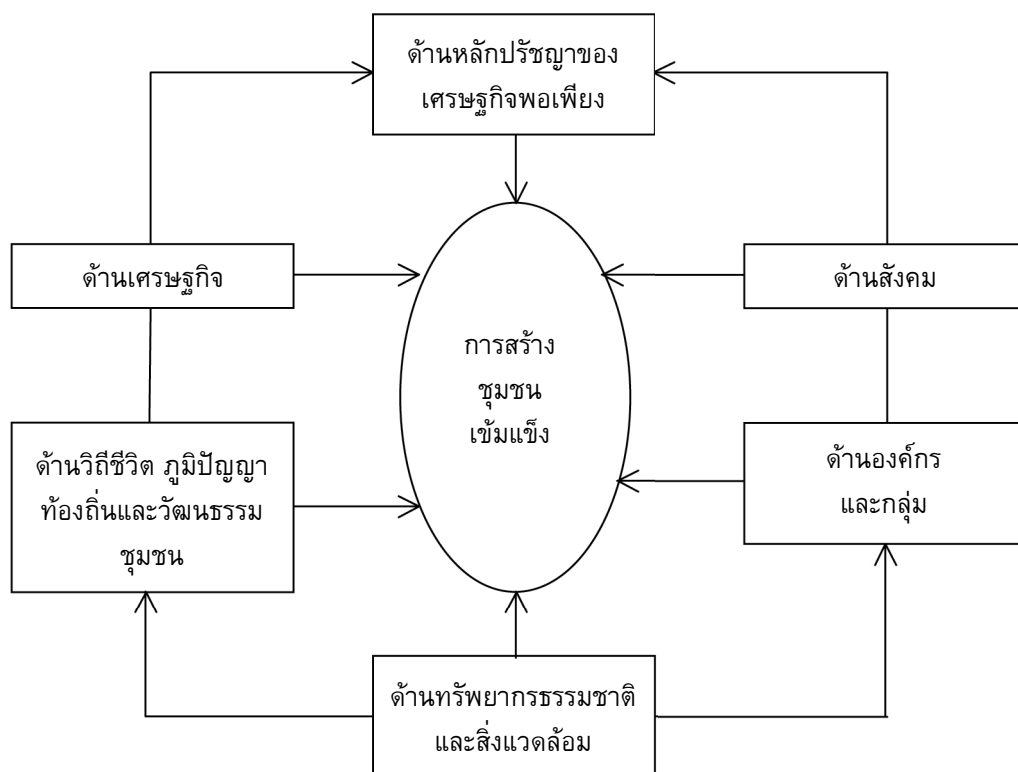
มิ่งขวัญ แดงสุวรรณ (2545) ศึกษาเรื่องกระบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนบ้านโป่งอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนบ้านโป่งมีประวัติศาสตร์ความเป็นมา มีผู้นำชุมชนที่เป็นคนซื่อสัตย์ เสียสละ มีวิสัยทัศน์กว้างไกล คนในชุมชนมีความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือกัน มีคุณธรรม มีจริยธรรม มีศูนย์รวมทางจิตใจซึ่งถือว่าเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญ ดังนั้นชุมชนจึงใช้ทุนทางสังคมที่มีอยู่ ในการรวมกลุ่มกันวิเคราะห์หาทาง

เลือกในการแก้ปัญหา ทำให้ชุมชนมีการเรียนรู้จากการทำงานร่วมกัน มีการจัดการ มีแผน มีโครงการ สมาชิกทุกคนมีความเสียสละ มีการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างยุติธรรม การที่สมาชิกในชุมชนมีคุณภาพ มีคุณธรรม ทำให้ชุมชนมีสันติภาพ มีความเข้มแข็ง สามารถสร้างความเป็นชุมชนได้ตลอดไป ปรินญา สิงห์เรือง (2551) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องชุมชนเข้มแข็ง:กรณีศึกษาบ้านดอนหมู ตำบลมะขามเปี้ย อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่ากระบวนการสร้างความเข้มแข็งของบ้านดอนหมู เกิดจากการที่ชุมชนได้ริเริ่มคิดค้นกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาที่ประสบอยู่ โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน อาศัยขนบธรรมเนียมประเพณี ระบบเครือญาติที่แน่นแฟ้น การนับถือผู้อาวุโสและภาวะผู้นำ เป็นตัวขับเคลื่อนทำให้เกิดกิจกรรมและสามารถดำเนินกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างประสบความสำเร็จ ซึ่งวัดได้จากคุณภาพของคนในชุมชนที่สามารถค้นหาสาเหตุของปัญหา หาทางแก้ปัญหาและดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในการแก้ปัญหา กิจกรรมที่เกิดขึ้นมีคุณภาพ ปริมาณและความต่อเนื่องในการบริหารจัดการที่มีคุณภาพ มีพัฒนาการของกิจกรรมให้เชื่อมโยงเป็นระบบ สะท้อนให้เห็นถึงความสามารถในการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เป็นที่ยอมรับจากบุคคลภายนอก นำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนในที่สุด ซึ่งปัจจัยที่ทำให้เกิดความเข้มแข็งคือวัฒนธรรมชุมชน ระบบเครือญาติ ผู้นำชุมชนและทรัพยากรที่สามารถจัดการได้อย่างสมบูรณ์ แต่ชาวบ้านดอนหมูกก็ได้ปฏิเสธความช่วยเหลือจากภายนอก นโยบายรัฐและการส่งเสริมสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐและองค์กรพัฒนาเอกชน จะเป็นตัวหนุนเสริมให้เกิดความเข้มแข็งยิ่ง

ขึ้น โดยเวทีและกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันภาคีการศึกษามิตร (2551) ทำการวิจัยศึกษาถึงทุนทางสังคม ที่เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนบ้านกิวลม ตำบลบ่อหลวง อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า ทุนทางสังคมที่เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนบ้านกิวลม มี 5 มิติ ได้แก่มิติด้านกิจกรรมความร่วมมือ มิติด้านความสมานฉันท์ทางสังคม การอยู่ร่วมกันในสังคม ความขัดแย้งและความรุนแรง มิติด้านกลุ่มและเครือข่าย มิติด้านอำนาจและหน้าที่ และมิติทางความไว้วางใจและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ชุมชนกิวลมนั้นได้มีการให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน ทั้งด้านวัฒนธรรมประเพณีและการเมือง โดยใช้ความสามัคคี ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ทั้งยังมีการจัดตั้งกลุ่มต่างๆ เพื่อดำเนินกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ของส่วนรวมและมีประสิทธิภาพในการดำเนินการ จากการที่สมาชิกกลุ่มได้เข้ามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่ม มีความเป็นเครือข่ายภายในชุมชนสูง มีการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ระหว่างเพื่อนสมาชิกในชุมชนและมีการติดต่อประสานงาน เพื่อประชุมและทำกิจกรรมร่วมกันทั้งกลุ่มที่อยู่ภายในชุมชนและกลุ่มภายนอกชุมชน

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำให้เห็นศักยภาพของชุมชนที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเกิดจากการมีจิตสำนึกร่วมของคนในชุมชนและเกิดจากลักษณะความสัมพันธ์ทางเครือญาติที่แน่นแฟ้น การยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมเดียวกัน การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ของคนในชุมชน การมีผู้นำที่ดี การแบ่งปันผลประโยชน์อย่างลงตัว จึงเกิดการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งเมื่อนำมาวิเคราะห์กับการศึกษาแล้ว พบว่าการสร้างชุมชนเข้มแข็งควรเริ่มด้วยการพึ่งตนเองก่อน ก่อนที่จะรอรับความช่วยเหลือจากภายนอก ตลอดจนการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปของธรรมชาติและสังคมภายนอก จะทำให้รักษาความเป็นชุมชนเข้มแข็งได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านสังคม ปัจจัยด้านองค์กรและกลุ่ม ปัจจัยด้านวิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมชุมชน ปัจจัยด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปัจจัยด้านหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนแตกต่างกันสถิติที่ใช้ทดสอบคือค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขอบเขตการวิจัย เป็นงานวิจัยเชิงบูรณาการระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพดำเนินการในพื้นที่ชุมชนบ้านม่วงใหม่ หมู่ที่ 3 ตำบลนาบึง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดน่าน
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง แบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ
 - 1) หัวหน้าครัวเรือนทุกครัวเรือนที่อาศัยอยู่จริงในชุมชนบ้านม่วงใหม่ จำนวน 173 คน
 - 2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยวิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยคัดเลือกบุคคลที่สามารถให้ข้อมูลได้อย่างละเอียดและลุ่มลึก อันจะนำไปสู่ความเข้าใจในประเด็นปัญหาที่ต้องการแสวงหาคำตอบได้อย่างกระจ่างชัดเป็นสำคัญได้แก่นายกองค้การบริหารส่วนตำบลนาบึง ผู้นำชุมชน

เจ้าอาวาสวัดม่วงใหม่ ที่ปรึกษาของชุมชน ประธาน แม่บ้าน คิลปินพื้นบ้าน หมอพื้นบ้าน และหัวหน้า กลุ่มองค์กรต่างๆในชุมชน อีก 13 คน รวมทั้งหมด จำนวน 20 คน

3. เครื่องมือและการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

1) แบบสอบถามเป็นแบบชนิด มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 35 ข้อประกอบด้วยข้อมูลพื้นฐาน ปัจจัยที่เกี่ยวกับความเข้มแข็งของชุมชน ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะ เพื่อเป็นฐานข้อมูลสำหรับการ ตรวจสอบและการวิเคราะห์

2) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นการ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เกี่ยวกับข้อมูลด้าน บริบทชุมชน ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความเข้มแข็งของ ชุมชน ตลอดจนปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ โดยมีการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ด้วยวิธีการ ดังนี้

ก. การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) พิจารณาถึงความถูกต้อง ครบคลุมและครบถ้วนของเนื้อหา ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน

ข. การหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของ ครอนบาค มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.876

นอกจากนี้ยังใช้การเก็บรวบรวมข้อมูล อื่นๆ เช่น การสังเกต การจัดเสวนา การจดบันทึก ภาคสนามและการศึกษาจากเอกสาร

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ การ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป ค่าสถิติที่นำเสนอได้แก่ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่า ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอข้อมูลโดยการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

ผลการสัมภาษณ์เชิงลึก จากกลุ่มผู้ให้ ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 คนและจากผลการศึกษา ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 173 คน พบ ว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อย ละ 61.80 โดยมีอายุ 61 ปีขึ้นไป ร้อยละ 33.50 มี การศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 72.30 สถานภาพสมรส ร้อยละ 80.90 ประกอบอาชีพ เกษตรกร ร้อยละ 69.90 รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 3,000 - 5,000 บาท ร้อยละ 36.40 และผู้ตอบ แบบสอบถามส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านม่วง ใหม่มากกว่า 20 ปีขึ้นไป ร้อยละ 96.40 โดยมีมุง ศึกษาศึกษาความเป็นชุมชนเข้มแข็งตามกรอบแนวคิด และวัตถุประสงค์ของการวิจัย สรุปได้ดังนี้

1. การศึกษาบริบทของชุมชนด้าน ต่างๆ เช่น ด้านเศรษฐกิจ พบว่าชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรม คือทำนา ทำ สวน เลี้ยงสัตว์ ปลูกพืชผักสวนครัว มีการจัดตั้งกลุ่ม หรือองค์กรในการผลิต การบริโภค การจำหน่าย การระดมทุน การออมทรัพย์ มีสถาบันการเงิน ของชุมชน มีกิจกรรมลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ เพื่อ ส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน ส่วนด้านสังคมพบว่า คนในชุมชนมีความสัมพันธ์ทางสังคม เป็นแบบ เครือญาติเสมือนครอบครัวใหญ่ มีความใกล้ชิดสนิม สนม ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน คนในชุมชนให้ความ เคารพนับถือผู้อาวุโสและผู้นำชุมชน ทำให้การ ดำเนินกิจกรรมของชุมชนได้รับความร่วมมือเป็น อย่างดี ตลอดจนการสร้างเครือข่าย สร้างความ สัมพันธ์ ความร่วมมือระหว่างชุมชน โดยมีกิจกรรม พัฒนาในด้านต่างๆ ร่วมกันด้านองค์กรและกลุ่ม พบว่ามีการกระจายอำนาจการปกครองแบ่งออก เป็นหมวด โดยมีหัวหน้าหมวดทำหน้าที่ช่วยบริหาร งาน ประสานการดำเนินงาน ทำให้สมาชิกในชุมชน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนทุกภาคส่วน สำหรับการรวมกลุ่มพบว่ามีลักษณะการรวมกลุ่มที่ คล้ายคลึงกัน โดยอาศัยระบบเครือญาติทำให้เกิด

การมีส่วนร่วม มีการคัดเลือกผู้นำกลุ่ม มีการบริหารจัดการกลุ่ม โดยมีโครงสร้างรูปแบบคณะกรรมการแบ่งหน้าที่และความรับผิดชอบร่วมกัน มีการประชุมหารือ ประเมินผลงานและสรุปอุปสรรคปัญหาเพื่อแก้ไข กลุ่มและองค์กรต่างๆ ในชุมชนบ้านม่วงใหม่จึงเป็นกลุ่มที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็งและมีการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องสำหรับด้านวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า มีวัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวคนในชุมชน มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ เช่น ช่างทำเครื่องดนตรีพื้นบ้าน ประเภทเสล็ดและปิ่น ช่างซอ ที่มีชื่อเสียงของจังหวัดได้รับรางวัลศิลปินพื้นบ้านดีเด่นและครูภูมิปัญญาไทย มีการใช้สมุนไพรรักษาโรค หมอพื้นเมืองที่มีคาถาอาคม เสกเป่าและถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่ลูกหลานหรือบุคคลที่มีความใกล้ชิด รวมทั้งการประดิษฐ์อุปกรณ์เครื่องใช้ต่างๆ เช่น การถักตอก การสานหม้อจาก อุปกรณ์ดักสัตว์ตามไร่ นาหรือลำห้วย **ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม** พบว่าชุมชนบ้านม่วงใหม่ได้มีการทำผ้ายกกันน้ำเพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ภายในชุมชน มีการทำปุ๋ยหมักจากธรรมชาติ ลดการใช้สารเคมีและยาฆ่าแมลง อีกทั้งปุ๋ยหมักยังช่วยรักษาเนื้อดินได้ดีกว่า ส่วนทรัพยากรป่าไม้ก็ได้จัดเขตป่าไม้อุรุกษ์ของชุมชน มีการปลูกป่าเพิ่มขึ้นตามหัวไร่ปลายนา นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาหมู่บ้านโดยการจัดทำชุมชนของหมวดต่างๆ ให้สมาชิกในชุมชนช่วยกันดูแลรักษาความสะอาดบริเวณบ้านของตนเองให้น่าอยู่อาศัย เป็นการจัดสภาพแวดล้อมและภูมิทัศน์ของชุมชน มีกิจกรรมส่งเสริมการปลูกต้นไม้ในวันสำคัญต่างๆ เช่น วันแม่แห่งชาติ เป็นการสร้างการมีส่วนร่วมและสร้างจิตสำนึกที่ดีของคนในชุมชน **ด้านหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง** พบว่ามีการดำเนินชีวิตและปฏิบัติตามแนวทางหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีการสำรวจศักยภาพของตนเองและครอบครัว ปลูกพืชผักสวนครัว เลี้ยงสัตว์ไว้เป็นอาหารและจำหน่าย มีการจัดทำบัญชีครัว

เรือน เกิดการสร้างวินัยของการพึ่งตนเอง สร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ครอบครัวและชุมชนให้พร้อมเผชิญกับการเปลี่ยนแปลง มีการขับเคลื่อนให้เป็นวิถีชุมชนไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม จึงได้รับการคัดเลือกให้เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบประจำปี 2555 ระดับ “มั่งมี ศรีสุข”

2. การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนมี 3 ปัจจัย ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีค่าเฉลี่ย 4.86 อยู่ในระดับมากที่สุดพบว่าคนในชุมชนได้นำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันและยอมรับว่าสอดคล้องกับยุคสมัยที่สุด การจะทำอะไรให้สำเร็จจะต้องแสวงหาและเรียนรู้เพื่อให้เกิดปัญญา ต้องทำอย่างพอเหมาะพอสมกับตนเอง ไม่ให้เกิดความเสี่ยงหรือเกิดผลเสียหายนกับตนเอง ครอบครัวและชุมชน 2) ปัจจัยด้านสังคม มีค่าเฉลี่ย 4.72 อยู่ในระดับมากที่สุดซึ่งสมาชิกในชุมชนมีความสัมพันธ์ทางสังคมที่ใกล้ชิด มีความผูกพันเป็นเครือญาติ สามารถพัฒนาเป็นความร่วมมือได้อย่างกว้างขวาง เป็นพื้นฐานสำคัญที่ส่งผลให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง 3) ปัจจัยด้านองค์กรและกลุ่ม มีค่าเฉลี่ย 4.71 อยู่ในระดับมากที่สุดมีการจัดตั้งกลุ่มกิจกรรมพัฒนาภายในชุมชนเป็นจำนวนมาก สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมโดยอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน ซึ่งมีส่วนในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่าผู้นำชุมชนที่มีความรอบรู้ทันต่อเหตุการณ์เป็นผู้ประสานงานที่ดี มีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาหมู่บ้าน จนเกิดการยอมรับของคนทั้งภายในและภายนอกชุมชน มีบทบาทสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นในชุมชน สำหรับปัจจัยด้านวิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรม ปัจจัยด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมปัจจัยด้านเศรษฐกิจมีค่าเฉลี่ย 4.42, 4.18 และ 3.79 ตามลำดับ อยู่ในระดับมาก ก็เป็นปัจจัยที่ช่วยเสริมสร้างให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชน

ด้านปัญหาและอุปสรรคของชุมชน ได้แก่ 1) ปัญหาการกำจัดขยะมูลฝอย ไม่มีที่ทิ้งขยะของชุมชน 2) ปัญหาการขาดความร่วมมือทำงาน เนื่องจากบางคนไม่มีความเสียสละ เกิดความคิดเห็นที่ขัดแย้งและการแบ่งพรรค แบ่งพวก 3) ปัญหาการขยายตัวของสังคม มีคนต่างถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชน ทำให้วัฒนธรรมของชุมชนเปลี่ยนไป

3. แนวคิดมุมมองของผู้นำชุมชนหรือแกนนำชุมชนเกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็ง มีความเห็นว่าควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนรุ่นใหม่ให้มีคุณภาพ ทันกับสถานการณ์ การเร่งส่งเสริมแนวทางการพึ่งตนเองตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แนวคิดเรื่องการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การทำงานอย่างมีส่วนร่วม การคิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตัวและการมีจิตสาธารณะการสร้างจิตสำนึกรักบ้านเกิด ดังนั้นชุมชนจึงควรมีแบบแผนปฏิบัติที่ต่อเนื่องให้กลายเป็นประเพณี วัฒนธรรมชุมชน เพื่อให้เด็กและเยาวชนเกิดการเรียนรู้พื้นฐานการดำเนินชีวิตที่เป็นแบบอย่างของชุมชน โดยเริ่มจากพ่อแม่ ผู้อาวุโสและผู้นำเป็นแบบอย่างที่ดี จะทำให้คนในชุมชนเกิดความภาคภูมิใจ มีความรักและความเป็นเจ้าของชุมชนร่วมกัน

4. แนวทางในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง มี 4 ด้าน คือ 1) ด้านการพัฒนาคนในชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชนที่มีศักยภาพ รวมทั้งการพัฒนาคนรุ่นใหม่เพื่อสืบทอดภารกิจแทนคนรุ่นก่อน 2) ด้านทุนทางสังคมในมิติต่างๆ คนในชุมชนมีความใกล้ชิดสนิทสนม มีน้ำใจต่อกัน ยึดถือประเพณีวัฒนธรรมที่ปฏิบัติร่วมกัน มีการดำเนินงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน 3) ด้านความร่วมมือ ร่วมใจและความสามัคคี เป็นการกระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกและเกิดความตระหนักในการมีส่วนร่วมดำเนินงาน 4) ด้านการปรับตัวของชุมชนต่อปัจจัยแวดล้อมภายนอก ให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในทุกๆ ด้านสามารถเรียนรู้ในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้อย่างทันสถานการณ์ จะทำให้ชุมชนมีภูมิคุ้มกัน

ที่ดีและดำรงอยู่ได้ การพัฒนาประเทศสู่ความยั่งยืนควรให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างทุนของประเทศที่มีอยู่ โดยเฉพาะทุนทางสังคมซึ่งเป็นพื้นฐานหลัก การเข้ามามีส่วนร่วมของคนในชุมชนเกิดเป็นองค์กรและกลุ่มต่างๆ การเสริมสร้างให้สังคมไทยอยู่เย็นเป็นสุขด้วยวิถีปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนเข้มแข็งจึงเป็นรากฐานที่มั่นคงและเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนพัฒนาประเทศ

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาบริบทของชุมชนด้านต่างๆ ได้พบว่าชุมชนบ้านม่วงใหม่ มีความเข้มแข็งจนสามารถพึ่งพาตนเองได้นั้น อาจเป็นเพราะชุมชนมีระบบความสัมพันธ์อันเป็นพื้นฐานสำคัญ ต่อการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกันทั้งด้านการทำงานร่วมกันในระบบกลุ่มและเครือข่าย สอดคล้องกับการศึกษาของอำภา จันทราภาศ (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาทุนทางสังคมที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน พบว่าชาวบ้านรู้จักการประยุกต์สิ่งที่ได้เรียนรู้มาใช้แก้ปัญหาและจัดการปัญหาต่างๆ ภายในชุมชนได้ โดยการใช้ทุนทางสังคม ซึ่งสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนได้ดังนี้ 1) ด้านการบริหารจัดการและการปกครอง ได้มีการแบ่งเขตการปกครองภายในหมู่บ้านเป็นหมวดย่อยๆ มีการแต่งตั้งหัวหน้าหมวดเพื่อดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของหมู่บ้านร่วมกัน ซึ่งเป็นการกระจายอำนาจในการบริหาร 2) ด้านความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ การสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีในหมู่บ้าน ทั้งในด้านศาสนา พิธีกรรมต่างๆ เช่น ทำบุญสืบชะตาหมู่บ้าน การทำบุญขึ้นบ้านใหม่ งานศพ เป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากความรู้สึก ตระหนักร่วมกันที่จะช่วยเหลือเอื้ออาทรกัน สิ่งเหล่านี้เป็นทุนทางสังคมที่มีคุณค่า เป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับหมู่บ้านได้อย่าง

ยั่งยืนและมั่นคง 3) ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ชาวบ้านมีความสัมพันธ์กันแบบเครือญาติ ที่เกี่ยวพันกันอย่างแน่นแฟ้น ความรู้สึกผูกพันในสายเลือด ทำให้ความสัมพันธ์ทางสังคมอยู่ในรูปแบบของการปฏิบัติต่อกันอย่างเอื้ออาทร โดยวัฒนธรรมชุมชนที่สั่งสมมายาวนาน ความเป็นเครือญาติ จึงทำให้ชาวบ้านได้มาอยู่ร่วมกันอย่างรักใคร่ สามัคคี แบ่งปัน พึ่งพาอาศัยกันอยู่ตลอดเวลา

นอกจากนี้ชุมชนบ้านม่วงใหม่ยังมีการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ประการต่อมาคือผู้นำชุมชนในปัจจุบันเป็นผู้ที่มีความสามารถ มีความเสียสละทุ่มเททำงานเพื่อชุมชน มีทักษะในการบริหารงานด้านต่างๆ ของชุมชน ได้รับรางวัลผู้ใหญ่บ้านยอดเยี่ยมแหงนทองคำ 2 ครั้ง เมื่อปีพ.ศ. 2548 และ พ.ศ. 2554 โดยมีบทบาทเป็นผู้ที่กระตุ้นการเรียนรู้ให้กับคนในชุมชน กระตุ้นให้คิด ให้ทำและให้เรียนรู้ เป็นจุดรวมในการร่วมมือ ร่วมใจฝ่าฟันอุปสรรคนำไปสู่การเป็นชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของมิ่งขวัญ แสงสุวรรณ (2545:บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องกระบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนบ้านโป่ง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าปัจจัยที่ทำให้ชุมชนบ้านโป่งมีความเข้มแข็งได้แก่ลักษณะผู้นำชุมชน กล่าวคือผู้นำชุมชนที่มีความซื่อสัตย์ เสียสละ วิสัยทัศน์กว้างไกล เป็นที่ยอมรับของคนทั้งภายในและภายนอกชุมชน นอกจากนี้การส่งเสริมและสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ก็เป็นส่วนสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชนบ้านม่วงใหม่ด้วยเช่นกัน เพราะได้เข้าไปสนับสนุนในส่วนที่ชุมชนยังขาด เช่น องค์ความรู้ใหม่ๆ และงบประมาณดำเนินการ ผลของความเข้มแข็งของชุมชนที่ได้ปรากฏจนเป็นที่ยอมรับจากชุมชนอื่นและหน่วยงานต่างๆ เพราะเกิดผลสัมฤทธิ์ของกิจกรรมอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ จึงเกิดเป็นแหล่งเรียนรู้ศึกษาดูงานของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาและเป็นชุมชนที่สามารถบริหารจัดการตนเองได้

สรุป

ความเข้มแข็งของชุมชน เกิดจากการที่ชุมชนมีการรวมตัวกัน โดยมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน อาศัยการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน ภายใต้กฎจารีต ประเพณี วัฒนธรรมและความเชื่อที่ก่อตัวขึ้นตามพื้นฐานธรรมชาติ เมื่อเกิดปัญหาจะรวมกลุ่มเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชน การมีผู้นำที่ดี การมีความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติ ทูทางสังคม ทูทางวัฒนธรรม ทูทางทรัพยากรธรรมชาติ ทูทางเครือข่ายในชุมชน ซึ่งทุกองค์ประกอบล้วนส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนเช่นเดียวกับชุมชนบ้านม่วงใหม่ เป็นชุมชนคนใกล้เมืองที่ปัจจุบันวิถีชีวิตได้เปลี่ยนแปลงไป ตามกระแสการพัฒนาสมัยใหม่ แต่ในการเปลี่ยนแปลงนั้น ยังคงอยู่บนพื้นฐานวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม คือ การอยู่ร่วมกันแบบญาติพี่น้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ผ่านกิจกรรมต่างๆ ของหมู่บ้านและมีการสืบทอด ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ ที่บรรพบุรุษได้สร้างไว้เป็นการหล่อหลอมจิตใจของคนในชุมชนเข้ามารวมเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ซึ่งเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความเป็นชุมชนบ้านม่วงใหม่ เป็นต้นทุนทางสังคมที่นำไปสู่การเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง ประกอบกับคุณภาพของคนในชุมชน โดยเฉพาะผู้นำชุมชนที่มีบทบาทสำคัญ กระตุ้นการเรียนรู้ให้กับคนในชุมชน จึงเป็นแบบอย่างของชุมชนที่มีความเข้มแข็งอีกชุมชนหนึ่งของสังคมไทย

การนำผลการวิจัยไปใช้

เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ ควรมีการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ เกี่ยวกับความเป็นชุมชนเข้มแข็ง บ้านม่วงใหม่ ให้แก่ส่วนราชการ เอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนชุมชนต่างๆ ให้ได้รับรู้และนำไปประยุกต์ใช้ต่อไป โดยอาจจัดทำในรูปแบบของเอกสารคู่มือองค์ความรู้ การจัดอบรม ประชุม สัมมนาเพื่อสร้างความเข้าใจและ

แสวงหาแนวทางไปปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จ การส่งเสริมให้กลุ่มแกนนำและผู้รู้ ถ่ายทอดความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านการเรียนรู้ โดยเชื่อมโยงความหลากหลายทางวัฒนธรรม กับวิถีชีวิตความเป็นอยู่จริง ให้เป็นพลังขับเคลื่อนและขยายผลกิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชนในวงกว้างและระยะยาว

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสาธารณะ

1. การกำหนดนโยบาย การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ในมิติต่างๆ จากส่วนกลาง ลงสู่ส่วนภูมิภาค และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้เป็นกลไก ในการขับเคลื่อนนโยบายไปสู่การปฏิบัติอย่างแท้จริง
2. การมอบหมายให้ กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย เป็นเจ้าภาพหลักรับผิดชอบ

ขอรับการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน จัดตั้งองค์กรหรือสถาบันเพื่อการบริหารและประสานงาน บูรณาการตั้งแต่ระดับชาติจนถึงระดับหมู่บ้าน ในการประสานนโยบายและแผนการปฏิบัติ ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันทุกระดับ

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับงบประมาณสนับสนุน จากสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ประจำปี พ.ศ.2556 ขอขอบคุณผู้ใหญ่บ้านชุมชนบ้านม่วงใหม่ ที่ช่วยประสานงานและอำนวยความสะดวก ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิ คณาจารย์และเจ้าหน้าที่ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยฉบับนี้ ที่มีส่วนช่วยให้การทำงานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. (2541). *เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง:แนวคิดและยุทธศาสตร์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น.
- แก้วสรร อติโพธิ์. (2540). *การมีส่วนร่วมของประชาชนกัญญาแจดอกสำคัญในการพัฒนาระบบประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชาติชาย ณ เชียงใหม่. (2541). *การบริหารการพัฒนาชนบทเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน*. กรุงเทพฯ: 21 เซ็นจูรี่.
- ธีระพงษ์ แก้วหาญ. (2543). *กระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง: ประชาคม ประชาสังคม.ขอนแก่น: ศูนย์ฝึกอบรมและพัฒนากาารสาธารณสุขมูลฐาน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. (2550). *แนวคิดแนวทางการพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพฯ: ราไทยเพรส.
- ประเวศ วะสี. (2541). *ประชาคมตำบลยุทธศาสตร์เพื่อเศรษฐกิจพอเพียง ศิลธรรมและสุขภาพ*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: เอดิสันเพรสโปรดักส์.
- ปริญญา สิงห์เรือง. (2551). *ชุมชนเข้มแข็ง: กรณีศึกษาบ้านดอนหมู ตำบลมะขามเปี้ย อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). อุบลราชธานี: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม. (2541). *ประชาคมตำบล: หมายเหตุจากนักคิดสถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

- ไพรัตน์ เตชะรินทร์. (2527). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภณาการพิมพ์.
- ภัณฑิลา สหายมิตร.(2551). *ทุนทางสังคมที่เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนบ้านกิ้วลุม ตำบลบ่อหลวง อำเภอดงจังหวัดเชียงใหม่*. (การค้นคว้าอิสระปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต).เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- มิ่งขวัญ แสงสุวรรณ. (2545). *กระบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนบ้านโป่ง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สรุประวีญ วงศ์ชะอุ่ม. (2544). *เศรษฐกิจพอเพียง: พื้นฐานสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: เพชรรุ่งการพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2555). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555–2559)*. Available from:URL//www.nesdb.go.th
- สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดน่าน. (14 กันยายน 2555). *ประกาศจังหวัดน่าน เรื่องโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ จังหวัดน่าน ประจำปี 2555*.
- อำภา จันทราภาศ. (2543). *ทุนทางสังคมที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Life,J.W. (1999). *Community Development, Creating Community Alternative-Vision, Analysis and Practice*.Australia: Longman Publishers.

แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวศูนย์ศึกษารวมชาติและอนุรักษ์ป่าชายเลนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดชลบุรี

The Development Guidelines of the Nature Education Center for Mangrove Conservation and Eco-tourism in Chonburi Province

พิมพรรณ สุจารินพงศ์¹

Pimphun Sujarinphong¹

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่องส่วนประสมทางการตลาดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในศูนย์ศึกษารวมชาติและอนุรักษ์ป่าชายเลนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดชลบุรี วัตถุประสงค์ของบทความนี้เพื่อศึกษาองค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของศูนย์ศึกษารวมชาติป่าชายเลนและหาแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวป่าชายเลน ในการศึกษาครั้งนี้ ใช้วิธีการศึกษาเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ การศึกษาเชิงปริมาณเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาคือแบบสอบถาม (Questionnaire) ทำการศึกษาจากนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยว จำนวน 400 คน ข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อประมวลผลข้อมูลสถิติที่ใช้ ค่าอัตราส่วนร้อยละ ค่าเฉลี่ยการทดสอบค่าที (t-test) และการทดสอบค่าเอฟ (F-test) ส่วนการศึกษาเชิงคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาโดยวิธีสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยทำการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ ได้แก่ ผู้อำนวยการสำนักงานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมจังหวัดชลบุรีหัวหน้าศูนย์ศึกษารวมชาติป่าชายเลนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จ.ชลบุรี ผู้นำชุมชนและชาวบ้านตำบลเสม็ด โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Probability Method) ข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์เนื้อหา

จากผลการวิจัยพบว่าองค์ประกอบที่สำคัญของแหล่งท่องเที่ยวมีครบทั้ง 4 ด้าน ประกอบด้วยด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านการมีส่วนร่วม และด้านกิจกรรมของแหล่งท่องเที่ยว ปัญหาที่สำคัญที่ต้องการพัฒนาของแหล่งท่องเที่ยวคือองค์ประกอบด้านพื้นที่พบว่าป่าชายเลนมีจำนวนที่ลดลงและตายเป็นจำนวนมากเนื่องจากสาเหตุจากการปล่อยน้ำเสียของชุมชนในบริเวณใกล้เคียงและสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ป่าชายเลนเสื่อมโทรม

ข้อเสนอแนะหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่ดูแลแหล่งท่องเที่ยวศูนย์ศึกษารวมชาติและอนุรักษ์ป่าชายเลนควรสร้างความเข้าใจกับชุมชนบริเวณใกล้เคียงไม่ให้ปล่อยน้ำเสียเพราะจะทำให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศป่าชายเลน และควรขอความร่วมมือทั้งภาครัฐและภาคเอกชนในการหางบประมาณมาสนับสนุนในการพัฒนาและปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวป่าชายเลนเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้า

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์, คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา

Email address : Pimphun@src.ku.ac.th โทรศัพท์มือถือ 081-5305078

¹ Assistant Professor, Faculty of Management Sciences, Kasetsart University, Sriracha Campus

มาท่องเที่ยวควบคู่กับการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ : การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ, แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว, ศูนย์ศึกษาธรรมชาติและอนุรักษ์ป่าชายเลน

Abstract

The study aims to explore the components of “Marketing Mix to Promote Tourism in The Nature Education Center for Mangrove Conservation and Eco-tourism in Chonburi Province”. and investigate an appropriate model of marketing mix for sustainable development. In this study, the researcher employed both qualitative and quantitative methods. The quantitative method, techniques used both quantitative methods, the technique used for data collection was survey questionnaire. The questionnaire was distributed to 400 Thai travelers. The data were analyzed by using percentage, mean, T-test and F-test. For the quantitative study, in-depth interview questionnaire was used as qualitative research instrument. The technique used for data collation was Probability method. The samples concerned stakeholders and local community. The data were analyzed by content analysis.

The results of the study revealed that the Nature Education Center of Mangrove Conservation and Eco-tourism in Chonburi is comprised of four significant components for a tourist attraction which are: site consisting of management, participation, and activities in the attraction among of four significant components, the site’ was the key factor that should be restored and managed effectively. Concerning biological diversity, the findings indicated that a number of mangroves have been decreased due to disposing of household wastewater and decaying of facilities in the mangrove growth areas.

The recommendations are: (1) The Nature Education Center of Mangrove Conservation and Eco-tourism cooperating with concerned stakeholders and organizations (i.e. government sectors, private sectors and local community leaders) should educate local community not to release sources of pollution or household wastewater to the seashore because it could destroy the ecosystems and (2) this natural education center should cooperate with both government and private sectors in searching for financial supports in developing and renovating facilities to attract travelers together with conservation for increasing the attraction sustainably.

Keywords : Eco-tourism, Development Guidelines of Tourist Attraction, the Nature Education Center for Mangrove Conservation and Eco-tourism

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่มีความหลากหลายทั้งทรัพยากรทางธรรมชาติและประวัติศาสตร์วัฒนธรรมอันเก่าแก่ซึ่งถูกถ่ายทอดและสั่งสมมาช้านาน การท่องเที่ยวภายในประเทศไทยได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเป็นจำนวนมาก อีกทั้งได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและภาคเอกชนในการส่งเสริมทางด้านการศึกษาชน ประชาสัมพันธ์ และมีส่วนร่วมในการพัฒนา รวมถึงการอนุรักษ์การท่องเที่ยวให้เป็นอย่างยั่งยืน ทำให้การท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของรัฐบาลในการสร้างรายได้เพื่อการพัฒนาประเทศ และด้วยที่ตั้งของประเทศไทยที่เอื้ออำนวยต่อการเดินทางท่องเที่ยวที่เป็นข้อได้เปรียบจากประเทศเพื่อนบ้านทำให้การท่องเที่ยวได้รับการส่งเสริมและการพัฒนาอย่างรวดเร็ว ประกอบกับเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เน้นจุดขายในเรื่องของความเป็นไทย (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, มปป) ดังจะเห็นได้จากนโยบายของทางภาครัฐในการส่งเสริมการท่องเที่ยวจากหน่วยงาน อาทิ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ยังได้ให้การสนับสนุนการท่องเที่ยวภายในประเทศอย่างเต็มที่

ศูนย์ศึกษาธรรมชาติและอนุรักษ์ป่าชายเลน เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จังหวัดชลบุรีเป็นพื้นที่แห่งหนึ่ง ตั้งอยู่ที่ หมู่ 3 ตำบลเสม็ด อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี เป็นผืนป่าชายเลนที่สมบูรณ์ที่สุดและผืนสุดท้ายของชลบุรี มีเนื้อที่ 300 ไร่ เปิดดำเนินการโดยความร่วมมือของกรมป่าไม้และองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีสำนักงานป่าไม้จังหวัดได้จัดตั้งศูนย์ฯ ขึ้นเพื่ออนุรักษ์ป่าชายเลนและให้เป็นแหล่งเรียนรู้แก่ประชาชน มีเส้นทางศึกษาธรรมชาติเป็นสะพานไม้ที่ยาว 2,300 เมตร ซึ่งยาวที่สุดในประเทศไทยตลอดเส้นทางความยาว

2,300 เมตร บนสะพานทางเดินศึกษาธรรมชาติของศูนย์ฯ จะได้พบเห็นความหลากหลายทางธรรมชาติของป่าชายเลน ไม่ว่าจะเป็นพันธุ์ไม้ป่าชายเลนและสัตว์น้ำหลากหลายชนิด ระหว่างทางจะมีศาลาชมวิวภาพไดโนเสาร์ สะพานแขวน และมีบอร์ดให้ความรู้เกี่ยวกับป่าชายเลนเป็นระยะๆ นักท่องเที่ยวจะได้รับทั้งความรู้และความเพลิดเพลินในศูนย์ศึกษาธรรมชาติป่าชายเลนแห่งนี้ อุดมไปด้วยพันธุ์ไม้ป่าชายเลนหลากหลายชนิด ไม่ว่าจะเป็น โกงกางใบใหญ่ โกงกางใบเล็ก ตะบูนดำ ตะบูนขาว แสมดำ แสมขาว โปรงแดง โปรงขาว ลำพู และพืชอีกหลายชนิด นอกจากนี้ ยังเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยและเพาะพันธุ์สัตว์น้ำอีกหลากหลายชนิด ได้แก่ กุ้งกุลาดำ กุ้งแชบ๊วย หอยนางรม หอยแครง ปูก้ามดาบ ปูแสม ปลานวลจันทร์ ปลากระพงขาว ปลาดิน และนกอีกนานาชนิด (สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จังหวัดชลบุรี, 2556)

ถึงแม้ว่าแหล่งท่องเที่ยวศูนย์ศึกษาธรรมชาติและอนุรักษ์ป่าชายเลน เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จังหวัดชลบุรีเป็นผืนป่าชายเลนที่สมบูรณ์ที่สุดและผืนสุดท้ายของชลบุรีแต่ที่ผ่านมายังไม่ได้ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวเท่าที่ควรและปัจจุบันยังเกิดปัญหาเกี่ยวกับการปล่อยน้ำเสียของบ้านเรือนบริเวณใกล้เคียงทำให้ป่าชายเลนขาดก๊าซออกซิเจนต้นไม้บริเวณป่าชายเลนยืนต้นตายเป็นจำนวนมาก และยังขาดแคลนงบประมาณในการสนับสนุนการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจึงทำให้ไม่สามารถพัฒนาและวางแผนการด้านการท่องเที่ยวให้เป็นที่ตั้งดูดีและน่าสนใจของนักท่องเที่ยว ผู้ศึกษามีความสนใจที่จะศึกษาแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในศูนย์ศึกษาธรรมชาติและอนุรักษ์ป่าชายเลน เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จังหวัดชลบุรี เพื่อได้แนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมเพื่อกระตุ้นเชิญชวนนักท่องเที่ยวให้เกิดความสนใจและเข้ามาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ควบคู่กับการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบที่สำคัญของแหล่งท่องเที่ยวศูนย์ศึกษาธรรมชาติและอนุรักษ์ป่าชายเลนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จังหวัดชลบุรี
2. เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาศูนย์ศึกษาธรรมชาติและอนุรักษ์ป่าชายเลนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จังหวัดชลบุรี ให้เกิดความยั่งยืนในแหล่งท่องเที่ยว

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดบริเวณพื้นที่ศูนย์ศึกษาธรรมชาติและอนุรักษ์ป่าชายเลนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จังหวัดชลบุรีเนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติเหมาะสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดชลบุรี ประกอบกับพื้นที่ดังกล่าว ยังมีศักยภาพที่เหมาะสมต่อพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมแต่ปัจจุบันพื้นที่ดังกล่าวยังขาดการส่งเสริมและพัฒนาอย่างต่อเนื่องดังนั้นเพื่อพัฒนาศักยภาพในพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่น่าสนใจและเกิดความยั่งยืนผู้วิจัยจึงเลือกพื้นที่ศูนย์ศึกษาธรรมชาติและอนุรักษ์ป่าชายเลนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จังหวัดชลบุรีเป็นพื้นที่เป้าหมายในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

2. ขอบเขตด้านเนื้อหาในการศึกษาครั้งนี้ ได้มุ่งเน้นองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศใน 4 ด้านดังนี้

1. องค์ประกอบด้านพื้นที่ เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติเป็นหลัก มีธรรมชาติที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ทั้งนี้รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในพื้นที่ ดังนั้นองค์ประกอบด้านพื้นที่จึงมีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ

2. องค์ประกอบด้านการจัดการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อ และจะต้องไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม มีการจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกันและการกำจัดมลพิษ ควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต เป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน

3. องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ เป็นการท่องเที่ยวที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ ให้การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม และระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว เพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ความประทับใจ สร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้อง ทั้งต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่น และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง อาจกล่าวได้ว่าเป็นการท่องเที่ยวสิ่งแวดล้อมศึกษา

4. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม เป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน ประชาชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมเกือบตลอดกระบวนการ ก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อท้องถิ่น ทั้งการกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิต การได้รับผลตอบแทนกลับมาบำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ (สถาบันวิจัยและวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2540)

กรอบแนวคิดของการวิจัย

การพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวศูนย์ศึกษาธรรมชาติและอนุรักษ์ป่าชายเลนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จ.ชลบุรี เพื่อได้มาซึ่งแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวศูนย์ศึกษาธรรมชาติและอนุรักษ์ป่าชายเลนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จ.ชลบุรีในการศึกษาต้องประกอบไปด้วยปัจจัยดังนี้

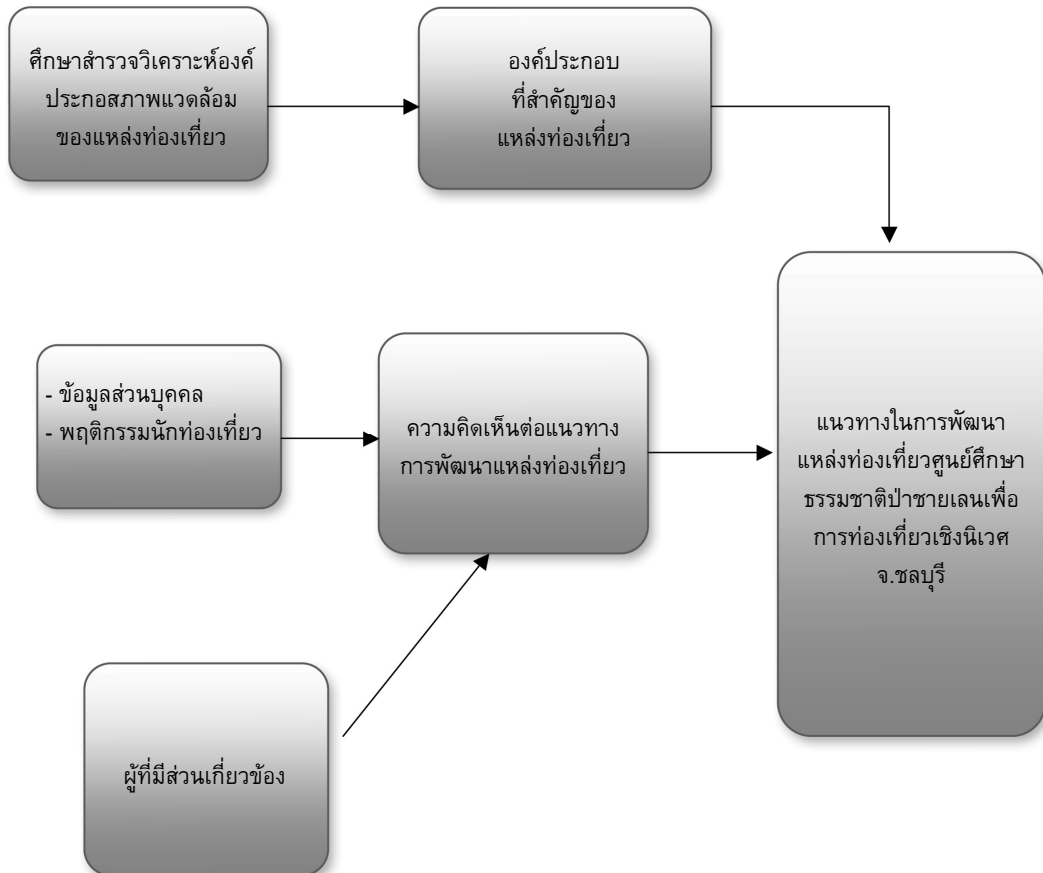
1. การสำรวจเพื่อศึกษาองค์ประกอบที่สำคัญของศูนย์ศึกษาธรรมชาติและอนุรักษ์ป่าชายเลนเพื่อการ

ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จ.ชลบุรี

2. ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวศูนย์ศึกษาธรรมชาติป่าชายเลนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จ.ชลบุรี

3. ความคิดเห็นของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่อแนวทางในการพัฒนาและอนุรักษ์ให้เกิดความยั่งยืนในพื้นที่ศูนย์ศึกษาธรรมชาติป่าชายเลนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จ.ชลบุรี

กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework)

วิธีการดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) ได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัยไว้ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยว จำนวน 399.76 หรือจำนวน 400 คนขนาดของกลุ่มตัวอย่างในการกำหนด

ขนาดตัวอย่าง จะหาขนาดกลุ่มตัวอย่างจากสูตรดังนี้ทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane, 1973) โดยไม่ทราบจำนวนประชากร และทำการสุ่มตัวอย่างแบบอาศัยความสะดวก (Convenience Random Sampling) และกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ ได้แก่ ผู้อำนวยการสำนักงานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมจังหวัดชลบุรีและหัวหน้าศูนย์ศึกษาธรรมชาติป่าชายเลนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จ.ชลบุรี ผู้อำนวยการสำนักงานท่องเที่ยวและกีฬา

จังหวัดจังหวัดชลบุรี ผู้อำนวยการส่วนบริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลนที่ 1 ชลบุรี หัวหน้าสถานีพัฒนาป่าชายเลนที่ 5 ชลบุรี ผู้อำนวยการเทศบาลตำบลเสม็ดจำนวน 5 คน ผู้นำชุมชนและชาวบ้านตำบลเสม็ด จำนวน 5 คน โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Probability Method)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามเพื่อการสอบถามนักท่องเที่ยวเป็นแบบสอบถามแบบปลายปิดและปลายเปิด และเป็นลักษณะ Likert Scale ซึ่งให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็นเป็น 5 ระดับ ได้แก่ มีความคิดเห็นน้อยที่สุด มีความคิดเห็นน้อย มีความคิดเห็นปานกลาง มีความคิดเห็นมาก และมีความคิดเห็นมากที่สุด

2.2 แบบสัมภาษณ์ เป็นการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In- depth Interview) แบบกึ่งโครงสร้าง เป็นการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล เกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรคของการท่องเที่ยว และสภาพปัจจุบันของการส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยว รวมถึงแนวทางพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 เก็บรวบรวมแบบสอบถามความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้ทราบถึงความคิดเห็นในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ในช่วงที่ทำการวิจัย

3.2 การสำรวจพื้นที่เพื่อศึกษาองค์ประกอบที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของพื้นที่และสภาพทั่วไปในแหล่งท่องเที่ยว โดยวิธีการสังเกตและการสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในแหล่งท่องเที่ยว

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติที่ได้จากแบบสอบถามนักท่องเที่ยว ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติพรรณนาในการ

วิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลส่วนบุคคลหรือข้อมูลสถานภาพผู้ตอบแบบสอบถามวิเคราะห์โดยหาค่าความถี่และร้อยละ

2. ข้อมูลพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยว วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่และค่าร้อยละ

3. ข้อมูลความคิดเห็น โดยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานแล้วนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ดังต่อไปนี้

ค่าเฉลี่ย	ความหมาย
1.00 - 1.49	มีความคิดเห็นน้อยที่สุด
1.50 - 2.49	มีความคิดเห็นน้อย
2.50 - 3.49	มีความคิดเห็นปานกลาง
3.50 - 4.49	มีความคิดเห็นมาก
4.50 - 5.00	มีความคิดเห็นมากที่สุด

4. เปรียบเทียบข้อมูลความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวตามพฤติกรรมโดยใช้ สถิติ T- Test หรือ One way Anova ถ้า Sig จะใช้ทดสอบด้วย Fisher's least Significant Difference (LSD)

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์ที่ได้จากการสำรวจพื้นที่เพื่อหาองค์ประกอบที่สำคัญของแหล่งท่องเที่ยว การสัมภาษณ์ โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Content Analysis) วิเคราะห์เนื้อหาเพื่อให้ได้คำตอบตามวัตถุประสงค์ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากแนวคิด กระบวนการเรียนรู้จากเอกสาร และผลจากการเก็บข้อมูลทั้งจากการสอบถามนักท่องเที่ยวและจากการสัมภาษณ์ของผู้ที่เกี่ยวข้องมาศึกษาเปรียบเทียบและวิเคราะห์ความต้องการของนักท่องเที่ยว ผู้ที่เกี่ยวข้องให้เหมาะสมกับสภาพบริบทของพื้นที่ แล้วนำเขียนเพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนจัดการที่เหมาะสมกับพื้นที่ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาพบว่าองค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของศูนย์ศึกษาธรรมชาติและอนุรักษ์ป่าชายเลนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดชลบุรี มีอยู่ 4 องค์ประกอบที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. องค์ประกอบด้านพื้นที่ พื้นที่ของศูนย์ศึกษาธรรมชาติฯ เป็นผืนป่าชายเลนที่สมบูรณ์ที่สุดของจังหวัดชลบุรี มีเนื้อที่กว่า 300 ไร่ มีเส้นทางศึกษาธรรมชาติเป็นสะพานไม้ที่ยาวถึง 2,300 เมตร ศูนย์ศึกษาธรรมชาติป่าชายเลนแห่งนี้ อุดมไปด้วยพันธุ์ไม้ป่าชายเลนหลากหลายชนิด อาทิ โกงกางใบใหญ่ โกงกางใบเล็ก ตะบูนดำ ตะบูนขาว แสมดำ แสมขาว โปรงแดง โปรงขาว ต้นสำภู และพืชอีกหลายชนิด นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยและเพาะพันธุ์สัตว์น้ำอีกหลายชนิด ได้แก่ กุ้งกุลาดำ กุ้งแชบ๊วย หอยนางลม หอยแครง ปูก้ามดาบ ปูแสม ปลาฉลามจันท์ ปลากะพงขาว ปลาทู และนกอีกนานาชนิดแต่ปัจจุบันยืนต้นตายเป็นจำนวนมากเนื่องจากปัญหาการปล่อยน้ำเสียจากบ้านเรือนและชุมชน

2. องค์ประกอบด้านการจัดการ เนื่องจากศูนย์ศึกษาธรรมชาติและอนุรักษ์ป่าชายเลนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดชลบุรี ตั้งอยู่ใกล้ตัวเมืองบริเวณรอบๆ ตำบลนบเป็นที่อยู่อาศัยของชุมชน มีหมูบ้าจัดสรรเกิดขึ้นจำนวนมากปัญหาที่ตามมาคือการปล่อยน้ำเสียจากบ้านเรือน และชุมชน ทำให้น้ำเสียไหลลงสู่ชายฝั่งทะเลเข้าไปในพื้นที่ป่าชายเลน ทำให้ดินเลนขาดก๊าซออกซิเจนทำให้ต้นไม้บริเวณป่าชายเลนยืนต้นตายเป็นจำนวนมาก เมื่อเกิดปัญหาดังกล่าวทางศูนย์ศึกษาธรรมชาติและอนุรักษ์ป่าชายเลนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดชลบุรี โดยการดูแลของสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดชลบุรีได้มีการจัดการดินเลนที่เน่าเสีย และยังได้มีการจัดการซ่อมแซมทางเดินศึกษาธรรมชาติป่าชายเลน กิจกรรมปล่อยสัตว์น้ำ กิจกรรมเก็บขยะ

บริเวณโดยรอบศูนย์ศึกษาธรรมชาติและอนุรักษ์ป่าชายเลนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดชลบุรี และมีการปลูกป่าชายเลนเพิ่มมากขึ้น ทำให้พื้นที่ดังกล่าวมีสัตว์น้ำ และระบบนิเวศป่าชายเลนมีความอุดมสมบูรณ์เพิ่มมากขึ้น

3. องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ โดยศูนย์ศึกษาธรรมชาติและอนุรักษ์ป่าชายเลนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดชลบุรี ได้ส่งเสริมกิจกรรมการเพิ่มพูนความรู้ให้กับนิสิต นักศึกษา นักท่องเที่ยว และประชาชนทั่วไปในการเข้ามาเยี่ยมชมศึกษาดูงาน และหาความรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศป่าชายเลนโดยมีเจ้าหน้าที่ และชุมชนท้องถิ่น โดยการบรรยายให้ความรู้และทำกิจกรรมร่วมกัน อาทิ ปลูกป่าชายเลน และนำสัตว์น้ำ เช่นปูทะเล มาปล่อยในพื้นที่ ศูนย์ศึกษาธรรมชาติและอนุรักษ์ป่าชายเลนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดชลบุรี

4. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม ศูนย์ศึกษาธรรมชาติและอนุรักษ์ป่าชายเลนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดชลบุรี เป็นแหล่งธรรมชาติที่มีการคำนึงถึงการมีส่วนร่วมและบำรุงรักษาทรัพยากรท่องเที่ยว โดยจะมีทั้งชุมชน และองค์กรภาครัฐและภาคเอกชน ได้เข้ามาทำกิจกรรมอนุรักษ์ป่าชายเลน อาทิ ปลูกป่าชายเลน ทำกิจกรรมซ่อมแซมทางเดินศึกษาธรรมชาติป่าชายเลน กิจกรรมเก็บขยะบริเวณโดยรอบ และมีการจัดกิจกรรมปลูกต้นไม้ป่าชายเลนในวันสำคัญต่างๆ เช่น วันสิ่งแวดล้อมโลก วันอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ วันสงวนและคุ้มครองป่าแห่งชาติ วันต้นไม้ประจำปีของชาติ และวันรักต้นไม้ประจำปีของชาติ เป็นต้น

ส่วนแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจากการตอบแบบสอบถามของนักท่องเที่ยวพบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 56) สถานภาพโสด (ร้อยละ 87.3) มีอายุโดยเฉลี่ยต่ำกว่า 20 ปี (ร้อยละ 43.5) และส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 34) และระดับมัธยมศึกษา (ร้อยละ 32) ประกอบอาชีพนักเรียน/

นิสิต/นักศึกษา (ร้อยละ 63.3) ส่วนพฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในศูนย์ศึกษาธรรมชาติป่าชายเลนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จ.ชลบุรี พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีจุดประสงค์หลักในการท่องเที่ยวในศูนย์ศึกษาธรรมชาติป่าชายเลนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จ.ชลบุรี เพื่อการศึกษาธรรมชาติ (ร้อยละ 69.2) รองลงมาเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ (ร้อยละ 21.3) และส่วนใหญ่เดินทางมาเป็นหมู่คณะ (ร้อยละ 69.7) โดยรถทัวร์บัสเช่าเหมา (ร้อยละ 51.6) และแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวพบว่านักท่องเที่ยวให้ความคิดเห็นว่าคุณควรมีการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว อาทิ การปรับปรุงการทำป้ายทางเข้า ป้ายสื่อความหมายที่เพียงพอและเหมาะสม จัดทำศูนย์บริการมัลติมีเดียจัดภูมิทัศน์สวยงาม และจัดโซนร้านอาหารของที่ระลึกไว้บริการนักท่องเที่ยว และการสัมมนาเชิงลึกของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องพบว่าสิ่งก่อสร้างหรือสิ่งอำนวยความสะดวกเหล่านี้ได้มีการชำรุดทรุดโทรมตามกาลเวลาทางศูนย์ศึกษาธรรมชาติและอนุรักษ์ป่าชายเลนได้รับบเพิ่มเติมจากจังหวัดชลบุรีแต่อย่างไรก็ตามงบประมาณดังกล่าวก็ยังไม่เพียงพอต่อการพัฒนาและความต้องการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวศูนย์ศึกษาธรรมชาติและอนุรักษ์ป่าชายเลนอีกหลายประเด็น อาทิ

1. ต้องการหาแนวทางป้องกันและแก้ไขการปล่อยน้ำเสียจากชุมชนลงสู่ทะเลเพื่อป้องกันดินแสมยืนต้นตายเนื่องจากสภาพดินเลนในพื้นที่ป่าแสมมีกลิ่นเหม็นของก๊าซไข่เน่าค่อนข้างรุนแรง และควรเพิ่มความหลากหลายของชนิดพันธุ์ไม้ป่าชายเลนให้หลากหลายเพราะปัจจุบันมี พันธุ์ไม้ 3 สกุลคือไม้สกุลโกงกาง สกุลแสม สกุลลำพูทะเล อยากรให้เพิ่มไม้สกุลโปรง สกุลผาด สกุลตะบูน ตะบันเพื่อนำมาปลูกให้เป็นแหล่งเรียนรู้ธรรมชาติป่าชายเลนให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

2. ต้องการปรับปรุงห้องบรรยายให้ความรู้ให้มีขนาดใหญ่ขึ้นซึ่งปัจจุบัน มีขนาดเล็ก ไม่เพียงพอต่อการรองรับจำนวนของนักท่องเที่ยว ที่

เป็นนักเรียน นิสิต นักศึกษา ที่มาเป็นจำนวนมากในแต่ละช่วงเพราะจะต้องมีการบรรยายให้ทราบถึงความสำคัญของป่าชายเลนก่อนออกเดินชมป่าชายเลน

3. ต้องการพัฒนาปรับปรุงการจัดโซนการขายของในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ทางศูนย์ศึกษาธรรมชาติและอนุรักษ์ป่าชายเลนไม่ได้กำหนดจุดขายของให้กับพ่อค้า แม่ค้า จึงทำให้บริเวณด้านหน้าทางเข้าศูนย์ศึกษาธรรมชาติและอนุรักษ์ป่าชายเลนไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย และเต็มไปด้วยเศษขยะ

4. ต้องการทำการส่งเสริมการตลาดให้กับแหล่งท่องเที่ยวเนื่องจากนักท่องเที่ยวยังไม่รู้จักศูนย์ศึกษาธรรมชาติและอนุรักษ์ป่าชายเลนเท่าที่ควร ควรมีการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง เช่น การทำโบรชัวร์ การจัดกิจกรรมนิทรรศการให้ความรู้ การประชาสัมพันธ์ไปยังจังหวัดและการประชาสัมพันธ์ทางสื่อออนไลน์ อาทิ การปรับปรุงเว็บไซต์ข้อมูลให้น่าสนใจ การบรรจุข้อมูลลงในเฟสบุ๊คส์ อย่างต่อเนื่องและควรให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการร่วมกันวางแผนการส่งเสริมการตลาด

อภิปรายผล

จากงานวิจัยนี้ผู้วิจัยพบว่าปัญหาทางด้านพื้นที่ของป่าชายเลนเกี่ยวกับการปล่อยน้ำเสียของบ้านเรือนชุมชนบริเวณใกล้เคียงทำให้เกิดผลกระทบต่อป่าชายเลนขาดก๊าซออกซิเจนต้นไม้บริเวณป่าชายเลนยืนต้นตายเป็นจำนวนมากอีกทั้งยังมีปัญหาเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่เสื่อมโทรม อาทิ ห้องน้ำ ลานจอดรถ ทางเดินเข้าเยี่ยมชมป่าชายเลน ป้ายบอกทาง และ ห้องบรรยายให้ความรู้ซึ่งปัจจุบันมีขนาดเล็ก ไม่เพียงพอต่อการรองรับจำนวนของนักท่องเที่ยว ที่เป็นนักเรียน นิสิต นักศึกษา สอดคล้องกับ สอดคล้องกับบุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) ได้กล่าวว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนมีหลักการอยู่ 3

ประการคือ 1.) รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความสำคัญ ของแหล่งท่องเที่ยว 2.) ปลูกฝังสร้างจิตสำนึกของ คนในท้องถิ่นให้เกิดความรัก ห่วงแหน รักษา และ มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรของ ตนเอง 3.) เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความเข้าใจใน วัฒนธรรมและได้รับความเพลิดเพลิน สอดคล้องกับ (ศูนย์เพื่อการวางแผนการท่องเที่ยวและการแก้ไข ปัญหาความยากจนแห่งเอเชีย, 2549) ได้กล่าวว่า สำหรับหลายประเทศในเอเชียแปซิฟิกระดับความ สนใจในทรัพยากรธรรมชาติเป็นเรื่องที่เพิ่งจะได้รับการ พัฒนาดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่ต้อง สร้างสิ่ง อำนาจความสะดวกพิเศษเพื่อให้นักท่องเที่ยว สามารถสัมผัสกับสัตว์ พืชพรรณและลักษณะของ ภูมิประเทศได้ และพัฒนาแหล่งบริการข้อมูล ข่าวสารและบริการพาชมตามทำเลที่เหมาะสม (สกุล จริยาแจ่มสิทธิ์ และคณะ, 2555) ได้ให้ข้อเสนอ แนะด้านกลยุทธ์ในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว ควรมีองค์ประกอบ 1. ด้านการพัฒนาพื้นที่ท่องเที่ยว ควรมีการปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ของแหล่ง ท่องเที่ยวให้มีความสะอาดสวยงามเรียบร้อย สม่่าเสมอ 2. ด้านการจัดการ ควรมีการ ประชาสัมพันธ์แนะนำการท่องเที่ยวและปรับปรุง สถานที่จะจอดรถ ทางเท้า ห้องน้ำสาธารณะ 3. ด้าน กิจกรรมการท่องเที่ยวและแหล่งเรียนรู้ควรมีการจัด กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่น่าสนใจมี ประโยชน์เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เล็งเห็นคุณค่าของ แหล่งท่องเที่ยว และ 4. ด้านการมีส่วนร่วมของ ชุมชน ควรเปิดโอกาสให้ชุมชน ชาวบ้าน ผู้ประกอบการ ในท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่ในท้องถิ่นได้เข้ามามี ส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม ส่งเสริม การท่องเที่ยว ตั้งแต่แรกเริ่มดำเนินการ เสนอแนะ ประชุม วางแผนและจัดการท่องเที่ยว สอดคล้องกับ (เริงชัย ตันสกุลและคณะ, 2540) ได้ทำวิจัยเรื่องการจัดการ ทรัพยากรชายฝั่งโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ท้องถิ่นกรณีศึกษาจังหวัดตรังและสุราษฎร์ธานี พบว่าเงื่อนไขที่สำคัญที่สุดของการมีส่วนร่วมที่จะ ก่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการ

ปฏิบัติคือการกำหนดรูปแบบของการจัดการ ทรัพยากรที่มีความสอดคล้องกับแต่ละพื้นที่บน พื้นฐานการประสานความร่วมมืออย่างเข้มข้นทั้ง ภาครัฐ องค์กร พัฒนาเอกชน องค์กรชุมชนและ สถาบันการศึกษา

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยทั้งส่วนที่ได้จากการสำรวจ จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสำรวจ แบบสอบถาม ผู้วิจัยขอเสนอแนะในเรื่องที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. หน่วยงานที่ดูแลแหล่งท่องเที่ยวควร ประสานความร่วมมือทำความเข้าใจกับชุมชนชาว บ้านในพื้นที่ไม่ให้ปล่อยน้ำเสียลงสู่ชายฝั่งทะเล เข้าไปในพื้นที่ป่าชายเลน และควรหามาตรการ ลงโทษอย่างจริงจังกับผู้กระทำความผิด

2. หน่วยงานที่ดูแลแหล่งท่องเที่ยวควร หาพันธมิตรไม่พันธมิตรไม่ป่าชายเลนที่หลากหลายชนิด อาทิ โกงกางใบใหญ่ โกงกางใบเล็ก ตะบูนดำ ตะบูนขาว แสมดำ แสมขาว โปรงแดง โปรงขาว ต้นลำภู และพืชอีกหลายชนิดเพื่อมาปลูกเพิ่มเติมและ ทดแทนพันธมิตรที่ตายไป

3. ควรประสานความร่วมมือเรื่องงบประมาณกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อนำ มาซ่อมแซมสิ่งก่อสร้างและโครงสร้างของศูนย์ ศึกษารวมชาติและอนุรักษ์ป่าชายเลนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดชลบุรีเพื่อให้สามารถใช้ ประโยชน์ละอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว อาทิ ศาลาพักผ่อน ชุมนุชของและเครื่องดื่ม ศาลา ศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพใต้น้ำ และหอดูนก เนื่องจากสิ่งก่อสร้างดังกล่าวชำรุดและทรุด โทรม

4. ห้องบรรยายให้ความรู้เกี่ยวกับ ทรัพยากรป่าชายเลนมีขนาดค่อนข้างเล็กไม่เพียงพอกับการรองรับจำนวน นักเรียน นิสิต นักศึกษา ที่มาเป็นจำนวนมาก ควรมีการสร้างหรือขยายห้อง

ให้มีขนาดใหญ่ขึ้นสามารถรองรับนักท่องเที่ยวจำนวนมากได้

5. ควรมีพื้นที่จัดนิทรรศการให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของ ศูนย์ศึกษาธรรมชาติและอนุรักษ์ป่าชายเลนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดชลบุรี และให้ความรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศป่าชายเลนประโยชน์ของป่าชายเลน รวมถึงสัตว์ต่าง ๆ ที่อยู่อาศัยในป่าชายเลน

6. การบรรยายของวิทยากรควรมีโทรทัศน์หรือไมโครโฟนติดตั้งเป็นเครื่องช่วยเสียงในการบรรยายเนื่องจากขณะที่เดินชมป่าชายเลนเพื่อศึกษาธรรมชาติไม่ได้ยินวิทยากรกำลังบรรยายเนื่องจาก จำนวนนักท่องเที่ยวแต่ละครั้งในการเยี่ยมชมเป็นจำนวนมาก

7. ควรมีการปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์บริเวณข้างในพื้นที่ศูนย์ศึกษาธรรมชาติและอนุรักษ์ป่าชายเลนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดชลบุรีที่โดยการปลูกต้นไม้ ดอกไม้หรือปลูกหญ้าให้เกิดความร่มรื่น และเกิดความสวยงามหรือสุนทรีย์ให้กับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ และจัดวางถังขยะให้ถูกสุขลักษณะให้กับบริเวณแหล่งท่องเที่ยว

8. ควรมีการปรับปรุงห้องน้ำให้สะอาดถูกสุขลักษณะภายในศูนย์ศึกษาธรรมชาติและอนุรักษ์ป่าชายเลนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดชลบุรี

9. ควรปรับปรุงป้ายสื่อความหมายต่าง ๆ ภายในศูนย์ศึกษาธรรมชาติและอนุรักษ์ป่าชายเลนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดชลบุรี เพื่อเป็นประโยชน์ในการเพิ่มความรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศป่าชายเลน

10. ควรมีการจัดโซนให้ชาวบ้านที่มาขายของบริเวณด้านหน้าให้รักษาความสะอาดและมีมาตรการเกี่ยวกับการทิ้งและปล่อยของเสียในแหล่งท่องเที่ยวบริเวณศูนย์ศึกษาธรรมชาติและอนุรักษ์ป่าชายเลนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดชลบุรี และควรมีการส่งเสริมการพัฒนาสินค้าชุมชน

อย่างคิลา เช่น อาหารพื้นเมือง ขนมพื้นบ้าน หัตถกรรมพื้นบ้าน เพื่อนำมาขายในบริเวณด้านหน้าของแหล่งท่องเที่ยว

11. ควรมีการปรับปรุงที่จอดรถสัญลักษณ์ ป้ายบอกทางไปที่จอดรถเพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสถานที่รวมถึงห้องสุขา ม้านั่ง ศาลาพักผ่อน เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว

12. ควรมีการจัดทำการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวศูนย์ศึกษาธรรมชาติและอนุรักษ์ป่าชายเลนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดชลบุรี โดยจัดทำโบชัวร์ และประชาสัมพันธ์ผ่านเว็บไซต์ และเครือข่ายเฟสบุ๊ค ยูทูป เพื่อสะดวกในการให้ข่าวสารและเชิญชวนให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวมากยิ่งขึ้น

13. บริเวณภายในและภายนอกของศูนย์ศึกษาธรรมชาติและอนุรักษ์ป่าชายเลนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดชลบุรีควรมีการเก็บขยะให้สะอาดและควรมีการซ่อมแซมสะพานทางเดินเข้าเยี่ยมชมป่าชายเลนเนื่องจากบางจุดของสะพานชำรุดอาจก่อให้เกิดอันตรายและความไม่ปลอดภัยได้

14. ควรมีเวรยามเพื่อดูแลความปลอดภัยเนื่องจากบริเวณพื้นที่ศูนย์ศึกษาธรรมชาติและอนุรักษ์ป่าชายเลนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดชลบุรี ไม่มีประตูเปิดปิด เพื่อป้องกันวัยรุ่นมาชองสุ่มหรือบุคคลมาใช้พื้นที่ในยามวิกาลในทางที่ผิดกฎหมาย

**บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย เรื่องส่วนประสมทางการตลาดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในศูนย์ศึกษาธรรมชาติและอนุรักษ์ป่าชายเลนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในจังหวัดชลบุรี ผู้วิจัยได้รับทุนอุดหนุนวิจัย จาก คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา ปีงบประมาณ 2557*

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. มปป. *ยุทธศาสตร์กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา พ.ศ.2555-2559*. กรุงเทพฯ. กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). *การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: ศูนย์วิชาการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2549). *การพัฒนาและกาอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ: เพรส แอนด์ ดีไซน์ จำกัด.
- เริงชัย ดันสกุล และคณะ. (2540). *การจัดการทรัพยากรชายฝั่งโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นกรณีศึกษาจังหวัดตรังและสุราษฎร์ธานี*. สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. (2540). *นโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ*. เสนอต่อการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร.
- สกุล จริยาแจ่มสิทธิ์และคณะ. (2555). *การศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวชาวมาเลเซียในประเทศไทยกรณีศึกษาที่อำเภอหาดใหญ่จังหวัดสงขลา*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
- สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดชลบุรี. (2556). *ประวัติความเป็นมาของศูนย์ศึกษาธรรมชาติและอนุรักษ์ป่าชายเลนจังหวัดชลบุรี*. จังหวัดชลบุรี
- Asian Center for Tourism Planning and Poverty Reduction (ACTPPR). (1999). *Guidelines on Integrated Planning for Sustainable Tourism Development*. New York: United Nations.
- Bornemeire, Jeffrey, Patrick B. (1997). *Ecotourism for Forest Conservation and Community Development*. International Seminar Held in Chiang Mai.
- Fennel, D.A. (1999). *Ecotourism an Introduction*. London: Poutledge

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน

Factors Affecting toward Sustainable Land Management

พรพิมล ขำเพชร¹, ชูลีรัตน์ คงเรือง²

Pronpimon Kumpetch¹, Chuleerat Kongruang²

บทคัดย่อ

การจัดการเรื่องการใช้ที่ดินถือว่าเป็นหัวใจที่สำคัญต่อการทำเกษตรแบบยั่งยืน ปัจจุบันว่าที่ดินเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่กำลังเผชิญกับปัญหา เช่น ที่ดิน ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรที่ดินและการเสียหายหน้าดิน ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ และการขาดแคลนทรัพยากรดินที่ไม่เหมาะสมต่อการใช้ประโยชน์ในทางเกษตร การวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเครือข่ายสังคม เทคโนโลยีสารสนเทศ ต่อการจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน เพื่อพัฒนาเป็นโมเดลการจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน โดยใช้วิธีการทบทวนวรรณกรรมและการวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง นำเสนอรายงานแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์ ผลการศึกษาได้โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เครือข่ายสังคม และเทคโนโลยีสารสนเทศ มีความสัมพันธ์โดยตรงต่อการจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน ขณะเดียวกันผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีความสัมพันธ์โดยอ้อมต่อการจัดการที่ดินอย่างยั่งยืนผ่าน เครือข่ายสังคม และเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อผู้วางนโยบายและหน่วยงานในภาครัฐรวมทั้งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ที่สามารถประยุกต์ใช้ให้เกิดความสำเร็จในการพัฒนาภาคเกษตรกรรมต่อไป

คำสำคัญ : การจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน, ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย, เครือข่ายสังคม, เทคโนโลยีสารสนเทศ

Abstract

Land use management is at the heart of sustainable agriculture. Currently, land is viewed as a natural resource that is facing problems such as land degradation, soil erosion and scarcity of resources. This research aims to find the factors related to sustainable land management (SLM) in order to develop a conceptual model using literature reviews and analysis of relevant documents. The results showed that the stakeholder, social network and information technology had a direct relationship with sustainable land management (SLM). Besides, the stakeholder had an indirect relationship with sustainable land management (SLM) through social network and information technology. The findings were the stakeholders should apply policy makers, government agencies and participants for success in developing these concerns for in the future.

Keywords : Sustainable land management, Stakeholder, Social Network, Information technology

^{1,2} มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

hondew@hotmail.com , chuleerat.ko@wu.ac.th

^{1,2} Walailak University

บทนำ

ดิน หรือ ที่ดินเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อสิ่งมีชีวิต ทั้งในด้านการบริหารและการพัฒนาประเทศไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ-สังคม โดยเฉพาะการใช้ทรัพยากรดินเพื่อใช้เป็นปัจจัยในการผลิต และปลูกสมุนไพรเพื่อใช้เป็นยา รักษาโรค นอกจากนี้ “ที่ดิน (land)” ยังเป็นแหล่งผลิตอาหารทางการเกษตรและอุตสาหกรรม เป็นแหล่งเก็บน้ำเพื่อการอุปโภค เป็นต้น ที่กล่าวได้ว่า ในบรรดาทรัพยากรธรรมชาติทั้งหลาย ดินและที่ดินเป็นทรัพยากรขั้นมูลฐานในการเป็นตัวการให้มนุษย์เก็บเกี่ยวผลประโยชน์ เป็นที่ยอมรับกันในปัจจุบันว่าที่ดินเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่กำลังเผชิญกับปัญหา เช่น ที่ดิน ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรที่ดินและการเสียน้ำดิน ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ และการขาดแคลนทรัพยากรดินที่ไม่เหมาะสมต่อการใช้ประโยชน์ในทางเกษตร (นิรมล สุธรรมกิจ, 2551) อีกทั้งการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรโลก ที่ทำให้เกิดการขยายตัวของการใช้ทรัพยากรดิน เพื่อการผลิตอาหารอย่างรวดเร็วส่งผลให้ทรัพยากรดินเกิดความเสื่อมโทรมยิ่งทวีความรุนแรงขึ้นจนถึงระดับวิกฤต ยิ่งไปกว่านั้นการสูญเสียที่ดินของเกษตรกรให้กับเจ้าของรายใหม่จากการกว้านซื้อที่ดินเพื่อการลงทุนเก็งกำไรในอุตสาหกรรมอาหารแบบครบวงจร การควบคุมระบบอาหารไว้ทั้งหมดตั้งแต่ต้นน้ำการผลิต คือ ที่ดินและเมล็ดพันธุ์ไปจนถึงปลายน้ำ คือ ตลาดและค่านิยมการบริโภค ย่อมส่งผลต่อความมั่นคงทางอาหารของชุมชนและสังคม (ปิยาพร อรุณพงษ์, 2556: 2) ทั้งนี้ปัญหาโดยรวมที่เกษตรกรได้รับ อาทิ ด้านผลิตภาพ (Productivity) ด้านเสถียรภาพ (Stability) ด้านความเท่าเทียมกัน (Equity) และด้านความยั่งยืน (Sustainability) (วรรณ ประยูกต์วงศ์, 2544: 6) ทำให้การวางแผนในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยเฉพาะเรื่องที่ดินหรือที่ดิน ถือว่าเป็นหัวใจที่สำคัญต่อการพัฒนาที่

นำไปสู่ความยั่งยืน ซึ่งหากไม่ได้รับการแก้ไข ปัญหาทรัพยากรที่ดิน ทำให้เกิดผลพวงต่อการเปลี่ยนแปลงทรัพยากรธรรมชาติหลายประการ และส่งผลย้อนกลับมากระทบเศรษฐกิจและสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

วัตถุประสงค์ในการศึกษาค้นคว้านี้เพื่อเป็นการนำผลของการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและสังเคราะห์ข้อมูลสู่การสร้างกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Model) ซึ่งเป็นตัวแบบเบื้องต้นที่จะการศึกษารูปแบบเชิงสาเหตุขององค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการจัดการที่ดินอย่างยั่งยืนต่อไป

ระเบียบวิธีวิจัย

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเป็นขั้นตอนที่ถือว่ามีความสำคัญและเป็นประโยชน์ของกระบวนการวิจัย ซึ่งงานวิจัยชิ้นนี้ใช้วิธีการทบทวนวรรณกรรม (Literature Review) และการวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis) โดยนำเสนอแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์ จากการสืบค้นข้อมูลจากฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ จำนวน 9 ฐานข้อมูล ประกอบด้วย ABI/Inform Complete, Academic Search Premier, Business Source Complete, E-Journal, IEEE Xplore, Emerald Management, Science Direct, Scopus และ Google Scholar โดยคำสำคัญ (Key Words) ที่ใช้สำหรับการสืบค้นมีจำนวนทั้งสิ้น 3 คำ คือ Sustainable land management, Stakeholder, Social Network และ Information technology

การออกแบบแนวทางวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดรายละเอียดการวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ซึ่งได้แก่ เอกสารอ้างอิงทั่วไป (General references) และเอกสารปฐมภูมิ

(Primary literature) โดยที่สาระในเอกสารดังกล่าว จัดเป็นข้อมูลที่มีความเที่ยงและความตรงสูง เนื่องจากเป็นผลงานทางวิชาการที่เป็นความคิด และประสบการณ์โดยตรงประมวลเป็นผลงาน วิชาการ

ผลการวิจัยและการอภิปรายผล

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการที่ดินอย่าง ยั่งยืน พบว่ามีอยู่หลากหลายปัจจัยที่มีความสำคัญ ต่อการจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน เช่น นโยบายต่าง ๆ ของภาครัฐ ในการถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดิน หรือ แม้แต่กระทั่งการมีส่วนร่วมในกระบวนการต่าง ๆ ที่สามารถช่วยลดปัญหาที่จะนำไปสู่ความร่วมมือ ของคนในชุมชนต่อการจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับอันได้แก่ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เครือข่ายสังคม เทคโนโลยี สารสนเทศ เป็นต้น ซึ่งการศึกษาครั้งนี้จะเลือก ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการที่ดินอย่างยั่งยืนทั้ง สิ้น 3 ปัจจัย คือ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เครือข่าย และ เทคโนโลยีสารสนเทศ

1. การจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน (Sustainable land management)

การศึกษาเรื่องการจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน เป็นการวางรากฐานของการทำการเกษตรแบบ ยั่งยืน ถือเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่เกิดการพัฒนา ทางเศรษฐกิจและสังคม ควบคู่กับการรักษาระบบ นิเวศของธรรมชาติมีผลต่อสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการ บรรเทาปัญหาความยากจนที่นำไปสู่ความขัดแย้ง จากการทบทวนวรรณกรรม นักวิชาการได้ให้ความ หมายของการจัดการที่ดินอย่างยั่งยืนไว้หลาย ๆ ความหมาย ดังนี้

Smyth and Dumanski (1993) กล่าวว่า การจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้น การ บูรณาการทางด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และ ด้านสิ่งแวดล้อม อีกทั้งมุมมองของการจัดการที่ดิน อย่างยั่งยืน ต้องมีการบูรณาการระหว่างเทคโนโลยี

นโยบาย และกิจกรรมต่างๆ ไปสู่ภาคชนบท โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเกษตรในลักษณะของการเพิ่ม ประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจ พร้อมกับการคงไว้ซึ่ง คุณภาพและฐานทรัพยากรธรรมชาติ อย่างไรก็ตาม เป็นข้อถกเถียงถึงการใช้ประโยชน์ที่ดินกับความ เท่าเทียมทางสังคม (Dumanski, 1997) เสนอองค์ ประกอบการจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน 5 องค์ประกอบ คือ

1. การเพิ่มผลผลิต การยกระดับผลผลิต Productivity กล่าวคือ ผลตอบแทนจากการจัดการ ที่ดินอย่างยั่งยืน อาจขยายเกินกว่าอัตราผล ตอบแทนจากการใช้วัสดุการเกษตรและนอกภาค เกษตรที่จะรวมถึงผลประโยชน์จากการมีจุดมุ่ง หมายในการป้องกันและความงามของการใช้ที่ดิน

2. ความปลอดภัย Security หมายถึง การลดระดับความเสี่ยงของการผลิต โดยวิธีการ จัดการที่ส่งเสริมความสมดุลระหว่างการใช้ที่ดิน และสภาวะสิ่งแวดล้อมลดความเสี่ยงของการผลิต

3. การป้องกัน Protection หมายถึง การปกป้องศักยภาพของทรัพยากรทางธรรมชาติ และป้องกันการเสื่อมสภาพของคุณภาพดินและน้ำ ดังนั้นปริมาณและคุณภาพของทรัพยากรดินและน้ำ จะต้องได้รับการปกป้องในการส่งให้สำหรับคนรุ่น อนาคต ในพื้นที่อาจจะมีการจัดลำดับความสำคัญ การอนุรักษ์เพิ่มเติม เช่น ความจำเป็นในการรักษา ความหลากหลายทางพันธุกรรมของพืช สัตว์ และ มนุษย์

4. ความสามารถอยู่ได้ Viability หมายถึง เรื่องของศักยภาพทางเศรษฐกิจ โดย พิจารณาลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดิน หากที่ดินที่ ใช้ในระหว่างการพิจารณาอยู่ไม่มีศักยภาพ จะทำให้ เกิดความไม่ยั่งยืน

5. Acceptability การยอมรับของสังคม ส่วน องค์การอาหารและการเกษตรแห่ง สหประชาชาติ FAO (2009) ให้ความหมายการ จัดการที่ดินอย่างยั่งยืน Sustainable land management (SLM) หมายถึง ขั้นตอนของความ

รู้ เพื่อการส่งเสริม รวมทั้งการยอมรับระบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน ที่ผ่านการจัดการที่เหมาะสมจะช่วยให้การใช้ประโยชน์ที่ดิน สามารถเพิ่มผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคม ในขณะที่เป็นการเสริมสร้างฟังก์ชันการสนับสนุนระบบนิเวศของที่ดินและทรัพยากร อีกทั้งได้เสนอรูปแบบการจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน อันได้แก่ 1. การใช้ที่ดินถูกขับเคลื่อนโดยการมีส่วนร่วม 2. การบูรณาการการใช้ประโยชน์ของทรัพยากรธรรมชาติ 3. ระดับการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 4. นโยบายการกำหนดเป้าหมายและการสนับสนุนสถาบันรวมถึงแรงจูงใจในการพัฒนา

Pieri, C., Dumanski, J., Hamblin, A. and Young, A. (1995) เสนอแนะการประยุกต์กรอบแนวคิดที่นำไปสู่ความเชื่อมโยงของรูปแบบการจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน โดยอธิบายความเชื่อมโยงของกิจกรรมที่มนุษย์ที่เกิดจากการใช้ทรัพยากร ได้แก่ พลังงาน การขนส่ง อุตสาหกรรมเกษตรกรรม เป็นต้น สร้างแรงกดดันการเปลี่ยนแปลงถึงคุณภาพของทรัพยากร เช่น อากาศ น้ำ ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อการตอบสนองทั้งทางเศรษฐกิจสภาพแวดล้อมต่าง ๆ โดย Dumanski แสดงตัวชี้วัดที่สามารถพัฒนาในช่วงระยะสั้น ได้แก่ ความสมดุลของสารอาหาร อัตราผลตอบแทนรวมทั้งการแปรปรวน ความหลากหลายของการใช้ที่ดิน และสิ่งปกคลุมดิน ส่วนตัวชี้วัดของการพัฒนาในระยะยาว ได้แก่ คุณภาพดิน เสื่อมโทรมของดินและความหลากหลายทางชีวภาพเกษตร และเสนอแนะว่าการจัดการที่ดินอย่างยั่งยืนจะไม่ประสบความสำเร็จ บนพื้นฐานของเทคโนโลยี และความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์เพียงอย่างเดียว ต้องเชื่อมโยงให้เกิดการแก้ปัญหา ตัวอย่างเช่น เทคโนโลยีการอนุรักษ์ดิน รวมทั้งโปรแกรมที่ถูกออกแบบมาสำหรับการฟื้นฟูพื้นที่เสื่อมโทรม

หลังจากนั้น The World Bank (2006, 2) เสนอการจัดการที่ดินอย่างยั่งยืนถูกกำหนดให้เป็นขั้นตอนที่มีการใช้ความรู้ เพื่อทำให้เกิดการบูรณา

การของที่ดิน, น้ำ, ความหลากหลายทางชีวภาพ และการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม (ที่รวมทั้งนำเข้าและส่งออกภายนอก) เพื่อตอบสนองความต้องการอาหารที่เพิ่มขึ้นที่มีผลต่อการดำรงชีวิตของระบบนิเวศ และการเพิ่มขึ้นของประชากรในอนาคต ดังนั้นการจัดการที่ดินที่ไม่เหมาะสมสามารถนำไปสู่ความเสื่อมโทรมของที่ดิน ควรมีวิธีในการรักษาและการเสริมสร้างความสามารถการผลิตของที่ดินและพื้นที่สูง และรักษาความสมบูรณ์ของแหล่งต้นน้ำที่ตอบสนองความต้องการของกิจกรรมการผลิต เพื่อดำเนินการลดผลกระทบจากการใช้ที่ผิดวัตถุประสงค์

Peter Motavalli, et al. (2013) เสนอรูปแบบของการจัดการอย่างยั่งยืน ได้แก่ 1. ทำความเข้าใจระบบนิเวศสำหรับการจัดการที่ดิน 2. การบำรุงรักษาหรือการเพิ่มประสิทธิภาพของผลผลิตจากที่ดิน 3. การบำรุงรักษาคุณภาพของดิน 4. ความหลากหลายของความเหมาะสมและความยืดหยุ่น 5. ผลประโยชน์ของชุมชน 6. การยอมรับทางสังคม

ดังนั้นการจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน (Sustainable Land Management : SLM) คือ การนำพื้นฐานความรู้ เทคโนโลยี รวมทั้งนโยบายด้วยการดำเนินกิจกรรมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ อันได้แก่ ที่ดิน โดยให้ความสำคัญและคำนึงมิติด้านเศรษฐกิจ มิติด้านสังคม และมิติด้านสิ่งแวดล้อม

จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า การจัดการที่ดินอย่างยั่งยืนมีผลต่อประสิทธิภาพการผลิตทางการเกษตรอย่างมีนัยสำคัญ เช่นการศึกษา Ojo Sylvester Oluwadare (2014) พบว่า การจัดการที่ดินอย่างไม่ยั่งยืนจะประสบปัญหาของการเสื่อมโทรมของที่ดิน และการใช้ประโยชน์ของที่ดินที่ไม่มีประสิทธิภาพส่งผลให้ผลผลิตทางการเกษตรลดลง ซึ่งการจัดการที่ดินอย่างยั่งยืนมีผลทางตรงต่อประสิทธิภาพการผลิตทางการเกษตร และเสนอแนวทางการบริหารจัดการที่ดินอย่างยั่งยืนโดยสร้างรูปแบบฟาร์ม Taungya ที่เป็นรูปแบบของการ

ผสมผสานการเพิ่มพื้นที่ป่าพร้อมกับการปลูกพืช และแนวทางการบริหารจัดการที่ดินอย่างยั่งยืนในประเทศในจีเรีย ได้แก่ การดำเนินการครอบครองพื้นที่ของเกษตรกรที่ไร้พื้นที่ทำการเกษตร การเพิ่มผลผลิตที่เป็นพืชอาหาร ทางภาครัฐบาลมีการดำเนินการผลิตสายพันธุ์ที่แปลกใหม่ และการจำกัดพื้นที่เขตสงวนเพื่อการลดลงจากการรุกรานพื้นที่ และ Jurgen Kretschmann (2013) พบว่าการจัดการที่ดินในประเทศเยอรมนี สามารถทำให้เกิดการสร้างสมดุลระหว่างความต้องการของเศรษฐกิจสังคมและธรรมชาติที่แตกต่างกัน โดยขึ้นอยู่กับฐานความรู้ความเข้าใจของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียที่ควรจะร่วมกันสนใจ เพื่อกำหนดการปรับปรุงพื้นที่ระยะยาว ผ่านกระบวนการการเจรจาต่อรองระหว่างสถาบันกับชุมชนในการแก้ปัญหาความขัดแย้งการจัดการที่ดิน ที่ต้องเผชิญสภาพแวดล้อมต่าง ๆ อีกทั้งเสนอแนะผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ควรตระหนักและให้ความสำคัญกับกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการที่ดิน เช่นเดียวกับ Ralf Barkemeye, et al. (2015) พบว่า การจัดการที่ดินต้องมีการขับเคลื่อนจากผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียโดยเฉพาะองค์กรหรือบริษัท โดยจัดให้มีระบบการสื่อสาร การแลกเปลี่ยนข้อมูล และการจัดการความรู้ในเรื่องของการจัดการที่ดิน

2. ผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholder)

แนวคิดผู้มีส่วนได้เสีย Freeman (1984) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียถือได้ว่าเป็นกลุ่มและบุคคลที่มีอิทธิพลหรือได้รับผลกระทบในการดำเนินงานของบริษัท ประกอบด้วย ผู้จัดการ (management) ผู้เป็นเจ้าของ (owners) องค์กรชุมชนในท้องถิ่น (local community) ผู้ขายปัจจัยการผลิต (supplier) พนักงาน (employees) ลูกค้า (customers) สอดคล้องกับ Post, Lawrence และ Weber (2002) ให้นิยามผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย คือ บุคคลหรือกลุ่มที่ได้รับผลกระทบจากการตัดสินใจ ทั้งนโยบายและการปฏิบัติขององค์กร แนวคิดผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้ขยายมุมมองและความเข้าใจที่กว้างกว่าเดิม

เช่น ชุมชนท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อม Grimble & Chan (1995) ให้ความหมายว่า “stakeholder” คือ คนทุกคนที่สามารถดำเนินการ หรือสามารถได้รับผลกระทบจากนโยบาย การตัดสินใจ หรือการกระทำใดๆ ต่อระบบ (ที่สนใจ) ซึ่งสามารถเป็นได้ทั้งบุคคลคนเดียว ชุมชน กลุ่มคน หรือหน่วยงานในขนาดใดก็ได้ในทุกๆระดับในสังคม ต่อมา Grimble & Wellard (1997) ได้เสริมว่า “stakeholder” คือ กลุ่มคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่มีความสนใจในประเด็นหรือระบบ (ที่สนใจ) ร่วมกัน โดยอาจมีการรวมกลุ่มกันอย่างเป็นทางการหรือไม่ก็ได้ และมีบทบาทในสังคม นอกจากนั้นยังสามารถอยู่ในระดับใดก็ได้ตั้งแต่ระดับโลกจนถึงระดับย่อยในระดับครัวเรือน ในขณะที่ Rölting & Wagemakers (1998) ได้ให้คำจำกัดความที่ง่ายและกระชับว่า “stakeholder” คือ ผู้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และผู้จัดการทรัพยากรนั้น

การแบ่งประเภทของ “stakeholder” สามารถทำได้หลายรูปแบบ เช่น McCracken & Narayan (1998) แบ่ง “stakeholder” ออกเป็น 1. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก (Key stakeholders) คือ บุคคลที่มีความสำคัญหรือมีอิทธิพลที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จของการดำเนินการ เช่น ลูกค้า ผู้ส่งมอบที่มีส่วนได้ส่วนเสียต่อการผลิตและการบริการตลอดจนการปรับปรุง 2. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียขั้นพื้นฐาน (Primary stakeholders) คือ บุคคลหรือกลุ่มบุคคลผู้ซึ่งได้รับผลกระทบจากกิจกรรม ซึ่งอาจจะได้รับผลกระทบทางบวกหรือทางลบได้ โดยทั่วไปจะเป็นองค์การที่เป็นส่วนหนึ่งในห่วงโซ่อุปทาน (supply chain) เช่น ผู้บริโภค (consumer) ตัวแทนทางการค้า (dealer) ผู้ผลิตในขั้นต้น (primary production) จะได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงราคาขาย การปรับเปลี่ยนนโยบายทางการค้าทั้งการจัดซื้อและการขาย เป็นต้น 3. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียขั้นรอง (Secondary stakeholders) คือ บุคคลที่มีความสนใจในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการ หรือหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องจากการดำเนินงานขององค์การซึ่งไม่มีส่วนเกี่ยวข้องต่อองค์การโดยตรง

Foyfa Shutidamrong (2011) ได้เสนอประเภทของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียออกเป็น 2 ประเภท คือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง key stakeholder หรือ primary stakeholder หรือ direct stakeholder หมายถึงบุคคลที่ได้รับผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบโดยตรงจากการดำเนินงานหรือการเปลี่ยนแปลงระบบ เช่น ชาวบ้านในพื้นที่ดำเนินโครงการ (อาจเป็นกลุ่มคนพื้นเมืองหรือชนกลุ่มน้อย) รวมทั้งผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจในการดำเนินโครงการ เช่น ผู้จัดทำโครงการ หรือเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานของภาครัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบที่เกี่ยวข้องโดยตรง และส่วนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางอ้อม secondary stakeholder หรือ indirect stakeholder จะเป็นกลุ่มบุคคลที่ได้รับผลกระทบโดยอ้อมจากผลลัพธ์การดำเนินการ หรือผู้ที่มีความสนใจและมีความรู้ความสามารถในประเด็นที่เกี่ยวข้องมีบทบาทเป็นที่ปรึกษา แต่ไม่มีอำนาจในการตัดสินใจดำเนินการโดยตรง เช่น นักวิชาการ องค์กรเอกชนอิสระ นักวิจัย เป็นต้น

จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า มุมมองของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีความหลากหลายของสาขาวิชาที่ทั้งกฎหมาย การบริหารจัดการ การบริหารสาธารณะ นโยบายสิ่งแวดล้อมและจริยธรรม เป็นต้น ในการพิจารณาแนวคิดผู้มีส่วนได้เสียที่มีอิทธิพลต่อการจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน การศึกษาของ Andrej Lange, Rosemarie Siebert และ Tim Barkmann (2015) พบว่า การประสบความสำเร็จในการจัดการที่ดินอย่างยั่งยืนขึ้นอยู่กับความพยายามจากการสนับสนุนและความร่วมมือที่มาจากความรู้ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การศึกษาของ Gudrun Schwilch, และคณะ (2012) พบว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่หลากหลายฝ่ายมีความสัมพันธ์ต่อการจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม การเรียนรู้ทางสังคม และการกำหนดอำนาจหน้าที่อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับการศึกษาของ Meraman Mumtas และ Chatupote Wichien (2013) พบว่า การระบุความสำคัญผ่านการประเมิน

ด้วยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีความสัมพันธ์ต่อการจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน การศึกษาของ Kurt Steiner, Karl Herweg & Julian Duman-ski (2000) ได้เสนอว่า การระบุผู้มีส่วนได้เสียมีความสัมพันธ์ต่อการจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน และการศึกษาของ Hans Humi (1997) พบว่า วิธีการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในหลายระดับ ทั้งการมีส่วนร่วมในการวางแผนกิจกรรมร่วมกันด้วยการเจรจาต่อรองถือได้ว่าเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะเกิดการจัดการที่ดินอย่างยั่งยืนสามารถลดปัญหาต่าง ๆ เช่น ปัญหาความเสื่อมโทรมของดิน Morgan C. Mutok, Chris A. Shisanya & Lars Hein (2014) พบว่า การทำงานร่วมกันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีความสัมพันธ์และมีผลเชิงบวกในการจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีความสำคัญและมีความสัมพันธ์ต่อการจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน เนื่องจาก ผู้มีส่วนได้เสียเป็นบุคคลหรือกลุ่มคนที่จะสามารถขับเคลื่อนรูปแบบกิจกรรมต่าง ๆ ให้ประสบความสำเร็จได้

3. เครือข่ายสังคม Social Network

Christina Prell, Klaus Hubacek & Mark Reed (2009) เสนอว่า เครือข่ายทางสังคมประกอบด้วยบุคคลที่ซึ่งเชื่อมโยงกับบุคคลอื่นผ่านความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีเป้าหมายเดียวกัน นักวิชาการหลายท่านเครือข่ายทางสังคมได้มองข้ามคุณลักษณะของบุคคลเพื่อทำการตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และบุคคลเหล่านั้นมีสถานะอย่างไรในเครือข่ายนั้น และความสัมพันธ์มีเป็นโครงสร้างภายในรูปแบบเครือข่ายทั้งหมด ดังนั้นระบบเครือข่ายมีบทบาทสำคัญทั้งในการสร้างขีดความสามารถและเพิ่มประสิทธิภาพสำหรับการจัดการการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างยั่งยืน โดยพวกเขาเสนอระดับของเครือข่ายมีอยู่ 2 ระดับ คือ degree centrality และ betweenness centrality ซึ่ง degree centrality นั้นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเชื่อมโยงทางตรง ที่สามารถรับรู้การเคลื่อนไหวของเครือข่าย

ข่ายและสามารถนำผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอกเข้ามา
มาร่วมกัน ส่วน *betweenness centrality* ระดับของ
เครือข่ายที่มีบุคคลหรือกลุ่มบุคคลอื่น ๆ เข้ามาเป็น
ตัวเชื่อมโยง มีความสำคัญสำหรับการวางแผนการ
จัดการทรัพยากรในระยะยาว ส่วน Crona and
Bodin (2006) ให้ข้อสังเกตว่า เครือข่ายแบบรวม
ศูนย์เพื่อการวางแผนระยะยาวเพื่อการแก้ไขปัญหา
โดยเป้าหมายระยะยาวจำเป็นต้องมีโครงสร้างการ
กระจายอำนาจที่ถือเป็นหนึ่งในความสัมพันธ์ที่เป็น
ทั้งจุดแข็งและจุดอ่อนของผู้มีส่วนได้เสีย และเป็น
ประโยชน์สำหรับขั้นตอนการเริ่มต้นของการสร้าง
กลุ่มและการสนับสนุนการดำเนินการร่วมกัน
บุคคลที่อยู่ในเครือข่ายจะมีผลต่อวิธีการของข้อมูล
และการหมุนเวียนทรัพยากรโดยได้รับการแลกเปลี่ยน
กันภายในเครือข่าย และเสนอว่า บุคคลที่มีความ
แบ่งปันมีแนวโน้มที่จะมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน
มากกว่าบุคคลที่มีการแบ่งปันกันน้อย, ทศนคติร่วม
กัน, ให้ความรู้สึกที่ส่งเสริมและช่วยเหลือกันในเวลา
ที่จำเป็น, มีการสื่อสารกันแบบมีประสิทธิภาพตาม
ความซับซ้อนของข้อมูล และมีโอกาสมากขึ้นที่จะมี
ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน Granovetter (1973)
กล่าวไว้ว่า ความสัมพันธ์ในปัจจุบันแบ่งได้ออกเป็น
2 ความสัมพันธ์ *strong ties* กับ *weak ties* โดย
ความหมายของ *strong ties* คือความสัมพันธ์แบบ
แน่นแฟ้น เช่น พี่น้องในครอบครัว ระบุว่าเพื่อน
สนิท จะเป็นความสัมพันธ์ที่เราได้จำนวนน้อย
เป็นความสัมพันธ์ที่เราต้องติดต่อกันอยู่ตลอดเวลา
มีการติดต่อสื่อสารกันบ่อย ในขณะที่ ความสัมพันธ์
แบบ *weak ties* คือ ความสัมพันธ์แบบหลวม ๆ เป็น
ความสัมพันธ์ที่เรียกว่าความสัมพันธ์ชั่วคราวคิน
รู้จักแบบผิวเผิน ดังนั้นความสำคัญต่อเชื่อมโยงเป็น
ที่ประจักษ์ว่ากลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับกลุ่มที่ความ
สัมพันธ์ที่แน่นแฟ้น สามารถยกระดับการเรียนรู้
แบ่งปันทรัพยากร และแนะนำ ผลประโยชน์ของ
ความเชื่อมโยงที่แข็งแกร่ง อย่างไรก็ตามความ
ฟุ้งเฟ้อของข้อมูลที่นำไปสู่ความเชื่อมโยงของสิ่ง
เหล่านั้น หากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีการแบ่งปันความ

เชื่อมโยงที่แข็งแกร่งเป็นระยะเวลาานาน จึงมีแนว
โน้มที่จะมีข้อมูลข่าวสารและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับ
การบริหารจัดการทรัพยากรที่เหมือนกัน ในทาง
กลับกันข้อมูลข่าวสารที่หลากหลายแนวคิดใหม่ได้
ถูกแสดงผ่านความสัมพันธ์แบบหลวม ๆ

จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า เครือ
ข่ายหรือเครือข่ายทางสังคมนั้นมีความสัมพันธ์ต่อ
การจัดการที่ดินอย่างยั่งยืนเช่นเดียวกับการศึกษา
Christina Prell, Klaus Hubacek & Mark Reed
(2009) พบว่าผลกระทบที่เกิดขึ้นในการจัดการ
ทรัพยากรที่ส่วนใหญ่จะละเว้นเรื่องของความแตก
ต่างระหว่างระดับของเครือข่าย มีความสำคัญ
สำหรับการวางแผนการจัดการทรัพยากรในระยะ
ยาว ซึ่งเป็นการสร้างความหลากหลายและความคิด
ใหม่ของเครือข่าย การศึกษาของ Krackhardt
(1992) เพิ่มเติมว่า องค์ประกอบที่สำคัญของการ
สร้างเครือข่ายนั้นอยู่ที่ ตัวแทน (*broker*) ยิงใน
สถานการณ์ของความขัดแย้ง จะเห็นได้ว่า ความ
สำคัญของเครือข่ายทางสังคมเป็นตัวเชื่อมโยงผู้ม
มีส่วนได้ส่วนเสียอันได้แก่บุคคล หรือกลุ่มคน โดย
ผ่านการสร้างความสัมพันธ์ที่นำไปสู่การแบ่งปัน
ทรัพยากรให้แก่กัน เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการแก้
ปัญหา

4. เทคโนโลยีสารสนเทศ

ปัจจุบันเทคโนโลยีสารสนเทศมีบทบาทใน
ทุกสาขาวิชา เนื่องจากเทคโนโลยีสารสนเทศกลายเป็น
เครื่องมือที่สำคัญของการดำเนินงานต่าง ๆ ไม่
ว่าจะเรื่องการตัดสินใจเพื่อเลือกหาแนวทางที่มี
ปัญหาน้อยที่สุดหากการที่มีเทคโนโลยีสารสนเทศ
ที่สมบูรณ์ ทันสมัยและครบถ้วนช่วยให้เกิด
ประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น ดังนั้น
เทคโนโลยีสารสนเทศมีความสำคัญกับการจัดการ
ที่ดินอย่างยั่งยืน ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี
สามารถทำให้เกิดแนวคิดใหม่ๆ เช่น รูปแบบการ
ทำฟาร์ม รูปแบบของการจัดการลุ่มน้ำ เพื่อเป็นการ
อนุรักษ์และลดความเสื่อมโทรมของดิน สำนักงาน
พัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (2557)

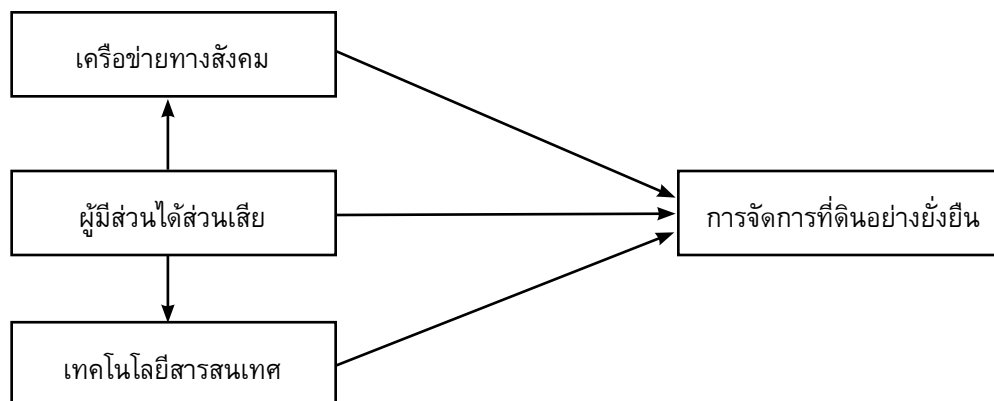
เสนอว่า องค์ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี เพื่อมาใช้ในการแก้ไขปัญหาของสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม นำไปสู่ความก้าวหน้าในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคมที่ดีขึ้น ทำให้แก้ปัญหาวิกฤติต่างๆ ที่เราเผชิญอยู่ในปัจจุบัน เช่น ปัญหาความยากจน ปัญหาความเสื่อมโทรมของระบบสิ่งแวดล้อมและภัยพิบัติต่างๆ รวมไปถึงความท้าทายในเรื่องการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ ดังนั้นเทคโนโลยีมีผลต่อการจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน ซึ่งพื้นฐานของการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างยั่งยืนการนำเทคโนโลยีใหม่ การยอมรับเทคโนโลยี บางประเทศที่มีความสำคัญเทคโนโลยีจากพื้นฐานของการวิจัยจะได้รับประโยชน์จากเทคโนโลยี ศักดิ์ชัย เอกอินทุมาศ และดร.รุ่งรัศมี บุญดาว (2557) พบว่าการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Information and Communication Technology : ICT) ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหาร (Management Information System : MIS) และใช้ระบบภูมิสารสนเทศ (Geographic Information System: GIS) มาใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการระบบที่ดิน ระบบสารสนเทศที่ดินดังกล่าวเป็นสิ่งจำเป็นในการกำหนดนโยบายการวางแผน สนับสนุนการบริหารจัดการระบบที่ดิน และในการบริหารจัดการระบบที่ดินเป็นการลดปัญหาความขัดแย้งของสังคม สร้างความยุติธรรม และความเสมอภาคในระบบที่ดิน โดยใช้สารสนเทศที่ดินที่ถูกต้อง สมบูรณ์ และทันสมัยในการวางแผนงานระบบที่ดินของรัฐ และยังก่อให้เกิดประโยชน์ต่อประเทศโดยรวมจากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า เทคโนโลยีสารสนเทศที่มีอิทธิพลต่อการจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน Masuki, K. F. G และคณะ (2010) พบว่า ความสัมพันธ์ของเทคโนโลยีสารสนเทศต่อการจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน กล่าวได้ว่า การมีข้อมูลที่เหมาะสมมีส่วนช่วยให้การจัดการผลผลิตการเกษตรเพิ่มขึ้น Andrew K Skidmore และคณะ (1997) พบว่า

ความสำเร็จของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการวางแผนการจัดการทรัพยากร การประเมินทรัพยากร และการสนับสนุนการตัดสินใจต่อการจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น เทคโนโลยีสารสนเทศมีถือได้ว่ามีความสัมพันธ์ต่อการจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน เนื่องจากเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือสำคัญ สามารถเอื้ออำนวยความสะดวกให้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจะนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน หากแต่การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหา วางแผน กำหนดนโยบายต่าง ๆ ซึ่งเทคโนโลยีสารสนเทศเหล่านั้นต้องมีความถูกต้อง สมบูรณ์ และทันสมัยการณ

สรุปผลการวิจัย

ผลของการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสร้างกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Model) เพื่อนำไปศึกษาต่อไปถึง รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ (The Casual Structure Relationship Model) พบว่า การจัดการที่ดินอย่างยั่งยืนต้องอาศัยความร่วมมือจากปัจจัยหลายปัจจัย อาทิ ปัจจัยผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) ปัจจัยเครือข่ายทางสังคม (Network) และปัจจัยเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information technology) ซึ่งสามารถแสดงรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ได้ดังรูปที่ 1

กรอบแนวคิดการวิจัยจากการศึกษาจะเป็นประโยชน์ต่อผู้วางนโยบายและหน่วยงานในภาครัฐ รวมทั้งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ที่จะทราบถึงความสัมพันธ์ในองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดความสำเร็จในการพัฒนาภาคเกษตรกรรมต่อไป

ภาพประกอบ 1 องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- ปิยาพร อรุณพงษ์. (2556). *นัยยะความมั่นคงทางอาหาร ในกระแสความเปราะบางของสังคมผู้ผลิต*. เอกสารประกอบเวทีสัมมนาวิชาการเรื่อง “คุณค่า ความหมาย ของชาวนาและชุมชนในยุคโลกาภิวัตน์” วันที่ 15 สิงหาคม 2556.
- วรรณา ประยุกต์วงศ์. (2544). *โครงการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ “ยุทธศาสตร์การวิจัยและพัฒนาเกษตรยั่งยืนภาคใต้”*. หาดใหญ่ : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. หน้า 6.
- นิรมล สุธรรมกิจ. (2551). *เอกสารประกอบคำสอน วิชา ศ.375 เศรษฐศาสตร์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เรื่อง ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ. (2557). *วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน*. ปทุมธานี : สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ. หน้า 99.
- ศักดิ์ชัย เอกอินทุมาศ และ รุ่งรัศมี บุญดาว. (2557). ความยั่งยืน ในการบริหารจัดการระบบที่ดิน ของกรมที่ดิน. *สมาคมนักวิจัย*. 19 (3), 74-85.
- Andriof, J. & Waddock, S.A. (2002). *Unfolding stakeholder engagement*. In J. Andriof et al. Eds.), *Unfolding Stakeholder Thinking: Theory, responsibility and engagement*. Sheffield, UK: Greenleaf Publishing, 19-42.
- Andrej Lange, Rosemarie Siebert & Tim Barkmann. (2015). Sustainability in Land Management: An Analysis of Stakeholder Perceptions in Rural Northern Germany. *Sustainability*. 7 (2015), 683-704.
- Andrew K Skidmore, Wietske Bijker, Karin Schmidt1 & Lalit Kumar. (1997). Use of remote sensing and GIS for sustainable land management. *ITC Journal*. 3(4), 302-315.
- Christina Prell Klaus Hubacek & Mark Reed. (2009). Stakeholder Analysis and Social Network Analysis in Natural Resource Management. *Society and Natural Resources*. 22, 501–518.

- Crona, B. and O. Bodin. (2006). What you know is who you know? Communication patterns among resource users as a prerequisite for comanagement. *Ecology and Society*. 11 (2). [online] URL: <http://www.ecologyandsociety.org/vol11/iss2/resp2/>
- Julian Dumanski. (1997). Criteria and indicators for land quality and sustainable land management. *ITC Journal*. 3(4), 216-222.
- Foyfa Shutidamrong. (2011). Less People, Less Troubles so Let the Stakeholders Make the Decisions: Stakeholder Analysis for Environmental and Natural Resources Management. *Songklanakarin: E-Journal of Social Sciences & Humanities*. 17 (5), 24-53.
- Freeman, R.E. (1984). *Strategic management: A stakeholder approach*. MA : Pitman. Grimble, R. and Chan, M. (1995). Stakeholder Analysis for Natural Resource Management in Developing Countries. *Natural Resources Forum*. 19, 113-124.
- Grimble, R. and Wellard, K. (1997). Stakeholder Methodologies in Natural Resource Management: A Review of Principles, Contexts, Experiences and opportunities. *Agricultural Systems*, 55, 173-193.
- Granovetter, M. 1973. The strength of weak ties. *Am. J. Sociol.* 78, 1360–1380.
- Gudrun Schwilch, Felicitas Bachmann, Sandra Valente, Celeste Coelho, Jorge Moreira, Abdellah Laouina, Miloud Chaker, Mohamed Aderghal, Patricia Santos and Mark S. Reed. (2012). A structured multi-stakeholder learning process for Sustainable Land Management. *Journal of Environmental Management*. 107 (2012), 52-63.
- Hans Hurni. (1997) : Concepts of sustainable land management. *ITC Journal*. 3(4), 210-215.
- Jurgen Kretschmann. (2013). Stakeholder orientated sustainable land management: The Ruhr Area as a role model for urban areas. *International Journal of Mining Science and Technology*. 23(), 659–663.
- Kurt Steiner, Karl Herweg & Julian Dumanski. (2000). Practical and cost-effective indicators and procedures for monitoring the impacts of rural development projects on land quality and sustainable land management. *Agriculture, Ecosystems & Environment*. 81 (2), 147–154.
- Masuki, K. F. G, Kamugisha, R, Mowo, J. G, Tanui, J, Tukahirwa, Ja. Mogoi, J. and Adera E. O. (2010). Role of mobile phones in improving communication and information delivery for agricultural development: Lessons from South Western Uganda.
- Meraman Mumtas & Chatupote Wichien. (2013). Stakeholder Analysis for Sustainable Land Management of Pak Phanang River Basin, Thailand. *Social and Behavioral Sciences (Procedia)*. 91, 10 October 2013, 349–356
- McCracken, J., and D. Narayan. (1998). *Participation and Social Assessment: Tools and techniques*. Social Policy Division, Environment Department. Washington, D.C. World Bank. สืบค้นวันที่ 24 กรกฎาคม 2558 <http://www.protectedareas.info/upload/document/participationtoolsandapproachs-worldbank.pdf>.

- Morgan C. Mutok ,Chris A. Shisanya & Lars Hein. (2014). Fostering technological transition to sustainable land management through stakeholder collaboration in the western highlands of Kenya. *Land Use Policy*. 41, 110–120.
- Ojo Sylvester Oluwadare, 2014. Taungya Farming -a Strategy for Sustainable Land Management and Agricultural Development in Nigeria. *Advances in Forestry Letters (AFL)*. 3, 16-22.
- Post, J. E., Lawrence, A. T., & Weber, J. (2002). *Business and society:Corporate strategy, public policy, ethics*. Boston, MA: McGraw-Hil.
- Peter Motavalli , et al. (2013). Global achievements in sustainable land management. *International Soil and Water Conservation Research*. 1 (1), 1-10.
- Pieri, C., Dumanski, J., Hamblin, A. and Young, A. (1995). *Land Quality Indicators*. World Bank Discussion Papers 315, The World Bank, Washington, D.C., USA, 63.
- Ralf Barkemeyer, et al. (2015). Corporate reporting on solutions to wicked problems: Sustainable land management in the mining sector. *Environmental Science & Policy*. 48 , 196-209.
- Roling, N. and Wagemakers, M. (1998). *Facilitating sustainable agriculture: participatory learning and adaptive management in times of environmental uncertainty*. Cambridge University Press: Cambridge, UK.
- Smyth, A.J. and Dumanski, J. (1993) . *FESLM: An international framework for evaluating sustainable land management*. World Soil Resources Report 73. FAO, Rome, 74.
- The World Bank. (2006). *Sustainable Land Management. Challenges, Opportunities, and Trade-offs*. Washington, DC, 2.
- Yanna Zhao and Xiuqing Xing. (2013). Sustainable Development Strategy of land Resources in Hebei Province. *International Conference on Education Technology and Information System (ICETIS 2013)*, 747-750.

บทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารจัดการความขัดแย้งในชุมชน

Role of Buddhist Monks in Managing Conflicts in Community

พระมหาจำเริญ คำสุข¹, จันทน์ อติวัฒนสิทธิ์², สะอาด บรรณเจตฤทธิ³, บุญเรือง ศรีเหรียญ⁴
Phamahajumnerar Kumsuk¹, Jumnong Adivattanasit², Sa-ard Banchirdrit³,
Boonrueng Sriharun⁴

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีจุดประสงค์เพื่อ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อการศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อชุมชน 2) เพื่อการศึกษาลักษณะความขัดแย้งในชุมชน และ 3) เพื่อการศึกษาแนวทางของพระสงฆ์ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในชุมชน การวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างคือ พระสงฆ์และประชาชน ในจังหวัดพิจิตร ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 481 คนโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารเนื้อหา (Content Analysis) ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ (Interview) ใช้วิธีการวิเคราะห์อุปนัย (Analytic Induction) ผลการวิจัยพบว่า 1) บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อชุมชนในพื้นที่จังหวัดพิจิตรโดยรวมมีบทบาทและมีความสำคัญอย่างยิ่งกับชุมชนในการเป็นศูนย์รวมจิตใจเป็นศูนย์กลางการมีส่วนร่วมของชุมชน 2) ลักษณะความขัดแย้งในชุมชนในพื้นที่จังหวัดพิจิตรกลายเป็นข้อพิพาทและเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยในชุมชนโดยรวมเกิดจากด้านทรัพยากรปัญหาหนี้สินส่วนบุคคลปัญหาความผิดเกี่ยวกับการละเมิดทางเพศโดยสามารถวิเคราะห์ข้อมูลโดยรวมของพระสงฆ์ที่มีลักษณะความขัดแย้งในชุมชน 3) แนวทางของพระสงฆ์ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในชุมชนของพระสงฆ์มีการรับแจ้งเหตุเมื่อเกิดกรณีความขัดแย้งขึ้นในชุมชนการนัดหมายการเจรจาไกล่เกลี่ยศึกษาข้อมูลสาเหตุและผลกระทบที่เกิดจากความขัดแย้งหลังจากได้รับแจ้งเหตุแล้วผู้นำการเจรจาจะแจ้งข้อตกลงร่วมกันในการเปิดการเจรจาจะมีผู้เข้าร่วมในการเจรจาไกล่เกลี่ยการเจรจาไกล่เกลี่ยและหาข้อยุติของความขัดแย้ง

คำสำคัญ: บทบาทของพระสงฆ์, การบริหารจัดการ, ความขัดแย้ง

¹ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์ tel. 0819333132 E-mail jum58@hotmail.com

^{2,3} อาจารย์, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์

⁴ อาจารย์, คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์ tel. 081-8485194. E-mail boonrueng@vru.ac.th

¹ Ph.D Student, Public Administration President of Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage tel. 0819333132 E-mail jum58@hotmail.com

^{2,3} Lecture, Public Administration President, Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage

⁴ Lecture, Faculty of Science and Technology, Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage tel. 081-8485194. E-mail boonrueng@vru.ac.th

Abstract

This research meant to : 1) to study the role of Buddhist Monks in community 2) to study the nature of conflict in community and 3) to study Buddhist Monks in resolving conflicts in the community. The research methods include qualitative research. The samples from Buddhist Monks and residents in Phichit province. The sample size of 481 people by means of content analysis data obtained from the Interview analysis Induction. results showed that: 1) the role of Buddhist Monks in communities in Phichit province overall role and importance to the community in the heart and soul and are central part of the community. The overall analysis of the role of Buddhist Monks community. 2) the nature of conflict in the community in Phichit province a dispute mediation process and into the community by combining the resources of personal debt problems guilt regarding sexual abuse. The data were analyzed by a conflict of Buddhist Monks in the community. 3) representations of Buddhist Monks in resolving conflicts in the community of Buddhist Monks has received notification in the event of conflict in the community. Dating negotiation study the causes and consequences of the conflict after being notified. Negotiations will lead to an agreement which will open a dialogue with the participants in the negotiation and settlement of the conflict.

Keywords : Role of Buddhist Monks, Management, The conflict

บทนำ

นับแต่อดีตจนถึงปัจจุบันศาสนามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์สำหรับประเทศไทยถือว่าศาสนาเป็นสถาบันหลักของชาติหนึ่งในสามสถาบันหลักอันได้แก่ ชาติศาสนาและพระมหากษัตริย์ จึงถือได้ว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ ฉะนั้นพระพุทธศาสนาจึงมีความเกี่ยวพันกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมจารีตประเพณี และการขัดเกลาทางสังคม ประชาชนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาและมีความหลากหลายในธรรมเนียมปฏิบัติและความเชื่อความเข้าใจทางศาสนาที่แตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น ทั้งข้อวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์และพระเณรในท้องถิ่นพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ จึงมีพระราชโองบายที่จะทำให้พระพุทธศาสนาเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับพระสงฆ์มี

ข้อวัตรปฏิบัติตรงตาม พระวินัยทั้งราชอาณาจักร หากพระสงฆ์ยังประพฤติและปฏิบัติไปคนละแบบ สอนไปคนละทางพระพุทธศาสนา ก็ไม่สามารถเป็นศาสนาหนึ่งเดียวทั่วประเทศได้ (ไพรินทร์ กะทิพรราช. 2547) คณะสงฆ์จะต้องอยู่ภายใต้องค์กรบริหารองค์กรเดียวกันทั้งราชอาณาจักรก่อนหน้านั้นมีพระมหากษัตริย์ทรงกำกับดูแลกิจการคณะสงฆ์แต่ก็มีได้มีองค์กรใดองค์กรหนึ่งที่มีอำนาจดูแลพระสงฆ์ทั่วประเทศแม้จะมีตำแหน่งพระสังฆราชหรือพระสังฆราชามาแต่ ครั้งกรุงสุโขทัยพระสังฆราชก็ไม่มีอำนาจปกครองคณะสงฆ์ทั้งประเทศจะดูแลพระสงฆ์เป็นเมืองๆ เท่านั้นจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ จึงมีการแต่งตั้งพระสังฆราชเป็นประมุขสงฆ์โดยเพิ่มคำว่า สกลสังฆปริณายกในราชทินนามแสดงถึงความเป็นประมุขของสงฆ์ทั้งหมดแม้กระนั้นพระสังฆราชสกลสังฆปริณายกในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ก็หาได้มีอำนาจปกครอง

พระสงฆ์อย่างแท้จริงไม่เป็นเพียงสมณศักดิ์ที่ตั้งขึ้น เพื่อแสดงความยกย่องเชิดชูแก่พระภิกษุที่มีข้อวัตรปฏิบัติดีงามที่สมควรเป็นแบบอย่างแก่พระสงฆ์ทั่วทั้งสังฆมณฑลมากกว่าถึงแม้ว่าประเทศไทยจะมีทำเนียบการปกครองคณะสงฆ์มาแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาแต่ในทางปฏิบัติต้องครครณะสงฆ์ก็มีอยู่แต่เพียงในทำเนียบเท่านั้น (พระไพศาล วิสาโล, 2546:45-48) ด้วยเหตุนี้พระสงฆ์ในท้องถิ่นต่าง ๆ จึงเป็นตัวของตัวเองในแง่ที่เป็นอิสระจากส่วนกลาง โดยกลมกลืนเข้ากับชุมชนมากกว่าแต่ทั้งนี้ก็ไม่ได้หมายความว่าแต่ละวัดจะอยู่อย่างเอกเทศ หากมีการรวมกันเป็นเครือข่ายการดูแลของพระผู้ใหญ่ที่มีฐานะเป็นอุปชฌาย์ทำหน้าที่ให้การอุปสมบทแก่กุลบุตรทำให้เกิดสายสัมพันธ์แบบอาจารย์กับศิษย์ส่วนใหญ่ในภาคกลางจะมีเครือข่ายวัดใหญ่ในเมืองแวดล้อมด้วยวัดเล็กๆ ตามหัวเมืองเจ้าอาวาสที่เป็นศูนย์กลางเครือข่ายทำหน้าที่ระงับข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นตามวัดในเครือข่าย (พระไพศาล วิสาโล, 2546 : 48) ทำให้สภาพการปกครองคณะสงฆ์มีความสับสนจึงมีการปฏิรูปการปกครองคณะสงฆ์ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ดังนั้นความขัดแย้งเป็นกระบวนการที่เกิดจากความพยายามของฝ่ายหนึ่ง ที่ไปขัดขวางความพยายามของอีกฝ่ายหนึ่ง ไม่ให้ฝ่ายตรงข้ามบรรลุเป้าหมาย ได้รับความก้าวหน้าหรือผลประโยชน์ตามที่ต้องการ ด้วยวิธีการใดวิธีหนึ่ง ความแตกต่างกันทั้งในด้านค่านิยม วัฒนธรรม เป้าหมาย วิธีการทำงาน นำไปสู่การคิด ความรู้สึก การกระทำต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดแตกต่างกัน ไม่ยอมให้กัน เกิดเป็นความขัดแย้งขึ้น โดยทั่วไปความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในหน่วยงาน มักจะเป็นความขัดแย้งระหว่างบุคคล ซึ่งจะนำไปสู่ทั้งผลดีและผลเสียในหน่วยงาน การศึกษาหรือเรียนรู้ถึงสาเหตุการเกิดความขัดแย้งเป็นกระบวนการหนึ่งในการบริหารความขัดแย้ง (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิตฺยบุนยากร). 2547) เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความขัดแย้งในระดับที่เป็นอันตรายต่อหน่วยงาน และทำให้ผู้บริหารสามารถ

จัดระเบียบความขัดแย้งให้เหมาะสมได้ ความขัดแย้งในการทำงานเป็นปรากฏการณ์ปกติที่เกิดขึ้นได้ในทุกๆ ที่และทุกๆ เวลา ความขัดแย้งเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นเป็นตอนๆ (อุษามาต รัชยาแก้ว. 2538) ในแต่ละตอนจะมีเหตุการณ์เกิดขึ้นตามลำดับ ตัวอย่างเช่นความขัดแย้งที่เกิดจาก “ความคับข้องใจ” ของฝ่ายหนึ่งที่ถูกอีกฝ่ายหนึ่งกระทำการกระทำที่ก่อให้เกิดความคับข้องใจดังกล่าว เช่นไม่เห็นด้วย ไม่ช่วยเหลือ ถูกดู เอะเปรียบ ให้ร้าย เสียดสีด่าทอ ฯลฯ ดังนั้น ต่างฝ่ายจึงต่างพยายามหาหลักฐานหรือเหตุผลเพื่อมาสนับสนุนความถูกต้องของตนเอง และหาทางออกด้วยวิธีการเอาแพ้เอาชนะมากกว่าอย่างอื่น จึงเกิดเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหารูปแบบต่างๆ เช่น การเอาชนะต่อตรงร่วมมือ หลีกเลียง ผ่อนปรนเข้าหากัน เป็นต้น โบราณกล่าวไว้ว่า มากคนก็มากความ แถมบางคนยังไม่ได้ความอีกต่างหาก ไม่ว่าหน่วยงานของเราจะมีคนเป็นแสนหรือมีแค่สองคน เราก็ต้องทำให้คนเหล่านั้นทำงานเข้ากันได้ คงไม่มีใครในโลกนี้ไม่เคยขัดแย้งกับคนอื่น ทุกวันนี้ปัญหาความขัดแย้งที่พบในหน่วยงานต่างๆ มีเป็นจำนวนมาก ทั้งที่เห็นได้จากพฤติกรรมที่แสดงออกอย่างชัดเจน หรือซ่อนเร้นอยู่ในใจของพนักงาน แต่ร้อนรุ่มอยู่ตลอดเวลา สิ่งนี้นับรบกวนสุขภาพจิตของพนักงานและสร้างความตึงเครียดให้แก่หน่วยงาน ไม่ว่าความขัดแย้งนั้นจะอยู่ในรูปแบบใดหากยังคงอยู่ในองค์กรโดยไม่ได้รับการบริหารจัดการ นั้นย่อมหมายความว่า หน่วยงานของเรากำลังสูญเสียบางสิ่งบางอย่าง หรือความสามารถในการแข่งขันของเรากำลังลดลง เนื่องจากพนักงานของเรายังคงต้องทำงานร่วมกันต่อไปท่ามกลางความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องที่ “คน” มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งสิ้น (ภัทรพรสิริกาญจนา. 2536)

ซึ่งความขัดแย้งในพื้นที่จังหวัดพิจิตรมีประเด็นความขัดแย้งทางการเมืองสภาพปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองในสังคมของพื้นที่กำลังเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องและยังมีแนวโน้มที่อาจจะนำ

ไปสู่การใช้ความรุนแรงต่อกันระหว่างฝ่ายที่มีความเห็นที่แตกต่างกันเพราะสถานการณ์ของปัญหาในระบบการเมืองท้องถิ่นที่เห็นภาคประชาชนยังมีพฤติกรรมทางการเมืองที่ขัดแย้งกับเจตนารมณ์ของประชาธิปไตยภาคประชาชนอย่างสิ้นเชิงแม้ว่าในปัจจุบันการเมืองท้องถิ่นจะมีรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนมากขึ้น แต่การก้าวเข้าสู่อำนาจทางการเมืองท้องถิ่นยังเต็มไปด้วยเรื่องทุจริตทางการเมืองประเด็นความขัดแย้งในนโยบายสาธารณะซึ่งเป็นความขัดแย้งระหว่างรัฐกับชุมชนจากการรวบรวมและสังเคราะห์ประสบการณ์กรณีความขัดแย้งสาธารณะในสังคมพื้นที่ของผู้วิจัยทำให้เห็นภาพเบื้องต้นลักษณะและแนวโน้มของปัญหาความขัดแย้งว่ามีศูนย์รวมอยู่ที่ประเด็นทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม และพบว่าส่วนใหญ่เป็นความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนในกรณีโครงการพัฒนาหรือนโยบายสาธารณะประเด็นปัญหาการแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติซึ่งมีความขัดแย้งระหว่างรัฐกับชุมชนและชุมชนกับชุมชนยุคสมัยที่ท่ามกลางทรัพยากรที่มีจำกัดแต่ในขณะที่ประชากรก็เพิ่มจำนวนเป็นทวีคูณย่อมนำมาซึ่งปัญหาความขัดแย้งในเรื่องทรัพยากรอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้จากการศึกษาย้อนหลังชี้ให้เห็นว่าการประท้วงปัญหาที่ดินน้ำและป่าได้มีมากขึ้นตามการพัฒนาสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนไปทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัดและน้อยลงแต่ความต้องการทรัพยากรกลับเพิ่มมากขึ้นประเด็นปัญหาความขัดแย้งและความรุนแรงในครอบครัว ปัญหาการหย่าร้างเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นอยู่แล้วในสังคมในพื้นที่ในปัจจุบันและพบว่าอัตราการหย่าร้างมีแนวโน้มที่จะสูงขึ้นได้ส่งผลกระทบต่อการเกิดปัญหาสังคมอื่นๆเพราะเป็นการทำให้สถาบันครอบครัวซึ่งเป็นสถาบันแรกของสังคมที่ต้องล่มสลายลงประเด็นปัญหาการได้รับความไม่เป็นธรรม ในปัจจุบันพบว่า การร้องเรียน ฟ้องร้อง อันเกิดจากการปฏิบัติไม่เป็นธรรม การถูกข่มขู่รังแกจากเจ้าหน้าที่ของรัฐสาเหตุเนื่องจากความรู้สึกถึงความไม่ยุติธรรม

นอกจากนี้ยังมีเรื่องการร้องเรียนของผู้รับบริการสุขภาพ ที่มีผู้ร้องเรียนเกี่ยวกับการรับบริการตามโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ที่เป็นกรณีที่ยังหาข้อยุติไม่ได้

จากประเด็นปัญหาความขัดแย้งในสังคมในพื้นที่จังหวัดที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่าในแต่ละปัญหานั้นจะมีลักษณะเฉพาะตัวของความขัดแย้งนั้นๆซึ่งเนื้อหาสาระของการแบ่งประเภทของความขัดแย้งออกไปในแต่ละประเภทนั้นจะช่วยให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในประเด็นปัญหาความขัดแย้งนั้นว่ามีองค์ประกอบอะไรบ้างที่จะได้นำไปสู่การกำหนดประเด็นปัญหาได้ตรงประเด็นที่สุดและนำไปสู่แนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมแต่อย่างไรก็ตามในปัญหาความขัดแย้งเรื่องใดก็ตามก็อาจจะประกอบด้วยความขัดแย้งในหลายประเภทผสมผสานกันอยู่ในเรื่องเดียวกันก็เป็นได้

การพัฒนาประเทศมุ่งเน้นการพัฒนาความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ ทำให้สังคมไทยเปลี่ยนเป็นสังคมเมือง ความสัมพันธ์และการพึ่งพาอาศัยกันของคนในชุมชนในสังคมเปลี่ยนไปเป็นต่างคนต่างอยู่เป็นสังคมบริโภคนิยมความเสื่อมถอยทางศีลธรรมจริยธรรมมีมากขึ้น และขาดศรัทธาในพระพุทธรศาสนา วิธีชีวิตของคนไทยเริ่มห่างไกลจากวัดมากขึ้นทุกที่เป็นปัญหาสังคมมากขึ้นเรื่อยๆ ปัญหาที่เกิดขึ้นกับพระพุทธรศาสนาที่สังเกตได้จากปรากฏการณ์ทางสังคมไทยหลายประการ เช่น ผู้เข้าวัดส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ส่วนวัยรุ่นหนุ่มสาวไม่นิยมเข้าวัด อันเนื่องมาจากสาเหตุคือ พระภิกษุบางส่วนกระทำผิดหลักคำสอนของพระพุทธรศาสนาและปฏิบัติตนไม่ก่อให้เกิดศรัทธาต่อประชาชน (โสตสูตตานันท์, 2553)

ผู้วิจัยจึงสนใจทำการศึกษาในประเด็นของบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการความขัดแย้งในชุมชน ทั้งนี้เพื่อเป็นการเสริมสร้างแนวทางการสร้างต้นแบบบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการความขัดแย้งในชุมชนเนื่องจากพระสังฆาธิการเป็นผู้ใกล้ชิดประชาชนโดย

เฉพาะพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับความเลื่อมใสศรัทธาของประชาชน จะมีส่วนช่วยยกระดับของชุมชนให้เป็นชุมชนเข้มแข็ง มีภูมิคุ้มกันต่อสิ่งต่าง ๆ ที่เข้ามาเป็นภัยต่อชุมชน ซึ่งอย่างที่เรารู้หรือทราบเป็นนัย ๆ แล้วว่าสิ่งใดก็ตามที่มีคนเข้ามาเกี่ยวข้องกับ การแก้ไขแทบจะไม่มีสูตรสำเร็จตายตัว และไม่มีวิธีใดที่ดีที่สุดเพียงวิธีเดียวที่สามารถใช้ได้กับทุกสถานการณ์ แต่แนวคิด หลักคิดและความเข้าใจในปัญหา ความเข้าใจในสภาพแวดล้อมของปัญหา รวมทั้งความเข้าใจผู้อื่น ความมีใจกว้างและเปิดใจยอมรับฟัง จะช่วยให้การวิเคราะห์และตัดสินใจแก้ไขปัญหานั้นไปอย่างรวดเร็ว ลงตัวและเกิดความร่วมมือในที่สุด ดังนั้นทุกครั้งที่เราจะต้องตัดสินใจเพื่อแก้ไขความขัดแย้ง ทุกคนต้องตั้งความหวังไว้เสมอว่าเมื่อความขัดแย้งสิ้นสุด สังคมและชุมชนจะเข้มแข็ง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อการศึกษาบทบาทของพระสังฆาธิการที่มีต่อชุมชน
2. เพื่อการศึกษาลักษณะความขัดแย้งในชุมชน
3. เพื่อการศึกษาแนวทางของพระสังฆาธิการในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในชุมชน

สมมติฐานของการวิจัย

1. เพื่อทราบถึงบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการความขัดแย้งในชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ในเขตอำเภอตงเจริญ
2. พระสังฆาธิการมีบทบาทในการบริหารความขัดแย้งในชุมชนอยู่ในระดับสูง

วิธีการวิจัย

วิจัยใช้วิธีการเลือกประชากรและกลุ่มตัวอย่างได้แก่ พระสงฆ์และประชาชนที่อาศัยอยู่ในจังหวัดพิจิตร ประกอบด้วย

- 1) สงฆ์ จำนวน 201 รูป/คน จากตำบลละ 2 หมู่บ้าน ซึ่งแบ่งเป็น 5 ตำบล โดยจะศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ตำบลวังจี้วใต้ ตำบลวังจี้ว ตำบลห้วยร่วม ตำบลห้วยพุก และสำนักขุนเณร
- 2) ประชาชนในจังหวัดพิจิตร 12 อำเภอ โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบสอบถามประชาชนที่อยู่ในจังหวัดพิจิตร โดยผู้วิจัยได้สุ่มเลือกกลุ่มเป้าหมายแยกออกตามอำเภอ นั้นๆ การคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ออกแบบสอบถาม โดยอ้างถึง: สูตรของ Yamane (Taro Yamane, 1967) จึงได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน ดังนั้นผู้วิจัยจึงคำนวณตามสัดส่วนที่เหมาะสมโดยการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิตามสัดส่วน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์ เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างชนิดปลายเปิดจำนวน 1 ฉบับ คือ เพื่อการศึกษา ลักษณะความขัดแย้งในชุมชน เพื่อการศึกษาว่าพระสังฆาธิการมีบทบาทและกิจกรรมในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในชุมชน เพื่อการศึกษารายละเอียดของพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการความขัดแย้งในชุมชนโดยดำเนินการวิจัยคือ กำหนดประเด็นหลักในการสัมภาษณ์ตามกรอบแนวคิดในการวิจัยระบุงการข้อมูลที่ต้องการของแต่ละประเด็นจัดทำร่างแบบสัมภาษณ์และรายการข้อคำถามแต่ละประเด็นตรวจสอบคุณภาพของแบบสัมภาษณ์โดยอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์พิจารณาตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาและการใช้ภาษาจากนั้นปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์นำแบบสัมภาษณ์ไปทดลองสัมภาษณ์บุคคลที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน

30 คนโดยวิธีอาสาสมัครเพื่อตรวจสอบความชัดเจนและความครอบคลุมของคำถามในแบบสัมภาษณ์ โดยพิจารณาความเข้าใจต่อข้อคำถามว่าเข้าใจตรงกันหรือไม่และได้คำตอบตามที่ต้องการหรือไม่แก้ไขและปรับปรุงให้เป็นแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์แล้วจึงนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลจริง

ขั้นตอนการสัมภาษณ์ ได้แก่ ก่อนการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะสนทนาล้างความคุ้นเคยกับผู้ให้สัมภาษณ์ แจ้งวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ อธิบายเหตุผลและขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียง ในขณะที่สัมภาษณ์ ขออนุญาตใช้กล้องถ่ายรูปเพื่อใช้อ้างอิงในการสัมภาษณ์ รวมทั้งแจ้งให้ทราบว่ามีข้อมูลต่าง ๆ ที่บันทึกเสียงไว้ผู้วิจัยจะเก็บไว้เป็นความลับ หากผู้ให้สัมภาษณ์ไม่ประสงค์ที่จะให้บันทึกเสียงในช่วงใด ผู้วิจัยก็จะไม่บันทึกเสียงเลย

การสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อศึกษา เพื่อการศึกษา บทบาทของพระสังฆาธิการกับชุมชน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงคุณภาพเมื่อรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแล้วนำมาสู่กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ตามองค์ประกอบหลักๆ 3 ประการ 1) การจัดระเบียบข้อมูล ซึ่งเป็นกระบวนการจัดการด้วยกรรมวิธีต่างๆ เพื่อให้ข้อมูลเป็นระเบียบทั้งในทางการและในเนื้อหาพร้อมที่จะแสดง และนำเสนออย่างเป็นระบบได้ 2) การแสดงข้อมูล เป็นกระบวนการนำเสนอข้อมูลส่วนใหญ่อยู่ในรูปของการพรรณนา อันเป็นผลมาจากการเชื่อมโดยข้อมูลที่จัดระเบียบแล้วเข้าด้วยกันตามกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิเคราะห์ เพื่อบอกสิ่งที่ศึกษาความหมายที่ข้อมูลซึ่งได้ถูกจัดระเบียบไว้ดีแล้วออกมา 3) การหาข้อสรุป การตีความ และการตรวจสอบความถูกต้องตรงประเด็นของผลการวิจัยเป็นกระบวนการหาข้อสรุปและตีความหมายของผลหรือ ข้อค้นพบที่ได้จากการแสดงข้อมูล รวมถึงการตรวจสอบว่าข้อสรุป/ความหมายที่ใช้ นั้นมีความถูกต้องตรงประเด็นและน่าเชื่อถือเพียงใด

ผลการวิจัย

1) บทบาทของพระสังฆาธิการที่มีต่อชุมชน การเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาในชุมชนในการพัฒนาความเป็นอยู่ของชาวบ้านช่วยเหลือให้ชาวบ้านมีอยู่มีกินไม่ต้องลำบากไปซื้อเขากินไม่ต้องไปขอใครกินนั้นเป็นบทบาทที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งทางทัศนคติทางสังคมขึ้นมาเพราะมีทั้งผู้เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยแต่บางคนก็วางตัวเป็นตัวกลางปัญหานี้ทำให้พระสงฆ์ในประเทศไทยเกิดความสับสน แต่พระสงฆ์นักพัฒนาท่านจะไม่ใส่ใจและจะไม่ให้ความสำคัญเรื่องนี้สัก เพราะเห็นวาทกรรมนี้ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยเนื่องจากผู้กระทำไม่ให้เกิดนาประจบศฤงคารและไม่ได้เพื่อหวังลาภยศและไม่ได้ลดตัวให้เขาใช้แต่เป็นสังเคราะห์ชาวบ้านให้เขาพันทุกข์เป็นการกระทำตามหลักการและอุดมการณ์พุทธศาสนาที่ว่า “ภิกษุทั้งหลายเธอทั้งหลายจงเที่ยวไปเพื่อประโยชน์ เพื่อสุขเพื่ออนุเคราะห์แก่ชาวโลก” และเป็นการทำเพื่อแสดงออกซึ่งความมีกตัญญูต่เวทิตาธรรมซึ่งการนำหลักพุทธธรรมมาสู่กระบวนการพัฒนาชุมชนการปลูกฝังธรรมะในจิตใจการปรับตัวและการปรับบทบาทการธรรมรงค์และแนะนำสั่งสอนชุมชนด้วยการพัฒนาจิตใจให้ลดละเลิกอบายมุขส่งเสริมให้ชุมชนทำกิจกรรมร่วมกันผลที่เกิดขึ้นกับการวางพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนของพระสงฆ์การสอนโดยไม่สอนเป็นอีกวิธีหนึ่งที่ทำให้ชาวบ้านรู้และเข้าใจด้วยตนเองโดยสอนชาวบ้านโดยไม่ต้องใช้คำพูดให้ชาวบ้านรู้ความผิดที่ตนเองได้ทำ

2. ฝ่ายสงฆ์มีระดับความเข้าใจบทบาทของลักษณะความขัดแย้งในชุมชน จากลักษณะของความขัดแย้งจะเรียกว่าเป็นความขัดแย้งระหว่างบุคคลซึ่งนอกจากจะเกิดระหว่างบุคคลหรือกลุ่มหรือฝ่ายแล้ว ยังเกิดขึ้นในตัวบุคคลด้วยจึงพบสาเหตุเกิดความขัดแย้งระหว่างบุคคลหรือระหว่างกลุ่มเกิดขึ้นได้จากสาเหตุหรือแหล่งต่างๆ ผลกระทบที่เกิดจากความขัดแย้ง และแนวทางในการแก้

ปัญหาหรือลดความขัดแย้งสาเหตุหรือที่มาของความขัดแย้งคือ ความไม่เข้าใจกันความสัมพันธ์ที่เพิกเฉยและไม่เกื้อกูลกัน ความล้มเหลวของการสื่อสารความหมายอย่างเปิดเผยและชื่อตรงบรรยายภาคของการไม่ไว้ใจซึ่งกันและกัน ความกดดัน และการแข่งขันกันรับรู้ของบุคคลที่อยู่ในสภาวะการณ์ของความขัดแย้งที่มีผลต่อบุคคลอื่น การแข่งขันเพื่อให้ได้มาซึ่งรางวัลที่มีอยู่จำกัด ไม่ว่าจะเป็นสิ่งตอบแทนอื่น ๆ ของใคร่ปรารถนาส่วนบุคคล ความขัดแย้งอาจเกิดจากบุคลิกภาพส่วนบุคคลปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ที่ไม่ดีของคนในชุมชนแต่เดิมถูกสลายไปได้เพียงเพราะการใช้หลักศาสนาเป็นเครื่องมือเยียวยา สร้างความเข้าใจสร้างความปรองดอง แต่ในปัจจุบันความขัดแย้งที่เกิดขึ้นมักถูกยกระดับไปสู่กระบวนการยุติธรรมกระแสหลักที่ต้องการเอาชนะกันให้ได้ ในสภาพลักษณะความขัดแย้งในชุมชนเป็นปัญหาของบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการความขัดแย้งในชุมชนในความขัดแย้งที่กลายเป็นข้อพิพาทและเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยในชุมชน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย เป็นความขัดแย้งที่เกิดจากปัญหาด้านทรัพยากร ปัญหานี้สินส่วนบุคคล ปัญหาความผิดเกี่ยวกับการละเมิดทางเพศ ปัญหาการลักขโมย ปัญหาการทะเลาะวิวาท และระดับความเข้าใจในลักษณะความขัดแย้งในชุมชน ผลกระทบที่เกิดจากความขัดแย้งความขัดแย้งเป็นสิ่งที่ดีหรือไม่ดีขึ้นอยู่กับแนวคิดและความเชื่อของแต่ละบุคคล บางคนมองความขัดแย้งเป็นสิ่งไม่ดีเป็นของคู่กับความรุนแรง สำหรับกลุ่มบุคคลบางกลุ่มในปัจจุบันนี้มีแนวความคิดว่าความขัดแย้งเป็นสิ่งปกติที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติความขัดแย้งบางอย่างเป็นสิ่งที่ดีเพราะช่วยกระตุ้นให้คนพยายามแก้ปัญหาโดยเปลี่ยนความขัดแย้งให้มีประโยชน์และสร้างสรรค์ในกรณีที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรงระหว่างสมาชิกในกลุ่มที่มีความขัดแย้งกันอาจจะก่อให้เกิดการบาดเจ็บหรือถึงขั้นเสียชีวิตรวมไปถึงบุคคลอื่นอาจได้รับความเดือดร้อนจากการกระทำ

นั้นๆซึ่งไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับปัญหาความขัดแย้งของกลุ่มนี้แต่อย่างใดจากปัญหาความขัดแย้งระหว่างกลุ่มอาจจะขยายวงกว้างกลายเป็นความขัดแย้งของคนกลุ่มใหญ่จนกระทั่งกลายเป็นปัญหาของสังคมซึ่งปัญหาความรุนแรงดังกล่าวจะมีผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาเล่าเรียนของเยาวชนกลุ่มนี้ตามไปด้วยเกิดภาพพจน์ทางด้านลบของสมาชิกในกลุ่มและของสถาบันทางการศึกษาที่กลุ่มสังกัดอยู่รวมถึงความวิตกกังวล ความกลัวของประชาชนในสังคมที่มีต่อกลุ่มเหล่านี้

3. ในแนวทางของพระสังฆาธิการในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในชุมชน พบว่า

- 1) บทบาทของพระสังฆาธิการสามารถใช้เป็นแนวทางในการจัดการความขัดแย้งกับชุมชนอื่น ๆ
- 2) บทบาทของพระสังฆาธิการมีการให้ความรู้และเสริมสร้างประสบการณ์ให้แก่ผู้นำชุมชนด้านการเจรจาไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอย่างต่อเนื่องมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเครือข่ายยุติธรรมชุมชนและองค์กรภาครัฐควรมีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการ
- 3) พระสังฆาธิการมีการจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมชุมชนให้กับชาวบ้านอย่างต่อเนื่อง
- 4) พระสังฆาธิการมีการประสานงานความร่วมมือในการทำงานของคณะกรรมการหมู่บ้านกับตำบลอำเภอหรือหน่วยงาน องค์กรเอกชนอื่น ๆ
- 5) พระสังฆาธิการมีการติดตามประเมินผลว่าชุมชนนั้นมีการมีความขัดแย้งที่เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยเท่าใดและสำเร็จไปแล้วเท่าใดไม่สำเร็จเท่าใดเพราะเหตุใดดังนั้นพระสังฆาธิการมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในชุมชนหรือองค์กร เพราะว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งสันติ มุ่งส่งเสริมให้ผู้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสันติเอื้อเพื่อประโยชน์และความสุขให้แก่กันและกันต้องการให้มนุษย์เดินตามทางสายกลางไม่ตั้งหรือหย่อนเกินไป มุ่งให้สังคมมีความสงบสุขตั้งแต่ระดับโลกิยะ โดยวางหลักศีล 5 เป็นทางดำเนินสายกลางของสังคม เคารพกติกาของสังคม ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน และในชั้นโลกุตตระ บำเพ็ญตนไปสู่

ความสงบสุขที่ไม่มีกิเลสเป็นบรมสุข และมีวิธีป้องกันความขัดแย้งและแก้ไขความขัดแย้งเรียกว่าการสร้างความปลอดภัยตามหลักปธาน 4 ซึ่งพระสังฆาธิการมีส่วนเกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหาตั้งแต่ต้น

วิจารณ์และสรุปผล

1. บทบาทของพระสังฆาธิการที่มีต่อชุมชน ซึ่งบทบาทของพระสังฆาธิการเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาในชุมชนในการพัฒนาความเป็นอยู่ของชาวบ้าน ช่วยเหลือให้ชาวบ้านมีอยู่มีกินไม่ต้องลำบากไปซื้อเขากิน ไม่ต้องไปขอใครกินนั้นเป็นบทบาทที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งทางทัศนคติทางสังคมขึ้นมาเพราะมีทั้งผู้เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย แต่บางคนก็วางตัวเป็นตัวกลาง ปัญหานี้ทำให้พระสงฆ์ในประเทศไทยเกิดความสับสน แต่พระสงฆ์นักพัฒนาท่านจะไม่ใส่ใจและไม่ให้ความสำคัญเรื่องนี้นักเพราะเห็นว่ากรณีนี้ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยเนื่องจากผู้กระทำไม่ให้เกิดอุปสรรคกฤหัสถ์ และไม่ได้เพื่อหวังลาภยศ และไม่ไต่ลดตัวให้เขาใช้แต่เป็นสังเคราะห์ชาวบ้าน ให้เขาพ้นทุกข์เป็นการกระทำตามหลักการและอุดมการณ์พุทธศาสนาที่ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงเที่ยวไปเพื่อประโยชน์ เพื่อสุข เพื่ออนุเคราะห์แก่ชาวโลก” และเป็นการทำเพื่อแสดงออกซึ่งความมีกตัญญู กตเวทิตาธรรม ซึ่งการการนำหลักพุทธธรรมมาสู่กระบวนการพัฒนาชุมชน การปลูกฝังธรรมะในจิตใจ การปรับตัว และการปรับบทบาท การรณรงค์และแนะนำสั่งสอนชุมชน ด้วยการพัฒนาจิตใจให้ลด ละ เลิกอบายมุข ส่งเสริมให้ชุมชนทำกิจกรรมร่วมกัน ผลที่เกิดขึ้นกับการวางพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนของพระสงฆ์การสอนโดยไม่สอนเป็นอีกวิธีหนึ่งที่ทำให้ชาวบ้านรู้ และเข้าใจด้วยตนเอง สอดคล้องกับพระสมุห์กาฬสุชาโต (พิเชฐสกุล 2554) ได้ศึกษา บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอทองผาภูมิจังหวัด

กาญจนบุรีพบว่า บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรีทั้ง 6 ด้าน (1) ด้านการปกครองนั้นมีบทบาทในการจัดประชุมพระภิกษุสามเณรเพื่ออบรมสั่งสอนด้านข้อวัตรปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยมีค่าสูงสุดและมีข้อที่ว่าการบริหารจัดการกิจการของวัดเช่นมัณเฑียรรับ-จ่ายให้เป็นไปด้วยดีเป็นอันดับสุดท้าย (2) ด้านศาสนศึกษา มีบทบาทในการจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมสำหรับบาลีและหรือนักธรรมชั้นภายในวัดและมีการจัดหาทุนการศึกษาให้แก่พระภิกษุสามเณรที่สอบธรรมสอบบาลีเป็นระดับสุดท้าย (3) ด้านศึกษาสงเคราะห์มีบทบาทให้ด้านการเป็นครูช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสถานศึกษาต่างๆ อยู่ในระดับสูงสุดและมีการจัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์อยู่ในระดับสุดท้าย (4) ด้านการเผยแผ่นั้นมีบทบาทในการจัดตั้งห้องสมุดภายในวัดเพื่อประโยชน์ในการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรและประชาชนแต่มีการจัดให้มีการบรรยายธรรมทางวิทยุกระจายเสียงหรือสถานีวิทยุโทรทัศน์เป็นลำดับสุดท้าย (5) ด้านสาธารณูปการมีการควบคุมดูแลการก่อสร้างถาวรวัตถุภายในวัดและที่ธรณีสงฆ์อยู่ในระดับสูงสุด (6) ด้านสาธารณสงเคราะห์มีการบรรเทาช่วยเหลือผู้ประสบภัยธรรมชาติเป็นอันดับสูงสุดและปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอนั้นโดยด้านการปกครองยังมีปัญหาเพราะอำเภอทองผาภูมิมีพื้นที่ทุรกันดารอยู่มากทำให้การดูแลติดต่อประสานงานในการทางานเป็นไปได้โดยยากและเสียค่าใช้จ่ายสูงด้านศาสนศึกษาที่ไม่สามารถจัดหาทุนทรัพย์แก่พระภิกษุสามเณรได้จึงทำให้สถานศึกษาต่างๆ ของคณะสงฆ์ด้านศึกษาสงเคราะห์ก็ยังมีทุนทรัพย์ในการจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมโรงเรียนกุศลของวัดเพื่อสงเคราะห์เด็กและเยาวชนน้อยก่อนข้างจากัดในเรื่องของงบประมาณด้านการเผยแผ่มีการจัดให้มีการเทศน์และการบรรยายธรรมในวันสำคัญทางศาสนายังมีน้อยด้านสาธารณูปการก็มีความขัดแย้งระหว่างวัดกับชาวบ้านและด้านสาธารณ

สงเคราะห์ให้มีการเกื้อกูลต่อสาธารณประโยชน์ยังมีน้อยและบางวัดไม่ได้ตระหนักในเรื่องนี้ซึ่งอาจทำให้เกิดความเสียหายต่อวงการคณะสงฆ์ได้พระสังฆาธิการจะต้องให้ความสำคัญกับการติดตามการทางานของผู้ได้บังคับบัญชาประสานงานในการบริหารคณะสงฆ์อย่างกระตือรือร้นและสามารถปกครองดูแลให้พระภิกษุสามเณรให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบมติและพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ได้และควรจัดให้มีกองทุนส่งเสริมทางการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรโดยการจัดหาผู้สนับสนุนด้านปัจจัยเงินทุนและอุปกรณ์ทางการศึกษาให้แก่พระภิกษุสามเณรส่วนในด้านของการเผยแผ่ นั้นควรจัดให้มีการเทศนาและอบรมสั่งสอนให้ประชาชนทั่วไปในด้านสาธารณูปการนั้นก็ต้องสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกันระหว่างวัดและชาวบ้านเพื่อให้วัดเป็นที่พึ่งทางใจและเป็นผู้นำสังคมอย่างแท้จริงและควรหมั่นตรวจตราและสอดส่องสิ่งผิดปกติกักกับวัดและชุมชนซึ่งจะทำให้สังคมแข็งแกร่งขึ้นกว่าที่เป็นอยู่

2. ลักษณะความขัดแย้งในชุมชน ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ที่ไม่ดีของคนในชุมชนแต่เดิมถูกสลายไปได้เพียงเพราะการใช้หลักศาสนาเป็นเครื่องมือเยียวยา สร้างความเข้าใจสร้างความปรองดอง แต่ในปัจจุบันความขัดแย้งที่เกิดขึ้นมักถูกยกระดับไปสู่กระบวนการยุติธรรมกระแสหลักที่ต้องการเอาชนะกันให้ได้ ในสภาพลักษณะความขัดแย้งในชุมชนเป็นปัญหาของบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการความขัดแย้งในชุมชนในความขัดแย้งที่กลายเป็นข้อพิพาทและเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยในชุมชน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย เป็นความขัดแย้งที่เกิดจากปัญหาด้านทรัพย์สิน ปัญหาหนี้สินส่วนบุคคล ปัญหาความผิดเกี่ยวกับการละเมิดทางเพศ ปัญหาการลักขโมย ปัญหาการทะเลาะวิวาท และระดับความเข้าใจในลักษณะความขัดแย้งในชุมชนสอดคล้องกับสุพัตรา จิตตเสถียร (2550) ได้ศึกษาบทบาทของผู้นำชุมชนกับการจัดการความขัดแย้งในชุมชนกรณีศึกษา ชุมชนนาบัว อำเภอนครไทย

จังหวัดพิษณุโลก พบว่า 1) สภาพปัญหาความขัดแย้งในชุมชน พบว่า ความขัดแย้งที่กลายเป็นข้อพิพาทและเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยในชุมชน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย เป็นความขัดแย้งที่เกิดจากปัญหาด้านทรัพย์สิน ปัญหาหนี้สินส่วนบุคคล ปัญหาความผิดเกี่ยวกับการละเมิดทางเพศ ปัญหาการลักขโมย ปัญหาการทะเลาะวิวาท 2) กระบวนการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในชุมชน พบว่ามี การรับแจ้งเหตุเมื่อเกิดกรณีความขัดแย้งขึ้นในชุมชน การนัดหมายการเจรจาไกล่เกลี่ยศึกษาข้อมูล สาเหตุและผลกระทบที่เกิดจากความขัดแย้งหลังจากได้รับแจ้งเหตุแล้ว การสร้างข้อตกลงในการเจรจาไกล่เกลี่ยก่อนการเปิดเวทีการเจรจาไกล่เกลี่ย ผู้นำการเจรจาจะแจ้งข้อตกลงร่วมกัน ในการเปิดการเจรจาจะมีผู้เข้าร่วมในการเจรจาไกล่เกลี่ย การเจรจาไกล่เกลี่ยและหาข้อยุติของความขัดแย้ง การเขียนบันทึกข้อตกลงการเจรจาไกล่เกลี่ย การอ่านบันทึกการเจรจาไกล่เกลี่ย และการพูดคุยเพื่อให้เกิดความสามัคคี ความสมานฉันท์ ขอบขมาหรือการเป็นพี่เป็นน้อง เป็นเพื่อนกัน เพื่อให้สังคมสงบสุข มีความสมานฉันท์ในชุมชน และ 3) บทบาทของผู้นำชุมชนในการจัดการความขัดแย้งในชุมชน พบว่ามี ความเป็นกลาง การเป็นผู้นำการเจรจาไกล่เกลี่ยต้องไม่ยุ่ง ส่งเสริมให้เกิดความขัดแย้งในชุมชน บุคลิกท่าทางและการกระทำที่นำเชื้อถือ ความสามารถในการใช้ภาษาและมีจิตวิทยาในการเจรจาไกล่เกลี่ยเป็นอย่างดี ความรู้ความเข้าใจในเรื่องกฎหมาย สังคม จารีต ประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนเป็นอย่างดี ยึดมั่นในหลักประชาธิปไตย การมีคุณธรรม ประสพการณ์ในการเจรจาไกล่เกลี่ยข้อพิพาท มีวิจรรณญาณใช้เหตุผลในการตัดสินใจ มีความมุ่งมั่นให้การเจรจาไกล่เกลี่ยประสบความสำเร็จ

3. แนวทางหรือกระบวนการแก้ไข ปัญหาบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการความขัดแย้งในชุมชนมีการรับแจ้งเหตุเมื่อเกิดกรณีความขัดแย้งขึ้นในชุมชนการนัดหมายการเจรจา

ใกล้เคียงศึกษาข้อมูลสาเหตุและผลกระทบที่เกิดจากความขัดแย้งหลังจากได้รับแจ้งเหตุแล้วการสร้างข้อตกลงในการเจรจาใกล้เคียงก่อนการเปิดเวทีการเจรจาใกล้เคียงผู้นำการเจรจาจะแจ้งข้อตกลงร่วมกันในการเปิดการเจรจาจะมีผู้เข้าร่วมในการเจรจาใกล้เคียงการเจรจาใกล้เคียงและหาข้อยุติของความขัดแย้งซึ่งพระสังฆาธิการจะมีส่วนเกี่ยวข้องในการร่วมแก้ไขปัญหาตั้งแต่ต้น ในการเขียนบันทึกข้อตกลงการเจรจาใกล้เคียงการอ่านบันทึกการเจรจาใกล้เคียงและการพูดคุยเพื่อให้เกิดความสามัคคีความสมานฉันท์ขอขมาหรือการเป็นพี่เป็นน้องเป็นเพื่อนกันเพื่อให้สังคมสงบสุขมีความสมานฉันท์ในชุมชน และระดับความเข้าใจในบทบาทพระสังฆาธิการในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง สอดคล้องกับ ชลากร เทียนส่องใจ (2553) ท่านได้วิเคราะห์โดยใช้เกณฑ์ของสภาวธรรม การนิยามคำ และ หลักไวยากรณ์ และ สถานการณ์ ในการจัดระดับ หรือการพัฒนาของความขัดแย้ง ออกเป็น 4 ระดับ คือ การเริ่มพัฒนาตั้งแต่ความ

บาดหมาง การทะเลาะ การแก่งแย่ง และการวิวาทกัน การวิวาทเป็นถ้อยคำที่บ่งชี้ภูมิของความขัดแย้งว่ารุนแรงที่สุดตามที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ซึ่งนำมาสู่ความสูญเสียในเรื่องต่างๆ เช่น สูญเสียโอกาส เนื่องจากความขัดแย้งเป็นมูลเหตุที่ไม่สามารถทำให้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีในพื้นที่ได้อย่างเต็มที่ ความสูญเสียชีวิตและทรัพย์สิน ตลอดจนการสูญเสียความสุขความสงบอย่างที่เคยมีมา เป็นต้น

ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยในครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งเสริมสนับสนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการแสดงบทบาทของพระสังฆาธิการต่อการขัดแย้งในชุมชนศึกษาความสัมพันธ์การทำงานเกี่ยวกับการขัดแย้งระหว่างพระสังฆาธิการกับหน่วยงานอื่นๆ ควรมีการศึกษาบทบาทการพัฒนาของพระสังฆาธิการหลายกรณี และไม่ควรจำเพาะเจาะจงกับคุณสมบัติในด้านชื่อเสียงเป็นหลัก

เอกสารอ้างอิง

- ชลากร เทียนส่องใจ. (2553). *การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางเชิงพุทธ: หลักการและเครื่องมือสำหรับการจัดการความขัดแย้ง*. วิทยานิพนธ์นี้ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนาบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระไพศาล วิสาโล. (2546). *พุทธศาสนาในอนาคต แนวโน้มและทางออกจากวิกฤต*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสดศรีสฤษดิ์วงศ์.
- พระสมุห์กาพรสุชาโต. (2554). *บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอทองผาภูมิจังหวัดกาญจนบุรี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาหรรษาธมฺมหาโส (นิตฺยบุณยากร). (2547). *รูปแบบการจัดการความขัดแย้งโดยพุทธสันติวิธี: ศึกษาวิเคราะห์กรณีลุ่มน้ำแม่ตาช้างจ.เชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ไพรินทร์กะทิพมราช. (2547). *พุทธปรัชญาเถรวาทกับปัญหาเรื่องความรู้เกี่ยวกับโลกภายนอก*. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต. คณะอักษรศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภัทรพร สิริกาญจนา. (2536). *หน้าที่ของพระสงฆ์ตามพุทธบัญญัติ: แนวคิดและบทบาทของพระคำเขียนสุวณฺโณ ในการพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุพัตรา จิตตเสถียร. (2550). *การจัดการความขัดแย้งในสถานพยาบาลของรัฐระดับจังหวัด*. ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต รัฐประศาสนศาสตร์, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- โสตสูตานันท์. (2553). *การไกล่เกลี่ยแนวพุทธและสากล*. ดุลพาห, ปีที่57เล่มที่1 (มกราคม-เมษายน 2553) : 198-209.
- อุษามาศ ระย้าแก้ว. (2538). *การศึกษาวิธีแก้ไขความขัดแย้งของผู้บริหารโรงเรียนผู้ใหญ่อายุสามัญ ในเขตกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานักผู้ใหญ่ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ความหลากหลายทางภาษาของชนเผ่าในจังหวัดศรีสะเกษ

Language Diversity of Tribes in Sisaket Province

พัชรา ปราชญ์เวทย์¹

Patchara Pratwet¹

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ศึกษาวิเคราะห์รวบรวม ชะล่า (ข้อห้าม) และภาษาของชนเผ่าในจังหวัดศรีสะเกษ 2) เพื่อสร้างพจนานุกรมด้านภาษาของชนเผ่าในจังหวัดศรีสะเกษโดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data) 7 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 2) สัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูล 3) วิเคราะห์และแยกหมวดหมู่ข้อมูล 4) ตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ 5) ปรับปรุง 6) สร้างพจนานุกรมด้านภาษา ประชากรจำนวน 220 คนประกอบด้วย วิทยากร ที่มีความรู้เรื่องชะล่าและภาษาที่มีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป ไม่จำกัดเพศ และมีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่ศึกษาของจังหวัดศรีสะเกษอำเภอละ 10 คน รวม 220 คน และผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 12 คน โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบประเมินมาตรฐานความถูกต้องของภาษาแบบประเมินมาตรฐานความเป็นไปได้ของความเชื่อการวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิเคราะห์ข้อมูลทางโดยใช้สถิติ ความถี่ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า ความหลากหลายทางภาษาของชนเผ่าในจังหวัดศรีสะเกษประกอบด้วย ชะล่า ความเชื่อของชนเผ่าในจังหวัดศรีสะเกษที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตของชนเผ่าลาวจำนวน 63 ข้อ ชนเผ่าเขมรจำนวน 68 ข้อ ชนเผ่าส่วย (กวย) จำนวน 49 ข้อ ชนเผ่าเยอจำนวน 51 ข้อ พจนานุกรมด้านภาษา (ฉบับภาษาไทย-อังกฤษ) ของชนเผ่าในจังหวัดศรีสะเกษ รวมทั้ง 4 ภาษาได้แก่ เขมร ส่วย (กวย) ลาว และเยอ จำนวน 839 คำ

คำสำคัญ : ชะล่า, ชนเผ่า, พจนานุกรม

Abstract

The purposes of the research was 1) to investigate, analyze and compile Khalams (taboos) which were the language of the local tribes in Sisaket 2) create a dictionary of local tribal languages in Sisaket. The methods data collection used in qualitative data collection consisted of

¹ อาจารย์, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ tel. 087-1752288

E-mail patwet2504@yahoo.co.th

¹ Teacher, Faculty of Humanities and Social Sciences, SisaketRajabhat University tel.087-1752288

E-mail patwet2504@yahoo.co.th

7 stages which were 1) studying basic data 2) interviewing and collecting data 3) analyzing and categorizing data 4) examining data by the specialists 5) improving data 6) creating dictionary. The population was 220 people who were above the age of 12, and are aware of Kalams (taboos) and tribes' languages. The population were both males and females and 5 of them dwelled in each target area (districts) and 48 specialists. All of them was selected through purposive sampling. Instruments were questionnaires, standard of language correctness assessment form, and standard of possibility of beliefs assessment form. Quantitative data were analyzed statistically to gain percentage, mean, standard deviation. Content analysis was used for qualitative data. The results of the research revealed that Language Diversity of Tribes in Sisaket Province consisted of 63 Khalams (taboos), relating to Laos' beliefs, 68 words relating to Khmer' beliefs, 49 words relating to Suay (Kooi) ' beliefs, and 51 words relating to the Yer' beliefs. Thai-English dictionary of local tribes in Sisaket was then developed compiling 4 languages – Khmer, Suay (Kooi), Laos and Yer of total 839 vocabulary items.

Keywords : Khamam (taboos), local tribes, dictionary

บทนำ

ภาษาไทยเป็นภาษาประจำชาติถือเป็นเอกลักษณ์ของชาติ แต่หากศึกษาเชิงประวัติจะพบว่าถึงแม้จะเรียกว่าภาษาไทยแต่คนไทยก็ยืมคำจากภาษาอื่นมาใช้ปะปนอยู่ในภาษาไทยอย่างมากมาย เช่น จากภาษาเขมรซึ่งในอดีตเป็นภาษาของชนชาติที่เจริญรุ่งเรือง (วิไลวรรณ ฆนิษฐานันท์. 2544) คำจากบาลี สันสกฤต ซึ่งมาพร้อมๆ กับศาสนาพุทธและพราหมณ์ ภาษาอังกฤษที่มาร่วมๆ กับเทคโนโลยีแห่งชาติตะวันตกภาษาไทยที่เรายกขึ้นมาเป็นภาษาประจำชาตินั้นเดิมเป็นเพียงภาษาถิ่นหนึ่งเท่านั้น นั่นหมายความว่าประเทศไทยยังมีภาษาท้องถิ่นอื่นๆ อีกมากมาย สังคมไทยเป็นสังคมที่ประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เรียกว่าเป็นสังคมพหุลักษณะแต่ละชาติพันธุ์มีวัฒนธรรม ประเพณีและภาษาที่แตกต่างกันการพัฒนาชาติ หรือการกำหนดนโยบายใดๆ ในระดับชาติ ต้องคำนึงถึงความแตกต่างหลากหลายดังกล่าว ถ้าหากมองในแง่ของนโยบายภาษา ประเทศไทยควรส่งเสริมและทำนุบำรุงภาษาท้องถิ่นต่างๆ ให้

คงอยู่ แต่ในขณะที่เดียวกันก็กำหนดให้มีภาษาประจำชาติเพียงภาษาเดียว นั่นคือให้มีภาษาไทยเป็นภาษาเอกลักษณ์แต่มีภาษาท้องถิ่นเป็นพหุลักษณะของชาติการพัฒนาควรคำนึงถึงและให้ความสนใจกับความเป็นสังคมพหุลักษณะและต้องสร้างเอกลักษณ์ให้เกิดบนความเป็นพหุลักษณะไม่ใช่การทำลายล้างพหุลักษณะเพื่อสร้างเอกลักษณ์ ภาษาเปรียบเสมือนเครื่องแต่งกายเรามิชุดไทยประจำชาติ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าเราต้องห้ามชาวเขาแต่งชุดประจำเผ่าหรือห้ามชาวไตุ่งผ้าบาติก ในทางตรงกันข้ามเรากลับต้องส่งเสริมให้เขาภาคภูมิใจในชุดแต่งกายของเขาเหล่านั้นนโยบายภาษาอดีตและปัจจุบัน

ภาษาไทยเป็นภาษาราชการและเป็นภาษากลางสำหรับใช้สื่อสารของคนทั่วประเทศภาษาไทยจึงได้รับการพัฒนาให้เป็นภาษามาตรฐาน เพื่อใช้ในการเรียนการสอนในสถานศึกษาภาษาอังกฤษเพิ่งจะเริ่มมีความสำคัญต่อคนไทยอย่างจริงจัง ในช่วง 10 - 20 ปีนี้เอง เมื่อมีคอมพิวเตอร์ มีอินเทอร์เน็ต และมีการสื่อสารผ่านดาวเทียมระบบการสื่อสารทั่วโลก มีความสะดวก

รวดเร็วภาษาอังกฤษจึงมีบทบาทมากขึ้นเพราะเป็นภาษาที่ใช้ในการสื่อสารดังกล่าวหากมองเพียงเท่านี้ก็ น่าจะสมบูรณ สำหรับนโยบายภาษาของชาติแต่หากมองดูความเป็นจริงในสังคมไทย คนไทยทั้งประเทศ ไม่ได้พูดภาษาไทยเพียงภาษาเดียวหากแต่มีความหลากหลายทางภาษาและเผ่าพันธุ์ คนไทยพูดภาษาท้องถิ่นที่แตกต่างกันมากมายภาษาไทยที่ถูกยกขึ้นมาเป็นภาษาไทยประจำชาตินั้นเดิมก็คือ ภาษาไทยกรุงเทพฯ ภาษาไทยถิ่นหนึ่งที่ยังเป็นถิ่นที่ตั้งของเมืองหลวง เป็นศูนย์กลางของประเทศจึงได้รับการยกฐานะให้เป็นภาษาประจำชาติ ดังนั้น นอกเหนือจากภาษาไทย (กรุงเทพฯ) และภาษาอังกฤษแล้ว ภาษาที่ 3 ซึ่งหมายถึงภาษาแม่ ซึ่งเป็นภาษาท้องถิ่นที่กำลังจะหายไปในปัจจุบัน เพราะจากการศึกษาภาษาที่อยู่ในภาวะวิกฤต (endangered language) พบว่าภาษาชนกลุ่มน้อยหลายกลุ่มกำลังจะสูญไป อาทิเช่น ภาษาของจังหวัดจันทบุรี (สุวิไล เปรมศรีรัตน์. 2544) ภาษาญ้อ จังหวัดนครราชสีมา ภาษาทวยจังหวัดสุพรรณบุรี (ไพสิน ยันตรีสิงห์. 1980) มีแนวโน้มว่าจำนวนผู้พูดจะน้อยลง เพราะเจ้าของภาษามีทัศนคติว่าภาษาของตนเองต่ำต่อยกกว่าภาษาอื่น เช่น ภาษาส่วย (ทวย - กุย) จังหวัดสุรินทร์ และจังหวัดศรีสะเกษ (Smalley 1976 ประพนธ์ จันทวิเทศ. 2531) ดังนั้นควรเป็นหน้าที่ที่คนไทยทุกคนต้องรู้และสืบทอดให้คงอยู่ต่อไปเพราะภาษาคือสัญลักษณ์ที่ใช้เพื่อการสื่อสารของคนในสังคมใดสังคมหนึ่งที่ยังไม่รู้เรื่องของสัญลักษณ์นั้นร่วมกัน ในทัศนะของนักภาษาศาสตร์ภาษาทุกภาษามีคุณสมบัติที่เหมือนกันอย่างน้อย 3 ประการ ได้แก่ ภาษาคือสัญลักษณ์ภาษามีระบบและภาษามีหน้าที่เพื่อการสื่อสารภาษา คือ สัญลักษณ์ หมายความว่า เราใช้ภาษาในการถ่ายทอดความคิดของคนการถ่ายทอดอาจจะออกมาในรูป เสียงพูด การเขียนหรือการแสดงท่าทางสิ่งเหล่านี้คือสัญลักษณ์

ส่วนวิถีการดำเนินชีวิตของคนในสังคมนับตั้งแต่วิถีกิน วิถีอยู่ วิถีแต่งกาย วิถีทำงาน วิถีพัก

ผ่อน วิถีแสดงอารมณ์วิถีสื่อความทางภาษา วิถีอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ วิถีแสดงความสุขทางใจและหลักเกณฑ์การดำเนินชีวิต โดยแนวทางการแสดงออกถึงวิถีชีวิตนั้นอาจเริ่มมาจากเอกชนหรือคณะบุคคลทำเป็นตัวแบบ แล้วต่อมาคนส่วนใหญ่ก็ปฏิบัติตามต่อกันมาวัฒนธรรมย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไขและกาลเวลาเมื่อมีการประดิษฐ์หรือค้นพบสิ่งใหม่วิถีใหม่ที่ใช้แก้ปัญหาและตอบสนองความต้องการของสังคมได้ดีกว่าซึ่งอาจทำให้สมาชิกของสังคมเกิดความนิยม และในที่สุดอาจเลิกใช้วัฒนธรรมเดิมตั้งนั้นการรักษาหรือธำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมเดิมจึงต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาวัฒนธรรมให้เหมาะสมมีประสิทธิภาพตามยุคสมัย วัฒนธรรมและภูมิปัญญาในแต่ละท้องถิ่นมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวมีกฎข้อห้าม (ชะล่า) ข้อปฏิบัติผสมผสานความเชื่อท้องถิ่นเพื่อควบคุมพฤติกรรมของคนจนกลายเป็นวัฒนธรรมประเพณีที่ต้องถือปฏิบัติเป็นกฎระเบียบทางสังคมเพื่อจัดการความสัมพันธ์ระหว่างคนกับชุมชน ผ่านคติความเชื่อดังกล่าวในยุคก่อนๆ การควบคุมสังคมเพื่อให้เกิดความสงบสุขและความเป็นระเบียบเรียบร้อยนั้น จะปรากฏในรูปของความเชื่อโดยอ้างสิ่งศักดิ์สิทธิ์หากผู้ใดกระทำหรือฝ่าฝืนจะได้รับผลเสียต่อตนเองครอบครัวและสังคม เช่นถ้าต้องการจะสงวนพันธุ์สัตว์น้ำให้ประกาศว่าถ้าผู้ใดละเมิดหรือจับสัตว์น้ำบริเวณดังกล่าวตามอำเภอใจจะทำให้เทวดาที่อารักขาหนองบึงอยู่โกรธส่งผลให้ผู้ที่ละเมิดต่อสิ่งศักดิ์จะได้รับเคราะห์ภัยทุกข์โศกต่าง ๆ นานาหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์จะลงโทษให้มีอันเป็นไปเพียงเท่านี้ก็ทำให้ผู้คนไม่กล้าที่จะละเมิดหรือฝ่าฝืนทั้งต่อหน้าและลับหลังเนื่องจากกลัวว่าจะมีอันเป็นไป (ทองคำ อ่อมมะนิสอน, สัมภาษณ์, 23 สิงหาคม 2548) หากประเพณีผิดหรือฝ่าฝืนอย่างร้ายแรงจนกระทั่งบุคคลนั้นไม่เป็นที่ยอมรับในสังคมตั้งนั้นหากบุคคลใดต้องการเป็นที่ยอมรับในสังคมต้องปฏิบัติตามกติกาที่วางไว้จึงเห็นได้ว่าบทบาทหน้าที่ของภาษา ที่มีต่อสังคมซึ่งมีทั้งบทบาทในด้านการ

ปกครองและควบคุมสังคมบทบาทในด้านส่งเสริมจริยธรรมบทบาทในการส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นและบทบาทในด้านสาธารณสุขมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง

จากคำกล่าวข้างต้นจึงทำให้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่อง “ความหลากหลายทางภาษาของชนเผ่าในจังหวัดศรีสะเกษ” เพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น และใช้เป็นสื่อเพื่อการเผยแพร่สู่สาธารณชน เสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นในจังหวัดศรีสะเกษต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษา วิเคราะห์รวบรวม ชะล่า (ข้อห้าม) และภาษาของชนเผ่าในจังหวัดศรีสะเกษ
2. เพื่อสร้างพจนานุกรมด้านภาษาของชนเผ่าในจังหวัดศรีสะเกษ

วิธีการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ความหลากหลายบนเส้นทางภาษาของชนเผ่าในจังหวัดศรีสะเกษ” ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงเชิงปริมาณ (Quantitative Data) โดยผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยไว้ 7 ขั้นตอน คือ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักการ แนวคิด ทฤษฎีโดยการวิเคราะห์เนื้อหาที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อห้ามและแนวปฏิบัติและภาษาของกลุ่มชนชาวศรีสะเกษ จากประชากรกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดศรีสะเกษโดยใช้แบบสัมภาษณ์ จำนวน 220 คนซึ่งเลือกแบบเฉพาะจง 2) สัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลจากวิทยากร ที่มีความรู้เรื่องภาษา และชะล่าที่มีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป ไม่จำกัดเพศ และมีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่ศึกษาของจังหวัดศรีสะเกษ อำเภอละ 10 คน รวม 220 คนซึ่งแบ่งเป็นวิทยากรที่มีความรู้เรื่องชะล่า อำเภอละ 5 คน และวิทยากร

ที่มีความรู้เรื่องภาษา อำเภอละ 5 คน 3) วิเคราะห์และแยกหมวดหมู่ข้อมูลโดยวิเคราะห์ข้อมูลในแง่มุมมองของวิถีชีวิตที่เกี่ยวกับความเชื่อ, การดำเนินชีวิต, การปฏิบัติตนใน การอยู่ร่วมกับสังคมอย่างมีความสุขของชนเผ่าในจังหวัดศรีสะเกษ และแยกหมวดหมู่ภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวันของชนเผ่าในจังหวัดศรีสะเกษซึ่งได้แก่ เขมรลาว ส่วย(กูย) และเยอ 4) ตรวจสอบความถูกต้องจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 50 คนโดยใช้แบบประเมินความถูกต้องด้านภาษาและความเป็นไปได้ของความเชื่อโดยใช้สถิติความถี่ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 5) ปรับปรุง 6) สร้างพจนานุกรมด้านภาษาโดยการนำผลจากการสังเคราะห์เรียบเรียงภาษาให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ผลการวิจัย

จังหวัดศรีสะเกษ ตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประชากรส่วนใหญ่พูด ภาษาถิ่นอีสาน ภาษาเขมร (เขมรสูง) และ ภาษา กวย (กูย, โกย, ส่วย) ซึ่งมีความหลากหลายทางภาษาของชนเผ่าซึ่ง ประกอบด้วย ชะล่าความเชื่อของชนเผ่าในจังหวัดศรีสะเกษที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตของชนเผ่าลาวจำนวน 63 ข้อ ชนเผ่าเขมรจำนวน ข้อ 68 ชนเผ่าส่วย (กูย) จำนวน 49 ข้อ ชนเผ่าเยอจำนวน 51 ข้อ ซึ่งชะล่าที่พบเป็นชะล่าเกี่ยวกับวิถีชีวิต เกิดจากการเคลื่อนไหวทางศิลปะ วัฒนธรรม ภาษาวรรณกรรม ประเพณี ความเชื่อ และวิทยาการแขนงต่าง ๆ ตั้งแต่สมัยก่อนกรุงศรีอยุธยาถึงปัจจุบันซึ่งการศึกษาครั้งทำให้ทราบว่า ชะล่ามุ่งเน้นให้คนในสังคมเป็นผู้ประพฤติปฏิบัติ หากผู้ใดประพฤติปฏิบัติตาม ชะล่าได้ ผู้นั้นก็จะมีสุขภาพกายสุขภาพจิตที่แข็งแรงสมบูรณ์ และส่งผลให้มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในครอบครัว ชุมชน สังคม และโลก ได้อย่างมีความสุข นอกจากนั้นแล้ว ชะล่า ที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตและการบริโภค ยังได้สะท้อนสภาพชีวิต ความเป็นอยู่ คติความเชื่อ

ชนบทรวมนิยมประเพณีและวัฒนธรรมของคนในสังคมล้านช้าง ตั้งแต่อดีตสืบมาจนถึงปัจจุบันนี้ ขณะยังเป็นเกณฑ์ที่ใช้ควบคุมความประพฤติและเป็นรากฐานวัฒนธรรมของคนในสังคมล้านช้างและเป็นภูมิปัญญาที่น่าภาคภูมิใจควรค่าแก่การศึกษาและอนุรักษ์ไว้ให้คงอยู่สืบไป และรวบรวมภาษาเพื่อทำ พจนานุกรมด้านภาษา (ฉบับภาษาไทย-อังกฤษ) ของชนเผ่าในจังหวัดศรีสะเกษ รวมทั้ง 4 ภาษา ได้แก่ เขมร ส่วย (กูย) ลาว และเยอ จำนวน 839 คำ

วิจารณ์และสรุปผล

จากผลการวิจัยเรื่อง “ความหลากหลายทางภาษาของชนเผ่าในจังหวัดศรีสะเกษ” พบว่าจังหวัดศรีสะเกษเป็นจังหวัดที่อยู่ทางตอนล่างของภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่าที่ราบสูงโคราช มีลักษณะเป็นแอ่งตื้น (Shallow basin) หรือคล้ายกระทะหงาย (Saucer Shaped) และลาดเอียงไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้เล็กน้อย จังหวัดศรีสะเกษ ตั้งอยู่ในเขตร้อนมี 3 ฤดู คือ ฤดูร้อน ฤดูฝน และฤดูหนาวเพราะได้รับลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้ และลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปของจังหวัดศรีสะเกษ มีอากาศร้อนจัดในฤดูร้อน และค่อนข้างหนาวในฤดูหนาว เพราะได้รับอิทธิพลลมหนาวจากประเทศจีน ส่วนฤดูฝน มักจะมีฝนตกหนักในเดือนกันยายนแบ่งการปกครองออกเป็น 22 อำเภอ 206 ตำบล และอีก 2,411 หมู่บ้าน ได้แก่ อำเภอเมืองยางชุมน้อย กันทรารมย์ กันทรลักษณ์ขุขันธ์ ไพรบึงปรังค์ภู ขุนหาญราษีไศล ศีลาลาด บึงบูรพ์ ห้วยทับทัน โนนคูณศรีรัตนหน้าเกลี้ยง วังหินภูสิงห์ เมืองจันทร์เบญจลักษณ์พยุห์ โพธิ์ศรีสุวรรณและ อุทุมพรพิสัย มีกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดศรีสะเกษที่อาศัยอยู่ 4 กลุ่มคือเขมร ส่วย(กูย) ลาว และเยอ จึงทำให้เกิดความหลากหลายทางด้านภาษา และวัฒนธรรมซึ่งแตกต่างกัน

แต่ละชนเผ่า แต่ในความแตกต่างยังคงดำรงอยู่ และเป็นเอกลักษณ์ซึ่ง ภาษาที่มีความใกล้ชิดกับวัฒนธรรม ในฐานะเป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม ภาษาจึงปรากฏลักษณะของวัฒนธรรมให้สามารถศึกษาได้ เช่น การศึกษาภาษาที่เป็นถ้อยคำและลายลักษณ์อักษร หรือวัจนภาษา และที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร หรืออวัจนภาษาและภาษาเป็นเครื่องมือสำคัญทางสังคมในการบันทึกและถ่ายทอดวัฒนธรรม เพราะว่าภาษาจะเป็นสื่อในการทำความเข้าใจและถ่ายทอดวัฒนธรรม ทั้งในด้านการสะสมและการสืบทอด จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่มนุษย์ต้องอาศัยภาษาในการติดต่อสื่อสาร ถ้าขาดแล้วคงไม่สามารถรวมกันเป็นสังคมได้ ทักษะทางภาษาที่มนุษย์ชาติใช้ติดต่อสื่อสารกันคือ การฟัง พูด อ่าน เขียน สอดคล้องกับภาวณ์ พันธุ์แพ (2550) กล่าวว่า ภาษาถือว่าเป็นกระบอกที่สะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมไม่ว่าภาษานั้นจะเป็นภาษาพูดหรือแสดงออกมาโดยไม่ใช้คำพูดก็ตาม เช่นท่าทางการยืน และการสบตา ดังนั้นการศึกษาภาษาจึงจำเป็นอย่างยิ่งต่อการศึกษาวัฒนธรรมส่วนศรีเรือน แก้วกังวล (2548) ให้ความเห็นว่าภาษาเป็นเครื่องมือของสังคมสำหรับใช้เป็นสื่อกลางในการตกลงบอกกล่าวทำความเข้าใจกันระหว่างบุคคล และระหว่างหมู่คนในวงการปกครอง ในการทำมาหาเลี้ยงชีพในการเรียนการสอนนิตยการทั้งสิ้น ภาษามีใช้ใช้การเพียงปัจจุบัน แต่สามารถใช้สอดส่องศึกษาความฉลาดสามารถสมัยก่อน ที่นำสืบกันมาด้วยภาษาทั้งเป็นเครื่องมือถ่ายทอดความฉลาดความสามารถของคนปัจจุบันสู่โลกอนาคตอีกด้วย ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าภาษาที่มีความสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์ ถ้าขาดภาษา การถ่ายทอดความคิดของมนุษย์ก็ไม่มีระบบและเมื่อไม่มีการถ่ายทอดความคิดอย่างเป็นระบบการติดต่อสื่อสารของมนุษย์ก็จะถูกจำกัดอยู่ในวงแคบที่สุด กล่าวคือ ถ้ามนุษย์ไม่มีภาษาใช้แล้ว มนุษย์ก็ไม่แตกต่างไปจากสัตว์ เมื่อภาษาที่มีความสำคัญดังกล่าว มนุษย์จึงควรศึกษาภาษาที่จะสามารถนำภาษามาใช้อย่างถูก

ต้องและเกิดประโยชน์มากที่สุดจึงทำให้เกิดการอนุรักษ์ภาษาในรูปแบบของการเก็บข้อมูลไว้เป็นลายลักษณ์อักษรสอดคล้องกับ ราชบัณฑิตยสถาน (2549) ได้ให้ความหมายของพจนานุกรมไว้ว่า พจนานุกรม หมายถึง หนังสือที่รวบรวมคำศัพท์ในวงศัพท์ที่กำหนด และนิยามความหมายเอาไว้ เพื่อใช้เป็นที่ค้นหาความหมายของคำ โดยมีการเรียงลำดับคำศัพท์ตามตัวอักษร ตามเสียง หรือตามลำดับอื่นๆ ส่วน Oxford University (1995) ได้ให้ความหมายของพจนานุกรมว่า พจนานุกรม (Dictionary) หมายถึง หนังสือที่แสดงคำศัพท์โดยเรียงตามอักษร และอธิบายความหมายของคำศัพท์เหล่านั้น หรือหมายถึง หนังสือที่อธิบายความหมายของคำพิเศษ นอกจากนี้ที่กล่าวมาภาษายังเป็นกุศโลบายของคนสมัยโบราณเกี่ยวกับความเชื่อของชะล่า (ข้อห้าม) ที่มุ่งเน้นให้คนในสังคมเป็นผู้ประพฤติและปฏิบัติ ตาม ทั้งนี้เชื่อว่าผู้ใดปฏิบัติตามชะล่าได้จะเป็นผู้ที่มีสุขภาพร่างกาย จิตใจที่แข็งแรงสมบูรณ์ และอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขเหตุและผลที่เป็นเช่นนี้ เนื่องจากคนอีสานที่อยู่ในพื้นที่ยังยึดถือปฏิบัติตามความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นไว้อย่างเหนียวแน่นทำให้ความเชื่อ และข้อห้ามต่างๆยังคงอยู่ในสังคมจนถึงทุกวันนี้ ซึ่งความเชื่อ และข้อห้ามดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นถึงองค์ความรู้และภูมิปัญญาของชาวอีสานที่สั่งสมมาตั้งแต่อดีตสืบมาจนถึงปัจจุบันทั้งสิ้น ชะล่ายังเป็นเกณฑ์ที่ใช้ควบคุมความประพฤติและเป็นรากฐานวัฒนธรรมของคนในสังคมล้านช้างและเป็นภูมิปัญญาที่นำภาคภูมิใจควรค่าแก่การศึกษาและอนุรักษ์ไว้ให้คงอยู่สืบไปสอดคล้องกับ ผาสุก มุทขามธา (2540) และความเชื่อที่เป็นข้อห้ามล้วนเกิดจากสติปัญญาอันเฉลียวฉลาดของบรรพบุรุษในการคิดกุศโลบายที่ใช้อบรมสั่งสอนลูกหลานและคนทั่วไปให้เกิดความศรัทธาเชื่อถือและปฏิบัติตาม เมื่อได้พิจารณา ก็พบว่า ความเชื่อที่เป็นข้อห้ามล้วนมีเจตนาของบรรพบุรุษแฝงอยู่อย่างลึกซึ้งและเจตนาของบรรพบุรุษเหล่านั้น ล้วนมุ่งอบรมสั่งสอนให้คน

ประพฤติดีอยู่ร่วมกับสังคมอย่างเกิดสุขแก่ตนเอง จึงนับว่าความเชื่อที่เป็นข้อห้ามเป็นภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ เพราะสอดคล้องกับความหมายของภูมิปัญญาความเชื่อของคนอีสานซึ่งเหมือนกับชนชาติอื่นในสมัยโบราณที่เชื่อในสิ่งที่มองไม่เห็นตัวตน สิ่งลึกลับ โดยเชื่อว่ามีฤทธิ์มีอำนาจเหนือคนอาจบันดาลให้ดี และร้ายได้ ความเชื่อใดที่เกี่ยวกับสวัสดิภาพ และความปลอดภัยของตนเป็นความเชื่อที่เกี่ยวข้องชีวิต และความอยู่รอด ความเชื่อชนิดนั้น ๆ มีหลายอย่างพร้อมทั้ง มีพิธีกรรมเข้ามาแทรกยุ่งเกี่ยว กับอำนาจเหนือธรรมชาติเหล่านั้น เช่น ความเชื่อในเรื่องผีสามเทวดา เครื่องรางของขลัง คาถาอาคม แลเวทมนต์ เป็นต้น และความเชื่อนั้นจะเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมคน ชีวิตของคนที่ได้ถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ และเชื่อกันต่อ ๆ มาทุกวันนี้ยังมีอิทธิพล มีผลต่อความเชื่อ และการกระทำของชาวบ้านเป็นสิ่งที่อาจถือได้ว่าเป็นประเพณีที่อาจเปลี่ยนแปลงได้ยากที่จะสูญหายไปทั้งหมด และยังคงให้เราเห็นสืบทอดความเชื่อจากอดีตจนถึงปัจจุบันนอกจากนั้น สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน (2550) ยังให้ความหมายของภูมิปัญญาชาวบ้านว่า หมายถึง “ความรู้ของชาวบ้านที่สร้างขึ้นจากประสบการณ์และความเฉลียวฉลาดของแต่ละคน ซึ่งได้เรียนรู้จากพ่อแม่ ปู่ย่าตายาย... ความรู้เหล่านี้เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตเป็นแนวทาง เป็นหลักเกณฑ์วิธีปฏิบัติเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว ความสัมพันธ์กับผู้ล่วงลับไปแล้วกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์และกับธรรมชาติ ความรู้ที่สั่งสมมาตั้งแต่บรรพบุรุษนี้สืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง...”ซึ่งความหมายของภูมิปัญญาดังกล่าวล้วนตรงกับลักษณะความเชื่อที่เป็นข้อห้ามและเป็นภูมิปัญญาของบรรพบุรุษของชาวศรีสะเกษที่สั่งสมมาตั้งแต่อดีต ผู้บัญญัติขึ้นไว้ เพื่อต้องการให้คนรุ่นหลังอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขซึ่งจะมุ่งเน้นให้คนในสังคมเป็นผู้ประพฤติและปฏิบัติตามสืบต่อไป

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลวิจัยไปใช้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 สามารถนำผลการวิจัยไปเสนอต่อชุมชน หน่วยงานของรัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับภาษา

1.2 ส่งเสริมการใช้ภาษาถิ่นในพื้นที่ใกล้เคียง

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับความหลากหลายทางภาษาในแต่ละท้องถิ่น

2.2 ควรมีการพัฒนารูปแบบที่เกี่ยวกับความหลากหลายทางภาษาในพื้นที่เพื่อรวบรวมเทคนิควิธีการที่มีความหลากหลายในการจัดเก็บข้อมูลให้เหมาะสมกับและเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้

เอกสารอ้างอิง

- กรวรรณ ชิวสันต์ และชิตินัดดาจินาจันทร์. (2546). *ความสัมพันธ์ระหว่างล้านนา-ล้านช้างการศึกษาเปรียบเทียบประเพณี 12 เดือน*. สถาบันวิจัยสังคมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- กาญจนาภรณ์พันธ์ุ. (มปป.). *คติชาวบ้านบ้านค้อ.ยางตลาดจ.กาฬสินธุ์*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคาม.
- โกศลพละกลาง. (2536). *ข้อชะล่าของชาวอีสานศึกษาเฉพาะกรณีกิ่งอำเภอสหัสขันธ์จังหวัดร้อยเอ็ด*. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคาม
- คมเนตรเชษฐพัฒน์นิชและคณะ. (2539). *ชีวิต : ข้อห้ามในล้านนา*. โครงการหลักนิเวศวิทยาชุมชนล้านนา สถาบันวิจัยสังคม. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- คณะศึกษาศาสตร์. (2536). *เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง การสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ หมายเลข 1 ทฤษฎีการเรียนรู้ภาษาที่สอง*. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ไครศรีพลเรือง. (2529). *คติชาวบ้าน.ชีวิต.เขวาใหญ่.กันทรวิชัย.มหาสารคาม*. รายงานวิชาคตินวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒวิทยาเขตมหาสารคาม.
- จรัลย์คณาวิชาศักดิ์. *เอกสารประกอบไทยคดีศึกษาศาสนาและลัทธินิยมในท้องถิ่น*. มหาสารคาม: ปรีดาการพิมพ์, มปป.
- จรัลวิไล จรูญโรจน์. (2548). *หม่อมหลวง.ภาษาศาสตร์เบื้องต้น*.กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- จารุวรรณ ธรรมวัตร. (2538). *วิเคราะห์ภูมิปัญญาอีสาน*.อุบลราชธานี : โรงพิมพ์ศิริธรรมออฟเซ็ท.
- จารุวรรณ ธรรมวัตร. (2538). *วรรณกรรมท้องถิ่น: อีสาน-ล้านช้าง*.เอกสารคำสอนมหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- จารุวรรณ ธรรมวัตร. (มปป.). *คติชาวบ้านอีสาน*.พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : อักษรวัฒนา.
- จิตติมา เทียมบุญประเสริฐ. (2546). *ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ (Management Information System)*. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด วี.เจ. พรินติ้ง.
- ฉัตรพงษ์อินทฤทธิ์. (2536). *ชะล่าหญิงมีครรภ์และชะล่าแม่ลูกอ่อนศึกษากรณีบ้านหนองข้างต. หนองข้างอ.คำม่วงจ.กาฬสินธุ์*.รายงานวิชาโลกทรรศน์ชาวไทยในท้องถิ่นมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคาม.

- ชนุตราอิทธิธรรมวินิจ. (2542). *ร้อยแปดคำกล่าวของชาวไทยอีสาน, ภาษาและวัฒนธรรม*. ปีที่ 18 ฉบับที่ 1, หน้า 29-35.
- ชมพันธ์ กุญชร ณ อยุธยา และคณะ. (2527). *ความรู้ทางภาษาศาสตร์ของครูสอนภาษาอังกฤษ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น*. รายงานการวิจัย คณะมนุษยศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒปทุมวัน.
- ผาสุกุมุทเมธา. (2540). *คติชาวบ้านกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต*. กรุงเทพฯ: บริษัทต้นอ้อแกรมมีจำกัด.
- ภาวิวัฒน์ พันธุ์แพ. (2550). *การจัดการมิติต่างๆ ทางวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยพายัพ.
- วันเพ็ญ ศิริรินทร์. (2540). *เครื่องมือพัฒนาพจนานุกรมอิเล็กทรอนิกส์ อังกฤษ – ไทย*. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2549). *ศัพท์คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์.
- ศรีเรื่อน แก้วกั้งवाल. (2548). *ภาษาและความคิด เราคิดด้วยภาษา*. กรุงเทพฯ. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Best, J.W. (1977). *Research in education*.³ed. New Delhi :Prent-Hall.
- Date, C.J. (2000). *An Introduction to Database Systems*.⁷ed. New York :Addiso-Wesley.
- Dinneem, Francis P. (1967). *An Introduction to General Linguistics*. New York : Holt, Rinehart And Winston.
- Finegan, Edward. (1999). *Language : Its Structures and Use*. Third Edition. Hartcourt Brace College Publishers : Fort Worth.
- Oxford University. (1995). *Oxford Advanced Learner's Dictional*.⁵cd. Oxford : Oxford University Press.

การขัดเกลาทงสังคมในหนังสืออ่านนอกเวลา กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

The Socialization of Non-curricular reading, Learning Group, Secondary Education Following Middle Basic Course Education, B.E.2551

พิชิต แก้วสุริวงษ์¹, ชุศักดิ์ สุकरนันทน์², วิณา วีสเพ็ญ³

Pichit Keawsuriwong¹, Chusak Sukaranandana², Weena Weesapen³

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาการขัดเกลาทงสังคมที่ปรากฏในหนังสืออ่านนอกเวลา กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เสนอผลการศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์ ผลการศึกษาปรากฏดังนี้

การขัดเกลาทงสังคมที่ปรากฏในหนังสืออ่านนอกเวลา มีลักษณะในการขัดเกลายู่ 6 กลุ่ม คือ 1) ครอบครัว 2) เพื่อน 3) โรงเรียน 4) อาชีพ 5) ศาสนา 6) สื่อมวลชนในจำนวนหนังสืออ่านนอกเวลา 12 เรื่อง กลุ่มตัวแทนที่มีบทบาทในการขัดเกลาทงสังคมเป็นส่วนใหญ่ คือ ครอบครัว เพราะครอบครัวคือองค์กรแรกที่ทำหน้าที่ขัดเกลาทงสังคมให้กับมนุษย์ เป็นผู้เลี้ยงดูบุคคลตั้งแต่เป็นทารก ถ่ายทอดให้การเรียนรู้วัฒนธรรมและค่านิยมแก่สมาชิกในครอบครัวปรากฏในหนังสืออ่านนอกเวลาเรื่อง ความสุขของกะทิ เด็กชายมะลิวัลย์ บ้านเล็กในป่าใหญ่ อัลเฟรด โนเบล เส้นเลือดสีขาวย และเทพนิยายแอดอร์สัน ลำดับต่อมาคือ โรงเรียน อันเป็นสถานที่ที่ขัดเกลาทงสังคมโดยตรงผ่านการอบรมสั่งสอน ปรากฏในหนังสืออ่านนอกเวลาเรื่อง เด็กแก้ว ลำดับต่อมาคือศาสนา ด้วยการถ่ายทอดหลักธรรมคำสอนที่เป็นแก่นในการน้อมนำมาปฏิบัติ คือเรื่อง ศิล สมาธิ และปัญญา ปรากฏในหนังสืออ่านนอกเวลาเรื่อง ขวัญสงฆ์ และเรื่องเรื่องแสงอรุณ ลำดับต่อมาคือเพื่อน เป็นการขัดเกลาทงสังคมด้วยวิธีการสังเกต จดจำสู่การปรับตัวเข้ากับกลุ่ม มีแนวทางที่ส่งเสริมการให้กำลังใจ สอนให้สู้กับอุปสรรค ปรากฏในหนังสืออ่านนอกเวลาเรื่อง ขววดคน อยู่ไหนใด ลำดับต่อมาคือสื่อมวลชน เป็นแหล่งที่ให้การขัดเกลาทงสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อมเป็นแหล่งให้สาระและข่าวสารเพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิต การตัดสินใจและการคาดหวังในชีวิต ปรากฏในหนังสืออ่านนอกเวลาเรื่อง ช ข้างกับ ค คน ชมแม่เอ๊ยอาชีพซึ่งเป็กลุ่มที่มีบทบาทน้อยมากด้วยวิธีการถ่ายทอดประสบการณ์และบทบาท

¹ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

² ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ผู้ช่วยศาสตราจารย์, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

³ รองศาสตราจารย์, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

¹ Master of Arts Program in Thai, Faculty of Humanities and Sociences, Mahasarakham University

² Assistant Professor, Faculty of Humanities and Sociences, Mahasarakham University

³ Associate Professor, Faculty of Humanities and Sociences, Mahasarakham University

หน้าที่ในสังคม ปรากฏในหนังสืออ่านนอกเวลาเรื่อง เส้นเลือดสีขาวและเรื่องเด็กแนว ส่วนกลวิธีในการขัดเกลาทางสังคมมีทั้งทางตรงและทางอ้อม แต่โดยส่วนมากใช้การขัดเกลาทางสังคมโดยทางอ้อม การนำเสนอผ่านการกระทำและทฤษฎีของตัวละคร การนำเสนอผ่านศิลปะการใช้ภาษา การนำเสนอผ่านแก่นเรื่อง การนำเสนอผ่านการบอกเล่าของผู้แต่งโดยตรง ตามลำดับ

คำสำคัญ : การขัดเกลาทางสังคม, วรรณกรรมหนังสืออ่านนอกเวลา

Abstract

The procedure of socialization at present in the outside reading revealed that There are 6 groups of the socialization agents : 1) Family 2) Friends 3) School 4) Occupations 5) Religion 6) Mass media with the quantity of 12 outside reading groups. The imperative structures of socialization agents group is the first organization that has responsibilities for socialization since their infancy to communicate of cultural learning and values within the family that present in non-curricular reading at Kwam-sook-khong-kha-thi , Dek-chai-ma-li-wan, Ban-lek-nai-pha-yai, Alfred Nobel, Sen-luad-Si-kwan and Thep-ni-yai Aderson, Next School which are the places for non-curricular reading that directs socialization through lecture, that presents itself in the outside reading from Dek-naew. The religion from the doctrines that is the main point to commandments focusing on concentration and the previous regulations that present in the outside reading is Kwan-song and Rueng-Seang-A-Run. Friends are the indirect socialization from observation, memorization for the groups. The approaches for the encouraging for learning impairment. This will be presented using outside reading were Kuluad-Khon-Yoa-Non-Dai. Next, the mass media have direct socialization and indirect socialization it's source material and the information for the benefit of living. The decision and the expectancy of life that presents itself outside reading is from Cho-Chang-Kuo-Knor-KhonKa-mon-mea-Auy. The concern has less to do with the experience of communicate and the social responsibility and has to deal with the integration of these areas relating to Sean-luad-Si-Kwaw and Dek-naew.

The socialization strategies were direct and indirect but the significant use was indirect socialization.

Keywords : socialization, extra literature

บทนำ

วรรณกรรมเปรียบเสมือนกระจกเงาสท้อนสังคม โดยถูกบันทึกด้วยภาษาที่งดงาม ในทางวรรณศิลป์ อันเป็นมรดกทางภูมิปัญญาที่ถูกสั่งสมมาเป็นเวลายาวนาน สะท้อนภาพวิถีชีวิตของ

ผู้คนในสังคมมาทุกยุคทุกสมัย ทั้งในส่วนที่เป็นวรรณคดีในราชสำนักและวรรณกรรมท้องถิ่น วรรณกรรมเป็นผลผลิตทางความคิดของกวีอันเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ในการใช้ชีวิตอยู่ในสังคม เรื่องราวหรือเนื้อหาของวรรณกรรมที่นักเขียนนำมาเผยแพร่ จึงย่อมมาจากประสบการณ์

ทางสังคมที่นักเขียนได้ประสบ ทั้งโดยตรงและทางอ้อม (สตาพร ศรีสังข์. 2540: 1) ดังที่ วิภา กงกะนันท์ (2520 : 151) กล่าวว่า โดยทั่วไปวรรณคดีไทยทุกเรื่องได้บันทึกหรือสะท้อนภูมิปัญญาไว้ในด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายด้านเสมอ มากบ้าง น้อยบ้าง ขึ้นอยู่กับเหตุ – ปัจจัยหลายประการ เช่น เจตนาารมณ์ของผู้แต่ง ประสบการณ์ทั้งของผู้แต่งและผู้อ่าน ความสั้น – ยาวของเนื้อหา ทั้งนี้ เสณีย์ เสาวพงศ์ (2518 : 175) กล่าวว่า “ศิลปะที่แท้จริงย่อมเป็นสิ่งที่หันหน้าเข้าหาชีวิต เพื่อสะท้อนภาพชีวิตนั้น ปัญหาสังคมและสภาพความเป็นอยู่ในสมัยนั้นๆ ก็ย่อมปรากฏอยู่ เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นเนื้อหาทางวรรณคดี นักเขียนจะเขียนอยู่ในสุญญากาศไม่ได้ จะต้องมีวัตถุดิบหรือเนื้อเรื่อง”ซึ่งสอดคล้องกับพัชรี สายสิทธิ์ (2542 : 207 – 222) ที่กล่าวว่า วิถีความเป็นอยู่ของคนในชาติจะปรากฏอยู่ในวรรณคดีของชาตินั้นเสมอ เนื่องจากวรรณคดีได้สะท้อนภาพชีวิตความเป็นอยู่ ความคิด ความเชื่อได้ตรงตามสภาพที่เป็นจริง ดังนั้นจากที่กล่าวมาข้างต้นอาจสรุปได้ว่า วรรณคดีเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตมนุษย์จริง

หากพิจารณาหนังสืออ่านนอกเวลาที่กระทรวงศึกษาธิการประกาศ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 พบว่าวรรณกรรมทุกเรื่องเกิดจากการกลั่นกรอง จากประสบการณ์ของผู้เขียนโดยตรง ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนพึงระลึกอยู่เสมอว่า “วรรณคดีและวรรณกรรมเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต” ครูผู้สอนควรชี้ให้ผู้เรียนมองวรรณกรรมที่กำหนดให้เรียนได้อย่างหลากหลาย และเข้าถึงแก่นแท้ของชีวิตซึ่งวรรณกรรมชุดนี้ได้ผ่านการคัดเลือกจากคณะกรรมการเป็นที่เรียบร้อยแล้ว เพื่อที่จะใช้เป็นสื่อเพื่อพัฒนานิสัยรักการอ่านของนักเรียน ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามหลักสูตร ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึง “ความเป็นเอกลักษณ์ของชาติซึ่งเป็นสมบัติทางวัฒนธรรมอันก่อให้เกิดความเป็น

เอกภาพและเสริมสร้างบุคลิกภาพของคนในชาติให้มีความเป็นไทย และเป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจของคนในชาติ ทั้งยังสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การส่งเสริมการอ่านของกระทรวงศึกษาธิการ ที่มุ่งพัฒนาคนไทยให้มีความสามารถในการอ่าน มีนิสัยรักการอ่าน และสร้างบรรยากาศสิ่งแวดล้อมในการส่งเสริม การอ่าน” (ประกาศสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 12 พฤษภาคม 2554) นอกจากวรรณคดีและวรรณกรรมยังมีความสัมพันธ์กับสังคม และบันทึกภาพวิถีชีวิต ผู้คนในแต่ละยุคสมัยแล้วยังพบว่าความคิดและพฤติกรรม การขัดเกลา การหล่อหลอม ที่จะทำให้ตัวละครดำเนินตามแนววิถีนิยมของสังคม ตามความคาดหวังของสังคมที่ควรจะเป็นที่จะทำให้อุทิศตนมีพฤติกรรมที่สอดคล้องกับจารีต ประเพณี ของสังคม เราเรียกการขัดเกลาดังกล่าวว่า การขัดเกลาทางสังคม (Socialization) กระบวนการทางสังคมกับทางจิตวิทยาซึ่งมีผลทำให้อุทิศตนตามแนวทางที่สังคมต้องการทำให้มนุษย์เปลี่ยนแปลงตามสภาพธรรมชาติเป็นมนุษย์ผู้มี วัฒนธรรม แตกต่างจากสัตว์ร่วมโลกชนิดอื่น (จางรงค์ อติวัฒน์สิทธิ์. 2540: 43) การขัดเกลาทางสังคมเป็นกระบวนการ ทั้งทางตรงและทางอ้อมที่มนุษย์ในสังคมหนึ่งๆ ได้วางไว้เพื่อเป็นแบบแผนของการปฏิบัติต่อกัน (สุพัตรา สุภาพ. 2546: 43) การขัดเกลาทางสังคมนี้จะดำเนินไปตลอดชีวิตคนเรา (continuity of socialization throughout a person 's life) กระบวนการขัดเกลาทางสังคมมีผลวัดสูงเราสามารถได้รับการขัดเกลาได้ใหม่หรือ resocialization ได้เสมอเมื่อเราพบสถานการณ์ใหม่ๆ หรือตัวเราเองสวมบทบาทใหม่ได้อยู่ตลอดเวลา กระบวนการนี้อาจเกิดแบบค่อยเป็นค่อยไป (gradual process) จุฑาพรรค์ (จามจุรี) ผดุงชีวิต. 2550:139) ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า เป็นกระบวนการหล่อหลอมระบบความคิด วัฒนธรรมผ่านกลไกต่างๆ ทางสังคมที่ช่วยให้ปัจเจกสามารถดำเนินชีวิตได้อย่าง “เป็นปกติ”ในฐานะที่เป็นสมาชิกคนหนึ่งของ

สังคม การขัดเกลาทางสังคมเป็นกระบวนการ (process) ที่สังคมหรือกลุ่มสั่งสอนโดยตรงหรือโดยอ้อมให้ผู้ที่เป็นสมาชิกของกลุ่มได้เรียนรู้และรับเอาระเบียบวิธีกฎเกณฑ์ ความประพฤติและค่านิยมต่างๆที่กลุ่มกำหนดไว้เป็นระเบียบของความประพฤติและความสัมพันธ์ของสมาชิกของสังคมนั้น (ปพาณี วิฑิตวิวัฒนา.2550: 84)

ความที่กล่าวมาข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าการขัดเกลาทางสังคมเกิดขึ้นได้ทั้งโดยตรงและโดยอ้อมซึ่งตกลึกทางความคิดของผู้คนมาทุกยุคทั้งสมัย ถูกบันทึกเอาไว้หลายรูปแบบ เช่นวรรณกรรมประเภทต่าง ๆ ตามค่านิยมของผู้คนในสมัยนั้น ๆ ทั้งนี้จึงได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหนังสืออ่านนอกเวลา กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ในช่วงเวลาที่ผ่านมาเพื่อประกอบการศึกษา และทำความเข้าใจ ดังนี้

ในระยะแรก เป็นการศึกษาสภาพปัญหาและการใช้หนังสืออ่านนอกเวลา การประเมินคุณค่า ดังเช่น อมรา เทศกรณ์ (2520: 188) ได้ศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของหนังสืออ่านนอกเวลาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายสรุปได้ว่า ครูส่วนใหญ่เห็นว่าควรให้นักเรียนอ่านหนังสือประเภทสารคดีเป็นหนังสืออ่านนอกเวลามากกว่าประเภทอื่น ๆ รองลงมาคือประเภทเรื่องสั้น และนวนิยายตามลำดับ ส่วนนักเรียนเห็นว่าควรให้อ่านหนังสือประเภทเรื่องสั้น เป็นหนังสืออ่านนอกเวลา รองลงมาคือสารคดี และนวนิยาย ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะครูคำนึงถึงการอ่านเพื่อความรู้มากกว่าอ่านเพื่อความเพลิดเพลิน ส่วนในการพิจารณาหนังสืออ่านนอกเวลา ครูส่วนใหญ่ให้นักเรียนเลือกอ่านเองตามรายชื่อที่กรมวิชาการกำหนดมาให้ ต่อมา อัมพรทองใบ (2524 : 198 - 202) ได้วิเคราะห์หนังสืออ่านประกอบวิชาภาษาไทยประเภทนวนิยายในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นปรากฏว่า ครูส่วนใหญ่ เห็นว่าในการการประพันธ์นวนิยายที่มีคุณค่าอยู่ในระดับมากได้แก่ นิกกับพิม แวววัน แมงมุมเพื่อนรัก ด้านคุณภาพการพิมพ์ทั้ง 5 เล่ม ได้แก่ นิกกับพิม แว

วัน แมงมุมเพื่อนรัก เอมีลยอดนักสืบ พลายมลิวัลย์ มีคุณค่าอยู่ในระดับปานกลาง ปัญหาของครูในการใช้หนังสืออ่านนอกเวลาสำหรับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นคือ ครูส่วนใหญ่มีปัญหาในด้านไม่มีหนังสือคู่มือปัญหาของนักเรียนในการอ่านนอกเวลาที่ครูส่วนใหญ่ประสบคือ นักเรียนขาดความคิดในการวิพากษ์วิจารณ์ เพราะนักเรียนไม่มีเวลาอ่านหนังสือหรืออ่านได้จำนวนน้อยครั้งและครูส่วนใหญ่เห็นว่าหนังสือนวนิยายจะให้คุณค่าด้านความเพลิดเพลินแก่นักเรียนมาก รองลงมา คือหลักในการดำเนินชีวิต ซึ่งยังพบว่า การศึกษาเกี่ยวกับหนังสืออ่านนอกเวลายังอยู่กับการวิเคราะห์เพื่อหาคุณค่าและสภาพปัญหาทั้งในส่วนของผู้ครูและนักเรียน

ความที่ได้กล่าวมาข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการของการศึกษาวิเคราะห์ทั้งงานวรรณกรรม ชุดหนังสืออ่านนอกเวลา กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ล้วนแต่เกิดคุณค่าในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนวิชาภาษาไทยแต่ยังถือว่า ยังใช้แนวทางศึกษาที่ยังอยู่ในกรอบ ตามแบบฉบับที่มีผู้ศึกษาเอาไว้แล้ว

ในระยะหลังการศึกษาเริ่มออกนอกกรอบปฏิบัติซึ่งพบว่า สุภาวรรณ แก้วปองปก (2540) ได้ศึกษาวิเคราะห์วิถีชีวิตประชาธิปไตยที่ปรากฏในหนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทย ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 28 เล่ม ซึ่งใช้วิถีชีวิตประชาธิปไตย 18 ประการ เป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์ โดยวิเคราะห์จากพฤติกรรมของตัวละคร ผลการศึกษาพบว่า 1.) วิถีชีวิตประชาธิปไตย ที่ปรากฏความถี่มากที่สุด คือ วิถีชีวิตประชาธิปไตย ในด้านคารวะธรรมเนียมที่แสดงถึงการเคารพกันทางวาจา 2.) วิถีชีวิตประชาธิปไตยที่ปรากฏความถี่น้อยที่สุด คือ วิถีชีวิตประชาธิปไตยในด้านปัญหาธรรมที่แสดงถึงถ้ามีปัญหามิหุ่ขณะตัดสินใจกันไม่ได้จึงใช้การออกเสียง และวิถีชีวิตประชาธิปไตยในด้านปัญหาธรรมที่แสดงถึงการเลือกตั้งผู้แทนโดยตระหนักถึงผู้ทำประโยชน์แก่ส่วนรวมนั้นชี้ให้เห็นว่าการศึกษาเริ่มนำแนวคิด ทฤษฎีทางสังคม

เข้ามาวิเคราะห์งานวรรณกรรมในปีต่อมา อธิกมาส มากจ้อย (2543) ได้ ศึกษาวิเคราะห์นวนิยายสังคม ชนบทจากหนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทย ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายพุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง 2533) ผลการวิจัยสรุปว่า องค์ ประกอบของนวนิยายสังคมชนบท ทั้ง 7 เรื่อง ได้แก่ เรื่องราวและแก่นเรื่อง พบว่าเป็นเรื่องในทำนอง เดียวกัน คือ เกี่ยวกับการพัฒนาสังคมให้มีความ เจริญขึ้น ตัวละครในเรื่องผู้แต่งได้สร้างให้มีความ สมจริงและแสดงบทบาทตนเองมากที่สุดวัตถุประสงค์และ ฉากที่นำมาใช้ คือ สภาพสังคมและวัฒนธรรมใน ชนบทตามภาคต่างๆ ของประเทศไทย ที่พบใน 7 เรื่องนี้ คือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และ ภาคใต้ ผู้เขียนเสนอทฤษฎะเกี่ยวกับการปฏิบัติ หน้าที่ของตนให้ดีที่สุดเพื่อพัฒนาและทำประโยชน์ แก่สังคมโดยใช้ตัวละครสำคัญเป็นผู้ดำเนินเรื่อง รูป แบบการประพันธ์เป็นร้อยแก้ว ภาษาที่ใช้มีความ สอดคล้องกับเนื้อเรื่อง สั้น กระชับ เข้าใจง่าย มี ภาษาถิ่น ในเรื่องปลูกลูก อีสาน ผีเสื้อและดอกไม้ ด้านกลวิธีการประพันธ์ ทุกเรื่องมีโครงเรื่องที่ไม่ซับซ้อน สนุกสนาน น่าติดตาม มีการเปิดเรื่องแบบย้อน กลับ ทุกเรื่องปิดเรื่องแบบสุชนาฏกรรม มีการใช้น้ำ เสียงในบทสนทนา และเครื่องหมายวรรคตอนทำให้อ เนื้อเรื่องมีความสมบูรณ์ นวนิยายทั้ง 7 เรื่องให้แง่ คิด ในการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่าในด้านการทำ ประโยชน์เพื่อสังคม และการรักษาขนบธรรมเนียม ประเพณี ซึ่งสามารถนำไปปรับใช้ให้เข้ากับการ ดำเนินชีวิตปัจจุบันได้ ปรากฏการณ์ ในการศึกษา ด้านสังคมในงานวรรณกรรมชุดหนังสืออ่านนอก เวลาเริ่มกลับมาอีกครั้งหนึ่ง ดังที่พบในงานของ สุวรรค์ แจ่มดวง และคนอื่นๆ (2543) ได้วิเคราะห์ จริยธรรมในหนังสืออ่านนอกเวลา ประเภทบันเทิง คติ ร้อยแก้ว ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จุดมุ่งหมาย เพื่อวิเคราะห์จริยธรรมในหนังสืออ่านนอกเวลา ประเภทบันเทิงคิร้อยแก้ว ระดับมัธยมศึกษาตอน ต้น จำนวน 18 เล่ม โดยใช้เกณฑ์หัวข้อจริยธรรม ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

จำนวน 11 ข้อเป็นกรอบในการศึกษาค้นคว้า ผล การศึกษาค้นคว้าพบว่า หัวข้อจริยธรรมด้านความ รับผิดชอบ และความเมตตา กรุณา มีมากที่สุด พฤติกรรมที่แสดงออกถึงความรับผิดชอบคือ การ รู้จักหน้าที่ และกระทำตามหน้าที่เป็นอย่างดี ส่วน พฤติกรรมที่แสดงออกถึงความเมตตา กรุณา คือ การให้ความอนุเคราะห์ เกื้อกูลและแสดงออกทาง กาย วาจาต่อผู้อื่น ด้วยความสุภาพนุ่มนวล จริยธรรม ที่ปรากฏรองลงมาเรียงตามลำดับคือ ความอดุสาหะ ความเสียสละ ความกตัญญูกตเวที ความมีเหตุผล การประหยัด ความซื่อสัตย์ ความสามัคคี และการ รักษาระเบียบวินัย ส่วนหัวข้อจริยธรรมที่ไม่ปรากฏ คือ ความยุติธรรม

จากงานวิจัยที่นำมากล่าวข้างต้น ชี้ให้เห็น ว่าในระยะแรก (ปี 2520 - 2531) กระบวนการวิจัย เกี่ยวกับหนังสืออ่านนอกเวลาส่วนใหญ่เป็นงานวิจัย เชิงสำรวจการใช้หนังสืออ่านนอกเวลาของครูภาษา ไทยและประเมินคุณค่าของหนังสือ ในระยะที่สอง (2540 - 2543) งานวิจัยส่วนใหญ่ยังอยู่กับ การ ศึกษาสภาพปัญหาในการใช้หนังสืออ่านนอกเวลา และในช่วงหลัง ๆ ในการศึกษาวิจัยเริ่มนำเอา ทฤษฎีต่างๆ ทางสังคมมาวิเคราะห์ เช่น วิถี ประชาธิปไตย เป็นต้น

จากการศึกษาทั้งในส่วนของงานวิจัยที่ ผ่านมาและเอกสารทางวิชาการทำให้ผู้วิจัยมองเห็น ประเด็นปัญหา ทั้งในส่วนของครูและนักเรียนซึ่งตัว ครูเองก็ยังไม่ได้ศึกษาหนังสืออ่านนอกเวลาอย่าง ละเอียดยิ่งนัก ส่วนผู้เรียนยังไม่มีทิศทางการ ศึกษาที่ชัดเจน โดยเมื่ออ่านแล้วต้องสามารถ ประเถียงปัญญา เสริมสร้างการเรียนรู้ ช่วยในการ หล่อหลอมจิตใจประกอบกับการศึกษาในเรื่องนี้ ยังไม่ค่อยแพร่หลาย และหลักสูตรแกนกลางการ ศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ประกาศหนังสืออ่าน นอกเวลา เพื่อใช้ประกอบกิจกรรมการเรียนรู้ การ สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ทั้งในส่วน รายวิชาพื้นฐานและรายวิชาเพิ่มเติม ซึ่งยังไม่มี การ ศึกษาวิเคราะห์วิจัย ทั้งนี้ผู้วิจัยได้พึงตระหนักอยู่

เสมอว่า วรรณกรรมชุดนี้ย่อมจะถูกกลั่นกรองจาก คณะกรรมการในการเลือกสรร ถูกกลั่นกรองด้วยความรู้ความคิด ของผู้เขียนที่มากด้วยประสบการณ์ และมีเจตนาธรรมที่จะสั่งสอน ขัดเกลาจิตใจให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้กฎระเบียบ วิถีจารีตประเพณี ของสังคมและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ซึ่งจากการศึกษางานวิจัยที่ผ่านมาทั้งหมดนั้นพบว่า การที่ครูได้ศึกษาวิเคราะห์ สืบค้นความรู้ นั้นเกิดประโยชน์ทั้งครูและนักเรียน นั่นคือพัฒนาการของการค้นคว้า และสะท้อนให้เห็นว่าคณะกรรมการคัดเลือกหนังสืออ่านนอกเวลาจะมีเจตนาธรรมเพื่อสั่งสอน อบรมผู้เรียนโดยใช้วรรณกรรมเป็นสื่อในการขัดเกลา

จากการศึกษา “การขัดเกลาทางสังคม Socialization” ดังที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ได้คำตอบว่าทำไมบุคคลคนหนึ่งจึงรู้ว่าเมื่อตนอยู่ในฐานะ ตำแหน่งหนึ่งก็มีบทบาทหนึ่ง ทั้งนี้เพราะบุคคลได้เรียนรู้และยอมรับบทบาทของแต่ละตำแหน่งนั้น การขัดเกลาทางสังคมนี้เป็นกระบวนการที่ทุกคนจะต้องผ่านมานับตั้งแต่คลอดออกมาเป็นทารก และกลุ่มสังคมกลุ่มแรกที่ทำให้การอบรมขัดเกลาทางสังคมให้เกิดการเรียนรู้ ได้แก่ ครอบครัว เช่นเดียวกับที่กวีได้มอบบทบาทหน้าที่ให้กับตัวละครในแต่ละเรื่อง ดังที่ยุริฉัตร บุญสนธิ (2535: 721) กล่าวว่า “วรรณกรรมจะแสดงให้เห็นบรรทัดฐานของสังคม วิถีชีวิต ค่านิยม และความคาดหวังในพฤติกรรมของตัวละครในวรรณกรรมชุดหนังสืออ่านนอกเวลา กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ดังที่กล่าวมาข้างต้นนอกจากจะพบว่า วรรณกรรมจะมีความสัมพันธ์กับวิถีการดำรงชีวิตของมนุษย์แล้วยังสะท้อนให้เห็นอีกว่า วรรณกรรมยังทำหน้าที่รับใช้สังคม เป็นผลผลิตทางสังคมที่ใช้เป็นสื่อในการอบรมสั่งสอน ขัดเกลาจิตใจให้มนุษย์มีความสมบูรณ์ขึ้นคณะกรรมการในการพิจารณาคัดเลือก

หนังสืออ่านนอกเวลาให้สอดคล้องกับเจตนาธรรมของกระทรวงศึกษาธิการตามยุทธศาสตร์การส่งเสริมการอ่าน ทั้งนี้เพื่อที่จะมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถในการอ่าน มีนิสัยรักการอ่าน ดังจะเห็นได้ว่าในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยได้ส่งเสริมให้นักเรียนได้เป็นผู้แสวงหาความรู้โดยใช้ทักษะการอ่านสู่การสร้างองค์ความรู้ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และหนังสือที่ให้อ่านนั้นก็แตกต่างกันไปตามยุคสมัยเพื่อให้นักเรียนเป็นผู้ก้าวทันเหตุการณ์ในสังคมปัจจุบันท่ามกลางกระแสโลกยุคโลกาภิวัตน์ ดังที่วรรณกรรมชุดปัจจุบันที่คณะกรรมการได้คัดเลือกมาให้ให้นักเรียนได้อ่านนั้นได้สะท้อนให้ผู้เรียนได้เห็นในหลากหลายมุมมองกับกระบวนการขัดเกลาทางสังคมของตัวละคร และมีบทบาทสำคัญที่จะช่วยหล่อหลอมให้คนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) แล้วพบว่าแนวทางในการศึกษาในมุมมองดังกล่าวยังไม่แพร่หลาย ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะนำแนวคิดดังกล่าวข้างต้นนั้นมาใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษาวิเคราะห์หนังสืออ่านนอกเวลา กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้อย่างเหมาะสม ซึ่งเป็นการศึกษาวรรณกรรมแนวใหม่ที่มองในด้านสังคมวิทยาการดำรงอยู่ของมนุษย์ในสังคม โดยต้องค้นหาคำตอบให้ได้ว่า วรรณกรรมชุดนี้สามารถเป็นเครื่องมือ ในการขัดเกลาให้นักเรียนผู้ซึ่งจะเป็นต้นกล้าที่เติบโตใหญ่ในสังคมได้อย่างไร ทั้งนี้ผู้วิจัยได้เจาะจงขอบเขตเลือกวรรณกรรม ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นนั้นได้คำนึงถึงความสอดคล้องกับพัฒนาการในเรื่องวัยของเด็กที่ควรจะได้รับ การขัดเกลา เนื่องจากผู้เรียนในช่วงนี้เริ่มเข้าสู่ช่วงวัยรุ่นดังที่ ศรีเรือน แก้วกังวาล (2518) กล่าวว่า วัยรุ่น “อยู่ในวัยที่อยากรู้อยากลองเลียนแบบพฤติกรรม บทบาทอย่างผู้ใหญ่ เป็นช่วงเปลี่ยนวัยระยะหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต สลัดทั้ง

ลักษณะนิสัย ความรู้สึกนึกคิด จากแบบเด็กไปสู่แบบผู้ใหญ่” ความพยายามเป็นผู้ใหญ่ทำให้เด็กมีอาการมึนงง ลังเลใจ วุ่นวายใจ ไม่แน่ใจตนเอง ลักษณะของอารมณ์และสภาพของวัยทำให้ตัดสินใจผิดพลาดได้ง่าย แต่หากพบแบบอย่างที่ถูกต้อง สภาพแวดล้อมโดยรอบเอื้อต่อการเติบโต รวมไปถึงได้รับการปลูกฝังในการเรียนรู้ที่ถูกต้อง การเติบโตใหญ่ในช่วงเปลี่ยนผ่านของชีวิตก็จะราบรื่น นั่นสะท้อนให้เห็นว่าเนื้อหาสาระที่ปรากฏในระดับนี้ก็จะมีส่วนช่วยในการอบรม ชัดเกล้าผู้เรียนให้มีแนวปฏิบัติที่ถูกที่ควรด้วยเช่นกัน อันเป็นเจตนารมณ์ที่ประเทศชาติต้องการให้พลเมืองเติบโตใหญ่ขึ้นมาพร้อมกับความองกงามด้านสติปัญญา โดยใช้วรรณกรรมเป็นเครื่องมือในการชัดเกล้า สั่งสอน พฤติกรรมของผู้คนซึ่งให้เห็นทั้งในสังคมจากวรรณกรรมและในทางตรงกันข้ามก็ยังคงเป็นคติเตือนใจในการดำรงชีวิตสืบต่อไป

ดังนั้นจึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาหนังสืออ่านนอกเวลา กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เพื่อศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบทางวรรณกรรม และตอบคำถามให้ได้ว่า วรรณกรรมชุดนี้มีกระบวนการ ชัดเกล้าทางสังคมอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบทางวรรณกรรม ด้านรูปแบบ เนื้อหา และศิลปะทางภาษา
2. เพื่อวิเคราะห์การชัดเกล้าทางสังคมที่ปรากฏในหนังสืออ่านนอกเวลา

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ศึกษาเนื้อหาจาก หนังสืออ่านนอกเวลา กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ตามหลักสูตรแกนกลางการ

ศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551 จำนวน 12 เล่ม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผลของการศึกษาสามารถนำไปเป็นแนวทางการศึกษาและวิเคราะห์หนังสืออ่านนอกเวลา กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
2. เพื่อนำผลจากการศึกษาวิเคราะห์ไปใช้ประกอบการสอนวิชาการอ่านและการพิจารณาวรรณกรรม (สาระเพิ่มเติม)

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีการวิจัย ผู้วิจัยใช้วิธีศึกษาเอกสาร ตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ขั้นรวบรวมข้อมูล
 - 1.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับองค์ประกอบของวรรณกรรม
 - 1.2 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกระบวนการชัดเกล้าทางสังคม (Socialization)
 - 1.3 เอกสารเกี่ยวกับหนังสืออ่านนอกเวลา กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
2. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล
 - 2.1 ศึกษาตัวบทวรรณกรรมจากหนังสืออ่านนอกเวลา กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
 - 2.2 ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับองค์ประกอบทางวรรณกรรมและกระบวนการชัดเกล้าทางสังคม (Socialization)
 - 2.3 วิเคราะห์องค์ประกอบทางวรรณกรรมจากหนังสืออ่านนอกเวลา กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

2.4 วิเคราะห์องค์กระบวนการขัดเกลาทางสังคม(Socialization)จากหนังสืออ่านนอกเวลา กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

3. ชั้นเสนอผลการศึกษาค้นคว้า เสนอผลการศึกษาค้นคว้าแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analysis Description)

ผลการวิจัย

จากการศึกษาค้นคว้ามีข้อค้นพบดังต่อไปนี้

1. การศึกษาองค์ประกอบทางวรรณกรรมในด้านรูปแบบ พบว่า มีทั้งนิยาย นวนิยาย สารคดี กวีนิพนธ์ (กลอนสุภาพ โคลงสี่สุภาพ กาพย์ยานี 11 กาพย์ฉับ 16) มีการใช้รูปแบบเหมาะสมกับลักษณะของเรื่อง กล่าวคือนวนิยายประกอบไปด้วย ขวัญสงฆ์ ขวด คนอยู่ หนโต ความสุขของกะทิ เด็กชายมะลิวัลย์ นิยายประกอบไปด้วย เทพนิยายแอนเดอร์สัน บ้านเล็กในป่าใหญ่ กวีนิพนธ์ ได้แก่ เรื่องเรื่องแสงอรุณ สารคดีประกอบด้วย เด็กแนว ขนมหแมเอี้ย อัลเฟรด โนเบล ช ข้างกับ ค คน และเส้นเลือดสีขาว

ด้านเนื้อเรื่อง โครงเรื่อง (Plot) จากการศึกษาค้นคว้า พบว่า มีการวางโครงเรื่องไม่ซับซ้อน มีความสมจริง สมเหตุสมผล เหตุการณ์ต่าง ๆ สัมพันธ์กัน และน่าสนใจ แฝงไว้ซึ่งความรู้ทางด้านสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยมและวิธีการดำเนินชีวิต ตัวละคร Characters จากการศึกษาค้นคว้า พบว่า การกระทำและความคิดของตัวละครต้องสอดคล้องกับภูมิหลังของตัวละครด้วย และอุปนิสัยใจคอหรือความประพฤติปฏิบัติจะต้องสอดคล้องกับภูมิหลังของตัวละครด้วยเช่นกันจึงทำให้ตัวละครมีชีวิตชีวา และตัวละครจะต้องมีลักษณะนิสัยให้สมจริง ฉาก จากการศึกษาค้นคว้า มีลักษณะสอดคล้องกับเนื้อเรื่อง และช่วยสร้างบรรยากาศ

ของเรื่องให้น่าอ่าน ฉากต้องมีความถูกต้องและสมจริง และยังใช้ฉากที่เกิดจากจินตนาการของผู้เขียนเอง เช่น ฉากในท้องทะเลจากเรื่อง เทพนิยายแอนเดอร์สัน ตอน เจ็อกน้อย ที่ผู้แต่งใช้ความคิดผสมกับจินตนาการได้อย่างลงตัว ชวนให้ผู้อ่านติดตามเรื่องราว

ด้านศิลปะการแต่ง วิธีการดำเนินเรื่องพบว่า ใช้กลวิธีเขียนโดยดำเนินเรื่องตามเหตุการณ์ กระชับไม่ยืดเยื้อ ใช้บทบรรยายให้รายละเอียดของผู้แต่งประกอบกับการสนทนาของตัวละครเป็นหลัก อันเป็นหัวใจสำคัญของการดำเนินเรื่อง แนวคิดของเรื่องพบว่า มีการเสนอแนวคิดของเรื่องผ่านทัศนะของผู้เขียนที่จะสื่อสารให้ผู้อ่านทราบ ผู้อ่านจะสามารถพิจารณาได้จากการกระทำและอุปนิสัยใจคอของตัวละครดังเช่น ความมีกิริยามารยาทการแต่งกายที่สะอาดของแมรี ในเรื่องบ้านเล็กในป่าใหญ่ การเป็นคนช่างสังเกต จดจำของอัลเฟรด โนเบล การเป็นคนเจ้าระเบียบของคุณยาย ชอบรังสรรค์งานในห้องครัวจากเรื่องความสุขของกะทิ การถ่ายทอดศิลปะดังกล่าวผู้แต่งส่วนมากได้สะท้อนผ่านตัวละครและทรรศนะของผู้เขียนเอง การใช้สำนวนภาษาพบว่า การใช้ถ้อยคำและสำนวนโวหารมีความสำคัญมากในการแตงนวนิยาย กวีนิพนธ์ สารคดี จะต้องเลือกคำและสำนวนโวหารให้เหมาะกับเนื้อเรื่องสามารถใช้ถ้อยคำสละสลวยได้ลงตัว ความเปรียบ ถ้อยคำโวหารต้องให้ถูกต้องตามหลักเช่นเรื่องเรื่องแสงอรุณ หรือขวดคนอยู่หนโตโดยเฉพาะในด้านบทสนทนาของตัวละคร ช่วยทำให้เรื่องมีความสนุกสนานและมีความสมจริง บทสนทนาจะช่วยให้ผู้อ่านรู้จักตัวละครได้ดีขึ้น การสร้างความสะเทือนอารมณ์ พบว่า การใช้บทสนทนาทำให้เกิดความสะเทือนใจ บทสนทนา บทบรรยาย และบทพรรณนาที่ใช้ถ้อยคำที่เลือกสรรแล้วจะช่วยสร้างอารมณ์และความสะเทือนใจแก่ผู้อ่านได้อย่างดี และถ้อยคำที่เหมาะสมสอดคล้องกับเนื้อเรื่องและบุคลิกภาพของตัวละคร

2. การขัดเกลาทางสังคม (Socialization) ในหนังสืออ่านนอกเวลา มีตัวแทนในการขัดเกลาอยู่ 6 กลุ่ม คือ 1.) ครอบครัว 2.) กลุ่มเพื่อน 3.) โรงเรียน 4.) กลุ่มอาชีพ 5.) ตัวแทนทางศาสนา 6.) สื่อมวลชน ซึ่งแต่ละเรื่องมีบทบาทในการขัดเกลาทางสังคมดังนี้

ขวัญสูงมี มีตัวแทนทางด้าน ศาสนา ได้ขัดเกลาทางสังคมในเรื่องดังนี้ 1.) สอนให้รู้ธรรมเนียมปฏิบัติในวัด 2.) สอนไม่ให้เป็นนักร้อง 3.) สอนให้รู้ธรรมชาติของมนุษย์ 4.) สอนให้ยอมรับความจริง ไม่หนีความจริง 5.) สอนให้มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลในการวางแผนการใช้ชีวิต 6.) สอนให้รู้ว่าชีวิตเป็นอนิจจังมีเกิดและมีดับ 7.) สอนให้เห็นความสำคัญของการศึกษา 8.) สอนว่าทุกคนมีกรรมติดตัว 9.) สอนเรื่องบทบาทหน้าที่ 10.) ให้แนวทางปฏิบัติในเพศบรรพชิต ตัวแทนสถานศึกษา ได้ขัดเกลาทางสังคมในเรื่องดังนี้ 1.) สอนให้อ่านออกเขียนได้ 2.) สอนระเบียบวินัย 3.) สอนให้เรียนรู้วิธีการดำรงอยู่ในสังคมกับบทบาทการปฏิบัติตน 4.) สอนขยันศึกษาเล่าเรียน 5.) สอนให้ใช้วิจารณ์อย่างมีเหตุผล

เรื่องแสงอรุณ มีตัวแทนศาสนา ได้ขัดเกลาทางสังคมในเรื่องดังนี้ 1.) สอนเรื่องบทบาทหน้าที่ 2.) สอนให้มองชีวิตว่าทุกอย่างไม่มีสิ่งใดแน่นอน 3.) สอนให้มนุษย์สู้ชีวิต 5.) สอนให้ใช้ความเพียรพยายาม 6.) สอนให้มองโลกในแง่ดี 7.) สอนให้ใจเย็น 8.) เอาธรรมชาติมาเป็นครูสอนเรา 9.) สอนหลักของไตรลักษณ์ 10.) สอนให้ปล่อยวาง 11.) ทำให้รู้ว่า การเริ่มต้นใหม่เป็นสิ่งที่ดีและพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงตนเองอยู่ตลอดเวลา 12.) สอนให้มีความขยัน 13.) ทำให้รู้ว่า สามสิ่งที่มีมนุษย์ทุกคนต้องการก็คือ เกียรติยศ ทรัพย์สมบัติ และอำนาจ 14.) สอนให้รู้ว่า ควรประกอบกรรมดี

ขวดคนอยู่ไหน มีตัวแทนกลุ่มเพื่อน ได้ขัดเกลาทางสังคมในเรื่องดังนี้ 1.) สอนให้เคารพสิทธิเสรีภาพ 2.) สอนคติธรรมในการดำรงชีวิต 3.) สอนภาวะการเป็นผู้ใหญ่ 4.) อภัยกตเวทิต์ 5.) ให้โอกาสผู้อื่น 6.) สอนให้เห็นถึงความสำคัญ

ของภาษาไทย 8.) สอนเรื่องการทำงานเป็นทีม 9.) สอนคติธรรมในการใช้ชีวิต 10.) สอนกระบวนการคิด วิเคราะห์ 11.) สอนเรื่องความสามัคคี 12.) สอนให้ใช้ปัญญามากกว่ากำลัง 13.) สอนเรื่องการเสียสละ และความอดทน 14.) สอนให้ตระหนักถึงความเป็นเพื่อนและมิตรภาพ

เด็กชายมะลิวัลย์ มีตัวแทนครอบครัว ได้ขัดเกลาทางสังคมในเรื่องดังนี้ 1.) สอนให้รักเกียรติและศักดิ์ศรี 2.) สอนให้เห็นความสำคัญของการศึกษา 3.) สอนให้ช่วยเหลือ มีน้ำใจเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่น 4.) สอนวิชาชีพให้กับลูก 5.) สอนวิชางานบ้านงานเรือน 6.) สอนเรื่องการคบคน 7.) สอนการมองคน อย่ามองแต่เปลือกนอก 8.) ทุกคนเลือกเกิดไม่ได้ แต่เลือกที่จะทำได้ 9.) สอนให้รู้ว่า จงพอใจในสิ่งที่ตนมี 10.) สอนไม่ให้ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข

บ้านเล็กในป่าใหญ่ มีตัวแทนครอบครัว ได้ขัดเกลาทางสังคมในเรื่องดังนี้ 1.) การถนอมอาหาร 2.) ใช้ขันทานเป็นสื่อในการขัดเกลาให้พี่น้องกันก็ควรรักและสามัคคีกัน 3.) สอนให้วางแผนในการทำงาน 4.) สอนให้เรียนรู้จากของจริงหรือประสบการณ์ตรง 5.) สอนให้สู้ชีวิตและเรียนรู้จากธรรมชาติ 6.) ทำให้รู้ว่ารักวัวให้ผูก รักลูกให้ตี 7.) สอนธรรมเนียมปฏิบัติทางคริสต์ศาสนา 8.) สอนให้ช่วยงานพ่อแม่และแม่ 9.) สอนให้ระวังและป้องกันอันตรายจากสัตว์ป่า 10.) สอนให้น้อมนำเอาหลักธรรมคำสอนของพระเป็นเจ้ามาเป็นที่พึ่งทางจิตใจ 11.) สอนความมีน้ำใจ 12.) สอนเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคล 13.) สอนโดยใช้บทเพลงกล่อมกล่อมและสร้างความละเอียดอ่อนด้านจิตใจ 14.) สอนเรื่องการดำรงชีวิต เพื่อการอยู่รอด

เทพนิยายแอนเดอร์สัน มีตัวแทนครอบครัว ได้ขัดเกลาทางสังคมในเรื่องดังนี้ 1.) สอนให้คิดก่อนจ่ายหรือใช้เงินให้คุ้มกับสิ่งที่ได้มา 2.) สอนการใช้วิจารณ์ญาณในการพิจารณาไตร่ตรอง 3.) สอนให้รู้ว่าแม้แต่คนใกล้ชิดสนิทใจก็มิอาจเชื่อได้ 4.) ทำให้รู้ว่าคุณสมบัติที่ติดตัวมิอาจ

ลบเลื่อนได้หรือสูญหายไป 5.) สอนข่าวราชการให้สำนึกในบทบาทหน้าที่ 6.) สอนเรื่องการพูด 7.) สอนให้มองโลกในทางพระศาสนา ปล่อยวางมองทุกอย่างเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา 8.) สอนมารยาทและการเข้าสังคม 9.) สอนให้รู้ว่าไม่ควรมองผู้อื่นแต่ภายนอก 10.) สอนให้ตั้งตนอยู่ในความไม่ประมาท 11.) ทำให้รู้ว่าความรักของแม่ที่มีต่อลูกนั้นยิ่งใหญ่มีอาจหาสิ่งใดมาเสมอเหมือน 12.) สอนให้รักการเรียน มีนิสัยรักการอ่าน 13.) สอนเรื่องความกตัญญู 14.) สอนให้รู้ว่าความประมาทนำมาซึ่งความสูญเสีย 15.) สอนให้ลูกรู้จักเข้าสังคม 16.) สอนให้เป็นวิถีการดำรงชีวิต ให้รู้จักเอาตัวรอดในการดำรงชีวิต ตัวแทนทางศาสนา ได้ขัดเกลาทางสังคมในเรื่องดังนี้ 1.) สอนให้รู้จักกับพระเจ้าเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางใจจะทำ 2.) สอนให้รู้จักกาลเทศะในการเข้าโบสถ์ ตัวแทน กลุ่มเพื่อน ได้ขัดเกลาทางสังคมในเรื่องดังนี้ 1.) สอนให้รู้จักผ่อนปรน ปล่อยวางและผ่อนคลา 2.) สอนให้มีความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

ความสุขของกะทิ มีตัวแทนครอบครัว ได้ขัดเกลาทางสังคมในเรื่องดังนี้ 1.) สอนให้มีความรักการอ่าน 2.) สอนวิชางานบ้านงานเรือน 3.) ทำให้รู้ว่าตัวอย่างที่ดีมีค่ามากกว่าคำสอน 4.) สอนให้รู้จักธรรมชาติ 5.) สอนเรื่องการทำบุญว่า “ไม่ได้เลือกเวลาแต่ขึ้นอยู่กับความศรัทธาของเรา” 6.) สอนให้ยึดหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ 7.) สอนอยู่เสมอว่า “การเรียนรู้ไม่สิ้นสุดและได้เรียนรู้ตลอดเวลา” 8.) ทำให้รู้ว่าทุกคนต้องมีความฝันและมีความหวังในชีวิต 9.) สอนการเข้าสังคม 10.) สอนอยู่เสมอว่า “ไม่มีที่อื่นใดสุขใจเท่าที่ที่บ้าน” ตัวแทนกลุ่มเพื่อน ได้ขัดเกลาทางสังคม คือ สอนให้ใช้ธรรมะเป็นแนวทางในการใช้ชีวิต

เด็กแนว มีตัวแทนครอบครัว ได้ขัดเกลาทางสังคมในเรื่องดังนี้ 1.) สอนทัศนคติการดำเนินชีวิตในมุมมองที่ว่า ชีวิตคนเราอยู่ที่การ “เลือก” 2.) สอนทักษะกระบวนการคิด 3.) สอนไม่ให้หลง

มัวเมาไปกับวัตถุนิยม 4.) สอนให้รู้ถึงวิชาชีพการค้าขาย 5.) สอนให้รู้จักคุณค่า ของเงิน 6.) สอนให้สำนึกในการรักบ้านเกิดและเกิดทุนบุญคุณของแผ่นดินเกิด 7.) สอนให้อยู่กับการใช้ชีวิตที่พอเพียง 8.) สอนเรื่องการแบ่งเวลา สถานศึกษาได้ขัดเกลาทางสังคมในเรื่องดังนี้ 1.) การทำกิจกรรมเสมือนการเติมเต็มให้คนเป็นที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น 2.) สอนการให้เป็นคนที่จะช่วยเหลือสังคม เป็นทั้งคนเก่ง คนดี มีคุณธรรมควบคู่กัน 3.) สอนเรื่องการแบ่งเวลา 4.) สอนให้แก้ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว 5.) สอนให้ใช้กระบวนการคิดที่เป็นระบบ มีเหตุและผล 6.) สอนให้คนเราเป็นตัวของตัวเอง 7.) สอนให้รู้ว่าการเมืองเป็นเรื่องของกาอุทิศตนเพื่อคนในชาติ 8.) สอนให้มองอดีตเป็นครูเพื่อที่จะก้าวเดินไปสู่อนาคต 9.) สอนให้รักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ 10.) สอนให้เห็นความสำคัญของการศึกษา 11.) สอนให้รู้จักกล้าแสดงออก 12.) สอนให้ไม่ยึดติดกับวัตถุนิยม 13.) สอนให้รู้การบันทึกรายการ 14. สอนให้ทำคุณงามความดี 15.) สอนบทบาทการเป็นผู้นำ 16.) สอนให้มีความรักการอ่านและการค้นคว้า ตัวแทนสื่อมวลชน ได้ขัดเกลาทางสังคมในเรื่องดังนี้ 1.) ทำให้เขาสามารถนำองค์ความรู้ หลักวิชาที่ร่ำเรียนมาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาตนให้เป็นคนที่มีสมบูรณ์ 3.) สอนให้บุคคลเป็นผู้ที่มีความเอื้อเฟื้อและแนวผู้อื่นได้ 4.) ทำให้เห็นถึงการสำนึกรักบ้านเกิด 5.) สอนทักษะ การพูด 6.) กิจกรรมทำให้คนเป็นคนโดยสมบูรณ์ มีจิตสาธารณะ 7.) สอนให้มองเห็นความแตกต่างของการเป็นผู้นำและหัวหน้าตัวแทนศาสนาได้ขัดเกลาทางสังคมในเรื่องดังนี้ 1.) ให้มีประสบการณ์ทางโลกและ การเรียนรู้ชีวิตที่แจ่มชัดและมีกระบวนการชีวิตที่สมบูรณ์แบบแล้วต้องศึกษาทางธรรม เพื่อใช้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวหลอมหล่อจิตใจให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบ 2.) สอนให้รู้ซึ่งถึงรสพระธรรม เข้าใจกฎไตรลักษณ์ 3.) สอนให้เป็นคนที่มีมุ่งมั่น ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค

ช ช่างกับค คน มีตัวแทนสื่อมวลชนได้ขัดเกลาทางสังคมในเรื่องดังนี้ 1.) สอนให้รำลึกถึง

พระคุณครู 2.) สอนให้ตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ช้างในฐานะเป็นคู่บ้านคู่เมือง 3.) สอนให้เห็นความสำคัญของการศึกษา 4.) สอนให้เคารพสถานที่ 5.) สอนให้ซื่อสัตย์ สุจริต และจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

เส้นเลือดสีขาว มีตัวแทนครอบครัวได้ชัดเจนทางสังคมในเรื่องดังนี้ 1.) สอนเรื่องความสามัคคี 2.) สอนให้สวดมนต์ ทำสมาธิ 3.) สอนให้เอาใจเขามาใส่ใจเรา 4.) สอนการมองสังคมว่าไม่ควรแบ่งชนชั้นโดยใช้พันธุกรรมเป็นเกณฑ์ ตัวแทนกลุ่มเพื่อนได้ชัดเจนทางสังคมในเรื่องดังนี้ 1.) ให้กำลังใจ 2.) สอนให้สู้ชีวิต ตัวแทนศาสนา ได้ชัดเจนทางสังคม คือ สอนให้รักษาศีลปฏิบัติธรรม ตัวแทนกลุ่มอาชีพ ได้ชัดเจนทางสังคมในเรื่องดังนี้ 1.) แนะนำในการปฏิบัติตนในขณะเจ็บป่วย 2.) สอนให้มีความเข้มแข็งทั้งด้านกายและใจ

อัลเฟรด โนเบล มีตัวแทนครอบครัว ได้ชัดเจนทางสังคมในเรื่องดังนี้ 1.) สอนให้มีความตั้งใจต่อชีวิต 2.) สอนให้ดูแบบอย่างการเป็น วิศวกรจากพ่อ 3.) สอนให้มีความอดทน 4.) สอนให้สังเกต จดจำ 5.) สอนให้เรียนรู้จากข้อผิดพลาด 6.) สอนให้ตระหนักในบทบาทหน้าที่ และทำสิ่งนั้นให้ดีที่สุด 7.) สอนให้เห็นคุณค่าและโทษของเทคโนโลยีและให้มองเห็นประโยชน์เพื่อส่วนรวม

ขนมแม่เอ๊ย มีตัวแทนสื่อมวลชน ได้ชัดเจนทางสังคมในเรื่องดังนี้ 1.) ทำให้รู้ว่า หัวใจสำคัญของการทำของหวานคือน้ำกะทิ 2.) ทำให้รู้ว่าวิถีของการทำขนมไทยเป็นศิลปะที่สะท้อนชีวิตของคนไทย 3.) สอนให้รู้บทบาทการลงโทษและวิถีความเป็นสิริมงคลผ่านข้าวเม่า 4.) สอนให้ตั้งตนอยู่ในความประหยัด มัธยัสถ์ 5.) สอนให้มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ 6.) สอนให้มีความรอบคอบ ไม่ประมาท 7.) สอนให้ทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้กับผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว 8.) ทำให้รู้ว่าการทำขนมเป็นคุณสมบัติของกุลสตรีไทย 9.) สอนให้ทำความดี

อภิปรายผล

การศึกษาองค์ประกอบวรรณกรรมที่กล่าวมาข้างต้นช่วยทำให้สามารถแยกแยะ พิจารณาในมุมมองด้านรูปแบบ เนื้อหา และศิลปะทางภาษาได้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ยังพบว่าช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจวรรณกรรมในหนังสืออ่านนอกเวลาได้เป็นอย่างดีและเป็นบันไดสำคัญในการศึกษาในด้านกระบวนการชัดเจนทางสังคม (Socialization) ผ่านภาษาพฤติกรรมของตัวละคร และเนื้อเรื่องซึ่งสอดคล้องกับ รุ่งฤดี ภูษมศรี (2542) ได้วิเคราะห์บทอ่านในหนังสือเรียนภาษาไทย หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในฐานะวรรณกรรมสำหรับเด็ก ผลการวิจัยพบว่า ด้านองค์ประกอบ ผู้เขียนสร้างโครงเรื่องที่แสดงถึงความ เป็นอยู่ในโรงเรียน ทุงนา ป่าเขา ชายทะเล ทำให้ตัวละครมีความรักในถิ่นที่อยู่ของตนและโครงเรื่องที่แสดงถึงการมีจิตใจเสียสละ มีคุณธรรม พร้อมช่วยเหลือผู้อื่นอย่างบริสุทธิ์ใจ รองลงมาได้แก่ โครงเรื่องที่แสดงถึงตัวละครได้รับความรัก ความอบอุ่นจากครอบครัว โครงเรื่องที่แสดงถึงความพากเพียร มุ่งมั่นที่จะเอาชนะอุปสรรค โครงเรื่องที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ และโครงเรื่องที่เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ ส่วนกลวิธีการเขียน มีกลวิธีการเปิดเรื่องด้วย การบรรยายมากที่สุดรองลงมาคือใช้บทสนทนาและพรรณนา ดำเนินเรื่องไปตามลำดับ ปฏิทินปิดเรื่องแบบสุภาษณากรรม และแบบให้ข้อคิด ด้านการสร้างตัวละคร มี 2 แบบ คือ การสร้างตัวละครแบบสมจริง แบบอุดมคติ ด้านคุณค่าของภาพประกอบมี 3 ประการคือ ภาพช่วยเสริมแต่งให้บทอ่านเป็นที่น่าสนใจ โดยใช้ภาพสีสดใสประกอบ บทอ่านสำหรับเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 ส่วนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-6 ใช้ภาพประกอบ ภาพเหมือนจริง และภาพถ่าย ภาพช่วยในการแปลความหมาย โดยใช้ภาพที่ตรงกับบทอ่าน ทำให้เด็กเข้าใจบทอ่านได้ง่ายและชัดเจนขึ้นและภาพช่วยขยายประสบการณ์โดยเสนอประสบการณ์ใหม่แก่เด็ก

มีการสร้างฉากและบรรยากาศที่เด็กคุ้นเคยมากที่สุด ด้านการใช้ภาษา พบว่าในส่วนของการใช้คำ มีการใช้คำแสดงภาพ แสดงอาการ และแสดงความรู้สึก ด้านการใช้ประโยค นิยมใช้ประโยคความเดียวในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 ส่วนประโยคความรวมและประโยคความซ้อนจะพบมากในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-6 ด้านการใช้ภาพพจน์มีการใช้ภาพพจน์แบบอุปมา ด้านสาระและคุณค่า พบว่าประกอบไปด้วยคุณค่าจริยธรรม คุณธรรม ที่พบมากที่สุดคือ ความรับผิดชอบ ด้านการศึกษาพบว่าพ่อแม่ผู้ปกครองให้ความสำคัญกับการศึกษา โดยมีความคิดเห็นว่าการศึกษาคือช่วยให้เด็กฉลาด มีความรู้ทัดเทียมผู้อื่น และนำมาประกอบอาชีพได้ ด้านการเรียนรู้ทางสังคม พบว่าเด็กที่มีทักษะที่ดีต่อพ่อแม่และสังคม เข้าใจสภาพสังคม และเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงของสังคม โดยเฉพาะปัจจุบัน วิทยาศาสตร์เจริญก้าวหน้าคนในสังคมจะต้องปรับตัวให้สมดุลกับสังคมให้ได้ ด้านการบำรุงศิลปวัฒนธรรม พบว่า ตัวละครมีความห่วงแหนวัฒนธรรม พร้อมทั้งจะทะนุบำรุงส่งเสริมให้อยู่คู่สังคมไทยตลอดไป

เมื่อพิจารณางานวิจัยดังกล่าว พบว่า การใช้หนังสือเรียนและหนังสืออ่านนอกเวลามีส่วนช่วยเปิดโลกทัศน์ด้านการอ่านแต่ยังไม่สามารถที่จะดึงดูดใจความสนใจผู้เรียน เพราะลักษณะของเนื้อหาที่มีความยากเกินกรอบประสบการณ์ของผู้เรียน แต่หากย้อนกลับมาพิจารณาเนื้อเรื่อง รูปแบบ ภาษาที่ปรากฏในวรรณกรรมอ่านนอกเวลา กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 แล้ว พบว่า มีองค์ประกอบทางวรรณกรรมที่มีความหลากหลาย กล่าวคือรูปแบบงานเขียนที่ถูกนำมาให้อ่านก็มีทั้งสารคดี นวนิยาย กวีนิพนธ์ เป็นต้น มีเนื้อหาที่มีความแปลกใหม่ ทันสมัย และที่สำคัญเป็นเรื่องใกล้ตัวผู้อ่านมวลประสบการณ์ไม่เกินผู้เรียน ในส่วนของภาษา ยังใช้ภาษาที่เป็นแบบอย่างในทางวรรณศิลป์ คือมีภาษาที่สร้างอารมณ์สุนทรีย์ที่หลากหลายอารมณ์

อันเหมาะแก่กลุ่มผู้เรียนที่สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการอ่านได้อย่างเหมาะสม

จากการศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบทางวรรณกรรมที่ได้กล่าวแล้วข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าการเข้าถึงวรรณกรรมในเบื้องต้นผู้วิจัยต้องมีความรู้เกี่ยวกับองค์ประกอบทางวรรณกรรมเรื่องนั้นๆ อันได้แก่ รูปแบบ เนื้อหา ภาษา ในหนังสืออ่านนอกเวลา ที่กระทรวงประกาศให้ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนก็เช่นเดียวกัน นับเป็นเครื่องมือหรือหนังสืออ่านนอกเวลา ที่นำมาพินิจ วิเคราะห์ แยกแยะให้เห็นองค์ประกอบของวรรณคดีทั้งในด้านรูปแบบ เนื้อหา และศิลปะทางภาษา และใช้เป็นสะพานผ่านในการนำแนวคิดทางด้านสังคมวิทยา นั่นคือ กระบวนการขัดเกลาทางสังคม มาวิเคราะห์ให้เกิดประโยชน์ในด้านการขัดเกลากิจกรรมการสอน เพื่อเป็นแนวปฏิบัติของปัจเจกชน ให้อยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข

จากการศึกษาการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) ในหนังสืออ่านนอกเวลากลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ตามหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 จำนวนทั้งหมด 12 เรื่อง พบว่า วรรณกรรมทั้ง 12 เรื่อง สามารถเป็นเครื่องมือในการขัดเกลาทางสังคมได้เป็นอย่างดี ด้วยกลวิธีในการสื่อสารผ่านเนื้อหาที่ให้ออกคิด คติในการใช้ชีวิต ที่กลั่นกรองมาจากประสบการณ์ตรงของผู้เขียนทั้งด้านทางโลกและทางธรรม ให้ตัวละครได้ถ่ายทอดบทบาทชีวิตที่เป็นภาพสะท้อนสังคมที่มองเห็นได้อย่างเป็นรูปธรรม มีการขัดเกลาผ่านรูปแบบทางวรรณกรรมที่หลากหลายอันประกอบไปด้วย กวีนิพนธ์ นวนิยาย สารคดีที่ชวนให้ติดตาม มีศิลปะการใช้ภาษาที่สะท้อนอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด ประติษฐกรรมถ้อยคำให้เกิดโหวลภาพพจน์ที่ก่อให้เกิดความงามทางภาษา วรรณกรรมที่ปรากฏในหนังสืออ่านนอกเวลาจึงสามารถเป็นเครื่องมือที่สามารถกล่อมเกลายาวชนให้มีลักษณะนิสัยดังที่สังคมต้องการ

จากการศึกษาพบว่าสถาบันหลักที่เป็นตัวแทนในการขัดเกลาทางสังคมได้เป็นอย่างดีนั่นก็คือ สถาบันครอบครัว เพราะครอบครัวคือมีพ่อและแม่เป็นกำลังสำคัญในการอบรมสั่งสอน บ่มเพาะอุปนิสัย ปลูกจิตสำนึกผ่านค่านิยมที่สังคมคาดหวัง ครอบครัวจึงเป็นพลังสำคัญที่จะปลูกต้นกล้าให้เป็นผลผลิตที่งอกงามให้กับสังคม ดังเช่นเรื่องเด็กชายมะลิวัลย์ เรื่องราวของเด็กคนหนึ่งที่พักใจเป็นโรคโพลีโอ เขาขาดโอกาสที่จะทำกิจกรรมแบบเพื่อนแต่เขามีเคยคิดว่าเขาขาดในส่วนดังกล่าว เพราะเขามีพ่อและแม่คอยดูแลเอาใจใส่ หรือเรื่องราวของกะทิ ในวรรณกรรมเรื่องความสุขของกะทิ กะทิก็มิต้องอยู่กับแม่และที่สำคัญกะทียังไม่เคยพบหน้าพ่อของเขาเลย แต่การเติมเต็มของครอบครัวกะทียังสามารถปลูกฝัง อบรม ขัดเกลาได้อย่างสมบูรณ์ เพราะกะทิมีตาและยายเป็นเหมือนพ่อและแม่ ความโดดเด่นของวรรณกรรมหนังสืออ่านนอกเวลาที่กำลังกล่าวถึงการขัดเกลาทางสังคมจึงนับได้ว่าบทบาทหน้าที่ที่สำคัญได้สะท้อนให้เห็นครอบครัวเป็นหลัก การขัดเกลาทางสังคมยังมีความสำคัญยิ่งต่อสถาบันครอบครัว ซึ่งเป็นสถาบันแรกๆ ที่ช่วยให้ปัจเจกชนเติบโตขึ้น โดยต้องผ่านการอบรมสั่งสอนจากผู้ปกครอง ก่อนที่จะถูกขัดเกลา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นัฏฐพงศ์ ดวงมนตรี (2547) ได้ศึกษาการอบรมขัดเกลาทางสังคมด้านประชาธิปไตยในครอบครัวชนบท จังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษาปัจจัยด้านคุณลักษณะของครอบครัวพบว่า ครอบครัวส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และมีอาชีพรับราชการ ครอบครัวมีรายได้เฉลี่ยเท่ากับ 88,352.8 บาทต่อปี เป็นครอบครัวเดี่ยว ปัจจัยด้านความสัมพันธ์ภายในครอบครัว พบว่า ครอบครัวส่วนใหญ่มีการอบรมเลี้ยงดูด้วยการใช้เหตุผล ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวอยู่ในระดับมาก พ่อและแม่มีอำนาจในการตัดสินใจ ปัจจัยด้านวัฒนธรรมทางการเมืองของครอบครัว พบว่า ครอบครัวส่วนใหญ่บิดามารดามีบุคลิกภาพประชาธิปไตยอยู่ในระดับปานกลาง มี

ส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ในระดับเป็นประจำมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากทางสื่อมวลชนสูงสุด และปัจจัยด้านการอบรมขัดเกลาทางสังคมด้านประชาธิปไตยในครอบครัวชนบท พบว่า ครอบครัวส่วนใหญ่มีการอบรมขัดเกลาทางสังคมด้านประชาธิปไตยอยู่ในระดับมาก มีบุคลิกภาพประชาธิปไตยของบุตรตามการสังเกตของพ่อแม่อยู่ในระดับปานกลาง จะเห็นได้ว่า ผลของการอบรมสั่งสอนในครอบครัวจะสะท้อนได้จาก พฤติกรรมที่แสดงออกว่ามีลักษณะอย่างไร ดังที่ อัญชิสา ปงคำเพย (2547) ได้ศึกษาการขัดเกลาทางสังคมกับพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนของวัยรุ่น ในสถาบันอุดมศึกษา จังหวัดพิษณุโลก ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบและลักษณะของการขัดเกลาทางสังคมของวัยรุ่นได้รับอิทธิพลมากจากสถาบันทางสังคมได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สื่อมวลชนและกลุ่มเพื่อน โดยที่สถาบันครอบครัวสื่อสารมวลชน สถาบันการศึกษา เป็นสถาบันที่มีส่วนปลูกฝังพฤติกรรมบริโภคนิยมมากให้แก่วัยรุ่นมากที่สุด ในขณะที่สถาบันการศึกษามีส่วนทำให้เกิดการเลียนแบบการใช้สิ่งของฟุ่มเฟือย

นอกจากนี้ตัวแทนที่มีบทบาทรองลงมานั้นคือ เพื่อน อันเป็นตัวแปรที่สะท้อนผลใกล้เคียงกัน ส่วนใหญ่นอกจากการใช้ชีวิตในครอบครัวแล้วชีวิตที่เหลือของเยาวชนส่วนใหญ่แล้วจะอยู่กับเพื่อน เพื่อนจึงเป็นผู้ที่มีอิทธิพล และมีโรงเรียนศาสนา กลุ่มอาชีพ และสื่อมวลชน ตามลำดับ

จากงานวิจัยที่ได้นำมากล่าวข้างต้นได้สะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างในด้านของการศึกษาค้นคว้า ที่ผ่านมาพบว่า การศึกษาเกี่ยวกับหนังสืออ่านนอกเวลา ยังไม่มีความแปลกใหม่ ยังอยู่กับการประเมินค่าการใช้หนังสืออ่านนอกเวลา คุณค่าและการนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนในแง่มุมมองที่เป็นเครื่องมือส่งเสริมการอ่าน แต่ในส่วนของการกระบวนการขัดเกลาทางสังคมที่ผู้วิจัยนำมาใช้ในการศึกษาวิเคราะห์หนังสืออ่านนอกเวลา

นั่นพบว่า มีความคิด ความรู้ที่เป็นแนวคำสอน การอบรมขัดเกลาผู้อ่านให้มีคุณลักษณะตรงตามความคาดหวังของหลักสูตร สามารถประเทืองปัญญา เสริมสร้างการเรียนรู้ ช่วยในการหล่อหลอมจิตใจวรรณกรรมชุดนี้ย่อมจะถูกกลั่นกรองจากคณะกรรมการในการเลือกสรร ถูกกลั่นกรองด้วยความรู้ความคิดของผู้เขียนที่มากด้วยประสบการณ์ และมีเจตนารมณ์ที่จะสั่งสอน ขัดเกลาจิตใจให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้กฎระเบียบ วิถีจารีตประเพณีของสังคมและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ซึ่งจากการศึกษาวิจัยที่ผ่านมาทั้งหมดนั้นพบว่า การที่ครูได้ศึกษาวิเคราะห์ สืบค้นความรู้ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งครูและผู้เรียน นั่นคือพัฒนาการของการค้นคว้าและสะท้อนให้เห็นว่าคณะกรรมการคัดเลือกหนังสืออ่านนอกเวลาย่อมจะมีเจตนารมณ์เพื่อสั่งสอนอบรมผู้เรียนโดยใช้วรรณกรรมเป็นสื่อในการขัดเกลาให้กับนักเรียนผู้ที่จะเป็นอนาคตของชาติได้เป็นอย่างดีต่อไป

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1. ควรมีการวิเคราะห์การขัดเกลาทางสังคม (Socialization) ในหนังสืออ่านนอกเวลากลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

2. ควรมีการศึกษาการจัดระเบียบทางสังคมในหนังสืออ่านเพิ่มเติมทั้งในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยและกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นต้น

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเล่มนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาและช่วยเหลืออย่างดียิ่งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชูศักดิ์ สุกรนันท์ และรองศาสตราจารย์วัฒนา วิสเพ็ญ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา คำแนะนำ ข้อเสนอแนะ ตลอดจนให้ข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ และตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ตั้งแต่ต้นจนเสร็จสมบูรณ์ ด้วยความเอาใจใส่เป็นอย่างดี ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

เอกสารอ้างอิง

- นัฏฐพงษ์ ดวงมนตรี. (2547). *การอบรมขัดเกลาทางสังคมด้านประชาธิปไตยในครอบครัวชนบทจังหวัดขอนแก่น*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมวิทยาการพัฒนาศาสตร์ วิทยาลัยมหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ปภาณี จิตวิวัฒนา.(2540). *การขัดเกลาทางสังคม*. พวงเพชร สุรัตน์กวีกุล.
- ปองใจ มีศรี. (2527). *การประเมินค่าหนังสืออ่านภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ของครูและนักเรียนโรงเรียนประถมในจังหวัดศรีสะเกษ*. ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต(ศึกษาศาสตร์การสอน) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ยุรฉัตร บุญสนิท. (2535). “วรรณคดีกับสังคม”ในเอกสารการสอนชุดวิชา พัฒนาการวรรณคดีไทย หน่วยที่ 8 – 15. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช.
- รุ่งฤดี ภูขมศรี. (2542). *วิเคราะห์บทอ่านในหนังสือเรียนภาษาไทย หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ในฐานะวรรณกรรมสำหรับเด็ก*. ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วิภา กงกะนันท์. (2533). *วรรณคดีศึกษา*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- สถาพร ศรีสังข์. (2540). *วรรณกรรมกับสังคม*. เอกสารประกอบการบรรยาย วิชามนุษย์กับวรรณกรรม. มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- สุพัทธรา สุภาพ. (2546). *สังคมวิทยา*. พิมพ์ครั้งที่ 23. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- สุรางค์ แจ่มดวง. (2543). *วิเคราะห์จริยธรรมในหนังสืออ่านนอกเวลาประเภทบันเทิงคดีร้อยแก้ว ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น*. วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- เสนีย์ เสาวพงศ์. (2518). “การประพันธ์กับสังคม”ในมหานทรศนะ. หน้า 174 – 176. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- สมพร รัตมีสว่าง. (2530). *การประเมินคุณค่าหนังสืออ่านนอกเวลาภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของครูและนักเรียนประถมศึกษา ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. ปริญญาโท การศึกษามหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- อมรา พงษ์ปัญญา. (2527). *การประเมินคุณค่าหนังสืออ่านนอกเวลาภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ของครูและนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษา ในจังหวัดฉะเชิงเทรา*. ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศึกษาศาสตร์ – การสอน) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อธิกมาส มากจ้อย. (2543). *การวิเคราะห์นวนิยายสังคมชนบทจากหนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทย ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง 2533)*. ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศึกษาศาสตร์ – การสอน) สาขาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อัมพร ทองใบ. (2524). *การวิเคราะห์หนังสือประกอบวิชาภาษาไทย ประเภทนวนิยายในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น*. วิทยานิพนธ์ กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัญชิสรา ปงคำเพย. (2547). *การขัดเกลาทางสังคมกับพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนของวัยรุ่นในสถาบันอุดมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก*. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. (สังคมศึกษา) มหาวิทยาลัยนเรศวร.

การศึกษาบทบาทการเป็นศูนย์กลางย่อย (Sub-Center) ของชุมชนวงแหวน อ.เมือง จ.มหาสารคาม

Sub-Center Role of Vangnang Community, Mueang District Maha Sarakhm Province

ยุทธนา ขำขันมะลี¹, ถวัลย์ นิยมพานิชพัฒนา²

Yutthana Khakanmalee¹, Thawon Niyompanitpatana²

บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอผลการศึกษบทบาทการเป็นศูนย์กลางย่อยของชุมชนวงแหวน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม โดยมีวัตถุประสงค์ในภาพรวมคือ (1) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดการเป็นศูนย์กลางย่อย (2) เพื่อศึกษาขอบเขตประเภทสินค้าและการบริการในพื้นที่ และ (3) เพื่ออธิบายผลการศึกษาต่อแนวโน้มนการเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพในพื้นที่ ผลจากการศึกษาจะสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการวางแผนเพื่อพัฒนาพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนบนพื้นฐานการทำวิจัยแบบผสมผสาน ทั้งนี้ข้อมูลเชิงปริมาณทำการเก็บข้อมูลโดยการแจกแบบสอบถามสำรวจความพึงพอใจแบบ Likert Scale 5 ระดับ ข้อมูลเชิงคุณภาพได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกถึงโครงสร้างจากกลุ่มตัวอย่างที่มีความเกี่ยวข้องข้องในการกำหนดนโยบายการพัฒนาพื้นที่ ผลจากการศึกษาพบว่าปัจจัยที่ทำให้เกิดการเป็นศูนย์กลางย่อยของชุมชนดังกล่าว คือ (1) การมีทำเลที่ตั้งที่เหมาะสม (2) การมีเส้นทางคมนาคมที่สะดวกและสามารถเข้าถึงพื้นที่ได้ง่าย (3) การมีสินค้าและบริการที่หลากหลาย และ (4) ระยะทาง ในการศึกษาขอบเขตตลาดพบว่าผู้มีมาใช้บริการจากระยะทางไกลที่สุดคือตำบลท่าขอนยาง ซึ่งมีระยะทางประมาณ 20 กิโลเมตร ด้านทิศตะวันตกมีอิทธิพลไกลออกไปถึงตำบลท่าขอนยาง ทั้งนี้ข้อควรคำนึงคือ ปัญหาเรื่องความสะดวก ความต้องการพื้นที่สาธารณะ การให้บริการและปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการน้ำเสียและขยะในพื้นที่ ทั้งนี้ผลการศึกษาดังกล่าวเป็นเพียงองค์ประกอบย่อยเกี่ยวกับบทบาทเมืองในการจัดทำแผนพัฒนา ดังนั้นเพื่อให้มีความสมบูรณ์ในการจัดทำแผนพัฒนาจึงควรมีการศึกษบทบาทของชุมชนเพิ่มเติมในทุกมิติและทุกระดับต่อไป

คำสำคัญ : ศูนย์กลางหลัก, ศูนย์กลางย่อย, บทบาทเมือง, กิจกรรมเมือง

¹ นิสิตปริญญาโท, สาขาการออกแบบผังเมืองและชุมชน คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ผังเมืองและนฤมิตศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

² อาจารย์, คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ผังเมืองและนฤมิตศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

¹ Master of Architecture Program in Urban Architecture, Faculty of Architecture, Urban Design and Creative Arts, Mahasarakham University

² Lecturer, Faculty of Architecture, Urban Design and Creative Arts, Mahasarakham University

Abstract

This paper presented the roles of sub-center of Waeng Nang community, Mueang district, Maha Sarakham province. The overall objectives are (1) to study the factors contributed to the emergence of sub-center, (2) to determine the scope of products and services in the area, and (3) present the physical changing trend in the area. The results of this study could be applied to use effectively for sustainable development plan in which based on the mixed research methods. The quantitative data was obtained by the satisfaction survey, Likert Scale 5 levels. The qualitative data was obtained by in depth semi structured interviews from purposive sample group involved in determining and developing management policy. The results indicated that the factors caused the sub-center of the community consisted of; (1) the location, (2) transportation system and easy accessibility, (3) a variety of products and service, and (4) distance. In addition, the study of market scope, it is found that longest distance for people coming to use services from Tha-khon Yang sub-district is about 20 kilometres on the west and influenced to Tha-khon Yang sub-district. However, it should be taken in account about the hygiene issues, public space requirements, services and environmental problems, particularly wastewater and solid waste management in the area. The results of such study are just only elements relevant to roles of city in the development plan. Therefore, in order to reach the integrity of the plan, it should further be studied the details of roles of community in all dimensions and levels.

Keywords : Central Place, Sub-center, Roles of city, Town activity

บทนำ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของพื้นที่อันเนื่องมาจากกิจกรรมในพื้นที่ แนวคิดการพัฒนาเมืองนั้นได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ตามการพัฒนาเทคโนโลยีด้านการขนส่งซึ่งเป็นปัจจัยการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เช่น การขนส่งสินค้า การเดินทาง ในศตวรรษที่ 18 การติดต่อและขนส่งสินค้าใช้ทางเรือเป็นหลัก เมืองในยุคนี้จึงนิยมตั้งถิ่นฐานริมแม่น้ำ ต่อมาหลังการปฏิวัติอุตสาหกรรมในศตวรรษที่ 19 ใช้เทคโนโลยีด้านการคมนาคมขนส่งรูปแบบใหม่ จึงเริ่มมีการสร้างรถไฟและรถราง เกิดการพัฒนาเมืองแบบหลายศูนย์กลาง เกิดรูปแบบเมืองรถรางที่การพัฒนากระจุกตัวเป็นแนวเส้น

ตรงตามแนวเส้นทางรถราง ในปัจจุบันเทคโนโลยีการขนส่งมีความก้าวหน้าขึ้น เริ่มมีรถยนต์เป็นยานพาหนะในการขนส่งเชื่อมโยงกิจกรรมต่าง ๆ ก่อให้เกิดการค้าขึ้น การผลิตและการขนส่งจะช่วยเพิ่มผลผลิตของเมืองซึ่งจะทำให้เมืองมีการขยายออกไป (โสมสกาเว เพชรานนท์, 2547)

ปัจจุบันทางเทศบาลเมืองมหาสารคามได้มีผังเมืองรวมเมืองมหาสารคาม (ปรับปรุงครั้งที่ 2) สำหรับผังเมืองรวมเมืองมหาสารคามฉบับปรับปรุงใหม่นี้ จะครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมด 5 ตำบล 2 เทศบาลประกอบด้วย ตำบลเกิ้ง ตำบลแก่งเลิงจาน ตำบลท่าสองคอน ตำบลเขวา ตำบลแวงน่าง เขตเทศบาลเมืองมหาสารคาม และเขตเทศบาลตำบลแวงน่าง รวมพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 152 ตารางกิโลเมตร เพิ่มขึ้นจากผังเมืองเดิมอยู่ที่ 24.14

ตารางกิโลเมตร (คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ผังเมืองและนฤมิตศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2555)

แต่การจัดทำผังเมืองรวมนี้ยังไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง โดยเฉพาะตลอดแนวพื้นที่ถนนเลียบเมืองจากสี่แยกบ้านดินดำ ตำบลเก็ง เส้นทางแยกศูนย์ราชการไปหาชุมชนวงนาง และถนนเลียบเมืองไปจนถึงบายพาสสู่จังหวัดร้อยเอ็ด ปัจจุบันเป็นพื้นที่ที่กำลังเจริญเติบโตทั้งธุรกิจบ้านจัดสรร ห้องพัก รีสอร์ท โฮว์รูม อาคารพาณิชย์ ธุรกิจบริการ แต่ผังเมืองรวมได้กำหนดเป็นพื้นที่สีเขียวตลอดแนว จึงเป็นอุปสรรคต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจท้องถิ่น และมีผู้มีส่วนได้เสียร้องเรียนเข้ามาจำนวนมาก (ประชาชาติธุรกิจออนไลน์, 2557) ทางหอการค้าจังหวัดมหาสารคาม จึงขอให้ประชาชนที่ได้รับผลกระทบไปร้องคัดค้านได้ เนื่องจากขณะนี้อยู่ระหว่างการประกาศเพื่อรักษาสีที่ โดยจะปิดประกาศจำนวน 90 วัน (วันที่ 1 พ.ค.-29 ก.ค. 2557)

บทบาทวรรณกรรม

การบทบาทวรรณกรรมเป็นการศึกษาในเชิงการเปลี่ยนแปลงพื้นที่อันเนื่องมาจากกิจกรรมในพื้นที่ในมิติของบทบาทของเมือง โดยชุมชนที่ศึกษาเป็นชุมชนที่มีกิจกรรมพิเศษด้านการบริการในพื้นที่ในทางเศรษฐศาสตร์จะเรียกว่า ศูนย์กลางย่อยหรือ Sub-center ซึ่งจะมีผลต่อพื้นที่ในการขยายตัวของชุมชน การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินอันเนื่องมาจากเศรษฐกิจและกิจกรรมที่เกิดขึ้น ทั้งนี้เนื่องมาจากปัจจัยพื้นฐานของพื้นที่ ที่ตั้ง การคมนาคมที่สะดวก ประชากร แหล่งงาน อุปสงค์ และอุปทานด้านบริการในพื้นที่ ซึ่งวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องประกอบด้วยเนื้อหาดังต่อไปนี้

(1) บทบาทของเมือง จากการอธิบายของ (Berry, 1967) จากการศึกษาด้านประชากร แหล่งงาน การใช้ที่ดิน สาธารณูปโภคพื้นฐาน

สามารถแบ่งเมืองได้ดังนี้ คือเมืองการทหาร เมืองอุตสาหกรรม เมืองท่องเที่ยว เมืองศูนย์กลางบริหาร ในปัจจุบันจากการศึกษาของ มนสิชา (2553) ได้ศึกษาบทบาทของเมืองจากบทบาทหน้าที่ของชุมชนเมือง 7 ด้านได้แก่ ประชากร การคมนาคม อุตสาหกรรม การผลิต การศึกษา การท่องเที่ยว การบริหาร และศักยภาพในการดึงดูดการลงทุนจากภาคเอกชน แต่ในเนื้อหาของงานวิจัยนี้ได้ศึกษาปัจจัยแฝงที่ทำให้เกิดกิจกรรมในพื้นที่ ซึ่งจะนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ในอนาคต เพื่อเป็นข้อมูลที่สำคัญที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาพื้นที่รวมถึงป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอีกด้วย

(2) การเชื่อมโยงระหว่างชนบทกับเมืองผ่านเส้นทางคมนาคมนั้น ในบางครั้งอาจเกิดการใช้พื้นที่รอบๆ เมืองหรือรอบๆ ศูนย์กลาง ดังเช่นที่เกิดขึ้นในปทุมธานี จากการศึกษาของ (เปี่ยมสุข สนิท, 2550) พบว่าการเปลี่ยนแปลงนั้นทำให้เกิดการใช้ที่ดินแบบผสมผสานระหว่างการเกษตรกับอุตสาหกรรม การเกษตรกับพาณิชยกรรม และที่อยู่อาศัย เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในภาคการเกษตรและอุตสาหกรรม และการโยกย้ายจากกิจกรรมในภาคการเกษตรไปเป็นนอกภาคการเกษตร เป็นกิจกรรมที่รวมกันอยู่ใกล้ๆ ศูนย์กลาง ในรูปแบบการเคลื่อนไหวของคนและสินค้าด้วยเส้นทางคมนาคมที่มีประสิทธิภาพ

(3) กระบวนการกลายเป็นเมืองในประเทศไทย เนื่องจากในปัจจุบันชนบทได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากจากอดีตถึงปัจจุบัน การแทรกตัวเข้ามาของระบบทุนนิยม การพัฒนาเส้นทางคมนาคม ความต้องการอาหารจากต่างประเทศ สังคมชนบทได้ถูกดึงเข้าสู่วิถีทุนนิยม ทำให้ชนบทเปลี่ยนแปลงไปทั้งวิถีชีวิต การบริโภค และการผลิตแบบทุนนิยม ปัญหาทางธรรมชาติต่างๆ ทำให้เกิดการย้ายจากชนบทเข้าสู่เมืองเพื่อหาโอกาสที่ดีกว่าทางเศรษฐกิจทั้งการมีงานทำและรายได้ (ชาย โปธิสิตา, 2555) และตัวกระตุ้นที่สำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจนคือ นโยบายของรัฐดังเช่น

ในอดีตสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ได้ประกาศใช้แผนพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือพัฒนาขอนแก่นเป็นเมืองหลัก การก่อตั้งมหาวิทยาลัยขอนแก่น ทำให้ภาคเอกชนมีการค้า การบริการ และอุตสาหกรรมเพิ่มมากขึ้น การขยายตัวของเมืองทำให้พื้นที่การเกษตรกลายเป็นบ้านจัดสรรและอาคารเชิงพาณิชย์มากขึ้น ทำให้อาชีพเกษตรกรลดลง จนในปัจจุบันขอนแก่นได้กลายเป็นเมืองศูนย์กลางที่สำคัญในหลายๆ ด้าน (วรรณโณบล และผกาภาศ, 2556)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

(1) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดศูนย์กลางย่อยด้านสินค้าและบริการ

(2) เพื่อศึกษาขอบเขตตลาดประเภทของสินค้าและบริการ

(3) เพื่ออธิบายผลการศึกษาต่อแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพในพื้นที่ชุมชนเวียงนางซึ่งตั้งอยู่ทางด้านทิศใต้ของฝั่งเมืองรวมเมืองมหาสารคาม

วิธีดำเนินการวิจัย

(1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ข้อมูลจากแบบสอบถามผู้วิจัยได้กำหนดจำนวนกลุ่มประชากรโดยวิธีประยุกต์ ใช้การสุ่มกลุ่มตัวอย่างประชากรแบบ (Purposive Sampling) ร่วมกับวิธีการทดสอบทางสถิติ (Test of Signification) ซึ่งใช้กลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำ 40 ตัวอย่างในการวิจัย ทั้งนี้ผู้วิจัยเลือกใช้กลุ่มตัวอย่าง 5 เท่าจากการคำนวณเพื่อให้ข้อมูลน่าเชื่อถือ ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 200 คน โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นประชากรอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ที่เข้ามาซื้อสินค้าและใช้บริการ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ได้แก่ โยธาธิการและผังเมืองจังหวัดมหาสารคาม นายกเทศมนตรีตำบลเวียงนาง และผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งผู้ตอบแบบสอบถามเป็นผู้ที่มีส่วน

เกี่ยวข้องกับการพัฒนาในพื้นที่ ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative data) ใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) คือ มีหัวข้อคำถามกำหนดไว้และจัดบันทึกโดยผู้สัมภาษณ์แต่จะไม่เรียงลำดับในการถาม เพื่อให้ผู้สัมภาษณ์ตอบได้โดยอิสระครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ และการสังเกต

(2) พื้นที่ศึกษา พื้นที่ชุมชนเวียงนางตลอดสองฝั่งถนนทางหลวง 2040 เริ่มตั้งแต่ศูนย์ราชการมาจนถึงสุดชุมชนเวียงนางที่ ปตท.คาร์แคร์ รวมระยะทางประมาณ 2.6 กิโลเมตร เป็นชุมชนที่มีการใช้บริการต่างๆ มีตลาดเย็นซึ่งมีผู้ใช้บริการหนาแน่นทุกวัน อีกทั้งยังพบว่ามีการสะดวกซื้อเซเว่น-อีเลฟเว่นและโลตัสเอ็กซ์เพรส ที่ตั้งอยู่หน้าตลาดซึ่งแตกต่างจากชุมชนอื่นที่พบได้แต่ในอำเภอหรือในเมืองใหญ่ๆ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีและเป็นปรากฏการณ์ การกลายเป็นเมืองทางด้านพฤติกรรมหรือกิจกรรมที่เกิดขึ้น (นิตรชัย พงศ์ประยูร, 2527) และเป็นการศึกษาประเภท Positive Economic หรือเศรษฐศาสตร์ที่เป็นจริง¹ เพื่ออธิบายสภาวะการณ์ของเมืองที่เป็นอยู่

(3) การวิเคราะห์ผล นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมมา จากแบบสอบถามมาวิเคราะห์ผลด้วยโปรแกรมวิเคราะห์ผลทางสถิติ นำเสนอเป็นค่าสถิติพื้นฐาน วิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ (Semi-structured interview) จากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) จากการทบทวนวรรณกรรม ทฤษฎีและงานวิจัยที่ผ่านมา (Literature Review) มาวิเคราะห์ด้านต่างๆ ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาอธิบายแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

¹ เศรษฐศาสตร์ที่เป็นจริง (Positive Economic) คือ การอธิบายสภาวะการณ์ของเมืองที่เป็นอยู่ หรืออธิบายว่า สภาวะการณ์ที่เกิดขึ้นของเมืองเป็นอย่างไร เกิดขึ้นได้อย่างไร

ผลจากการศึกษา

การศึกษาเรื่องบทบาทการเป็นศูนย์กลางย่อย (Sub-Center) ของชุมชนแว่นาง เป็นการศึกษาเรื่องเมืองในอีกมิติหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ เนื่องจากในปัจจุบันระบบทุนนิยมได้เข้ามาเปลี่ยนระบบการผลิตแบบเดิมที่พออยู่พอกินกลายเป็นการผลิตแบบเดิมที่ใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีในการเพิ่มผลผลิตเพื่อให้มีรายได้เพียงพอในการดำรงชีพ บางรายขายที่ดินทำกินไปประกอบอาชีพอื่นเนื่องจากค่าครองชีพที่สูงขึ้นเรื่อยๆ และพื้นที่ในภาคอีสานส่วนมากจะทำนาในฤดูฝนได้เพียงฤดูเดียวทำให้นอกฤดูเก็บเกี่ยวเกษตรกรหันไปทำอาชีพเสริม ในชุมชนแว่นางเองเมื่อยี่สิบปีที่ผ่านมามีที่ดินได้ส่นบนที่ดินประมาณ 40 ไร่ จากการปรับเปลี่ยนป่าเสื่อมโทรมและขุดบ่อบาดาลเพื่อนำมาใช้ในการปลูกผักเพื่อให้เกษตรกรในชุมชนมีรายได้เสริม โดยผู้ปลูกรวมกลุ่มจ่ายค่าไฟฟ้าสูบน้ำซึ่งเกิดค่าใช้จ่ายน้อยมาก มีการปลูกผักปลอดสารพิษหลายชนิด และนำมาขายยังตลาดในชุมชนแว่นาง ชาวบ้านมีการหาของป่ามาวางขาย มีอาหารอีสานสำเร็จรูป ทำให้มีการค้าเกิดขึ้นในชุมชนและในปัจจุบันตลาดแห่งนี้มีผู้มาใช้บริการอย่างหนาแน่นในทุกๆวัน และยังพบว่าผู้คนที่อยู่ในเขตเทศบาลเมืองมหาสารคามหรือที่อยู่ในศูนย์กลางหลัก (Central Place) ยังมาใช้บริการมากถึงร้อยละ 35 เป็นอันดับสองรองจากชุมชนแว่นาง (ร้อยละ 46) จากการศึกษาพบว่า

1) ปัจจัยที่ทำให้เกิดศูนย์กลางย่อยจากปัจจัยโดยรอบบริเวณ (1) ทำเลที่ตั้งของชุมชนที่มีศูนย์ราชการจังหวัดมหาสารคาม สาธารณสุขจังหวัดมหาสารคาม โรงเรียนบ้านหนองแวงสำนักงานเกษตรอำเภอเมืองมหาสารคาม สำนักงานโยธาธิการและผังเมืองมหาสารคาม สำนักงานขนส่งจังหวัดมหาสารคาม สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดมหาสารคาม สำนักงานปศุสัตว์อำเภอเมืองมหาสารคาม สถานีทดสอบพันธุ์สัตว์มหาสารคาม

และศูนย์วิจัยและพัฒนาปศุสัตว์เขต ทำให้มีผู้มาใช้บริการมาจากสถานที่ต่างๆ เหล่านี้ (2) เข้าถึงได้ง่าย เนื่องจากตลาดแห่งนี้ตั้งอยู่ติดกับถนนหลัก โดยที่เวลามาใช้บริการสามารถจอดรถริมฟุตบาทแล้วเดินเข้ามาใช้บริการได้ง่าย ในช่วงที่จราจรหนาแน่นก็จะจอดรถไกลออกไปแต่ก็อยู่ในระยะไม่เกิน 200 เมตรซึ่งสามารถเดินเท้าเข้ามาใช้บริการได้ไม่ถึง 5 นาที (3) มีสินค้าที่หลากหลาย ภายในตลาดเย็นเองก็มีสินค้าไว้บริการหลากหลาย เช่น ผัก อาหารทะเล วัตถุดิบในการทำอาหาร เครื่องปรุงต่างๆ ผลไม้ตามฤดูกาล อาหารสำเร็จรูป อีกทั้งบริเวณรอบๆก็มีร้านค้าให้บริการที่หลากหลาย เช่น ร้านสะดวกซื้อ และร้านบริการต่างๆ ซึ่งสามารถให้บริการได้อย่างเพียงพอในการใช้ชีวิตประจำวัน (4) ระยะทางจากที่พักมายังศูนย์กลางย่อยไม่ไกลมาก พบว่าผู้ที่เข้ามาใช้บริการที่เดินทางมาไกลที่สุดมาจากตำบลท่าขอนยางเป็นระยะทาง 20 กิโลเมตรและเดินทางโดยรถยนต์ส่วนตัวซึ่งใช้เวลาเดินทางประมาณ 15 นาทีโดยใช้ถนนเลี่ยงเมืองในการเดินทาง นอกจากนี้ยังมีสินค้าพิเศษที่ดึงดูดลูกค้าได้แก่ ของป่าหรืออาหารป่าตามฤดูกาล มีผักปลอดสารพิษที่ชุมชนปลูกและนำมาจำหน่ายเอง อีกทั้งสามารถต่อรองราคาได้ซึ่งเป็นเสน่ห์อย่างหนึ่งของชุมชน

ภาพประกอบ 1 สภาพการจราจรบริเวณศูนย์กลางย่อยของชุมชนแว่นาง (ภาพถ่าย : โดยผู้วิจัย, 2557)

ตาราง 1 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่

หัวข้อ	ประเด็นเชิงบวก	ประเด็นเชิงลบ
บทบาทของชุมชน	หน่วยงานท้องถิ่นส่งเสริมให้ชาวบ้านมีรายได้ โดยปรับปรุงพื้นที่เสื่อมโทรม 40 ไร่ ให้เป็นแหล่งทำเกษตรปลอดสารพิษให้ชาวบ้านมาใช้ประโยชน์ ทำให้เกิดตลาดเย็น มีพ่อค้าแม่ค้าในชุมชนนำของป่าที่หาได้มาจำหน่าย ปัจจุบันพื้นที่ให้บริการมีผู้มาใช้บริการมากขึ้นเรื่อยๆ อีกทั้งยังมีปัจจัยส่งเสริม ได้แก่ ทำเลที่ตั้งของชุมชน เส้นทางคมนาคมที่สะดวก ร้านค้าและบริการหลากหลาย และร้านสะดวกซื้อเบรนนเม	พื้นที่บริการเป็นที่ตั้งแต่เดิม ปัจจุบันมีความหนาแน่น แออัดเนื่องจากมีผู้มาใช้บริการมาก ที่จอดรถไม่เพียงพอ แม่ค้าจากต่างถิ่นนำสินค้าที่ซื้อมาจำหน่าย เช่น ผักที่ไม่ปลอดสารพิษ
การขยายตัวของพื้นที่	ขยายไปตามเส้นทางหลัก 2040 จากชุมชนมายังศูนย์ราชการเนื่องจากโอกาสทางด้านเศรษฐกิจในพื้นที่	ยังไม่มียุทธศาสตร์การวางผังเมืองขนาดใหญ่ เพื่อเพิ่มศักยภาพของชุมชน
ด้านสิ่งแวดล้อม	วิถีชีวิตในแบบชนบทในการทำเกษตรกรรม มีอากาศดี ทิวทัศน์ที่สวยงาม อยู่ใกล้ศูนย์กลางหลักเหมาะสำหรับพัฒนาเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ	ชุมชนที่พักอาศัยต้นไม้ปกคลุมน้อย ทำให้อากาศค่อนข้างร้อน อีกทั้งบ้านเรือนก็ปลูกติดกัน ถนนย่อยในชุมชนแคบไม่มีที่สำหรับปลูกต้นไม้ให้ความร่มรื่นในชุมชน ปัจจุบันกำลังแก้ไขทางเดินน้ำเสีย
ด้านการบริหารจัดการ	มีเงินอุดหนุนจากหน่วยงานอื่นๆ มาช่วยเหลือบางส่วน และท้องถิ่นมีการส่งเสริมบทบาทของชุมชนในด้านต่างๆ เช่น การสร้างห้องน้ำเพิ่มเติมที่สะอาด การจัดให้มีการตรวจสอบคุณภาพสินค้าเพื่อให้ผู้มาใช้บริการมั่นใจ การหาพื้นที่เหมาะสมในการจัดทำตลาดเย็นแห่งใหม่	ชาวบ้านและผู้ค้าส่วนมากไม่ยอมย้ายแหล่งค้า เนื่องจากเห็นว่าพื้นที่เดิมสะดวก เข้าถึงง่าย และบางส่วนก็เป็นอาคารถาวร ซึ่งหากย้ายไปแหล่งใหม่อาจทำให้ค้าขายไม่ได้

2) ขอบเขตสินค้าและบริการ หรือขอบเขตตลาด (Market Boundary) ในทางเศรษฐศาสตร์ คือพื้นที่ซึ่งธุรกิจสามารถกำหนดราคาสินค้าได้ต่ำกว่าคู่แข่งโดยมีปัจจัยในการกำหนดขอบเขตได้แก่ ต้นทุนในการเดินทาง อุปสงค์ต่อหัวของผู้บริโภค ความหนาแน่นของประชากร และการประหยัดจากขนาด (โลสมสกาเวพรานนท์, 2547) ในการศึกษาขอบเขตตลาดของ

ชุมชนแวงนางนี้วัดจากอุปสงค์ของผู้มาใช้บริการ ซึ่งผู้บริโภคจะเป็นผู้กำหนดขอบเขตโดยอัตโนมัติ ซึ่งพบว่าผู้มาใช้บริการในชุมชนแวงนางที่มาจากระยะทางไกลที่สุดคือตำบลท่าขอนยาง ซึ่งมีระยะทางประมาณ 20 กิโลเมตรหากไม่นับรวมกับผู้ที่มาจากอำเภอวาปีปทุมซึ่งมีระยะทางประมาณ 35 กิโลเมตร ทั้งนี้เนื่องจากการมาใช้บริการเป็นทางผ่านในการเดินทางเป็นประจำซึ่งแตกต่างจากผู้

ที่มาจากตำบลท่าขอนยางซึ่งการเดินทางได้ผ่านแหล่งให้บริการหลายจุด ได้แก่ ตลาดในชุมชนท่าขอนยาง ห้างมีกชี ตลาดสินค้าเกษตร แต่เลือกที่จะมาใช้บริการในชุมชนแห่งนี้และมาใช้บริการตลาดเย็นเพื่อมาซื้อผักปลอดสารพิษและของป่าตามฤดูกาล หรืออาจเรียกว่าเขตอิทธิพลของตลาดเย็น ผักปลอดสารพิษ และของป่า ของชุมชนแห่งนี้ด้านทิศตะวันตกมีอิทธิพลไกลออกไปถึงตำบลท่าขอนยางนั่นเอง

3) แนวโน้มการขยายตัวของชุมชน แนวโน้มการขยายตัวของชุมชน จากสถานการณ์ในปัจจุบันชุมชนแห่งนี้มีบทบาทด้านการค้าตลาดเย็น ซึ่งเป็นเศรษฐกิจในชุมชนที่ผู้ได้รับผลประโยชน์คือผู้ค้าและผู้มารับบริการ ซึ่งรายได้จากการเก็บภาษีในพื้นที่ก็มีไม่มากพอ ที่จะเปลี่ยนแปลงชุมชนได้รวดเร็ว ซึ่งในการพัฒนาพื้นที่ของทางเทศบาลเองก็ได้ขอความอนุเคราะห์หน่วยงานอื่นอยู่บ้าง จากบทบาทของชุมชนในปัจจุบันที่มีความต้องการงบประมาณในการรองรับผู้มาใช้บริการทั้งคนในชุมชนและนอกชุมชนสำหรับที่จอดรถ ด้านความปลอดภัย ห้องสุขาที่กำลังจะก่อสร้างเพิ่มเติมให้เพียงพอกับผู้มาใช้บริการ

การเปลี่ยนแปลงของที่พักอาศัยของชุมชนที่อยู่ติดกับถนนสายหลักมีลักษณะชั้นล่างเพื่อการพาณิชย์และชั้นบนเพื่ออยู่อาศัยทั้งนี้เนื่องมาจากความมีโอกาสในการค้า การลงทุนในพื้นที่ที่มีผู้เข้ามาใช้บริการในชุมชน และเป็นรูปแบบขยายตัวตามแนวถนนจากชุมชนไปยังด้านทิศเหนือไปยังศูนย์ราชการจังหวัดมหาสารคามหรือเรียกอีกชื่อ ว่าศูนย์การค้าแบบริบบอน ซึ่งยึดการเข้าถึงเป็นหลัก มองเห็นได้ชัดเจน อยู่ทำเลติดกับถนนสายหลักต่างๆ

หากชุมชนแห่งนี้มีแรงสนับสนุนจากภายนอกส่งเสริมให้เป็นศูนย์กลางที่มีการค้าและบริการที่หลากหลายกว่าเดิมจากทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น มีธนาคาร ไปรษณีย์ โรงพยาบาล เอกชน ระบบขนส่ง หรือเส้นทางรถไฟทางคู่ที่จะ

ผ่านมายังมหาสารคาม ก็จะทำให้พื้นที่เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เหมือนดังเมืองขอนแก่นในอดีตที่ได้นำเอาทฤษฎี Growth Poles มาใช้พัฒนาศูนย์กลางย่อย ซึ่งตัวชี้้นำการเจริญเติบโตของเมืองขอนแก่นที่สำคัญ ได้แก่ การศึกษา (มหาวิทยาลัยขอนแก่น) อุตสาหกรรม และการแพทย์ ศูนย์การผลิตการค้าและการลงทุน ประกอบกับนโยบายสนับสนุนเมืองศูนย์รองทำให้ขอนแก่นมีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดการย้ายฐานการผลิตเข้ามายังขอนแก่น การย้ายเข้ามาทำงานทำให้มีอำนาจซื้อที่สูงขึ้น และราคาที่ดินที่สูงกว่าราคาประเมิน

บทบาทของชุมชน เมื่อพิจารณาข้อมูลที่ได้จากการสำรวจภาคสนามพบว่าชุมชนแห่งนี้เป็ย่านการค้าและพาณิชยกรรม มีการเข้ามาใช้บริการในแหล่งตลาดเย็นและร้านค้าต่างๆ ในบริเวณใกล้เคียง การเข้ามาซื้อสินค้าที่ผลิตโดยชุมชนเองเป็นส่วนมากซึ่งเป็นผักปลอดสารพิษมีราคาไม่แพง สามารถต่อรองราคากันได้ซึ่งไม่เหมือนกับการซื้อของในห้างที่ติดป้ายราคาไว้ ผู้มาใช้บริการก็จะเป็นผู้ที่อาศัยอยู่รอบๆ ชุมชน มีการเดินทางโดยรถมอเตอร์ไซด์เป็นส่วนใหญ่ และรถยนต์ส่วนตัวจากผู้เดินทางมาระยะไกลขึ้นหรือตามความสะดวกเช่นอาจเป็นเวลาหลังเลิกงานมาแวะใช้บริการก่อนกลับที่พักอาศัย และเป็นศูนย์กลางย่อยที่ให้บริการในส่วนของสินค้าและบริการที่มีความจำเป็น เช่น ร้านค้า ร้านสะดวกซื้อ ปั๊มน้ำมัน ส่วนสถานบริการอื่นๆ นั้นยังไม่ได้รับความนิยมนัก เช่น ร้านเสริมสวย ตู้ซ่อมรถ และผู้มาใช้บริการส่วนมากให้ความเห็นว่าบทบาทของชุมชนก็คือตลาดเย็นแห่งนี้เอง

ตาราง 2 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของผู้มาใช้บริการในศูนย์กลางย่อยชุมชนวงน่าง

ประเด็นความพึงพอใจ	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1. ความสะดวกในการเดินทาง	3.70	1.057	มาก
2. ความเหมาะสมของที่ตั้งและทำเล	4.10	0.997	มาก
3. มีสินค้าที่ต้องการ และหลากหลาย	3.96	0.772	มาก
4. มีสถานที่ใกล้เคียง ทำให้ได้รับบริการครบ	3.56	0.917	มาก
5. สามารถรองราคาได้	3.43	0.836	มาก
6. สถานที่สะอาด	3.38	0.853	ปานกลาง
7. ใกล้บ้านหรือที่ทำงาน	3.98	1.054	มาก

ผลจากการสำรวจ (ตาราง 2) มีค่าความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก แต่ถ้านำค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) มาบวกลบค่าเฉลี่ยและมองในแง่สถานะความเป็นศูนย์กลางย่อยของชุมชนวงน่าง จะเห็นได้ว่าความพึงพอใจอยู่ในระดับที่น้อยถึงมาก ได้แก่ ข้อ (5) สามารถรองราคาได้ มีค่าความพึงพอใจอยู่ในช่วง 2.60 – 4.27 และ ข้อ (6) สถานที่สะอาดและมีสินค้าน่าสนใจ มีค่าความพึงพอใจอยู่ในช่วง 2.53 – 4.23 เนื่องมาจากแม่ค้าบางรายไม่ได้นำสินค้าที่ผลิตเองจำหน่ายทำให้บางรายการสินค้าไม่สามารถลดราคาได้ และสถานที่ให้บริการยังมีความสะอาดน้อยกว่าความคิดเห็นของผู้มาใช้บริการ

การจำแนกเมืองตามลำดับชั้นการปกครอง ชุมชนวงน่างมีฐานะเป็นเทศบาลตำบล ถือได้ว่าเป็นเมืองขนาดเล็ก หากจำแนกชุมชนตามลำดับชั้นของการตอบสนองประโยชน์ต่อพื้นที่โดยรอบ เป็นชุมชนลำดับที่ 4 ที่มีประชากรไม่เกิน 10,000 คน หากจำแนกตามลำดับชั้นของชุมชนตามแนวคิดรูปแบบเมืองและการขยายตัว ซึ่งเป็นรูปแบบที่ใช้กันอย่างแพร่หลายและมีความชัดเจนของลักษณะทางสังคมสูง ชุมชนวงน่างจัดเป็น (Community หรือ ชุมชนขนาดเล็ก) ประกอบด้วย (Neighborhood) 4-5 หมู่บ้าน มีบริเวณที่เป็นศูนย์กลาง (Center) ทำหน้าที่ให้บริการและการค้า

ของชุมชนมีประชากรรวมทั้งสิ้นประมาณ 5,400 คน (วารุณี เอกอภิชัย, 2551) จะเห็นได้ว่าการกำหนดลำดับของชุมชนมีหลายแนวคิด แต่ที่ใช้แบ่งลำดับของเมืองที่นิยมกันในประเทศไทยจะใช้ความหนาแน่นของประชากรและเขตการปกครองเป็นเกณฑ์ กำหนดลำดับของชุมชน

ปัญหาและความต้องการของคนผู้มารับบริการ ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 3 ด้านได้แก่

1) ด้านพื้นที่ ปัจจุบันนอกจากคนในพื้นที่มาใช้บริการแล้วยังมีคนนอกพื้นที่จากในเขตเทศบาลเมืองมหาสารคาม ชุมชนที่ใกล้เคียง และผู้ที่สัญจรผ่านชุมชน ทำให้สภาพพื้นที่รอบนอกตลาดเกิดความแออัด สถานที่จอดรถไม่เพียงพอ มีการจอดรถทั้งสองฝั่งถนนและเดินข้ามถนนเพื่อเข้าไปใช้บริการ ผู้ที่อยู่ละแวกใกล้เคียงเลือกใช้การเดินทางเท้า จักรยาน และมอเตอร์ไซด์เข้ามาใช้บริการในพื้นที่ และผู้ที่เดินทางมาจากที่อื่นหรือมาแวะก่อนกลับบ้านส่วนมากใช้รถยนต์ส่วนตัวเนื่องจากกระยะทางและความสะดวกของแต่ละคน

2) ด้านบริการ ปัจจุบันจะมีเจ้าหน้าที่มาให้บริการความสะดวกในการสัญจรด้านหน้าตลาด เพื่อให้รถที่ขับผ่านมาชะลอความเร็วและเพื่อให้ผู้ขับที่ระมัดระวังผู้มาใช้บริการ สร้างความปลอดภัยในพื้นที่ นอกจากตลาดเย็นแล้วสิ่งที่ดึงดูดให้มาใช้บริการในชุมชนก็คือร้านสะดวกซื้อ ร้านค้าต่างๆที่

อยู่รอบ ๆ ตลาดทำให้ผู้มาใช้บริการได้รับบริการที่หลากหลาย ที่สำคัญสินค้าที่นำมาขายราคาไม่แพง และสามารถต่อรองกับแม่ค้าได้และสิ่งนี้ยังเป็นเสน่ห์อีกอย่างหนึ่งของตลาดแห่งนี้ แต่บางคนที่มาหาอาหารทะเลและผลไม้ก็จะได้แค่ไม่กี่ชนิดเพราะมีบริการให้ไม่หลากหลาย

3) ด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชนแขวงนางยังพบปัญหาน้ำเสียในชุมชนซึ่งทางเทศบาลกำลังเร่งแก้ไขในการขยายขนาดท่อน้ำทิ้ง บริเวณชุมชนพักอาศัยมีต้นไม้ไม่มากนักเนื่องจากตัวอาคารบ้านเรือนอยู่ติด ๆ กันทำให้ไม่มีที่ว่างสำหรับปลูกต้นไม้ อีกทั้งพื้นที่ถนนในชุมชนมีความกว้างพอดีกับรถยนต์สองคันวิ่งสวนกัน ไม่มีพุดบาทไว้สำหรับเดินหรือปลูกต้นไม้ให้ความร่มรื่นกับชุมชน รอบ ๆ ชุมชนยังมีสภาพที่เป็นธรรมชาติสวยงามของท้องทุ่งนาตามแบบฉบับของชนบทภาคอีสาน ความคิดเห็นของผู้มารับบริการที่ต้องการให้ปรับปรุงมากที่สุดคือห้องน้ำไม่เพียงพอ และอยากให้มีการตรวจสอบความปลอดภัยของอาหารเพื่อสร้างความมั่นใจให้กับผู้มารับบริการ ซึ่ง 2 สิ่งนี้ได้ระบุไว้ในแผนพัฒนา 3 ปีของเทศบาลตำบลแขวงนางแล้ว ความต้องการรองลงมาอยากให้อาสาสมัครในพื้นที่เพื่อไม่ต้องเดินทางไปในศูนย์กลางหลัก และสถานบริการอื่นๆ เพิ่มอีกที่ชุมชนยังไม่มีได้แก่ ที่ทำการไปรษณีย์ ศูนย์จำหน่ายสินค้าโอท็อปในการจำหน่ายงานหัตถกรรมท้องถิ่น ในบางครั้งผู้มารับบริการต้องการของฝากก็สามารถมารับบริการได้ที่ชุมชนแห่งนี้

อภิปรายและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาบทบาทการเป็นศูนย์กลางย่อยด้านสินค้าและบริการของชุมชนแขวงนาง พบว่าปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดศูนย์กลางซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีแหล่งกลางของคริสตัลเลอร์ ที่กล่าวว่าแหล่งกลางจะให้บริการที่หลากหลายและมีขอบเขตโดยอิงจากผู้มาใช้บริการและมีลักษณะเหมือนรังผึ้งที่มี

ศูนย์กลางย่อยอยู่รอบ ๆ ศูนย์กลางหลักต่อไปเรื่อย ๆ และแหล่งกลางย่อยนั้นก็จะมีสินค้าและบริการต่าง ๆ ที่จำเป็นที่สุดตามระดับการทรงตัว (threshold) คือ ขนาดตลาดที่เล็กที่สุดจะมีสินค้าบริการที่จำเป็นที่สุดสำหรับผู้คนในบริเวณรอบนอก ถ้าสินค้าน้อยอย่างกว่านั้นหรือลูกค้าน้อยอย่างกว่านั้นจะดำรงความเป็นแหล่งกลางอยู่ไม่ได้ คือขายได้น้อยจะขาดทุนและต้องเลิกกิจการไป (โสมสกว เพชรานนท์, 2547) เห็นได้จากบริการที่เกิดขึ้นจะมีเฉพาะสินค้าหรือบริการที่จำเป็นที่สุดในชุมชน ซึ่งในชุมชนแขวงนางเป็นศูนย์กลางที่มีระดับการทรงตัวที่ดีและเติบโตอย่างช้า ๆ เรื่อยมาเห็นได้จากความหนาแน่นของพื้นที่ให้บริการ

การศึกษานี้สอดคล้องกับสมมุติฐาน คือ เส้นทางคมนาคมที่สะดวกทำให้เกิด ศูนย์กลางย่อย (Sub-Center) แหล่งสินค้าและบริการด้านต่าง ๆ และสอดคล้องกับความเห็นของ (ฉัตรชัย พงศ์ ประยูร, 2527) ที่กล่าวว่าเส้นทางคมนาคมมีบทบาทสำคัญต่อระบบแหล่งกลางเป็นที่สุด เนื่องจากสมัยนี้รถยนต์ส่วนตัวและรถบรรทุกมีประสิทธิภาพการขนส่งมากขึ้น และมีสิ่งที่เพิ่มเข้ามาจากการนำเครื่องมือวิเคราะห์ขอบเขตตลาด (Market Boundary) เข้ามาประยุกต์ใช้เพื่อสำรวจพฤติกรรมของผู้มาใช้บริการ ได้แก่ ระยะทาง เข้าถึงได้ง่าย มีสินค้าพิเศษที่ดึงดูดลูกค้า มีสินค้าที่หลากหลาย และมีปัจจัยเสริมจากสถานที่ราชการใกล้เคียง สามารถสรุปประเด็นที่ศึกษาได้ดังนี้

1) ปัจจัยที่ทำให้เกิดศูนย์กลางย่อยจากปัจจัยโดยรอบบริเวณที่ตั้งของชุมชนที่มีศูนย์ราชการจังหวัดมหาสารคาม สำนักงานโยธาธิการจังหวัดมหาสารคาม สำนักงานที่ดินจังหวัดมหาสารคาม ทำให้มีผู้มาใช้บริการมาจากสถานที่ต่าง ๆ เหล่านี้ อีกทั้งระยะทางจากเทศบาลเมืองมหาสารคามมายังชุมชนเพียงแค่ 7 กิโลเมตรและการเดินทางในปัจจุบันก็ใช้รถยนต์ส่วนตัวทำให้ไปมาสะดวก ประกอบกับการคมนาคมที่สะดวกสบายเข้าถึงได้ง่ายโดยสามารถจอดรถริมถนนแล้วเข้าไป

ใช้บริการ ตำแหน่งที่ตั้งชุมชนแวงนางยังอยู่ติดกับถนนหลักในตำแหน่งที่เป็นศูนย์กลางของชุมชนโดยรอบ และยังเป็นทางเชื่อมไปยังอำเภอวาปีปทุม ผู้ที่สัญจรผ่านไปมาและผู้อาศัยอยู่โดยรอบก็เป็นผู้มาใช้บริการในชุมชน สิ่งสำคัญที่ทำให้ตลาดชุมชนแวงนางมีผู้มาใช้บริการอย่างหนาแน่นในทุกๆวันก็เนื่องมาจากสินค้าที่ชุมชนแห่งนี้นำมาจำหน่าย เป็นผักที่ปลอดสารพิษเกษตรกรปลูกเอง ของป่า (หนูนาคูเห็ดป่า ไข่มดแดง) หามาจากชุมชน ราคาที่จำหน่ายก็เหมาะสมและยังสามารถต่อรองราคากับแม่ค้าได้ ซึ่งเป็นเสน่ห์อย่างหนึ่งของชุมชนแห่งนี้ นอกจากนี้ตลาดเย็นแล้วยังมีร้านสะดวกซื้อ ร้านค้าละแวกใกล้เคียง ที่มีสินค้าอุปโภคและบริโภคที่หลากหลายที่จำเป็นในพื้นที่โดยรอบไว้คอยบริการทำให้ได้รับบริการที่เพียงพอในการใช้ชีวิตประจำวัน

2) ขอบเขตสินค้าและบริการ หรือขอบเขตตลาด (Market Boundary) โดยวัดจากอุปสงค์ของผู้มาใช้บริการ ซึ่งผู้บริโภคจะเป็นผู้กำหนดขอบเขตโดยอัตโนมัติ ซึ่งพบว่าผู้มาใช้บริการในชุมชนแวงนางที่มาจากระยะทางไกลที่สุดคือตำบลท่าขอนยาง ซึ่งมีระยะทางประมาณ 20 กิโลเมตร ซึ่งผู้มาจากตำบลท่าขอนยางการเดินทางได้ผ่านแหล่งให้บริการหลายจุดได้แก่ ตลาดนัดชุมชนท่าขอนยาง ห้างบิ๊กซี ตลาดสินค้าเกษตร แต่เลือกที่จะมาใช้บริการในชุมชนแวงนางแห่งนี้และมาใช้บริการตลาดเย็นเพื่อมาซื้อผักปลอดสารพิษและของป่าตามฤดูกาล หรืออาจเรียกได้ว่าเขตอิทธิพลของตลาดเย็น ผักปลอดสารพิษ และของป่าของชุมชนแวงนางด้านทิศตะวันตกมีอิทธิพลไกลออกไปถึงตำบลท่าขอนยาง 3) ด้านบทบาทของชุมชน ในปัจจุบันศูนย์กลางย่อยแห่งนี้มีบทบาทที่เด่นชัดด้านการค้าและพานิชยกรรมประเภทตลาดเย็น ซึ่งในช่วงเวลา 15.00 น. ถึง 18.00 น. จะมีผู้ใช้บริการอย่างหนาแน่น คนในชุมชนเองเลือกการเดินทางขี่มอเตอร์ไซด์ และปั่นจักรยานเข้ามาเพื่อหลีกเลี่ยงการจราจรที่หนาแน่นในพื้นที่ ส่วนผู้ที่ขับรถยนต์ส่วนตัวมาใช้บริการส่วนมากจะเป็นคนนอก

พื้นที่มากถึงร้อยละ 54 ในด้านอื่นๆ ที่สอบถามไม่ค่อยจะมีบทบาทมากนัก ได้แก่ เป็นที่พักอาศัย เป็นพื้นที่ให้บริการสถาบันราชการ เป็นแหล่งเรียนรู้ ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น และเป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจ

3) แนวโน้มการขยายตัวของชุมชน จากสถานการณ์ในปัจจุบันชุมชนแวงนางมีบทบาทด้านการค้าตลาดเย็น ซึ่งเป็นเศรษฐกิจในชุมชนที่ผู้ได้รับผลประโยชน์คือผู้ค้าและผู้มาใช้บริการ ซึ่งรายได้จากการเก็บภาษีในพื้นที่ก็มีไม่มากพอ ที่จะเปลี่ยนแปลงชุมชนได้รวดเร็ว ซึ่งในการพัฒนาพื้นที่ของทางเทศบาลเองก็ได้ขอความอนุเคราะห์หน่วยงานอื่นอยู่บ้าง จากบทบาทของชุมชนในปัจจุบันที่มีความต้องการงบประมาณในการรองรับผู้มาใช้บริการทั้งคนในชุมชนและนอกชุมชนสำหรับที่จอดรถ ด้านความปลอดภัย ห้องสุขาที่กำลังจะก่อสร้างเพิ่มเติมให้เพียงพอกับผู้มาใช้บริการ

แหล่งพักอาศัยของชุมชนเป็นพื้นที่ดั้งเดิมซึ่งอยู่สองฝั่งถนนหลักเกาะกันเป็นกลุ่มก้อนอย่างหนาแน่น ส่วนบริเวณบ้านพักอาศัยที่อยู่ติดกับถนนใหญ่มีลักษณะชั้นล่างเพื่อการพาณิชย์และชั้นบนเพื่ออยู่อาศัยทั้งนี้เนื่องมาจากความมีโอกาสในการค้า การลงทุนในพื้นที่ที่มีผู้เข้ามาใช้บริการในชุมชนและเป็นรูปแบบขยายตัวตามแนวถนนจากชุมชนไปยังด้านทิศเหนือไปยังศูนย์ราชการจังหวัดมหาสารคามหรือเรียกอีกชื่อว่าศูนย์การค้าแบบริบบอน ซึ่งยึดการเข้าถึงเป็นหลัก มองเห็นได้ชัดเจนอยู่ท่าเลติดกับถนนสายหลักต่างๆ

บทบาทของชุมชนที่ศึกษาในครั้งนี้สามารถนำผลการศึกษาไปเพิ่มศักยภาพให้แก่ชุมชนในด้านต่างๆ หากประชากรในชุมชนมีรายได้ต่อหัวเพิ่มมากขึ้นก็จะเกิดผลดีหลายอย่างตามมา เช่น การไม่ขายที่ดินทำกินให้แก่นายทุน เกษตรกรไม่หันไปประกอบอาชีพนอกภาคเกษตร ลูกหลานสามารถประกอบอาชีพในพื้นที่ได้ทำให้อยู่กันพร้อมหน้าครอบครัวมีความสุข และจะเกิดความหวงแหนในพื้นที่ของตนเองสร้างความเข้มแข็งให้

แก่ชุมชน การเปลี่ยนแปลงของเมืองจากเศรษฐกิจในพื้นที่เองจะเป็นแบบค่อยเป็นค่อยไปตามระดับการทรงตัว (threshold) แต่ถ้ามีแรงสนับสนุนจากภายนอกส่งเสริมให้เป็นศูนย์กลางที่มีการค้าและบริการที่หลากหลายกว่าเดิมจากทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น มีธนาคาร ไปรษณีย์ โรงพยาบาล เอกชน ระบบขนส่ง หรือเส้นทางรถไฟทางคู่ที่จะผ่านมายังมหาสารคาม เหมือนดังเมืองขอนแก่นในอดีตที่ได้นำเอาทฤษฎี Growth Poles มาใช้พัฒนาศูนย์กลางย่อย ในฐานะที่ขอนแก่นเป็นหัวการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและมีทิศทางการพัฒนาให้ขอนแก่นเป็นเมืองหลวงของภาคอีสาน เป็นศูนย์กลางคมนาคมและโลจิสติกส์เพื่อรองรับ AEC ซึ่งตัวชี้้นำการเจริญเติบโตของเมืองขอนแก่นที่สำคัญได้แก่ อุตสาหกรรม การศึกษา (มหาวิทยาลัยขอนแก่น) และการแพทย์ ศูนย์การผลิตการค้าและการลงทุน ประกอบกับนโยบายสนับสนุนเมืองศูนย์รองทำให้ขอนแก่นมีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดการย้ายฐานการผลิตเข้ามายังขอนแก่น การย้ายเข้ามาทำงาน อำนาจซื้อที่สูงขึ้น ราคาที่ดินที่สูงกว่าราคาประเมิน

ข้อเสนอแนะทั่วไป

ในการศึกษาด้านบทบาทของชุมชนเป็นการศึกษาเพื่อหาหน้าที่ของเมืองในด้านต่างๆ เพื่อที่จะสามารถวางแผนพัฒนาพื้นที่ในการเพิ่มศักยภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

(1) จากการศึกษาบทบาทการเป็นศูนย์กลางย่อยของชุมชนวางน่างในครั้งนี้จะเห็นได้จากผลของแบบสำรวจที่ใช้ในการวิจัย ซึ่งพบข้อค้นหาย่อยในพื้นที่ในด้านปัจจัยที่ทำให้เกิดศูนย์กลางดังที่กล่าวมาด้านต่างๆ ซึ่งมีผลทางด้านเศรษฐกิจในพื้นที่ที่ส่งผลต่อเนื่อง เช่น รายได้ อาชีพ การคงอยู่ของชุมชนดั้งเดิม ซึ่งหากชุมชนใดมีกิจกรรมพิเศษที่เกิดขึ้นนอกจากการวิเคราะห์จุด

แข็งจุดอ่อนแล้ว ควรเพิ่มการศึกษาบทบาทหรือกิจกรรมของชุมชนเพื่อให้เข้าใจคุณลักษณะของพื้นที่ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดนโยบายอย่างเหมาะสม

(2) นอกจากประโยชน์ด้านนโยบายพัฒนาเมืองแล้ว การศึกษาบทบาทหรือกิจกรรมของเมืองก็จะพบความมีเอกลักษณ์ (Uniqueness) ของพื้นที่ซึ่งเป็นคุณสมบัติพิเศษเฉพาะและลักษณะแตกต่างกันออกไปจากพื้นที่อื่นๆ เพื่อนำสิ่งที่ควรอนุรักษ์ไปสร้างจิตวิญญาณแห่งสถานที่ (Spirit of place) โดยตั้งอยู่บนแนวคิดลักษณะของเมือง (Character of town) ในด้านการพัฒนาควบคู่ไปกับการอนุรักษ์สิ่งที่เป็นคุณค่าในระดับเมือง และระดับความยั่งยืนของชุมชน ทั้งในสิ่งที่เป็เอกลักษณ์ทางรูปธรรม และนามธรรม

(3) ควรกำหนดผังการใช้ประโยชน์ที่ดินของชุมชนให้ชัดเจนและครอบคลุมเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตว่าพื้นที่ใดจะพัฒนา พื้นที่ใดควรอนุรักษ์ หรือทำผังโมเดลของชุมชนเพื่อกำหนดทิศทางร่วมกับคนในชุมชน ทั้งนี้เพื่อป้องกันการใช้ประโยชน์ที่ไม่เป็นระเบียบ ทำให้เมืองไม่สวยงาม และปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม อย่างเช่นพื้นที่แนวสองฝั่งถนนควรส่งเสริมด้านพณิชยกรรมเนื่องจากการเข้าถึงที่สะดวก หรือหากมีโครงการใหญ่ๆ เลือกลงในพื้นที่ เช่น โรงพยาบาลเอกชน ชุมทางสถานีรถไฟรางคู่ ศูนย์บริการต่างๆ ควรกำหนดแนวทางกำหนดลงในพื้นที่ให้มีความเหมาะสม ให้ส่งเสริมบริบทของชุมชนเดิม เนื่องจากสิ่งที่ตามมาคือประชากรในการเข้ามาในพื้นที่ ความต้องการที่อยู่อาศัย การเพิ่มขึ้นของเศรษฐกิจในพื้นที่ การกำหนดพื้นที่ให้สร้างบ้านจัดสรรตรงที่ได้ได้บ้างเพื่อไม่ให้ทำลายวิถีชุมชนเดิม ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้สามารถให้ผังเมืองบังคับใช้ได้เพื่อให้เมืองเป็นไปตามเจตนารมณ์และวิสัยทัศน์

ข้อเสนอแนะในการศึกษาค้นคว้าต่อไป

1) ควรศึกษามีติอื่น ๆ ที่จะช่วยส่งเสริมศักยภาพของเมือง เช่น ศึกษาความเชื่อมโยงระหว่างศูนย์กลางหลักกับศูนย์กลางรองในด้านเศรษฐกิจ (Economic linkage) ด้านแรงงาน (Laborer) ด้านผู้ผลิต (production linkage) และผู้บริโภค (consumer) เพื่อทำความเข้าใจและกำหนด

พื้นที่ได้ว่าพื้นที่ควรใช้ประโยชน์ที่ดินในด้านใดหรือเหมาะสมใช้พื้นที่ในด้านใดมากที่สุด

2) ควรมีการรวบรวมวิธีการศึกษาด้านต่างๆ ของเมืองให้หลากหลายและทำเป็นคู่มือเพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ศึกษาต่อได้เองอย่างน้อยผู้ใช้ข้อมูลก็จะมีข้อมูลที่จะนำไปวิเคราะห์จากมาตรฐานเดียวกันนี้ได้สะดวกรวดเร็ว

เอกสารอ้างอิง

- คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ผังเมืองและนฤมิตศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, เทศบาลเมืองมหาสารคาม, องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่อยู่ในเขตผังเมืองรวม, สำนักงานโยธาธิการและผังเมืองจังหวัดมหาสารคามและกรมโยธาธิการและผังเมือง. (2555). *ผังเมืองรวมมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม (ปรับปรุงครั้งที่ 2)*. เอกสารประกอบการประชุมเรื่องผังเมืองรวมมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม (ปรับปรุงครั้งที่ 2), ห้องประชุม 1201 กรมโยธาธิการและผังเมือง ถนนพระราม 9. นครชัย พงศ์ประยูร. (2527). *ภูมิศาสตร์เมือง*. กรุงเทพฯ: บริษัทสำนักพิมพ์ ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.
- ชาย โพธิ์สิตา. (2555). ชนบทไทยในวิถีทุนนิยม. *วารสารราชบัณฑิตยสถาน*. 37(4), 163-185.
- ประชาชาติธุรกิจออนไลน์. (2557). *คลออดผังเมืองรวมมหาสารคาม ภาคธุรกิจไอทีติดล็อกพื้นที่สีเขียวกันลงทุนใหม่*. [ออนไลน์]ได้จาก: http://www.prachachat.net/news_detail.php?newsid=1402301319 สืบค้นเมื่อ 10 ตุลาคม 2557
- เปี่ยมสุข สนิท. (2550). *ความเชื่อมโยงระหว่างชนบทและเมืองในพื้นที่ขยายตัวของอภิมหานครกรุงเทพของอุตสาหกรรมขนาดเล็กในชนบท กรณีศึกษาจังหวัดปทุมธานี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนภาค คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มนสิชา เพชรานนท์. (2556). *ความเป็นเมืองศูนย์กลางและบทบาทของเมืองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. ทุนสนับสนุนการวิจัยสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง พ.ศ. 2553-2554 การวิจัยโครงสร้างของระบบเมืองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วรโรจน์บอล ควรอาจ และผกาภาส ถิ่นพิงงา. 2556. *กระบวนการกลายเป็นเมืองในประเทศไทย Urbanisation in Thailand*. นนทบุรี: สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย.
- วารุณี เอกอภิชัย. 2551. *การศึกษาปัจจัยสนับสนุนความเป็นเมืองศูนย์กลาง เพื่อประเมินศูนย์กลางชุมชนเมืองของกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษา ศูนย์ลาดกระบัง ศูนย์มีนบุรี และศูนย์ดลิ่งชัน*. ค้นคว้าอิสระปริญญาการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมมหาบัณฑิต สาขาการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- โสมสกา เพชรานนท์. (2547). *เศรษฐศาสตร์เมือง*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- Berry, B. J. L., & Berry, B. J. (1967). *Geography of market centers and retail distribution*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Christaller, W. (1966). *Central places in southern Germany*. Germany: Prentice-Hall.

รูปแบบการประหยัดต้นทุนของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่ในจังหวัดขอนแก่น

The Patterns of Cost Saving of Poultry Farmers in Khonkaen Province

ลักขณ โยดแคล้ว¹, นฤมล อริยพิมพ์²

Lugkhano Yodklaw¹, Naruemol Ariyapim²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อวิเคราะห์ต้นทุนและเสนอรูปแบบการประหยัดต้นทุนของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่ในจังหวัดขอนแก่น โดยเลือกใช้การวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) เพื่อนำการวิจัยเชิงคุณภาพมาช่วยอธิบายผลการวิจัยเชิงปริมาณกลุ่มตัวอย่าง คือ เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่ที่จดทะเบียนฟาร์มในจังหวัดขอนแก่น จำนวน 81 ฟาร์ม ได้มาจากการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) มีต้นทุนรวมต่อปีเท่ากับ 7,718,170 บาท เป็นต้นทุนคงที่ 283,474 บาท และต้นทุนผันแปร 7,434,696 บาท 2) รูปแบบประหยัดต้นทุน ด้านต้นทุนคงที่ พบว่าควรประหยัดเรื่อง เงินเดือนพนักงาน โดยใช้แรงงานในครัวเรือนและด้านต้นทุนผันแปร พบว่าควรประหยัด 4 ด้าน ได้แก่ 1) ค่าน้ำ โดยการขุดบ่อน้ำเก็บกักน้ำฝนขุดเจาะน้ำบาดาลแทนการใช้น้ำประปา 2) ค่าไฟฟ้า โดยใช้ระบบโซลาร์เซลล์ทดแทนเปลี่ยนขนาดหลอดไฟแบบประหยัดไฟลดอุณหภูมิการใช้พัดลมใช้กังหันปั่นไฟฟ้าโดยใช้พลังลมใช้มูลไก่มาหมักเป็นแก๊สใช้ผลิตไฟฟ้าระบบไฟฟ้าใช้ระบบอัตโนมัติควบคุมการเปิดปิดการติดตั้งระบบไฟฟ้าสลับแบบฟีนปลา 3) ค่ายาและวิตามินโดย เว้นการให้ยาและวิตามิน 3-4 วัน จึงมาให้ใหม่และ 4) ค่าอาหาร ควรลดปริมาณอาหารที่ให้ต่อวันน้อยลงพอเหมาะ

คำสำคัญ: รูปแบบการประหยัดต้นทุน, เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่

¹ อาจารย์ประจำ, สาขาการบัญชี คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 199/19 ต.ในเมือง อ.เมือง จ.ขอนแก่น 40000 โทรศัพท์; 043-222959-61 ต่อ 526, 081-7397744 E-mail: lugkhano.yod@neu.ac.th

² อาจารย์ประจำ, สาขาการบัญชี คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 199/19 ต.ในเมือง อ.เมือง จ.ขอนแก่น 40000 โทรศัพท์; 043-222959-61 ต่อ 526, 086-4509783 E-mail: naruemol.ari@neu.ac.th

¹ Lecturer, in Accounting Faculty of Business Administration, North Eastern University. 199/19 Tambon Mueang, Amphur Mueang, Khon kaen.

² Lecturer, in Accounting Faculty of Business Administration, North Eastern University. 199/19 Tambon Mueang, Amphur Mueang, Khon kaen

Abstract

The purposes of this research were to analyze the cost and to present the patterns of cost saving of laying hen farmers in Khon Kaen province. This research was Mixed Method Research using qualitative research to help explain the results of quantitative research. The multi-stage random sampling was used for the sample group which was the 81 laying hen farmers who registered for a farm in Khon Kaen province. The instrument used in this research was structured interview. The statistics used to analyze data was percentage, mean, and standard deviation. The research results showed that 1) The total cost per year was 7,718,170 baht, the fixed cost was 283,474 baht and variable cost was 7,434,696 baht 2) The patterns of cost saving for the fixed cost was found that the employee salaries should be saved and substituted with family labor, and the patterns of cost saving for the variable cost was found that it should be saved in four aspects : 1) water: construct artesian wells or rain retaining well instead of water supply 2) electricity: use solar cell, change light bulbs and use saved light bulbs, reduce temperature on fans by using wind turbine generator, use chicken dung in producing gas to generate automatic electric system to control opening and closing time, install serrated alternating electric system 3) medicine and vitamin : feed drugs and vitamins 3-4 days per one time and 4) food: reduce and put an appropriate amount of food per day.

Keywords : patterns of cost saving, Poultry Farmers

บทนำ

สมาคมผู้ผลิต ผู้ค้าและส่งออกไข่ไก่ กล่าวถึง ภาพรวมอุตสาหกรรมไข่ไก่ของโลกและ ไทย 2552 – 2556 (สมาคมผู้ผลิต ผู้ค้าและส่งออกไข่ไก่, 2557) ได้นำเสนอปริมาณการผลิตไข่ไก่ของโลก โดยเรียงลำดับจากประเทศที่มีการผลิตมากที่สุด ได้แก่ จีน สหรัฐอเมริกา อินเดีย เม็กซิโก ญี่ปุ่น และประเทศไทย อยู่ในลำดับที่ 24 ปริมาณการส่งออกไข่ไก่ของโลกที่สำคัญ เรียงตามลำดับสัดส่วนโลก ได้แก่ เนเธอร์แลนด์ ร้อยละ 23 ตุรกี ร้อยละ 16 ไปแลนด์ ร้อยละ 11 เยอรมัน ร้อยละ 9 มาเลเซีย ร้อยละ 9 และประเทศไทย อยู่ในลำดับที่ 32 ร้อยละ 0 กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กล่าวถึง การเลี้ยงไก่ไข่ (กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2557) ในอดีตการเลี้ยงไก่ไข่ในประเทศไทย มีการเลี้ยงตามบ้านเล็กๆ น้อยๆ เพื่อ

กินเนื้อกินไข่ คือ เลี้ยงแบบปล่อยตามธรรมชาติให้ไก่อาศัยตามใต้ถุนบ้าน ชายคา โรงนา และต้นไม้ พันธุ์ไก่ที่เลี้ยงจะเป็นไก่พันธุ์เมือง เช่น ไก่แจ้ ไก่กู่ และไก่ตะเภาในปี พ.ศ. 2467 หม่อมเจ้าสิทธิพร กฤษดากร ได้นำไก่พันธุ์เล็กฮอร์นมาเลี้ยงแบบทันสมัย เพื่อการค้าเป็นครั้งแรก แต่การเลี้ยงไก่ไม่พัฒนาเท่าที่ควร เนื่องจากในสมัยนี้ไม่มีวัคซีนและยาเพื่อป้องกัน และรักษาโรคไก่ในปี พ.ศ. 2484 สำหรับประเทศไทย เมื่อพิจารณาการเลี้ยงไก่จำแนกตามประเภท (สาริตรี บุญเพชร, 2557) พบว่ามีเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่ทั้งหมด 48,217 ราย มีไก่ไข่ จำนวน 52,950,672 ตัว โดยเลี้ยงอยู่ในพื้นที่เขตที่ 2 มากที่สุด (นครนายก ปราจีนบุรี ตราด ฉะเชิงเทรา จันทบุรี สมุทรปราการ สระแก้ว ระยอง ชลบุรี) จำนวน 21,055,062 ตัว (ร้อยละ 39.76) และพบในจังหวัดฉะเชิงเทรามากที่สุด โดยมีฟาร์มไก่ไข่

ที่ผ่านการรับรองมาตรฐานฟาร์ม จำนวน 156 ฟาร์ม (ปศุสัตว์จังหวัดขอนแก่น, 2558) พบว่า ในจังหวัดขอนแก่นมีเกษตรกรผู้จดทะเบียนฟาร์มไก่ไข่ 7 อำเภอ ทั้งหมด 102 ฟาร์ม ได้แก่ อำเภอเมืองจัตวีร์ อำเภอพระยืน อำเภอน้ำพอง อำเภอภูเวียงอำเภอชุมแพ อำเภอกระนวน อำเภออุบลรัตน์ จึงกล่าวได้ว่าการเลี้ยงไก่ไข่เป็นสัตว์เศรษฐกิจที่เลี้ยงง่าย เหมาะสมกับเกษตรกรมากที่สุด

ผู้วิจัยจึงเกิดความสนใจที่จะทำการศึกษาในเรื่อง รูปแบบการประหยัดต้นทุนของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่ในจังหวัดขอนแก่น วิเคราะห์ต้นทุนของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่ เพื่อเป็นประโยชน์กับเกษตรกรสามารถวางแผนถึงต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการเลี้ยงไก่ไข่และสามารถคำนวณหาจุดคุ้มทุนและผลตอบแทนจากการลงทุนได้ ตลอดจนให้เกษตรกรเล็งเห็นถึงความสำคัญของการวางแผนต้นทุนการเลี้ยงไก่ไข่ รวมไปถึงเป็นแบบอย่างให้เกษตรกรวางแผนทางการผลิต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์หาต้นทุนของการเลี้ยงไก่ไข่
2. เพื่อนำเสนอรูปแบบการประหยัดต้นทุนของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่ในจังหวัดขอนแก่น

วิธีการดำเนินงานวิจัย

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่จดทะเบียนฟาร์มในจังหวัดขอนแก่น รวม 7 อำเภอ ประกอบด้วย อำเภอเมืองจัตวีร์ จำนวน 68 ราย อำเภอพระยืน 17 ราย อำเภอน้ำพอง 9 ราย อำเภอภูเวียง 1 ราย อำเภอชุมแพ 3 ราย อำเภอกระนวน 3 ราย อำเภออุบลรัตน์ 1 รายรวม จำนวน 102 ฟาร์ม

กลุ่มตัวอย่าง คือ เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่ที่จดทะเบียนฟาร์มในจังหวัดขอนแก่น ได้มาจากการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random sampling) ขั้นที่หนึ่งใช้สูตรของทาจโรยามาเน ได้กลุ่มตัวอย่าง 81 รายขั้นที่สองคำนวณสัดส่วนตามอำเภอประกอบด้วยอำเภอเมืองจัตวีร์ 54 ราย อำเภอพระยืน 13 ราย อำเภอน้ำพอง 7 ราย อำเภอภูเวียง 1 ราย อำเภอชุมแพ 3 ราย อำเภอกระนวน 3 ราย อำเภออุบลรัตน์ 1 ราย

วิธีการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เจ้าของฟาร์มและได้นำข้อมูลมาสร้างแบบสอบถามเครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูลการวิจัย คือ แบบสอบถาม ที่ได้ผ่านการตรวจสอบของเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ความถี่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ร้อยละ และนำผลการวิจัยเชิงคุณภาพมาช่วยอธิบายผลการวิจัยเชิงปริมาณและวิเคราะห์เนื้อหา

สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 สภาพทั่วไป วิธีการและขั้นตอนในการเลี้ยงไก่ไข่ของเกษตรกรของผู้เลี้ยงไก่ไข่

เกษตรกรของผู้เลี้ยงไก่ไข่ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 55 มีอายุ 51 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 42.5 มีระดับการศึกษาประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 53.8 สถานภาพสมรส คิดเป็นร้อยละ 96.3 มีประสบการณ์ระหว่าง 6-10 ปี คิดเป็นร้อยละ 41.25 จำนวนไก่ไข่ที่เลี้ยงในฟาร์มของเกษตรกร อยู่ระหว่าง 10,001-15,000 ตัว คิดเป็นร้อยละ 48.75 ปริมาณไข่ไก่ที่ได้รับต่อวันของเกษตรกร อยู่ระหว่าง 5,501-10,000 ฟอง คิดเป็นร้อยละ 41.25 ชนิดอาหารที่ใช้เลี้ยงไก่ไข่ของเกษตรกรให้อาหารผสม คิดเป็นร้อยละ 51.3 ให้อาหารวันละ

2 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 100 ให้ปริมาณอาหารผสมระหว่าง 1,001-1,500 คิดเป็นร้อยละ 46.34 ให้ปริมาณอาหารอัดเม็ดระหว่าง 1,001-1,500 กิโลกรัม คิดเป็นร้อยละ 43.59 ได้ทำวัคซีน คิดเป็นร้อยละ 100 ทำวัคซีน นิวคาสเซิล คิดเป็นร้อยละ 100 ได้ทำวัคซีน หลอดลมอักเสบ คิดเป็นร้อยละ 100 ทำวัคซีน ฝีดาษ คิดเป็นร้อยละ 51.3 ทำวัคซีน หวัด คิดเป็นร้อยละ 63.8 ไม่ทำวัคซีน มาเร็กซ์ คิดเป็นร้อยละ 52.5 ทำวัคซีน อหิวาห์ คิดเป็นร้อยละ 62.5 ไม่ทำวัคซีน กัมโบโร คิดเป็นร้อยละ 46.3 มีรายได้ระหว่าง 500,001-1,000,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 76.25 รายได้จากการขายแม่ไก่ปลดระหว่างต่อรุ่น 600,001 ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 73.75

ตอนที่ 2 ผลวิเคราะห์ต้นทุนของการเลี้ยงไก่ไข่

ค่าใช้จ่ายในการลงทุนในการเลี้ยงไก่ไข่มีค่าใช้จ่ายในการลงทุนรวมเฉลี่ยเท่ากับ 2,821,248 บาท ประกอบด้วย ค่าก่อสร้างโรงเรือนและอุปกรณ์ในการเลี้ยงต่อหลัง 2,683,682 บาท คิดเป็นร้อยละ 95.14 อุปกรณ์ไฟฟ้า 94,463 บาท คิดเป็นร้อยละ 3.35 กระบะใส่ไข่ 30,487 บาท คิดเป็นร้อยละ 1.08 เครื่องพ่นยา 6,278 บาท คิดเป็นร้อยละ 0.22 ถังเก็บน้ำ 5,243 บาท คิดเป็นร้อยละ 0.18 และที่ดักอาหาร 1,095 บาท คิดเป็นร้อยละ 0.18 ค่าใช้จ่ายในการซื้อพันธุ์ไก่ไข่ต่อรุ่น 1,659,308 บาท ต้นทุนในการลงทุนในการเลี้ยงไก่ไข่ประกอบด้วย ต้นทุนคงที่ และต้นทุนผันแปร มีต้นทุนรวมต่อปีเท่ากับ 7,718,170 บาทเป็นต้นทุนคงที่ 283,474 บาท คิดเป็นร้อยละ 3.67 ประกอบด้วย เงินเดือนพนักงาน 61,572 บาท ค่าเสื่อมราคาของสินทรัพย์ 221,902 บาท และต้นทุนผันแปร 7,434,696 บาท คิดเป็นร้อยละ 96.32 ประกอบด้วยค่าสาธารณูปโภค 272,088 บาทค่าอาหาร6,990,480 บาทค่ายาและวิตามิน 172,128 บาท

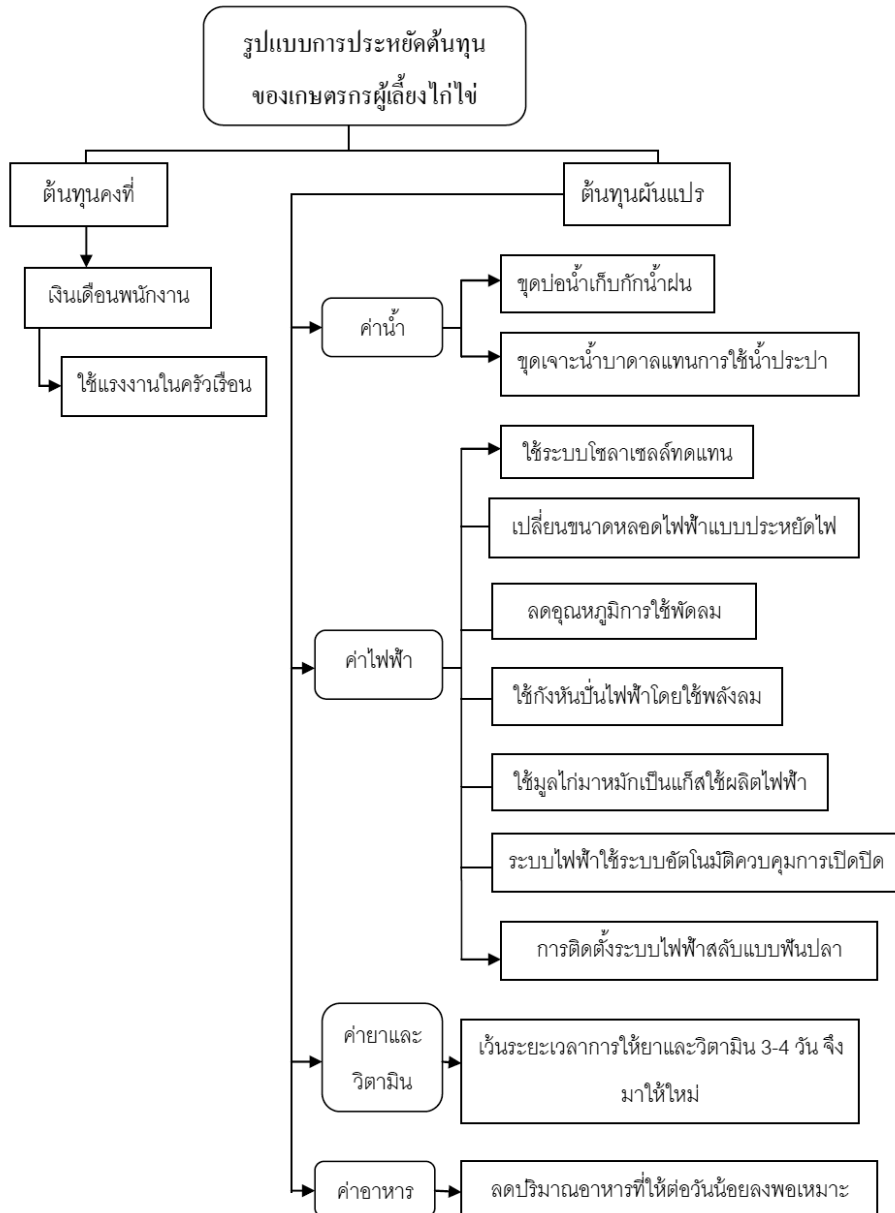
ตอนที่ 3 ผลของการสนทนากลุ่มของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่

การสนทนากลุ่ม ในวันที่ 20 กันยายน 2558 เวลา 13.00น. – 16.00 น. โดยมีผู้เข้าร่วมจำนวน 7 คน ประกอบด้วยเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่จำนวน 6 ราย และนักวิชาการจากสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดขอนแก่น 1 ราย ผลพบว่า ในเรื่องของต้นทุนการผลิตไก่ไข่ ได้มีการเสนอให้มีการลดต้นทุนในเรื่องดังต่อไปนี้ การลดราคาอาหารลง ใช้แรงงานในครัวเรือน ลดค่ายาและวิตามิน ใช้พลังงานจากแสงอาทิตย์ ขุดบ่อน้ำเก็บกักน้ำฝน ขุดเจาะน้ำบาดาลแทนการไ้ ใช้น้ำประปา ใช้ระบบโซลาเซลล์ทดแทน เปลี่ยนขนาดหลอดไฟฟ้าแบบประหยัดไฟลดอุณหภูมิการใช้พัดลมใช้กังหันปั่นไฟฟ้าโดยใช้พลังงานลมใช้มูลไก่มากกว่าเป็นแก๊สใช้ผลิตไฟฟ้าระบบไฟฟ้าใช้ระบบอัตโนมัติควบคุมการเปิดปิดการติดตั้งระบบไฟฟ้าสลับแบบพินปลา เว้นระยะเวลาการให้ยาและวิตามิน 3-4 วันจึงมาให้ใหม่ แนวทางการเสนอในครั้งนี้เพื่อนำไปเป็นแนวทางนำไปใช้ประโยชน์ ในการบริหารจัดการฟาร์มเพื่อให้เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่สามารถเพิ่มผลผลิต นำคำแนะนำจากนักวิชาการและข้อเสนอเพื่อที่ผู้วิจัยจะได้นำข้อเสนอแนะเหล่านั้นไปปรับปรุง เพื่อนำเสนอรูปแบบการประหยัดต้นทุนของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่ต่อไป

ตอนที่ 4 รูปแบบการประหยัดต้นทุนของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่ในจังหวัดขอนแก่น

จากผลการสนทนากลุ่ม (Focus group) ทำให้ได้ รูปแบบการประหยัดต้นทุนโดยแยกตามต้นทุน ดังนี้

รูปแบบที่ 1 แสดงการลดต้นทุนการเลี้ยงไก่ไข่

จากรูปแบบที่ 1 แสดงรูปแบบการประหยัดต้นทุนการเลี้ยงไก่ไข่

ต้นทุนคงที่ ควรประหยัดเรื่อง เงินเดือนพนักงาน โดยใช้แรงงานในครัวเรือน

ต้นทุนผันแปร ควรประหยัด 1) ค่าน้ำ โดยการ ชุดบ่อน้ำเก็บกักน้ำฝนชุดเจาะน้ำบาดาลแทนการใช้น้ำประปา 2) ค่าไฟฟ้า โดยใช้ระบบโซลาเซลล์ทดแทนเปลี่ยนขนาดหลอดไฟฟ้าแบบประหยัด

ไฟลดอุณหภูมิการใช้พัดลมใช้กังหันปั่นไฟฟ้าโดยใช้พลังลมใช้มูลไก่มาหมักเป็นแก๊สใช้ผลิตไฟฟ้า ระบบไฟฟ้าใช้ระบบอัตโนมัติควบคุมการเปิดปิด การติดตั้งระบบไฟฟ้าสลับแบบพินปลา 3) ค่ายาและวิตามินโดย เว้นการให้ยาและวิตามิน 3-4 วัน และ 4) ค่าอาหาร ควรลดปริมาณอาหารที่ให้ต่อวันน้อยลงพอเหมาะ

อภิปรายผล

1) จากผลการวิจัยจะเห็นว่าการลงทุนในการเลี้ยงไก่ไข่มีค่าใช้จ่ายในการลงทุนรวมเฉลี่ยเท่ากับ 2,821,248 บาทและมีต้นทุนในการเลี้ยงต่อปีเท่ากับ 7,718,170 บาทดูจากต้นทุนในการเลี้ยงไก่ไข่ส่วนที่จ่ายมากที่สุดคือ ค่าอาหารที่มีจำนวน 6,990,480 บาท คิดเป็นร้อยละ 90.57 ของต้นทุนรวมทั้งหมดจะเห็นได้ว่ามีราคาสูงมากเนื่องจากอาหารเป็นต้นทุนส่วนใหญ่ในการผลิตไข่ไก่ ซึ่งสอดคล้องกับ จรินทร์ทิพย์ จงใจรักษ์และวราภรณ์ ทองซัช (2553) ผลศึกษาพบว่าต้นทุนการผลิตไข่ไก่ของเกษตรกรผู้เลี้ยงแบบอิสระและแบบประกันราคาประกอบด้วยค่าอาหารสัตว์ที่มีสัดส่วนสูงที่สุดร้อยละ 66.10 และ 69.63 ของต้นทุนการผลิตทั้งหมดตามลำดับรองลงมาได้แก่ค่าพันธุ์สัตว์มีสัดส่วนร้อยละ 16.76 และ 15.06 ของต้นทุนการผลิตทั้งหมดสาเหตุเนื่องจากเกษตรกรที่เลี้ยงไก่ไข่แบบประกันราคาไม่สามารถตัดสินใจในการจัดการด้านการผลิตการตลาดได้ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับบริษัทคู่สัญญาจึงทำให้ต้นทุนการผลิตและผลพลอยได้แตกต่างกับเกษตรกรผู้เลี้ยงแบบอิสระที่สามารถเลือกซื้อปัจจัยการผลิตได้อย่างเหมาะสมรวมทั้งกำหนดระยะเวลาการผลิตและการจำหน่ายผลผลิตได้ การเลี้ยงไก่ไข่ทั้ง 2 รูปแบบมีข้อแตกต่างทั้งด้านต้นทุนรายได้และด้านการจัดการเกษตรกรจะเลือกเลี้ยงแบบใดนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายด้านๆ เช่น เงินทุนการจัดการและความพร้อมของตัวเกษตรกรเอง จากการศึกษาพบว่าเกษตรกรที่เลี้ยงแบบประกันราคาไม่มีความเสี่ยงด้านการตลาดและได้รับราคาที่แน่นอนอย่างไรก็ตามการเลี้ยงแบบประกันราคาก็มีทั้งข้อดีและข้อเสียซึ่งเกษตรกรควรศึกษาข้อมูลให้ละเอียดรอบคอบส่วนการเลี้ยงแบบอิสระจะมีความเสี่ยงด้านการตลาดถ้าปริมาณผลผลิตออกมากและราคาตกต่ำจะทำให้ประสบการขาดทุนได้ในทางตรงข้ามถ้าผลผลิตมีน้อยราคาดีเกษตรกรก็จะกำไรมากและปัจจุบันมีการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัย

สมัยมาใช้มากขึ้นรวมทั้งมีการบริหารจัดการที่ดีทำให้ผลผลิตมีมากขึ้นเกษตรกรต้องมีการบริหารจัดการด้านต้นทุนผลผลิตและการตลาดให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นและภาครัฐควรเข้ามาช่วยดูแลในด้านการผลิตการตลาดและด้านราคาหากราคาลดลงจนใกล้ถึงต้นทุนผันแปรเฉลี่ยต่ำสุดภาครัฐควรเข้ามาดูแลเพื่อให้เกษตรกรสามารถประกอบอาชีพอยู่ได้

2) ในการประหยัดต้นทุนทำได้โดย

1) โรงเรือน – ถ้าเป็นเกษตรกรทั่วไปที่ไม่ได้มีต้นทุนมากนัก อาจจะทำฟาร์มไก่ในลักษณะภูมิปัญญาชาวบ้านโดยใช้วัสดุที่มีอยู่แล้ว เพื่อประหยัดต้นทุนในการเลี้ยงไก่ไข่ได้ซึ่งสอดคล้องกับ ธนวัฒน์สุระนรากุล (2555) ที่พบว่า กลุ่มเกษตรกรบ้านกลางที่ยึดหลักวิถีการเลี้ยงไก่ไข่ที่ใช้โรงเรือนแบบเปิดที่ทำด้วยไม้และมุงหลังคาด้วยหญ้าคาใช้ต้นทุนการสร้างโรงเรือนถูกและคุ้มค่าประมาณ 70,000 บาทต่อโรงเรือนเลี้ยงไก่ไข่ได้ 1,300 ตัวต่อโรงเรือนอายุการใช้งานทนทานมีวิธีการจัดการที่เรียบง่ายเช่นการกกลูกไก่การให้อาหารให้น้ำและการเก็บไข่สะดวกไม่ยุ่งยากรวดเร็วผลผลิตสูงสุดเฉลี่ย 95.4 เปอร์เซ็นต์ต่อฟาร์มเป็นการจัดการฟาร์มจากภูมิปัญญาชาวบ้านที่ประยุกต์ดัดแปลงให้สามารถพึ่งพาตนเองได้เพื่อลดการใช้ปัจจัยจากภายนอกที่มีต้นทุนการผลิตที่สูงเช่นไม่เลือกใช้โรงเรือนแบบปิดที่ทันสมัยระบบการให้อาหารน้ำและแสงแบบอัตโนมัติสิ่งเหล่านี้กลุ่มเกษตรกรไม่ยอมรับการใช้ปัจจัยภายนอกที่ทันสมัยและมีราคาสูงรูปแบบวิธีการเลี้ยงและการจัดการฟาร์มไก่ไข่แบบบ้านกลาง (Ban Klang Model) ที่ใช้ในปัจจุบันนี้สามารถนำไปถ่ายทอดและส่งเสริมให้เกษตรกรผู้สนใจใช้เป็นทางเลือกเลี้ยงไก่ไข่ได้และสามารถนำไปปฏิบัติใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) อุปกรณ์ – ประกอบด้วยอุปกรณ์การให้น้ำการให้อาหาร และ รั้วไข่สำหรับเกษตรกรทั่วไปสามารถที่จะสร้างอุปกรณ์เหล่านี้จากวัสดุเหลือใช้ หรือ ที่มีอยู่ในครัวเรือนได้เพื่อลดต้นทุนในการเลี้ยงได้แต่สำหรับผู้ที่มีต้นทุน

ในการเลี้ยงสามารถซื้ออุปกรณ์สำเร็จรูปมาใช้ได้เลย และมีอายุการใช้งานสูง โดยอุปกรณ์เหล่านี้เฉลี่ยแล้วจะอยู่ที่ประมาณ 30,000-50,000 บาท ขึ้นอยู่กับขนาดของโรงเรือน และจำนวนไก่ไข่ที่นำมาเลี้ยง 3) อาหาร - ไก่พันธุ์ไข่ต้องได้รับสารอาหารที่เพียงพอในแต่ละวัน ค่าใช้จ่ายด้านอาหารจึงเป็นค่าใช้จ่ายที่ต้องเสียทุกวันจะมากขึ้นอยู่จำนวนของไก่ไข่ที่นำมาเลี้ยง อาหารเป็นต้นทุนส่วนใหญ่ในการผลิตไข่ไก่ซึ่งการผลิตอาหารใช้เองในฟาร์มจะมีส่วนสำคัญที่จะทำให้สามารถลดต้นทุนการผลิตไข่ไก่ได้ การที่ผู้เลี้ยงจะลดต้นทุนการผลิตในส่วน of ค่าอาหารลงนั้น สามารถทำได้โดยการประกอบสูตรอาหารที่มีราคาถูก แต่คุณภาพดี เลือกใช้วัตถุดิบอาหารสัตว์ที่มีราคาถูกตามฤดูกาลและให้อาหารแก่ไก่กินอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ได้ไข่ที่มีคุณภาพและต้นทุนต่ำซึ่งสอดคล้องกับ สมศรี คงแก้ว (2556) ที่ให้สูตรอาหารไก่ไข่ แบบลดต้นทุน ประกอบด้วยส่วนผสม 1. ปลายข้าว 2 กก. 2. รำละเอียด 2 กก. 3. อาหารไก่ 1 กก. ส่วนผสม 1. ปลายข้าว 2 กก. 2. รำละเอียด 2 กก. 3. อาหารไก่ 1 กก. วิธีการทำ - นำส่วนผสมทั้งหมดมาคลุกเคล้าให้เข้ากัน เมื่อเข้ากันดีแล้วก็สามารถนำไปให้อาหารไก่ได้เลย การนำไปใช้ - การให้อาหารไก่ ให้ครั้งเดียวสามารถกินได้ตลอดวัน อัตราส่วนในการให้อาหาร 0.5 กก. ต่อ 1 ตัว

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะสำหรับนำผลวิจัยไปใช้

1.1 ผลการศึกษาครั้งนี้ทำให้ทราบถึงรูปแบบการประหยัดต้นทุนของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่ในจังหวัดขอนแก่น ต้นทุนผันแปรและต้นทุนคงที่ เกษตรผู้สนใจจะเลี้ยงไก่ไข่ ควรนำไปพิจารณาประกอบ การเริ่มต้นการเลี้ยงไก่ไข่

1.2 เกษตรผู้จะเลี้ยงไก่ไข่ควรศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับต้นทุนการเลี้ยงไก่ไข่ในเรื่องอื่นๆ

นอกเหนือจากรูปแบบการลดต้นทุนทั้งผันแปรและคงที่ ข้างต้นด้วย

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ในการวิจัยครั้งต่อไป ผู้วิจัยควรทำการศึกษาในประเด็นของ การจัดทำบัญชีรายรับ รายจ่ายแต่ละวัน วิเคราะห์ต้นทุนของอาหารไก่ไข่ระหว่างซื้อจากบริษัทหรือทำการผลิตเองอะไรจะประหยัดต้นทุนมากกว่า รวมถึงการวิเคราะห์ จุดคุ้มทุน ผลตอบแทนจากการลงทุนในการเลี้ยงไก่ไข่ว่าคุ้มค่ากับการลงทุน ระยะเวลาที่เลี้ยงหรือไม่และเป็นประโยชน์สำหรับเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่ต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่อง "รูปแบบการประหยัดต้นทุนของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่ในจังหวัดขอนแก่น" สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีก็เพราะได้รับความกรุณาและความช่วยเหลือเป็นอย่างดียิ่งจากรองศาสตราจารย์ ดร.ยาใจ พงษ์บริบูรณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนกอร บุญมีอาจารย์นิเทศาจารย์ และอาจารย์ พราวภวิณี พัทธรัตนปกรณ์ ที่ได้ให้คำแนะนำรวมทั้งข้อเสนอแนะอื่นๆ จนกระทั่งงานวิจัยครั้งนี้สำเร็จไปได้ด้วยดีผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมาในที่นี้ด้วยขอขอบคุณสำนักวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ให้ทุนสนับสนุนการวิจัยในครั้งนี้

สุดท้ายขอขอบคุณทุกท่านที่ไม่ได้กล่าวถึงมีส่วนช่วยเหลือจนทำให้รายงานวิจัยฉบับนี้สำเร็จได้ขอระลึกถึงและขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่งไว้ในโอกาสนี้ด้วย

บรรณานุกรม

- กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2557). การเลี้ยงไก่ไข่. สืบค้นเมื่อ 1 ตุลาคม 2557, ได้จาก <http://region9.dld.go.th>
- จรินทร์ทิพย์ จงใจรักษ์ และวารสารณทองซซ์.(2553). การศึกษาจุดคุ้มทุนของการเลี้ยงไก่ไข่แบบอิสระและแบบมีสัญญาผูกพันสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเลี้ยงไก่ไข่. สืบค้น วันที่ 25 กันยายน 2557, ได้จาก<http://www.oknation.net/blog/print.php?id=827901>
- ชนพัฒน์ สุระนรากุล. (2555). การเลี้ยงไก่ไข่ของกลุ่มเกษตรกรที่บ้านกลางจังหวัดนครพนมโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างยั่งยืนสาขาวิชาสัตวศาสตร์วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีนครพนม มหาวิทยาลัยนครพนม. สืบค้นเมื่อ 11 สิงหาคม 2557, ได้จาก http://www.kmutt.ac.th/jif/public_html/article_detail.php?ArticleID=106268
- ปศุสัตว์จังหวัดขอนแก่น. (2558). รายชื่อทะเบียนฟาร์มเลี้ยงไก่ไข่ที่ได้รับรองมาตรฐานฟาร์ม. สืบค้นเมื่อ 11 สิงหาคม 2558, ได้จาก <http://www.pvlo-kkn.dld.go.th>
- สมศรี คงแก้ว. (2556). สูตรอาหารไก่ไข่แบบลดต้นทุน. สืบค้นเมื่อ 11 สิงหาคม 2558, ได้จาก <http://www.kasetporpeangclub.com/forums>
- สมาคมผู้ผลิต ผู้ค้าและส่งออกไข่ไก่. (2557). ปริมาณการผลิต การส่งออก การนำเข้า และอัตราการบริโภคไข่ไก่ของโลกและไทย ปี 2552-2556. สืบค้นเมื่อ 25 กันยายน 2557, ได้จาก <http://www.egg-thailand.com>
- สาวิตรี บุญเพชร. (2557). สรุปข้อมูลเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่ ประจำปี 2557. สืบค้นเมื่อ 6 ธันวาคม 2557, ได้จาก<http://ict.dld.go.th/th2/index.php/th/report/196-report-lthailand-livestock/reportservey2557/713-report57-check>

การสร้างแบบวัดบุคลิกภาพเพื่อคัดเลือกพนักงานลูกค้าสัมพันธ์ บริษัท โกซอฟท์ (ประเทศไทย) จำกัด

The Development of a Personality Test for Selecting Call Center Agent of Gosoft (Thailand) Company

วรรณยุดา สีแชนไตร์¹, อริสา สำรอง²

Wanyuda Sikhaentrai¹, Arisa Samrong²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างแบบวัดบุคลิกภาพในการคัดเลือกพนักงานลูกค้าสัมพันธ์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบวัดบุคลิกภาพที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยบุคลิกภาพพนักงานลูกค้าสัมพันธ์ที่ใช้การวิจัยมีทั้งสิ้น 11 ด้าน ประเมินคุณภาพของเครื่องมือโดยหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา วิเคราะห์อำนาจจำแนก, ความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างและความเชื่อมั่นของแบบวัดบุคลิกภาพแต่ละด้านและรวมทั้งฉบับ จากนั้นสร้างเกณฑ์ปกติด้วยคะแนนมาตรฐาน T-score และ Percentile กลุ่มตัวอย่างคือ พนักงานลูกค้าสัมพันธ์ บริษัท โกซอฟท์ (ประเทศไทย) จำกัด จำนวน 100 คน ผลการวิจัยพบว่าพนักงานลูกค้าสัมพันธ์ ที่มีเพศและอายุต่างกันมีบุคลิกภาพไม่แตกต่างกัน การสร้างเกณฑ์ปกติจึงใช้เกณฑ์เดียวกันไม่ต้องจำแนกตามเพศ และอายุพนักงาน จากนั้นได้ทำการวิเคราะห์องค์ประกอบ ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบพบว่ามีข้อคำถามที่ได้ค่าสัมบูรณ์ตามกำหนดรวมทั้งสิ้น 89 ข้อ

คำสำคัญ : แบบวัดทางจิตวิทยา, บุคลิกภาพพนักงานลูกค้าสัมพันธ์

Abstract

The purposes of this thesis were to developing a test for selecting personnel to work in organizations providing services to customers via phone. The instrument quality was evaluated in terms of content validity, discriminatory power, construct validity, and reliability of the test in each aspect of the personality as well as the reliability of the whole test. Then, standardized criteria were constructed based on T-score and percentile. Those used in this fine tuning of the test were 100 customer service employees at Gosoft (Thailand) Co., Ltd. Findings showed that the personality scores of the personnel under study as classified by gender and age exhibited no parallel differences in personality. Therefore, in developed standardized criteria, the researcher

¹ นักศึกษาปริญญาโท, สาขาจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์, คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

¹ Master Degree Student, Industrial and Organization Psychology, Ramkhamheng University

² Assistant Professor, Faculty of Education, Ramkhamheng University

omitted the demographical characteristics of gender and age. In addition, therefore, factor analysis. Factor analysis showed that the absolute values of 89 items satisfied requirements

Keywords : psychology test, call center agent personality

บทนำ

ในปัจจุบันการประกอบธุรกิจหรือกิจการต่าง ๆ มีการแข่งขันกันสูงทั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศ การปรับตัวทางธุรกิจของหน่วยงานหรือองค์กรต่างได้เปลี่ยนแปลงเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจแบบบริการไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐและเอกชน หน่วยงานเล็กหรือใหญ่ ต่างเล็งเห็นถึงความสำคัญของการบริการเพิ่มมากขึ้น การให้บริการที่ดีแก่ลูกค้าหรือผู้รับบริการจึงเป็นหัวใจสำคัญของการบริการ การให้บริการต้องอาศัยทั้งศาสตร์และศิลป์ ดังนั้นการประยุกต์ความรู้ในแขนงวิชาต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้ในการให้บริการจึงเป็นสิ่งจำเป็น และเทคนิคการปรึกษาเชิงจิตวิทยาก็เป็นศาสตร์แขนงหนึ่งที่มีหลักการและวิธีการทางจิตวิทยาซึ่งเกี่ยวข้องกับการให้บริการสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการให้บริการเพื่อให้ลูกค้าหรือผู้รับบริการเกิดความพึงพอใจในการให้บริการได้เป็นอย่างดี ช่วยให้หน่วยงานหรือองค์กรสามารถรักษาลูกค้าเดิมและเพิ่มลูกค้าใหม่ได้ ส่งผลให้หน่วยงานหรือองค์กรมีความอยู่รอดได้ในยุคแห่งธุรกิจการแข่งขันในด้านบริการนี้ (เทพ สงวนกิตติพันธ์, ม.ป.ป., หน้า 1) ธุรกิจบริการแต่ละประเภทส่งมอบบริการให้แก่ลูกค้า ณ จุดส่งมอบบริการโดยลูกค้าจะได้สัมผัสสังวรบริการต่าง ๆ จนสามารถรับประสบการณ์และความรู้สึกในบริการนั้น อันจะส่งผลต่อการซื้อซ้ำได้ เพราะฉะนั้นจำเป็นต้องออกแบบวงจรบริการที่ทำให้ลูกค้าพึงพอใจสูงสุด ซึ่งเกิดจากการส่งมอบคุณภาพบริการ (พิสิทธิ์ พิพัฒน์โกลาคกุล, 2551, หน้า 47)

เพื่อให้ได้บุคลิกภาพเฉพาะที่เหมาะสม การคัดเลือกพนักงานลูกค้าสัมพันธ์จึงมีส่วนสำคัญสำหรับองค์กรที่ทำธุรกิจเกี่ยวกับการบริการ และต้องมีการคัดเลือกและสรรหาบุคคลที่มีคุณสมบัติ หรือมีเกณฑ์ในการคัดเลือก เพื่อให้ได้พนักงานที่มีคุณสมบัติตาม

ที่ระบุไว้ในข้อกำหนดของงานและเหมาะสมตามคำบรรยายลักษณะงานคุณสมบัติประการหนึ่งที่มีจะกำหนดไว้เป็นเกณฑ์ ในการคัดเลือกพนักงานคือบุคลิกภาพ ซึ่งเป็นที่ยอมรับว่า บุคลิกภาพมีบทบาทสำคัญต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวในอาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ กัญญา เทพสวัสดิ์ (2550) พบว่า การสรรหาและคัดเลือกพนักงาน องค์กรควรให้ความสำคัญกับบุคลิกภาพเพื่อให้ได้บุคลากรที่มีความเหมาะสมเข้ามาปฏิบัติงาน ซึ่งมีแนวโน้มที่จะช่วยให้พนักงานปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น การมีแบบวัดในการคัดเลือกพนักงานในองค์กรจึงเป็นสิ่งจำเป็นและโดยทั่วไปแล้วแบบวัดที่นำมาใช้จะเป็นแบบทดสอบหรือแบบวัดทางจิตวิทยา ดังที่ ปฏิพล ตั้งจักรวรานนท์ (2551, หน้า 5) ได้กล่าวว่า แบบทดสอบหรือแบบวัดทางจิตวิทยาเป็นเครื่องมือพื้นฐานสำหรับการวัดสภาพจิตใจและอารมณ์ที่นายจ้างทั้งหลายมักจะนำมาใช้เป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการคัดเลือกพนักงานโดยเชื่อว่าแบบทดสอบนี้จะช่วยให้สามารถประเมินได้อย่างแม่นยำว่าผู้ที่สมัครงานแต่ละคนมีความสามารถและมีบุคลิกภาพที่เหมาะสมกับงานนั้นหรือไม่

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการที่จะสร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการคัดเลือกพนักงานลูกค้าสัมพันธ์ เป็นแบบวัดทางจิตวิทยาโดยมุ่งเน้นไปที่บุคลิกภาพที่เหมาะสมกับงานลูกค้าสัมพันธ์เพื่อให้องค์กรนำไปใช้ในการคัดเลือกพนักงานลูกค้าสัมพันธ์ ที่มีบุคลิกภาพตรงตามสายงานซึ่งจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงานในหน้าที่ได้อย่างดียิ่ง

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. เพื่อสร้างแบบวัดบุคลิกภาพในการคัดเลือกพนักงานลูกค้าสัมพันธ์

2. เพื่อหาคุณภาพของแบบวัดบุคลิกภาพเพื่อคัดเลือกพนักงานลูกค้าสัมพันธ์

3. เพื่อสร้างเกณฑ์ปกติของแบบวัดบุคลิกภาพในการคัดเลือกพนักงานลูกค้าสัมพันธ์ บริษัท โกซอฟท์ (ประเทศไทย) จำกัด โดยจำแนกตามเพศและอายุ

4. เพื่อหาองค์ประกอบของบุคลิกภาพพนักงานลูกค้าสัมพันธ์ และสร้างเกณฑ์ปกติทางองค์ประกอบ

วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้างานวิจัยด้านการให้บริการลูกค้าทางโทรศัพท์ งานลูกค้าสัมพันธ์ บุคลิกภาพพนักงานลูกค้าสัมพันธ์ รวมถึงการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องในงานลูกค้าสัมพันธ์จึงได้นำข้อมูลเหล่านั้นมาสังเคราะห์แล้วสรุปบุคลิกภาพพนักงานลูกค้าสัมพันธ์ได้ทั้งหมด 11 ด้าน เพื่อใช้ในการสร้างแบบวัดบุคลิกภาพในการคัดเลือกพนักงานเข้าทำงาน ซึ่งบุคลิกภาพพนักงานลูกค้าสัมพันธ์ 11 ด้าน ได้แก่ 1) อดทนต่อความกดดัน 2) ความสามารถในการสื่อสาร 3) เชื่อมั่นในตนเอง 4) ทำงานเป็นทีม 5) ความซื่อสัตย์ 6) คิดบวก 7) ความสามารถในการแก้ไขปัญหา 8) ความรับผิดชอบ 9) จิตใจให้บริการ 10) ความยืดหยุ่น 11) กระตือรือร้น

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างในการหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในศาสตร์ทางจิตวิทยา การสร้างแบบวัดบุคลิกภาพทางจิตวิทยา และผู้มีความเชี่ยวชาญซึ่งทำหน้าที่บริหารงานธุรกิจการให้บริการข้อมูลลูกค้าทางโทรศัพท์ รวมจำนวน 9 คน กลุ่มตัวอย่างในการทดลองแบบวัดเพื่อวิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนก วิเคราะห์ความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง และวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น คือ พนักงานลูกค้าสัมพันธ์ บริษัท โกซอฟท์ (ประเทศไทย) จำกัด ครั้งละ 100 คน โดยมีระยะห่างในการทดลองแบบแต่ละครั้ง

ไม่น้อยกว่า 2 สัปดาห์ จนกระทั่งข้อคำถามจะผ่านเกณฑ์คุณภาพของแบบวัดทุกประเภทที่ได้กล่าวมา

แบบวัดบุคลิกภาพสำหรับใช้ในการคัดเลือกพนักงานลูกค้าสัมพันธ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูล 2 ส่วน ดังนี้

1. แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ อายุงาน การศึกษา

2. แบบวัดบุคลิกภาพสำหรับใช้ในการคัดเลือกพนักงานลูกค้าสัมพันธ์โดยเป็นมาตราประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ คือ จริงมากที่สุด จริงมาก จริงปานกลาง จริงน้อย จริงน้อยที่สุด มีค่าเท่ากับ 5,4,3,2, และ 1 ตามลำดับ มีข้อคำถามจำนวน 214 ข้อ ข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS โดยมีสถิติที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

1. การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยผู้เชี่ยวชาญทางด้านจิตวิทยา และผู้เชี่ยวชาญทางด้านงานให้บริการลูกค้าทางโทรศัพท์รวม 9 ท่าน เป็นผู้พิจารณาตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา หลังจากผู้เชี่ยวชาญได้ทำการพิจารณาตรวจสอบข้อคำถามแล้ว นำคะแนนที่ได้รับการตรวจสอบ มาคำนวณดัชนีค่าความสอดคล้อง โดยให้คะแนนแล้วนำคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้อง CVR อัตราส่วนความตรงเชิงเนื้อหาของ Lawshe

2. วิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนกด้วยสถิติ t-test แบ่งกลุ่มสูงกลุ่มต่ำโดยใช้เทคนิค 25%

3. วิเคราะห์ค่าความเที่ยงตรงตามโครงสร้าง โดยหาความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนทั้งฉบับ ด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน ต้องมีค่าตั้งแต่ 0.20 ($r < 0.20$) ขึ้นไปจึงจะถือว่าผ่านเกณฑ์

4. วิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น โดยการหาสัมประสิทธิ์ความสอดคล้องภายในด้วยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's coefficient of alpha) โดยค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับที่เหมาะสม ต้องไม่น้อยกว่า 0.70

5. การบรรยายลักษณะข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ความถี่ และร้อยละ

6. เปรียบเทียบความแตกต่างของบุคลิกภาพพนักงานลูกค้าสัมพันธ์ จำแนกตามเพศ โดยใช้สถิติ Independent sample t-test จำแนกตามอายุ ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance)

7. การคำนวณเกณฑ์ปกติ จำแนกเป็น 2 ประเภท คือ Normalize T-score และ Percentile

8. การวิเคราะห์องค์ประกอบ โดยการสกัดองค์ประกอบ ด้วยวิธีเน้นองค์ประกอบหลัก

ตารางที่ 1 สรุปค่าอำนาจจำแนก และค่าความเที่ยงตรงตามโครงสร้างของแบบวัดจากการทดลองแบบวัด

บุคลิกภาพ	ทดลองครั้งที่ 1	ทดลองครั้งที่ 2	ทดลองครั้งที่ 3	ทดลองครั้งที่ 4	ทดลองครั้งที่ 5
1. ความอดทนต่อความกดดัน	7	4	2	3	0
2. ความสามารถในการสื่อสาร	12	4	2	2	0
3. ความเชื่อมั่นในตนเอง	5	3	1	1	0
4. การทำงานเป็นทีม	3	1	0	0	0
5. ความซื่อสัตย์	2	0	0	0	0
6. คิดบวก	1	2	0	1	0
7. ความสามารถในการแก้ไขปัญหา	6	3	2	1	0
8. ความรับผิดชอบ	3	0	0	1	0
9. จิตใจรักงานบริการ	6	2	2	1	0
10. ความยืดหยุ่น	3	3	3	1	0
11. กระตือรือร้น	6	0	0	1	0
ข้อคำถามที่ถูกตัดออก (ข้อ)	54	20	12	12	0
ข้อคำถามคงเหลือ (ข้อ)	258	238	226	214	214

ผลการศึกษา

จากผลวิเคราะห์ข้อมูลสรุปผลได้ดังนี้

1. วิเคราะห์ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา มีข้อคำถามเริ่มต้นจำนวน 424 ข้อ จากนั้นนำข้อคำถามไปวิเคราะห์ ตามอัตราส่วนความตรงเชิงเนื้อหาของ Lawshe หลังการวิเคราะห์มีข้อคำถามคงเหลือ จำนวน 312 ข้อ

2. วิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนกและค่าความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างของแบบวัด โดยนำข้อคำถามคงเหลือจากการวิเคราะห์ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาจำนวน 312 ข้อไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจำนวนครั้งละ 100 คน แล้วนำแต่ละครั้งมาปรับปรุงแก้ไขจนกว่าข้อคำถามจะผ่านตามเกณฑ์ทุกข้อ ซึ่งได้ทำการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ผลทั้งหมด 5 ครั้ง มีข้อคำถามคงเหลือที่ผ่านเกณฑ์อำนาจจำแนกและความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง ทุกข้อ จำนวน 214 ข้อ (ตารางที่ 1)

3. วิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบวัด โดยใช้วิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (cronbach's coefficient of alpha) ได้ค่าความเชื่อมั่นรายด้าน และรวมทั้งฉบับ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดบุคลิกภาพ

บุคลิกภาพ	ค่าความเชื่อมั่น
1 อดทนต่อความกดดัน	0.733
2 ความสามารถในการสื่อสาร	0.838
3 เชื่อมั่นในตนเอง	0.896
4 ทำงานเป็นทีม	0.913
5 ความซื่อสัตย์	0.830
6 คิดบวก	0.844
7 ความสามารถในการแก้ไขปัญหา	0.781
8 ความรับผิดชอบ	0.813
9 จิตใจรักงานบริการ	0.872
10 ความยืดหยุ่น	0.765
11 กระตือรือร้น	0.853
ค่าความเชื่อมั่นรวม 11 ด้าน	0.969

4. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 81 ส่วนใหญ่มีอายุ 21-24 ปี และ 25-30 ปี โดยทั้งสองกลุ่มมีจำนวนเท่ากันซึ่งแต่ละกลุ่มคิดเป็นร้อยละ 28 รองลงมาอายุ 31-35 ปี คิดเป็นร้อยละ 21 ส่วนกลุ่มอายุ 40 ปีขึ้นไปมีจำนวนน้อยที่สุด คือ ร้อยละ 8

5. สร้างเกณฑ์ปกติของแบบวัดวัดอุปสรรคของการวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างเกณฑ์ปกติของแบบวัดบุคลิกภาพ โดยผู้วิจัยได้นำคะแนนจากการตอบแบบวัดบุคลิกภาพพนักงานลูกค้าสัมพันธ์ บริษัท โกซอฟท์ (ประเทศไทย) จำกัด มาสร้างเกณฑ์ปกติ โดยจำแนกตามเพศและอายุ ดังนั้น จึงทำการตรวจสอบว่าบุคลิกภาพแต่ละด้านของ

กลุ่มตัวอย่างโดยจำแนกตามเพศและอายุนั้นมีความแตกต่างกันหรือไม่ เพื่อจะได้ทราบว่าควรสร้างเกณฑ์ปกติจำแนกตามเพศและอายุหรือไม่

ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าพนักงานลูกค้าสัมพันธ์ที่มีเพศและอายุต่างกันมีบุคลิกภาพไม่แตกต่างกัน ดังนั้นการการสร้างเกณฑ์ปกติเพื่อคัดเลือกพนักงานลูกค้าสัมพันธ์ บริษัท โกซอฟท์ (ประเทศไทย) จำกัด จึงไม่ต้องจำแนกตามเพศและอายุ ผู้วิจัยได้นำคะแนนมาตรฐานมาสร้างตาราง Profile แปลงคะแนนดิบให้เป็นคะแนนมาตรฐานเพื่อความสะดวกในการแปลผลบุคลิกภาพในการคัดเลือกพนักงานลูกค้าสัมพันธ์ ดังภาพที่ 1

คะแนน											
T-score											
90	100	160	187	152	91	154	78	69	129	89	98
85	93	151	177	144	87	147	74	66	122	85	94
80	86	141	168	136	82	140	70	63	115	81	90
75	80	131	158	128	78	133	66	60	108	77	86
70	74	122	148	119	73	126	62	57	101	72	82
65	68	112	138	111	68	118	58	54	94	67	78
60	62	102	128	103	64	110	54	51	88	62	74
55	55	93	120	96	59	102	50	48	81	58	70
50	49	84	110	88	54	95	47	45	74	53	66
45	43	74	100	80	49	87	43	42	67	48	61
40	37	65	91	72	44	79	39	39	60	44	57
35	30	55	82	64	40	72	35	36	53	39	53
30			73								49
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11

ด้านบุคลิกภาพ (คะแนนดิบ)

หมายเหตุ

- 1 คือ บุคลิกภาพด้านความอดทนต่อความกดดัน
- 2 คือ บุคลิกภาพด้านความสามารถในการสื่อสาร
- 3 คือ บุคลิกภาพด้านเชื่อมั่นในตนเอง
- 4 คือ บุคลิกภาพด้านการทำงานเป็นทีม
- 5 คือ บุคลิกภาพด้านความซื่อสัตย์
- 6 คือ บุคลิกภาพด้านการคิดบวก
- 7 คือ บุคลิกภาพด้านความสามารถในการแก้ไขปัญหา
- 8 คือ บุคลิกภาพด้านความรับผิดชอบ
- 9 คือ บุคลิกภาพด้านจิตใจรักงานบริการ
- 10 คือ บุคลิกภาพด้านความยืดหยุ่น
- 11 คือ บุคลิกภาพด้านความกระตือรือร้น

ภาพประกอบ 1 ตาราง Profile เกณฑ์ปกติของแบบวัดบุคลิกภาพเพื่อคัดเลือกพนักงานลูกค้าสัมพันธ์ บริษัท โกซอฟท์ (ประเทศไทย) จำกัด ในรูปของคะแนนดิบ และคะแนน T-score

6. วิเคราะห์องค์ประกอบ แบบวัดบุคลิกภาพที่ผ่านการตรวจคุณภาพรายข้อแล้ว มีข้อคำถามทั้งสิ้น 214 ข้อ แต่เนื่องจากจำนวนข้ออาจมีมากเกินไปในการใช้เป็นแบบวัดเพื่อคัดเลือกพนักงานลูกค้าสัมพันธ์เข้าทำงานในองค์กร ผู้วิจัยจึงได้ทำการวิเคราะห์องค์ประกอบเพื่อเป็นทางเลือกในการใช้แบบวัด เพื่อให้ข้อคำถามมีจำนวนข้อลดลงและเหมาะสมยิ่งขึ้น

วิเคราะห์องค์ประกอบโดยใช้การสกัดองค์ประกอบด้วยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก (principle component extraction) โดยมีเกณฑ์พิจารณาองค์ประกอบคือ ตัวแปรแต่ละตัวในองค์ประกอบต้องมีค่าน้ำหนักขององค์ประกอบ (factor loading) ตั้งแต่ 0.45 ขึ้นไปและมีจำนวนข้อคำถามในแต่ละองค์ประกอบตั้งแต่ 2 ข้อขึ้นไป จากนั้นได้หาค่าร้อยละของความแปรปรวนรวมและสร้างเกณฑ์ปกติของแต่ละองค์ประกอบ ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงจำนวนข้อคำถามที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบตั้งแต่ .45 ขึ้นไป

บุคลิกภาพ	จำนวนข้อคำถาม
1 อุตุนต่อความกดดัน	4
2 ความสามารถในการสื่อสาร	7
3 เชื่อมั่นในตนเอง	13
4 ทำงานเป็นทีม	17
5 ซื่อสัตย์	6
6 คิดบวก	11
7 ความสามารถในการแก้ไขปัญหา	2
8 ความรับผิดชอบ	5
9 จิตใจรักงานบริการ	9
10 ความยืดหยุ่น	6
11 กระตือรือร้น	9
รวมข้อคำถามคงเหลือ	89

ผู้วิจัยได้นำคะแนนมาตรฐานมาสร้างตาราง Profile แปลงคะแนนดิบให้เป็นคะแนนมาตรฐานเพื่อความสะดวกในการแปลผลบุคลิกภาพในการคัดเลือกพนักงานลูกค้าสัมพันธ์ หลังวิเคราะห์องค์ประกอบ ดังภาพที่ 2

คะแนน

T-score

85	62	49	46	93	40	51	14	27	55	46	60
80	59	46	42	89	37	47	13	26	52	42	56
75	55	42	39	85	35	44	12	24	49	38	53
70	52	39	35	81	32	41	11	23	46	35	50
65	48	35	32	77	30	37	10	22	43	32	47
60	45	32	29	73	27	34	9	20	40	30	44
55	41	29	26	69	24	31	8	19	37	27	41
50	38	26	22	65	22	28	7	18	34	24	38
45	34	22	19	61	20	24	6	17	31	21	34
40	31	19	15	57	17	21		16	28	19	31
35	28	15	12	53	15	17			25	15	28
30	25	12		48							25
25				45							
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11

ด้านบุคลิกภาพ (คะแนนดิบ)

หมายเหตุ

- 1 คือ บุคลิกภาพด้านความอดทนต่อความกดดัน
- 2 คือ บุคลิกภาพด้านความสามารถในการสื่อสาร
- 3 คือ บุคลิกภาพด้านเชื่อมั่นในตนเอง
- 4 คือ บุคลิกภาพด้านการทำงานเป็นทีม
- 5 คือ บุคลิกภาพด้านความซื่อสัตย์
- 6 คือ บุคลิกภาพด้านการคิดบวก
- 7 คือ บุคลิกภาพด้านความสามารถในการแก้ไขปัญหา
- 8 คือ บุคลิกภาพด้านความรับผิดชอบ
- 9 คือ บุคลิกภาพด้านจิตใจรักงานบริการ
- 10 คือ บุคลิกภาพด้านความยืดหยุ่น
- 11 คือ บุคลิกภาพด้านความกระตือรือร้น

ภาพประกอบ 2 ตาราง Profile เกณฑ์ปกติของแบบวัดบุคลิกภาพเพื่อคัดเลือกพนักงานลูกค้าสัมพันธ์ บริษัท โกซอฟท์ (ประเทศไทย) จำกัด ในรูปของคะแนนดิบ และคะแนน T-score จากการวิเคราะห์องค์ประกอบ

อภิปรายผล

การวิจัยนี้เป็นการสร้างแบบวัดบุคลิกภาพเพื่อคัดเลือกพนักงานลูกค้าสัมพันธ์ ซึ่งเป็นแบบวัดทางจิตวิทยาชนิดหนึ่ง เพื่อให้ได้แบบวัดที่เป็นมาตรฐานสามารถนำไปใช้ในการคัดเลือกพนักงานลูกค้าสัมพันธ์ของบริษัท โกซอฟท์ (ประเทศไทย) จำกัด โดยอาศัยการดำเนินการตามขั้นตอนของการสร้างแบบวัดทางจิตวิทยา ผลการวิจัยพบว่าแบบวัดบุคลิกภาพพนักงานลูกค้าสัมพันธ์มีข้อคำถามคงเหลือทั้งหมดจำนวน 214 ข้อ หลังจากวิเคราะห์องค์ประกอบมีข้อคำถามคงเหลือ 89 ข้อ แบบวัด

บุคลิกภาพพนักงานลูกค้าสัมพันธ์ มีคุณภาพแบบวัดอยู่ในเกณฑ์ดี เนื่องจากมีค่าความเชื่อมั่นรวมทั้งฉบับ 0.969 ทุกข้อมีค่าอำนาจจำแนกและความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง

เกณฑ์ปกติของแบบวัดที่สร้างขึ้นได้ จำแนกเป็นรายด้านบุคลิกภาพทั้ง 11 ด้าน พร้อมทั้งแสดงข้อมูลภาพคะแนนดิบ และคะแนนมาตรฐาน T-score ไว้ด้วย ทั้งนี้เพื่อความสะดวกในการนำไปใช้สำหรับการคัดเลือกพนักงานลูกค้าสัมพันธ์ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพของแบบวัด มากยิ่งขึ้น เมื่อวิเคราะห์คุณภาพแบบวัดเรียบร้อยแล้ว การนำแบบวัดที่สมบูรณ์แล้วไปใช้นั้นควรเพิ่มขั้นตอนการวิเคราะห์โดยการนำคะแนนบุคลิกภาพของกลุ่มตัวอย่างที่ได้ไปเทียบประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานลูกค้าสัมพันธ์ โดยคำนวณหาค่าความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนบุคลิกภาพและคะแนนผลปฏิบัติงานและของพนักงานแต่ละคน

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณคณะที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ พนักงานลูกค้าสัมพันธ์ หัวหน้างาน ผู้บริหาร บริษัท โกซอฟท์ (ประเทศไทย) จำกัด คณะผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเนื้อหาและผู้ให้ที่ความช่วยเหลือให้ข้อคำแนะนำในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ให้สำเร็จ ลุล่วงไปได้ด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- กันยา เทพสวัสดิ์. (2550). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการให้บริการของพนักงานให้บริการข้อมูลทางโทรศัพท์ของบริษัทให้บริการข้อมูลทางโทรศัพท์แห่งหนึ่ง. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เทพ สงวนกิตติพันธ์. (ม.ป.ป.). การให้บริการด้วยเทคนิคการปรึกษาเชิงจิตวิทยา. เอกสารอัดสำเนา.
- ปฏิพล ตั้งจักรวรรานนท์. (2551). *IQ and personality tests*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์-เอ็กซ์เปอร์เน็ท.
- พิสิทธิ์ พิพัฒน์โกคากุล. (2551). *บริการให้ตรงใจใคร ๆ ก็กลับมา*. กรุงเทพมหานคร: พงษ์วีรินทร์การพิมพ์.

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเมืองของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับปรับปรุงแก้ไข ค.ศ.2003¹

The Transition of Political Structure in Lao PDR under the 2003 Amendment Constitution

ศุทธิกานต์ มีจัน²

Suthikarn Meechan²

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการนำเสนอการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเมืองของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวภายใต้บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่ง สปป.ลาว ฉบับปรับปรุงแก้ไข ค.ศ.2003 รวมไปถึงแนวโน้มในอนาคตที่เป็นผลจากปัจจัยแวดล้อมที่ สปป.ลาว ต้องเผชิญภายใต้เงื่อนไขต่าง ๆ โดยได้นำเสนอว่า ภาพรวมของการแก้ไขบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ค.ศ.2003 นั้น แสดงให้เห็นถึงเป้าหมายในการรักษาเอกภาพในการปกครอง และอำนาจทางการเมืองของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว โดยการเพิ่มหมวดว่าด้วยการป้องกันชาติ-ป้องกันความสงบการเพิ่มอำนาจของสภาแห่งชาติที่เพิ่มมากขึ้นโดยการหลอมอำนาจนิติบัญญัติ บริหารและตุลาการบางส่วนไว้ ตลอดจนการปรับปรุงแก้ไขบทบัญญัติในส่วนของระบบเศรษฐกิจสังคมในขณะที่ยังคงปิดกั้นการเกิดขึ้นของพรรคการเมืองอื่น ๆ และการแข่งขันเลือกตั้งสมาชิกสภาแห่งชาติ ประกอบกับการแก้ไขบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิของพลเมืองนั้น มุ่งเน้นเรื่องสิทธิในการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาโดยที่ไม่ได้ปรับปรุงเนื้อหาเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพทางการเมืองมากนัก

อย่างไรก็ดี ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจที่ สปป.ลาว ยังคงให้ความสำคัญกับการลงทุนและความร่วมมือต่าง ๆ จากต่างประเทศและเงื่อนไขทางเศรษฐกิจภายใต้การเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมเศรษฐกิจการค้า จะเป็นเงื่อนไขที่ต่อผู้นำพรรคและรัฐบาล สปป.ลาว ในการสร้างระบบการเมืองที่มีการผ่อนคลายท่าทีของการใช้อำนาจบังคับและมีกระบวนการซึ่งสามารถสร้างความเชื่อมั่นต่อการลงทุนจากต่างประเทศ อันจะส่งผลสำคัญต่อการสร้างความชอบธรรมของการปกครองโดยรัฐบาลพรรคเดียวของ สปป.ลาว ได้มากขึ้นในอนาคต

คำสำคัญ : สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว, รัฐธรรมนูญ, โครงสร้างการปกครอง

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของรายงานวิจัยเรื่อง “การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเมืองของ สปป.ลาว : ศึกษาเปรียบเทียบรัฐธรรมนูญแห่ง สปป.ลาว ค.ศ.1991 และ รัฐธรรมนูญฉบับปรับปรุงแก้ไข ค.ศ.2003” ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนจากวิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม งบประมาณเงินรายได้ ประจำปี 2557.

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์, สาขารัฐศาสตร์ วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

E-mail: suthikarnmeechan@gmail.com

² Assistant Professor, Political Science, College of Politics and Governance, Mahasarakham University.

Abstract

In this article, I explain a transition of political structures in the Lao PDR under the 2003 amendment constitution. I also demonstrate how current circumstances shape the future of Laos PDR. The main focus of the revised constitution pertains to maintain power of Lao People's Revolutionary Party over the centralized governance and political power. In doing so, a section of national defense and security is added to the constitution. Accordingly, this section strengthens power of the National Assembly by integrating legislative power, executive power and a part of judiciary power. Yet political competitions are still restricted. It is difficult to found a new political party as well as to run an election for a member of the National Assembly. It is worth to note that the amendment of the constitution regarding citizen's rights concerns only an opportunity for education but not improving political rights and political freedom.

Nonetheless, with regard to economic conditions, the Lao government primarily emphasizes on foreign investment and cooperation. These conditions will provide positive consequences for the political system. Leaders of the political party and the government have to loosen their centralized political power and engender processes that will facilitate foreign investment and receive investors' confidence from overseas. These challenges will affect legitimacy of the Lao PDR one party system in coming years.

Keywords : Lao PRD, Constitution, Political Structure

บทนำ

ในแง่ของทฤษฎีทางรัฐธรรมนูญแล้ว อำนาจในการสถาปนารัฐธรรมนูญเป็นอำนาจเริ่มแรก เพราะไม่มีอำนาจใดสามารถอยู่เหนืออำนาจเหล่านี้ ถือเป็นอำนาจอิสระในการวางกฎเกณฑ์และปราศจากเงื่อนไขหรือข้อจำกัด ในฐานะที่เป็นอำนาจในการก่อร่างสร้างระบบการเมืองและกฎหมาย (อ้างใน สิงห์คำ วังพระจันทร์, 2550: 29)ซึ่งระเบียบวิธีในการใช้อำนาจการปกครองเช่นนี้ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงประเทศที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยเท่านั้น หากแต่ยังถูกนำมาใช้ในการปกครองของประเทศที่ไม่เป็นประชาธิปไตยด้วยเช่นกัน

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) เป็นตัวอย่างที่น่าสนใจสำหรับลักษณะดังกล่าว กล่าวคือ ภาพรวมของระบบการเมืองการปกครองและรัฐธรรมนูญของสปป.ลาวนั้น ถือเป็นรัฐ

ที่ใช้การปกครองแบบรวมศูนย์อำนาจที่ทิศทางการเมืองถูกกำหนดโดยรัฐธรรมนูญและมติการประชุมของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว (Lao People's Revolutionary Party : LPRP) อันมีเป้าหมายในการเสริมสร้างความชอบธรรมให้แก่พรรคและรักษาบทบาทการเป็นแกนกลางของระบบการปกครองในการควบคุมและชี้นำความเป็นไปของประเทศในด้านต่างๆ อย่างเบ็ดเสร็จ (สุณัย ผาสุข, 2543 : 166)

บทความนี้เป็นการนำเสนอถึงโครงสร้างทางการเมืองการปกครองของ สปป.ลาว โดยกล่าวถึงการสถาปนารัฐธรรมนูญขึ้นเพื่อใช้เป็นหลักในการปกครองประเทศและการปรับตัวภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับปรับปรุงแก้ไข ค.ศ.2003 ซึ่งลักษณะสำคัญประการหนึ่งที่ปรากฏขึ้นนั้นไม่เพียงเพื่อการจัดระเบียบและกลไกทางการเมืองการปกครองที่ทันสมัยและสอดคล้องกับบริบท

ทางการเมืองและสภาวการณ์ต่างๆ ดังเช่นตัวอย่าง ในหลายประเทศเท่านั้น หากแต่ยังเป็นการปรับตัว เพื่อบรรลุเป้าหมายในการสร้างการยอมรับและให้ เป็นไปตามเงื่อนไขของการได้เข้าเป็นสมาชิกของ ประชาคมโลก อีกทั้งการสร้างกระบวนการต่างๆ ภายหลังการแก้ไขรัฐธรรมนูญและกฎหมายอื่นๆ ที่ เกี่ยวข้องมีแนวโน้มที่จะกระทบถึงโครงสร้าง การเมืองการปกครอง ทั้งในแง่ของโครงสร้างเชิง สถาบันและระดับการใช้อำนาจหน้าที่ของสถาบัน การเมืองต่างๆ อย่างมีนัยสำคัญ

การสถาปนารัฐธรรมนูญในสปป.ลาว

หลังจากการสถาปนาประเทศใน ค.ศ. 1975 รัฐบาลภายใต้พรรคประชาชนปฏิวัติลาวได้ ทำการยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งพระราชอาณาจักร ลาวที่ประกาศใช้ใน ค.ศ.1947 อีกทั้งในช่วงเวลา ของการเริ่มต้นระบอบใหม่ภายใต้การนำของพรรค ประชาชนปฏิวัติลาวในระยะแรกนั้นไม่มีรัฐธรรมนูญ แต่ได้อาศัยการใช้กฎหมายลำดับรองซึ่งประกาศใช้ โดยฝ่ายปกครอง เช่น กฎ คำสั่งของฝ่ายปกครอง ประกอบกับคำสอนทางพุทธศาสนา เป็นเครื่องมือ ในการบริหารประเทศ

ต่อมาในค.ศ.1984 มีความพยายามในการ ร่างรัฐธรรมนูญ ดึงเห็นได้จาก การริเริ่มกำหนดผู้ จะมาทำหน้าที่ร่างรัฐธรรมนูญแต่ไม่เป็นผลสำเร็จ จนกระทั่งค.ศ. 1989 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่สปป.ลาว เปิดประเทศเพื่อสร้างความร่วมมือและความช่วย เหลือจากต่างประเทศในหลายๆ ด้าน รวมทั้งด้าน กฎหมายจึงได้มีการเริ่มกระบวนการร่าง รัฐธรรมนูญขึ้นอีกครั้ง (วิพร เกตุแก้ว, 2550: 85 – 87 และ สิงห์คำ วงพระจันทร์, อ้างแล้ว: 1)

ทั้งนี้ เหตุผลในการจัดทำและความ พยายามในการประกาศใช้รัฐธรรมนูญนั้น เป็นผล มาจากปัจจัยหลัก คือ การล่มสลายของสหภาพ โซเวียตและบทบาททางการเมืองของกลุ่มประเทศ ในยุโรปตะวันออกที่เคยให้การสนับสนุนการก่อตั้ง

รัฐสังคมนิยมของลาว ในช่วงปลายทศวรรษ ค.ศ. 1980 ส่งผลให้ผู้นำของสปป.ลาวเกิดความหวั่นไหว ต่อสถานะของตนเอง ที่อาจสูญเสียดำนาจ และ ความกดดันท่ามกลางแนวโน้มของการปรับตัวไปสู่ เสรีนิยม ตลอดจนสิทธิต่างๆ ที่จะได้รับรองจาก นานาชาติ ดังนั้น จึงได้จัดตั้งระบบรัฐสภาและ ประกาศใช้รัฐธรรมนูญขึ้น (วิพร เกตุแก้ว, อ้างแล้ว : 87) เช่นเดียวกับมิตรประเทศสังคมนิยมที่ได้มีการ ประกาศใช้ก่อนหน้านั้น ได้แก่ เวียดนาม ซึ่ง ประกาศใช้รัฐธรรมนูญใน ค.ศ.1980 และการ ประกาศใช้รัฐธรรมนูญของกัมพูชา ค.ศ.1981 นอกจากนี้แล้ว ผลจากการหลั่งไหลของนักลงทุนที่ เข้ามาทำธุรกิจใน สปป.ลาว เป็นจำนวนมาก จึงมี ความจำเป็นต้องมีกฎหมายเพื่อเป็นเครื่องมือใน การบริหารประเทศและเพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่ นักลงทุน (สิงห์คำ วงพระจันทร์, อ้างแล้ว: 2)

ในค.ศ. 1989 กระบวนการร่างรัฐธรรมนูญ เริ่มต้นขึ้น โดยสภาแห่งชาติได้จัดตั้งคณะกรรมการ ร่างรัฐธรรมนูญระดับชาติ จำนวน 17 คน ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนจากภาคส่วนต่างๆ เข้าร่วมในการร่าง รัฐธรรมนูญ ได้แก่ ประธานและรองประธานสภาแห่ง ชาติผู้แทนประชาชนประเทศ รองนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหมรองประธาน องค์การแนวร่วมลาวรักชาติ รัฐมนตรีว่าการกระทรวง ยุติธรรม ตัวแทนจากคณะกรรมการประจำสภาแห่ง ชาติ ตัวแทนพรรคประชาชนปฏิวัติลาว และตัวแทน จากองค์กรมวลชนอื่นๆ ได้แก่ องค์กรเยาวชนปฏิวัติลาว สหพันธ์แม่หญิงลาว สหพันธ์กรรมบาลลาว ตลอดจน คณะบดีคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยแห่งชาติลาวเข้า ร่วมเป็นกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ

อย่างไรก็ดี ในช่วงระยะเวลา 3 ปีของการ ร่างรัฐธรรมนูญมีข้อถกเถียงสำคัญ ได้แก่ ทางเลือก ระหว่างโครงสร้างทางการเมืองภายใต้ระบบพรรค การเมืองเดียว (One Party System) ซึ่งเป็นข้อเสนอ ของฝ่ายรัฐบาล ด้วยเหตุผลของการสร้างและรักษา ความเป็นเอกภาพของชาติ ในขณะที่ฝ่ายก้าวหน้า เสนอแนวทางระบบหลายพรรค (Multi-Party

System) ที่ต้องการให้เกิดประชาธิปไตย อีสรภาพ และความรุ่งเรือง ซึ่งในที่สุดฝ่ายรัฐบาลเป็นผู้ชนะ โดยฝ่ายก้าวหน้าได้ถูกคุมขังจำนวนหลายคน และบางส่วนได้ขอลาออกจากตำแหน่ง (วิพร เกตุแก้ว, อ้างแล้ว: 87 – 88)

เมื่อกระบวนการร่างแล้วเสร็จ ประธานคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญระดับชาติ จึงได้นำเสนอร่างรัฐธรรมนูญของสปป.ลาว ซึ่งแบ่งออกเป็น 10 หมวด มีบทบัญญัติทั้งสิ้น 80 มาตรา ต่อสภาแห่งชาติในวาระการประชุมของวันที่ 14 สิงหาคม ค.ศ. 1991 เพื่อพิจารณาและให้การรับรอง ซึ่งที่ประชุมได้ลงมติเป็นเอกฉันท์ โดยนายไกสอน พมวิหาน (Kaysone Phomvihane) ในฐานะประธานประเทศได้ออกรัฐดาร์สประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่ง สปป.ลาว ในวันที่ 15 สิงหาคม ค.ศ.1991 (เรื่องเดช ปิ่นเชื้อนชัตติย์, 2538) และถือเป็นวันรัฐธรรมนูญแห่ง สปป.ลาว

การแก้ไขรัฐธรรมนูญใน ค.ศ. 2003

รัฐธรรมนูญแห่ง สปป.ลาว ฉบับปัจจุบันได้มีการปรับปรุงและประกาศใช้ใน ค.ศ.2003 โดยที่ประชุมสมัชชาสามัญของสภาแห่งชาติ ชุดที่ 4 ในวันที่

ที่ 6 พฤษภาคม ค.ศ.2003 ด้วยคะแนนเสียงเป็นเอกฉันท์ และลงนามประกาศใช้โดย พพนข คำไต สี่พันดอน ประธานประเทศในขณะนั้น (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2553) ซึ่งถือเป็นผลงานที่สำคัญของสภาแห่งชาติชุดนี้ ทั้งนี้ปัจจัยที่นำไปสู่การแก้ไขรัฐธรรมนูญนั้น นอกจากจะมีผลต่อการปรับปรุงระบบกฎหมายแล้ว ยังได้รับอิทธิพลจากบริบททางการเมืองที่ต้องการส่งเสริมเสถียรภาพของการเมืองภายในประเทศ รวมทั้งเอื้อต่อการขยายตัวและรองรับการปรับตัวทางเศรษฐกิจไปจนถึงการยกระดับบทบาทของ สปป.ลาว ในเวทีโลก

รัฐธรรมนูญฉบับนี้ แบ่งออกเป็น 11 หมวด จำนวน 98 มาตรา โดยมีมาตราที่ได้มีการแก้ไขหรือเพิ่มเติม จำนวน 52 มาตรา ดังตารางด้านล่าง นอกจากนี้ ยังได้มีการเผยแพร่รัฐธรรมนูญในฉบับแปลเป็นภาษาอังกฤษเพื่อเผยแพร่อย่างเป็นทางการ รวมทั้งกฎหมายต่างๆ เพื่อให้มีความทันสมัยและเสริมสร้างบรรยากาศการลงทุนในประเทศ ทั้งกฎหมายในกลุ่มด้านการปกครองและคุ้มครองรัฐ กฎหมายด้านเศรษฐกิจ และกฎหมายด้านสังคม และวัฒนธรรม

ตารางแสดงโครงสร้าง การจัดหมวดหมู่ มาตราของรัฐธรรมนูญแห่ง สปป.ลาว ค.ศ.1991 และมาตราที่ได้มีการแก้ไขหรือเพิ่มเติมในรัฐธรรมนูญแห่ง สปป.ลาว ฉบับแก้ไขปรับปรุง ค.ศ.2003

หมวด	มาตราใน รธน. 1991	มาตราใน รธน. 2003	มาตราที่ได้มีการแก้ไข หรือเพิ่มเติม
1.ระบอบการเมือง	1-12	1-12	4 , 9-11
2.ระบอบเศรษฐกิจและสังคม	13-20	13-30	13-15 , 17-30
3.การป้องกันชาติ - ป้องกันความสงบ	-	31-33	31-33
4.สิทธิและหน้าที่พื้นฐานของพลเมือง	21-38	34-51	36, 39, 41- 42
5.สภาแห่งชาติ	39-51	52-64	52-54 ,56- 59, 62- 63
6.ประธานประเทศ	52-55	65-68	66-68
7.รัฐบาล	56-61	69-74	70-74
8.การปกครองท้องถิ่น	62-64	75-78	75-77
9.ศาลประชาชนและองค์กรอัยการประชาชน	65-73	79-88	79-81, 85-88
10.ภาษาอักษรเครื่องหมายชาติธงชาติเพลงชาติ	75-79	89-95	93 ,94
วันชาติสกุลเงินและนครหลวง			
11.บทบัญญัติสุดท้าย	80	96-98	96 และ 98

ที่มา : สุทธิกานต์ มีจัน,2558.

ด้านการแก้ไขบทบัญญัตินั้นได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมทุกหมวด โดยมีเพียงการเพิ่มบทบัญญัติในหมวดที่ว่าด้วยการป้องกันชาติ – ป้องกันความสงบ จำนวน 3 มาตรา ซึ่งเป็นการรับรองอำนาจหน้าที่ของกองกำลังป้องกันชาติ-ป้องกันความสงบ รวมถึงเป็นหน้าที่ของทุกองค์กรจัดตั้งและพลเมืองลาวทุกคน ซึ่งต้องให้ความร่วมมือเพื่อรักษาเอกราชและความสงบเรียบร้อยในชาติ โดยต้องสัมพันธ์กับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในขณะที่การแก้ไขเพิ่มเติมและปรับปรุงเนื้อหาในหมวดต่างๆ ที่สำคัญได้แก่ หมวดว่าด้วยระบอบเศรษฐกิจและสังคม ที่มีการแก้ไขและเพิ่มเติมเกือบทั้งหมด

สาระสำคัญ คือ การระบุถึงเป้าหมายในการพัฒนาทางอุตสาหกรรม และการเปลี่ยนแปลงให้ทันสมัยเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจของนานาชาติ มุ่งเน้นการดำเนินการตามกลไกเศรษฐกิจตลาด ทั้งในรูปแบบของการแข่งขันและร่วมมือ ภายใต้การดำเนินนโยบายของรัฐตามแนวทางสังคมนิยม นอกจากนี้ยังได้เพิ่มเติมบทบัญญัติเพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่นักลงทุนต่างชาติโดยกำหนดหลักประกันว่ารัฐส่งเสริมการลงทุนของต่างประเทศ ตลอดจนอำนวยความสะดวกให้แก่การลงทุนเทคโนโลยีที่ก้าวหน้า เข้าสู่ระบบการผลิต ภาคธุรกิจและการบริการ โดยทรัพย์สินและทุนที่ถูกต้องตามกฎหมายของผู้ลงทุนจะไม่ถูกยึดหรือโอนเป็นของรัฐ

ในส่วนของหมวดว่าด้วยระบอบการเมืองนั้น เนื้อหาของการแก้ไขเพิ่มเติมตัวบทเป็นการเน้นย้ำถึงสิทธิอำนาจของสภาแห่งชาติ ในฐานะสถาบันการเมืองที่มีฐานะเป็นตัวแทนของประชาชน ตลอดจนการบัญญัติให้ภิกษุสามเณรมีหน้าที่ในการเข้าร่วมกิจกรรมหรือดำเนินการต่างๆ อันเป็นประโยชน์แก่ชาติและประชาชน รวมทั้งการให้ความสำคัญกับการเคารพกฎหมายที่ทุกภาคส่วนของประเทศต้องปฏิบัติตามอย่างเข้มงวด ตลอดจนการเพิ่มเติมบทบัญญัติที่ชี้ให้เห็นแนวทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศที่เปิดกว้างสร้างความสัมพันธ์และ

ความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับต่างประเทศโดยใช้รูปแบบความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจแบบรอบด้าน อันเป็นลักษณะสำคัญของนโยบายต่างประเทศของ สปป.ลาว หลังการล่มสลายของสหภาพโซเวียต

ในหมวดว่าด้วยสิทธิและหน้าที่พื้นฐานของพลเมืองนั้นโดยสาระพื้นฐานไม่ได้มีการแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงมากนัก ซึ่งมีการเพิ่มเนื้อหาที่เน้นว่าสิทธิในการเข้าถึงการศึกษาคือโอกาสในการยกฐานะความก้าวหน้าของพลเมือง นอกจากนี้ยังได้คุ้มครองสิทธิของพลเมืองในการถูกจับกุมหรือตรวจค้นเคหสถานที่ต้องอยู่ภายใต้คำสั่งของผู้มีสิทธิอำนาจ ซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ได้กำหนดให้เป็นองค์กรอัยการหรือศาลประชาชนวันเสียแต่ในกรณีที่ได้บัญญัติไว้ในกฎหมาย

ด้านหมวดว่าด้วยสภาแห่งชาติ ถือเป็นหมวดที่มีความสำคัญอีกหมวดหนึ่ง โดยมีการแก้ไขเพิ่มเติมตัวบทในหมวดนี้ จำนวน 9 มาตรา สาระสำคัญ คือ การเน้นย้ำถึงสถานะทางอำนาจของสภาแห่งชาติในฐานะที่เป็นองค์กรตัวแทนแห่งสิทธิอำนาจของรัฐและผลประโยชน์ของประชาชน บรรดาชนเผ่า นอกจากนี้ยังได้มีการเพิ่มเติมอำนาจหน้าที่ในการเลือกตั้งหรือปลดผู้ดำรงตำแหน่ง ประธาน รองประธาน และกรรมการในคณะกรรมการประจำสภาแห่งชาติ รวมทั้งยังได้เพิ่มเติมเรื่องที่มาของสภาแห่งชาติว่าในกรณีที่มีความจำเป็น สภาแห่งชาติจะดำเนินการเลือกตั้งสมาชิกสภาแห่งชาติก่อนการหมดวาระของตนก็ได้แต่ต้องได้รับความเห็นชอบอย่างน้อย 2 ใน 3 ของจำนวนสมาชิกสภาแห่งชาติที่เข้าร่วมการประชุม เช่นเดียวกับการเพิ่มเติมบทบัญญัติในเรื่องอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการประจำสภาแห่งชาติ ที่มีอำนาจแต่งตั้งโยกย้าย หรือปลดตำแหน่งผู้พิพากษาของศาลประชาชนทุกระดับและผู้พิพากษาของศาลทหาร

นอกจากนี้ ยังได้มีการขยายขอบเขตอำนาจในการเสนอร่างกฎหมายให้แก่ แนวร่วมลาวสร้างชาติและองค์กรจัดตั้งมหาชนชั้นศูนย์กลาง ในขณะเดียวกันการแก้ไขรัฐธรรมนูญได้ลดอำนาจ

หน้าที่ของกรรมาธิการในสภาแห่งชาติในด้านนิติบัญญัติลงบางส่วน โดยได้ตัดอำนาจหน้าที่พิจารณาร่างรัฐดำรัสออก เหลือเพียงหน้าที่พิจารณาร่างกฎหมายและร่างรัฐบัญญัติก่อนนำเสนอ ต่อคณะกรรมการประจำสภาแห่งชาติและประธานประเทศ

ด้านหมวดประธานประเทศ มีการแก้ไขเพิ่มเติม 3 มาตรา สำคัญคือ การแก้ไขเนื้อหาของบทบัญญัติว่าด้วยวาระของประธานประเทศจากเดิมกำหนดระยะเวลา 5 ปี ให้มีวาระเท่ากับวาระของสภาแห่งชาติ ส่วนอำนาจหน้าที่นั้นรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ได้ให้อำนาจแก่ประธานประเทศในการออกรัฐบัญญัติและรัฐดำรัส โดยการตัดถ้อยคำที่ต้องเป็นไปตามการเสนอของคณะกรรมการประจำสภาแห่งชาติออก ซึ่งเมื่อพิจารณาจากตัวบทแล้ว เป็นการเพิ่มอิสระให้แก่ประธานประเทศมากยิ่งขึ้น

ในขณะที่อำนาจในการแต่งตั้งและปลดผู้ดำรงตำแหน่งสำคัญ ได้มีการเปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญฉบับปรับปรุงแก้ไข ค.ศ.2003 ประธานประเทศสามารถแต่งตั้งหรือปลดผู้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี รวมทั้งมีอำนาจแต่งตั้ง โยกย้าย หรือปลดผู้ดำรงตำแหน่งสมาชิกรัฐบาลภายหลังที่สภาแห่งชาติได้มีมติเห็นชอบแล้ว ซึ่งบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญฉบับเดิมนั้นกำหนดให้ประธานประเทศพิจารณาแล้วจึงเสนอต่อสภาแห่งชาติเพื่อให้ความเห็นชอบ ประกอบกับบทบัญญัติใหม่ยังได้ให้อำนาจแก่ประธานประเทศเพิ่มขึ้นในการแต่งตั้งหรือปลดผู้ดำรงตำแหน่งรองประธานศาลประชาชนสูงสุดตามการเสนอของประธานศาลประชาชนสูงสุด รวมทั้งแต่งตั้งหรือปลดผู้ดำรงตำแหน่งรองอัยการประชาชนสูงสุดตามการเสนอของอัยการประชาชนสูงสุด

หมวดรัฐบาล มีการแก้ไขเพิ่มเติม 5 มาตรา โดยสาระสำคัญคือ การเพิ่มภารกิจในการรายงานผลการดำเนินงานของตนต่อสภาแห่งชาติต่อคณะประจำสภาแห่งชาติ(ในเวลาที่สภาแห่งชาติ

ไม่ได้เปิดการประชุม) และรายงานต่อประธานประเทศ อีกทั้งกำหนดให้รัฐบาลมีวาระเท่ากับวาระของสภาแห่งชาติ แทนที่บทบัญญัติเดิมซึ่งกำหนดไว้ 5 ปี นอกจากนี้ยังมีการแก้ไขขั้นตอนการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี จากเดิมนายกรัฐมนตรีเป็นผู้ที่ประธานประเทศเป็นผู้แต่งตั้งโดยสภาแห่งชาติให้การรับรอง เปลี่ยนเป็นประธานประเทศจะดำเนินการแต่งตั้งหรือปลดนายกรัฐมนตรีออกจากตำแหน่งภายหลังที่สภาแห่งชาติได้ให้การเห็นชอบแล้ว ทั้งยังได้มีการเพิ่มเติมนำหน้าที่โดยนายกรัฐมนตรีมีอำนาจในการแต่งตั้ง โยกย้าย หรือปลดผู้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงต่างๆ รองหัวหน้าองค์กรเทียบเท่ากระทรวง หัวหน้าทบวง รองเจ้าแขวง รองเจ้าครองนครหลวง ตลอดจนเลื่อนชั้นหรือปลดผู้ดำรงตำแหน่งชั้นพันเอกของกำลังป้องกันชาติ-ป้องกันความสงบ และตำแหน่งอื่นๆ ตามที่ได้กำหนดไว้ในกฎหมาย

สำหรับหมวดการปกครองท้องถิ่น แม้จะมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงเพียง 3 มาตรา โดยแบ่งการปกครองท้องถิ่นออกเป็นสามชั้น ได้แก่ ชั้นแขวง ชั้นเมืองและชั้นบ้าน อันเนื่องจากการเปลี่ยนเขตการปกครองกำแพงนคร เป็น นครหลวงเวียงจันทน์ รวมถึงเปลี่ยนแปลงชื่อตำแหน่งจากเจ้าครองกำแพงนคร เป็น เจ้าครองนครหลวงเวียงจันทน์ ตลอดจนมีการเพิ่มบทบัญญัติเกี่ยวกับการตั้งเขตพิเศษขึ้นตามความเห็นชอบของสภาแห่งชาติ ซึ่งเขตพิเศษมีฐานะเทียบเท่ากับแขวง นอกจากนี้ยังได้มีการเพิ่มอำนาจหน้าที่ให้แก่ผู้ปกครองท้องถิ่นในระดับต่างๆ โดยกำหนดให้ทำหน้าที่คุ้มครองพลเมือง พิจารณาและแก้ไขตามคำร้องทุกข์และข้อเสนอมขอของประชาชนที่อยู่ในขอบเขตสิทธิอำนาจของตนตามที่กำหนดไว้ในกฎหมาย

อย่างไรก็ตาม นอกจากตัวบทของรัฐธรรมนูญแล้ว โครงสร้างการปกครองส่วนท้องถิ่นยังมีการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงให้ทันสมัยมากขึ้นภายใต้กฎหมายการปกครองท้องถิ่น ค.ศ.2003 โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปรับปรุงทางนิติกรรมที่ได้มี

การเพิ่มอำนาจให้แก่ท้องถิ่นเพื่อการปรับปรุงการปกครองและการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมให้อยู่ในอำนาจของการปกครองท้องถิ่น ที่มีนโยบายเปลี่ยนแปลงให้แขวงเป็นหน่วยด้านยุทธศาสตร์ เปลี่ยนเมืองให้เป็นหน่วยด้านการวางแผนและงบประมาณ เปลี่ยนหมู่บ้านให้เป็นหน่วยสนับสนุนการทำงาน (อรรถพล กาญจนพงษ์พร และ สิริกุล สุรินทร์วงศ์, 2553:387)

ด้านโครงสร้างการปกครองในส่วนของฝ่ายตุลาการนั้น มีการแก้ไขเพิ่มเติมเนื้อหาในหมวดว่าด้วย ศาลประชาชน และองค์กรอัยการประชาชน จำนวน 7 มาตรา ซึ่งในส่วนของศาลประชาชนนั้น ได้มีการเพิ่มศาลอุทธรณ์ขึ้น ตลอดจนให้อำนาจแก่ศาลประชาชนสูงสุดในการเสนอต่อประธานประเทศเพื่อการแต่งตั้งหรือปลดผู้ดำรงตำแหน่งรองประธานศาลประชาชนสูงสุด ในขณะที่บรรดาผู้พิพากษาศาลชั้นต่างๆ และศาลทหารจะได้รับการแต่งตั้งหรือปลดโดยคณะกรรมการประจำสภาแห่งชาติ ตามการเสนอของศาลประชาชนสูงสุด

ด้านสัญลักษณ์ของชาติ ในหมวดว่าด้วย ภาษา อักษร เครื่องหมายชาติ ธงชาติ เพลงชาติ วันชาติ สกุลเงิน และนครหลวง ไม่มีการแก้ไขในเนื้อหาจากฉบับเดิมแต่อย่างใด มีเพียงการเพิ่มเติมตัวบท 2 มาตรา คือ การกำหนดให้วันที่ 2 ธันวาคม ซึ่งตรงกับวันสถาปนาสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เมื่อค.ศ. 1975 เป็นวันชาติ รวมทั้งกำหนดให้เงินกีบ เป็นสกุลเงินประจำชาติ

ส่วนบทบัญญัติสุดท้าย มีการเพิ่มเติมมาตราจากเดิมที่มีเพียง 1 มาตรา เป็น 3 มาตรา โดยมีสาระสำคัญคือ การประกาศให้รัฐธรรมนูญเป็น กฎหมายพื้นฐานของชาติและเป็นกฎหมายสูงสุดที่บรรดากฎหมายต่างๆ ต้องให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ ประกอบกับกำหนดให้รัฐธรรมนูญมีผลบังคับใช้เมื่อมีการออกรัฐดำรัสประกาศใช้รัฐธรรมนูญ โดยประธานประเทศ ในขณะที่กระบวนการแก้ไขรัฐธรรมนูญยังคงไว้ ตามบทบัญญัติเดิมในรัฐธรรมนูญแห่ง สปป.ลาว ค.ศ.1991 ดังเดิม

แม้ตัวบทของรัฐธรรมนูญทั้งสองฉบับ ได้บัญญัติถึงที่มาของของอำนาจอธิปไตย สิทธิของการเป็นเจ้าของประเทศว่าเป็นของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อผลประโยชน์ของประชาชน ทั้งยังเป็นผู้ก่อตั้งองค์การตัวแทนแห่งสิทธิ์อำนาจและผลประโยชน์ของประชาชนซึ่งมีชื่อว่าสภาแห่งชาติก็ตาม แต่ในความเป็นจริงแล้วพรรคคือสถาบันการเมืองเดียวที่มีอำนาจเด็ดขาดทั้งในทางปฏิบัติและในทางกฎหมายที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้พรรคประชาชนปฏิวัติลาวเป็นแกนนำในการปฏิบัติและเป็นหลักประกันในการดำเนินงานในนามสิทธิการเป็นเจ้าของประเทศของประชาชนทุกคนเผ่า รวมทั้งในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญไม่ได้มีการกำหนดถึงขอบเขตการใช้อำนาจของพรรคประชาชนปฏิวัติลาวแต่อย่างใด

แม้ว่าตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่ง สปป.ลาว ได้บัญญัติอย่างเป็นทางการในเรื่องการแบ่งแยกอำนาจก็ตาม แต่ในความเป็นจริงโครงสร้างทางการเมืองการปกครองของ สปป.ลาวนั้นพรรคทำหน้าที่ในการกำหนดทิศทางและนโยบายในการบริหารประเทศ โดยมีสมาชิกสภาแห่งชาติซึ่งเป็นฝ่ายนิติบัญญัติทำหน้าที่รับรองกฎหมายที่เสนอโดยรัฐบาลและมติของที่ประชุมพรรค รวมทั้งมีอำนาจในการควบคุมดูแลการปฏิบัติงานของทั้งฝ่ายบริหารและตุลาการ ซึ่งที่มาของสมาชิกสภาแห่งชาตินั้นมาจากการเลือกตั้งของประชาชน ภายใต้เงื่อนไขของการเลือกตั้งที่ผู้สมัครจะต้องได้รับการเสนอชื่อหรือได้รับการรับรองจากพรรคหรือองค์กรของพรรคในระดับต่างๆ

ในขณะที่ทั้งผู้ดำรงตำแหน่งในคณะรัฐมนตรีและแนวนโยบายของรัฐบาลต้องได้รับความเห็นชอบจากสภาแห่งชาติและการกำหนดแนวทางตามมติของพรรคเป็นสำคัญ รวมไปถึงอิทธิพลของคณะกรรมการประจำสภาแห่งชาติที่มีต่อการแต่งตั้งหรือปลดผู้พิพากษา ระบบงานยุติธรรมของฝ่ายตุลาการ อำนาจชี้ขาดการตีความกฎหมาย ด้วยลักษณะเช่นนี้จึงเป็นผลให้การแบ่ง

แยกอำนาจเป็นเพียงโครงสร้างการปกครองที่มีการแบ่งหน้าที่เท่านั้น แต่ไม่ได้เป็นการแบ่งแยกในลักษณะถ่วงดุลหรือนำไปสู่การตรวจสอบการใช้อำนาจขององค์กรปกครองในส่วนต่างๆ แต่อย่างใด เมื่อเป็นเช่นนี้พรรคประชาชนปฏิวัติลาวจึงเป็นสถาบันการเมืองเพียงหนึ่งเดียวที่มีอำนาจสูงสุดอย่างแท้จริง

ผลที่เกิดขึ้นภายใต้บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ฉบับปรับปรุงแก้ไข ค.ศ. 2003

ที่มาของรัฐธรรมนูญแห่ง สปป.ลาว ค.ศ. 1991 และ ฉบับปรับปรุงแก้ไข ค.ศ.2003 นั้น มีที่มาจากเงื่อนไขสำคัญเช่นเดียวกัน กล่าวคือ ประการแรก การมีรัฐธรรมนูญในฐานะการปกครองของรัฐสมัยใหม่และการสถาปนาหลักการปกครองที่เป็นทางการ ประการที่สองคือ การสร้างความเชื่อมั่นและหลักประกันเพื่อรองรับความร่วมมือทางเศรษฐกิจ ในขณะที่การจจัดวางโครงสร้างทางการปกครองในหมวดต่างๆ ของรัฐธรรมนูญทั้งสองฉบับในภาพรวมมีความคล้ายคลึงกันโดยไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างการใช้อำนาจการปกครองหลักใดๆ มากนัก ภายใต้ระบบพรรคการเมืองแบบพรรคเดียวที่มีสถานะเป็นศูนย์กลางอำนาจของรัฐ

ทั้งนี้ ผลที่เกิดจากการปรับโครงสร้างการเมืองการปกครองภายใต้บทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญฉบับปรับปรุงแก้ไข ค.ศ.2003 นั้น พบว่า แม้จะไม่ได้มีการเพิ่มเติมหรือสร้างบทบัญญัติที่เพิ่มอำนาจให้แก่พรรคประชาชนปฏิวัติลาว ซึ่งเป็นแกนกลางของโครงสร้างการเมืองการปกครองของประเทศ แต่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติให้สภาแห่งชาติเป็นองค์กรตัวแทนแห่งสิทธิอำนาจและผลประโยชน์ของประชาชนทุกเผ่าชน เป็นองค์กรใช้อำนาจแห่งรัฐ และเป็นองค์กรนิติบัญญัติที่มีอำนาจในการพิจารณาปัญหาพื้นฐานของประเทศ

ตลอดจนติดตามตรวจสอบการดำเนินงานของฝ่ายบริหาร ศาลประชาชน และองค์กรอัยการประชาชน นอกจากนี้การรวมศูนย์อำนาจของโครงสร้างการปกครองระดับชาติที่สภาแห่งชาติแล้ว การปกครองส่วนท้องถิ่นยังเป็นทั้งหน่วยการปกครองที่สอดส่อง ตรวจสอบ ถ่ายทอดอุดมการณ์ หลักการแห่งรัฐ รวมทั้งการปฏิบัติตามนโยบายของรัฐและเป็นกลไกเพื่อรองรับการเติบโตทางเศรษฐกิจ ตลอดจนเป็นที่มาของรายได้ให้แก่รัฐและเมื่อบทบาททางการเมืองของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว ที่มีเส้นแบ่งระหว่างพรรคกับรัฐบาลไม่ชัดเจนจึงทำให้การบริหารประเทศเป็นไปตามมติหรือความเห็นชอบจากพรรค โดยมีกรมการเมือง (Politburo) ซึ่งมีอำนาจตัดสินใจสูงสุดและอิทธิพลของศูนย์กลางพรรคได้เป็นส่วนสำคัญในการปกครองทุกระดับ รวมทั้งพรรคยังได้จัดตั้งคณะกรรมการและสาขาซึ่งมีสมาชิกขยายไปทั่วประเทศ (ศรีประภา เพชรมีศรี, 2547 : 220)

แม้บทบัญญัติของการแก้ไขรัฐธรรมนูญ จะให้ความสำคัญเกี่ยวกับการคุ้มครองสังคมด้วยรัฐธรรมนูญและกฎหมายตลอดจนความเสมอภาคต่อหน้ากฎหมาย และเน้นการเคารพและปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ รวมทั้งกฎหมายอย่างเคร่งครัด แต่ผลที่เกิดขึ้นภายใต้บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ฉบับปรับปรุงแก้ไข ค.ศ.2003 นั้น กลับยังคงมุ่งเน้นการรักษาเอกภาพของชาติภายใต้การรวมศูนย์อำนาจและผูกขาดบทบาทนำของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว ตลอดจนการควบคุมสิทธิและเสรีภาพทางการเมืองที่ยังคงปรากฏชัดเจน

ด้านความสัมพันธ์และความร่วมมือกับต่างประเทศตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนั้น เป็นการกำหนดเงื่อนไขในการดำเนินนโยบายที่ไม่มีการแทรกแซงกิจการภายในระหว่างกัน มีความเสมอภาคโดยต่างฝ่ายต่างได้รับผลประโยชน์ อันเป็นแนวทางที่พรรคและรัฐบาลใช้ในการดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจที่เปิดรับความช่วยเหลือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการลงทุนจากต่างประเทศเสมอมา

ดังเห็นได้ว่าตัวบทของรัฐธรรมนูญสะท้อนให้เห็นถึงบริบททางการเมืองที่สปป.ลาวนั้น ได้รับผลกระทบจากอิทธิพลทั้งความขัดแย้งภายในและภัยคุกคามจากภายนอกโดยตลอด แม้รัฐธรรมนูญจะกำหนดให้ระบบเศรษฐกิจเป็นแบบเสรีนิยม แต่ในการปกครองแล้ว ยังคงอ้างถึงอุดมการณ์สังคมนิยมภายใต้ชื่อ ประชาธิปไตยประชาชน ที่เน้นเรื่องการสร้าง ความสามัคคีเพื่อรักษาเอกราชและเอกภาพของชาติเพื่อเป็นกลไกค้ำยันในการดำรงรักษาความมั่นคงและเสถียรภาพในระบบการเมืองการปกครองของ สปป.ลาว

อย่างไรก็ดี เจือปนของโครงสร้างการปกครองและความเข้มแข็งของการปกครองภายใต้ระบบพรรคเดียวที่ผูกขาดอำนาจยาวนาน ทำให้โอกาสหรือการบ่มเพาะความเป็นพลเมืองที่มีความกระตือรือร้น (active citizen) และมีความสนใจในการเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองเป็นไปอย่างจำกัด ในขณะที่การรับรู้เรื่องความเป็นพลเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมืองรูปแบบต่างๆ สิทธิมนุษยชน และธรรมาภิบาล ที่ได้รับการนำเสนออย่างแพร่หลาย ล้วนนำไปสู่การตั้งคำถามต่อความเป็นไปในอนาคตของสปป.ลาวว่า จะดำรงอยู่ภายใต้ลักษณะเช่นนี้หรือมีการปรับตัวไปในทิศทางใด (ศุทธิกานต์ มีจัน, 2556: 121-122) ทั้งยังถือเป็นความท้าทายสำคัญต่อวิถีทางการจัดความสัมพันธ์ระหว่างพรรคประชาชนปฏิวัติลาว รัฐบาล ราชการส่วนกลางกับการปกครองในระดับท้องถิ่น รวมถึงรัฐกับพลเมืองด้วย และแม้ว่าสิ่งเหล่านี้จะไม่อยู่ในเจตนารมณ์แห่งรัฐก็ตาม หากแต่เป็นกระแสการเมืองโลกที่ประเทศขนาดเล็กและไม่ใช่ประชาธิปไตยอย่าง สปป.ลาว ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้

นอกจากนี้แล้ว ยังกล่าวได้ว่าสปป.ลาว ยังคงต้องเผชิญหน้าต่อการปรับตัวและประเด็นท้าทายต่างๆ ดังที่เครือข่ายเอเชียเพื่อการเลือกตั้งเสรี (Asian Network for Free Elections :ANFREL) หยิบยกกรณีของสปป.ลาว ขึ้นมาเป็นตัวอย่างของการเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเข้าสู่รัฐสภาของ

ประเทศสมาชิกในกลุ่มอาเซียนที่ควรมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อมุ่งสู่การเมืองที่มีมาตรฐาน มีการจัดตั้งองค์กรอิสระด้านการเลือกตั้ง เพื่อจัดการเลือกตั้งที่โปร่งใสบริสุทธิ์ยุติธรรม และเป็นการตรวจสอบถ่วงดุลในทางการเมืองอย่างจริงจังซึ่งสปป.ลาว อยู่กลุ่มประเทศสังคมนิยมเช่นเดียวกับเวียดนาม ที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งยังขาดการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากรัฐและคณะกรรมการเลือกตั้งของประเทศ รวมไปถึงการมีกฎหมายจำกัดการเกิดขึ้นของฝ่ายค้านหลายรูปแบบ ทั้งในรูปแบบของพรรคการเมืองและกลุ่มการเมืองนอกรัฐสภาต่างๆ ตลอดจนการจำกัดเสรีภาพของสื่อ (สมศรี หาญอนันท์สุข,2552)

บทสรุป : สปป.ลาว กับแนวโน้มการปรับตัวในอนาคต

แม้โครงสร้างการปกครองของสปป.ลาว ยังคงยึดถือแนวทางการรวมศูนย์อำนาจที่พรรคประชาชนปฏิวัติลาวและนโยบายต่างประเทศที่ไม่ต้องการให้มีการแทรกแซงกิจการภายในประเทศ แต่การปรับตัวของสปป.ลาวในด้านต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่แนวทางเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมและการเปิดรับความร่วมมือกับประเทศต่างๆ นับตั้งแต่มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งจินตนาการใหม่และการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งสปป.ลาว ค.ศ.1991 เป็นต้นมา ประกอบกับความพยายามในการเข้าเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมโลก ด้วยการเป็นสมาชิกองค์การระหว่างประเทศต่างๆ ดังพิจารณาได้จาก การสร้างความร่วมมือและความพยายามในการกระชับความสัมพันธ์ภายใต้การกำหนดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 ค.ศ. 2011-2015 ที่วางทิศทางไว้รองรับการเป็นประชาคมอาเซียนใน ค.ศ.2015 สปป.ลาว ได้วางเป้าหมายในการระดมการลงทุนทั้งจากภายในและต่างประเทศให้ได้มูลค่ารวมไม่น้อยกว่า 15,300 ล้านดอลลาร์ต่อปีเพื่อบรรลุเป้าหมายที่ไม่ใช่เพียงแคแก้ปัญหาความยากจนของประชาชน แต่ยังรวมไปถึงคุณภาพชีวิตในด้าน

ต่าง ๆ เช่น การลดอัตราการเสียชีวิตของเด็กที่อายุต่ำกว่า 1 ปี การขยายโอกาสทางด้านการศึกษา การส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศ การรักษาสุขภาพแวดล้อมและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน และการเสริมสร้างความร่วมมือกับนานาชาติ เพื่อการพัฒนาประเทศในทุกๆ ด้าน (ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์, 2556 :14)

ตัวอย่างสำคัญคือ สปป.ลาวได้เข้าเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลก (WTO) อย่างเป็นทางการในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ.2013 หลังจากใช้ความพยายามเจรจาต่อรองมากกว่า 15 ปี และได้พยายามปรับปรุงกฎหมายต่างๆ ตามเงื่อนไข อาทิ กฎหมายคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาและกฎหมายการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม เป็นต้น และแม้ว่าการปฏิรูปดังกล่าวอาจไม่ได้ส่งผลต่อการเปิดเสรีทางการเมืองอย่างมีนัยสำคัญ แต่ก็ถือได้ว่าเป็นการวางรากฐานของหลักนิติรัฐและธรรมาภิบาลในอนาคต (Freedom House, 2014) แสดงให้เห็นถึงแนวโน้ม

ในอนาคตที่สปป.ลาว ไม่สามารถหลีกเลี่ยงการปรับกลไกทางกฎหมายและการเมืองโดยเฉพาะด้านสิทธิพลเมือง ที่ส่งผลต่อการพัฒนาและการดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจ รวมไปถึงประเด็นเรื่องสิทธิมนุษยชนที่มีการล่วงละเมิดในหลายกรณี ตลอดจนการผูกขาดอำนาจทางการเมืองที่นำไปสู่การถูกตั้งคำถามจากประชาคมโลก ถึงความโปร่งใสและการจัดการต่อปัญหาทุจริตคอร์รัปชัน

อย่างไรก็ตาม แม้ปัจจุบันจะยังไม่มีความเคลื่อนไหวในการแก้ปัญหาดังกล่าวอย่างเป็นทางการ แต่คาดการณ์ได้ว่าเงื่อนไขทางเศรษฐกิจภายใต้การเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมเศรษฐกิจการค้าอันเป็นปัจจัยที่ผู้นำพรรคและรัฐบาลสปป.ลาวให้ความสำคัญมาโดยตลอด จะเป็นเงื่อนไขที่ดีต่อสร้างระบบการเมืองที่มีการผ่อนคลายท่าทีของการใช้อำนาจบังคับและการแบ่งแยกอำนาจภายใต้โครงสร้างทางการเมืองที่มีกระบวนการซึ่งสามารถตรวจสอบและถ่วงดุลได้มากขึ้นในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- เรืองเดช ปันเขื่อนขัติย์. (2538). *กฎหมายหมายลาว*. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการโครงการอินโดจีนศึกษา สถาบันวิจัย ภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วิพร เกตุแก้ว. (2550). *การเมืองในลาว (PS 476)*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สมศรี หาญอนันตสุข. (2552). “แผนการประชาธิปไตยอาเซียน ต่อการเลือกตั้งที่บริสุทธิ์ยุติธรรมของ 10 ประเทศ สมาชิก”. สืบค้นเมื่อ 20 กันยายน 2557. Available from: URL <http://www.prachatai.com/journal/2009/10/26237>.
- สุนัยผาสุข, “ลาว” ใน วัชรินทร์ ยงศิริและคณะ (บรรณาธิการ). (2543). *เอเชียรายปี 2000/2543*. กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สิงห์คำ วงพระจันทร์. (2550). *การศึกษาเปรียบเทียบกระบวนการนิติบัญญัติระหว่างสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว กับราชอาณาจักรไทย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2553). *รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวฉบับปรับปรุง แก้ไข พ.ศ.2546*. สืบค้นเมื่อ 20 กันยายน 2557. Available from: URL http://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/admin_souvanee/download/article/article_20101015150629.pdf.
- ศุทธิกานต์ มีจัน. (2556). *ระบบการปกครองท้องถิ่นประเทศสมาชิกประชาคมอาเซียน : สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว*. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า.
- ศุทธิกานต์ มีจัน. (2558). *ระบบการเมืองการปกครองและรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว*. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า.
- ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์. (2556). *เอกสารศึกษาเฉพาะกรณี เศรษฐกิจที่เติบโตของลาว ในมุมมองทางเศรษฐศาสตร์*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ.
- ศรีประภา เพชรมีศรี. “มีหรือไม่มี การเมืองใหม่ในลาว?” ใน อุกฤษณ์เป็ทมานันท์ และ พรพิมล ตรีโชติ (บรรณาธิการ). (2547). *เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ : กระบวนการเป็นประชาธิปไตยและการเมืองสมัยใหม่*. กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรรถพล กาญจนพงษ์พร และ สิริกุล สุวินทวงศ์. “การจัดการสิ่งแวดล้อมในประเทศลาว” ใน สีดา สอนศรี และคณะ. (2553). *การจัดการสิ่งแวดล้อมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้*. กรุงเทพฯ : โครงการตำราและสิ่งพิมพ์ คณะรัฐศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Freedom House. (2014). “*Laos: Freedom in the World 2014*.” [Cited 2015, January 12]. Available from: URL <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2014/laos>.

การพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง

The Development of Social Capital to Build up a Strong Community

สุปราณี จันทร์สง¹, บุญทัน ดอกไธสง², สอาด บรรเจิดฤทธิ์³, บุญเรือง ศรีเหรียญ⁴

Supranee Junsong¹, Boonton Dockthasong², Sa-ard Banchirdrit³,

Boonrueng Sriharun⁴

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาสภาพการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งในพื้นที่จังหวัดสระบุรี และจังหวัดนครนายก 2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทุนทางสังคมที่สร้างชุมชนเข้มแข็งในพื้นที่จังหวัดสระบุรี และจังหวัดนครนายก 3. เพื่อเสนอแนวทางการปรับปรุงปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งในพื้นที่จังหวัดสระบุรี และจังหวัดนครนายก กลุ่มตัวอย่างได้แก่ นายกองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น/เทศบาลตำบล/เมือง ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบล/เทศบาลตำบล/เมือง และปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล/เทศบาลตำบล/เมือง ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 444 คน ด้วยสูตรคำนวณของทาร์โร ยามาเน่

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพทั่วไปการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง พบว่าโดยรวมที่ด้านภูมิคุ้มกันให้ชุมชนของการพัฒนาทุนทางสังคมที่อยู่ในระดับสูงสุดนั้นเนื่องจาก ผู้นำทางสังคมมีบทบาทสำคัญที่สุดในการดำเนินการทุนทางสังคมทุกกิจกรรมทางสาธารณะและกระตุ้นให้ประชาชนในชุมชนมีจิตสำนึกในการพึ่งพาตนเอง ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำและร่วมรับผิดชอบ ในชุมชนของตนเอง ส่วนด้านระบบการเรียนรู้ของชุมชนที่อยู่ในระดับต่ำสุดนั้นเนื่องจากเจ้าหน้าที่ที่ทำหน้าที่ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนยังขาดความรู้ 2) ปัจจัยทุนสังคมในความรู้เพื่อสร้างเศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็งในพื้นที่จังหวัดสระบุรี และจังหวัดนครนายก ภาพรวมตัวแปรส่วนใหญ่อยู่ระดับมาก 3) แนวทางการปรับปรุงปัจจัยที่มีผลต่อการ

¹ นักศึกษาปริญญาเอก, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์ tel. 0819333132 E-mail Supranee23@hotmail.com

^{2,3} อาจารย์, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์

⁴ อาจารย์, คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์ tel. 081-8485194. E-mail boonrueng@vru.ac.th

¹ Ph.D Student, Public Administration President of Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Pathum Tani tel. 0819333132 E-mail Supranee23@hotmail.com

^{2,3} Lecture, Public Administration President of Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Pathum Tani.

⁴ Lecture, Faculty of Science and Technology of Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Pathum Tani tel. 081-8485194. E-mail boonrueng@vru.ac.th

พัฒนาทุนทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง พบว่าการดำเนินงานต้องเป็นไปในลักษณะแบบองค์รวมโดยมีเป้าหมายหลักคือการเน้นการพัฒนาอย่างยั่งยืนให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ มีลักษณะการสร้างเครือข่ายต้องสร้างและพัฒนาเครือข่ายของสมาชิกให้เกิดขึ้นภายในชุมชน

คำสำคัญ : ทุนทางสังคม, ชุมชนเข้มแข็ง, การพัฒนาอย่างยั่งยืน

Abstract

The objectives of this study were to : 1. To study the development of social capital to build stronger communities in Saraburi and Nakhon Nayok Province. 2. To study the factors that influence the development of social capital to build stronger communities in Saraburi and Nakhon Nayok province. 3. A method to improve the factors that influence the development of social capital to build improved communities in Saraburi and Nakhon Nayok province. The quantitative research samples were 440 respondents by Taro Yamane's formula.

The research findings were as follows: The general states of the social capital development for strengthening 1) communities found that the levels of development in overall and 3 aspects were at a high level. By the immune system to community development, social capital of at the highest level is due. Social leaders play a key role in the implementation of social capital of all public activities and encourage the community to have a sense of self-reliance contemplate joint decision-making and responsibility. In their own communities Part of the learning community is the lowest level that the officers acted in community learning centers also lack the knowledge. 2) The social capital in the knowledge economy to build a strong community in saraburi and nakhon nayok An overview of the variable level. 3) The proposed guidelines for improvement the factors affecting the social capital development for strengthening communities composed the operation must be a holistic approach dependent on the primarily targets of sustainable development for self-reliance of community.

Keywords: Social Capital, Strong Community, Sustainable Development

บทนำ

การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่ผ่านมาส่งผลให้ประเทศไทยมีความเจริญก้าวหน้า สามารถแข่งขันในเวทีโลก โดยนำแนวคิดการพัฒนาตามกระแสที่เกิดขึ้นในประเทศต่างๆ คือ การพัฒนาแบบทุนนิยมมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของประเทศ นำไปสู่ความทันสมัย ขณะที่ยุคโลกาภิวัตน์

มีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของคนไทยทุกระดับ เปิดโอกาสการเรียนรู้อย่างไร้พรมแดน ขณะเดียวกันนำมาซึ่งค่านิยมที่มุ่งวัตถุ มุ่งความสะดวกสบายรวดเร็ว หากสังคมไทยปราศจากภูมิคุ้มกันที่ดีจะก่อให้เกิดความเสื่อมถอยทางวัฒนธรรม และความสัมพันธ์ที่ดีซึ่งเป็นรากฐานของความสุข ความมั่นคงและความเข้มแข็งของชุมชน จึงมีแนวคิดที่จะพัฒนาสังคมไทยให้เกิดการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์

สามารถปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง พร้อมเผชิญสิ่งใหม่ๆที่เกิดขึ้นอย่างรู้เท่าทันแนวคิดและความสำคัญของทุนทางสังคมเป็นที่ยอมรับขององค์กรพัฒนาระหว่างประเทศต่าง ๆ เช่น ธนาคารโลก องค์กรความร่วมมือเพื่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ (OECD) ต่างก็ตระหนักในคุณค่าของทุนทางสังคมว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจและการพัฒนาที่ยั่งยืน (อินทร พิษิต ตานนท์ และเดชพล จิตยารักษ์. 2547) การบรรเทาความรุนแรงและแก้ปัญหาในยามที่เกิดวิกฤติทางเศรษฐกิจและสังคมซึ่งเป็นสถานการณ์ที่ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและทุนทางเศรษฐกิจมีข้อจำกัด (สุชาติ จักรพิสุทธิ์ และคณะ. 2548) การแก้ปัญหาและฟื้นฟูให้คนไทยและสังคมไทยกลับมาดำรงสถานะเดิมได้จำเป็นต้องอาศัยทุนทางสังคมช่วยสนับสนุน ยกตัวอย่างในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจเมื่อปี 2550 ได้มีนักคิดและผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่าน ประเมินว่า การที่สังคมไทยยังคงดำรงอยู่ได้เนื่องจากมีทุนทางสังคมมากมายเป็นตาข่ายรองรับที่มีความเชื่อมโยงแน่นหนาอยู่บนพื้นฐานเอกลักษณ์ความเป็นไทยที่มีจุดเด่นหลายประการ อาทิ การมีสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนทั้งชาติ มีระบบเครือญาติและชุมชนที่เข้มแข็งบนพื้นฐานวัฒนธรรมที่เอื้อเพื่อเอื้อแผ่ มีน้ำใจไมตรี ดังนั้น ถ้าประเทศไทยสามารถนำทุนทางสังคมที่มีอยู่มาอนุรักษ์ ฟื้นฟู พัฒนาและต่อยอดใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสมแล้วจะพัฒนาคนในชาติให้มีความสุข ประเทศชาติมีความสมดุลและเกิดความยั่งยืน (โกวิท พวงงาม. 2553) จากกระบวนการทัศน์ใหม่ของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 และความต่อเนื่องของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 และฉบับที่ 10 เป็นการมุ่งเสริมให้สังคมไทยอยู่เย็นเป็นสุข ด้วยวิถีปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนที่เข้มแข็งจึงเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนา โดยที่ยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาจะช่วยสนับสนุน ส่งเสริมให้ชุมชนสามารถจัดกิจกรรมที่เป็นองค์รวม มีกระบวนการเรียนรู้

ฉะนั้นการพัฒนาประเทศสู่ความสมดุล ยั่งยืน จะต้องให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างทุนของประเทศที่มีอยู่ ทั้งที่เป็นทุนทางสังคม ทุนทางเศรษฐกิจ และทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีความเข้มแข็งและเชื่อมโยงกันเพื่อประโยชน์ในการพัฒนา (โกวิท พวงงาม. 2553) ทั้งนี้การเสริมสร้างทุนทางสังคมจะเป็นพื้นฐานหลัก โดยต้องเริ่มจากการพัฒนาคุณภาพคนให้เป็นคนที่มีความรู้คู่คุณธรรม มีจิตสำนึกสาธารณะและรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงเพื่อนำไปสู่การพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็ง ช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในชุมชนและระหว่างชุมชน และเป็นพลังของการพัฒนาประเทศ การพัฒนาที่ผ่านมา มีการกระจายอำนาจให้ชุมชนและท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาที่มีมากขึ้น (เบญจวรรณ นาราจักรจ์. 2552) สำหรับประชาชนผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมการสร้างงานสร้างอาชีพให้แก่ชุมชน อันเป็นความก้าวหน้าของการเตรียมความพร้อมแก่ท้องถิ่นและชุมชนรองรับการกระจายอำนาจการบริหารจัดการไปสู่ท้องถิ่น ซึ่งจักต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและทั่วถึง เพื่อเสริมสร้างให้สังคมไทยอยู่เย็นเป็นสุข ด้วยวิถีปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนที่เข้มแข็ง จึงเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชน โดยที่ยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาจะช่วยสนับสนุนส่งเสริมให้ชุมชนสามารถจัดกิจกรรมที่เป็นองค์รวม มีกระบวนการเรียนรู้และการจัดการความรู้ร่วมกันของคนในชุมชนด้วยทุนทางทรัพยากรและศักยภาพของชุมชน มีการผลิตเพื่อเลี้ยงตัวเองอย่างพอเพียงพึ่งพาตนเองได้ มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันทั้งภายในและภายนอกชุมชนบนพื้นฐานการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม

การศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาจะเน้นหน่วยการศึกษาที่ กลุ่ม ผู้บริหารและข้าราชการในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และกลุ่มนักปราชญ์ ในพื้นที่จังหวัดสระบุรี และจังหวัด ผลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้จะทำให้เห็นทุนทางสังคมที่มีอยู่ดั้งเดิมและ

เห็นถึงพัฒนาการของการขยายตัวของทุนทางสังคมได้อย่างชัดเจน อีกทั้งผู้ศึกษายังมุ่งศึกษาประเด็นของการดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียงที่มีผลสืบเนื่องมาจากการมีทุนทางสังคมเพิ่มหรือทุนทางสังคมใหม่ที่พึงจะก่อตัวขึ้นในปัจจุบันและอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งในพื้นที่จังหวัดสระบุรี และจังหวัดนครนายก
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทุนทางสังคมที่สร้างชุมชนเข้มแข็งในพื้นที่จังหวัดสระบุรี และจังหวัดนครนายก
3. เพื่อเสนอแนวทางการปรับปรุงปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งในพื้นที่จังหวัดสระบุรี และจังหวัดนครนายก

วิธีการวิจัย

ระยะที่ 1 การจัดเตรียมวางแผนดำเนินการ ค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม โดยกำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตการวิจัย กรอบแนวคิดในการวิจัย การดำเนินการวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง และเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ระยะที่ 2 การดำเนินงาน เป็นการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ซึ่งเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ชนิดมีโครงสร้างแบบปลายเปิดและพัฒนาคุณภาพเครื่องมือ โดยนาแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่านตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) แล้วคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ตั้งแต่ 0.60 ขึ้นไป นำแบบสอบถามที่ได้นำไปทดสอบ (Tryout) ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน นำมาวิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ

(Item Analysis) ของแบบวัดทั้งฉบับแต่ละข้อกับคะแนนรวม (Item Total Correlation) เป็นรายด้านที่ได้จากการทดลอง (Tryout) จากนั้นนำผลการทดลองมาวิเคราะห์หาค่าถ่วงเชื่อ (Reliability) ของแบบสอบถามโดยใช้สูตรโดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient of Alpha) ตามแบบของครอนบราค ผลของการทดสอบความเที่ยงหรือความเชื่อมั่น (Reliability) นั้น เท่ากับหรือมากกว่า .60 ซึ่งจากการนำแบบสอบถามไปทดสอบได้ค่าของความเชื่อมั่นเท่ากับ .887

ระยะที่ 3 เก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลและรายงานผลการวิจัย เป็นการจัดทำรายงานผลการวิจัยจากการสรุปผลการวิจัยอภิปรายผลการวิจัยและการจัดทำข้อเสนอแนะ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

วิจัยใช้วิธีการเลือกออกแบบสอบถามเจาะจงผู้บริหารที่อยู่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเทศบาลตำบล เมืองในเขตนั้น ได้แก่ นายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เทศบาลเมือง ประธานสภาเทศบาลตำบลเมือง และปลัดองค์กรบริหารเทศบาลเมือง มี 13 ตำบล และอำเภอองครักษ์ มี 11 ตำบล และจังหวัดสระบุรี อำเภอเฉลิมพระเกียรติ มี 6 ตำบล และอำเภอมวกเหล็ก มี 6 ตำบล โดยผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มเป้าหมายแยกออกตาม องค์กรการบริหารส่วนนั้น ๆ ซึ่งเป็นผู้ร่วมรับผิดชอบโดยตรงในฐานะที่ท่านเหล่านั้นเป็นผู้บริหารจัดการดูแลและสวัสดิการต่าง ๆ ประกอบด้วย

1. นายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เทศบาลเมือง ประธานสภาเทศบาลตำบลเมือง และปลัดองค์กรบริหารเทศบาลเมือง ทั้งหมดจำนวน 444คน ด้วยสูตรคำนวณของทาโรยามาเน ที่ระดับความคลาดเคลื่อน .05

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) ประกอบด้วย อาชีพ อายุ เพศ ระดับการศึกษา สถานภาพ และรายได้ต่อเดือน จำนวน 6 ข้อ

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามวัดตัวแปรที่ส่งผลกระทบต่อความสามารถในการพัฒนาทุนสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง เป็นแบบมาตราประเมินค่า (Rating Scale) จำนวน 4 ระดับ เห็นด้วยน้อยที่สุด เห็นด้วยน้อย เห็นด้วยมาก และเห็นด้วยมากที่สุด ซึ่งจำนวนตัวแปรในด้านต่าง ๆ จำนวน 4 ด้าน ลักษณะของทุนสังคมในความรู้ ลักษณะของทุนสังคมในความรัก ลักษณะของทุนสังคมในความคิด ลักษณะของทุนสังคมในความสัมพันธ์

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามวัดตัวแปรที่มีต่อการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตจังหวัดนครนายก และจังหวัดสระบุรี เป็นแบบมาตราประเมินค่า (Rating Scale) ซึ่งจำนวนตัวแปรในด้านต่าง ๆ จำนวน 3 ด้าน คือ การรวมตัวของคนในชุมชน ระบบการเรียนรู้ของชุมชน ภูมิคุ้มกันให้ชุมชน

ส่วนที่ 4 แบบสอบถามแนวทางการปรับปรุงปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งในพื้นที่จังหวัดสระบุรี และจังหวัดนครนายก

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยมีขั้นตอนในการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลดังต่อไปนี้

1. ติดต่อขอความร่วมมือกับผู้นำชุมชนหรือผู้บริหารชุมชนในองค์การปกครองส่วนตำบลต่าง ๆ ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์ไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

2. การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Study) ใช้ในการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทุนสังคม และโดยผู้วิจัยศึกษาเอกสารเฉพาะในส่วนที่มีการเชื่อมโยงถึงข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัย

3. ระยะเวลาการเก็บข้อมูลครอบคลุมช่วงเวลาตั้งแต่ กุมภาพันธ์ พ.ศ.2556 – เดือนกันยายน พ.ศ.2557

4. นำแบบสอบถามมาตรวจสอบความถูกต้องและนับจำนวนให้เท่ากับจำนวนกลุ่มตัวอย่าง กรณีที่แบบสอบถามไม่ครบถ้วนหรือไม่สมบูรณ์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการแจกแบบสอบถามใหม่อีกครั้ง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วน

การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้

1. วิเคราะห์หาความถี่ และค่าร้อยละ (Percentages)

2. วิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D)

3. วิเคราะห์ตัวแปรที่มีผลต่อแนวทางการปรับปรุงปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งในพื้นที่จังหวัดสระบุรี และจังหวัดนครนายกทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ภูมิคุ้มกันให้ชุมชน การรวมตัวของคนในชุมชนระบบการเรียนรู้ของชุมชน ถูกนำมาตั้งเป็นคำถามปลายเปิด (Open-ended Questionnaire) การใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

ผลการวิจัย

จากการลงพื้นที่ของผู้วิจัยได้สอบถามเจาะจงผู้บริหารที่อยู่ในองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เทศบาล และเมืองในเขตนั้น ได้แก่ นายกองค์การบริหาร เทศบาล เมือง ประธานสภาเทศบาล เมือง และปลัดองค์การบริหาร เทศบาล เมือง ในพื้นที่จังหวัดสระบุรี และจังหวัดนครนายก จำนวน 444 คน โดยผู้วิจัยลงพื้นที่สอบถามด้วยตนเองพร้อมผู้ช่วย 2 คน จนครบ 444 ชุด รายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ผลการวิเคราะห์ที่เกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นผู้บริหารที่อยู่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยใช้ค่าร้อยละ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นผู้บริหารที่อยู่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อาชีพ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ และรายได้ต่อเดือน

ข้อมูลทั่วไป	n=444	
	จำนวน	ร้อยละ
อาชีพ		
นายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	148	33.33
ประธานสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	148	33.33
ปลัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	148	33.33
เพศ		
ชาย	297	66.90
หญิง	147	33.10
อายุ		
ต่ำกว่า 40 ปี	122	27.50
41 ปี - 50 ปี	175	39.40
51 ปี ขึ้นไป	147	33.10
การศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	62	14.00
ปริญญาตรี	293	66.00
ปริญญาโท ขึ้นไป	89	20.00
สถานภาพ		
โสด	152	34.20
สมรส	216	48.60
แยกกันอยู่/หย่าร้าง	43	9.70
หม้าย	33	7.40
รายได้ต่อเดือน		
15,000 – 22,000 บาท	214	48.20
22,001 – 35,000 บาท	144	32.40
35,001 บาท ขึ้นไป	86	19.40

จากตารางที่ 1 พบว่า ด้านอาชีพ เนื่องจากการสอบถามแบบเจาะจงผู้ที่มิบทบาทสำคัญในการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงแยกตามตำแหน่งได้ดังนี้ นายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 148 คน ร้อยละ 33.33 ประธาน

สภาองค์กรบริหารส่วนตำบล จำนวน 148 คน ร้อยละ 33.33 ปลัดองค์กรบริหาร จำนวน 148 คน ร้อยละ 33.33 ด้านเพศ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นชาย จำนวน 297 คน คิดเป็นร้อยละ 66.90 และเป็นหญิง จำนวน 147 คน คิดเป็นร้อยละ 33.10 ด้านอายุ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 41 ปี - 50 ปี จำนวน 175 คน คิดเป็นร้อยละ 39.40 ด้านการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จบปริญญาตรี จำนวน 293 คน คิดเป็นร้อยละ 66.00 ด้านสถานภาพ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่สมรส จำนวน 216 คน คิดเป็นร้อยละ 48.60 ด้านรายได้ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้ระหว่าง 15,000 – 22,000 บาท จำนวน 214 คน คิดเป็นร้อยละ 48.20

2. ผลการวิเคราะห์สภาพการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง ได้แก่ การรวมตัวของคนในชุมชน ระบบการเรียนรู้ของชุมชน และภูมิคุ้มกันให้ชุมชน โดยใช้ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 สภาพทั่วไปการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งในพื้นที่จังหวัดสระบุรี และจังหวัดนครนายก

การพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง		ระดับการพัฒนา		
		\bar{X}	S.D	ระดับ
1	การรวมตัวของคนในชุมชน	3.06	1.228	มาก
2	ระบบการเรียนรู้ของชุมชน	2.64	0.912	มาก
3	ภูมิคุ้มกันให้ชุมชน	3.11	1.231	มาก
รวม		2.94	1.124	มาก

จากตารางพบว่า สภาพการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งในพื้นที่จังหวัดสระบุรี และจังหวัดนครนายก โดยรวมอยู่ระดับมาก ($\bar{X} = 2.94$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีระดับการพัฒนาทั้ง 3 ด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ภูมิคุ้มกันให้ชุมชน ($\bar{X} = 3.11$) การรวมตัวของคนในชุมชน ($\bar{X} = 3.06$) และ

ระบบการเรียนรู้ของชุมชน ($\bar{X} = 2.64$)

ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า ผู้นำทางสังคมมีบทบาทสำคัญที่สุดในการดำเนินการทุนทางสังคมทุกกิจกรรมทางสาธารณะและกระตุ้นให้ประชาชนในชุมชนมีจิตสำนึกในการพึ่งพาตนเอง ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำและร่วมรับผิดชอบ ในชุมชนของตนเอง นอกจากนี้การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม โปร่งใสและตรวจสอบได้นั้นเป็นเรื่องที่สำคัญของทุนทางสังคม รวมทั้งมีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและกลุ่มอาชีพให้กับประชาชนเพื่อให้ประชาชนหาความรู้ไปใช้ในการประกอบอาชีพและสามารถพึ่งพาตนเองได้ พร้อมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนมีเครือข่ายความร่วมมือและสร้างภาคีการพัฒนา สรุปได้ว่า การพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อสร้างเศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็งในพื้นที่จังหวัดสระบุรี และจังหวัดนครนายก มีการพัฒนาทุนทางสังคมในรูปแบบของชุมชนเข้มแข็งในลักษณะร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมเรียนรู้ภายใต้ทางสังคมที่มีคุณธรรมเสียสละ ที่เป็นกลไกสำคัญส่งเสริมให้กระบวนการส่งเสริมและสนับสนุนชุมชนให้มีการพัฒนาอาชีพ และเศรษฐกิจชุมชน ค้นหาศักยภาพและพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นตลอดจนการที่ประชาชนในชุมชนมีความเข้าใจในความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อสร้างเศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง โดยเฉพาะผู้นำทางสังคมที่มีวิสัยทัศน์ได้ส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชนมีเครือข่ายความร่วมมือ และสร้างภาคีการพัฒนาทำให้เกิดความเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง และเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง

3. ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทุนทางสังคมที่สร้างชุมชนเข้มแข็งในพื้นที่จังหวัดสระบุรี และจังหวัดนครนายกภาพรวมตัวแปรส่วนใหญ่อยู่ระดับมาก ($\bar{X} = 2.72$) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ทุนสังคมในความรู้ ($\bar{X} = 2.74$) และพบว่า ทุนสังคมในความรัก ทุนสังคมในรู้ และทุนสังคมในความเข้มแข็ง ($\bar{X} = 2.71$) ตามลำดับดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ปัจจัยการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อสร้างเศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง รวม 4 ด้าน

ปัจจัยการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อสร้างเศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง		ระดับการพัฒนา		
		\bar{X}	S.D	ระดับ
1	ทุนสังคมในความรู้	2.71	0.837	มาก
2	ทุนสังคมในความรัก	2.71	0.820	มาก
3	ทุนสังคมในความรู้	2.74	0.842	มาก
4	ทุนสังคมในความเข้มแข็ง	2.71	0.832	มาก
รวม		2.72	0.833	มาก

ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า ด้านทุนสังคมในความรู้ 1) ในทางเกษตรกรรมชุมชนมีความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะ และเทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยี โดยการพัฒนาบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม ซึ่งคนสามารถพึ่งตนเองในสภาวะการณ์ต่าง ๆ ได้ 2) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชนมีความสามารถเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งการอนุรักษ์ การพัฒนา และการใช้ประโยชน์ จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน 3) กองทุนและธุรกิจชุมชนมีความสามารถในการดำเนินการสั่งสมและบริหารกองทุนสวัสดิการชุมชน ทั้งที่เป็นเงินตราและโภคทรัพย์เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงให้แก่ชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในกลุ่ม 4) ปรัชญา ศาสนา และประเพณีชุมชนมีความสามารถประยุกต์และปรับใช้หลักธรรมคำสอนทางศาสนา 5) ผู้นำทางศาสนาหรือพระนักพัฒนา ในวิถีชุมชนชนบทนั้นวัดเป็นศูนย์กลางหรือศูนย์กลางในการทำกิจกรรมทั้งหลาย แม้ว่าในปัจจุบันแก่นแท้และหลักธรรมของพุทธศาสนาจะไม่ใช่ที่สนใจ 6) ปราชญ์ชาวบ้านมีความสามารถ มีประสบการณ์ หรือมีหลักธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในการดำรงชีวิต และ 7) ผู้นำชุมชนแกนนำชุมชน มีประสิทธิภาพ ชีวิตที่ยาวนานของผู้นำ ทำให้มีบทเรียนที่เกิดจากปัญหาแก้ไขปัญหา นำมาสู่การตัดสินใจ ด้วยฐานข้อมูลความรู้ ซึ่งเป็น

ฐานปัญญาอย่างแท้จริง

2. ทุณสังคมนั้นความรัก พบว่า 1) มีการเสริมสร้างซึ่งกันและกันโดยที่จุดแข็งของฝ่ายหนึ่งไปช่วยแก้ไขจุดอ่อนของอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งจะทำให้ผลตอบแทนหรือผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวเป็นเครือข่ายมากกว่าการไม่สร้างเครือข่ายแต่ต่างคนต่างอยู่ 2) การมีส่วนร่วมสถานะของชุมชนในเครือข่ายเป็นไปในลักษณะของความเท่าเทียมกันในฐานะของ “หุ้นส่วน” ของเครือข่าย ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ในแนวราบที่เท่าเทียมกันแทนความสัมพันธ์ในแนวดิ่ง หากการรวมตัวเป็นเครือข่ายเกิดขึ้นระหว่างรัฐกับชุมชนท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐก็ต้องวางสถานะของตนเองเทียบเท่ากับประชาชนในฐานะของชุมชนมิใช่การวางตัวเป็นเจ้านายเหนือประชาชน 3) มีวิสัยทัศน์ร่วมกันเป็นการมองเห็นภาพของจุดมุ่งหมายในอนาคตร่วมกันระหว่างชุมชนในกลุ่ม การรับรู้เข้าใจถึงทิศทางเดียวกัน และการมีเป้าหมายที่จะไปด้วยกัน 4) การรับรู้มุมมองร่วมกันของชุมชนที่เข้ามาอยู่ในเครือข่ายต้องมีความรู้สึกนึกคิดและการรับรู้ร่วมกันถึงเหตุผลการเข้าร่วมเป็นเครือข่าย

3. ทุณสังคมนั้นความดี พบว่า ชุมชนในพื้นที่ที่มีการปลุกจิตสำนึกแก่ประชาชนหรือชุมชนในพื้นที่ ให้เป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรมตั้งมั่นในการทำความดี เป็นพลเมืองที่มีจิตสาธารณะ พร้อมทั้งใช้เวลาให้เกิดประโยชน์ รวมถึงการสร้างการเปลี่ยนแปลงสู่สังคมจากการทำกิจกรรมในชุมชนเพื่อปฏิบัติภารกิจส่งต่อความดีให้ผู้อื่นทั้งในชุมชนและสังคม สร้างพลังบวกในการกระจายและสร้างเครือข่ายในการทำความดีด้วยความคิดสร้างสรรค์ผ่านสื่อสารสนเทศ เพื่อแผ่ขยายความดีซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับสังคมไทยในยุคปัจจุบันให้ออกไปในวงกว้างอย่างยั่งยืน

4. ทุณสังคมนั้นความเข้มแข็ง พบว่า ความรู้สึกไวเหนือเชื่อใจ การฟังฟังกันในชุมชน และการร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มในชุมชนอยู่ในระดับมาก ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้สังคมไทยมีความ

เข้มแข็ง ส่วนภาครัฐได้ผลักดันเร่งดำเนินการฟื้นฟูทุนทางสังคม เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนและการให้ความสำคัญกับการจัดการความรู้ของชุมชน การรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งในส่วนของภาครัฐในพื้นที่มีชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในแต่ละพื้นที่เป็นแกนหลักในการขับเคลื่อน

4. แนวทางการปรับปรุงปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งในพื้นที่จังหวัดสระบุรี และจังหวัดนครนายก โดยใช้ข้อมูลทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ภูมิคุ้มกันให้ชุมชน การรวมตัวของคนในชุมชนระบบการเรียนรู้ของชุมชน ถูกนำมาตั้งเป็นคำถามปลายเปิดซึ่งพบว่า การดำเนินงานต้องเป็นไปในลักษณะแบบองค์รวมโดยมีเป้าหมายหลักคือการเน้นการพัฒนาอย่างยั่งยืนให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ มีลักษณะการสร้างเครือข่ายต้องสร้างและพัฒนาเครือข่ายของสมาชิกให้เกิดขึ้นภายในชุมชน ทุกกระบวนการควรมีการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการดำเนินการพัฒนาชุมชนในทุกขั้นตอน ตลอดจนการพัฒนาเสริมสร้างความเข้มแข็งทุกระยะ การจัดการทุนทางสังคมควรมุ่งเน้นและให้ความสำคัญเรื่องของคุณค่าศีลธรรม ความดีงามและการยกระดับจิตใจที่มีความสำคัญต่อความสำเร็จในการจัดการทุนทางสังคมให้มีความยั่งยืน การจัดการทุนทางสังคมควรมีเป้าหมายเพื่อการมีอยู่ของทุนทางสังคม และเป็นเครื่องมือในการทำงานอื่นๆ แนวทางการปรับปรุงเกี่ยวกับการจัดการทุนทางสังคมควรมีความเชื่อมโยงกับหลักพระพุทธศาสนาที่สั่งสอนให้ทุกคนเป็นคนดี เป็นการยกระดับจิตใจของปัจเจกบุคคล หน่วยงานภายนอกควรมีความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการทุนทางสังคม มีการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมองค์กรให้มีความก้าวหน้า พัฒนาความรู้ความเข้าใจของผู้ปฏิบัติการ และมีการทำงานประสานระหว่างองค์กร ประกอบภายนอกคือหน่วยงานภาครัฐและองค์กรประกอบภายในคือภาคประชาชนในระดับปัจเจกบุคคลเพื่อยกระดับจิตใจของบุคคล และกลุ่มคนทำให้เกิดภาวะของความรัก ความสามัคคี ความ

ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ความรู้สึกเอื้ออาทร และการพึ่งพาอาศัยกัน เมื่อภาวะดังกล่าวกระจายไปยังระดับชุมชนทำให้เกิดการกระจายตัวของทรัพยากรอย่างทั่วถึง เป็นธรรมทำให้ชุมชนได้รับทรัพยากรอย่างเพียงพอ เกิดพลังและความเข้มแข็งในการที่จะช่วยเหลือตนเอง และสามารถช่วยเหลือผู้อื่นได้มากขึ้น และเพิ่มพูนทุนทางสังคม ที่เป็นทุนทางสังคมเดิม และทุนทางสังคมที่ถูกสร้างขึ้นใหม่ และเกิดการจัดการทุนทางสังคมที่มีความยั่งยืนตลอดไป

สรุปทุนทางสังคมถือว่ามียุทธศาสตร์สำคัญในการพัฒนาประเทศทั้งในด้านเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อม ดังนั้นโดยพบว่า ทุนทางสังคมระดับชุมชน ซึ่งเกิดจากความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด นำสู่ค่านิยมหรือบรรทัดฐานร่วมกัน ซึ่งส่งผลให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เป็นการพัฒนาสังคมผ่านการช่วยกันดูแลรักษา ตรวจสอบ และจัดสรรทรัพยากรภายในชุมชนอย่างเป็นธรรมนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ต่อการพัฒนาประเทศทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เนื่องจากเป็นปัจจัยหลักในการทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้ง แนวคิด ภูมิปัญญาและวิธีการดำเนินการในกิจกรรมทั้ง เศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อม ทำให้สามารถตอบรับกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ทั้งในเรื่องความขัดแย้งในทางความคิด ความเชื่อ การดำเนินกิจกรรมระหว่างชุมชน องค์การ

วิจารณ์และสรุปผล

1) สภาพทั่วไปของการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งในพื้นที่จังหวัดสระบุรี และจังหวัดนครนายก พบว่า โดยรวมอยู่ระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีระดับการพัฒนาทั้ง 3 ด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ภูมิคุ้มกันให้ชุมชน และระบบการเรียนรู้ของชุมชน ตามลำดับ โดยที่ด้านภูมิคุ้มกันให้ชุมชนของการพัฒนาทุนทางสังคมที่อยู่ในระดับ

สูงที่สุดนั้นเนื่องจาก ผู้นำทางสังคมมีบทบาทสำคัญที่สุดในการดำเนินการทุนทางสังคมทุกกิจกรรมทางสาธารณะและกระตุ้นให้ประชาชนในชุมชนมีจิตสำนึกในการพึ่งพาตนเอง ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำและร่วมรับผิดชอบ ในชุมชนของตนเอง ส่วนด้านระบบการเรียนรู้ของชุมชนที่อยู่ในระดับต่ำสุดนั้นเนื่องจากเจ้าหน้าที่ที่ทำหน้าที่ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนยังขาดความรู้ที่จะอบรมสร้างเสริมความรู้ความเข้าใจให้ประชาชนได้อย่างเหมาะสมจึงสอดคล้องกับงานวิจัย นภาพรณ์ หะวานนท์ (2549) การวิจัยการเสริมสร้างทุนทางสังคมเพื่อชุมชนเข้มแข็งเป็นโครงการนำร่องเพื่อศึกษาว่าชุมชนมีกระบวนการสร้างและสะสมทุนทางสังคมอย่างไร มีทุนทางสังคมใดบ้างที่มีความสำคัญต่อความเข้มแข็งของชุมชนทั้งนี้เพื่อให้ได้กรอบแนวคิด และดัชนีที่จะนำไปใช้ในการทำแผนที่ทุนทางสังคมของชุมชนต่างๆของสังคมไทย ชุมชนในพื้นที่ภาคกลางได้ปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตไปสู่การผลิตที่หลากหลายเพื่อความยั่งยืน โดยอาศัยทุนธรรมชาติซึ่งมีความหลากหลาย ทั้งเรื่องที่ดิน น้ำ ป่าชายเลน พันธุ์พืชและสัตว์นานาชนิด ทำให้เกิดการสร้างอาชีพหลากหลายเพื่อลดการพึ่งพิงการผลิตเพียงอย่างเดียวที่ละมดกๆ ตามแนวคิดการผลิตแบบนำเข้าทรัพยากรจากภายนอก นอกจากนี้ยังอาศัยทุนทางสังคมในการแก้ปัญหาาร่วมกันของคนในชุมชน ในรูปของการรวมกลุ่ม รวมทุน และแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม โดยมีทุนมนุษย์ทั้งที่เป็นผู้นำชุมชน และชาวบ้านที่มีจิตสาธารณะ ร่วมกันแก้ปัญหาและพยายามสร้างทางเลือกใหม่ๆร่วมกันในชุมชน

2) ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทุนทางสังคมที่สร้างชุมชนเข้มแข็ง มี 4 ด้าน คือ (1) ด้านทุนทางสังคมในความรู้มี 3 ตัวแปร ได้แก่ ความรู้และภูมิปัญญา สมรรถนะของคนและผู้นำ และการวางแผนกระบวนการทำงานร่วมกัน โดยสามารถทำนายการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง สอดคล้องกับกฤษฎ อุดตมะเวทิน (2550) พบว่า ชุมชนไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงในทัศนคติ

แนวคิดหรือการปฏิบัติ การดำเนินงานไม่แตกต่างกันไปจากเมื่อครั้งยังไม่จดทะเบียน ลักษณะของเศรษฐกิจพอเพียงของทั้งสองชุมชนมีความสอดคล้องกัน คือ สร้างความเข้มแข็งด้วยการผลิต โดยเน้นการใช้ทุนทางสังคมที่ชุมชนมีอยู่ เพื่อให้ได้ผลผลิตเพียงพอในครัวเรือนและชุมชนก่อน ผลผลิตที่เกินไปจากความต้องการบริโภคในชุมชน สำหรับการมีส่วนร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสารและความถี่ในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชนทั้งสองหมู่บ้านนั้น ขึ้นอยู่กับวิธีการให้ข้อมูลข่าวสารของผู้นำชุมชนของแต่ละหมู่บ้าน จึงทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ประชาชนของทั้งสองชุมชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลข้อเท็จจริงและความคิดเห็นเสนอแนะทางที่นำไปสู่การตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับหมู่บ้านเหมือนกัน ทั้งนี้ตามแต่โอกาสจะอำนวยส่วนการเกี่ยวข้องและความร่วมมือของประชาชนทั้งสองหมู่บ้านจะมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน หรือบริหารงานของหมู่บ้านเหมือนกัน แต่บ้านวังป่องซึ่งมีทรัพยากรชุมชนกลุ่มอาชีพต่าง ๆ มากกว่า อีกทั้งมีการประชุมเป็นประจำทุกเดือน จึงทำให้ประชาชนในหมู่บ้านมีโอกาสมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ มากกว่าซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชน (สมลักษณะ ไชยเสริฐ, 2549) ได้แบ่งแนวทางการจัดการ การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น 3 ด้านหลักคือ ด้านประชาชน ด้านการมีส่วนร่วม และด้านภาครัฐโดยการมีส่วนร่วม มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้ประชาชนที่เป็นบุคคลหรือคณะบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ ในการดำเนินการพัฒนาช่วยเหลือ สนับสนุนทำประโยชน์ในเรื่องหรือกิจกรรมต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับบริบทนาภรณ์ศรีพยัคฆ์ (2553) ที่ได้กล่าวไว้ว่าการประสานงานช่วยให้การทำงานบรรลุเป้าหมายโดยราบรื่นและรวดเร็ว ประหยัดเวลาในการทำงานให้น้อยลงและสามารถเพิ่มผลผลิตของงานมากขึ้นรวมถึงประหยัดเงิน วัสดุและสิ่งของในการดำเนินงานทำให้ทุกคนทุกฝ่ายมีความเข้าใจซาบซึ้งถึงนโยบายและ

วัตถุประสงค์ขององค์การได้ดียิ่งขึ้น อันจะเป็นอุปการะให้การบริหารงานประสบผลสำเร็จด้วยดีทั้งยังสร้างความสามัคคีธรรมในหมู่คณะและความเข้าใจอันดีเสริมสร้างขวัญในการทำงานของผู้ปฏิบัติงานให้ดีขึ้น

3) แนวทางการปรับปรุงปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งในพื้นที่จังหวัดสระบุรี และจังหวัดนครนายก จากข้อค้นพบประกอบด้วยปัจจัย 6 ประการที่สำคัญคือ (1) การดำเนินงานต้องเป็นไปในลักษณะแบบองค์รวมโดยมีเป้าหมายหลักคือการเน้นการพัฒนาอย่างยั่งยืนให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ (2) การดำเนินงานมีลักษณะการสร้างเครือข่ายต้องสร้างและพัฒนาเครือข่ายของสมาชิกให้เกิดขึ้นภายในชุมชน (3) ทุกกระบวนการควรมีการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการดำเนินการพัฒนาชุมชนในทุกขั้นตอน (4) กระบวนการสร้างการเรียนรู้ควรมีการศึกษาดูงานชุมชนที่เป็นต้นแบบและมีการพัฒนาแบบพึ่งพาตนเองอย่างเข้มแข็ง (5) การพัฒนาชุมชนควรมีคณะกรรมการบริหารหรือผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง มีวิสัยทัศน์ในการมุ่งพัฒนาชุมชนอย่างบูรณาการ และ (6) ชุมชนควรได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกที่มีส่วนช่วยตั้งแต่ขั้นก่อตั้งตลอดจนการพัฒนาเสริมสร้างความเข้มแข็งทุกระยะ จึงสอดคล้องกับ เพ็ญประภา ภัทรานุกรม (2553) แนวทางการพัฒนาทุนทางสังคมโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ในชุมชนที่แตกสลายเพราะภัยพิบัติธรรมชาติ เพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง มีข้อเสนอหลายประการได้แก่ การสร้างกระบวนการเรียนรู้ของสมาชิกในชุมชนโดยเฉพาะเด็กและเยาวชนการพัฒนาความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ การสร้างเครือข่ายชุมชนในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติ การสร้างผู้นำที่มีปัญญา มีแผนการพัฒนาชุมชนที่มาจากมีส่วนร่วมของชุมชน การสร้างให้ชุมชนเห็นคุณค่าของการกินและอยู่แบบพอเพียงตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งการส่งเสริมความเสมอภาคหญิงชายในชุมชนด้วย

สอดคล้องกับ เมษา ศรีสมและคณะ (2558) ด้านปัจจัยที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากร สังกัดสำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาสารคามโดยรวมอยู่ในระดับ “มาก”และเมื่อแยกเป็นรายด้าน เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ปัจจัยด้านลักษณะของงาน ปัจจัยด้านลักษณะขององค์กร ปัจจัยด้านคุณภาพชีวิตการทำงานและปัจจัยด้านประสบการณ์จากการทำงานในองค์กร

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลงด้วยความเมตตาอนุเคราะห์ของคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์โดยมีประธานควบคุมวิทยานิพนธ์ ศาสตราจารย์ ดร.บุญทัน ดอกไธสง กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ อาจารย์ ดร.สอาด บรรเจิดฤทธิ์ กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ อาจารย์ ดร.บุญเรือง ศรีเหรียญ ได้ให้ความเมตตาอนุเคราะห์เป็นที่ปรึกษา โดยได้ใช้กระบวนการเปิด ปรับ เปลี่ยน ให้กับผู้วิจัยจนวิทยานิพนธ์สำเร็จลงอย่างสมบูรณ์

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลวิจัยไปใช้

1. ชุมชนควรรู้ที่จะพัฒนาความรู้คู่คุณธรรมอย่างต่อเนื่องทางทุนสังคม เพื่อเชื่อมโยงบทบาทครอบครัว สถาบันศาสนา และสถาบันการศึกษาให้เกิดสังคมที่อยู่ดีมีสุข

2. การพัฒนาศักยภาพการพัฒนาทุนทางสังคมในชุมชนด้วยวิธีคิดเชิงระบบจำเป็นที่จะต้องพัฒนาระดับความรู้และทัศนคติของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคท้องถิ่น และภาคอื่น ๆ

ข้อเสนอแนะเพื่อวิจัยครั้งต่อไป

1. การพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง อาจเลือกศึกษาในพื้นที่ที่มีความแตกต่างกัน หรือในกลุ่มประชากรอื่น เพื่อศึกษาเปรียบเทียบ และสร้างองค์ความรู้แบบองค์รวม ขณะเดียวกันก็สามารถศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร นอกจากที่ได้ศึกษาไว้แล้ว

2. การศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษา ด้านภาวะผู้นำ ด้านการบริหารจัดการ ด้านการจัดการ/การเรียนรู้ ด้านเครือข่ายชุมชน และด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อสร้างเศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง

3. ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับวิถีชีวิต วัฒนธรรมของชุมชนในทุนทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงวิธีการในการนำไปปฏิบัติต่อไป

4. ควรมีการศึกษาเพื่อค้นหาทุนทางสังคมของชุมชนในลักษณะของการหาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ความรู้ทุนทางสังคมที่ฝังลึกในชุมชน กับทุนทางสังคมที่ต้องการปลูกฝังและเสริมสร้างให้กับชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- โกวิททย์ พวงงาม. (2553). *การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์.
- กฤษ อุตตมะเวทิน. (2550). *การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนพ.ศ. 2548 กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนในจังหวัด. วิทยานิพนธ์ ดุษฎีบัณฑิต. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- เบญจวรรณ นาราสาจจ์.(2552). *ประวัติศาสตร์ภูมิปัญญาอีสาน*. ศูนย์วิจัยพหุลักษณะสังคมลุ่มน้ำโขง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- เพ็ญประภา ภัทรานุกรม. (2010). *การพัฒนาทุนทางสังคมโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ในชุมชนประสภักย์พิบัติ*
สีนามิ : กรณีศึกษา ชุมชนในพื้นที่จังหวัดพังงา. *วารสารร่วมพฤษ ปีที่ 28 ฉบับที่ 2 กุมภาพันธ์ - พฤษภาคม 2010.*
- เมษา ศรีสมนาง สีดา สอนศรี และยุพา คลังสุวรรณ. (2558). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรสังกัดสำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ปีที่ 34 ฉบับที่ 3 พฤษภาคม - มิถุนายน พ.ศ.2558.*
หน้า 166-175.
- รัตนาภรณ์ ศรีพยัคฆ์. (2553). *เทคนิคการประสานงาน*. เอกสารความรู้ สตร. สถาบันราชานุกาฬสำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย.
- สุชาติ จักรพิสุทธ์ และคณะ. (2548). *การศึกษาทางเลือกโลกแห่งการเรียนรู้นอกโรงเรียน*. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
- สมลักษณ์ ไชยเสริฐ. (2549). *การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในคณะกรรมการตรวจสอบติดตามการบริหารงานตำรวจนครบาล*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม. (2545). *รายงานการดำเนินงาน เล่ม 2 เรื่อง 37 เดือน กองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม*. กรุงเทพฯ : แพลนพรีนติ้ง.
- อินทร พิษิตตานนท์ และเตชพล จิตยารักษ์. (2547). *ชุมชนเข้มแข็ง : หนทางสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน*. *วารสารเศรษฐกิจและสังคม 2547, 3 (มกราคม – กันยายน) : 35.*

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารเทศบาลตำบลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

The Transformational Leadership of Tambon Nai Muang in the Areas of Municipal Executive Administration Organization, Muang District Khon Kaen Province.

อ้อยฤดี สันทร¹, เกษมชาติ นเรศเสนีย์²

Oirudee Santorn¹, Kasemchart Naressenie²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารเทศบาลตำบลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น และ 2) เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารเทศบาลตำบลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จำแนกตามตัวแปร ระดับการศึกษา และอาชีพ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ เจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลรวม 11 แห่ง จำนวน 379 คนเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ประกอบด้วยการใช้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารเทศบาลตำบล ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.96 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย ค่าความถี่ ค่าร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารเทศบาลตำบลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมทั้ง 6 ด้านอยู่ในระดับมากทั้งในภาพรวมและรายด้าน โดยด้านที่มีพฤติกรรมระดับสูงสุดคือ ด้านการเป็นแบบอย่างที่เหมาะสม รองลงมาคือ ด้านการคิดหวังผลการปฏิบัติงานของผู้ตามในระดับสูง ส่วนด้านที่มีระดับพฤติกรรมต่ำสุดคือ ด้านการถือกุญแจการยอมรับเป้าหมายของกลุ่ม และ 2) การเปรียบเทียบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารเทศบาลตำบลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จำแนกตามตัวแปร ระดับการศึกษา และอาชีพ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการถือกุญแจการยอมรับเป้าหมายของกลุ่ม ด้านการกระตุ้นทางปัญญา และด้านการเป็นแบบอย่างที่เหมาะสม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่าง

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง, ผู้บริหารเทศบาล, เจ้าหน้าที่เทศบาลตำบล

¹ นักศึกษาปริญญาเอก, โปรแกรมศึกษาระดับปริญญาโท สาขาบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

² อาจารย์, ภาควิชาบริหารรัฐกิจ สาขาบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

¹ Student of Program In Public Administration. Doctor of Public Administration. Valaya Alongkorn Rajabhat University Under The Royal Pathum Thani. E-mail oirudee12@hotmail.com

² Lecturer, Lecturer of College innovation management. Valaya Alongkorn Rajabhat University Under The Royal Pathum Thani.

Abstract

The objectives of this research aimed: 1) to study about the transformation of the leadership of Tambon Nai Muang in the areas of the municipal executive administration organization Muang District Khon Kaen province; and 2) to compare with the transformation of the leadership of Tambon Nai Muang in the areas of the municipal executive administration organisation Muang district Khon Kaen province. These could be classified by its variables according to educational status level and occupation. The population who were being concerned with the using on the research work such as the 379 persons were subject to a number of 11 Tambon municipalities. The tools used in the study were five rating scales questionnaires consisted of the transformation of the leadership of Tambon Nai Muang in the areas of the municipal executive administration organization. Its reliability was equal to 0.96. The statistics used for the data analysis were: frequency, percentage, average, standard deviation, The results of the study were as follows:

1) The transformational leadership in the executive administration organization of Tambon Nai Muang, Muang Khon Kaen province. In both the overall and individual aspects were in the highest level and each aspect. The highest behavior was of the belonging to appropriate model. The second was to aspect for effective performance of its subordinates was on the high level. For the lowest behavior aspects were to be assistances and the adoption of group's target; and 2) its comparison of the transformational leadership of the municipal of an Executive Administration Organization Muang Khon Kaen could be classified according to its variables of educational status and occupation by the overall were not different. When it was considered as each aspect found that the assistances of assistances and the adoption of group's target; intellectual motivation aspects, and being appropriate model aspects were different as to statistically significance was at the 0.01 level, and the another side was no difference.

Keywords : Leadership, Transformational leadership, Organization, Executive Administration Organization.

บทนำ

รัฐบาลให้ความสำคัญในด้านการพัฒนาการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเรื่อยมา เนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงในการพัฒนาชุมชนในเขตรับผิดชอบโครงสร้างการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในปัจจุบัน เป็นการจัดการโครงสร้างการบริหารโดยยึดหลักการมีเอกภาพด้านนโยบายหลากหลายในการปฏิบัติ การกำหนดเขต

พื้นที่การศึกษาที่มีความชัดเจนตามขอบข่ายงานและบทบาทหน้าที่ของบุคลากรทุกฝ่ายที่มีความเกี่ยวข้องทั้งผู้บริหาร บุคลากร และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอื่นๆ นอกจากนี้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 - 2559) ได้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการปรับเปลี่ยนจุดเน้นในการพัฒนาคุณภาพคนในสังคมไทยให้มีคุณธรรม และมีความรอบรู้อย่างเท่าทัน ให้มีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และศีลธรรม สามารถ

ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงเพื่อนำไปสู่สังคมฐานความรู้ได้อย่างมั่นคง ซึ่งการจะพัฒนาองค์กรให้ก้าวหน้าก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลกขึ้นอยู่กับภาวะผู้นำหรือความเป็นผู้นำของผู้บริหารเป็นสำคัญ (สำนักงานส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, 2551 : 4)

ภาวะผู้นำเป็นศิลปะที่จำเป็นและสำคัญยิ่งต่อนักบริหารที่จะนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จ ผู้นำเป็นผู้ตัดสินใจ กำหนดปัญหา วางแผนและรับผิดชอบต่อความอยู่รอดหรือการพัฒนาองค์กร หรือภาวะผู้นำ หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการใช้อำนาจและจูงใจให้ผู้อื่นปฏิบัติตามจรรยาบรรณเป้าหมายขององค์กร (Organizational goals) การบริหารองค์กรเพื่อให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเกิดประสิทธิผลสูงสุดและบรรลุตามเป้าหมายที่องค์กรกำหนดไว้นั้นมีปัจจัยหลายอย่างที่เป็นตัวแปรเชิงสาเหตุ ทั้งที่ส่งผลโดยตรงและโดยอ้อมในกลุ่มตัวแปรเหล่านั้น มีตัวแปรที่เป็นความสามารถในการนำของผู้บริหารรวมอยู่ด้วยซึ่งเรียกว่าภาวะผู้นำ (พิมพอร์ สดเอี่ยม, 2552 : 3-4)

แบส (Bass, 1999 ; อ้างถึงใน วิโรจน์ สารรัตน์, 2553 : 62) ได้เสนอรูปแบบภาวะผู้นำที่มี ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับผู้ตาม มี 2 ประเภท มีลักษณะเป็นพลวัต (Dynamic) ที่มีความต่อเนื่องคือ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและภาวะผู้นำการแลกเปลี่ยนตามรูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงจะมีความต่อเนื่องจากภาวะผู้นำการแลกเปลี่ยนโดยผู้นำใช้ภาวะผู้นำการแลกเปลี่ยนซึ่งเป็นการแลกเปลี่ยนที่ต้องการระหว่างกันเพื่อให้ผู้ตามปฏิบัติตามอันเป็นความต้องการขั้นพื้นฐานผู้นำการเปลี่ยนแปลงไม่จำเป็นต้องมีปฏิกริยาต่อสภาพแวดล้อมโดยพยายามที่จะเป็นผู้นำในสถานการณ์ (Avolio and Bas, 1988 : 29 – 50 ; อ้างถึงใน วิโรจน์ สารรัตน์, 2553 : 63) จากรูปแบบภาวะผู้นำดังกล่าว แบส ได้สรุปผลการศึกษาและเสนอภาวะผู้นำที่มีพิสัยเต็ม (The Model of the Full Range of Leadership) ประกอบด้วย ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ภาวะผู้นำการแลกเปลี่ยนและ

ภาวะผู้นำแบบตามสบาย โดยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีประสิทธิผลดีที่สุดภาวะผู้นำการแลกเปลี่ยนมีประสิทธิผลรองลงมา ส่วนภาวะผู้นำแบบตามสบายมีประสิทธิผลน้อยที่สุด

เทศบาลตำบล เป็นหน่วยงานที่ให้บริการแก่ประชาชนในทุก ๆ ด้านที่ช่วยส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนในเขตบริการ ซึ่งผู้บริหารของเทศบาลตำบล จะต้องมีการพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความสามารถให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาต้องนำเทคนิคในการการบริหารใหม่ที่มีประสิทธิภาพมาใช้ในการบริหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาวะผู้นำที่ผู้บริหารทุกคนจะต้องสามารถนำไปสู่บุคลากรในองค์กรได้ร่วมกันทำงานให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนด ผู้บริหารจะต้องมีภาวะผู้นำที่สามารถนำในการบริหารจัดการให้มีความเจริญก้าวหน้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารเทศบาลตำบลจะต้องมีภาวะผู้นำ การเปลี่ยนแปลงด้วยความสำคัญดังกล่าว สำนักงานส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น จึงได้จัดอบรมผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในทุกองค์กรให้มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามนโยบายของกระทรวงมหาดไทย และได้มีการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่าบางแห่งยังมีคุณภาพไม่เป็นที่พึงพอใจ การดำเนินงานในด้านต่าง ๆ ยังต้องปรับปรุง การดำเนินงานบางด้านไม่พัฒนาเท่าที่ควร ทั้งนี้เกิดจากปัจจัยหลายด้าน แต่ปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาดังกล่าวเกิดจากภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ทำให้บุคลากรในองค์กรปฏิบัติงานได้ไม่เต็มศักยภาพเท่าที่ควร (สำนักงานส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, 2554: 23) ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาวิจัย เรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารเทศบาลตำบลในเขตอำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ทั้งนี้เพราะผลจากการที่ผู้นำได้มีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงตนเองก่อนนั้น จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในระดับต่างๆ ต่อไปอย่าง

รวดเร็ว และส่งผลเทศบาลตำบลเป็นเทศบาลตำบลที่ดีเด่นในระดับแนวหน้า และสามารถเป็นเทศบาลตำบลต้นแบบที่ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ และพัฒนาให้ผู้บริหารเทศบาลตำบลเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ เป็นผู้มีคุณธรรมและมีการกระตุ้นผู้ตามให้มีความเป็นผู้นำ เพื่อร่วมมือกันในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงสู่เป้าหมาย และใช้เป็นสารสนเทศในการ ปรับปรุงการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลตำบลให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และสามารถนำไป ประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการบริหารจัดการต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารเทศบาลตำบลในเขตอำเภอเมืองจังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารเทศบาลตำบลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จำแนกตามระดับการศึกษา และอาชีพ

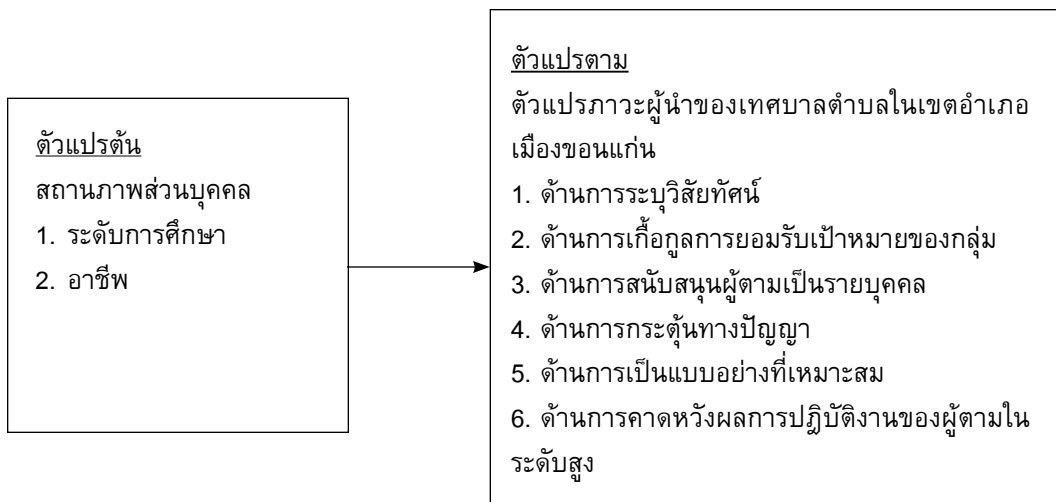
3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารเทศบาลตำบลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

สมมติฐานการวิจัย

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารเทศบาลตำบลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จำแนกตามตัวแปร ระดับการศึกษา และอาชีพ แตกต่างกัน

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาประยุกต์เป็นกรอบแนวคิดได้ จำนวน 6 ด้าน คือ 1. ด้านการระบุนิสัยทัศน์ 2. ด้านการถือฤกุลการยอมรับเป้าหมายของฤลุ่ม 3. ด้านการสนับสนุนผู้ตามเป็นรายบุคคล 4. ด้านการกระตุ้นทางปัญญา 5. ด้านการเป็นแบบอย่างที่เหมาะสม และ 6. ด้านการคาดหวังผลการปฏิบัติงานของผู้ตาม (อารี กังสานฤกุล, 2553)

ภาพประกอบ 1 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือประชาชนในเขตให้บริการของเทศบาลตำบลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น อายุ 18 ปีขึ้นไปที่มีสิทธิเลือกตั้ง ซึ่งมีอยู่ 11 แห่งคือเทศบาลตำบลท่าพระ เทศบาลตำบล บ้านเป็ด เทศบาลตำบลสาวะถี เทศบาลตำบลบ้านค้อ เทศบาลตำบลเมืองเก่า เทศบาลตำบลหนองตม เทศบาลตำบลโนนท่อน เทศบาลตำบลสำราญ เทศบาลตำบลพระลับ เทศบาลตำบลบึงเนียม และเทศบาลตำบลดอนหัน รวม 39,989 คน และได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 379 คน โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของเครจซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970 : 608 ; อ้างถึงใน บุญชม ศรีสะอาด, 2553 : 43)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นแบ่งออกเป็น 3 ตอน ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ชนิดตรวจสอบรายการ (Checklist) จำนวน 2 ข้อ ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารเทศบาลตำบลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ตามวิธีของลิเคอร์ท (Likert) มี 5 ระดับ จำนวน 40 ข้อ ประกอบด้วย 6 ด้าน คือ 1) ด้านการกระตือรือร้น 2) ด้านการถือกุศลการยอมรับเป้าหมายของกลุ่ม 4) ด้านการสนับสนุนเป็นรายบุคคล 5) ด้านการกระตุ้นทางปัญญาการเป็นแบบอย่างที่เหมาะสม และ 6) ด้านการคาดหวังผลการปฏิบัติงานในระดับสูง ตอนที่ 3 ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่เหมาะสมของผู้บริหารเทศบาลตำบลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เป็นคำถามแบบปลายเปิด ข้อคำถามในแบบสอบถามมีค่าดัชนีสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Item Objective Congruence Index: IOC) ตั้งแต่ 0.60 - 1.00 ค่า

ดัชนีสอดคล้องนำไปทดลองใช้กับเจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลบ้านฝาง จำนวน 30 ราย มีค่าความเชื่อมั่นแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.96

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มประชากร โดยผู้วิจัยมีการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. ขอลหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ เรื่องขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลถึงนายกเทศบาลตำบลในเขตอำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

2. นำหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ ขอความอนุเคราะห์เพื่อขออนุญาตนายกเทศบาลตำบลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ในการแจกแบบสอบถามและเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ด้วยตนเอง

3. ผู้วิจัยติดตามเก็บรวบรวมแบบสอบถามคืนด้วยตนเองตามวัน เวลาที่กำหนดไว้ และได้แบบสอบถามที่ได้รับคืนทั้งหมด จำนวน 379 ฉบับ ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล พบว่าแบบสอบถามมีความสมบูรณ์ 379 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามใช้การวิเคราะห์หาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

2. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารเทศบาลตำบลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ทั้งโดยภาพรวม ราย

ด้านและรายข้อ โดยหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์แปลความหมาย 5 ระดับ

3. วิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารเทศบาลตำบลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จำแนกตามตัวแปรระดับการศึกษาและอาชีพ

ผลการศึกษา

จากการศึกษาถึงภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารเทศบาลตำบลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่าพบว่า สถานภาพของเจ้าหน้าที่เทศบาลตำบล จากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 379 คน มีระดับ

การศึกษาไม่เกินประถมศึกษา (คิดเป็นร้อยละ 47.23) และมีระดับการศึกษาสูงกว่าประถมศึกษา (คิดเป็นร้อยละ 52.77) โดยมีอาชีพรับราชการ (คิดเป็นร้อยละ 10.29) เกษตรกร (คิดเป็นร้อยละ 62.27) และ อาชีพอื่นๆ (คิดเป็นร้อยละ 27.44)

2. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารเทศบาลตำบลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารเทศบาลตำบลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น อยู่ในระดับมากทั้งในภาพรวม ($\bar{X} = 3.83$) และรายด้าน โดยด้านที่มีพฤติกรรมระดับสูงสุดคือ ด้านการเป็นแบบอย่างที่เหมาะสม ($\bar{X} = 4.20$) รองลงมาคือ ด้านการคิดหวังผลการปฏิบัติงานของผู้ตามในระดับสูง ($\bar{X} = 4.02$) ส่วนด้านที่มีระดับพฤติกรรมต่ำสุด คือ ด้านการถือกุศลการยอมรับเป้าหมายของกลุ่ม ($\bar{X} = 3.51$)

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารเทศบาลตำบล ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จำแนกรายด้าน (n=379)

ด้านที่	ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารด้านภาพรวมและรายด้าน	\bar{X}	S.D.	ระดับพฤติกรรม	
				แปลผล	อันดับที่
1	ด้านการระบุนิสัยที่ค่อนข้างชัดเจน	3.62	0.62	มาก	5
2	ด้านการถือกุศลการยอมรับเป้าหมายของกลุ่ม	3.51	0.76	มาก	6
3	ด้านการสนับสนุนผู้ตามเป็นรายบุคคล	3.64	0.73	มาก	4
4	ด้านการกระตุ้นทางปัญญา	3.83	0.63	มาก	3
5	ด้านการเป็นแบบอย่างที่เหมาะสม	4.20	0.47	มาก	1
6	ด้านการคาดหวังผลการปฏิบัติงานของผู้ตามในระดับสูง	4.02	0.40	มาก	2
ภาพรวม		3.83	0.49	มาก	-

3. การเปรียบเทียบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารเทศบาลตำบลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารเทศบาลตำบล จำแนก

ตามระดับการศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารเทศบาลตำบลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จำแนกตามระดับการศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน

ด้าน ที่	ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของ ผู้บริหารสถานศึกษา	ผู้บริหารฯ		บุคลากรผู้สอน		t	p – value
		\bar{X}	S.D	\bar{X}	S.D		
1	ด้านการระบุนิสัยทัศนียภาพอย่างชัดเจน	4.42	0.20	3.42	0.53	23.47**	0.000
2	ด้านการถือกฎการยอมรับเป้าหมายของกลุ่ม	4.40	0.26	3.28	0.68	26.46**	0.000
3	ด้านการสนับสนุนผู้ตามเป็นรายบุคคล	4.41	0.29	3.45	0.68	20.54**	0.000
4	ด้านการกระตุ้นทางปัญญา	4.53	0.25	3.66	0.57	19.10**	0.000
5	ด้านการเป็นแบบอย่างที่เหมาะสม	4.37	0.37	4.17	0.49	4.11**	0.003
6	ด้านการคาดหวังผลการปฏิบัติงานของผู้ตามในระดับสูง	4.43	0.22	3.92	0.37	15.85**	0.000
โดยภาพรวม		4.42	0.12	3.68	0.44	18.56**	0.000

** p ≤ .01

4. การวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารเทศบาลตำบลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จำแนกตามกลุ่มอาชีพของประชาชนข้าราชการ พบว่าผู้บริหารเทศบาลตำบลมีพฤติกรรมในระดับมากทั้งในภาพรวม ($\bar{X} = 3.87$) และรายด้าน โดยด้านที่มีพฤติกรรมสูงสุดคือ ด้านการเป็นแบบอย่างที่เหมาะสม ($\bar{X} = 4.31$) รองลงมาคือ ด้านการกระตุ้นทางปัญญา ($\bar{X} = 4.11$) ส่วนด้านที่มีพฤติกรรมต่ำสุดคือ ด้านการสนับสนุนผู้ตามเป็นรายบุคคล ($\bar{X} = 3.52$) เกษตรกร เห็นว่าผู้บริหารเทศบาลตำบลมีพฤติกรรมในระดับมากทั้งในภาพรวม ($\bar{X} = 3.81$) และรายด้าน โดยด้านที่มีพฤติกรรมสูงสุดคือ ด้านการคาดหวังผลการปฏิบัติงานของผู้ตามในระดับสูง ($\bar{X} = 4.00$) รองลงมาคือ ด้านการเป็นแบบอย่างที่เหมาะสม

($\bar{X} = 3.98$) ส่วนด้านที่มีพฤติกรรมต่ำสุดคือ ด้านการระบุนิสัยทัศนียภาพอย่างชัดเจน ($\bar{X} = 3.63$) และอาชีพอื่นๆ เห็นว่าผู้บริหารเทศบาลตำบลมีพฤติกรรมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.82$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านที่ผู้บริหารมีพฤติกรรมในระดับปานกลางอยู่ 1 ด้านคือ ด้านการถือกฎยอมรับเป้าหมายของกลุ่ม ($\bar{X} = 3.38$) ส่วนด้านอื่น ๆ มีพฤติกรรมในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีพฤติกรรมสูงสุดคือ ด้านการเป็นแบบอย่างที่เหมาะสม ($\bar{X} = 4.34$) รองลงมาคือ ด้านการคาดหวังผลการปฏิบัติงานของผู้ตามในระดับสูง ($\bar{X} = 4.04$) ส่วนด้านที่มีพฤติกรรมต่ำสุดคือ ด้านการถือกฎยอมรับเป้าหมายของกลุ่ม ($\bar{X} = 3.38$) ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารเทศบาลตำบลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จำแนกตามกลุ่มอาชีพ โดยภาพรวมและรายด้าน ดังตารางที่ 3

ด้านที่	ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารเทศบาลตำบล	กลุ่มอาชีพ					
		รับราชการ		เกษตรกร		อาชีพอื่น ๆ	
		\bar{X}	S.D	\bar{X}	S.D	\bar{X}	S.D
1	ด้านการระบุนิสัยทัศนียภาพอย่างชัดเจน	3.65	0.70	3.63	0.63	3.60	0.59
2	ด้านการถือกุญแจยอมรับเป้าหมายของกลุ่ม	3.54	0.68	3.65	0.81	3.38	0.73
3	ด้านการสนับสนุนผู้ตามเป็นรายบุคคล	3.52	0.72	3.65	0.73	3.67	0.73
4	ด้านการกระตุ้นทางปัญญา	4.11	0.71	3.90	0.42	3.68	0.69
5	ด้านการเป็นแบบอย่างที่เหมาะสม	4.31	0.41	3.98	0.50	4.34	0.41
6	ด้านการคิดหวังผลการปฏิบัติงานของผู้ตามในระดับสูง	4.02	0.53	4.00	0.47	4.04	0.28
	ภาพรวม	3.87	0.53	3.81	0.51	3.82	0.46

5. การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารเทศบาลตำบลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จำแนกตามกลุ่มอาชีพ ผลการศึกษา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการถือกุญแจยอมรับเป้าหมายของกลุ่ม ด้านการกระตุ้นทางปัญญา และด้านการเป็นแบบอย่างที่เหมาะสม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารเทศบาลตำบลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จำแนกตามกลุ่มอาชีพ

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p – value
1. ด้านการระบุนิสัยทัศนียภาพอย่างชัดเจน	ระหว่างกลุ่ม	0.129	2	0.064	0.400	0.671
	ภายในกลุ่ม	154.119	395	0.390		
	รวม	154.248	397			
2. ด้านการถือกุญแจยอมรับเป้าหมายของกลุ่ม	ระหว่างกลุ่ม	6.009	2	3.004	5.306**	0.005
	ภายในกลุ่ม	223.680	395	0.566		
	รวม	229.689	397			
3. ด้านการสนับสนุนผู้ตามเป็นรายบุคคล	ระหว่างกลุ่ม	1.145	2	0.573	1.074	0.342
	ภายในกลุ่ม	210.512	395	0.533		
	รวม	211.657	397			
4. ด้านการกระตุ้นทางปัญญา	ระหว่างกลุ่ม	9.965	2	4.982	28.56**	0.000
	ภายในกลุ่ม	146.873	395	0.372		
	รวม	156.838	397			

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของ ผู้บริหาร	แหล่งความ แปรปรวน	SS	df	MS	F	p – value
5. ด้านการเป็นแบบอย่าง ที่เหมาะสม	ระหว่างกลุ่ม	11.164	2	5.582	13.40**	0.000
	ภายในกลุ่ม	77.192	395	0.195		
	รวม	88.356	397			
6. ด้านการคาดหวังผลการ ปฏิบัติงานในระดับสูง	ระหว่างกลุ่ม	0.130	2	0.065	0.165	0.848
	ภายในกลุ่ม	64.074	395	0.162		
	รวม	64.204	397			
ภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม	0.192	2	0.096	0.396	0.674
	ภายในกลุ่ม	95.784	395	0.242		
	รวม	95.976	397			

** p ≤ .01

อภิปรายผล

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารเทศบาลตำบลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น พบประเด็นที่น่าสนใจผู้วิจัยจึงนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารองค์การบริหารเทศบาลตำบลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น อยู่ในระดับมากทั้งในภาพรวมและรายด้าน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า แนวทางการบริหารจัดการในองค์กรทุกองค์กรในปัจจุบันจะเน้นการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการทั้งองค์กรและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเองก็ต้องยึดหลักการบริหารแบบกระจายอำนาจนี้เช่นกัน ทำให้ผู้บริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นรวมถึงผู้บริหารเทศบาลตำบลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่นก็ต้องมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงตนเองเพื่อพัฒนาองค์กรไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชาญชัย อรุณ (2556 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาและเปรียบเทียบภาวะผู้นำของคณะผู้บริหารองค์การปกครองส่วนตำบลตามทฤษฎีของ บุคลากรและประชาชนในตำบล: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลปากพูน ท่าซึกและ

กำแพงเขา อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำของคณะผู้บริหารองค์การปกครองส่วนตำบลตามทฤษฎีของ บุคลากรและประชาชนในตำบล: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลปากพูน ท่าซึกและกำแพงเขา อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านอำนาจตามตำแหน่ง ด้านโครงสร้างของงานและด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและสมาชิก และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิตรารัตน์ สังขจันทร์ (2552 : 109 - 114) ที่ได้ศึกษาภาวะผู้นำในการพัฒนาท้องถิ่นของนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลโพธิ์ประทับช้าง อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร ผลการศึกษา พบว่า ภาวะผู้นำของนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลโพธิ์ประทับช้าง อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตรในการพัฒนาท้องถิ่นตามความคิดเห็นของคณะกรรมการชุมชนและประชาชนในเทศบาลตำบลโพธิ์ประทับช้าง พบว่า ภาวะผู้นำของนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลโพธิ์ประทับช้าง อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร คนปัจจุบันเป็นผู้มีบุคลิกภาพ และมนุษยสัมพันธ์ มากที่สุด รองลงมา คือ ด้านการมี

ส่วนร่วม ด้านความรู้ความสามารถ ด้านความโปร่งใส และด้านความยุติธรรม ส่วนภาวะผู้นำในสถานศึกษาก็สอดคล้องกับ จันทิดา ผ่านสอน (2553) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับประสิทธิผลในการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในด้านอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์หรือมีภาวะผู้นำเชิงبارมีมีการใช้มากที่สุด ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการเป็นผู้กระตุ้นให้ใช้สติปัญญา ($\mu=4.22$) ซึ่งสอดคล้องกับรุ่งนภา วิจิตรวงศ์ (2551) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง เขต 1 ที่พบว่าผู้บริหารใช้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงด้านการเป็นผู้กระตุ้นให้ใช้สติปัญญา มีการใช้น้อยที่สุด

2. การเปรียบเทียบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารเทศบาลตำบลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า บุคลากรของเทศบาลตำบลที่มีระดับการศึกษาต่างกัน ได้รับการมอบหมายหน้าที่ในองค์กรที่แตกต่างกัน การทำหน้าที่ที่ต่างอาจก่อให้เกิดมีมุมมองหรือประสบการณ์การทำงานแตกต่างกันออกไป ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ผู้บริหารและครูผู้สอนคิดเห็นแตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ จิตรารัตน์ สังขจันทร์ (2552 : 109 - 114) ที่ได้ศึกษาภาวะผู้นำในการพัฒนาท้องถิ่นของนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลโพธิ์ประทับช้าง อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตรโดยการเปรียบเทียบความคิดเห็นของคณะกรรมการชุมชนและประชาชน พบว่า คณะกรรมการชุมชนและประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างก็มีความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำในการพัฒนาท้องถิ่นของนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลโพธิ์ประทับช้าง อำเภอ

โพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร พบว่าคณะกรรมการชุมชนและประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างก็มีความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำในการพัฒนาท้องถิ่นของนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลโพธิ์ประทับช้าง อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตรแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

3. การเปรียบเทียบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารเทศบาลตำบลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จำแนกตามกลุ่มอาชีพ พบว่า โดยรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ประชาชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ทุกสาขาอาชีพต่างมีโอกาสได้รับรู้การบริหารจัดการของเทศบาลตำบลที่ตนมีภูมิลำเนาอยู่ใกล้เคียงเท่าเทียมกัน ทั้งนี้เพราะประชาชนส่วนใหญ่แต่ละอาชีพจะใช้เวลาในการประกอบสัมมาชีพ อาจไม่มีโอกาสได้รับรู้ลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลมากนัก เมื่อต่างคนได้รับรู้ที่ใกล้เคียงกัน จึงส่งผลให้ประชาชนและคณะกรรมการชุมชนที่มีอาชีพต่างกันมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยชาอุทัย อรุณ (2556 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาและเปรียบเทียบภาวะผู้นำของคณะผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนตำบลตามทัศนคติของบุคลากรและประชาชนในตำบล: กรณีศึกษาองค์กรบริหารส่วนตำบลปากพูน ท่าซักและกำแพงเขา อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรและประชาชนที่มีเพศ อายุ และอาชีพต่างกันมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารเทศบาลตำบลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น พบประเด็นที่น่าสนใจ ผู้วิจัยจึงนำมาเสนอแนะสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

1.1. ด้านการระบุนิวส์ทักส์กันอย่างชัดเจน พบว่า ผู้บริหารไม่ยึดติดกับปัญหาเฉพาะหน้าหรือในระบบปัจจุบันมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ดังนั้นผู้บริหารองค์กรควรมีการปรับเปลี่ยนทัศนคติในการแก้ไขปัญหาไม่ควรยึดติดกับปัญหาอันเดิมแสวงหาหนทางแก้ไขปัญหาใหม่ๆ

1.2. ด้านการถือกุญแจการยอมรับเป้าหมายของกลุ่ม พบว่า ผู้บริหารยอมรับฟัง การแสดงความคิดเห็นของประชาชนในการแก้ปัญหา มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ดังนั้นผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้ครูได้แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ กระตุ้นให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายขององค์กร

1.3. ด้านการสนับสนุนผู้ตามเป็นรายบุคคล พบว่า ผู้บริหารจัดให้บุคลากรเข้ารับ การอบรมเพื่อพัฒนาความรู้และทักษะอย่างกว้างขวาง มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ดังนั้น ผู้บริหารควรส่งเสริมบุคลากรในองค์กรให้มีการพัฒนาตนเองให้ก้าวทัน การเปลี่ยนแปลงของสังคม วัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยการสนับสนุนให้เข้าร่วมอบรมสัมมนาทางวิชาการ อย่างเต็มศักยภาพ ส่งเสริมสนับสนุนให้ได้รับโอกาสในการพัฒนางานเพื่อเพิ่มพูนความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน

1.4. ด้านการกระตุ้นทางปัญญา พบว่า ผู้บริหารจัดหาข้อมูลข่าวสารที่จะช่วยบุคลากรให้คิดถึงแนวทางหรือวิธีการที่จะพัฒนาการปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ดังนั้น ผู้บริหารควรแสวงหาข้อมูลสารสนเทศที่จำเป็นมาเอื้ออำนวยให้แกบุคลากร ส่งเสริมให้เกิดการรวบรวม เผยแพร่ องค์ความรู้ขององค์กรเพื่อที่จะให้บุคลากรได้นำไปใช้พัฒนาการปฏิบัติงาน

1.5. ด้านการเป็นแบบอย่างที่เหมาะสม

พบว่ามีผู้บริหารมีความยุติธรรมและมีเหตุผล มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ดังนั้น ผู้บริหารควรแสดงบทบาทการเป็นผู้นำที่มีความยุติธรรมต่อครูทุกคนอย่างเสมอภาค ใช้ผลการปฏิบัติงานในการพิจารณาความดี ความชอบ เปิดโอกาสให้บุคลากรทุกคนได้แสดงความสามารถตามบทบาทหน้าที่ของตน

1.6. ด้านการคาดหวังผลการปฏิบัติงานของผู้ตามในระดับสูง พบว่า ผู้บริหาร หารวิธีการจัดการเรียนการสอนใหม่ๆ มาให้บุคลากรใช้เพื่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดต่อองค์กรอยู่เสมอ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ดังนั้น ผู้บริหารควรแสวงหาองค์ความรู้วิธีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ทันสมัย มีความเหมาะสมกับบริบทขององค์กรให้บุคลากรใช้เพื่อจะได้พัฒนาการปฏิบัติงาน

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

2.1. ควรมีการศึกษาและเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการใช้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2.2. ควรมีการศึกษาและเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตอื่นๆ

2.3. ควรมีการศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร เพื่อนำผลที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการองค์การบริหารส่วนตำบลให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2550). *แนวทางการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ให้อำนาจกรรมการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาการศึกษาและสถานศึกษาตาม กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ.2550*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- กานตพงศ์ สุทธิประภา. (2553). *ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาขึ้น พื้นฐาน อำเภอสรีวิไล สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานองคายเขต 3*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยอีสาน.
- โกเมธ พิมพ์บำรุงธรรม. (2551). *ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่จัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 1*. วิทยานิพนธ์ปริญญา ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏเลย
- จิตรรัตน์ สังข์จันทร์. (2552). *ภาวะผู้นำในการพัฒนาท้องถิ่นของนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลโพธิ์ประทับช้าง อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร*. วิทยานิพนธ์ปริญญา รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
- จันทิดา ผ่านสอน. (2553). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับประสิทธิผลในการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ชาญชัย อาจินสมอาจารย์. (2553). *ทักษะภาวะผู้นำ*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มัลติอินฟอร์เมชั่นเทคโนโลยี.
- ชาญชัย อรุณ. (2556). *การศึกษาและเปรียบเทียบภาวะผู้นำของคณะผู้บริหารองค์กรปกครองส่วน ตำบลตามทฤษฎีของบุคคาลกรและประชาชนในตำบล: กรณีศึกษาองค์กรบริหารส่วนตำบลปากพูน ท่าซักและกำแพงเขา อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช*.ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- ธีระ รุญเจริญ. (2550). *การบริหารโรงเรียนยุคปฏิรูปการศึกษา*. กรุงเทพฯ : เอ็กซ์เปอร์เน็ท.
- ธีระ รุญเจริญ. (2551). *สภาพและปัญหาการบริหารการจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษาในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ : วี.ที.ซี. คอมมิวนิเคชั่น.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2554). *การวิจัยเบื้องต้น*. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สุวีรียาสาน.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2551). *การบริหารงานวิชาการ*. กรุงเทพฯ : พิมพ์ดี.
- รุ่ง แก้วแดง.(2549). *การปฏิวัติการศึกษาไทย*. กรุงเทพฯ มติชน.
- รุ่งนภา วิจิตรวงศ์. (2551). *ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์. ฉะเชิงเทรา
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2551). *คู่มือการปฏิรูปการศึกษา*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมการศาสนา.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2550). *การจัดการศึกษาระดับพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ :

อารี กังสานุกูล.(2553). *ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาชลบุรี เขต 2. ปรินญาณิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา บัณฑิต วิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.*

Avolio, B. J. and Bass, B. M. (1988). *Transformational leadership, charisma, and beyond.* New York : Lexington.

Bass, B.M. (1985). *Leadership & performance beyond expectations.* New York : Free Press.

การศึกษารูปแบบโครงการลดปริมาณขยะที่เหมาะสมกับพื้นที่เทศบาลตำบล เกาะแก้ว อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

A Study Model of Suitable Projects for the Reduction of Waste in Kohkaew Sub-Disrict Municipal, Selaphum District, Roi-Et Province.

ชัชวาลย์ กุญชรณรงค์¹, พลเดช เชาวรัตน์²

Chatchawan Gunchanarong¹, Pondej Chaowarat²

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ตัวอย่างโครงการลดขยะที่เกิดขึ้นในประเทศไทย 2) กระบวนการขั้นตอนของโครงการลดปริมาณขยะ 3) โครงการลดปริมาณขยะที่เหมาะสมกับเทศบาลตำบลเกาะแก้ว อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ดและ 4) แนวทางการลดปริมาณขยะที่เหมาะสมกับพื้นที่เทศบาลตำบลเกาะแก้ว อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ดโดยใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้างกับกลุ่มตัวอย่าง 14 ชุมชนสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการตีความผลการวิจัยพบว่า 1) ตัวอย่างโครงการลดขยะที่เกิดขึ้นในประเทศไทยมีหลาย ในงานวิจัยนี้ศึกษาเฉพาะโครงการธนาคารขยะ โครงการแยกพิชิตขยะ และโครงการขยะแลกไข่ 2) กระบวนการขั้นตอนของโครงการลดปริมาณขยะพบว่า โครงการธนาคารขยะมีกระบวนการขั้นตอนเช่นเดียวกับระบบการเงินฝากถอนของธนาคารทั่วไป โครงการขยะแลกไข่ไม่มีกระบวนการใช้เกณฑ์ราคาไข่ในการแลกเปลี่ยนตัวสินค้า 3) โครงการลดปริมาณขยะที่เหมาะสมกับเทศบาลตำบลเกาะแก้ว อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ดคือ โครงการธนาคารขยะ และโครงการขยะแลกไข่ และ 4) แนวทางการลดปริมาณขยะที่เหมาะสมกับพื้นที่เทศบาลตำบลเกาะแก้ว คือควรมีหน่วยงานดูแล มีการคัดแยกขยะตั้งแต่ในครัวเรือน ลดการทิ้งขยะ และใช้ถุงผ้าแทนถุงพลาสติก

คำสำคัญ : รูปแบบโครงการ,โครงการลดปริมาณขยะ

¹ นิสิตระดับปริญญาโท, สาขาวิชาการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ฝัังเมืองและนฤมิตศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม,มือถือ084 953 1501 E-mail : chatchawan.g@gmail.com

² อาจารย์, คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ฝัังเมืองและนฤมิตศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

¹ Graduate student in Sustainable Urban and Environmental Development, Faculty of Architecture, Urban Design and Creative Arts, Mahasarakham University. Mobile084 953 1501 E-mail : chatchawan.g@gmail.com

² Lecturer, Faculty of Architecture Urban Design and Creative Arts, Mahasarakham University

Abstract

The purpose of this research is to study 1) case study of project reduction of waste in Thailand 2) process steps the Project to Reduction of Waste 3) model of suitable The Project to Reduction of Waste to use in Kohkaew Sub-District Municipal, and 4) to propose guidelines for reduce of waste to suits for Kohkaew Sub-District Municipal. A questionnaires and interviewing from the samples communities for the 14 communities. Statistical analysis for frequency, percentage, mean, standard deviation, and interpretation. The result showed that 1) the case study of project reduction of waste in Thailand has more project that this research a study to be specific the recycling waste bank project, the retain conquer of waste project and the waste exchange to eggs project 2) process steps the Project to Reduction of Waste showed that the recycling waste bank project has processed various stages as well as deposit, withdrawal of bank financial system in general and waste exchange to eggs project were used criterion egg prices to exchange for the goods. 3) the Project to Reduction Waste to use in Koh kaew Sub-District Municipal were the recycling waste bank project and the waste exchange to eggs project And 4) guidelines of waste reduction management at Kohkaew Sub-District Municipal were Agencies Care, a separation type of waste from households, a reduce of waste and use cloth bags instead of plastic bags.

Keywords : Modelof Project, Project Reduction of Waste

บทนำ

เทศบาลตำบลเกาะแก้ว อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด มีพื้นที่ 54 ตารางกิโลเมตร หรือ ประมาณ 19,359 ไร่ มีบ้านเรือนอยู่เป็นชุมชน โดย ในเขตปกครอง จำนวน 14 หมู่บ้าน มีจำนวนครัวเรือน 2,096 ครัวเรือน มีประชากร 7,598 คน (กองการศึกษา สำนักงานเทศบาลตำบลเกาะแก้ว. 2555) อีกทั้งมีสถาบันการศึกษาตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ ความรับผิดชอบของเทศบาลตำบลเกาะแก้ว ทำให้ เกิดการขยายตัวของชุมชนในเขตเทศบาลตำบล เกาะแก้วขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้จำนวน ประชากรทวีความหนาแน่นในพื้นที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วรวมทั้งการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจและ ชุมชนมีนักลงทุนภาคเอกชนมาลงทุนประกอบการ ต่างๆ อาทิ กิจการหอพัก การก่อสร้างโครงการ หอพัก ร้านอาหาร ร้านสะดวกซื้อที่มีการใช้บรรจุ

ภัณฑ์สินค้าในรูปแบบที่ต้องการความสะดวกและ รวดเร็วในการซื้ออาหารและเครื่องอุปโภค บริโภค รวมทั้งวิถีรูปแบบการดำรงชีวิตของ ประชากรในพื้นที่เปลี่ยนแปลงไปตามกระแส ทุนนิยมและบริโภคนิยมในขณะที่เทศบาลตำบล เกาะแก้วกำลังประสบปัญหาในการบริหารจัดการ กำจัดขยะที่มีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งแหล่งพื้นที่ใน การกำจัดขยะ เนื่องจากเทศบาลตำบลเกาะแก้วมี พื้นที่ในการจัดการขยะ ประมาณ 7 ไร่ สำหรับ รองรับปริมาณขยะในแต่ละวันเป็นจำนวนถึง 2.4 ตัน/วัน ด้วยวิธีการเผา ซึ่งไม่สามารถลดปริมาณ ขยะที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องได้อย่างทันทั่วทั้ง ด้วย เหตุผลนี้ ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาความ เป็นไปได้ในการนำโครงการลดปริมาณขยะมาใช้ใน พื้นที่เทศบาลตำบลเกาะแก้ว เพื่อได้ทราบถึงความ เป็นไปได้ในการนำตัวอย่างโครงการลดขยะที่

สามารถนำมาใช้ได้จริง รวมถึงกระบวนการที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ เพื่อเป็นแนวทางการลดปริมาณที่เหมาะสมกับพื้นที่เทศบาลตำบลเกาะแก้วได้อย่างยั่งยืนตลอดไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาตัวอย่างโครงการลดขยะที่เกิดขึ้นในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษากระบวนการขั้นตอนของโครงการลดปริมาณขยะ
3. เพื่อศึกษาโครงการลดปริมาณขยะที่เหมาะสมกับเทศบาลตำบลเกาะแก้ว อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
4. เพื่อศึกษาแนวทางการลดปริมาณขยะที่เหมาะสมกับพื้นที่เทศบาลตำบลเกาะแก้ว อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

วิธีการศึกษา

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ ผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับการจัดการขยะในพื้นที่ตำบลเกาะแก้ว ตั้งแต่ระดับผู้บริหาร บุคลากร จนถึงเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการ ผู้นำชุมชน และประชาชน ทั้ง 14 หมู่บ้าน ในพื้นที่เขตเทศบาลตำบลเกาะแก้ว อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

เครื่องมือที่นำมาใช้ในการวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มหลัก ดังนี้

- 1) แบบสอบถามใช้สำหรับเก็บข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนของครัวเรือน
 - 2) การสัมภาษณ์ใช้สำหรับเก็บข้อมูลเชิงลึก ใช้สำหรับกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่ ผู้บริหาร บุคลากร จนถึงเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการ รวมถึงผู้นำชุมชนจำนวน 20 คน
- การเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการแจกแบบสอบถามและเก็บข้อมูลด้วยตนเองทั้ง 14 ชุมชน เครื่องมือที่ใช้สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่เป็น

ตัวแทนของครัวเรือนเป็นแบบสอบถามจำนวน 380 ชุด และแบบสัมภาษณ์สำหรับผู้บริหาร บุคลากร เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการ และผู้นำชุมชนจำนวน 20 คน การวิเคราะห์ข้อมูลจะแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือข้อมูลจากแบบสอบถามจะนำมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป และใช้การพรรณนาจากค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานสำหรับข้อมูลจากแบบสอบถามโดยการสัมภาษณ์ นำมาตรวจสอบความน่าเชื่อถือ โดยการใช้คำถามเดียวกันหลายๆ คน และตรวจสอบว่าตรงกันหรือไม่ ในกรณีที่ขัดแย้งกัน ใช้วิธีการตรวจสอบเพิ่มเติมจากข้อมูลที่ได้จากเอกสารอื่นๆ แล้วใช้ดุลยพินิจพิจารณาว่าข้อมูลของใครมีความน่าเชื่อถือกว่ากันแล้วจึงทำการวิเคราะห์สรุปอีกครั้ง โดยได้วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการตีความ (Interpretation) เพื่อนำเสนอในลักษณะบรรยายเชิงพรรณนา เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการศึกษา

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาจากการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม พบว่าเทศบาลมีความสกปรกในเรื่องขยะมากที่สุด และในปัจจุบันประชาชนส่วนใหญ่คิดว่า ค่าบริการเก็บขยะจำนวนน้อยเกินไปและมีความยินดีที่จะจ่ายค่าบริการเก็บขยะมากขึ้นพร้อมทั้งประชาชนมีความยินดีที่จะเข้าร่วมกิจกรรมลดขยะของเทศบาลลดปริมาณขยะด้วยการคัดแยกก่อนนำไปทิ้งและทิ้งขยะตามจุดที่เทศบาลกำหนด ในขณะที่ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา และแนวทางการแก้ไขปัญหาในการลดปริมาณขยะ ประเด็นสภาพปัญหาเกี่ยวกับขยะในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลเกาะแก้ว พบว่าไม่สะอาดในบางพื้นที่ เช่น ตลาด ริมทางข้างถนน มีการบีบน้ำหน้าบ้าน น้ำเน่าเสีย มีขยะเยอะทำให้ขยะเน่า การวางแผนไม่ดีตามสมควรสำหรับแนวทางการแก้ไขปัญหาในการลดปริมาณขยะ ผู้ตอบแบบสอบถามเสนอว่า ควรมีหน่วยงานดูแล มีกิจกรรมรณรงค์การทิ้งขยะ มีถังขยะที่สูงและ

แข็งแกร่งรวมทั้งควรมีกิจกรรมการทำความสะอาด
อบรมพนักงานเก็บขยะในการปฏิบัติหน้าที่ อาจ
เป็นเพราะเทศบาลตำบลเกาะแก้ว มีพื้นที่ติดกับ
มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด ซึ่งเป็นสถาบัน
อุดมศึกษาที่กำลังมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและม
ีความเจริญอย่างมาก มีจำนวนนักศึกษาเพิ่มขึ้น
อย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง รวมทั้งมีกิจการหอพัก
ร้านอาหาร ฯลฯ เกิดขึ้นมากมายเพื่อรองรับปริมาณ
นักศึกษา จึงส่งผลให้ปริมาณขยะเพิ่มมากขึ้น
พฤติกรรมการคัดแยกขยะในครัวเรือนจึงเกิดขึ้น
แต่ก็ไม่ใช่เป็นการคัดแยกเพื่อนำไปจำหน่ายสร้าง
รายได้ให้ครอบครัว ในขณะที่เดียวกันก็มีความพร้อม
ที่จะให้ความร่วมมือเข้าร่วมกิจกรรมลดปริมาณขยะ
ของเทศบาลตำบลเกาะแก้วเช่นกัน สอดคล้องกับ
การวิจัยการบริหารจัดการขยะและเทคโนโลยีที่
เหมาะสมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนของชนิดา
เพชรทองคำ (2553) พบว่า รูปแบบการจัดการขยะ
มูลฝอยมีการสร้างเครือข่ายคัดแยกขยะ การ
พัฒนาการวางแผนการบริหารจัดการขยะมูลฝอย
ด้วยการประชาสัมพันธ์เชิงรุกในการสร้างเครือข
ายการคัดแยกขยะอย่างสม่ำเสมอ การให้ความรู้และ
คำแนะนำเกี่ยวกับการจัดการขยะชุมชน รมรงค์ให้
คนในชุมชนแยกขยะจนเป็นนิสัย เปิดโอกาสให้ทุก
คนเข้ามามีส่วนร่วมในการนำเสนอวิธีการจัดการ
ขยะมูลฝอย รับรู้และเรียนรู้วิธีการย่อยสลายขยะ
อย่างต่อเนื่อง พฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการ
จัดการขยะมูลฝอยทางบวก คือ การแยกขยะ ขวด
น้ำพลาสติก และกระดาษ ทุกชนิด ซึ่งสอดคล้องกับ
การวางแผนจัดการขยะมูลฝอยอย่างมีประสิทธิภาพ
สูงสุดของกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม (2548)
ที่ระบุไว้ว่า การวางแผนจัดการขยะมูลฝอยอย่างมี
ประสิทธิภาพสามารถลดปริมาณขยะมูลฝอยที่จะ
ต้องส่งเข้าไปทำลายด้วยระบบต่างๆ ให้น้อยที่สุด
สามารถนำขยะมูลฝอยมาใช้ประโยชน์ทั้งในส่วน
ของการใช้ซ้ำ และแปรรูปเพื่อใช้ใหม่รวมถึงการ
กำจัดที่ได้ผลพลอยได้เช่นปุ๋ยหมักหรือพลังงาน
นั่นเองเหตุผลเพราะชุมชนทุกชุมชนต่างมีความ

ตระหนักในปัญหาขยะภายในครัวเรือนอยู่แล้ว จึง
ไม่ใช่เรื่องยากในการสร้างพฤติกรรมการคัดแยก
ขยะในครัวเรือน ซึ่งจะทำให้เกิดความพร้อมที่จะให้
ความร่วมมือในการลดปริมาณขยะ พร้อมทั้งเข้ามา
มีส่วนร่วมในกิจกรรมลดปริมาณขยะของเทศบาล
ด้วยเช่นกัน ซึ่งหากเทศบาลตำบลเกาะแก้วมีการ
รณรงค์ประชาสัมพันธ์ สร้างความรู้ความเข้าใจใน
กระบวนการลดปริมาณขยะอย่างต่อเนื่องและเป็น
รูปธรรม ก็จะไม่เป็นการยากต่อการนำโครงการลด
ปริมาณขยะต่างๆ มาใช้ในชุมชนได้อย่างมี
ประสิทธิภาพ

ความเป็นไปได้ในการนำโครงการลดขยะ
มาใช้ในพื้นที่เทศบาลตำบลเกาะแก้ว อำเภอเสลภูมิ
จังหวัดร้อยเอ็ดพบว่า ปัญหาปริมาณขยะมีการเพิ่ม
มากขึ้นปัญหาการจัดเก็บขยะมูลฝอยปัญหาบ่อขยะ
เต็มจนไม่สามารถจะดำเนินการกำจัดได้ทัน สำหรับ
การดำเนินการโครงการลดปริมาณขยะมีความเป็น
ไปได้บ้างโครงการเช่น โครงการธนาคารขยะ และ
โครงการขยะแลกไข่ เป็นต้น ประเด็นคำถาม ความ
คิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับปริมาณขยะที่เพิ่มมากขึ้น
ในชุมชน ขยะที่เกิดขึ้นมาจากแหล่งใด และเป็นขยะ
ประเภทใด พบว่าปริมาณขยะที่เพิ่มมากขึ้นใน
ชุมชน ขยะที่เกิดขึ้นมาจากสี่แห่งใหญ่ ๆ คือ
1) สถาบันอุดมศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
2) ตลาดสดเจ้าเกล้าหน้ามอ ดำเนินการในช่วงเวลา
11.00 – 22.30 น. 3) ตลาดบ้านตลาดคือ ดำเนิน
การในช่วงเช้า เวลา 05.00 – 08.00 น. และ
4) ชุมชนฝั่งใกล้สถาบันอุดมศึกษา สามารถแยก
ประเภทขยะได้เป็น 2 ประเภท คือ ขยะรีไซเคิล เช่น
ขวดกระดาษแก้วโลหะพลาสติก กลัง กระป๋อง
โฟม และขยะอินทรีย์ที่เกิดจากครัวเรือน เช่น เศษ
อาหาร ขยะเปียก เป็นต้น เนื่องจากลักษณะชุมชน
ของท้องถิ่นได้เปลี่ยนเป็นชุมชนการค้าจะมีปริมาณ
ขยะมูลฝอยมากกว่าชุมชนที่อยู่อาศัยส่วนบริเวณ
เกษตรกรรมจะมีปริมาณขยะมูลฝอยอีกรูปแบบ
หนึ่งอีกทั้งความหนาแน่นของประชากรในชุมชน
บริเวณที่อยู่อาศัยหนาแน่นจะมีปริมาณขยะเก็บ

มากกว่าบริเวณที่มีประชากรอาศัยอยู่น้อย ในขณะที่ชุมชนที่อยู่ห่างไกล กลับมีปริมาณขยะน้อยกว่า ในประเด็นคำถาม หากเทศบาลมีการจ้างเหมาชุมชนกวาดขยะ ท่านยินยอมเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มหรือไม่ เพราะอะไร พบว่าผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมดมีความยินดีและยินยอมในการเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นในการจ้างเหมาชุมชนกวาดขยะ เพื่อให้ชุมชน/หมู่บ้านของตนแลดูสะอาด มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยงามตา แต่ทั้งนี้ต้องอยู่ในเกณฑ์ที่ประชาชนในชุมชนสามารถยอมรับได้ และผู้ที่เทศบาลได้ว่าจ้างเหมากวาดขยะจะต้องดูแลความสะอาด ความเรียบร้อยตามถนน เส้นทางสัญจรให้สะอาดเรียบร้อยอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งรวมถึงการดูแลคลอง การดูแลตกแต่งตัดกิ่งไม้ใบหญ้าตามสองข้างทางด้วย ประเด็นคำถาม ลักษณะของแผน ควรมีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาหมู่บ้าน ระยะเวลา/งบประมาณในปีนั้นๆ อย่างไร ควรทำอะไรถึงจะได้รับการยอมรับจากชุมชน และมีแนวทางในการดำเนินการอย่างไร ผู้ให้สัมภาษณ์มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าเทศบาลตำบลเกาะแก้วควรมีนโยบายที่เป็นรูปธรรมและแนวทางในการดำเนินการที่ชัดเจนในการบริหารจัดการเรื่องนี้ เริ่มจากการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา ความเป็นไปได้ในการแก้ปัญหาและความร่วมมือหรือการยอมรับจากชุมชน ที่ควรครอบคลุมพื้นที่และประชาชนกลุ่มเป้าหมายที่จะดำเนินการพัฒนา โดยมีจุดมุ่งหมายต้องให้บริการแก่ประชาชนกลุ่มเป้าหมายผู้ประสบปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไข มีแนวทางในการดำเนินการที่ต้องชัดเจน ใช้งบประมาณน้อยที่สุดใช้วิธีการที่จะมีผลต่อการแก้ปัญหาได้หลายปัญหา มากที่สุด โดยเน้นให้ประชาชนในชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมตั้งแต่กระบวนการเริ่มต้นจากการประชาคมไปจนถึงการประเมินผลโครงการ เพื่อความโปร่งใสในการดำเนินงานของเทศบาล ในขณะที่กลุ่มที่ 2 ผู้บริหารฝ่ายการเมือง และกลุ่มที่ 3 ผู้บริหารฝ่ายรัฐ และเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง ได้มีความคิดเห็นว่า เทศบาลเกาะแก้วได้มีการดำเนินการ

ตามนโยบายอย่างเป็นรูปธรรม และมีแนวทางในการดำเนินการที่ชัดเจนมาโดยตลอด แต่ปัญหาที่ประสบมาตลอดคือ ความไม่เข้าใจของประชาชนต่อรูปแบบการบริหารงานของทางเทศบาล ซึ่งได้มีการทำความเข้าใจและประชาสัมพันธ์อย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการเร่งรีบในปฏิบัติการกิจชีวิตประจำวันที่ต้องรีบไปทำงานตามหน้าที่ของประชาชน การทำงานหาเช้ากินค่ำ ซึ่งไม่สะดวกต่อการเข้ามารับทราบและเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการต่างๆ นั้นเองประเด็นคำถาม การนำโครงการลดปริมาณขยะมาใช้กับพื้นที่เทศบาลตำบลเกาะแก้ว จะมีความเป็นไปได้อย่างไร กระบวนการขั้นตอนของโครงการลดปริมาณขยะของโครงการใดที่เหมาะสมกับพื้นที่เทศบาลตำบลเกาะแก้วมากที่สุด เพราะอะไรผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มที่หนึ่ง เป็นกลุ่มที่มีชุมชนอยู่ห่างจากสถาบันอุดมศึกษา ว่ามีความเป็นไปได้อย่างมากในการนำโครงการลดปริมาณขยะโครงการขยะแลกไข่มาใช้กับพื้นที่เทศบาลตำบลเกาะแก้ว ขณะที่กลุ่มที่สอง เป็นกลุ่มที่มีชุมชนอยู่ใกล้สถาบันอุดมศึกษา ว่ามีความเป็นไปได้สูงในการนำโครงการลดปริมาณขยะโครงการธนาคารขยะมาใช้กับพื้นที่เทศบาลตำบลเกาะแก้ว ประเด็นคำถาม เทศบาลควรมีความพร้อมในการดำเนินการโครงการลดปริมาณขยะด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ และสถานที่ตั้งในการดำเนินการโครงการลดปริมาณขยะอย่างไร ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มผู้นำชุมชน ผู้บริหารฝ่ายการเมือง ผู้บริหารฝ่ายรัฐ และเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า เทศบาลควรมีความพร้อมในการดำเนินการโครงการลดปริมาณขยะ ด้านบุคลากร ผู้บริหารเทศบาลควรมีความชัดเจนในการกำหนดนโยบายโดยเฉพาะการกำหนดนโยบายด้านการจัดการขยะเป็นนโยบายหลักในการพัฒนาท้องถิ่นรวมทั้งการจัดโครงสร้างขององค์กรที่สามารถเอื้ออำนวยต่อการลดปริมาณขยะเพื่อแก้ไขปัญหาขยะ และควรส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการลดปริมาณขยะด้านงบประมาณ

เทศบาลตำบลเกาะแก้วมีงบประมาณจำนวนจำกัด จึงไม่สามารถแก้ไขปัญหาขยะได้เพียงลำพังองค์กรเดียวดังนั้น จะต้องมีการขอรับการสนับสนุนจากองค์กรอื่นๆ เพื่อนำมาใช้จ่ายในการดำเนินการแก้ไขปัญหาขยะ เช่น กระทรวงทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม กรมควบคุมมลพิษ เป็นต้น ด้านสถานที่ตั้งในการดำเนินการโครงการลดปริมาณขยะสถานที่ตั้งในการดำเนินการโครงการลดปริมาณขยะของเทศบาลตำบลเกาะแก้ว ควรจัดหาสถานที่ในการดำเนินการที่ตั้งอยู่ใกล้แหล่งชุมชน เพื่อความสะดวกต่อการจัดการในกระบวนการขั้นตอนต่างๆ ของโครงการลดปริมาณขยะ สำหรับประเด็นคำถามการดำเนินการโครงการลดปริมาณขยะมีความเป็นไปได้หรือไม่ เพราะอะไร ถ้าไม่ เหตุผลเพราะอะไร ผู้ให้สัมภาษณ์มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าการดำเนินการโครงการลดปริมาณขยะมีความเป็นไปได้บ้างโครงการยกตัวอย่าง ชุมชนที่อยู่ใกล้กับสถาบันอุดมศึกษา ผู้นำชุมชนต่างมีความคิดเห็นพ้องกันว่า โครงการธนาคารขยะมีความเหมาะสมกับบริบทของชุมชนตนมากที่สุด ในขณะที่ชุมชนที่อยู่ห่างไกลจากสำนักงานเทศบาลตำบลเกาะแก้วมีความคิดเห็นว่าการโครงการขยะแลกไข่มีความเหมาะสมมากที่สุด

ผลจากการวิเคราะห์ สังเคราะห์การให้สัมภาษณ์ของผู้ให้สัมภาษณ์ สรุปได้ว่า มีความเป็นไปได้ในการนำโครงการลดขยะมาใช้ในพื้นที่เทศบาลตำบลเกาะแก้วไปในทิศทางเดียวกันสูง เพียงแต่บริบทของแต่ละชุมชนทำให้ต้องดูว่าโครงการลดปริมาณขยะแบบใดที่เหมาะสมกับชุมชนของตนมากที่สุด ซึ่งสามารถแบ่งได้ 2 กลุ่มคือ กลุ่มชุมชนที่อยู่ใกล้กับสถาบันอุดมศึกษา ที่มีแนวคิดนำโครงการธนาคารขยะมาใช้กับชุมชนของตน และกลุ่มชุมชนที่อยู่ห่างไกลสถาบันอุดมศึกษา ที่เห็นว่าโครงการขยะแลกไข่เหมาะสมกับชุมชนของตน ซึ่งประชาชนในชุมชนจะให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยดี โดยให้เทศบาลตำบลเกาะแก้วเป็นผู้ดำเนินการรับผิดชอบทั้งหมด

ในขณะที่โครงการขั้วกพิชิตขยะ ผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมดมีความคิดเห็นพ้องกันว่า สถาบันอุดมศึกษาที่มีความเหมาะสมมากที่สุดในความเป็นไปได้ในการนำโครงการขั้วกพิชิตขยะมาใช้กับพื้นที่ของสถาบันอุดมศึกษา ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ยังไม่ถึงกระบวนการขั้นตอนของโครงการขั้วกพิชิตขยะ ทราบเพียงว่าเป็นโครงการที่ต้องใช้บุคลากรงบประมาณ สถานที่ และทรัพยากรสูง จึงเล็งเห็นว่า สถาบันอุดมศึกษาน่าจะมีความเหมาะสมมากที่สุด ในขณะที่โครงการธนาคารขยะ และโครงการขยะแลกไข่ซึ่งต่างเคยได้รับทราบข้อมูลถึงกระบวนการของโครงการอยู่แล้ว แม้ว่าจะไม่เคยได้เข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการลดปริมาณขยะด้วยโครงการนี้ ซึ่งเทศบาลตำบลเกาะแก้วควรมีการประชาสัมพันธ์และให้ความรู้เกี่ยวกับการลดปริมาณขยะด้วยโครงการลดปริมาณขยะแบบต่างๆ อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องจากสภาพปัญหา พฤติกรรมในการลดปริมาณขยะของประชาชนในชุมชนแล้ว มีความสอดคล้องกับการศึกษาความเป็นไปได้เบื้องต้นในการจัดการขยะมูลฝอย ตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง โดย วิชัย แสงแก้ว (2556) ที่ทำการศึกษาประสิทธิภาพระบบการจัดการขยะมูลฝอยของตำบลลำปางหลวง และความเป็นไปได้ในการจัดการขยะมูลฝอยที่ดีและเหมาะสมสำหรับเทศบาลในอนาคต พบว่า การให้บริการยังไม่ถูกต้องตามหลักสุขาภิบาล เป็นการให้บริการแบบชั่วคราวหรือแบบเฉพาะหน้าและยังไม่ครอบคลุมพื้นที่ ตลอดจนวิธีการดำเนินการก็แตกต่างกัน จะเห็นว่าปริมาณขยะมูลฝอย พวกพลาสติกมีมากที่สุด ส่วนความถี่ในการจัดการขยะมูลฝอยพบว่า ส่วนใหญ่ประชาชนมีความต้องการให้มีการกำจัดขยะมูลฝอยสัปดาห์ละ 2 ครั้ง เพราะที่ผ่านมามีการเก็บและกำจัดขยะมูลฝอยทำได้ไม่ดีเท่าที่ควร นานๆ มาเก็บครั้งหนึ่งมาเก็บไม่เป็นเวลา และเก็บไม่หมด จึงทำให้ขยะมูลฝอยค้าง และถึงขยะมูลฝอยยังมีไม่ครบ ทำให้เกิดความไม่พึงพอใจกับระบบการจัดการขยะ

มูลฝอยในปัจจุบัน ส่วนการศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดเก็บขยะมูลฝอยที่ดีและเหมาะสมเพื่อให้เทศบาลเป็นผู้รับผิดชอบต่อไปนั้น พบว่า ประชาชนมีความต้องการให้เทศบาลเป็นผู้ดำเนินการจัดการเรื่องขยะมูลฝอยเองแบบครบวงจรเป็นลำดับต้นๆ ให้ดำเนินการจัดหาสถานที่ทิ้ง และกำจัดขยะมูลฝอยที่ถูกหลักสุขาภิบาลอย่างเพียงพอโดยให้ประชาชนทำการคัดแยกขยะมูลฝอยก่อนนำไปทิ้งเพื่อให้เกิดประโยชน์ ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี เรื่องชำระเงินค่าธรรมเนียม งดการเผาขยะมูลฝอยในชุมชนซึ่งผิดกฎหมายและทำลายสุขภาพ

แนวทางการลดปริมาณขยะที่เหมาะสมกับพื้นที่เทศบาลตำบลเกาะแก้ว อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด สามารถสรุปรายละเอียดได้ดังนี้ เนื่องจากในปัจจุบันเทศบาลตำบลเกาะแก้ว ยังไม่มีการจัดทำแผนยังไม่มีการบริหารจัดการลดปริมาณขยะด้วยโครงการลดปริมาณขยะในรูปแบบต่างๆ แต่อย่างไรก็ตามมีข้อจำกัดหลายด้านส่วนใหญ่มีความเห็นร่วมกันว่ามีความจำเป็นควรร่วมมือกันทั้งภาครัฐและภาคเอกชนและควรให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการลดปริมาณขยะด้วยการคัดแยกขยะจากครัวเรือนเพื่อให้สามารถลดปริมาณขยะที่จะต้องส่งเข้าไปทำลายด้วยกระบวนการ ขั้นตอนตามระบบต่างๆ ให้น้อยที่สุดและสามารถนำขยะมาใช้ประโยชน์ทั้งในส่วนของการใช้ซ้ำและแปรรูปเพื่อใช้ใหม่ ซึ่งเทศบาลควรมีการวางแผนในการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนร่วมมือในการจัดการลดปริมาณขยะให้แก่ประชาชน การจัดการส่งเสริมแนะนำการคัดแยกขยะก่อนนำไปทิ้ง การสร้างกิจกรรมที่ส่งเสริมให้มีความร่วมมือในการจัดการลดปริมาณขยะด้วยกิจกรรมต่างๆ การรายงานผลการดำเนินงานการจัดการลดปริมาณขยะต่อชุมชนอย่างสม่ำเสมอพร้อมทั้งประเมินผลการทำงานอย่างต่อเนื่อง การแต่งตั้งคณะกรรมการในการติดตามผลและประเมินผลในการจัดการลดปริมาณขยะเพื่อรายงานผลการประเมินต่อประชาชน และให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดง

ความคิดเห็นและร่วมแก้ไขปัญหาในการดำเนินการจัดการลดปริมาณขยะอย่างทั่วถึงซึ่งแนวทางการลดปริมาณขยะดังกล่าวมีความสอดคล้องกับการศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดการขยะมูลฝอย ณ จุดเริ่มต้นโดยชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลถืมตอง จังหวัดน่าน โดย วุฒิพงษ์ ศรีศิลป์ (2554) พบว่า ความเป็นไปได้ที่ชุมชนมีกิจกรรมหรือวิธีการในการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะ อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งในส่วนของความหลากหลายของกิจกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชน และกระบวนการหรือวิธีการในการเสนอโครงการหรือดำเนินกิจกรรมร่วมกัน การสนับสนุนกิจกรรมการจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่ องค์การบริหารส่วนตำบลถืมตองของหน่วยงานรัฐและภาคีที่เกี่ยวข้อง องค์การบริหารส่วนตำบลถืมตอง ถือเป็นหน่วยงานหลักในการสนับสนุนกิจกรรมจัดการขยะมูลฝอย มีดำเนินการรณรงค์เชิญชวนและขอความร่วมมือจากประชาชนในการช่วยกันคัดแยกขยะ การนำขยะกลับมาใช้ใหม่ มีการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการอบรมให้ความรู้แก่ประชาชนในด้านการจัดการขยะ นอกจากนี้การให้ความร่วมมือสนับสนุนของหน่วยงานรัฐและภาคีที่เกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรม สนับสนุนการจัดการขยะในชุมชนตำบลถืมตอง ทุกหน่วยงานต่างให้ความสำคัญในการร่วมกันแก้ไขปัญหามูลฝอยในชุมชนตำบลถืมตอง ทั้งการจัดกิจกรรมสนับสนุนให้ความรู้แก่ประชาชนและการจัดกิจกรรมด้านการจัดการขยะด้านต่างๆ ด้านการร่วมดำเนินงาน/กิจกรรมกับชุมชนอย่างต่อเนื่องในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลถืมตอง หน่วยงานรัฐและภาคีที่เกี่ยวข้องให้ความสำคัญในการเข้าร่วมกิจกรรมกับชาวบ้านอย่างต่อเนื่องทุกปี เช่น กิจกรรมรณรงค์ให้ชาวบ้านลดขยะ เป็นที่ปรึกษาให้กับกลุ่มชาวบ้านในการประกวดชุมชนนำอยู่ โครงการธนาคารขยะหมู่บ้าน ตลอดจนร่วมเป็นคณะกรรมการทำงานร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลถืมตองในการติดตามประเมินผลดำเนินโครงการลดปริมาณขยะในครัวเรือนเป็นประจำทุกปี

สรุป

รูปแบบโครงการลดปริมาณขยะที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่เขตเทศบาลตำบลเกาะแก้ว คือ โครงการธนาคารขยะ และโครงการขยะแลกไข่ ซึ่งกระบวนการโครงการธนาคารขยะมีขั้นตอนเช่นเดียวกับระบบการเงินฝากถอนของธนาคารทั่วไป และโครงการขยะแลกไข่มีกระบวนการซื้อมาขายไปใช้เกณฑ์ราคาไข่ในการแลกเปลี่ยนตัวสินค้า

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาครั้งนี้เป็นเพียงการศึกษาถึงความเป็นไปได้ในการนำโครงการลดขยะมาใช้ในพื้นที่เทศบาลตำบลเกาะแก้ว อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ดประกอบด้วย โครงการธนาคารขยะ โครงการขั๊กพิชิตขยะ และโครงการขยะแลกไข่เท่านั้น แต่ยังไม่ได้มีการดำเนินการจริง เมื่อมีการ

ลงพื้นที่ในการเก็บข้อมูลภาคสนาม พบว่าประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่มีความเข้าใจในเรื่องโครงการลดปริมาณขยะต่างๆ โดยเฉพาะโครงการขั๊กพิชิตขยะ ดังนั้น ควรมีการศึกษาถึงความเป็นไปได้ในการนำโครงการลดขยะด้วยโครงการขั๊กพิชิตขยะ เพื่อนำผลการศึกษาไปเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ และสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ประชาชน

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาและความช่วยเหลือจากดร.พลเดช เขาวรัตน์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ทุกท่าน ทุกท่านที่ให้คำชี้แนะและสนับสนุนให้กำลังใจ ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. (2548). *เอกสารประกอบการฝึกอบรมและการณรงค์การจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่โครงการหลวง*. (อัคราเสนา).
- ชนิดา เพชรทองคำ. (2553). *รายงานผลการวิจัยการบริหารจัดการขยะและเทคโนโลยีที่เหมาะสมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน :กรณีศึกษาอบต.ไร่ส้ม จ.เพชรบุรี*.
- วิชัย แปรแก้ว. (2556). *การศึกษาความเป็นไปได้เบื้องต้นในการจัดการขยะมูลฝอย ตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง*. วิทยานิพนธ์สาขาสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- วุฒิพงษ์ ศรีศิลป์. (2554). *การศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดการขยะมูลฝอย ณ จุดเริ่มต้นโดยชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลถ้ำมุดอง จังหวัดน่าน*. วิทยานิพนธ์ รม. : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

การสร้างกลยุทธ์จากฐานการวิจัยเชิงสำรวจทางการบริหารจัดการ

Establish the Strategy from the Management Survey Research

สัญญา เคนาภูมิ¹

Sanya Kenaphoom¹

บทคัดย่อ

การวิจัยเป็นกระบวนการค้นหาข้อเท็จจริงหรือความรู้อย่างมีกฎเกณฑ์และเป็นระบบ เมื่อดำเนินการวิจัยแล้วเสร็จผลการวิจัยจะถูกนำไปใช้เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาสิ่งต่างๆ เรียกว่า การนำความรู้สู่การใช้ประโยชน์ เพราะการวิจัยนั้นถือเป็นการลงทุนเพื่อให้เกิดความรู้ใหม่ เมื่อได้แล้วต้องมีกระบวนการจัดการเพื่อให้ความรู้ไหลไปสู่การนำไปใช้ประโยชน์อย่างแท้จริง โดยทั่วไปแนวทางการใช้ประโยชน์จากผลการวิจัยถูกนำไปเขียนไว้ใน “ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์” การที่จะได้ข้อเสนอแนะที่ดีต้องอาศัยผลการวิจัยที่ครอบคลุมสภาพแวดล้อมมากที่สุดซึ่งต้องอาศัยหลักการจัดการเชิงกลยุทธ์ ได้แก่ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม การกำหนดกลยุทธ์ การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ และการประเมินผลงาน ดังนั้นผู้เขียนจึงขอเสนอแนวคิดการบูรณาการกระบวนการวิจัยและกระบวนการจัดการเชิงกลยุทธ์เข้าด้วยกัน เรียกว่า การสร้างกลยุทธ์จากฐานการวิจัยเชิงสำรวจทางการบริหารจัดการ แบ่งได้ 4 ขั้นตอน ได้แก่ (1) การออกแบบการวิจัยเชิงสำรวจ (2) การสร้างกลยุทธ์จากผลการวิจัยเชิงสำรวจ (3) การวิจัยเชิงวิจัยเชิงทดลองหรือ การนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ (4) การวิจัยติดตามและประเมินผล เหล่านี้เป็นการออกแบบกระบวนการวิจัยเพื่อให้สอดคล้องกับกระบวนการจัดการเชิงกลยุทธ์จะทำให้ได้แนวทางการพัฒนาที่มีความครอบคลุมเป็นอย่างดี

คำสำคัญ : กลยุทธ์, การวิจัยเชิงสำรวจ

Abstract

The research was the process for searching the knowledge or facts systematically. When the research process finished, the research results will be used for solving or developing call Knowledge Translation or Knowledge Implementation, because of research was to invest for creating the new knowledge and using it really. The useful suggestion generally was written as the research suggestions. To get the best research suggestion was depend on the research results

¹ รองศาสตราจารย์, คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชภัฏมหาสารคาม

¹ Associate Professor, Faculty of Political Science and Public Administration, Rajabhat Mahasarakham University.

that covered environment, it must rely on the strategy management processes were; the environmental analysis, the strategic formulation, the strategic implementation, and the strategic evaluation. This article presents the concepts about integration between the research process and strategy management process which called "Establish the strategy from the management survey research" for 4 processes; (1) the survey research design, (2) Creating strategies based on survey research, (3) the experimental research or the strategies implementation, and (4) the Monitoring and Evaluation Research. This research design corresponding to the strategy management appropriately which lead to get better development approaches.

Keywords : Strategy, Survey Research

บทนำ

การวิจัยเป็นกระบวนการค้นหาความรู้ ข้อเท็จจริง อย่างมีระบบ มีกฎเกณฑ์ในการรวบรวม ข้อมูล วิเคราะห์และแปลความข้อมูล โดยการเขียน โครงร่างการวิจัย (Research proposal) จะทำให้ ทราบขั้นตอนและรายละเอียดแต่ละขั้นตอน ประเด็นสำคัญอย่างหนึ่งของกระบวนการวิจัย คือ "การเขียนข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ประโยชน์" หมายถึงงานวิจัยนั้นมีประโยชน์หรือเอา ไปใช้ทำอะไรบ้าง ทั้งนี้เป้าหมายของการวิจัยคือ การนำผลการวิจัยไปใช้กำหนดนโยบายเพื่อ ประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน เรียกว่า "การนำความรู้สู่การใช้ประโยชน์" (Knowledge translation หรือ Knowledge implementation) เนื่องจากในปัจจุบัน เกิดสิ่งที่เรียกว่า Knowledge gap ขึ้น ทั้ง Know-do' gap (ความรู้ที่มีอยู่ไม่ถูกนำไปสอนหรือใช้ในการ บริการ) และ Do-know' gap (การสอนและการ บริการที่ปฏิบัติอยู่นั้น อยู่บนความเชื่อและความ เห็น โดยไม่มีความรู้สนับสนุน) การวิจัยนั้นถือ เป็นการลงทุนเพื่อให้เกิดความรู้ใหม่ เมื่อได้ความรู้ แล้วต้องมีกระบวนการจัดการเพื่อให้ความรู้ไหลไป สู่การนำไปใช้ประโยชน์ (วิชญ์ ธรรมลิขิตกุล. 2551 : 1) หากผู้ที่ทำวิจัยไม่มีความชัดเจนในการข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์แล้ว ถือว่าเป็นความบกพร่องที่สุดในการลงทุนลงแรงใน

การวิจัยไป การเขียนข้อเสนอแนะสำหรับการนำผล การวิจัยไปใช้ เป็นการเสนอแนะว่าใคร หน่วยงาน ไต ควรจะดำเนินการอะไรต่อไป ข้อเสนอแนะต้อง เป็นข้อเสนอที่ได้จากการวิจัย ไม่ใช่ข้อเสนอแนะในเชิงทฤษฎีที่ไม่ได้มาจากข้อค้นพบในการวิจัย ต้อง เขียนให้ทราบว่า จากผลการวิจัยที่ได้สามารถนำไป ใช้ประโยชน์อะไรได้บ้าง หลักการเขียนข้อเสนอแนะ ควรยึดหลักดังต่อไปนี้ (1) เป็นเนื้อหาสาระที่ได้จาก ผลการวิจัยเรื่องนั้น มิใช่จากความรู้สึกนึกคิดของ ตัวผู้วิจัยเอง (2) เป็นเรื่องที่ใหม่ ไม่ใช่เรื่องที่รู้ กัน อยู่แล้ว (3) ต้องสามารถปฏิบัติได้หรือทำได้จริง ภายในขอบเขตของการวิจัย ระยะเวลาในการทำ (4) ต้องมีรายละเอียด มากพอที่ผู้อ่านหรือผู้ที่จะทำ วิจัยในทำนองเดียวกันสามารถนำไปปฏิบัติได้ทันที นอกจากนั้น พรทิพย์ เกตุรานนท์ (2556 : ออนไลน์) ยังตั้งประเด็นข้อสังเกตว่าปัญหาของการเขียนข้อ เสนอแนะการวิจัยสำหรับนักวิจัยหลายท่าน เช่น (1) การนำผลการวิจัยไปใช้ ไม่ได้เสนอแนะจากผล การวิจัยที่ทำ แต่เสนอแนะจากที่ตนเองคิดโดยไม่ เกี่ยวข้องกับผลการวิจัยที่ได้ (2) ไม่ได้อาศัยฐานคิด จากผลการวิจัยที่ครอบคลุมทุกวัตถุประสงค์ (3) ไม่ สามารถวิเคราะห์ได้ว่าผลการวิจัยเป็นเช่นนั้นแล้ว จะนำไปใช้ประโยชน์อย่างไร (4) ไม่เข้าใจรอยต่อ ระหว่างผลการวิจัยไปสู่วิธีการนำไปใช้ประโยชน์ ฯลฯ จากที่กล่าวมาเป็นส่วนหนึ่งที่น่าเสนอปัญหา และข้อบกพร่องที่พบในการเขียนข้อเสนอแนะใน

การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ เพื่อให้งานวิจัยที่มีคุณภาพและสามารถเผยแพร่งานได้สมภาคภูมิ ประเด็นคำถามที่น่าสนใจก็คือรอยต่อระหว่างการวิจัยเชิงสำรวจซึ่งเป็นขั้นตอนแรกของระยะการวิจัยไปสู่การสร้างทางเลือกในการแก้ปัญหาหรือพัฒนา อาจเรียกว่า กลยุทธ์ ยุทธศาสตร์ แผน นโยบาย หรือ นวัตกรรม อย่างใดอย่างหนึ่งแล้วแต่ผู้วิจัยจะบัญญัติศัพท์ไป ผู้เขียนเห็นว่าผลการวิจัยเป็นขุมทรัพย์ทางปัญญาที่ดีมาก เนื่องจากผ่านกระบวนการกลั่นกรองตามกระบวนการสร้างองค์ความรู้ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันในปัจจุบัน ดังนั้นขุมทรัพย์ทางปัญญา หรือ สารสนเทศ นี้หากมีการนำไปใช้ที่เยี่ยมยอดถือว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่งที่ต่อการพัฒนาองค์กร ชุมชน สังคม ประเทศชาติ ที่กำลังอาศัย การพัฒนาบนฐานความรู้ (Development based on knowledge) ดังนั้นรอยต่อระหว่างการวิจัยเชิงสำรวจ (ขั้นแรกของการวิจัยเพื่อสำรวจสภาพที่เป็นอยู่และหาวิธีการแก้ปัญหาและพัฒนาสิ่งนั้น) กับการวิจัยเชิงทดลอง (หลังจากได้วิธีการแก้ปัญหาและพัฒนาจากการวิจัยเชิงสำรวจแล้ว นำมาวิธีการนั้นมาสู่การปฏิบัติ) จึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจ ควรจะมีระเบียบวิธีที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น บทความนี้จะนำเสนอมุมมองของการเขียน “ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้” นี้เป็นรอยต่อระหว่างระยะของการวิจัยทั้งสอง (การวิจัยเชิงสำรวจกับการวิจัยเชิงทดลอง) ผู้เขียนจะนำเสนอวิธีการบูรณาการแนวคิดการจัดการเชิงกลยุทธ์กับกระบวนการวิจัยเชิงสำรวจเพื่อให้ได้วิธีการเขียนข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ได้อย่างมีคุณภาพมากที่สุด ซึ่งเรียกว่า “การสร้างกลยุทธ์จากฐานการวิจัยเชิงสำรวจ” หากข้อเสนอแนะนั้นออกมาเป็นวิธีการแก้ปัญหาและพัฒนา ระดับนโยบาย (Policy) ระดับปฏิบัติการ (Implementation) ก็จะเป็นที่ส่งเสริมคุณค่าให้กับผลงานวิจัยได้เป็นอย่างดี การสร้างกลยุทธ์จากฐานการวิจัยไม่ใช่เรื่องใหม่ เป็นเรื่องเดิมที่คุ้นเคยกัน แต่ยังไม่ได้มองเห็นว่ามันสอดคล้องกันหรือไปกันได้

อย่างลงตัว งานเขียนชิ้นนี้ผู้เขียนพยายามจัดทำและอธิบายจิกซอร์จากสรุปผลการวิจัยไปสู่การกำหนดวิธีการแก้ปัญหาหรือพัฒนา ให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป นั่นเอง

องค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการเชิงกลยุทธ์

การวางแผนกลยุทธ์ (Strategic planning) เป็นสิ่งที่ใช้กันแพร่หลายมากทางการทหาร การศึกษา การสงคราม การเมืองระหว่างประเทศและโดยเฉพาะการบริหารวงการธุรกิจเอกชน ซึ่งประสบความสำเร็จสูงมาก ปัจจุบันการวางแผนกลยุทธ์ได้แพร่หลายเข้ามาในวงงานต่างๆ แต่คำที่นิยมที่ได้รับการยอมรับ เรียกว่า แผนกลยุทธ์ หรือ แผนยุทธศาสตร์ กลยุทธ์เป็นแนวทางในการดำเนินงานที่ทำให้องค์กรบรรลุเป้าหมาย กลยุทธ์มีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการได้แก่ การวิเคราะห์ (Strategic analysis) การจัดทำ (Strategic formulation) และ การปฏิบัติ (Strategic implementation) (ณัฐพล ลีลาวีพัฒนานันท์, 2556 : ออนไลน์) การวางแผนเชิงกลยุทธ์จึงนำไปสู่การบริหารแบบมืออาชีพ (Professional management)

กลยุทธ์เป็นการคิดค้นวิธีการใหม่ที่ดีเพื่อให้เกิดความสำเร็จโดยง่ายและรวดเร็วกว่าวิธีปกติ กลยุทธ์ถูกนำมาใช้ในวงการต่างๆ ที่ต้องการวิธีทางให้ตนเองมีชัยชนะเหนือคู่แข่ง เดิมที่เป็นศัพท์ของทางทหาร ต่อมาวิชาบริหารทั้งหลายไม่ว่าจะเป็น รัฐประศาสนศาสตร์ บริหารการศึกษา บริหารธุรกิจ ก็ใช้คำว่า Strategy เช่นกัน (โกวิทวงศ์สุรวัดน์, 2547 ; ไพโรจน์ ปิยะวงศ์วัฒนา, 2556 : 16) คำว่า Strategy มีรากศัพท์จากภาษากรีก คือ Strategia แปลว่า “การเป็นนายทัพ” เป็นเรื่องของ การทหาร (Rue and Holland, 1989) กลยุทธ์คือศาสตร์และศิลป์ของการพัฒนาและการใช้อำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ จิตวิทยา และกำลังรบทางทหารตามความจำเป็นทั้งยามสงบยามสงคราม” ต่อ

มาค่านี้นี้ได้ถูกนำมาใช้ในการวางแผนการบริหารงานองค์กร การเป็นวิธีการทำให้เกิดผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ (พวงรัตน์ เกสรแพทย์. 2545 : 11 ; จินตนา บุญบงการ และณัฐพันธ์ เขจรนันท์. 2549 : 29) กลยุทธ์เป็นกลไกสำคัญของการบริหารยุคใหม่ เป็นแผนแม่บทที่ครอบคลุมทุกกระบวนการปฏิบัติงาน เป็นเครื่องมือเพื่อให้องค์กรสามารถบรรลุยังเป้าหมายที่กำหนดไว้ในอนาคตได้เป็นอย่างดีและมีประสิทธิภาพเหนือกว่าคู่แข่ง (พิบูล ธิปะपाल. 2551 : 24 ; สุมาลี จิระจรัส. 2548 : 23 ; สุพานี สฤษฏ์วานิช. 2554 : 361; Pitts and Lei, 2000 : 6 ; Schermerhorn. 2002 : 203 ; Leslie and Byars. 2000)

การจัดการเชิงกลยุทธ์ช่วยให้ผู้บริหารสามารถประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานขององค์กรที่มีการเปลี่ยนแปลงและได้รับผลกระทบได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิผล ช่วยป้องกันไม่ให้องค์กรเกิดปัญหาต่างๆ ได้มาก โดยอาศัยกระบวนการกลุ่มของบุคลากรที่มีความรู้ความชำนาญในงานก่อให้เกิดแนวทางการจัดทำกลยุทธ์ที่หลากหลาย และลดช่องว่างหรืองานที่ซ้ำซ้อนกันในการดำเนินกิจกรรมระหว่างบุคคลและกลุ่ม (Thompson and Strickland. 2003 : 24; Pearce and Robinson. 2009 : 9-10 ; บุญเลิศ เย็นคงคา และคณะ. 2549 : 19 ; จินตนา บุญบงการ และณัฐพันธ์ เขจรนันท์. 2546)

สรุปกระบวนการจัดการเชิงกลยุทธ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ 4 ขั้นตอน (Wheelen and Hunger. 2008 : 3 ; Robbins and Coulter, 2007 : 91-94) ได้แก่ (1) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (Environmental analysis) เป็นการวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายใน และภายนอกองค์กร ด้วยเทคนิค SWOT Analysis ได้แก่ โอกาส (Opportunities) อุปสรรค (Threats) จุดแข็ง (Strengths) และจุดอ่อน (Weaknesses) (2) การกำหนดกลยุทธ์ (Strategic formulation) เป็นการนำข้อมูลของสภาพแวดล้อม

และทิศทางขององค์กรมากำหนดกลยุทธ์หรือแนวทางในการดำเนินงาน (3) การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ (Strategic Implementation) โดยจัดระบบงาน การมอบหมายงานในการวางแผนปฏิบัติงาน และปฏิบัติการผ่านการจัดโครงสร้าง บุคลากร และการประสานงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ และ (4) การประเมินผลงาน (Evaluating Results) การตรวจสอบกิจกรรมและผลการดำเนินงานขององค์กร โดยทำการเปรียบเทียบระหว่างผลการดำเนินงานจริงและผลการดำเนินงานที่ต้องการ

จะเห็นได้ว่ากลยุทธ์มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการบริหาร ดังนั้นหากได้กลยุทธ์ที่เฉียบคมก็จะส่งผลให้องค์กรมีวิธีการปฏิบัติที่มีคุณภาพ ซึ่งจุดเริ่มต้นของการสร้างกลยุทธ์ก็คือการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (Environmental analysis) ที่ครอบคลุมบริบททั้งภายในและภายนอก ให้เห็นจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค เพื่อเป็นฐานคิดในการสร้างกลยุทธ์ที่แหลมคม ดังนั้นการนำกระบวนการวิจัยมาใช้ในการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมขององค์กร ก็จะทำให้ผลการวิเคราะห์ได้ถูกต้องแม่นยำมากขึ้น แน่นนอนผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมขององค์กรที่ผ่านกระบวนการวิจัยนี้จะเป็นสารสนเทศที่ดีต่อการสร้างกลยุทธ์มากที่สุด

การออกแบบการบูรณาการการจัดการเชิงกลยุทธ์กับกระบวนการวิจัย

การอธิบายถึงกระบวนการของการวิจัย (Phase of research) ก็ไม่ต่างอะไรไปกับกระบวนการอื่นที่มีขั้นตอนจากศึกษาภาวะที่มีปัญหาไปสู่สภาวะที่ไร้ปัญหาหรือสภาวะพึงประสงค์ ซึ่งมีวงจรที่ทุกคนคุ้นเคยกันดี เช่น วงจรการแก้ปัญหาและพัฒนา ประกอบด้วย การสำรวจและการวิเคราะห์ปัญหา การกำหนดวิธีการแก้ปัญหา การนำวิธีแก้ปัญหาลงสู่การปฏิบัติ และการประเมินผลการแก้ปัญหา นั้น วงจรกระบวนการ

บริหารแบบ PDCA ของ Deming (1986) เริ่มจากการวางแผน การนำแผนไปปฏิบัติ การตรวจสอบ และการปรับปรุง พุทธวิธีแก้ปัญหาแบบอริยสัจ 4 (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับ มจร. 2550) ได้แก่ ทุกข์ (สภาวะของปัญหา) สมุทัย (สาเหตุแห่งปัญหา) นิโรธ (สภาวะที่ปัญหาถูกแก้แล้ว) และ มรรค (วิธีการแก้ปัญหา) กระบวนการนโยบายสาธารณะ (อุทัย เลหาหิเชียร. 2544 : 292-301) ประกอบด้วย การกำหนดปัญหา การวิเคราะห์ทางเลือก การนำไปปฏิบัติ และการประเมินผล แนวคิดข้างต้นที่กล่าวมาก็ไม่ต่างอะไรระยะของการวิจัย (Phase of research) ได้แก่ (1) ขั้นของการศึกษาสภาพปัจจุบัน ด้วยการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) หมายถึง การศึกษาค้นคว้าหาข้อเท็จจริงที่ปรากฏอยู่ เช่น สภาพ ปัญหา อุปสรรค จุดเด่น จุดด้อย ของสิ่งที่ศึกษา เป็นต้น ลักษณะที่สำรวจอาจเป็นเรื่อง การสำรวจองค์กร การวิเคราะห์งาน การวิเคราะห์เอกสาร การสำรวจประชาคมการ

สำรวจชุมชน เป็นต้น (2) ขั้นตอนของการสร้างแนวทางการพัฒนาโดยที่ผลจากการสำรวจสามารถนำไปสู่การวางแผนและนโยบายต่างๆ (3) ขั้นตอนการนำแนวทางการพัฒนาไปสู่การปฏิบัติอาจเป็นนโยบาย ยุทธศาสตร์ โครงการไป เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) และ (4) ขั้นตอนการติดตามผลและประเมินผลด้วยการวิจัยการติดตามผลและประเมินผล (Evaluative research) เป็นการตรวจสอบว่าวิธีการแก้ปัญหาหรือพัฒนานั้นประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใด

ก่อนที่จะดำเนินการออกแบบการสร้างกลยุทธ์จากฐานการวิจัยเชิงสำรวจ เรามาพิจารณากระบวนการทำงานต่างๆ ของเราที่คุ้นเคยกันดี กระบวนการแก้ปัญหาและหรือการพัฒนา การบวนการจัดการเชิงกลยุทธ์ ระยะของการวิจัย ผู้เขียนเห็นว่ากระบวนการดังกล่าวมีความสอดคล้องไปทำนองเดียวกัน ดังตาราง

ตารางที่ 1 ความสอดคล้องกันระหว่างกระบวนการแก้ปัญหาและหรือการพัฒนา การบวนการจัดการเชิงกลยุทธ์ และระยะของการวิจัย

กระบวนการแก้ปัญหาและหรือพัฒนา	กระบวนการจัดการเชิงกลยุทธ์	ระยะของการวิจัย	วัตถุประสงค์หลัก
1. การศึกษาสภาพปัจจุบัน	1. การวิเคราะห์ภาพแวดล้อม	การวิจัยเชิงสำรวจ	เพื่อให้ทราบสภาวะปัจจุบันของสิ่งที่จะแก้ปัญหาหรือพัฒนา
2. การสร้างวิธีการพัฒนา	2. การกำหนดกลยุทธ์	การวิจัยเชิงปฏิบัติการสร้างวิธีการแก้ปัญหา/พัฒนา	เพื่อสร้างวิธีการแก้ปัญหาหรือพัฒนา หรือนวัตกรรมการบริหาร
3. การนำไปสู่การปฏิบัติ	3. การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ	การวิจัยเชิงทดลอง/การวิจัยติดตามและประเมินผล	เพื่อนำวิธีการพัฒนาไปปฏิบัติ
4. การประเมินผลวิธีการพัฒนาหรือนวัตกรรม	4. การประเมินผล	การวิจัยการประเมินผล	เพื่อเป็นการประเมินผลวิธีการพัฒนา หรือ ประเมินผลนวัตกรรมนั้นว่า มีประสิทธิภาพมากหรือไม่อย่างไร

จากตารางจะเห็นว่าไม่ว่าจะเป็นกระบวนการอะไรก็ตาม การเริ่มต้นต้องทำการสำรวจสถานะที่เป็นอยู่ให้เข้าอย่างท่องแท้เสียก่อน สถานะตอนนี้ดีหรือไม่ดีอย่างไร มีเงื่อนไขหรือตัวแปรอะไรที่มีผลต่อสถานะแบบนั้น ก่อนที่จะนำข้อมูลสารสนเทศอันนั้นมาเป็นฐานคิดหาวิธีการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาให้ดีขึ้น จากนั้นจึงนำไปสู่การปฏิบัติ และจบลงด้วยการประเมินผลการดำเนินการ

ในขั้นตอนแรกที่จะได้ข้อมูลสารสนเทศที่รัดกุมและครอบคลุมมากที่สุดจึงควรใช้การวิจัยเข้าไปสำรวจเป็นการเบื้องต้น กล่าวคือการสำรวจด้วย “การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research)” ซึ่งเป็นวิธีการวิจัยที่เน้นการศึกษารวบรวมข้อมูลต่างๆ ของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน การค้นหาข้อเท็จจริงหรือเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นอยู่แล้ว รูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจ มี 2 ประเภท (Hyman, 1954) คือ การสำรวจแบบพรรณนา (Descriptive Surveys) และการสำรวจแบบอธิบาย (Explanatory Surveys) วิธีการเก็บข้อมูลที่นิยมใช้กันอยู่ 4 วิธี ได้แก่ แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ต่อหน้าและหรือการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ การส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ และ แบบสอบถามที่ผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้ตอบเอง นอกจากนี้การเก็บรวบรวมข้อมูลสามารถเก็บได้จากแหล่งต่างๆ เช่น การรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Data) การรวบรวมข้อมูลจากสนาม (Field Data) เป็นต้น

การวิจัยเชิงสำรวจจึงเป็นการศึกษาให้เข้าใจอย่างท่องแท้เกี่ยวกับสภาพที่เป็นอยู่ว่ามีสภาพเป็นอย่างไร มีเงื่อนไขหรือตัวอะไรบางอย่างมีผลต่อสภาพที่เป็นอยู่นั้น หากพิจารณาวิธีเข้าใจอย่างรอบด้านเห็นจะไม่พ้นการใช้หลักการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมขององค์การ SWOT Analysis จะทำให้เข้าใจถึงสภาพที่เป็นอยู่ได้ดี ดังนั้นผู้วิจัยจึงควรออกแบบระเบียบวิธีวิจัยให้ได้มาซึ่งคำตอบทั้ง 4 ประเด็น ได้แก่ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และ อุปสรรค

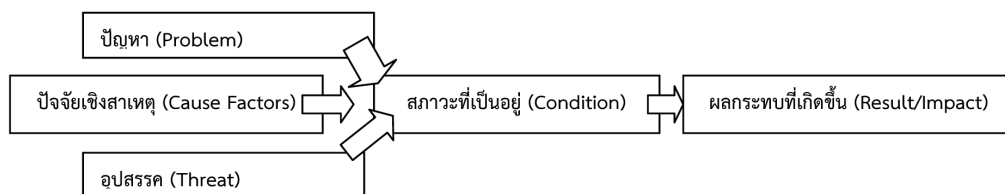
จะเห็นได้ว่าในกระบวนการวิจัยขั้นแรกคือ การวิจัยเชิงสำรวจหากได้ออกแบบการวิจัยโดย

มุ่งเน้นของคำตอบสุดท้ายจากการวิจัยระยะนี้ให้ได้ คำตอบที่ออกมาในลักษณะของการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของสิ่งที่จะศึกษาหรือวิจัยนั้นแล้ว คำตอบที่ได้ก็จะสามารถนำหลักการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมมาจัดหมวดหมู่ แล้วในระยะเวลาของการสร้างวิธีการพัฒนาหรือกลยุทธ์ หรือ การสร้างนวัตกรรม การพัฒนา ก็สามารถประยุกต์ใช้กระบวนการกำหนดยุทธ์ได้ ผู้เขียนจะนำเสนอเทคนิคและวิธีการออกแบบการวิจัยเชิงสำรวจเพื่อให้สอดคล้องกับหลักการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของสิ่งที่จะศึกษาหรือวิจัย จากนั้นจะนำเสนอเทคนิคการประยุกต์ใช้หลัก SWOT Analysis เพื่อกำหนดกลยุทธ์ ขอเรียกว่า “การสร้างกลยุทธ์จากฐานการวิจัย” ซึ่งกลยุทธ์ที่ถูกสร้างจากฐานการวิจัยจะนำไปสู่ความได้เปรียบในการแข่งขันสามารถนำมาประยุกต์ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการบริหารได้เป็นอย่างดีต่อไป

จากการพิจารณากระบวนการวิจัยและพัฒนา สามารถแบ่งได้ 4 ระยะ ได้แก่ (1) การศึกษาสภาพปัจจุบัน (2) การสร้างวิธีการพัฒนาหรือกลยุทธ์ (3) การนำวิธีการพัฒนาหรือกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ และ (4) การประเมินผลวิธีการพัฒนาหรือนวัตกรรม ดังนั้นแนวทางการออกแบบกระบวนการวิจัยเพื่อให้สอดคล้องกับกระบวนการจัดการเชิงกลยุทธ์ มีแนวทางการออกแบบการวิจัยดังนี้

1. การออกแบบการวิจัยเชิงสำรวจ

การวิจัยระยะนี้ถือว่าเป็นการศึกษาสภาพแวดล้อม หรือ การศึกษาสภาพที่เป็นอยู่ปัจจุบัน (Existence Condition) การวิจัยเชิงสำรวจก็เปรียบเสมือนการสแกน (Scan) สภาพที่เป็นอยู่ โดยการศึกษาค้นคว้าครอบคลุมในเรื่อง ดังต่อไปนี้ สภาพที่เป็นอยู่ (Condition) ของสิ่งที่จะศึกษา ปัจจัยเชิงสาเหตุ (Cause factors) ที่มีผลต่อสิ่งนั้น ผลกระทบที่เกิดขึ้น (Result/Impact) จากความมีอยู่ของสิ่งที่จะศึกษา ปัญหาและอุปสรรค (Problem/Threat) ของสิ่งที่จะศึกษา ดังแผนภาพ

แผนภาพที่ 1 ประเด็นที่จะศึกษาสภาวะปัจจุบันของสิ่งที่ศึกษาหลัก

1.1 แนวคิดของการออกแบบการวิจัย การออกแบบการวิจัยในระยะนี้ ทำการออกแบบโดยประยุกต์เข้ากับหลักการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT Analysis) เพื่อเป็นฐานในการสร้างกลยุทธ์ โดยปัจจัยที่นำมาพิจารณา 2 ส่วน ดังนี้ (ณรงค์วิทย์ แสนทอง. 2552 : 22-23)

1.1.1 ปัจจัยภายใน (Internal environment analysis) ได้แก่ (1) **Strengths** หมายถึง จุดเด่นหรือจุดแข็ง ซึ่งเป็นผลมาจากปัจจัยภายในเป็นข้อดีที่เกิดจากสภาพแวดล้อมภายใน เช่น จุดแข็งด้านส่วนประสม จุดแข็งด้านการเงิน จุดแข็งด้านการผลิต จุดแข็งด้านทรัพยากรบุคคล องค์กรจะต้องใช้ประโยชน์จากจุดแข็งในการกำหนดกลยุทธ์ (2) **Weaknesses** หมายถึง จุดด้อยหรือจุดอ่อน ซึ่งเป็นผลมาจากปัจจัยภายใน เป็นปัญหาหรือข้อบกพร่องที่เกิดจากสภาพแวดล้อมภายใน ต่าง ๆ ซึ่งจะต้องหาวิธีในการแก้ปัญหานั้น

1.1.2 ปัจจัยภายนอก (External environment analysis) ได้แก่ (1) **Opportunities** หมายถึง โอกาส เป็นผลจากการที่สภาพแวดล้อมภายนอกขององค์กรเอื้อประโยชน์หรือส่งเสริมการ

ดำเนินงาน/การปฏิบัติงาน โอกาสแตกต่างจากจุดแข็งตรงที่โอกาสนั้นเป็นผลมาจากสภาพแวดล้อมภายนอก แต่จุดแข็งนั้นเป็นผลมาจากสภาพแวดล้อมภายใน ซึ่งการปฏิบัติหรือการบริหารที่ดีจะต้องเสาะแสวงหาโอกาสอยู่เสมอ และใช้ประโยชน์จากโอกาสนั้น และ (2) **Threats** หมายถึง อุปสรรค เป็นข้อจำกัดที่เกิดจากสภาพแวดล้อมภายนอก ซึ่งการบริหารจำเป็นต้องปรับกลยุทธ์หรือวิธีการให้สอดคล้องและพยายามขจัดอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้นให้ได้จริง

1.2 การออกแบบการวิจัยให้สอดคล้องกับหลักการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม

การออกแบบการวิจัยให้สอดคล้องกับการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม เริ่มด้วยการกำหนดเป้าหมายหลัก นั่นคือ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ตามการออกแบบประเด็นที่จะศึกษาวิจัย โดยคำนึงถึงคำตอบสุดท้ายของการวิจัย หรือผลของการวิจัยที่ออกมาในลักษณะ หรือเทียบเคียงกับผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT) อย่างลงตัว ดังตาราง

ตารางที่ 2 การออกแบบการวิจัยให้สอดคล้องกับการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม	ประเด็นที่จะศึกษา	ตัวแปรที่จะศึกษา	แนวทางการตั้งวัตถุประสงค์การวิจัย
Strengths	สภาวะที่เป็นอยู่	ตัวแปรตาม	เพื่อศึกษา (ตัวแปรตาม)
	ปัจจัยเชิงสาเหตุ	ตัวแปรอิสระ	เพื่อศึกษาปัจจัย (ตัวแปรอิสระ) ที่มีผลต่อ
Weaknesses	สภาวะที่เป็นอยู่	ตัวแปรตาม	เพื่อศึกษา.. (ตัวแปรตาม)
	ปัญหา	ตัวแปรแทรกซ้อน	เพื่อศึกษาปัญหาเกี่ยวกับ.... เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะ (แก้ไข/พัฒนา) .
Opportunities	ปัจจัยเชิงสาเหตุ	ตัวแปรอิสระ	เพื่อศึกษาปัจจัย (ตัวแปรอิสระ) ที่มีผลต่อ.. (ตัวแปรตาม)
Threats	อุปสรรค	ตัวแปรแทรกซ้อน	เพื่อศึกษาอุปสรรคเกี่ยวกับ... เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะ (แก้ไข/พัฒนา)

จากตาราง อธิบายได้ว่า การออกแบบวัตถุประสงค์ของการวิจัยในเบื้องต้นจะต้องคำนึงเป้าหมายของผลการวิจัย กล่าวคือเป้าหมายหลักคือต้องการสารสนเทศที่ออกมาในลักษณะของการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกตามแนวทางการวิเคราะห์ด้วยหลัก SWOT Analysis ดังนั้นเพื่อให้ได้คำตอบที่สอดคล้องดังกล่าว ควรตั้งวัตถุประสงค์ของการวิจัยครอบคลุมในเรื่องต่อไปนี้

1.2.1 ศึกษาสภาวะที่เป็นอยู่ของประเด็นศึกษาหลัก

1) ความหมาย ประเด็นศึกษาหลัก หมายถึง คุณลักษณะของสิ่งที่ศึกษา (Issue feature) หรือ คุณลักษณะของความคิดหลัก (Main idea) หรือ สภาวะของสิ่งที่ศึกษา ซึ่งเป็นการศึกษาสภาพ โดยส่วนใหญ่มักจะกำหนดให้เป็นกรอบแนวคิดการวิจัยที่เป็นตัวแปรตาม (Dependent variables) ในทางการบริหารแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ การศึกษาคน (Human) และ การศึกษาองค์การ (Organization)

2) เป้าหมายหลักของการศึกษา การตั้งวัตถุประสงค์ของการศึกษาข้อนี้เป็นการศึกษาให้ทราบถึงสภาวะหรือสภาพที่เป็นอยู่ของสิ่งที่ศึกษา ซึ่งผลการศึกษาจะพบข้อดี (จุดแข็ง) ข้อเสีย (จุดอ่อน) เช่น ประเด็นการศึกษาเกี่ยวกับ

สมรรถนะขององค์การ สมรรถนะของทรัพยากรมนุษย์ ประสิทธิภาพนโยบายสาธารณะ ชีตความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประสิทธิภาพของการจัดการศึกษา เป็นต้น

3) การกำหนดกรอบแนวคิดของการศึกษา วัตถุประสงค์ของการศึกษาตามหลักนี้จะทำให้ทราบสภาวะที่เป็นอยู่ของสิ่งที่ศึกษา หรือสภาพของความคิดหลัก (Main idea) เฉพาะจุดแข็ง (Strengths) (ข้อดีภายใน) ซึ่งเป็นสภาวะขององค์ประกอบย่อยจากประเด็นศึกษาหลักที่มีสภาพดีกว่าประเด็นอื่นๆ และจุดอ่อน (Weaknesses) (ข้อเสียภายใน) หมายถึง สภาวะที่แข็งหรือสภาพไม่ดีขององค์ประกอบย่อย (ตัวบ่งชี้) จากประเด็นองค์ประกอบต่างๆ ของประเด็นศึกษาหลัก

ยกตัวอย่างการกำหนดกรอบแนวคิด การศึกษาสมรรถนะการทำงานของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ซึ่งกำหนด กรอบแนวคิดของสมรรถนะการทำงาน ออกเป็น 5 ประการ ดังนี้ (สัญญา เคนาภูมิ. 2554 : 9-10) (1) การมุ่งผลสัมฤทธิ์ (Achievement motivation) (2) การบริการที่ดี (Service Mind) (3) การสั่งสมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ (Expertise) (4) การยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรมและจริยธรรม (Integrity) และ (5) การทำงานเป็นทีม (Teamwork)

ยกตัวอย่างการตั้งวัตถุประสงค์ เช่น เพื่อศึกษาประสิทธิภาพความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนใน 4 จังหวัดชายแดนลุ่มน้ำโขง” (สัญญา เคนาภูมิ, 2551 : 11) เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตในการทำงาน ความผูกพันต่อองค์กร และสมรรถนะการทำงานของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม” (สัญญา เคนาภูมิ, 2554 : 5) เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยางในเขตตำบลหนองพันทา อำเภอโซ่พิสัย จังหวัดบึงกาฬ (เบญจวรรณไชยวงศ์, 2556 : 4) เพื่อศึกษาระดับปัจจัยด้านองค์ประกอบของการทำธุรกิจที่นำไปสู่ การตัดสินใจซื้อประกันและปัจจัยด้านกระบวนการตัดสินใจซื้อกรมธรรม์ที่มีผลต่อซื้อประกันกับธนาคารพาณิชย์ในจังหวัดมหาสารคาม” (ปรียาภัทร์ ปริจิตต์ตระกูล, 2557 : 6) เป็นต้น

1.2.2 ศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อประเด็นศึกษาหลัก

1) ความหมาย การตั้งวัตถุประสงค์ข้อนี้เป็นการศึกษาตัวแปรอิสระ (Independent variables) หมายถึง ตัวแปรที่เกิดขึ้นก่อนและเป็นตัวเหตุทำให้เกิดผลตามมา หรือ หมายถึง ปัจจัย (Factors) หรือ สิ่งที่เป็นสาเหตุ (Cause) ที่ทำให้เกิดผลต่างๆ หรือเป็นตัวแปรที่ต้องการศึกษาถึงอิทธิพลหรือการมีผลต่อตัวแปรตาม (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2543 : 44-45)

2) เป้าหมายหลักของการศึกษา สำหรับวัตถุประสงค์ข้อนี้มีเป้าหมายเพื่อให้ทราบที่ตัวแปรอิสระกำหนดไว้ในกรอบแนวคิดมีผลหรือมีผลต่อตัวตามหรือไม่/อย่างไร หรือ มีตัวแปรอิสระตัวใดบ้างที่มีผลต่อตัวแปรตาม หรือ ที่มีอิทธิพลต่อตัวแปรตาม ซึ่งเมื่อทราบแล้วก็ให้นำตัวแปรนั้นมาพิจารณาปรับปรุง/แก้ไข/พัฒนาให้เป็นประโยชน์หรือให้เป็นคุณต่อประเด็นศึกษาหลัก (Main idea) หรือ ตัวแปรตาม (Dependent variables)

3) การกำหนดกรอบแนวคิดของการศึกษา สำหรับการกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยที่เป็นตัวแปรอิสระสามารถประยุกต์ใช้วิธีการ

กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยด้วยการคิดเชิงเหตุผล (Rational conceptual thinking) มาช่วยในการพิจารณากำหนดกรอบแนวคิด (สัญญา เคนาภูมิ, 2557 ก : 1-19) เช่นหากประเด็นที่ศึกษาหลัก (ตัวแปรตาม) เป็นเรื่องขององค์การ (Organization) ตัวแปรอิสระ ก็คือตัวแปรที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงขององค์การ ซึ่งตัวแปรอิสระมีเพียง 2 กลุ่ม ดังนี้

3.1) กลุ่มปัจจัยภายในองค์การ สามารถพิจารณาได้จากปัจจัย ดังต่อไปนี้ (1) **โครงสร้าง** ประเด็นที่อาจจะนำมากำหนดเป็นตัวแปรที่จะศึกษา เช่น การเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง การกระจายอำนาจ การลดจำนวนลำดับชั้นในองค์การ การเปลี่ยนแปลงหลักเกณฑ์ในการประเมินบุคลากร การปรับแผนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน การรวมอำนาจด้านสารสนเทศ การจัดการสารสนเทศ จำนวนลำดับชั้นในองค์การ สร้างการทำงานเป็นทีม สร้างความหลากหลาย เป็นต้น (2) **กลยุทธ์** ประเด็นที่อาจจะนำมากำหนดเป็นตัวแปรที่จะศึกษา เช่น การออกนโยบายใหม่ การออกผลิตภัณฑ์ใหม่ การเพิ่มความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ การบริการลูกค้า การกำหนดราคา เป็นต้น (3) **กระบวนการตัดสินใจ** การตัดสินใจของผู้บริหารมีผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงในองค์การ ส่วนการตัดสินใจของพนักงานเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดนวัตกรรมต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อกระบวนการภายใน (4) **กระบวนการทำงาน** เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยี และโครงสร้างองค์การ (5) **เทคโนโลยี** การเปลี่ยนแปลงเครื่องมือในการปฏิบัติงานและเทคโนโลยีเป็นปัจจัยที่สำคัญในการเพิ่มความสามารถขององค์การ ซึ่งมีผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง กระบวนการทำงาน และการบริหารทรัพยากรมนุษย์ (6) **วัฒนธรรมขององค์การ** เช่น การร่วมมือและการให้อำนาจมิตรภาพและการบริการลูกค้า การร่วมมือและการทำงานเป็นทีม การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมงาน ความร่วมมือและการมีส่วนร่วม

ความรู้สึกเป็นครอบครัว (7) บุคลากร เช่น ทักษะคติของบุคลากร ความคาดหวัง การตอบสนองการเปลี่ยนแปลง การได้รับการฝึกอบรมและพัฒนา การเพิ่มหรือลดจำนวนบุคลากร การปรับเปลี่ยน โอนย้าย การให้ข้อมูลข่าวสาร รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากร ความสามารถในการปฏิบัติงานของบุคลากร เป็นต้น

3.2) กลุ่มปัจจัยภายนอกองค์กรการ (External environment) หรือภาวะแวดล้อมที่องค์กรไม่สามารถควบคุมได้ ปัจจัยกลุ่มนี้ หมายถึง ปัจจัยยังคับภายนอกองค์กรที่มีอิทธิพลต่อองค์กรการ ถือว่าเป็นปัจจัยที่ควบคุมไม่ได้แต่มีอิทธิพลต่อ ซึ่งสามารถพิจารณาได้จากปัจจัย ดังต่อไปนี้ (ระวีง เนตรโพธิ์แก้ว, 2542 : 10 - 12) (1) **สภาวะแวดล้อมทางสังคม** เช่น แรงกดดันทางสังคม ความเชื่อ วัฒนธรรมชุมชน วิถีชีวิตของคน เป็นต้น (2) **สภาวะแวดล้อมทางกฎหมาย** เช่น การเปลี่ยนแปลงนโยบาย การออกกฎหมาย การเข้มงวดในการบังคับใช้กฎหมาย เป็นต้น (3) **สภาวะแวดล้อมทางเศรษฐกิจ** เช่น ภาวะเงินเฟ้อ เงินฝืด เงินดิ่งตัว การบริโภคสินค้าและบริการสาธารณะ การใช้จ่าย การลงทุน เป็นต้น (4) **สภาวะแวดล้อมทางการเมือง** เช่น การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง การได้รับการสนับสนุนจากการเมือง การชุมนุมประท้วง การเรียกร้องจากกลุ่มผลประโยชน์ เป็นต้น (5) **สภาวะแวดล้อมทางเทคโนโลยี** เช่น การนำเทคโนโลยี เครื่องมืออุปกรณ์ที่ทันสมัยมาใช้แทนแรงงานของคน เป็นต้น (6) **สภาวะแวดล้อมด้านลูกค้า** เช่น ค่านิยม ทักษะคติ กระแส พฤติกรรมของพลเมือง เป็นต้น (7) **องค์การคู่แข่ง** เช่น การเปลี่ยนแปลงนโยบายของผู้แข่งขัน การใช้กลยุทธ์เชิงรุกของคู่แข่ง (8) **องค์การภาคประชาสังคมต่าง ๆ** เช่น การรวมตัวกันเป็นสมาคม กลุ่มผลประโยชน์ การเคลื่อนไหวของกลุ่มต่างๆ เป็นต้น

ยกตัวอย่างการตั้งวัตถุประสงค์การวิจัย เช่น เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการกองทุนหลักประกัน

สุขภาพระดับท้องถิ่น (รุ่งเรือง แสนโกษา และคณะ, 2557 : 156) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งต่อความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนใน 4 จังหวัดชายแดนลุ่มน้ำโขง (สัญญา เคนาภูมิ และคณะ, 2552 : 5)

1.2.3 ศึกษาปัญหา/อุปสรรค/ข้อเสนอแนะ

1) **ความหมาย** ประเด็นของการศึกษาจากวัตถุประสงค์นี้ เพื่อให้ได้สารสนเทศเพิ่มเติมจากวัตถุประสงค์ข้ออื่นๆ วัตถุประสงค์ข้อนี้จะศึกษาอยู่สามเรื่อง ได้แก่ (1) **ปัญหา (Problem)** หมายถึง ประเด็นที่เป็นข้อขัดข้องภายในตัวประเด็นที่ศึกษาหลัก (ตัวแปรตาม) เป็นความยากลำบาก ความต้านทาน ความท้าทาย หรือเป็นสถานการณ์ใดๆ หรือ ความบกพร่อง ข้อสงสัย หรือความไม่สอดคล้องที่ปรากฏขึ้น ซึ่งขัดขวางมิให้ผลลัพธ์ประสบความสำเร็จ ในที่นี้จะเน้นไปที่ปัจจัยขัดข้องภายในที่มีผลต่อคุณภาพของประเด็นที่ศึกษาหลัก (ตัวแปรตาม) (2) **อุปสรรค (Treat)** หมายถึง สิ่งขัดขวาง ความขัดข้อง เครื่องขัดข้อง ซึ่งเป็นปัจจัยภายนอก ซึ่งรวมความแล้วเป็นสิ่งหรือเหตุที่มาขัดขวางไม่ให้เกิดความสำเร็จ ในที่นี้จะเน้นไปที่ปัจจัยขัดขวางหรือขัดขวางภายนอกที่มีผลต่อคุณภาพของประเด็นที่ศึกษาหลัก (ตัวแปรตาม) (3) **ข้อเสนอแนะ (Suggestions)** หมายถึง แนวทางการแก้ปัญหา แนวทางการหลบอุปสรรค ตลอดจนแนวทางการพัฒนา กล่าวคือเป็นทางแนวในการกระทำให้ดีขึ้น เจริญขึ้น โดยเฉพาะหากทำการสำรวจไปพร้อมๆ กับการศึกษาปัญหาและอุปสรรคแล้ว มักจะทำการศึกษาข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดการปัญหาและอุปสรรคเพิ่มเติมเข้าไปด้วย

2) **เป้าหมายหลักของการศึกษา** เป็นการศึกษาให้ทราบถึงข้อขัดข้องที่ขัดขวางการปฏิบัติงานของคน หรือ ขัดขวางการดำเนินงานขององค์กรการ มีไปสู่เป้าหมายได้อย่างราบรื่น ซึ่งข้อขัดข้องที่เกิดขึ้นภายในองค์กรการเรียกว่า **ปัญหา** ส่วนข้อขัดขวางที่เกิดขึ้นภายนอกเรียกว่า **อุปสรรค** และ **ข้อเสนอแนะ** เป็นแนวทางในการ

พัฒนาเบื้องต้นที่จะได้คำตอบจากสิ่งที่จะให้ข้อมูลวิจัย (กลุ่มตัวอย่าง) ซึ่งทั้งสามประเด็น (ปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะ) อาจจะกำหนดไว้ในกรอบแนวคิดการวิจัยแบบกว้างๆ แล้วทำการศึกษาเชิงลึกด้วยวิธีการคุณภาพ

3) การกำหนดกรอบแนวคิดของการศึกษา การกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ข้อนี้ สามารถกำหนดได้ 2 แนวทาง ได้แก่

3.1) กำหนดเฉพาะเจาะจง หมายถึง ดังต่อไปนี้ เป็นปัญหาสำหรับองค์การท่านหรือไม่" โดยทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องการแสดงความคิดเห็น เป็นปัญหา ไม่เป็นปัญหา

1. การบริหารงบประมาณให้คุ้มค่า	☐ มีปัญหา	☐ ไม่มีปัญหา
2. กำหนดโครงสร้างตำแหน่งงาน	☐ มีปัญหา	☐ ไม่มีปัญหา
3. การพิจารณาเลื่อนตำแหน่งงาน	☐ มีปัญหา	☐ ไม่มีปัญหา
4. การให้ขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน	☐ มีปัญหา	☐ ไม่มีปัญหา

3.2) กำหนดแบบกว้าง หมายถึง การตั้งประเด็นแบบกว้างๆ ว่ามีประเด็นอะไรบ้างที่เป็นปัญหา/อุปสรรค/ข้อเสนอแนะ และมีสถานะเป็นอย่างไร ซึ่งสามารถใช้เครื่องมือได้หลายอย่างไม่ว่า

ถึง การระบุรายละเอียดชัดเจนว่าประเด็นประเด็นที่จะศึกษานั้นเป็นปัญหา/อุปสรรค/ข้อเสนอแนะหรือไม่ อย่างไร ซึ่งวิธีการนี้ผู้วิจัยจะต้องทำการรวบรวมประเด็นที่คาดว่าจะปัญหา/อุปสรรค/ข้อเสนอแนะ ด้วยวิธีการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง หรือ ใช้วิธีการทฤษฎีฐานรากโดยการทำการศึกษานำร่อง และเลือกวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสอบถามกลุ่มตัวอย่าง ดังเช่น

การตั้งคำถามว่า "ท่านคิดว่าประเด็น

จะเป็นแบบสอบถามปลายเปิด การสัมภาษณ์เป็นต้น ยกตัวอย่างการตั้งคำถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ท่านคิดว่าปัญหาการบริหารงบประมาณในองค์กรนี้เป็นอย่างไร
.....
2. ท่านคิดว่าปัญหาการจัดโครงสร้างตำแหน่งงานของหน่วยงานนี้มีอะไรบ้าง และเป็นอย่างไร
.....
3. ท่านคิดว่าพิจารณาเลื่อนตำแหน่งงานให้กับบุคลากรมีปัญหา หรือไม่ และมีอย่างไร
.....
4. ปัญหาการส่งเสริมบุคลากรให้เกิดขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน มีหรือไม่ มีอย่างไร
.....

ยกตัวอย่างการตั้งวัตถุประสงค์การวิจัย เช่น เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะที่จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการทำงานของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม" (สัญญา เคนาภูมิ, 2554 : 5) ศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยางในเขตตำบลหนองพันทา

อำเภอโซ่พิสัย จังหวัดบึงกาฬ" (เบญจวรรณไชยวงศ์, 2556 : 4) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการซื้อกรมธรรม์บริษัทกรุงไทยเอกซ่ากับธนาคารกรุงไทยในเขตจังหวัดมหาสารคาม" (ปรียาภัทร์ ปริฉัตรตระกูล, 2557 : 6)

1.2.4 ศึกษาผลกระทบจากประเด็นที่จะศึกษาหลัก

1) ความหมาย ผลกระทบจากประเด็นศึกษาหลัก หมายถึง ผลที่เกิดจากการเปลี่ยนของประเด็นศึกษาหลัก หรือ ผลจากการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรตาม จะก่อให้เกิดผลอย่างไรบ้าง ซึ่งในที่นี้ผลที่เกิดขึ้นจะมีทั้งเชิงบวก (Positive) และ เชิงลบ (Negative)

2) เป้าหมายหลักของการศึกษา สำหรับเป้าหมายของการศึกษาวัตถุประสงค์ข้อนี้ เพื่อให้ข้อมูล หรือเพื่อให้ทราบผลกระทบที่เกิดจากประเด็นศึกษาหลัก ซึ่งแบ่งเป็น 2 ประการ ได้แก่ (1) ผลกระทบเชิงบวก (Positive) หมายถึง การเปลี่ยนของประเด็นศึกษาหลักก่อให้เกิดผลดีอย่างไร โดยเฉพาะผลดีต่อองค์กร บุคลากร สังคม ประเทศชาติ เป็นต้น และ (2) ผลกระทบเชิงลบ (Negative) หมายถึง การเปลี่ยนของประเด็นศึกษาหลักก่อให้เกิดผลเสียอย่างไร โดยเฉพาะผลเสียต่อองค์กร บุคลากร สังคม ประเทศชาติ เป็นต้น

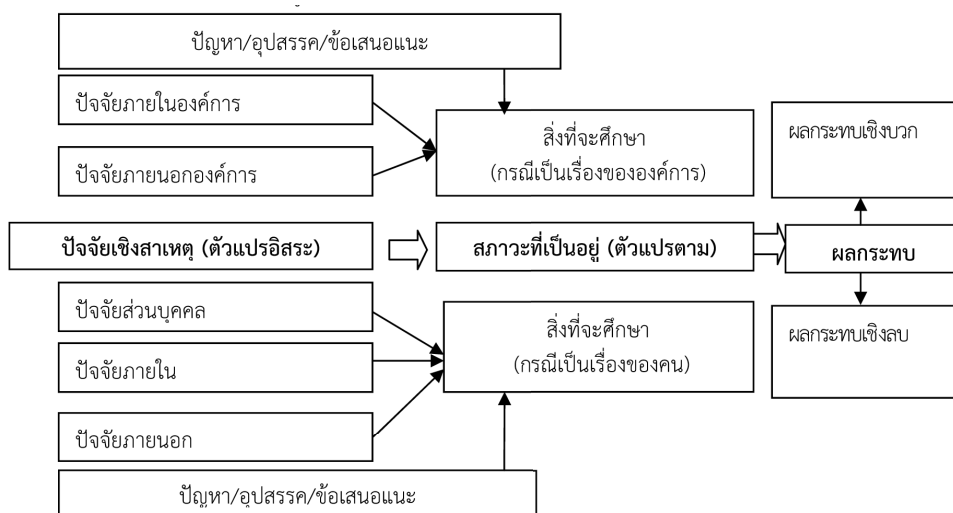
3) การกำหนดกรอบแนวคิดของการศึกษา สำหรับการกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย ก็สามารถดำเนินการแบบเดียวกับการตั้ง

วัตถุประสงค์ “ศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อประเด็นศึกษาหลัก” คือ การกำหนดแบบเฉพาะเจาะจง และการกำหนดแบบกว้าง

ยกตัวอย่างการตั้งวัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อศึกษาผลที่เกิดจากการค้าแรงงานต่างด้าวต่อความมั่นคงของชาติในเชิงเศรษฐกิจสังคมและการเมือง” (ปวีณรัตน์ อาจวิชัย. 2557 : 6)

1.3 การออกแบบกรอบแนวคิดการวิจัย

การกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย เป็นการกำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาสาระที่จะทำการศึกษาวิจัยทั้ง โดยกำหนดเป็นกรอบแนวคิดเชิงองค์ประกอบ (Component conceptual framework) (วิรัช วิรัชวิภาวรรณ. 2553 : 2-3) และ กรอบแนวคิดเชิงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร (Variable relevance conceptual framework) (พิชิต ฤทธิ์จัญญ. 2548 : 73 ; ศิริชัย กายจนवासี. 2550 : 38) ซึ่งสามารถพิจารณาจากวิธีการกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยด้วยวิธีคิดเชิงเหตุผล (Rational conceptual thinking) (สัญญา เคนาภูมิ. 2557ก : 1-19) ดังแผนภาพ

แผนภาพที่ 2 หลักคำหนึ่งในการออกแบบกรอบแนวคิดการวิจัย

จากแผนภาพ จะเห็นว่าในเบื้องต้นเพื่อให้ได้โครงร่างของกรอบแนวคิดการวิจัยที่เป็นเหตุเป็นผลซึ่งกันและกัน อาจเริ่มต้นด้วยการใช้วิธีการออกแบบโดยใช้หลักการคิดเชิงเหตุผล (Rational conceptual thinking) สามารถแยกพิจารณาได้ 2 ประเด็นใหญ่ๆ ดังนี้

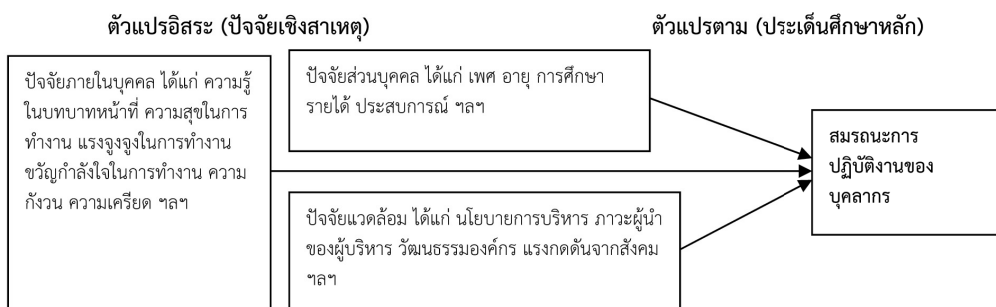
1.3.1 กรณีศึกษาเกี่ยวกับคน (Human) ประเด็นศึกษาเกี่ยวกับคนมีหลายประการ เช่น ลักษณะทางชีวภาพ ลักษณะทางจิตวิทยา ลักษณะทางพฤติกรรม ซึ่งแบ่งตัวแปรออกเป็น ดังนี้

1) การกำหนดตัวแปรตาม (Dependent variables) ตัวแปรตามมักจะถูกออกแบบเป็นกรอบแนวคิดประเด็นศึกษาหลัก ซึ่งจะถูกกำหนดเป็น **กรอบแนวคิดเชิงองค์ประกอบ (Component conceptual framework)** ดังกล่าวมาแล้วในบทที่ 3 (ขอบข่ายของการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์) ประเด็นที่จะทำการศึกษเกี่ยวกับคน ซึ่งในทางรัฐประศาสนศาสตร์ ก็คือตัวแสดงทางรัฐประศาสนศาสตร์ เช่น รัฐบาล นักการเมือง ข้าราชการ พลเมือง คนในองค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม โดย

ประเด็นที่จะทำศึกษาวิจัยนั้นคือสิ่งที่มีอยู่ในตัวคน แต่ละคน ได้แก่ การรับรู้ (Perception) ความรู้ (Knowledge) ความเข้าใจ (Comprehensive) ความรู้สึก (Feeling) พฤติกรรม (Behavior) และบุคลิกภาพ (Personality) เป็นต้น

2) การกำหนดตัวแปรอิสระ (Independent variable) ตัวแปรอิสระที่กำหนดในกรอบแนวคิดการวิจัย ก็คือ ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ผู้วิจัยคาดว่าจะมีผลต่อตัวแปรตาม ซึ่งเมื่อตัวแปรตามเป็นเรื่องคุณลักษณะของคน (Human feature) ตัวแปรปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลหรือมีผลต่อสภาวะของคน ได้แก่กลุ่มปัจจัย ดังนี้ **(1) ปัจจัยส่วนบุคคล** ซึ่งเป็นคุณลักษณะทางประชากรศาสตร์ หรือ คุณลักษณะทั่วไป **(2) ปัจจัยภายในบุคคล** ซึ่งเป็นคุณสมบัติส่วนตัวของบุคคล เป็นเรื่องของการรับรู้ ความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึก พฤติกรรม ฯลฯ และ **(3) ปัจจัยแวดล้อม** ซึ่งเป็นสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบๆ ตัวบุคคล เช่น สภาพทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม ฯลฯ

ยกตัวอย่างการออกแบบกรอบแนวคิดการวิจัยเพื่อให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

แผนภาพที่ 3 แนวทางการกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยเชิงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

1.3.2 กรณีศึกษาเกี่ยวกับองค์การ

องค์การคือการรวมกลุ่มของคนที่มีความหมายหรือวัตถุประสงค์หรือความต้องการเดียวกัน เข้ามาทำงานร่วมกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน สำหรับประเด็นศึกษาเกี่ยวกับองค์การ ดังนี้

1) **กำหนดตัวแปรตาม(Dependent variables)** ตัวแปรตามในเรื่องขององค์การจะเป็นเรื่องคุณลักษณะขององค์การ หรือ ชีตความสามารถ (พฤติกรรมขององค์กร) เช่น ความสำเร็จขององค์กร คุณภาพขององค์การ ความก้าวหน้าขององค์การ การเติบโตขององค์การ ฯลฯ สำหรับขอบข่ายการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ การกำหนดตัวแปรคุณลักษณะขององค์การภาครัฐที่ต้องการศึกษา ซึ่งเกี่ยวกับเรื่องดังต่อไปนี้ (สัญญา เคนาภูมิ, 2557ข) (1) **ภารกิจขององค์การ** (สินค้าและบริการสาธารณะขององค์การ) การรักษาเอกราชและความมั่นคงของชาติ การรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม การจัดการทรัพยากรสินสาธารณะและกิจกรรมทางการเงินการคลังของประเทศ การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ การสร้างและรักษาขีดความสามารถในการแข่งขันระหว่างประเทศ การสร้างเสรีภาพและความเสมอภาคให้เกิดขึ้นในสังคม เป็นต้น (2) **วิธีการผลิตและส่งมอบสินค้าและบริการสาธารณะ** ได้แก่ ประเด็นเกี่ยวกับกระบวนการบริหาร (Management process) ทรัพยากรการบริหาร หรือ ปัจจัยที่ใช้ในการบริหาร จิตวิทยาการบริหาร เทคนิคการบริหาร และ (3) **ผลของการบริหารหรือการดำเนินงาน** (ประสิทธิภาพและประสิทธิผลการบริหาร) เป็นต้น

2) การกำหนดตัวแปรอิสระ

(Independent variable) เป็นการออกแบบและกำหนดปัจจัยเชิงสาเหตุ (ตัวแปรอิสระ) ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรตาม สามารถพิจารณาได้จากปัจจัยดังต่อไปนี้

2.1) ปัจจัยและสิ่งแวดล้อมภายใน (Internal environment) ได้แก่ (1) บุคลากร (2) เงิน (3) วัตถุประสงค์ (4) เครื่องจักร (5) วิธีการจัดการ (6) การตลาด (7) ทำเลที่ตั้ง เป็นต้น

2.2) ปัจจัยและสิ่งแวดล้อมภายนอก (External environment) ได้แก่ (1) ภาวะเศรษฐกิจ (2) ระบบการแข่งขัน (3) สภาพแวดล้อมและวัฒนธรรม (4) สภาพแวดล้อมทางกฎหมาย (5) ภาวะทางการเมือง (6) เทคโนโลยี เป็นต้น

1.4 การออกแบบระเบียบวิธีวิจัย

การออกแบบการวิจัยเป็นการวางโครงสร้างเฉพาะของการวิจัยหนึ่งๆ จะครอบคลุมการออกแบบการสุ่มตัวอย่าง การออกแบบการวัด และการออกแบบการใช้สถิติที่เหมาะสม การออกแบบการวิจัยจึงเป็นขั้นตอนในการเตรียมแผนงานก่อนจะดำเนินการวิจัย เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน (Kerlinger, 2000 : 279; Kirk, 2000 : 1) โดยทำการวิเคราะห์สิ่งต่างๆ ที่จะนำมาใช้ในการวิจัย ดังนั้นการออกแบบการวิจัยเพื่อให้ได้คำตอบจากการวิจัยที่สอดคล้องกับหลักการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT) สามารถดำเนินการดังตาราง

ตารางที่ 3 การออกแบบการวิจัยเชิงสำรวจ

ประเด็นที่ศึกษา	ประเภทการวิจัย	แหล่งข้อมูล	เครื่องมือ	การวิเคราะห์
1. ศึกษาสภาพที่เป็นอยู่	เชิงปริมาณ	บริบททั่วไป/ เอกสารหลักฐาน/ คน	แบบสังเกต แบบสอบถาม/แบบ ทดสอบ	ใช้สถิติพื้นฐาน (Descriptive statistics)
	เชิงคุณภาพ	บริบททั่วไป/ เอกสารหลักฐาน/ คน	การวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์/การ สนทนากลุ่ม/การระดม สมอง	การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และ/หรือการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Inductive)
2. ศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุ	เชิงปริมาณ	บริบททั่วไป/ เอกสารหลักฐาน/ คน	แบบสังเกต แบบสอบถาม/แบบ ทดสอบ	ใช้สถิติพื้นฐาน (การหาความสัมพันธ์) สถิติอ้างอิง (Inferential statistics)
	เชิงคุณภาพ		การวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การระดมสมอง	การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และ/หรือการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Inductive)
3. ศึกษาปัญหา/อุปสรรค/ ข้อเสนอแนะ	เชิงปริมาณ	คน/บริบททั่วไป/ เอกสารหลักฐาน	แบบสอบถาม แบบสังเกต	ใช้สถิติพื้นฐาน (Descriptive statistics)
	เชิงคุณภาพ	เอกสารหลักฐาน/ คน	การวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การระดมสมอง	การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และ/หรือการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Inductive)
4. ศึกษาผลกระทบ	เชิงปริมาณ	คน/บริบททั่วไป/ เอกสารหลักฐาน	แบบสอบถาม แบบสังเกต	ใช้สถิติพื้นฐาน (การหาความสัมพันธ์) สถิติอ้างอิง (Inferential statistics)
	เชิงคุณภาพ	คน/บริบททั่วไป/ เอกสารหลักฐาน	การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การระดมสมอง การวิเคราะห์เอกสาร	การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และ/หรือการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Inductive)

หมายเหตุแหล่งข้อมูล ได้แก่ (1) บริบททั่วไป (Context) (2) เอกสารหรือหลักฐาน (Document) และ (3) คน (Human)

จากตาราง แนวทางการออกแบบการวิจัย เป็นดังนี้

1.4.1 การศึกษาสภาพที่เป็นอยู่

1) การออกแบบการวิจัยเชิงปริมาณ ดังนี้ (1) ศึกษาจากบริบท (Context) และเอกสารหรือหลักฐาน (Document) จะใช้เครื่อง

มือเป็นแบบสังเกต หรือ แบบบันทึกข้อมูลจากเอกสาร ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงปริมาณ (ตัวเลข) ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้สถิติพื้นฐานวิเคราะห์ข้อมูล เช่น ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) เป็นต้น (2) ศึกษาจากคน

(Human) จะใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ในกรณีการสอบถามความรู้สึก ความคิดเห็น พฤติกรรม จะใช้แบบสังเกต (Observation) ในกรณีทำการศึกษา พฤติกรรมของคน และใช้แบบทดสอบ (Test) กรณีวัดความรู้ (Knowledge) ความเข้าใจ (Comprehensive) สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้สถิติพื้นฐานวิเคราะห์ข้อมูล เช่น ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) เป็นต้น

2) การออกแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนี้ (1) **ศึกษาจากบริบท (Context) และ เอกสารหรือหลักฐาน (Document)** จะใช้วิธีการสังเกตสำหรับกรณีบริบททั่วไปและวิเคราะห์แบบอุปนัย (Inductive analysis) ส่วนข้อมูลประเภทเอกสารหรือหลักฐานจะเก็บและวิเคราะห์ด้วยหลักการวิเคราะห์เอกสาร และ (2) **ศึกษาจากคน (Human)** เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลจากคนสามารถเก็บได้โดยวิธีการ ดังนี้ การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การระดมสมอง เป็นต้น ส่วนวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และ การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Inductive analysis)

1.4.2 ศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุ

1) การออกแบบการวิจัยเชิงปริมาณ ดังนี้ (1) **ศึกษาจากบริบท (Context) และ เอกสารหรือหลักฐาน (Document)** เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจะใช้แบบสังเกต การวิเคราะห์เอกสาร เป็นหลัก ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลก็ใช้สถิติพื้นฐานและสถิติอ้างอิงวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบว่าปัจจัยเชิงสาเหตุ (ตัวแปรอิสระ) มีผลต่อประเด็นศึกษาหลัก (ตัวแปรตาม) หรือไม่อย่างไร และ (2) **ศึกษาจากคน (Human)** เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเช่น แบบทดสอบ แบบสอบถาม แบบสังเกต ส่วนการวิเคราะห์จะทำการวิเคราะห์เชื่อมโยงกับประเด็นศึกษาหลัก โดยกำหนดให้ประเด็นศึกษาหลักเป็นตัวแปรตาม ส่วนปัจจัยเชิง

สาเหตุเป็นตัวแปรอิสระ แล้วทำการวิเคราะห์โดยใช้สถิติอ้างอิง เช่น t-test, F-test, Chi-square, Correlation, Regression Analysis, Path analysis, Factor analysis เป็นต้น โดยผลของการวิเคราะห์ด้วยสถิติอ้างอิงเหล่านี้จะบอกได้ว่าปัจจัยเชิงสาเหตุ (ตัวแปรอิสระ) มีผลต่อ/มีผลต่อ/มีความสัมพันธ์กับประเด็นศึกษาหลัก (ตัวแปรตาม) หรือไม่

2) การออกแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนี้ (1) **ศึกษาจากบริบท (Context) และ เอกสารหรือหลักฐาน (Document)** จะใช้วิธีการสังเกตสำหรับกรณีบริบททั่วไปและวิเคราะห์แบบอุปนัย (Inductive analysis) ส่วนข้อมูลประเภทเอกสารหรือหลักฐานจะเก็บและวิเคราะห์ด้วยหลักการวิเคราะห์เอกสาร ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์จะต้องอธิบายความเป็นเหตุเป็นผลซึ่งกันและกันให้ได้ระหว่างปัจจัยเชิงสาเหตุ (ตัวแปรอิสระ) กับ ประเด็นศึกษาหลัก (ตัวแปรตาม) ว่าทั้งสองส่วนนี้เกี่ยวข้องกันอย่างไร และ (2) **ศึกษาจากคน (Human)** เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล เช่น การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การระดมสมอง เป็นต้น ส่วนวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และ การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Inductive analysis) ซึ่งต้องอธิบายเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับประเด็นศึกษาหลัก (ตัวแปรตาม) ว่าเป็นเหตุเป็นผลซึ่งกันและกัน

1.4.3 ศึกษาปัญหา/อุปสรรค/ข้อเสนอแนะ

1) การออกแบบการวิจัยเชิงปริมาณ ดังนี้ (1) **ศึกษาจากบริบท (Context) และ เอกสารหรือหลักฐาน (Document)** เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจะใช้แบบสังเกต การวิเคราะห์เอกสาร เป็นหลัก ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้สถิติพื้นฐานเป็นหลัก (2) **ศึกษาจากคน (Human)** จะใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพื้นฐาน

2) การออกแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนี้ (1) **ศึกษาจากบริบท (Context)**

และเอกสารหรือหลักฐาน (Document) จะใช้วิธีการสังเกตสำหรับกรณีบริบททั่วไปและวิเคราะห์แบบอุปนัย (Inductive analysis) ส่วนข้อมูลประเภทเอกสารหรือหลักฐานจะเก็บและวิเคราะห์ด้วยหลักการวิเคราะห์เอกสาร (2) **ศึกษาจากคน (Human)** เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลจากคนสามารถเก็บได้โดยวิธีการ ดังนี้ การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การระดมสมอง เป็นต้น ส่วนวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และ การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Inductive analysis)

1.4.4 ศึกษาผลกระทบ

1) การออกแบบการวิจัยเชิงปริมาณ ดังนี้ (1) **ศึกษาจากบริบท (Context) เอกสารหรือหลักฐาน (Document)** เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจะใช้แบบสังเกต การวิเคราะห์เอกสาร เป็นหลัก ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลก็ใช้สถิติพื้นฐานและสถิติอ้างอิงวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบว่าผลกระทบนี้ (ซึ่งอาจถูกกำหนดเป็นตัวแปรตาม) มีผลมาจากประเด็นศึกษาหลัก (ซึ่งอาจจะกำหนดให้เป็นตัวแปรอิสระ) หรือไม่อย่างไร และ (2) **ศึกษาจากคน (Human)** เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเช่นเดียวกันกับการศึกษาประเด็นศึกษาหลัก (แบบทดสอบ แบบสอบถาม แบบสังเกต) ส่วนการวิเคราะห์จะทำการวิเคราะห์เชื่อมโยงกับประเด็นศึกษาหลัก โดยกำหนดให้ประเด็นศึกษาหลักเป็นตัวแปรอิสระ ส่วนผลกระทบเป็นตัวแปรตาม แล้วทำการวิเคราะห์โดยใช้สถิติอ้างอิง ซึ่งผลของการวิเคราะห์ด้วยสถิติอ้างอิงเหล่านี้จะบอกได้ว่าผลกระทบที่เกิดขึ้นมีสาเหตุมาจากปัจจัยใดหรือไม่ อย่างไร

2) การออกแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนี้ (1) **ศึกษาจากบริบท (Context) เอกสารหรือหลักฐาน (Document)** สำหรับกรณีบริบททั่วไปจะใช้วิธีการสังเกต และทำการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Inductive analysis) ส่วนข้อมูลประเภทเอกสารหรือหลักฐานจะเก็บและวิเคราะห์

ด้วยหลักการวิเคราะห์เอกสาร อย่างไรก็ตามการนำเสนอผลการวิเคราะห์จะต้องอธิบายความเป็นเหตุเป็นผลซึ่งกันและกันให้ได้ระหว่างผลกระทบกับประเด็นศึกษาหลักว่าทั้งสองส่วนนี้เกี่ยวข้องกันอย่างไร (2) **ศึกษาจากคน (Human)** เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลจากคนสามารถเก็บได้โดยวิธีการ ดังนี้ การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การระดมสมอง เป็นต้น ส่วนวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และ การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Inductive analysis) ซึ่งต้องอธิบายเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับประเด็นศึกษาหลักว่าเป็นเหตุเป็นผลซึ่งกันและกันอย่างไร

2. การสร้างกลยุทธ์จากผลการวิจัยเชิงสำรวจ

การสร้างกลยุทธ์จากผลการวิจัยเชิงสำรวจ หรือ เป็นการสร้างวิธีการแก้ปัญหาและพัฒนา โดยอาศัยฐานข้อมูลจากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม ดังนั้นการออกแบบการวิจัยที่ครอบคลุมกับหลักการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT) และได้ดำเนินการตามกระบวนการวิจัยแล้ว ผลการวิจัยที่ได้จะพบประเด็น ดังต่อไปนี้ (1) สภาพของประเด็นที่ศึกษา ซึ่งได้จากวัตถุประสงค์ “การศึกษาสภาพที่เป็นอยู่” (2) ปัจจัยเงื่อนไขที่มีผลต่อ จากวัตถุประสงค์ “ศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุ” (3) ปัญหา/อุปสรรค/ข้อเสนอแนะ จากวัตถุประสงค์ “ศึกษาปัญหา/อุปสรรค/ข้อเสนอแนะ” และ (4) ผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบ จากวัตถุประสงค์ “ศึกษาผลกระทบ”

2.1 การนำผลการวิจัยมาวิเคราะห์ด้วย SWOT Analysis

เมื่อได้ผลการวิจัยจากการวิจัยระยะที่ 1 คือ การศึกษาสภาพที่เป็นอยู่แล้ว จะนำผลการวิจัยที่ได้มาวิเคราะห์และสังเคราะห์ โดยใช้กรอบแนวคิดการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT) มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ ดังนี้

ตารางที่ 4 แนวทางการวิเคราะห์ผลการวิจัยด้วย SWOT Analysis

<p>S= Strength</p> <p>ผลวิจัยเชิงปริมาณ เช่น (1) รายละเอียดของสภาพที่เป็นอยู่ ประเด็นที่มีค่าสูง (ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย) (2) ปัจจัยเชิงสาเหตุ (ตัวแปรปัจจัยภายใน) ที่พบว่า มีผลต่อประสิทธิภาพหลัก (ตัวแปรตาม)</p> <p>ผลวิจัยเชิงคุณภาพ เช่น ประเด็นที่พบจากการศึกษา วัตถุประสงค์ทั้งสามแนวทาง (สภาพแวดล้อมภายใน) ซึ่งบ่งบอกว่า มีผลต่อหรือมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพหลัก (ตัวแปรตาม)</p>	<p>O= Opportunity</p> <p>ผลวิจัยเชิงปริมาณ เช่น ปัจจัยเชิงสาเหตุ (ตัวแปรภายนอก) ที่พบว่า มีผลต่อหรือมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพหลัก (ตัวแปรตาม)</p> <p>ผลวิจัยเชิงคุณภาพ เช่น ประเด็นที่พบจากการศึกษา วัตถุประสงค์ทั้งสามแนวทาง (สภาพแวดล้อมภายนอก) ซึ่งบ่งบอกว่า มีผลต่อหรือมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพหลัก (ตัวแปรตาม)</p>
<p>W =Weakness</p> <p>ผลวิจัยเชิงปริมาณ เช่น (1) รายละเอียดของสภาพที่เป็นอยู่ ประเด็นที่มีค่าต่ำ (ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย) (2) ปัจจัยเชิงสาเหตุ (ตัวแปรปัจจัยภายใน) ที่เป็นผลเสียต่อประสิทธิภาพหลัก (ตัวแปรตาม)</p> <p>ผลวิจัยเชิงคุณภาพ เช่น ประเด็นที่พบจากการศึกษา วัตถุประสงค์ทั้งสามแนวทาง (สภาพแวดล้อมภายใน) ซึ่งบ่งบอกว่า ส่งผลเสีย (ปัญหา) ต่อประสิทธิภาพหลัก (ตัวแปรตาม)</p>	<p>T =Threat</p> <p>ผลวิจัยเชิงปริมาณ เช่น ปัจจัยเชิงสาเหตุ (ตัวแปรปัจจัยภายนอก) ที่เป็นผลเสียต่อประสิทธิภาพหลัก (ตัวแปรตาม)</p> <p>ผลวิจัยเชิงคุณภาพ เช่น ประเด็นที่พบจากการศึกษา วัตถุประสงค์ทั้งสามแนวทาง (สภาพแวดล้อมภายนอก) ซึ่งบ่งบอกว่า เป็นอุปสรรคขัดขวางต่อประสิทธิภาพหลัก (ตัวแปรตาม)</p>

ยกตัวอย่างงานวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการซื้อกรมธรรม์บริษัทกรุงเทพประกันภัยกับธนาคารกรุงไทยในเขตจังหวัดมหาสารคาม โดยทำการวิเคราะห์ผลการวิจัยจากผลการศึกษาจากทั้งสามวัตถุประสงค์ (ปริยาภรณ์ ปริฉัตรตระกูล. 2557 : 71-73) ดังนี้

1) ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เป็นการศึกษาระดับปัจจัยด้านองค์ประกอบของการทำธุรกิจที่นำไปสู่การตัดสินใจซื้อประกันและปัจจัยด้านกระบวนการตัดสินใจซื้อกรมธรรม์ที่ส่งผลต่อซื้อประกัน ซึ่งเป็นการศึกษาว่าผู้ตัดสินใจซื้อกรมธรรม์จากกรุงไทยแอกซ่าได้ให้ความสำคัญหรือได้ใช้เหตุผลประกอบการตัดสินใจซื้อจากปัจจัยองค์ประกอบของการทำธุรกิจ และปัจจัยกระบวนการตัดสินใจมากน้อยเพียงใด ซึ่งพบประเด็นที่เป็นจุดแข็งหรือประเด็นที่ลูกค้าให้ความสำคัญมาก โดยพิจารณาจากค่าเฉลี่ยของคะแนนที่สูงเป็นลำดับต้น และประเด็นที่เป็นจุดด้อยหรือประเด็นที่ลูกค้าให้ความสำคัญน้อยโดยพิจารณาจากค่าเฉลี่ยของคะแนนลำดับท้ายๆ ดังนี้

1.1) จุดแข็ง (ปัจจัยภายใน) ซึ่งพิจารณาปัจจัยภายในคือปัจจัยด้านองค์ประกอบของการทำธุรกิจที่นำไปสู่การตัดสินใจซื้อประกัน โดยผู้วิจัยนำมาพิจารณาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) สูงสุด 5 ลำดับแรก พบว่าประเด็นที่เป็นจุดแข็ง คือ ช่องทางการจัดจำหน่าย ได้แก่ (1) สามารถชำระเบี้ยประกันได้หลายช่องทาง (2) สามารถติดต่อผ่านธนาคารกรุงไทยได้ทุกสาขา (3) ผลประโยชน์ที่ได้รับจากกรมธรรม์ (4) ชื่อเสียงของบริษัท และ (5) บุคลากรมีความกระตือรือร้นในการให้บริการ

1.2) จุดอ่อน (ปัจจัยภายใน) พิจารณาปัจจัยภายในคือปัจจัยด้านองค์ประกอบของการทำธุรกิจที่นำไปสู่การตัดสินใจซื้อประกัน โดยผู้วิจัยนำมาพิจารณาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ต่ำสุด 5 ลำดับท้าย พบว่าประเด็นที่เป็นจุดอ่อน คือ การส่งเสริมการขาย ได้แก่ (1) จัดของที่ระลึกหรือของแถมเมื่อซื้อกรมธรรม์ (2) จัดส่วนลดพิเศษเมื่อซื้อกรมธรรม์ (3) โฆษณาหรือประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อ เช่น โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ อย่างต่อเนื่อง และ (4) การรู้จักกรุงไทยแอกซ่าเพราะการแนะนำจากญาติหรือคนสนิท

1.3) โอกาส (ปัจจัยภายนอก)

พิจารณาปัจจัยภายนอกคือกระบวนการตัดสินใจซื้อกรรมธรรม์ของผู้ซื้อ โดยผู้วิจัยนำมาพิจารณาค่าเฉลี่ย (X) สูงสุด 5 ลำดับแรก พบว่าประเด็นที่เป็นโอกาส คือ ด้านเหตุจูงใจในการซื้อกรรมธรรม์ ได้แก่ (1) ต้องการความมั่นคงให้กับตนเองในอนาคต (2) ต้องการความมั่นคงให้กับครอบครัวเนื่องจากมีความเสี่ยงในการประกอบอาชีพปัจจุบัน (3) ต้องการความคุ้มครองและรักษาพยาบาลเมื่อเจ็บป่วย (4) ต้องการเงินสะสมไว้หลังเกษียณ และ (5) มีความสบายใจและรู้สึกมีความมั่นคงในชีวิต

1.4) อุปสรรค (ปัจจัยภายนอก)

พิจารณาปัจจัยภายนอกคือกระบวนการตัดสินใจซื้อกรรมธรรม์ของผู้ซื้อ โดยผู้วิจัยนำมาพิจารณาค่าเฉลี่ย (X) ต่ำสุด 5 ลำดับท้าย พบว่าประเด็นที่เป็นโอกาส คือ ด้านการประเมินทางเลือกเพื่อตัดสินใจซื้อ ได้แก่ (1) ซื้อกับตัวแทนที่เสนอส่วนลดค่าเบี้ยประกันให้ (2) ซื้อตามเพื่อนหรือญาติที่แนะนำ (3) ซื้อเพราะบริษัทอยู่ใกล้บ้าน (4) ซื้อเพราะตัวแทนเป็นญาติหรือเพื่อน และด้านการตัดสินใจซื้อ ได้แก่ (1) ซื้อเพราะเกรงใจผู้ชายประกัน (2) ซื้อเพราะเจ้าหน้าที่ธนาคารขอให้ช่วยซื้อประกัน และ (3) มีความต้องการซื้อกรรมธรรม์เพิ่มอีก

2) ผลจากการศึกษาวัตถุประสงค์

ข้อที่ 2 เป็นการศึกษาปัจจัยหรือเงื่อนไขที่มีอิทธิพลต่อการซื้อกรรมธรรม์ ซึ่งพบปัจจัยเชิงสาเหตุอยู่ 6 ประการ ซึ่งมีทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ดังนี้

2.1) จุดแข็ง (ปัจจัยภายใน) ได้แก่

(1) ราคา ซึ่งเป็นการราคาที่เหมาะสมอัตราการใช้ชำระเบี้ย ตามระยะเวลาการชำระเบี้ย ตามผลตอบแทน (2) การส่งเสริมการขาย ได้แก่ ช่องทางประชาสัมพันธ์ เช่น เว็บไซต์ มีคนแนะนำ โฆษณาผ่านสื่อต่างๆ มีของที่ระลึก และจัดโปรโมชั่นส่งเสริมการขาย และ (3) ความหลากหลายของกรรมธรรม์ จะเห็นว่ายังมีประเภทกรรมธรรม์ที่หลากหลายก็ยังมีผลต่อการตัดสินใจซื้อของผู้ซื้อมากขึ้น

2.2) โอกาส (ปัจจัยภายนอก)

ได้แก่ (1) สมาชิกในครัวเรือน หากลูกคามีคนในความรับผิดชอบมากขึ้นก็มีโอกาสในการซื้อกรรมธรรม์มากขึ้น (2) การประเมินทางเลือกเพื่อตัดสินใจซื้อ ยิ่งลูกคามีโอกาสในการประเมินก่อนการตัดสินใจซื้อเท่าใดก็จะซื้อมากขึ้นเท่านั้น เช่น ในเรื่องของความเชื่อมั่นในธนาคาร ตรงกับความต้องการของตนเอง ตัวแทนเป็นคนสนิทบริษัทอยู่ใกล้บ้าน เป็นต้น (3) รายได้ หากลูกคามีรายได้มากขึ้นก็จะมีโอกาสในการซื้อมากขึ้น

3) ผลจากการศึกษาวัตถุประสงค์

ข้อที่ 3 เป็นการศึกษาข้อเสนอแนะที่เปิดโอกาสให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้ให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการแรงดึงดูดในการตัดสินใจซื้อกรรมธรรม์ หรือเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการขายให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป ผลพบว่า ประเด็นที่เป็นโอกาสและอุปสรรค มีดังนี้

3.1) จุดอ่อน (ปัจจัยภายใน)

ได้แก่ (1) ตัวแทนที่ขายประกันขาดการอธิบายแก่สำหรับลูกค้ารายใหม่ที่จะทำประกันกรรมธรรม์เกี่ยวกับการเลือกประเภทของการคุ้มครองชีวิต และคำแนะนำด้วยความสุจริต เป็นธรรม โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของผู้ซื้อประกันเป็นสำคัญ (2) ตัวแทนที่ขายประกันขาดการเปิดเผยข้อเท็จจริงที่มีผลกระทบต่อสิทธิประโยชน์ของผู้ซื้อประกัน เช่น เปิดเผยให้ผู้ซื้อประกันทราบถึงความขัดแย้งทางผลประโยชน์ไม่ว่าจะเป็นค่าธรรมเนียมหรือผลตอบแทนที่ตัวแทนอาจได้รับจากการซื้อกรรมธรรม์ และ (3) ตัวแทนที่ขายประกันบางคนอาจแนะนำในเรื่องที่เกิดความเข้าใจผิด หรือให้คำแนะนำโดยมีเจตนาหลอกลวงผู้อื่น

3.2) โอกาส (ปัจจัยภายนอก)

ได้แก่ การทำประกันเป็นการออมที่ดี การทำประกันภัยเป็นการออมที่ได้ผลตอบแทนดีกว่าการฝากธนาคารไว้เพียงอย่างเดียว และได้ความคุ้มครองแต่ส่วนใหญ่มักจะเป็นเฉพาะกลุ่มที่มีรายได้ดีหรือคนที่มีการวางแผนชีวิต

3.3) อุปสรรค (ปัจจัยภายนอก)

ได้แก่ (1) ลูกค้าไม่มองเห็นคุณค่าของการประกัน คนส่วนใหญ่ยังไม่ค่อยเห็นประโยชน์จากการประกันอาจจะคิดว่ามันจะใช่ได้ก็คือเสียชีวิตเท่านั้น และ (2) ลูกค้ามีเจตคติทางลบต่อการประกัน ความรู้สึกของลูกค้าที่ว่าประกันหลอกลวง ประกันเสียเงินฟรี ประกันไม่คุ้ม ประกันเอาเปรียบ ประกันไม่จริงใจ ประกันขาดทุน ประกันเกรงใจ

จากนั้นทำการสังเคราะห์ผลการศึกษาวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ด้วยแนวคิด ผู้วิจัยจะนำมาเป็นฐานคิดในการสร้างกลยุทธ์การส่งเสริมการตลาดของบริษัท โดยประยุกต์ใช้แนวคิดการวางแผนเชิงกลยุทธ์ เป็นการนำผลการวิจัยมาสังเคราะห์เข้ากับหลักการวิเคราะห์ห้องค์กร (SWOT Analysis) (ปริยาภรณ์ ปริฉัตรตระกูล. 2557 : 74) ดังนี้

ตารางที่ 5 ตัวอย่างการวิเคราะห์ผลการวิจัยด้วย SWOT Analysis

<p>จุดแข็ง (Strength)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ราคาไม่แพงหลากหลาย 2. มีการส่งเสริมการขายที่ดี 3. มีความหลากหลายของกรมธรรม์ 4. สามารถชำระเบี้ยประกันได้หลายช่องทาง 5. สามารถติดต่อผ่านธนาคารกรุงไทยได้ทุกสาขา 6. ผลประโยชน์ที่ได้รับจากกรมธรรม์มีหลากหลาย 7. บริษัทมีชื่อเสียง 8. บุคลากรมีความกระตือรือร้นในการให้บริการ 	<p>จุดอ่อน (Weakness)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. สิ่งของที่ระลึกเมื่อซื้อกรมธรรม์ยังไม่ดึงดูดใจ 2. ส่วนลดพิเศษเมื่อซื้อกรมธรรม์ 3. ช่องทางโฆษณาผ่านสื่อยังไม่มีประสิทธิภาพ 4. บุคลากรแนะนำบริษัทยังไม่ถึงลูกค้า 5. ขาดการแนะนำด้วยความสุจริตใจโดยคำนึงถึงประโยชน์แท้จริงแก่ลูกค้า 6. ขาดการเปิดเผยข้อเท็จจริงที่มีผลกระทบต่อสิทธิประโยชน์ของผู้ซื้อประกัน 7. ลูกค้าได้รับข้อมูลที่เกิดความเข้าใจผิดในลักษณะว่าเป็นการหลอกลวง
<p>โอกาส (Opportunity)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ลูกค้าต้องการความมั่นคงให้กับตนเองและครอบครัวในอนาคต เช่น ค่ารักษาพยาบาลเมื่อเจ็บป่วย เงินสะสมไว้หลังเกษียณ 2. ลูกค้าที่มีสมาชิกในครัวเรือนซึ่งต้องรับผิดชอบหลายคน 3. ลูกค้ามีโอกาสได้พิจารณามูลค่าของกรมธรรม์ก่อนการตัดสินใจซื้อ 4. ธนาคารมีความเชื่อถือ 5. การใช้ตัวแทนเป็นคนสนิท 6. ช่องทางการจำหน่ายอยู่ใกล้ที่อยู่อาศัย 7. ทักษะที่ดีที่ทำประกันภัยเป็นการออมที่ได้ผลตอบแทนดีกว่าการฝากธนาคารไว้เพียงอย่างเดียว 8. ลูกค้าส่วนใหญ่เป็นผู้มีรายได้ดีหรือคนที่วางแผนชีวิต 	<p>อุปสรรค (Treat)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. คนทั่วไปไม่มีโอกาสในการพิจารณาและประเมินคุณค่าของประกันก่อนการตัดสินใจ 2. คนทั่วไปยังไม่มองเห็นคุณค่าของการประกัน 3. คนทั่วไปมีเจตคติทางลบต่อการประกัน เช่น รู้สึกว่าประกันหลอกลวง ประกันเสียเงินฟรี ประกันไม่คุ้ม ประกันเอาเปรียบ ประกันไม่จริงใจ ประกันขาดทุน ประกันเกรงใจ

2.2 การกำหนดกลยุทธ์

ขั้นตอนการกำหนดกลยุทธ์โดยการประยุกต์ใช้แนวคิด **TWOS Matrix** ได้แก่ (1) **SO** วิเคราะห์พร้อมกันเลยว่า เรามีจุดแข็งอะไรและมีโอกาสอะไรที่สนับสนุนจุดแข็งนั้น (2) **ST** วิเคราะห์ว่าเรามีอุปสรรคอะไรบ้าง และเราจะสามารถใช้จุดแข็งแก้ไขอุปสรรคนั้นได้อย่างไร (3) **WO** วิเคราะห์

ว่า มีสภาพแวดล้อมภายนอกอะไรบ้างที่เอื้อโอกาสให้เราแล้ว แต่ถ้าเรายังมีจุดอ่อน อะไรที่จะทำให้เราฉกฉวยโอกาสนั้นไม่ได้ และ (4) **WT** วิเคราะห์ว่า มีสภาพแวดล้อมภายนอกอะไรบ้างที่เป็นอุปสรรคกับเราและยังกระทบกับจุดอ่อนของเราโดยตรงด้วย ดังนี้

ตารางที่ 6 แนวทางการวิเคราะห์ผลการวิจัยด้วย **TWOS Matrix**

TWOS Matrix	จุดแข็งที่สำคัญ	จุดอ่อนที่สำคัญ
โอกาสที่สำคัญ	S-O Strategies นำจุดแข็งไปเพิ่มโอกาส	W-O Strategies นำโอกาสไปลดจุดอ่อน
อุปสรรคที่สำคัญ	S-T Strategies นำจุดแข็งไปลดอุปสรรค	W-T Strategies ปิดจุดอ่อนเพื่อลดอุปสรรค

แนวทางการสร้างกลยุทธ์จะดำเนินการ โดยการพิจารณาผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม มาเป็นฐานคิดในการกำหนดกลยุทธ์ ซึ่งมีหลายแนวทางเป็นไปตามหลักการ TWOS Matrix เช่น กลยุทธ์เชิงรุก กลยุทธ์ปรับปรุงแก้ไขจุดอ่อน

กลยุทธ์ฉกฉวยโอกาส กลยุทธ์หลีกเลี่ยงอุปสรรค เป็นต้น อย่างไรก็ตามหลักการของการสร้างกลยุทธ์โดย อาศัยฐานจากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม เรียบร้อยแล้ว มีแนวทางในการสร้างกลยุทธ์ ดังนี้

แผนภาพที่ 4 แนวทางการกำหนดกลยุทธ์

จากแผนภาพ แนวทางการสร้างกลยุทธ์ เบื้องต้นมี 4 แนวทางดังนี้ (1) **กลยุทธ์เชิงรุก** เป็นการนำโอกาสที่มีมาเสริมสร้างจุดแข็งให้โดดเด่นยิ่งขึ้น หรือเป็นการนำจุดแข็งไปใช้ประโยชน์ จากโอกาสได้ ดังคำพังเพยว่า “น้ำขึ้นให้รีบตัก” แนวทางเช่น การขยาย การพัฒนา การส่งเสริม การสร้าง เป็นต้น (2) **กลยุทธ์เชิงพัฒนา** เป็นการนำเอาโอกาสที่มีอยู่มาช่วยในการแก้ไขจุดอ่อนเพื่อ ช่วงชิงโอกาส หรือ หาจุดแข็งจากภายนอกมาเสริม สร้างความแข็งแกร่งมากขึ้น แนวทางกลยุทธ์ เช่น

การส่งเสริม การปรับปรุง การเร่งรัด การแก้ไข การ ประสานความร่วมมือ การขอรับการสนับสนุน เป็นต้น (3) **กลยุทธ์ตั้งรับ** เป็นการใช้จุดแข็งที่มีอยู่ เข้ามาช่วยเพื่อลดความเสียหายที่เกิดจากภัย คุกคามหรือทำจุดแข็งให้ดีขึ้น เช่น การชะลอ การ ปรับปรุง การลดต้นทุน การลดระยะเวลา เป็นต้น และ (4) **กลยุทธ์แก้ปัญหา** เมื่อภัยคุกคามผสมโรง กับจุดอ่อนจำเป็นต้องเลิก/ลดภารกิจบางด้านที่มีจุด อ่อนและภัยคุกคาม หรือคิดใหม่ ทำใหม่ เช่น การ ยุบเลิก การถ่ายโอน การควบกิจการ การปรับ

เปลี่ยน Re-engineering การหลอมรวม เป็นต้น 74-76) เป็นการสร้างกลยุทธ์ในการส่งเสริมการขาย
 ยกตัวอย่างการสร้างกลยุทธ์จากฐานผลิตภัณฑ์ของบริษัทกรุงเทพไทยเอกซ่า ดังนี้
 การวิจัยของ ปรียาภักดิ์ ปรีณัตต์ตระกูล (2557) :

กลยุทธ์เชิงรุก โดยการนำโอกาสมาเสริมสร้างจุดแข็งเป็นฐานคิดกลยุทธ์

จุดแข็ง (Strength)	โอกาส (Opportunity)	กลยุทธ์เชิงรุก
<ol style="list-style-type: none"> 1. ราคาดีมีให้เลือกหลากหลาย 2. มีการส่งเสริมการขายที่ดี 3. มีความหลากหลายของกรมธรรม์ 4. สามารถชำระเบี้ยประกันได้หลายช่องทาง 5. สามารถติดต่อผ่านธนาคารกรุงไทยได้ทุกสาขา 6. ผลประโยชน์ที่ได้รับจากกรมธรรม์มีหลากหลาย 7. บริษัทมีชื่อเสียง 8. บุคลากรมีความกระตือรือร้นในการให้บริการ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ลูกค้าต้องการความมั่นคงให้กับตนเองและครอบครัวในอนาคต เช่น ค่ารักษาพยาบาลเมื่อเจ็บป่วย เงินสะสมไว้หลังเกษียณ 2. ลูกค้าที่มีสมาชิกในครัวเรือนซึ่งต้องรับผิดชอบหลายคน 3. ลูกค้ามีโอกาสดำเนินการตามมูลค่าของกรมธรรม์ก่อนการตัดสินใจซื้อ 4. ธนาคารมีความเชื่อถือ 5. การใช้ตัวแทนเป็นคนสนิท 6. ช่องทางการจำหน่ายอยู่ใกล้ที่อยู่อาศัย 7. ทศนคติที่ว่าทำประกันภัยเป็นการออมที่ได้ผลตอบแทนดีกว่าการฝากธนาคารไว้เพียงอย่างเดียว 8. ลูกค้าส่วนใหญ่เป็นผู้มีรายได้ดีหรือคนที่วางแผนชีวิต 	<ol style="list-style-type: none"> 1. เพิ่มผลิตภัณฑ์กรมธรรม์ที่หลากหลาย ซึ่งคำนึงถึงความต้องการของลูกค้าแต่ละระดับเป็นฐาน ได้แก่ ผู้มีรายได้ต่ำ มีรายได้ปานกลาง และ รายได้สูง 2. กำหนดกลุ่มเป้าหมายลูกค้าโดยเน้น (1) ผู้มีศักยภาพซื้อ (2) จัดกรมธรรม์ให้สอดคล้องกับศักยภาพของลูกค้า (3) เน้นลูกค้าที่มีสมาชิกในครัวเรือนที่ต้องรับผิดชอบสูงเป็นลำดับต้น 3. เพิ่มช่องทางการโฆษณาประชาสัมพันธ์ให้ลูกค้าเห็นคุณค่าของการมีประกันอย่างต่อเนื่อง 4. เพิ่มช่องทางการขายมากยิ่งขึ้น

กลยุทธ์เชิงพัฒนา โดยการนำโอกาสมาปรับปรุงจุดอ่อนเป็นฐานคิดกลยุทธ์

โอกาส (Opportunity)	จุดอ่อน (Weakness)	กลยุทธ์เชิงพัฒนา
<ol style="list-style-type: none"> 1. ลูกค้าต้องการความมั่นคงให้กับตนเองและครอบครัวในอนาคต เช่น ค่ารักษาพยาบาลเมื่อเจ็บป่วย เงินสะสมไว้หลังเกษียณ 2. ลูกค้าที่มีสมาชิกในครัวเรือนซึ่งต้องรับผิดชอบหลายคน 3. ลูกค้ามีโอกาสดำเนินการตามมูลค่าของกรมธรรม์ก่อนการตัดสินใจซื้อ 4. ธนาคารมีความเชื่อถือ 5. การใช้ตัวแทนเป็นคนสนิท 6. ช่องทางการจำหน่ายอยู่ใกล้ที่อยู่อาศัย 7. ทศนคติที่ว่าทำประกันภัยเป็นการออมที่ได้ผลตอบแทนดีกว่าการฝากธนาคารไว้เพียงอย่างเดียว 8. ลูกค้าส่วนใหญ่เป็นผู้มีรายได้ดีหรือวางแผนชีวิต 	<ol style="list-style-type: none"> 1. สิ่งของที่ระลึกเมื่อซื้อกรมธรรม์ยังไม่ดึงดูดใจ 2. ส่วนลดพิเศษเมื่อซื้อกรมธรรม์ 3. ช่องทางโฆษณาผ่านสื่อยังไม่มีประสิทธิภาพ 4. บุคลากรแนะนำบริษัทยังไม่ถึงลูกค้า 5. ขาดการแนะนำด้วยความสุจริตใจโดยคำนึงถึงประโยชน์แท้จริงแก่ลูกค้า 6. ขาดการเปิดเผยข้อเท็จจริงที่มีผลกระทบต่อสิทธิประโยชน์ของผู้ซื้อประกัน 7. ลูกค้าได้รับข้อมูลที่เกิดความเข้าใจผิดในลักษณะว่าเป็นการหลอกลวง 	<ol style="list-style-type: none"> 1. จัดทำโปรโมชั่นอย่างหลากหลายและต่อเนื่อง เช่น ของที่ระลึก ส่วนลดพิเศษ 2. ฝึกบุคลากรให้สามารถเข้าถึงลูกค้าด้วยความจริงใจ เช่น ทำให้ลูกค้าเห็นคุณค่าของการมีประกันอย่างแท้จริง

กลยุทธ์ตั้งรับ โดยการนำจุดแข็งมาหลีกเลี่ยงอุปสรรคเป็นฐานคิดกลยุทธ์

จุดแข็ง (Strength)	อุปสรรค (Treat)	กลยุทธ์ตั้งรับ
<ol style="list-style-type: none"> 1. ราคาดีมีให้เลือกหลากหลาย 2. มีการส่งเสริมการขายที่ดี 3. มีความหลากหลายของกรมธรรม์ 4. สามารถชำระเบี้ยประกันได้หลายช่องทาง 5. สามารถติดต่อผ่านธนาคารกรุงไทยได้ทุกสาขา 6. ผลประโยชน์ที่ได้รับจากกรมธรรม์มีหลากหลาย 7. บริษัทมีชื่อเสียง 8. บุคลากรมีความกระตือรือร้นในการให้บริการ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. คนทั่วไปไม่มีโอกาสในการพิจารณาและประเมินคุณค่าของประกันก่อนการตัดสินใจ 2. คนทั่วไปยังไม่มองเห็นคุณค่าของการประกัน 3. คนทั่วไปไม่เจตคติทางลบต่อการประกัน เช่น รู้สึกว่าประกันหลอกลวง ประกันเสียเงินฟรี ประกันไม่คุ้ม ประกันเอาเปรียบ ประกันไม่จริงใจ ประกันขาดทุน ประกันเกรงใจ 	<p>โฆษณาประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อที่หลากหลาย ทั้งโทรทัศน์ วิทยุ ตัวแทน ฯลฯ โดยลงถึงตัวลูกค้า เป็นรายบุคคลพร้อมกันเปิดโอกาสให้ลูกค้าได้พิจารณาคุณค่าของการประกันอย่างแท้จริง</p>

กลยุทธ์แก้ปัญหา โดยการนำจุดอ่อนและอุปสรรคเป็นฐานคิดกลยุทธ์

จุดอ่อน (Weakness)	อุปสรรค (Treat)	กลยุทธ์แก้ปัญหา
1. สิ่งของที่ระลึกเมื่อซื้อกรมธรรม์ยังไม่ตั้งใจ 2. ส่วนลดพิเศษเมื่อซื้อกรมธรรม์ 3. ช่องทางโฆษณาผ่านสื่อยังไม่มีประสิทธิภาพ 4. บุคลากรแนะนำบริษัทยังไม่ถึงลูกค้า 5. ขาดการแนะนำด้วยความสุจริตใจโดยคำนึงถึงประโยชน์แท้จริงแก่ลูกค้า 6. ขาดการเปิดเผยข้อเท็จจริงที่มีผลกระทบต่อสิทธิประโยชน์ของผู้ซื้อประกัน 7. ลูกค้าได้รับข้อมูลที่เกิดความเข้าใจผิดในลักษณะว่าเป็นการหลอกลวง	1. คนทั่วไปไม่มีโอกาสในการพิจารณาและประเมินคุณค่าของประกันก่อนการตัดสินใจ 2. คนทั่วไปยังไม่มองเห็นคุณค่าของการประกัน 3. คนทั่วไปมีเจตคติทางลบต่อการประกัน เช่น รู้สึกว่าประกันหลอกลวง ประกันเสียเงินฟรี ประกันไม่คุ้ม ประกันเอาเปรียบ ประกันไม่จริงใจ ประกันขาดทุน ประกันเกรงใจ	โฆษณาประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อที่หลากหลาย ทั้งโทรทัศน์ วิทยุ ตัวแทน ฯลฯ โดยลงถึงตัวลูกค้าเป็นรายบุคคลพร้อมกับการเน้นการสื่อถึงความเข้าของลูกค้ายกย่องกับคุณค่าของการประกันอย่างแท้จริง

2.3 จัดเรียงลำดับและจัดทำชุดของกลยุทธ์

ภายหลังจากการกำหนดกลยุทธ์ ไม่ว่าจะเป็นเชิงรุก การพัฒนา ตั้งรับ หรือ การแก้ปัญหา ขั้นตอนต่อไปเป็นการนำกลยุทธ์เหล่านั้นมาบูรรวมกัน กล่าวคือเมื่อแยกพิจารณากำหนดกลยุทธ์จากแนวทางทั้ง 4 ทำให้ได้กลยุทธ์ที่หลากหลาย ขั้นตอนต่อไปต้องทำการบูรรวมกลยุทธ์ ทั้งนี้โดยหลักการที่ว่า “ยิ่งหนักครั้งเดียว แต่ได้หลายตัว” หมายถึง กลยุทธ์บางตัวมีความสามารถทั้งแก้ปัญหาและพัฒนาไปในตัวเอง เป็นต้น ดังนั้นแนวทางควรดำเนินการ ดังนี้

2.3.1 ทำการสังเคราะห์กลยุทธ์ หมายถึง การบูรรวมกลยุทธ์ที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน หรือมีเป้าหมายของกลยุทธ์ใกล้เคียงกัน ให้เป็นกลยุทธ์เดียว ทั้งเพื่อเป็นการลดภาระที่จะต้องนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ เมื่อจำนวนกลยุทธ์มีน้อยก็แสดงว่าย่อมจะประหยัดทรัพยากรมากขึ้นเท่านั้น

2.3.2 จัดเรียงลำดับการปฏิบัติก่อนหลังของกลยุทธ์ หมายถึง ทำการจัดลำดับของกลยุทธ์ที่จะถูกนำไปปฏิบัติก่อนเป็นลำดับแรก พร้อมกันสองสามกลยุทธ์ หรือ ต้องให้กลยุทธ์อื่นถูกนำไปปฏิบัติเสียก่อน แล้วค่อยตามด้วยอีกกลยุทธ์

2.3.3 สรุปเป็นชุดของกลยุทธ์ (Strategy Package) หมายถึง การจัดทำเป็นชุด

ของกลยุทธ์ว่ากลยุทธ์ใดดำเนินการก่อน กลยุทธ์ใดดำเนินการพร้อมกัน และกลยุทธ์ใดดำเนินการหลังจากกลยุทธ์อื่นดำเนินการแล้ว และจะทำเป็นผังมโนทัศน์ (Mind mapping) เพื่อง่ายต่อความเข้าใจ

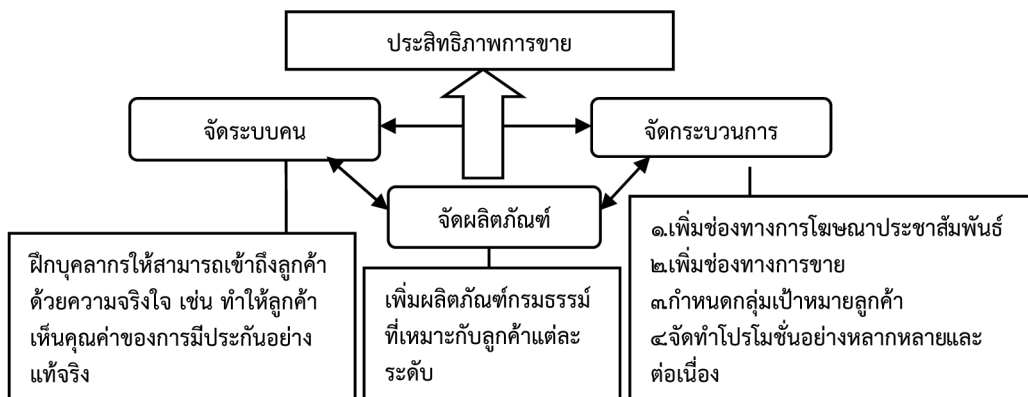
ตัวอย่างการการจัดเรียงลำดับและจัดทำชุดของกลยุทธ์ จากผลงานวิจัยของ ปรียาภักดิ์ ปริจิตต์ตระกูล (2557 : 74-76) เป็นการสร้างกลยุทธ์ในการส่งเสริมการขายผลิตภัณฑ์ของบริษัทกรุงไทยเอกซ่า ดังนี้

1. กลยุทธ์เชิงรุก ประกอบด้วย (1) เพิ่มผลิตภัณฑ์กรมธรรม์ที่หลากหลาย ซึ่งคำนึงถึงความต้องการของลูกค้าแต่ละระดับเป็นฐาน ได้แก่ ผู้มีรายได้ต่ำ มีรายได้ปานกลาง และ รายได้สูง (2) กำหนดกลุ่มเป้าหมายลูกค้าโดยเน้นไปที่ผู้มีศักยภาพซื้อ เน้นลูกค้าที่มีสมาชิกในครัวเรือนที่ต้องรับผิดชอบสูงเป็นลำดับต้น และจัดกรมธรรม์ให้สอดคล้องกับศักยภาพของลูกค้า (3) เพิ่มช่องทางการโฆษณาประชาสัมพันธ์ให้ลูกค้าเห็นคุณค่าของการมีประกันอย่างต่อเนื่อง และ (4) เพิ่มช่องทางการขายมากยิ่งขึ้น

2. กลยุทธ์เชิงพัฒนา ประกอบด้วย (1) จัดทำโปรโมชั่นอย่างหลากหลายและต่อเนื่อง เช่น ของที่ระลึก ส่วนลดพิเศษ (2) ฝึกอบรมบุคลากรให้สามารถเข้าถึงลูกค้าด้วยความจริงใจ เช่น ทำให้ลูกค้าเห็นคุณค่าของการมีประกันอย่างแท้จริง (3) กลยุทธ์ตั้งรับและกลยุทธ์แก้ปัญหา และ (4) การ

โฆษณาประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อที่หลากหลาย ทั้ง โทรทัศน์ วิทยุ ตัวแทน ฯลฯ โดยลงถึงตัวลูกค้าเป็น รายบุคคลพร้อมกับเน้นการสื่อถึงความเข้าของ ลูกค้าเกี่ยวกับคุณค่าของการประกันอย่างแท้จริง

หลังจากนั้นจึงทำการรวบรวม กลยุทธ์เข้าด้วยกันและสรุปเป็นผังมโนทัศน์ (Mind Mapping) ได้ดังนี้

แผนภาพที่ 5 ตัวอย่างกลยุทธ์จากฐานการวิจัย (กลยุทธ์การส่งเสริมการตลาดของกรุงไทยเอกซ่า) (ปรียาภัทร์ ปรีนัตต์ตระกูล. 2557 : 77)

3. การวิจัยเชิงวิจัยเชิงทดลอง หรือ การนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ

ขั้นตอนนี้เป็นการนำกระบวนการวิจัยเข้า มาบูรณาการเข้ากับกระบวนการนำกลยุทธ์ไปสู่การ ปฏิบัติและการติดตามประเมินผลกลยุทธ์ ซึ่งอาจ กเรียกว่า “การวิจัยการนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ และการวิจัยติดตามประเมินผลกลยุทธ์” การนำ กลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ (Strategic implementation) การนำกลยุทธ์ไปสู่ความเป็นจริงเป็นการแปลง กลยุทธ์มาเป็นแผนปฏิบัติการ (Operation plan) แปลงแผนไปสู่โครงการ และออกแบบกิจกรรม ทั้งหมดให้สามารถปฏิบัติตามกลยุทธ์ได้ (Wheelen and Hunger. 2008 : 7-9) จากนั้นทำการจัดสรร ทรัพยากรและกิจกรรมทางการบริหาร (Ryszard Barnat. 2008 ; Certo and Certo. 2006) การวิจัย ในขั้นตอนนี้จะเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ การวิจัย เชิงทดลอง และการวิจัยติดตามประเมินผลโครงการ

4. การวิจัยติดตามและประเมินผล หรือ การประเมินกลยุทธ์ (Evaluation)

การวิจัยประเมินผลเป็นกระบวนการให้ได้ มาซึ่งสารสนเทศเกี่ยวกับความก้าวหน้าของแผน งาน หรือ โครงการความสำเร็จอันเป็นเครื่องบ่งชี้ ถึงคุณค่าวิธีการแก้ปัญหาและพัฒนาขึ้น โดยทั่วไป ควรดำเนินการ 3 ระยะ ได้แก่ (1) การวิจัยประเมิน ผลก่อนเริ่มแผนงานหรือโครงการ ซึ่งเป็นการวิจัย ประเมินผลความต้องการจำเป็น (Needs) หรือ ศักยภาพต่างๆ เพื่อกำหนดทิศทางในการพัฒนา ตลอดจนเป็นข้อมูลพื้นฐานก่อนเริ่มโครงการ (2) การวิจัยประเมินขณะโครงการดำเนินอยู่ ซึ่ง เป็นการประเมินความก้าวหน้าของโครงการ โดยเฉพาะผลการดำเนินการเบื้องต้นซึ่งสารสนเทศจะถูกนำไปปรับปรุงการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ และเพิ่มโอกาสความสำเร็จ (3) การวิจัยประเมินผล เมื่อสิ้นสุดโครงการ ซึ่งเป็นการวิจัยประเมินความ สำเร็จของโครงการประกอบด้วยประเมินเมื่อสิ้นสุด โครงการทันทีและประเมินเมื่อสิ้นสุดโครงการไป ระยะหนึ่ง

การวิจัยประเมินผลล้วนมีบทบาทสำคัญที่จะช่วยผลักดันให้เกิดความสำเร็จตามแผนที่กำหนดไว้ การวิจัยและประเมินผลโครงการประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้ (1) การวางแผนการวิจัยประเมินผลโครงการ ประกอบด้วย การรวบรวมข้อมูลข่าวสาร การกำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมิน การกำหนดประเด็น/ขอบเขตและวิธีการจัดทำข้อเสนอโครงการประเมิน (2) การดำเนินการประเมินผลโครงการ ประกอบด้วย การกำหนดตัวชี้วัดเครื่องมือและเทคนิคการรวบรวมข้อมูล การรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การจัดทำรายงานประเมินผล (3) การลงข้อสรุปและให้ข้อเสนอแนะ ประกอบด้วย การจัดทำข้อสรุป และการจัดทำข้อเสนอแนะ และ (4) การรายงานและเผยแพร่ผลประเมิน เพื่อใช้ประโยชน์จากผลการวิจัยประเมินให้มากที่สุด การเผยแพร่ในรูปแบบบทความหรือนำเสนอในที่ประชุมสัมมนา

บทสรุป

การวิจัยนำซึ่งความรู้ที่ทรงคุณค่าของโลกเป็นหน้าที่ของมนุษย์ที่จะมีปัญญาในการใช้องค์ความรู้นั้นให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดอย่างไร การออกแบบการวิจัยโดยการบูรณาการเข้ากับการจัดการเชิงกลยุทธ์ถือว่าเป็นแนวคิดเกี่ยวกับการออกแบบการวิจัยให้เข้าถึงสภาพแวดล้อมของประเด็นที่ศึกษาอย่างรอบครอบทั้งเรื่องของ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค เหล่านี้เป็นฐานคิดในการสร้างกลยุทธ์หรือยุทธวิธีการแก้ปัญหาและพัฒนาได้เป็นอย่างดี การออกแบบการบูรณาการการจัดการเชิงกลยุทธ์กับกระบวนการวิจัยดำเนินการ ดังนี้ (1) การออกแบบการวิจัยเชิงสำรวจ เป็นการศึกษาสภาพแวดล้อม หรือ การศึกษาสภาพที่เป็นอยู่ปัจจุบัน (Existence Condition) (2) การสร้างกลยุทธ์จากผลการวิจัยเชิงสำรวจ เป็นการสร้างวิธีการแก้ปัญหาและพัฒนา โดยอาศัยฐานข้อมูลจากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (3) การวิจัยเชิงวิจัยเชิงทดลอง หรือ การนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ เป็นการวิจัยการนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ และการวิจัยติดตามประเมินผลกลยุทธ์ (Strategic implementation) และ (4) การวิจัยติดตามและประเมินผล หรือ การประเมินกลยุทธ์ (Evaluation)

เอกสารอ้างอิง

- โกวิท วงศ์สุรวัฒน์. (2547). *Strategy คือยุทธศาสตร์และกลยุทธ์*. มติชนรายวัน วันที่ 16 มิถุนายน พ.ศ. 2547.
- จินตนา บุญบงการ และณัฐพันธ์ เขจรนันท์. (2546). *การจัดการเชิงกลยุทธ์*. กรุงเทพมหานคร : ซีเอ็ดยูเคชั่น
- ณัฐพันธ์ เขจรนันท์. (2552). *การจัดการเชิงกลยุทธ์ (ฉบับปรับปรุงใหม่)*. กรุงเทพฯ : ซีเอ็ด ยูเคชั่น.
- ณัฐพล ลีลาวัฒน์นันท์. (2556). *การจัดการเชิงกลยุทธ์*. [Online] เข้าถึงได้จาก: http://boc.dip.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=344&Itemid=14
- บุญเลิศ เย็นคงคา. (2549). *การจัดการเชิงกลยุทธ์*. กรุงเทพฯ : วี.เจ.พรีนติ้ง,
- เบญจวรรณ ไชยวงศ์. (2556). *ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยาง ในเขตตำบลหนองพันทา อำเภอโซ่พิสัย จังหวัดบึงกาฬ*. วิทยานิพนธ์หลักสูตร ropic. สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
- ปรียาภรณ์ ปริฉัตรตระกูล. (2557). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการซื้อกรมธรรม์บริษัทกรุงเทพประกันภัยในเขตจังหวัดมหาสารคาม*. วิทยานิพนธ์หลักสูตร ropic. สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
- ปวีณรัตน์ อาจิวชัย. (2557). *ผลกระทบของการค้าแรงงานต่างด้าวต่อความมั่นคงของชาติในเชิงเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง : กรณีศึกษา 4 จังหวัดชายแดนลุ่มน้ำโขงของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประเทศไทย*. วิทยานิพนธ์หลักสูตร ropic. สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
- พรทิพย์ เกษุรานนท์, รศ.ดร. (2556). *ปัญหาและข้อบกพร่องในการวิจัยที่พบ*. จุลสารสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ เพื่อสุขภาพออนไลน์ สาขาวิทยาศาสตร์เพื่อสุขภาพ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ฉบับที่ 4 ปี 2555. [Online] เข้าถึงได้จาก: http://www.stou.ac.th/Schools/Shs/booklet/book55_4/research.html
- พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต (อง.จตุกก.อ. 2/52/349) โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : 22 หน้า :77
- พวงรัตน์ เกษรแพทย์. (2545). *การวางแผนกลยุทธ์สำหรับนักการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร : การศาสนา.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2543). *วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์*. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- พิชิต ฤทธิ์จรูญ. (2548). *หลักการวัดและประเมินผลทางการศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : แฮ็ส ออฟ เคอร์ มีส์.
- พิบูล ทีปะปาล. (2550). *พฤติกรรมองค์การสมัยใหม่*. กรุงเทพฯ : อมรการพิมพ์.
- ไพโรจน์ ปิยะวงศ์วัฒนา. (2556). *การจัดการเชิงกลยุทธ์เทคโนโลยีและนวัตกรรม*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ระวีง เนตรโพธิ์แก้ว. (2542). *องค์การและการจัดการ*. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ : พิกัดอักษร
- รุ่งเรือง แสนโกษา เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร และ สมเจตน์ ภูศรี. (2557). *“รูปแบบการบริหารจัดการ กองทุนหลักประกันสุขภาพระดับท้องถิ่น ในเครือข่ายเขตบริการสุขภาพที่ 7 กลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์” วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 8 (2) : พฤษภาคม-สิงหาคม 2557

- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2553). *เทคนิคการสร้างและการผสมผสานกรอบแนวคิดทางวิชาการ* (ปรับปรุงล่าสุด วันที่ 5 กรกฎาคม 2553) . [Online] เข้าถึงได้จาก: <http://wiruch.com/articles%20for%20article/article%20technic%20of%20 Conceptual Framework%20writing.pdf> [20 มกราคม 2556]
- วิษณุ ธรรมลิขิตกุล, ศ.นพ. (2551). ประสบการณ์นำความรู้จากการวิจัยไปใช้ประโยชน์. สรุปรจาก ปาฐกถา เรื่อง จากวิจัยไปสู่นโยบาย โดย ศ.นพ.วิษณุ ธรรมลิขิตกุล. *งานประชุมวิชาการโครงการพัฒนางานประจำสู่งานวิจัย ประจำปี 2551*. กรุงเทพฯ : คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. (2550). *สถิติประยุกต์ สำหรับการวิจัย*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สัญญา เคนาภูมิ, สมาน งามสนธิ, อรสา โกศลานันท์กุล และไพฑูริย์ โพธิสว่าง. (2552). “ความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนใน 4 จังหวัดชายแดนลุ่มน้ำโขง” *วารสารวิจัยและพัฒนา วิทยาลัยเกษตรกรรมในพระบรมราชูปถัมภ์* ปีที่ : 4 ฉบับที่ : 2 พ.ศ. : 2552 หน้า : 5-20
- สัญญา เคนาภูมิ. (2551). *ความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนใน 4 จังหวัดชายแดนลุ่มน้ำโขง*. วิทยานิพนธ์ สดุด รป.ด. สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
- สัญญา เคนาภูมิ. (2554). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะการทำงานของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*. โครงการวิจัยได้รับทุนวิจัยจากสถาบันวิจัยและพัฒนา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2554 : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
- สัญญา เคนาภูมิ. (2557ก). “การสร้างกรอบแนวคิดการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์โดยการคิดเชิงเหตุผล” *ราชภัฏเพชรบูรณ์สาร สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์*. 16 (1) ; กรกฎาคม-ธันวาคม 2557 หน้า 1-19
- สัญญา เคนาภูมิ. (2557ข). “ขอบข่ายของการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์” *วารสารวิจัยราชภัฏชัยภูมิ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ*. 2 (2) ; กรกฎาคม-ธันวาคม 2557.
- สุพานี สฤษฏ์วานิช. (2554). *การบริหารเชิงกลยุทธ์*. ปทุมธานี : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สมาลี จิระจรัส. (2548). *การจัดการเชิงกลยุทธ์*. สุราษฎร์ธานี : มหาวิทยาลัยสุราษฎร์ธานี.
- อุทัย เลหาวิเชียร. (2544). *รัฐประศาสนศาสตร์: ลักษณะวิชาและมีติต่างๆ*. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เสมาธรรม.
- Certo, S. C., & Certo, S. T. (2006). *Modern management*. 10th ed. New Jersey : Pearson Prentice Hall.
- Deming, W. Edwards (1986) . *Out of the Crisis*. MIT Center for Advanced Engineering Study
- Hyman, Herbert Hiram. (1954). “Interviewing in social research. “. Chicago: University of Chicago Press.
- Kerlinger, F.N., and Lee, H.B. (2000). *Foundations of Behavioral Research*.4th edition. U.S.A. : Thomson Learning.
- Kirk, E., Roger. (2000). *Experimental design : Procedure for the behavioral Sciences*. Pacific Grove : California : Brooks/Cloe.
- McGraw-Hill (New York) Pearce, J. A., & Robinson, R. B. (2007). *Strategic management : Formulation, implementation and control*. 10th ed.. New York : McGraw-Hall.
- Perce, A. John and Robinson, Richard, B, Jr. (2009). *Formulation, Implementation, and Control of Competitive Strategy*. 11th ed. New York : McGraw-Hill,

- Robert A. Pitts and David Lei. (2006). *Strategy Management. Management Building and Sustaining Competitive Advantage*. United State of America : Thomson South West.
- Rue, Leslie W. and Holland, Phyllis G. (1989). *Strategic management : Concepts and experiences*. New York : McGraw-Hill Book,
- Ryszard Barnat. (2008). *Global strategic management*. NP. United States.
- Schermerhorn, J. R. (2002). *Management*. 7th ed. New York : John Wiley & Sons.
- Thompson, Arthur A., Jr. and A.J. Strickland. (2003). *Strategy Management : Concepts and Cases*. 13th ed. Boston : McGraw-Hill.
- Wheelen, T. L., & Hunger, J. D. (2008). *Strategic management and business policy*. 11th ed. Upper Saddle River, NJ : Pearson Prentice Hall.

การพัฒนาแบบการสอน เพื่อพัฒนาทักษะการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ และทักษะการแก้ปัญหา โดยใช้รูปแบบการสอน ยู.ซี.เอส.ซีเอส. (UCSCS Learning) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

Development of an UCSCS Instruction Model for Developing Solving Problem Skills on Mathematics and problem solving skills of Prathomsuksa 4 students

นิยม ช่วยเล็ก

Niyom Chuaylek

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาและหาดัชนีประสิทธิผลรูปแบบการสอน ยู.ซี.เอส.ซีเอส. (UCSCS Learning) สำหรับการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง โจทย์ปัญหา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ก่อนเรียนและหลังเรียนโดยรูปแบบการสอน ยู.ซี.เอส.ซีเอส. (UCSCS Learning) 3) ศึกษาทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังจากการเรียนโดยรูปแบบการสอน ยู.ซี.เอส.ซีเอส. (UCSCS Learning) และ 4) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนโดยใช้รูปแบบการสอน ยู.ซี.เอส.ซีเอส. (UCSCS Learning) การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา สำหรับขั้นตอนการวิจัย ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยทดลอง 4 ครั้ง ซึ่งเป็นการทดลองใช้รูปแบบการสอน ยู.ซี.เอส.ซีเอส. (UCSCS Learning) และนำรูปแบบการสอน ยู.ซี.เอส.ซีเอส. (UCSCS Learning) ที่พัฒนาขึ้นไปใช้จริง ซึ่งการทดลองในครั้งที่ 1 – 3 เป็นขั้นการทดลองเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพของรูปแบบการสอน และการทดลองในครั้งที่ 4 ซึ่งเป็นการนำรูปแบบการสอน ยู.ซี.เอส.ซีเอส. (UCSCS Learning) ที่ได้พัฒนาขึ้นจนมีประสิทธิภาพแล้วไปใช้จริงกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 146 คน ซึ่งได้มาจากสุตรยามาเน่ (Yamane. 1973) แล้วใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) หยิบสลากรายชื่อห้องระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในปีการศึกษา 2558 ใช้ระยะเวลาทดลองสอน รวม 22 ชั่วโมง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ รูปแบบการสอน ยู.ซี.เอส.ซีเอส. (UCSCS Learning) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบทดสอบวัดทักษะการแก้ปัญหา และแบบสอบถามความพึงพอใจ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าที่แบบไม่อิสระจากกัน (t – test Dependent) ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการสอน ยู.ซี.เอส.ซีเอส. (UCSCS Learning) มีค่าดัชนีประสิทธิผล เท่ากับ 0.8442 แสดงว่านักเรียนมีความรู้เพิ่มขึ้น 0.8442 หรือคิดเป็นร้อยละ 84.42 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การ

แก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังเรียนโดยใช้รูปแบบการสอน ยู.ซี.เอส. ซี.เอส. (UCSCS Learning) สูงกว่าก่อนเรียน 3) ทักษะการแก้ปัญหของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังจากการเรียนโดยรูปแบบการสอน ยู.ซี.เอส.ซี.เอส. (UCSCS Learning) อยู่ในระดับดี 4) ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนโดยใช้รูปแบบการสอน ยู.ซี.เอส.ซี.เอส. (UCSCS Learning) โดยรวม อยู่ระดับมากที่สุด

คำสำคัญ : การพัฒนารูปแบบการสอน ยู.ซี.เอส.ซี.เอส, การแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์, ทักษะการแก้ปัญห

Abstract

The purposes were to (1) develop and find the effectiveness index of the UCSCS instruction model, (2) compare the achievement in Mathematics of Prathomsuksa 4 student on addition and subtracting solving problems before and after the implementation of the UCSCS instruction model, 3) study problem solving skills of Prathomsuksa 4 students after taught by the UCSCS instruction model and 4) study students' satisfaction toward the UCSCS instruction model. For the research and development process, the researcher conducted experiments in 4 steps. The 1st – 3rd step were the processes of trying and finding the efficiency of this UCSCS instruction model for Prathomsuksa 4 students in academic years of 2013 – 2014. For the 4th step, the researcher used the efficiency standard criterion of the UCSCS instruction model with the 146 samples of Prathomsuksa 4 students. The duration of the instruction experiment was 22 hours. The research instrument was the UCSCS instruction model and the learning achievement test, problem solving ability, and satisfaction questionnaire were administered for collecting data. The statistical techniques used in data analysis were t-test dependent, mean (\bar{X}) and standard deviation (S.D.) The results were: 1) The UCSCS instruction model had the effectiveness index was equal to 0.8442, indicating that the students' knowledge increased by 0.8442 or 84.42%. 2) The learning achievement in the Mathematics Strands on the topic of addition and subtracting problems, for Prathomsuksa 4 students after learning by using the UCSCS instruction model was statistically, significantly higher than before learning at .01 level showed that there were significant differences at .01 level. 3) The students' problem solving skills of Prathomsuksa 4 students after taught by the UCSCS instruction model, in generally, was ranked at the good level. 4) The students' satisfactions toward the UCSCS instruction model in generally, was ranked at the highest level.

Keywords : A development UCSCS instruction model, Problem solving in Mathematics, Problem solving skills

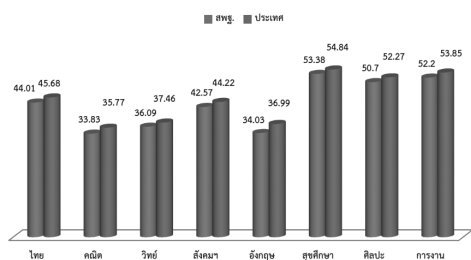
บทนำ

คณิตศาสตร์มีความสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของบุคคลในด้านการศึกษา การคิดคำนวณ การเลือกสรรสารสนเทศ การตั้งข้อสันนิษฐาน การตั้งสมมติฐาน การให้เหตุผล การเลือกใช้ยุทธวิธีต่าง ๆ ในการแก้ปัญหา และคณิตศาสตร์ยังเป็นพื้นฐานในการพัฒนาเทคโนโลยี ตลอดจนพื้นฐานในการพัฒนาวิชาการอื่น ๆ ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ของกลุ่มวิชาคณิตศาสตร์ต้องคำนึงถึงนักเรียนเป็นสำคัญ มีรูปแบบของการจัดกิจกรรมที่หลากหลายไม่เป็นการเรียนเป็นกลุ่มย่อย เรียนเป็นรายบุคคล เรียนร่วมกันทั้งชั้นเรียน ครูควรฝึกให้นักเรียนคิดเป็นทำเป็น รู้จักบูรณาการความรู้ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ รวมถึงการปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยม และลักษณะอันพึงประสงค์ (วรารักษ์ มีหนัก. 2545 : 59) นอกจากนี้คณิตศาสตร์ยังเป็นศาสตร์แห่งการคิดและเครื่องมือนำไปใช้แก้ปัญหาในสถานการณ์ใหม่ ๆ (วรณันขุนศรี. 2546 : 74 – 75)

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ด้านทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ที่จำเป็น 5 มาตรฐาน ได้แก่ (1) มีความสามารถในการแก้ปัญหา (2) มีความสามารถในการให้เหตุผล (3) มีความสามารถในการสื่อสาร การสื่อความหมายทางคณิตศาสตร์ และการนำเสนอ (4) มีความสามารถในการเชื่อมโยงความรู้ต่าง ๆ ทางคณิตศาสตร์ และเชื่อมโยงคณิตศาสตร์กับศาสตร์อื่น ๆ ได้ และ (5) มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551 : 7) ด้วยเหตุนี้การจัดการเรียนการสอนวิชาคณิตศาสตร์

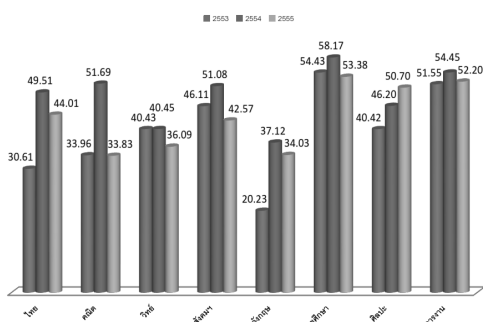
จึงต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาและการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ มีความสามารถในการแก้ปัญหา ตลอดจนทำให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อวิชาคณิตศาสตร์ ซึ่งสอดคล้องกับยุพิน พิพิธกุล (2546 : 2 – 3) ได้กล่าวว่าวิชาคณิตศาสตร์เป็นวิชาที่สอนให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้พัฒนาความคิดและเกิดทักษะในการคิดเป็นทำเป็น แก้ปัญหาเป็น และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ คุณลักษณะเหล่านี้จะเป็นพื้นฐานสำคัญที่ทำให้มนุษย์เป็นผู้มีความสามารถในการแก้ปัญหาที่พบในชีวิตประจำวัน ดังนั้นคณิตศาสตร์มีความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์เป็นอย่างมาก ทั้งนี้การจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนที่มุ่งให้นักเรียนรู้จักคิดอย่างมีเหตุผล รู้จักแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ และรู้จักค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองรวมทั้งส่งเสริมให้นักเรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและมีคุณค่า นั้น มีเนื้อหาเด่นชัดอยู่ในวิชาคณิตศาสตร์ ซึ่งนักเรียนจะต้องเรียนรู้เป็นอันดับแรก จนเกิดการเรียนรู้และนำไปพัฒนาคุณภาพชีวิต รวมทั้งนำไปเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ต่อไป

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) โดยสำนักทดสอบทางการศึกษา ได้รายงานผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ปีการศึกษา 2555 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ระดับประเทศ พบว่า ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ อยู่ระหว่าง 33.83 – 53.38 โดยกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ มีระดับคะแนนเฉลี่ยร้อยละ ในระดับ สพฐ. ร้อยละ 33.83 และระดับประเทศ (รวมทุกสังกัด) ร้อยละ 35.77 ซึ่งมีระดับคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุด (สำนักทดสอบทางการศึกษา. 2556 : 8 – 10) ดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 การเปรียบเทียบผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนปีการศึกษา 2555 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ระหว่าง ระดับ สพฐ. กับ ระดับประเทศ (รวมทุกสังกัด)

และผลการเปรียบเทียบผลการประเมินคุณภาพนักเรียนระดับชาติ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2553 – 2555 ปรากฏว่ากลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เป็นกลุ่มสาระที่ผลการประเมินมีคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุด ในปีการศึกษา 2555 ได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 33.83 ส่วนปีการศึกษา 2553 ได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 33.96 และในปีการศึกษา 2554 มีคะแนนเฉลี่ย ร้อยละ 51.69 ซึ่งถือว่าผลการประเมินยังไม่เป็นที่น่าพอใจ (สำนักทดสอบทางการศึกษา. 2556 : 11 – 12) ดังแผนภาพที่ 2

แผนภาพที่ 2 การเปรียบเทียบผลการประเมินคุณภาพนักเรียนระดับชาติ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2553 – 2555

จากการศึกษาค้นคว้าผู้วิจัยพบว่า การที่นักเรียนไม่สามารถแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ได้นั้น อาจเนื่องมาจากวิชาคณิตศาสตร์เป็นวิชาที่มีความเป็นนามธรรมยากแก่การอธิบาย (อรรถพร อินทรชัย. 2541 : 3) โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องของโจทย์ปัญหา ซึ่งครูส่วนใหญ่มักกล่าวว่า การสอนคณิตศาสตร์เกี่ยวกับโจทย์ปัญหาเป็นเรื่องที่สอนให้นักเรียนเข้าใจยาก (น้อมศรี เคท และคณะ. 2549) และเป็นเรื่องที่ครูผู้สอนคณิตศาสตร์ในระดับประถมศึกษา มักจะมีคำถาม หรือข้อสงสัยเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกันมาก (อนงค์นาฏ วงศ์สารสิน. 2547 : 2) อีกทั้งในการสอนคณิตศาสตร์ ครูยังใช้วิธีการสอนแบบเก่า ๆ เคยสอนอย่างไรก็สอนอย่างนั้น สอนโดยการเน้นเนื้อหา ไม่มีการใช้สื่อการเรียนการสอน มักใช้รูปแบบการบรรยายเป็นส่วนใหญ่ คือ ครูจะเป็นผู้ป้อนเนื้อหา ไม่เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน ทำให้นักเรียนเกิดความเบื่อหน่าย ขาดความสนใจในการเรียน (สุนทร โอพั้ง. 2549 : 3) นอกจากนี้ในการสอนก็ยังยึดแบบเรียนในการสอนโจทย์ปัญหา คณิตศาสตร์และตัวอย่างในโจทย์ส่วนใหญ่ก็เป็นเรื่องไกลตัวนักเรียน ซึ่งนักเรียน ไม่มีโอกาสได้พบเจอในชีวิตประจำวัน (สุจิตพร สอนอ่อน. 2547 : 2) ดังนั้น จึงทำให้นักเรียนมักจำคำบอกของครู เพราะไม่ได้คิดและแก้ปัญหาด้วยตนเอง ทำให้นักเรียนเกิดความเบื่อหน่ายประกอบกับบทเรียนที่ครูสอนไม่น่าสนใจและไม่สัมพันธ์กับชีวิตจริงด้วย (พรทิชา ช้างปลิว. 2551 : 2) นอกเหนือจากการสอนหรือวิธีการสอนของครูผู้สอนที่เป็นสาเหตุทำให้นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาแก้โจทย์ปัญหาไม่ได้แล้ว การแก้โจทย์ปัญหาไม่ได้ก็มีสาเหตุมาจากตัวนักเรียนด้วย กล่าวคือ นักเรียน มีปัญหาในด้านการวิเคราะห์โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ นักเรียนตีความโจทย์และแปลความโจทย์ไม่ได้ และนักเรียนบางกลุ่มก็เรียนด้วยความจำมากกว่าความเข้าใจทำให้ไม่สามารถคิดแก้โจทย์ปัญหาได้ และไม่สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้และไม่สามารถเชื่อมโยงโจทย์

ปัญหาไปสู่สถานการณ์ใหม่ได้ (น้อมศรี เคท และคณะ. 2549)

นอกจากนี้การที่นักเรียนจะสามารถแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ได้นั้น จะต้องมีความรู้ความเข้าใจในขั้นตอนของกระบวนการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ รวมถึงกระบวนการคิดที่มีประสิทธิภาพซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้นักเรียนสามารถแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ได้อย่างดีดังที่ เจอี ฟลีสชเนอร์ เอ็ม บี นูซุม และอี เอส มาร์โซลา (Flieschner, Nuzum & Mazola. 1987 : 214 – 217) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการแก้โจทย์ปัญหาว่า การแก้โจทย์ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพมีองค์ประกอบหลายด้าน ประการแรก คือ ทักษะทางสติปัญญา (Intellectual skill) ได้แก่ ความรู้ในกฎหลักการและความคิดรวบยอดเพื่อที่จะนำไปใช้ในการแก้ปัญหา ประการที่สอง คือการจัดระบบทางภาษา (organized verbal information) ได้แก่ ความพยายามที่จะเข้าใจปัญหาและนำไปสู่การแก้ปัญหาได้และประการที่สาม คือ กระบวนการคิด (cognitive process) เป็นการเลือกใช้ข้อมูลได้อย่างเหมาะสม มีทักษะในการตัดสินใจว่าวิธีการใดเหมาะสมในการแก้ปัญหา นั้น จะใช้เมื่อใดและอย่างไร จึงจะทำให้แก้ปัญหาได้ดีที่สุด

จากปัญหาการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ เรื่อง โจทย์ปัญหา ตามที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า ครูควรจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตจริง จัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับนักเรียน เนื้อหา และสภาพแวดล้อมโดยให้ความหลากหลาย น่าสนใจ และเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนให้เกิดความสนุกสนานระหว่างเรียน พร้อมทั้งมีสิ่งท้าทายให้เด็กอยากรู้ อยากเห็น (จิตติมา ธรรมราชา. 2545 : 4) การจัดประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตจริงนี้จะทำให้นักเรียนได้พบเจอปัญหา ได้คิดเองทำเอง และแก้ปัญหาเอง ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้โดยการกระทำของจอห์น ดิวอี้ (John Dewey) ที่ส่งเสริมให้เกิดการคิด วิจาร์ณ และแก้ปัญหาจาก

สถานการณ์ที่ใกล้เคียงกับสภาพจริงในชีวิตประจำวันของนักเรียน (สุรงค์ ไคว้ตระกูล. 2541 : 323) นอกจากนี้แล้วควรสร้างโจทย์ปัญหาจากชีวิตประจำวันของนักเรียน (National Council of Teachers of Mathematics. 1989) ทั้งนี้เพราะ การแก้โจทย์ปัญหาเกี่ยวข้องกับการประยุกต์คณิตศาสตร์ไปสู่สถานการณ์ในชีวิตจริงด้วยประสบการณ์ของนักเรียน และเชื่อมโยงไปสู่สถานการณ์ใหม่ที่ไม่คุ้นเคย และจะทำให้นักเรียนมีแนวความคิดที่เป็นรูปธรรมขึ้น เมื่อได้เรียนรู้ จากของจริงหรือประสบการณ์จริง (Cockroft Committee, Backhouse, et al. 1994 : 137 อ้างถึงใน อนงค์ นาฏ วงศ์สารสิน. 2547 : 4) นอกจากนี้แล้วการพัฒนาให้เด็กมีความคิดวิเคราะห์ และมีความคิดเป็นเหตุเป็นผลโดยหมั่นฝึกฝนให้เด็กแก้โจทย์ปัญหาบ่อย ๆ เด็กจะค่อย ๆ เก่ง และเด็กจะค่อย ๆ สะสมความรู้ประสบการณ์ในการแก้ปัญหาทำให้เด็กเคยชินต่อการแก้ปัญหา และมีเจตคติที่ดีต่อการแก้ปัญหา และเมื่อประสบปัญหาใด ๆ ก็ไม่ย่อท้อ และรู้จักคิดวิเคราะห์แก้ปัญหาได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม (ปานทอง กุลนาถศิริ. 2540 : 65) ซึ่งการเน้นถึงความสำคัญของกระบวนการในการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบให้นักเรียน เป็นหัวใจสำคัญต่อการพัฒนานักเรียนให้มีความรู้ความสามารถในด้านต่าง ๆ ทั้งในด้านการคิด กระบวนการ การมีเหตุผล การแก้ปัญหา รวมไปถึงการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน โดยสิ่งเหล่านี้ไม่ต้องอาศัยการท่องจำ และกระบวนการคิดในการแก้ปัญหาที่ยังก่อให้เกิดความคิดรวบยอดให้กับนักเรียนที่จะนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้พัฒนาแบบการสอน ยูซีเอส.ซีเอส. (UCSCS Learning) สำหรับการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งจะบูรณาการใช้การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem – Based Learning : PBL) ร่วมกับการใช้กรอบความคิดรวบยอด (Conceptual Framework) มาจัดการเรียนรู้ในชั้น

สอนแบบกลุ่มร่วมมือ โดยผู้วิจัยมีความคิดหวังว่า รูปแบบการสอน ยู.ซี.เอส.ซีเอส. (UCSCS Learning) ที่พัฒนาขึ้นจะทำให้นักเรียนเกิดทักษะในการคิดวิเคราะห์ คิดแก้ปัญหาและคิดอย่างสร้างสรรค์ นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียน ได้วางแผนการดำเนินงานและลงมือปฏิบัติมากขึ้น นอกจากนี้การประยุกต์โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ไปสู่สถานการณ์ในชีวิตจริงด้วยประสบการณ์ของนักเรียน และเชื่อมโยงไปสู่สถานการณ์ใหม่ที่ไม่คุ้นเคย ซึ่งจะทำให้นักเรียนมีแนวความคิดที่เป็นรูปธรรมขึ้น โดยใช้กรอบความคิดรวบยอด มาสร้างผังความคิดในขั้นการวางแผนการแก้โจทย์ปัญหา เพื่อสื่อในเชิงรูปธรรมที่แสดงความเข้าใจและเชื่อมโยงความสัมพันธ์ให้สอดคล้องกับโจทย์ปัญหาที่กำหนดให้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาและหาดัชนีประสิทธิผลของรูปแบบการสอน ยู.ซี.เอส.ซีเอส. (UCSCS Learning) สำหรับการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ก่อนเรียนและหลังเรียนโดยรูปแบบการสอน ยู.ซี.เอส.ซีเอส. (UCSCS Learning) สำหรับการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์
3. เพื่อศึกษาทักษะการแก้ปัญหของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังจากการเรียนโดยรูปแบบการสอน ยู.ซี.เอส.ซีเอส. (UCSCS Learning) สำหรับการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์
4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนโดยรูปแบบการสอน ยู.ซี.เอส.ซีเอส. (UCSCS Learning) สำหรับการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์

สมมติฐานการวิจัย

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ ของนักเรียนหลังเรียนโดยใช้รูปแบบการสอน ยู.ซี.เอส. ซีเอส. (UCSCS Learning) สำหรับการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ สูงกว่าก่อนเรียน

วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งที่ 1 – 3 คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนเทศบาลวัดมเหยงคณ์ ในปีการศึกษา 2556 - 2557 และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองครั้งที่ 4 คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4/2, 4/4, 4/5 และ 4/6 ประจำปีการศึกษา 2558 จำนวน 146 คน ซึ่งกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากสูตรยามาเน่ (Yamane, 1973) ความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ไม่เกิน .05 ($e = .05$)

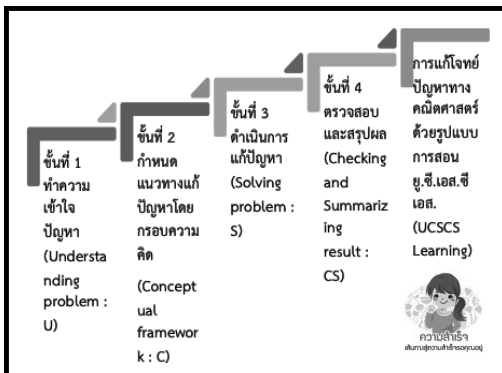
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีดังนี้

1. รูปแบบการสอน ยู.ซี.เอส.ซีเอส. (UCSCS Learning) สำหรับการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ ซึ่งเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง การแก้โจทย์ปัญหาการบวก การลบ การคูณ และการหาร และโจทย์ปัญหาระคน ที่บูรณาการการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับกรอบความคิดรวบยอด
2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง โจทย์ปัญหา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
3. แบบทดสอบวัดทักษะการแก้ปัญหของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
4. แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนโดยรูปแบบการสอน ยู.ซี.เอส. ซีเอส. (UCSCS Learning)

วิธีดำเนินการ

การพัฒนาแบบการสอน เพื่อพัฒนาทักษะการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์และทักษะการแก้ปัญหา โดยใช้รูปแบบการสอน ยู.ซี.เอส.ซี.เอส. (UCSCS Learning) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนาโดยจำแนกการดำเนินการเป็น 5 ระยะ 10 ขั้นตอนระหว่างปีการศึกษา 2556 - 2558 คือ

ระยะที่ 1 เป็นขั้นของการสำรวจวิเคราะห์ปัญหาการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ และการพัฒนาแบบการสอน ยู.ซี.เอส.ซี.เอส. (UCSCS Learning) ซึ่งจะบูรณาการการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem – Based Learning : PBL) ร่วมกับการใช้กรอบความคิดรวบยอด (Conceptual Framework) มาจัดการเรียนรู้ในชั้นสอนแบบกลุ่มร่วมมือโดยเริ่มจากการทำความเข้าใจปัญหา (Understanding problem : U) ต่อจากนั้นกำหนดแนวทางในการแก้ปัญหาโดยใช้กรอบความคิดรวบยอด (Conceptual framework : C) แล้วดำเนินการแก้ปัญหาตามแนวทางที่กำหนดไว้ (Solving problem : S) ในขั้นตอนสุดท้ายจะเป็นการตรวจสอบและสรุปผล (Checking and Summarizing result : CS)

แผนภาพที่ 3 รูปแบบการสอน ยู.ซี.เอส.ซี.เอส. (UCSCS Learning)

รูปแบบการสอน ยู.ซี.เอส.ซี.เอส. (UCSCS Learning) มีรายละเอียดในการจัดการเรียนรู้ในชั้นสอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ทำความเข้าใจปัญหา (Understanding problem : U) เป็นขั้นที่ครูนำเสนอสถานการณ์ปัญหาอันจะนำไปสู่โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจและมองเห็นปัญหาเป็นรูปธรรม และเป็นสิ่งใกล้ตัวจนนักเรียนสามารถระบุสิ่งที่ปัญหาที่ นักเรียนอยากรู้ อยากเรียนและเกิดความสนใจที่จะค้นหาคำตอบ

ขั้นที่ 2 กำหนดแนวทางแก้ปัญหาโดยใช้กรอบความคิด (Conceptual framework : C) เป็นขั้นที่นักเรียนแต่ละกลุ่มวางแผนการแก้ปัญหาโดยสร้างกรอบสี่เหลี่ยม แล้วเขียนข้อความของสิ่งที่โจทย์กำหนดให้ ลงในกรอบสี่เหลี่ยม แล้วใช้เส้นที่มีลูกศรลากระหว่างกรอบข้อความทั้งสองที่สัมพันธ์กัน ให้เชื่อมโยงเข้าด้วยกัน โดยกรอบข้อความทั้งสองจะเกี่ยวข้องกับภายใต้เครื่องหมายบวก ลบ คูณ หรือหาร ซึ่งก่อให้เกิดความคิดรวบยอดของการทำความเข้าใจโจทย์แบบองค์รวม ทำให้นักเรียนได้เห็นถึงที่มาของประโยคสัญลักษณ์และเขียนเป็นประโยคสัญลักษณ์อย่างเข้าใจ ต่อจากนั้นนักเรียนจะช่วยกันสรุปอีกครั้งหนึ่งว่าจะต้องรู้อะไรบ้าง เพื่อที่จะได้มีความเข้าใจโจทย์ปัญหามากยิ่งขึ้น และจะได้ตรวจสอบว่าครอบคลุมเนื้อหาของโจทย์ปัญหาหรือไม่ โดยนักเรียนในกลุ่มช่วยกันอภิปราย

ขั้นที่ 3 ดำเนินการแก้ปัญหา (Solving problem : S) เป็นขั้นที่นักเรียนดำเนินการแก้ปัญหา โดยนำประโยคสัญลักษณ์ในกรอบข้อความทั้งหมดมาดำเนินการศึกษาค้นคว้าเพื่อแก้ปัญหาด้วยตนเองด้วยวิธีการหลากหลาย แล้วหาคำตอบ

ขั้นที่ 4 ตรวจสอบและสรุปผล (Checking and Summarizing result : CS) เป็นขั้นที่นักเรียนแต่ละกลุ่มตรวจสอบความถูกต้อง ความสมเหตุสมผลของคำตอบที่ได้มาแลกเปลี่ยน เรียนรู้ร่วมกัน อภิปรายผลและสังเคราะห์ว่าวิธีการและคำตอบนั้น

นั้นถูกต้องและครอบคลุมในสิ่งที่โจทย์ต้องการทราบแล้วหรือไม่

ระยะที่ 2 เป็นการนำรูปแบบการสอน ยู.ซี.เอส.ซี.เอส. (UCSCS Learning) ไปดำเนินการวิจัยทดลองเชิงประจักษ์ แล้วนำสารสนเทศจากการวิจัยมาพัฒนาปรับเปลี่ยนรูปแบบการสอนดังกล่าว ให้มีคุณภาพเหมาะสมยิ่งขึ้น ซึ่งผลจากการทดลองครั้งที่ 1 ทำให้มีการปรับปรุงรูปแบบการสอน โดยการปรับปรุงแก้ไขจุดประสงค์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับตัวชี้วัดครอบคลุมสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรกำหนด

ระยะที่ 3 เป็นการนำรูปแบบการสอน ยู.ซี.เอส.ซี.เอส. (UCSCS Learning) ที่ได้พัฒนาแล้วในครั้งที่ 1 ไปทดลองใช้ แล้วนำสารสนเทศจากการวิจัยมาพัฒนาปรับเปลี่ยนรูปแบบการสอนดังกล่าว ให้มีคุณภาพเหมาะสมมากยิ่งขึ้น ทำให้ได้รูปแบบการสอนที่พัฒนาแล้ว ครั้งที่ 2 โดยการปรับปรุงเนื้อหาให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ตามตัวชี้วัดและคำอธิบายรายวิชา ปรับชั่วโมงเรียน จาก 15 ชั่วโมง เป็น 22 ชั่วโมง เพื่อให้รูปแบบการสอนความสมบูรณ์มากขึ้น ส่งเสริมความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาและทักษะการแก้ปัญหา

ระยะที่ 4 เป็นการนำรูปแบบการสอน ยู.ซี.เอส.ซี.เอส. (UCSCS Learning) ที่ได้พัฒนาแล้วในครั้งที่ 2 ไปทดลองใช้ แล้วนำสารสนเทศจากการวิจัยมาพัฒนาปรับเปลี่ยนรูปแบบการสอนดังกล่าว ให้มีคุณภาพเหมาะสม ทำให้ได้รูปแบบการสอนที่พัฒนาแล้วครั้งที่ 3 โดยการเพิ่มแบบทดสอบแบบอัตนัยเพื่อให้ นักเรียนแสดงวิธีการแก้โจทย์ปัญหา

ระยะที่ 5 เป็นการนำรูปแบบการสอน ยู.ซี.เอส.ซี.เอส. (UCSCS Learning) ที่ได้พัฒนาแล้วในครั้งที่ 3 จนมีประสิทธิภาพสามารถนำไปใช้พัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียน ไปใช้สอนกับกลุ่มตัวอย่าง และดำเนินการประเมินผลการใช้รูปแบบการสอน โดยการหาดัชนีประสิทธิผลรูปแบบการสอน เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ก่อนและหลังการเรียน ศึกษาทักษะ การแก้ปัญหาของ

นักเรียน และศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนโดยใช้รูปแบบการสอน ยู.ซี.เอส.ซี.เอส. (UCSCS Learning) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปปรับปรุงรูปแบบการสอนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

สรุปผลการวิจัย

1. รูปแบบการสอน ยู.ซี.เอส.ซี.เอส. (UCSCS Learning) มีค่าดัชนีประสิทธิผล เท่ากับ 0.8442 แสดงว่านักเรียนมีความรู้เพิ่มขึ้น 0.8442 หรือคิดเป็นร้อยละ 84.42

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง โจทย์ปัญหา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังเรียนโดยใช้รูปแบบการสอน ยู.ซี.เอส.ซี.เอส. (UCSCS Learning) สำหรับการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ สูงกว่าก่อนเรียน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน

3. ทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังจากการเรียนโดยรูปแบบการสอน ยู.ซี.เอส.ซี.เอส. (UCSCS Learning) สำหรับการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ อยู่ในระดับดี ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่กำหนด

4. ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนโดยใช้รูปแบบการสอน ยู.ซี.เอส.ซี.เอส. (UCSCS Learning) สำหรับการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ โดยรวม อยู่ระดับมากที่สุด

อภิปรายผล

1. รูปแบบการสอน ยู.ซี.เอส.ซี.เอส. (UCSCS Learning) มีค่าดัชนีประสิทธิผล เท่ากับ 0.8442 แสดงว่านักเรียนมีความรู้เพิ่มขึ้น 0.8442 หรือคิดเป็นร้อยละ 84.42 ทั้งนี้เนื่องจาก ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยและพัฒนารูปแบบการสอน มาตั้งแต่ปีการศึกษา 2556 มีการทดลองใช้รูปแบบการสอนโดยการทดลอง 3 ครั้ง เพื่อปรับปรุงและพัฒนารูปแบบการสอนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ก่อน

จะนำไปใช้จริงกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่างในครั้งที่ 4 โดยดำเนินการ 5 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 เป็นขั้นของการสำรวจ วิเคราะห์ ปัญหาการจัดการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน อยู่ในระดับที่ไม่น่าพอใจ ผู้วิจัยจึงได้พัฒนารูปแบบการสอน ยู.ซี.เอส.ซี.เอส. (UCSCS Learning) สำหรับการแก้โจทย์ปัญหา คณิตศาสตร์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งจะบูรณาการใ้การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem – Based Learning : PBL) ร่วมกับการใช้กรอบความคิดรวบยอด (Conceptual Framework) มาจัดการเรียนรู้ในชั้นสอนแบบกลุ่มร่วมมือโดยเริ่มจากการทำความเข้าใจปัญหา (Understanding problem : U) ต่อจากนั้นกำหนดแนวทางในการแก้ปัญหโดยใช้กรอบความคิดรวบยอด (Conceptual framework : C) แล้วดำเนินการแก้ปัญหตามแนวทางที่กำหนดไว้ (Solving problem : S) ในขั้นตอนสุดท้ายจะเป็นการตรวจสอบและสรุปผล (Checking and Summarizing result : CS)

ระยะที่ 2 เป็นการนำรูปแบบการสอน ยู.ซี.เอส.ซี.เอส. (UCSCS Learning) ไปดำเนินการวิจัยทดลองเชิงประจักษ์ ซึ่งผลจากการทดลองครั้งที่ 1 ทำให้มีการปรับปรุงรูปแบบการสอน โดยแก้ไขจุดประสงค์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับตัวชี้วัด ครอบคลุมสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรกำหนด

ระยะที่ 3 เป็นการนำรูปแบบการสอน ยู.ซี.เอส.ซี.เอส. (UCSCS Learning) ที่ได้พัฒนาแล้วในครั้งที่ 1 ไปทดลองใช้ แล้วนำมาปรับปรุง ทำให้ได้รูปแบบการสอนที่พัฒนาครั้งที่ 2 โดยปรับปรุงสาระการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ตามตัวชี้วัดและคำอธิบายรายวิชา ปรับชั่วโมงเรียนจาก 15 ชั่วโมง เป็น 22 ชั่วโมง เพื่อให้รูปแบบการสอนมีความสมบูรณ์มากขึ้น

ระยะที่ 4 เป็นการนำรูปแบบการสอน ยู.ซี.เอส.ซี.เอส. (UCSCS Learning) ที่ได้พัฒนาแล้วใน

ครั้งที่ 2 ไปทดลองใช้ ซึ่งผลจากการทดลอง พบว่า การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการแก้โจทย์ปัญหา ใช้ข้อสอบแบบปรนัยเพียงอย่างเดียวไม่สามารถสะท้อนความรู้ได้อย่างแท้จริง ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้เพิ่มแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยมีข้อสอบแบบอัตนัย 2 ข้อ เพื่อให้นักเรียนแสดงวิธีทำเพื่อหาคำตอบ

และระยะที่ 5 เป็นการนำรูปแบบการสอน ยู.ซี.เอส.ซี.เอส. (UCSCS Learning) ที่พัฒนาแล้วในครั้งที่ 3 จนมีประสิทธิภาพสามารถนำไปใช้พัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และพัฒนาทักษะการแก้ปัญหา ไปใช้สอนกับกลุ่มตัวอย่าง และดำเนินการประเมินผลการใช้รูปแบบการสอน โดยการหาดัชนีประสิทธิผลของรูปแบบการสอน ยู.ซี.เอส.ซี.เอส. (UCSCS Learning) ซึ่งผลจากการดำเนินการดังกล่าวทำให้รูปแบบการสอน ยู.ซี.เอส.ซี.เอส. (UCSCS Learning) ที่พัฒนาขึ้น ทำให้นักเรียนมีความรู้เพิ่มขึ้น 0.8442 หรือคิดเป็นร้อยละ 84.42

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การแก้โจทย์ปัญหา คณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังเรียนโดยใช้รูปแบบการสอน ยู.ซี.เอส.ซี.เอส. (UCSCS Learning) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนด้วยรูปแบบการสอน ยู.ซี.เอส.ซี.เอส. (UCSCS Learning) มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย ทั้งนี้เนื่องมาจากรูปแบบการสอน ยู.ซี.เอส. ซี.เอส. (UCSCS Learning) ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นนั้นเป็นรูปแบบการสอนที่บูรณาการใ้การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem – Based Learning : PBL) ร่วมกับการใช้กรอบความคิดรวบยอด (Conceptual Framework) มาจัดการเรียนรู้ในชั้นสอนแบบกลุ่มร่วมมือโดยเริ่มจากการทำความเข้าใจปัญหา (Understanding problem : U) ซึ่งเป็นขั้นที่ครูนำเสนอสถานการณ์ปัญหาอันจะนำไปสู่โจทย์ปัญหา

คณิตศาสตร์ เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจ และมองเห็นปัญหาเป็นรูปธรรม และเป็นสิ่งใกล้ตัว จนนักเรียนสามารถระบุสิ่งที่ปัญหาที่นักเรียนอยากรู้ อยากเรียนและเกิดความสนใจที่จะค้นหาคำตอบ ต่อจากนั้นกำหนดแนวทางในการแก้ปัญหา โดยใช้กรอบความคิดรวบยอด (Conceptual framework : C) ซึ่งเป็นขั้นที่นักเรียนแต่ละกลุ่มวางแผนการแก้ปัญหาโดยสร้างกรอบสี่เหลี่ยม แล้วเขียนข้อความของสิ่งที่โจทย์กำหนดให้ ลงในกรอบสี่เหลี่ยม แล้วใช้เส้นที่มีลูกศรลากระหว่างกรอบข้อความทั้งสองที่สัมพันธ์กัน ให้เชื่อมโยงเข้าด้วยกัน โดยกรอบข้อความทั้งสองจะเกี่ยวข้องกับภายใต้เครื่องหมายบวก ลบ คูณ หรือหาร ซึ่งก่อให้เกิดความคิดรวบยอดของการทำความเข้าใจโจทย์แบบองค์รวม ซึ่งจะทำให้นักเรียนได้เห็นถึงที่มาของประโยคสัญลักษณ์และเขียนเป็นประโยคสัญลักษณ์อย่างเข้าใจ ต่อจากนั้นนักเรียนในกลุ่มจะช่วยกันสรุปอีกครั้งหนึ่งว่านักเรียนจะต้องรู้อะไรบ้าง เพื่อที่จะได้มีความเข้าใจโจทย์ปัญหามากยิ่งขึ้น และจะได้เป็นการตรวจสอบว่าครอบคลุมเนื้อหาของโจทย์ปัญหาหรือไม่ โดยนักเรียนในกลุ่มช่วยกันอภิปรายแล้วดำเนินการแก้ปัญหาตามแนวทางที่กำหนดไว้ (Solving problem : S) ซึ่งเป็นขั้นที่นักเรียนดำเนินการแก้ปัญหา โดยนำประโยคสัญลักษณ์ในกรอบข้อความทั้งหมดมาดำเนินการศึกษาค้นคว้าเพื่อแก้ปัญหาด้วยตนเองด้วยวิธีการหลากหลาย แล้วหาคำตอบ ในขั้นตอนสุดท้ายจะเป็นการตรวจสอบและสรุปผล (Checking and Summarizing result : CS) ซึ่งเป็นขั้นที่นักเรียนแต่ละกลุ่มตรวจสอบความถูกต้อง ความสมเหตุสมผลของคำตอบที่ได้มาแลกเปลี่ยน เรียนรู้ร่วมกัน อภิปรายผลและสังเคราะห์ว่าวิธีการและคำตอบนั้นนั้นถูกต้องและครอบคลุมในสิ่งที่โจทย์ต้องการทราบแล้วหรือไม่

จะเห็นได้ว่ารูปแบบการสอน ยู.ซี.เอส. ซี.เอส. (UCSCS Learning) ที่ได้ปรับปรุงมาจากการใช้การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem – Based Learning : PBL) ร่วมกับการ

ใช้กรอบความคิดรวบยอด (Conceptual Framework) เป็นรูปแบบการสอนที่ใช้ในชั้นสอนร่วมกับวิธีการเรียนแบบร่วมมือเป็นอย่างดี สามารถส่งเสริมการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตัวตนเอง และนักเรียนมีพัฒนาการทางการเรียนที่ดีขึ้น นักเรียนมีโอกาสนำความรู้ที่ได้รับมาฝึกเพื่อให้เกิดทักษะความชำนาญ ทำให้นักเรียนเข้าใจบทเรียน นักเรียนรู้จักการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ช่วยส่งเสริมความแตกต่างระหว่างบุคคล เน้นความร่วมมือในการเรียนโดยให้เด็กเก่งช่วยเหลือเด็กอ่อน และเน้นนักเรียนเป็นสำคัญในการศึกษาค้นคว้าทำให้นักเรียนมีความก้าวหน้าทางการเรียน ช่วยพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนให้สูงขึ้น

ผลการวิจัยครั้งนี้ สอดคล้องกับการวิจัยของเจษฎ์สุดา จันทรเอี่ยม (2542 : บทคัดย่อ) พบว่า การใช้กลวิธีทำให้ปัญหา เป็นปัญหาย่อย ใช้การเขียนภาพ เขียนแผนภูมิ การสร้างแบบจำลอง ทำให้นักเรียนมีความสามารถในการแก้ปัญหาสูงขึ้น ผลการวิจัยของวรภาพร ชาวสุทธิ์ (2542 : บทคัดย่อ) พบว่า รูปแบบการสอนกระบวนการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ โดยการใช้การสอนตนเอง นั้นช่วยพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ และทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น และผลการวิจัยของรังสรรค์ ทองสุกนอก (2547) พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนเรื่องทฤษฎีจำนวนเบื้องต้น โดยใช้ชุดการเรียนการสอนที่ใช้ปัญหาเป็นฐานในการเรียนรู้ มีผลการเรียนรู้สูงขึ้น

3. ทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังจากการเรียนโดยรูปแบบการสอน ยู.ซี.เอส.ซี.เอส. (UCSCS Learning) โดยรวมและรายด้านทุกด้าน อยู่ในระดับดี ซึ่งสามารถเรียงลำดับค่าเฉลี่ยความสามารถจากมากไปน้อย ดังนี้ ความสามารถในการระบุปัญหา ความสามารถในการอธิบายสาเหตุของปัญหา การระบุผลที่ได้จากการแก้ปัญหา และการระบุวิธีการแก้ปัญหา

ตามลำดับทั้งนี้เนื่องจากรูปแบบการสอน ยู.ซี.เอส.ซี.เอส. (UCSCS Learning) เป็นการเรียนการสอนที่เน้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยใช้ปัญหาเป็นตัวกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความต้องการที่จะศึกษาหาความรู้และหาคำตอบด้วยตนเองเกิดทักษะการแก้ปัญหาที่ดีช่วยให้นักเรียนคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพลกฤษ ตันติมานุกูล (2547 : 44 – 45) ที่ศึกษาวิจัยเรื่องผลของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสังคมศึกษาด้วยการฝึกการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการแก้ปัญหาตามชั้น 4 ชั้นตอน ดังนี้ การพิจารณาระบุประเด็นปัญหา การรวบรวมข้อมูล การดำเนินการแก้ปัญหา และประเมินผลการแก้ปัญหา สามารถทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้นสอดคล้องกับแนวคิดของสุวิทย์ มูลคำ (2547 : 11 – 32) สนับสนุนว่าทักษะการแก้ปัญหาทำให้นักเรียนได้เกิดทักษะการเรียนรู้ในการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ ได้ฝึกปฏิบัติจริงในการแก้ปัญหาโดยใช้ทักษะกระบวนการต่าง ๆ ซึ่งให้นักเรียนเป็นผู้ดำเนินการ ทั้งการเสนอปัญหา ลักษณะปัญหา การสรุปหาข้อยุติ ตามความสนใจของตนเอง นักเรียนเกิดความพอใจและสนุกสนานกับการเรียน ดังนี้วัชรา เล่าเรียนดี (2548 : 94 – 95) ได้กล่าวถึงการแก้ปัญหาเป็นฐาน เป็นเทคนิคที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ และเกิดจากความร่วมมือของนักเรียนกลุ่มเล็ก ๆ โดยครูจะเป็นผู้คอยแนะนำ สนับสนุนให้นักเรียนมองเห็นปัญหาและแก้ปัญหาด้วยตนเอง เนื่องจากปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจริงกับนักเรียน เป็นการกระตุ้นการเรียนรู้และพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาเพื่อให้เกิดความรู้ใหม่จากการเรียนรู้ด้วยตนเอง และจากการสรุปผลงานวิจัยครั้งนี้ทำให้ทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังจากการเรียนโดยรูปแบบการสอน ยู.ซี.เอส.ซี.เอส. (UCSCS Learning) โดยรวมและรายด้านทุกด้าน อยู่ในระดับดี

4. ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนโดยใช้รูปแบบการสอน ยู.ซี.เอส.ซี.เอส. (UCSCS Learning) โดยรวม อยู่ระดับมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจาก ในขั้นตอนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ทำให้นักเรียนเกิดทักษะในการคิดวิเคราะห์ คิดแก้ปัญหาและคิดอย่างสร้างสรรค์ นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนและได้ลงมือปฏิบัติมากขึ้น นอกจากนี้การประยุกต์โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ไปสู่สถานการณ์จริงด้วยประสบการณ์ของนักเรียน และเชื่อมโยงไปสู่สถานการณ์ใหม่ที่ไม่คุ้นเคย ซึ่งจะทำให้นักเรียนมีแนวความคิดที่เป็นรูปธรรมขึ้น โดยใช้กรอบความคิดรวบยอดมาสร้างผังความคิดในขั้นการวางแผนการแก้โจทย์ปัญหา เพื่อสื่อในเชิงรูปธรรมที่แสดงความเข้าใจและเชื่อมโยงความสัมพันธ์ให้สอดคล้องกับโจทย์ปัญหาที่กำหนดให้ ซึ่งใช้สัญลักษณ์ของกรอบสี่เหลี่ยม เส้น ลูกศร เชื่อมโยงด้วยกันภายใต้เครื่องหมายบวก ลบ คูณ หรือหาร แล้วสร้างรูปแบบของประโยคสัญลักษณ์จากความสัมพันธ์ดังกล่าว จึงนำไปสู่ขั้นดำเนินการแก้ปัญหาโจทย์ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป จากที่กล่าวมาข้างต้น จึงทำให้นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนโดยใช้รูปแบบการสอน ยู.ซี.เอส.ซี.เอส. (UCSCS Learning) โดยรวม อยู่ระดับมากที่สุด

สรุป

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังเรียนโดยใช้รูปแบบการสอน ยู.ซี.เอส.ซี.เอส. (UCSCS Learning) สำหรับการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง โจทย์ปัญหา สูงกว่าก่อนเรียน โดยหลังจากการเรียนโดยรูปแบบการสอน ยู.ซี.เอส.ซี.เอส. (UCSCS Learning) นักเรียนมีทักษะการแก้ปัญหาอยู่ในระดับดี ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่กำหนด และนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนโดยใช้รูปแบบการสอน ยู.ซี.เอส.ซี.เอส. (UCSCS Learning) อยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1. การนำรูปแบบการสอน ยู.ซี.เอส.ซีเอส. (UCSCS Learning) ไปใช้ ครูควรศึกษาขั้นตอนการสอนและกำหนดกิจกรรมการสอนที่จะบูรณาการการใช้ปัญหาเป็นฐานโดยเลือกเอาปัญหาที่ใกล้ตัวนักเรียนให้มากที่สุดและให้เหมาะสมกับเนื้อหาที่ทำการสอน

2. จากผลการวิจัยพบว่านักเรียนมีความพึงพอใจ เกิดความสนใจ กระตือรือร้นในการเรียนมากขึ้น เพราะนักเรียนได้มีโอกาสปฏิบัติจริง ได้ร่วมกิจกรรมทุกคน ครูผู้สอนคณิตศาสตร์ควรมีการวางแผนการจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมได้แสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนและครู เพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ที่เพิ่ม

3. ระหว่างการเรียนการสอน ครูผู้สอนควรกำชับให้นักเรียนในกลุ่มสามัคคีกัน ร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รับผิดชอบหน้าที่ที่ตนเองได้รับ มอบหมายเพื่อให้งานกลุ่มประสบความสำเร็จ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. จากผลการวิจัยในครั้งนี้ ทำให้นักเรียนพัฒนาทักษะการแก้โจทย์ปัญหาและพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาได้ เป็นผลดีต่อนักเรียน จึงสมควรจะมีการศึกษาในลักษณะเดียวกันนี้ กับนักเรียนในระดับชั้นอื่นและวิชาอื่น ๆ ด้วย

2. จากการวิจัยพบว่า สื่อ อุปกรณ์ ครูผู้สอน และความสนใจของนักเรียน ช่วยทำกิจกรรมดำเนินไปด้วยดี จึงสมควรจะศึกษาสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อความคิดสร้างสรรค์ เช่น บรรยากาศในห้องเรียน ขนาดของห้องเรียน ลักษณะการจัดห้องเรียน เป็นต้น

3. จากผลการวิจัย ผู้วิจัยได้ใช้โจทย์ปัญหาที่ใกล้ตัวนักเรียนโดยเลือกปัญหาที่อยู่ในความสนใจของนักเรียน หรือข่าวเหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ มาเป็นโจทย์ให้นักเรียนฝึกคิด ฝึกแก้ปัญหา และนอกเหนือจากตำราประกอบการเรียน ทำให้นักเรียนมีความสนใจในการแก้โจทย์ปัญหามากขึ้น จึงสมควรมีการศึกษาเกี่ยวกับลักษณะโจทย์ปัญหาที่สามารถส่งเสริมและพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาได้

4. จากการเรียนด้วยรูปแบบการสอน ยู.ซี.เอส.ซีเอส. (UCSCS Learning) ทำให้นักเรียนสามารถตอบคำถามร่วมกิจกรรมและแก้ปัญหาได้ดีในขณะที่ทำการเรียน การสอน ผู้วิจัยจึงคิดว่าควรมีการศึกษาความคงทนในการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอน ยู.ซี.เอส.ซีเอส. (UCSCS Learning) ด้วย

5. สควรมีการศึกษาเปรียบเทียบทักษะการแก้ปัญหาจากการเรียนด้วยรูปแบบ การสอน ยู.ซี.เอส.ซีเอส. (UCSCS Learning) กับการสอนแบบวิธีอื่นๆ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- จิตติมา ธรรมราชา. (2545). *การสร้างชุดการสอนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง โจทย์ปัญหาร้อยละ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5*. การค้นคว้าแบบอิสระปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เจริญสุตา จันทร์เอี่ยม. (2542). *การศึกษาความสามารถและกลวิธีในการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 7. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*.
- น้อมศรี เกท และคณะ. (2549). *การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนระดับปฐมวัยสำหรับการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปานทอง กุลนาถศิริ. (2540). "ตัวอย่างโจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ที่ช่วยเสริมสร้างสติปัญญาของเด็ก" ใน *วารสารคณิตศาสตร์*, 41(464 – 465) : 65.
- พรทิศา ช้างปลิว. (2551). *ผลการสอนคณิตศาสตร์แบบบูรณาการคุณธรรม ที่มีต่อคุณลักษณะด้านคุณธรรมที่พึงประสงค์ และความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- พลกฤษ ดันติญาณกุล. (2547). *ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสังคมศึกษาด้วยการฝึกการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา ภาควิชาหลักสูตรการสอนและเทคโนโลยีการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ยุพิน พิพิธกุล. (2546). *การเรียนการสอนคณิตศาสตร์ยุคปฏิรูปการศึกษา*. กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์.
- รังสรรค์ ทองสูงนอก. (2547). *ชุดการเรียนการสอนที่ใช้ปัญหาเป็นฐานในการเรียนรู้ (Problem Base Learning) เรื่องทฤษฎีจำนวนเบื้องต้น ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4*. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาคณิตศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วรรณ ขุนศรี. (2546). "การจัดการเรียนการสอนคณิตศาสตร์" ใน *วารสารวิชาการ*. 6(3) มีนาคม.
- วราภรณ์ มีหนัก. (2545). "การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์" ใน *วารสารวิชาการ* ปีที่ 5 ฉบับที่ 9 กันยายน.
- สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน). (ออนไลน์). *ผลการทดสอบระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ในกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2*. เข้าถึงได้จาก <http://www.niets.or.th/> เมื่อ 23 พฤษภาคม 2555.
- สุจิตพร สอนอ่อน. (2547). *การพัฒนาชุดกิจกรรมวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง การแก้โจทย์ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 อ.พิชัย จ.อุตรดิตถ์*. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน สถาบันราชภัฏอุตรดิตถ์.

- สุนทร โอพึ่ง. (2549). การพัฒนากิจกรรมการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ โดยใช้กรอบความคิดรวบยอดสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต.
- สุรางค์ โค้วตระกูล. (2541). จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวิทย์ มูลคำ. (2547). กลยุทธ์การสอนคิดแก้ปัญหา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ภาพพิมพ์.
- อนงค์นาฏ วงศ์สารสิน. (2547). การใช้วิธีการให้เหตุผลโดยใช้กรณีตัวอย่างเป็นฐานในการแก้โจทย์ปัญหาวิชาคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อรรณพ อินทรชัย. (2541). ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนโดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ทุนทางสังคมกับความมั่นคงทางอาหารในชุมชนชนบท : กรณีตำบลควนรู อำเภอรัตถุมิ จังหวัดสงขลา

Social Capital and Food Security in a Rural Community: Khuan Ru Sub-district, Rattaphum District, Songkhla Province

อมาวสี อัมพันศิริรัตน์¹, มาริส สุวรรณราช², พันัสยา วรณวิไล³, ทรงฤทธิ์ ทองมีขวัญ⁴
Amavasee Ampansirat¹, Marisa Suwanraj², Pannatsaya Wannawilai³,
Trongrit Thongmeekhaun⁴

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทุนทางสังคมในชุมชนชนบท : กรณีตำบลควนรู อำเภอรัตถุมิ จังหวัดสงขลา มีลักษณะอย่างไร และมีผลต่อความมั่นคงทางอาหารอย่างไรบ้าง

วิธีการศึกษา: เป็นวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาทุนทางสังคมที่เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร เก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีสัมภาษณ์ สันทนากลุ่ม กับผู้นำชุมชน ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และแกนนำแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เกี่ยวกับอาหาร จำนวน 33 คน และสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ ของแหล่งเรียนรู้เหล่านั้น วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา สรุปประเด็นสำคัญที่เกี่ยวกับทุนทางสังคมและความมั่นคงทางอาหาร

ผลการศึกษา: ทุนทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงทางอาหาร ประกอบด้วย 1) ทุนคน ได้แก่ ผู้นำ และอาสาสมัคร 2) ทุนระดับกลุ่มเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ด้านอาหาร และ 3) ทุนระดับองค์กร ทั้งภายในและภายนอกชุมชน พบประเด็นสำคัญเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร 4 ด้าน คือ 1) การมีอาหารเพียงพอ มีกลุ่มต่างๆ ที่มีการผลิตอาหารในชุมชน ได้แก่ กลุ่มเกษตรผสมผสาน และโรงสีข้าวชุมชน 2) การเข้าถึงแหล่งอาหาร มีธนาคารอาหารชุมชน ที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ 3) การใช้ประโยชน์จากอาหาร คริวเรือนมีการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์เพื่อนำมาเป็นอาหาร และ 4) เสถียรภาพด้านอาหาร ทุกคนในชุมชนสามารถเข้าถึงอาหารได้ตลอดทั้งปี เนื่องจากมีแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร และมีศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว

สรุปผลและข้อเสนอแนะ: การส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารในชุมชนนั้น จำเป็นต้องส่งเสริมทุนทางสังคมทั้งระดับบุคคลและระดับกลุ่มในชุมชน

คำสำคัญ : ทุนทางสังคม, ความมั่นคงทางอาหาร

^{1,2,3,4} อาจารย์, วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สงขลา

^{1,2,3,4} Lecturer, Boromrajonani College of Nursing, Songkhla

Abstract

The objective of this study was to explore the nature of social capital and how it influenced food security in a rural community: A case study in Khuan Ru Sub-district, Rattaphum District, Songkhla Province.

Method: A qualitative research was conducted to explain social capital related to food security in the community. In the process of data collection, semi-structured interviews and focus group discussion were employed, with a head of local administrative organization, a head of village, and a group of food learning unit leaders (N=33). Nonparticipant observations also were performed to observe activities in food security learning units in the community. The data obtained were transcribed and coded to develop themes related to social capital of food security.

Results: Social capital namely 1) key persons such as leaders and volunteers, 2) groups of food learning units, and 3) internal and external organizations were found closely related to food security. Four themes related to food security, such as: 1) food availability, some groups produced food such as multiple cropping and community rice mill; 2) food accessibility, there was a food community bank that everyone was be able to access to food resources; 3) food utilization, households planted their own garden and raised animals for food; and 4) food stability, food was accessed periodically because of adequate water supply for agriculture, and rice seed bank for protected future of food, emerged from the investigation.

Conclusions: In order to promote food security in the community, there is a need to enhance social capital related to food security both in individual and community levels.

Keywords : Social capital, Food security

บทนำ

ความมั่นคงทางอาหาร เป็นความต้องการให้คนทุกคน มีความสามารถเข้าถึงอาหารได้ตลอดเวลาทั้งทางกายภาพ เศรษฐกิจอย่างเพียงพอปลอดภัย และมีคุณค่าทางโภชนาการ เพื่อการมีชีวิตที่ดีและสุขภาพที่เข้มแข็ง ซึ่งองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ ได้แบ่งความหมายด้านความมั่นคงทางอาหารออกเป็น 4 มิติ คือ ความพอเพียงของปริมาณอาหาร การเข้าถึงทรัพยากรที่พอเพียงของบุคคลเพื่อได้มาซึ่งอาหารที่เหมาะสม และมีโภชนาการ การใช้ประโยชน์ด้านอาหาร มีอาหารที่เพียงพอ น้ำสะอาดและการรักษา

สุขภาพและสุขอนามัย เพื่อที่จะเข้าถึงภาวะความเป็นอยู่ที่ดีทางโภชนาการ และเสถียรภาพทางอาหารที่ประชาชน ครีวเรือน และบุคคลจะต้องเข้าถึงอาหารที่เพียงพอตลอดเวลา (FAO, 2008)

ประเทศไทยมีทรัพยากรอาหารที่สมบูรณ์มาตั้งแต่อดีต เนื่องจากสภาพที่ตั้งและภูมิอากาศที่เอื้ออำนวยต่อการดำรงชีวิตของพืชและสิ่งมีชีวิตชนิดต่าง ๆ ส่งผลให้มีความหลากหลายทางด้านอาหารตลอดทั้งปี (วิฑูรย์ เลื่อนจำรูญ และคณะ, 2548) แต่ปัจจุบันพบว่าปริมาณอาหารและความหลากหลายของชนิดอาหารที่ได้จากธรรมชาติ และการผลิตมีน้อยลง เกิดขึ้นจากหลายปัจจัยตั้งแต่การหดตัวของภาคเกษตร การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

การบริโภคของคนในสังคม จนถึงการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศที่มีผลกระทบต่อปริมาณผลิตผลที่ได้ (สุภา ไยเมือง, 2555)

วิถีชีวิตชาวไทยชนบทมีความสัมพันธ์ที่แนบชิดกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แหล่งที่มาของอาหาร มาจากหลายแหล่ง เช่น จากการผลิต จากแหล่งธรรมชาติ และจากการซื้อและการแบ่งปันหรือทางวัฒนธรรมประเพณี (รณชัย มุ่งจิต, บำเพ็ญ เขียวหวาน และเบญจมาศ อยู่ประเสริฐ, 2555) ชุมชนชนบทภาคใต้ได้นิยามความหมาย ความมั่นคงทางอาหารที่เกี่ยวข้องกับการมีอาหารกินเพียงพอ หรือพึ่งพาตนเองได้ด้านอาหารและความหลากหลายของอาหารที่บริโภค ที่สัมพันธ์กับระบบนิเวศ ระบบเศรษฐกิจด้านอาชีพที่เป็นที่มาของรายได้เพื่อซื้ออาหาร (สุภา ไยเมือง, 2555) แต่การศึกษาความมั่นคงทางอาหารของผู้สูงอายุในชุมชนชนบท ภาคใต้ พบว่าผู้สูงอายุร้อยละ 93.3 มีคะแนนความมั่นคงทางอาหารน้อย เมื่อวิเคราะห์รายมิติพบปัญหาด้านคุณภาพอาหารมากที่สุด รองลงมาคือด้านความปลอดภัยของอาหาร และปริมาณอาหาร ตามลำดับ (วันทนีย์ ชัยฤทธิ์, นพวรรณ เปี้ยชื่อ และสุจินดา จารุพัฒน์ มารูโอ, 2555) และจากการสำรวจข้อมูลพื้นฐานเพื่อประเมินตนเองเบื้องต้น ด้านความมั่นคงทางอาหาร อาหารปลอดภัย และโภชนาการสมวัย: กรณีจังหวัดสงขลา พบว่าเมื่อเทียบกับในรอบ 10 ปี 5 ปี 3 ปี และปัจจุบัน ความมั่นคงทางอาหารมีแนวโน้มลดลง ทั้งด้านการพึ่งตนเอง ด้านอาหาร ครัวเรือนมีการผลิตอาหารเองลดน้อยลง ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น สิทธิและการเข้าถึงระบบอาหารมีน้อยลง ครัวเรือนมีที่ดินถือครองพื้นที่นาลดลง (อมวาลี อัมพันศิริรัตน์ และคณะ, 2557)

ตำบลควนรู อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา ประกอบด้วย 9 หมู่บ้าน 2,132 ครัวเรือน มีประชากรทั้งหมด 6,057 คน ซึ่งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ ทำนา ทำสวน และปศุสัตว์ โดยมีพื้นที่เกษตรกรรมประมาณ 10,751

ไร่ ซึ่งใช้สำหรับทำนาประมาณ 4,500 ไร่ แต่ปัจจุบันพื้นที่นากำลังประสบปัญหาลดลงอย่างต่อเนื่องจากราคาขายต่ำ ต้องใช้น้ำในการเพาะปลูกสูง ตรงกันข้ามกับพื้นที่ทำสวนคือ ยางพาราและปาล์ม น้ำมัน ที่มีจำนวนเพิ่มขึ้น เนื่องจากเป็นพืชเศรษฐกิจที่สร้างรายได้สูงให้แก่ครัวเรือน ได้รับการส่งเสริมและใช้น้ำในการเพาะปลูกน้อย นอกจากนี้พบว่าประชาชนส่วนหนึ่งมีการซื้อวัตถุดิบในการประกอบอาหารมากกว่าการผลิตเอง (อมวาลี อัมพันศิริรัตน์ และคณะ, 2557) อย่างไรก็ตาม “ตำบลควนรู” ได้มีความพยายามที่จะหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยอาศัยการมีส่วนร่วมชุมชนผ่าน “บ้าน วัด และโรงเรียน” ภายใต้การผลักดันและการขับเคลื่อนของผู้นำแกนนำชุมชน และทุกภาคส่วนที่มีความเข้มแข็งและวิสัยทัศน์ที่ก้าวไกล เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน โดยปรากฏเป็นรูปธรรมของศูนย์เรียนรู้ต่าง ๆ เช่น ธนาคารอาหาร ชุมชน ธนาคารน้ำ ธนาคารข้าว สวนสมรม กลุ่มน้ำพริกสมุนไพร กลุ่มยุวเกษตรกรในชุมชน เป็นต้น ทำให้ประชาชนในชุมชนสามารถพึ่งตนเองทั้งในด้านการมีแหล่งอาหารที่อุดมสมบูรณ์ ทั้งระดับครัวเรือน และชุมชน อาหารที่ผลิตและบริโภคเป็นอาหารที่มีคุณภาพ มีมาตรฐาน ปลอดภัย และมีคุณค่าทางโภชนาการที่มีความเหมาะสมกับวัย รวมทั้งเกิดการอนุรักษ์วัฒนธรรมเกี่ยวกับการผลิตอาหาร เช่น การ “ออกปาก ดำนา” เป็นต้น โดยผลลัพธ์ที่ปรากฏเป็นรูปธรรมดังกล่าว เกิดขึ้นจากใช้ทุนทางสังคมที่หลากหลายที่มีอยู่ในชุมชน “ตำบลควนรู” นั่นเอง ซึ่งทุนทางสังคมมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง และมีปรากฏอยู่แล้วในทุกชุมชน แต่อยู่ที่ชุมชนใดจะเห็นคุณค่าของทุนทางสังคมนั้นๆ และนำมาใช้ในการพัฒนาชุมชนของตนเองให้มีความเข้มแข็งและสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนต่อไป (วิจิตานินวน และชนิษฐา ชูสุข, 2557) ซึ่งอาทิตย์ บุคตาวง และสุพรรณิ ไชยอำพร (2555) ได้สรุปทุนทางสังคมออกเป็น 3 มิติ คือ มิติความรู้ มิติความดี และมิติ

ด้านความรัก และกระบวนการหรือขั้นตอนในการขับเคลื่อนทุนทางสังคมไปสู่สังคมที่พึงปรารถนา คือ 1) สร้างความตระหนักให้คนในชุมชนเริ่มคิดที่จะพัฒนาชุมชนร่วมกัน 2) ค้นหาศักยภาพและทุนทางสังคมในชุมชนที่เหมาะสม 3) สร้างผู้นำหรือแกนนำเพิ่มขึ้น 4) ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน 5) ลงมือทำอย่างมีส่วนร่วมทั้งชุมชน ภาครัฐและเอกชน 6) ติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง และ 7) การขยายผล เนื่องจากทุนทางสังคม เป็นลักษณะเด่นขององค์กรทางสังคม เช่น ความไว้วางใจ บรรทัดฐาน และเครือข่าย ซึ่งสามารถปรับปรุงประสิทธิภาพของสังคม โดยการส่งเสริม เกื้อหนุน การร่วมมือในการดำเนินงานซึ่งกันและกัน (Putnam, 2000) สำหรับทุนทางสังคมในจังหวัดสงขลา มีการใช้ทุนทางสังคมเป็นเครื่องมือเพื่อพัฒนาโยบายสาธารณะด้านสุขภาพโดยภาคประชาชน กองทุน การเงิน และสวัสดิการชุมชน มีจุดเด่นเรื่องความเข้มแข็งทางวัฒนธรรม มีทุนทางสังคมที่สะสมอยู่มาก และแกนนำชาวบ้านมีชื่อเสียงในระดับประเทศ (นพวรรณ วรรณเทพสกุล, 2550)

ด้วยความสำคัญของความมั่นคงทางอาหาร และทุนทางสังคม ที่มีอยู่ในชุมชนชนบทภาคใต้ คณะผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาทุนทางสังคมในชุมชนชนบท กรณีตำบลควนรู อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา ว่ามีอะไรบ้าง ทั้งทุนเชิงโครงสร้าง และเชิงกระบวนการ และมีการนำใช้ทุนทางสังคมเพื่อให้เกิดความมั่นคงทางอาหารได้อย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

- เพื่อศึกษาทุนทางสังคมในชุมชนชนบท กรณีศึกษาตำบลควนรู อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา
- เพื่อศึกษาว่าทุนทางสังคม มีผลต่อความมั่นคงทางอาหารในชุมชนชนบท กรณีศึกษาตำบลควนรู อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลาอย่างไร

วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยนำคำถามการวิจัยมาสร้างเป็นคู่มือในการเก็บข้อมูลการวิจัยและดำเนินการเตรียมทีมคณะผู้วิจัยจำนวน 4 คนโดยการจัดอบรมเรื่องการเก็บข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพ จำนวน 2 วัน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 33 คน เป็นแกนนำแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับอาหาร จำนวน 10 แหล่งในตำบลควนรู อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา ใช้วิธีการสนทนากลุ่ม ตามประเด็นคำถามในการวิจัย ร่วมกับการสัมภาษณ์เจาะลึก การสังเกต กิจกรรมต่างๆ จากปฏิบัติการจริง การบันทึกภาคสนาม ในระหว่างการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์เจาะลึกจะมีการบันทึกการสนทนาเป็นไฟล์เสียงเพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

สำหรับความน่าเชื่อถือของข้อมูลผู้วิจัยใช้เทคนิคการตรวจสอบสามเส้า (Triangulations) โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลหลากหลายวิธี การใช้นักวิจัยหลายคน และการสอบทานข้อมูล (Debriefing) ชั้นวิเคราะห์ข้อมูล ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis)

การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ได้ผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมในมนุษย์ ของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสงขลา เลขที่ 6/2558

การวิเคราะห์ข้อมูล

ไฟล์เสียงจากการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจะถูกนำมาถอดเทปแบบคำต่อคำ และค้นหาประเด็นสำคัญโดยใช้การสังเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ด้วยวิธี inductive coding ประโยคแต่ละประโยคจะถูกอ่านอย่างละเอียดเพื่อค้นหากลุ่มคำที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย และจำแนกประเด็นหลัก

ข้อมูลทั้งหมดจะถูกตรวจสอบแบบสามเส้ากับบันทึกการสังเกตในสนาม จากนั้นผู้วิจัยจะนำเสนอประเด็นหลักกับผู้ให้ข้อมูลเพื่อการตรวจสอบความถูกต้องและเพิ่มเติมข้อมูลให้ดียิ่งขึ้น เพื่อนำมาปรับประเด็นหลักใหม่ก่อนนำเสนอผลการวิจัย

ผลการศึกษา

ทุนทางสังคม ที่แสดงถึงศักยภาพของชุมชน ประกอบด้วย

1. ทุนคน ประกอบด้วย 1.1) ทุนระดับบุคคล ได้แก่ คนสำคัญ ผู้นำ คนเก่ง อาสาสมัคร ในแต่ละหมู่บ้าน ตลอดจนเรื่องที่มีคนเหล่านั้นมีความชำนาญเพื่อนำมาเป็นประโยชน์ให้กับชุมชน 1.2) ทุนระดับกลุ่ม ผู้นำกลุ่มต่างๆ ที่รวมตัวกันทำกิจกรรมเกี่ยวกับอาหารของชุมชน มีการพัฒนาจนยกระดับเป็นแหล่งเรียนรู้ เช่น ธนาคารอาหารชุมชน กลุ่มเกษตรผสมผสาน (สวนสมรม) ธนาคารน้ำ ธนาคารข้าว ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน กลุ่มยุวเกษตรกร กลุ่มพลังงานชุมชน และโรงเรียนข้าวชุมชน เป็นต้น

2. ทุนด้านทรัพยากรธรรมชาติและแหล่งประโยชน์ในชุมชนที่เอื้อต่อการพัฒนา เช่น ที่ดิน ขณะนี้มีที่ดินในตำบลจำนวนมาก และที่ดินยังเป็นของคนในตำบลเป็นผู้ถือครอง นายก อบต. มีแนวคิดที่ว่า “ทุนที่สำคัญเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร คือ ที่ดิน” พยายามสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนในตำบลไม่ขายที่ดิน เพื่อรักษาพื้นที่ไว้ทำการเกษตร

3. ทุนเงิน ประกอบด้วย ธนาคารหมู่บ้าน กองทุนหมู่บ้าน กองทุนฌาปนกิจ และกองทุนหลักประกันสุขภาพตำบล เป็นต้น

4. ทุนองค์กร/หน่วยงาน/สถาบัน ที่เป็นปัจจัยเอื้อในการพัฒนา ได้แก่ องค์กรภายในพื้นที่ เช่น องค์กรบริหารส่วนตำบล โรงเรียน ศูนย์พัฒนาเด็กวัยก่อนเรียน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล สำนักงานเกษตรตำบล เป็นต้น และองค์กร

ภายนอกพื้นที่ ที่ให้การสนับสนุนด้านวิชาการ เงิน ทุนสนับสนุนการพัฒนา ได้แก่ สถาบันจัดการระดับสุขภาพ ภาคใต้ (ศจร.ส.) ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ สถาบันการศึกษาต่างๆ

ทุนทางสังคม มีลักษณะที่สอดคล้องกับ Putnam (2000) ที่กล่าวว่าทุนทางสังคม เป็นลักษณะเด่นขององค์กรทางสังคม เช่น ความไว้วางใจ บรรทัดฐาน และเครือข่าย ซึ่งสามารถปรับปรุงประสิทธิภาพของสังคม นอกจากนี้อาจแบ่งทุนทางสังคมของตำบลกรณีศึกษา ออกเป็นทุนเชิงโครงสร้าง และทุนเชิงกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดของ Uphoff (2000) ดังนี้

1. ทุนเชิงโครงสร้าง (structural social capital) ได้แก่ บทบาทหน้าที่ ที่จัดตั้งขึ้นแก่บุคคลที่รวมอยู่ในกลุ่ม เป็นข้อกำหนดกฎเกณฑ์ที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นกรอบในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ เกี่ยวกับด้านอาหารของชุมชนร่วมกัน แต่ละกลุ่มมีการเลือกประธานกลุ่ม คณะกรรมการฝ่ายต่างๆ

2. ทุนเชิงกระบวนการเรียนรู้ (cognitive social capital) ได้แก่ ค่านิยม คุณค่าทางจิตใจทัศนคติ และความเชื่อ หรือฐานคิดในการทำงานของกลุ่มต่างๆ เกี่ยวข้องกับอาหารของชุมชน ซึ่งทุนทางสังคมได้ปลูกฝังสมาชิกในกลุ่มให้มีวัฒนธรรม วิธีคิดและอุดมการณ์เพื่อประโยชน์ส่วนรวม จนสามารถสรุปได้ว่า “บ้าน วัด โรงเรียน : หล่อหลอมค่านิยมร่วมของผู้เฒ่า” ทำให้ผู้นำแต่ละคน มีค่านิยม และฐานคิดต่างๆ คือ ทุกคนมีอุดมการณ์ในการพัฒนา รักบ้านเกิด จิตอาสา เสียสละเพื่อส่วนรวม ฟังตนเองก่อนที่จะให้รัฐช่วยเหลือ และพัฒนาจากฐานของทรัพยากรท้องถิ่น

การนำใช้ทุนทางสังคม เพื่อพัฒนาสู่ความมั่นคงทางอาหารของชุมชน

การนำใช้ทุนทางสังคม และการขับเคลื่อนทุนทางสังคม ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของสมาชิกต่างๆ ในชุมชน จนเกิดเป็นความมั่นคงทางอาหาร

ในชุมชน ซึ่ง นายก อบต. มีแนวคิดที่ ความมั่นคงทางอาหารเป็นเรื่องของทุกคน ต้องการให้ทุกคนมีความมั่นคงทางอาหาร จึงได้ขับเคลื่อนเรื่องนี้ โดยการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ และกล่าวว่า

“ความมั่นคงทางอาหาร ตรงกับการมีภูมิคุ้มกันที่ดีของพี่น้องในตำบล ถ้าเราสามารถสร้างความมั่นคงทางอาหารได้ มีอาหารของเราเอง เป็นการสร้างภูมิคุ้มกัน จึงต้องทำให้เป็นรูปธรรม” (นายก อบต., 28 ตุลาคม 2557)

ทุนทางสังคม ทั้งระดับบุคคล และระดับกลุ่มในตำบล มีการร่วมกันพัฒนาแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เกี่ยวกับอาหาร โดยใช้หลักการทำงานคือ ร่วมรับรู้ปัญหา ร่วมคิดหาทางออก (จัดทำแผนบูรณาการ) ร่วมลงมือปฏิบัติอย่างเสมอภาค ร่วมประเมินผล ร่วมชื่นชมผลงาน ร่วมถ่ายทอดวิธีคิดและกระบวนการ และร่วมสร้างวัฒนธรรมเกษตรกรรมแบบยั่งยืน ส่งผลให้เกิดความมั่นคงทางอาหารของชุมชน สามารถแบ่งเป็น 4 มิติ ดังนี้

ความมั่นคงทางอาหาร

การนำใช้ทุนทางสังคมทั้งระดับบุคคล และระดับกลุ่ม ที่ร่วมทำกิจกรรมเกี่ยวกับอาหาร จนพัฒนายกระดับเป็นแหล่งเรียนรู้ ส่งผลให้คนในตำบลมีอาหารอย่างเพียงพอ สามารถเข้าถึงแหล่งอาหารชุมชนได้ ได้รับอาหารที่ปลอดภัย และมีเสถียรภาพทางอาหาร ดังนี้

1. การมีอาหารเพียงพอ (Food availability) แกนนำในชุมชนมีการรวมกลุ่มกันเพื่อทำกิจกรรมเกี่ยวกับการผลิตอาหาร ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อให้มีอาหารอย่างเพียงพอตลอดปี ทั้งข้าว ผัก ผลไม้ และสัตว์เลี้ยงที่นำมาเป็นอาหาร ได้แก่ กลุ่มเกษตรผสมผสาน (สวนสมรม) และโรงสีข้าวชุมชน ดังนี้

1.1) เกษตรผสมผสาน : แหล่งผลิตทดลอง และถ่ายทอดความรู้ แปลงสาธิตการเกษตรผสมผสานแบบสวนสมรมในตำบล และพื้นที่ใกล้เคียง

ที่มา : เกิดขึ้นจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ปลูกพืชเชิงเดี่ยว แล้วประสบปัญหาเมื่อราคาพืชผลตกต่ำทำให้เกิดหนี้สิน ชุมชนจึงคิดแก้ปัญหาร่วมกันโดยมีแกนนำคนสำคัญ ร่วมกันเสริมสร้างศักยภาพคนในชุมชนให้มีแหล่งเรียนรู้ช่วยเพิ่มรายรับและลดรายจ่ายในครัวเรือน

บทบาทของแหล่งเรียนรู้ : เป็นแหล่งผลิต ทดลอง และถ่ายทอดความรู้ แปลงสาธิตการเกษตรผสมผสานแบบสวนสมรมในชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียง โดยทำสวนสมรมในที่ดินของตนเอง ภายใต้แนวคิด “การปลูกพืช 7 ชั้น 10 ชนิด” ปลูกพืชที่เป็นอาหาร และสมุนไพร เพื่อให้มีแหล่งอาหารที่มีความปลอดภัยสามารถรับประทานได้ตลอดปี และปลูกไม้ทดแทนพลังงาน เพราะพันธุ์ไม้จำหน่ายและแจกให้กับสมาชิก นอกจากนี้มีการเลี้ยงสัตว์ปลา ไก่

1.2) โรงสีข้าวชุมชน : บริการสีข้าวให้ชาวนา โดยเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

ที่มา : จากปัญหาที่ประชาชนส่วนใหญ่ ซึ่งมีอาชีพทำนา แต่ชุมชนไม่มีโรงสีข้าวที่ได้มาตรฐานเป็นของชุมชนและรักษาผลประโยชน์ให้ชาวนาอย่างแท้จริง หลังจากชาวนาเก็บเกี่ยวข้าวแล้ว นำไปสีที่โรงสีเอกชนพบว่าโรงสีโกงชาวนา จึงเกิดแนวคิดของผู้นำร่วมกับการทำประชาคมของประชาชนในชุมชนให้จัดสร้างโรงสีข้าวชุมชนขึ้น

บทบาทของแหล่งเรียนรู้ : เพื่อให้บริการสีข้าวแก่ชาวนาในตำบล ในราคาย่อมเยา จัดให้บริการแก่สมาชิกวันเว้นวัน ทั้งนี้เพื่อพักการใช้งานของเครื่อง เป็นการประหยัดพลังงาน ส่งผลให้ประชาชนได้ข้าวที่มีคุณภาพ นอกจากนี้โรงสีข้าวยังประสานงานร่วมกับแหล่งเรียนรู้อื่นๆ เพื่อส่งข้าวไปใช้เป็นอาหารของสัตว์เลี้ยง และนำไปหมักทำปุ๋ยอินทรีย์ ทำให้ประหยัดค่าใช้จ่าย และลดการใช้ปุ๋ยหรืออาหารสัตว์ที่มีราคาแพง การทำงานของโรงสีข้าวจึงเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

2. การเข้าถึงแหล่งอาหาร (Food accessibility) ประชาชนทุกคนในตำบลสามารถ

เข้าถึงทรัพยากรอาหารที่เหมาะสม มีสิทธิในการเข้าไปเก็บอาหารที่เป็นส่วนรวมของชุมชน ได้แก่ ธนาคารอาหารชุมชน และศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน ดังนี้

2.1) ธนาคารอาหารชุมชน : 7 ไร่ 7 เรื่อง 7 ร้อย

ที่มา : ประชาชนมีปัญหาด้านสุขภาพ มีพฤติกรรมมารับประทานอาหารที่ไม่ปลอดภัย มีสารเคมีปนเปื้อน ผู้นำท้องถิ่นจึงมีแนวคิดในการซื้อที่ดินสาธารณะให้คนในตำบลได้เข้ามาปลูกผักสวนครัวเพื่อบริโภค และดำเนินการทำเป็นธนาคารอาหารชุมชน ภายใต้แนวคิด “ 7 ไร่ 7 เรื่อง 7 ร้อย ”

บทบาทของแหล่งเรียนรู้ : ธนาคารอาหารชุมชน มีจำนวนเนื้อที่สาธารณะประโยชน์ 7 ไร่ ในพื้นที่ที่มี 7 กิจกรรม คือ ปลูกไผ่ ปลูกผักสวนครัว ปลูกพืชสมุนไพร เพาะชำต้นไม้ เพาะเห็ด ทำปุ๋ยอินทรีย์ การเลี้ยงปลาและไก่ไข่ มีเป้าหมายในการดำเนินงานคือ แต่ละวันต้องเกิดรายได้ไม่น้อยกว่า 700 บาท เพื่อเป็นเงินหมุนเวียนในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ นอกจากนี้ยังมีกรทำแปลงสาธิต มีการผลิตปุ๋ยชีวภาพ เป็นแหล่งเรียนรู้ของคนในชุมชน ให้หันมาปลูกผักสวนครัวไว้บริโภคเอง เพื่อให้มีอาหารปลอดภัยในการบริโภคและประหยัดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน และยังทำหน้าที่เป็นศูนย์ถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีทางการเกษตรถ่ายทอดแนวคิด “ 7 ไร่ 7 เรื่อง 7 ร้อย ”

2.2) ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน : แปลงนาสาธิต บริการยืม – คืน พันธุ์ข้าว

ที่มา : ในตำบลขาดการจัดเก็บเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ถูกต้อง มีการปนเปื้อน การนำเมล็ดพันธุ์ข้าวจากพื้นที่อื่นมาปลูกไม่เหมาะสมกับพื้นที่และความต้องการบริโภคของคนในท้องถิ่น จึงมีระบบบริหารจัดการ จัดตั้งศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนขึ้น

บทบาทของแหล่งเรียนรู้ : การจัดทำแปลงนาสาธิต การกำจัดศัตรูพืชในแปลงนาสาธิต โดยได้รับการสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ข้าวจากศูนย์พัฒนาพันธุ์ข้าวระดับอำเภอและจังหวัดมาจัดเก็บ

เปิดบริการให้ชาวนามายืมพันธุ์ข้าวไปปลูกในฤดูทำนา และนำมาคืนหลังสิ้นสุดฤดูเก็บเกี่ยวแล้ว นอกจากนี้ยังให้บริการถ่ายทอดความรู้เรื่องการทำนาแก่กลุ่มยุวเกษตรกร

3. การใช้ประโยชน์จากอาหาร (Food utilization) คนในชุมชนสามารถใช้ประโยชน์จากอาหารในการบริโภคอย่างเพียงพอ โดยเฉพาะในกลุ่มนักเรียน ได้แก่ กลุ่มยุวเกษตรกร ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก พลังงานชุมชน ดังนี้

3.1) กลุ่มยุวเกษตรกร : น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สู่ชีวิตจริง เชื่อมโยงระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน

ที่มา : เกิดขึ้นจากการจัดการศึกษาในปัจจุบันไม่เหมาะสมกับความต้องการของพื้นที่ซึ่งเป็นเกษตรกร ไม่มีผู้สืบทอดภูมิปัญญาและวัฒนธรรมด้านการเกษตร ผู้อำนวยการโรงเรียน จึงจัดตั้งกลุ่มยุวเกษตรกรขึ้น

บทบาทของแหล่งเรียนรู้ : กลุ่มแกนนำได้ดำเนินการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการ “บ้าน วัด โรงเรียน” ส่งเสริมการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง โดยจัดตั้งกลุ่มยุวเกษตรกรในโรงเรียน ขยายพื้นที่จากแปลงสาธิตในการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ เพื่อใช้เป็นอาหารกลางวัน โดยปรับปรุงหลักสูตรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประสานแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ในการสนับสนุนวิทยากร และปลูกฝังวัฒนธรรมในการทำนา

3.2) พลังงานชุมชน : ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีทางการเกษตร ลดรายจ่ายในครัวเรือน

ที่มา : การใช้พลังงานในครัวเรือนเป็นค่าใช้จ่ายที่ทุกครัวเรือนใช้เพื่อการปรุงอาหาร รวมถึงการทำอาหารกลางวันในโรงเรียน กลุ่มแกนนำจึงคิดทำพลังงานชุมชนขึ้น โดยการนำของผู้นำชุมชน (ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน)

บทบาทของแหล่งเรียนรู้ : การทำพลังงานสะอาดใช้ในครัวเรือนเพื่อลดค่าใช้จ่ายให้เกษตรกรที่มีเชื้อเพลิงธรรมชาติ โดยใช้เตาชีวมวลแทนแก๊สหุงต้ม เชื้อเพลิงในเตาชีวมวลได้จากไม้

ยางพาราที่สามารถหาได้ในท้องถิ่นและปลูกทดแทนได้ นอกจากนี้ยังช่วยลดปริมาณขยะ โดยการเผาที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มีการประสานงานกับกลุ่มต่างๆ การส่งเสริมการใช้เตาชีวมวลในการผลิต แปรรูปอาหาร ในแหล่งเรียนรู้ธนาคารอาหารชุมชน นอกจากนี้เป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับสถาบันการศึกษาต่างๆ จนได้รับรางวัล “ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีทางการเกษตรที่ช่วยลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน”

4. เสถียรภาพทางอาหาร (Food stability) ประชาชนทั้งระดับบุคคล และครัวเรือนสามารถเข้าถึงอาหารอย่างเพียงพอตลอดเวลา เนื่องจากชุมชนมีธนาคารน้ำ และธนาคารข้าว

4.1) ธนาคารข้าว : ถ่ายทอดภูมิปัญญาสู่ลูกหลาน “ออกปาก ดำนา”

ที่มา : จากปัญหาพื้นที่ทำนายน้อยลง ต้นทุนสูงขึ้น แกนนำชุมชนได้ร่วมคิดแก้ปัญหา จัดตั้งธนาคารข้าวในตำบล

บทบาทของแหล่งเรียนรู้: ดำเนินการพัฒนาพันธุ์ข้าว เก็บพันธุ์ข้าวโดยประสานงานส่งเก็บและตรวจสอบคุณภาพ ร่วมกับศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวของชุมชนเพื่อให้ได้พันธุ์ข้าวแท้ไม่ปนเปื้อน นอกจากนี้มีการประสานงานเพื่อรับบริการยืมพันธุ์ข้าวในฤดูเพาะปลูก เพื่อให้เพียงพอในการเพิ่มพื้นที่ทำนา โดยมี อบต.สนับสนุนข้อมูล ทรัพยากร และงบประมาณ มีการประสานงานกับแหล่งเรียนรู้ ยุวเกษตรกรเป็นการถ่ายทอดภูมิปัญญาในการทำนาสู่ลูกหลานเกษตรกร ผ่านกิจกรรม “ออกปาก ดำนา”

4.2) ธนาคารน้ำ : แนวทางการใช้น้ำร่วมกันอย่างยั่งยืนในชุมชน

ที่มา : จากสภาพปัญหาการทำเกษตรกรรมในชุมชน ขาดแคลนแหล่งน้ำดิบ จึงเกิดปัญหาการใช้น้ำร่วมกัน แกนนำจึงมีแนวคิดในการสร้างเหมืองน้ำคอนกรีต ประชุมร่วมกันเพื่อหาแนวทางการใช้น้ำร่วมกันอย่างยั่งยืนในชุมชน ร่วมกับ อบต. และหน่วยงานต่างๆ เช่น กรมชลประทาน

เพื่อสามารถให้บริการแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญคือ การส่งน้ำให้พื้นที่เพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ โดยเฉพาะปลาน้ำจืด การทำเกษตรผสมผสาน ธนาคารอาหารชุมชน แหล่งเรียนรู้พลังงานชุมชน กลุ่มยุวเกษตรกร

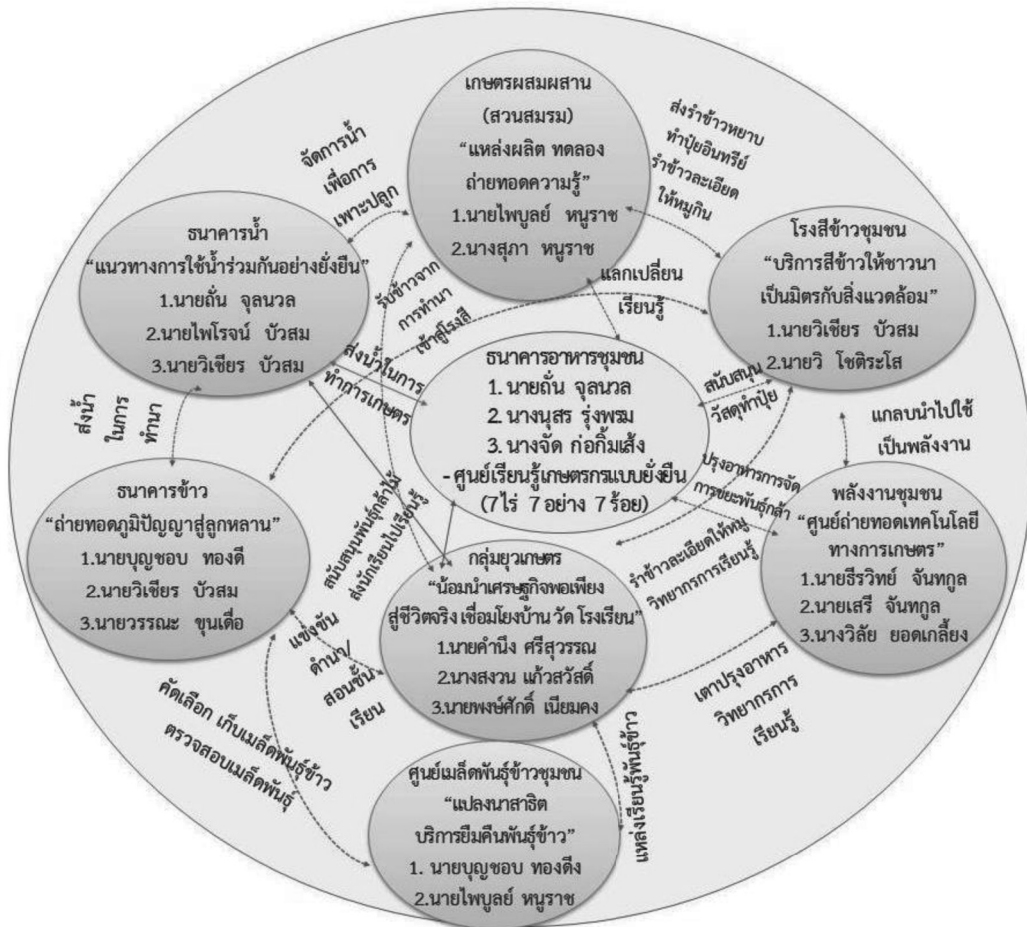
ความเชื่อมโยงของทุนทางสังคมที่เอื้อให้เกิดความมั่นคงทางอาหาร

ทุนทางสังคมในตำบลควนรู อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา นอกจากมีการรวมตัวกันทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันแล้ว ยังมีการทำงานเชื่อมโยงเกี่ยวพันซึ่งกันและกันระหว่างแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เกี่ยวกับอาหาร ทั้งด้านคน งาน และผลผลิต เช่น ธนาคารอาหารชุมชน ทำงานเชื่อมโยงกับแหล่งเรียนรู้อื่นๆ มากมายนอกจากทำหน้าที่หลักภายใต้แนวคิด “7 ไร่ 7 เรื่อง 7 ร้อย” คือมีจำนวนเนื้อที่สาธารณประโยชน์ 7 ไร่ ในพื้นที่นี้มี 7 กิจกรรมคือ ปลูกไม้ ปลูกผักสวนครัว ปลูกพืชสมุนไพรเพาะชำต้นไม้ เพาะเห็ด ทำปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ การเลี้ยงปลาและไก่ไข่ นอกจากกิจกรรมในแหล่งเรียนรู้แล้วยังมีการประสานงานกับแหล่งเรียนรู้อื่น เพื่อช่วยป้องกันอุบัติเหตุ เช่น การสนับสนุนต้นกล้าจากธนาคารข้าว ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน การใช้แหล่งน้ำจากธนาคารน้ำ ใช้แหล่งพลังงานในการแปรรูปอาหารในโรงครัว หรือกำจัดขยะจากภาคเกษตรกรรมจากแหล่งเรียนรู้พลังงานชุมชน การใช้ปุ๋ยอินทรีย์จากรำข้าว การนำรำข้าวละเอียดสำหรับเลี้ยงปลาจากแหล่งเรียนรู้โรงสีข้าวชุมชน สำหรับการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีการดำเนินการประสานงานการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับแหล่งเรียนรู้เกษตรผสมผสาน เชื่อมโยงกับแหล่งเรียนรู้โรงผลิตขนมจีน กลุ่มทำน้ำพริก กลุ่มทำขนมไทยโดยส่งวัตถุดิบให้แหล่งดังกล่าวรับซื้อผักหรือวัตถุดิบที่ปลอดภัยจากธนาคารอาหารชุมชน เพื่อนำผักเป็นเครื่องเคียง (ผักเหนาะ) รับประทานกับขนมจีน ใช้พริกหรือวัตถุดิบผักสวนครัวและสมุนไพรอื่น ๆ ในการทำน้ำพริก นำมะพร้าวไปทำขนมของกลุ่มขนมไทย

นอกจากนี้แหล่งเรียนรู้ธนาคารอาหารชุมชน ยังช่วยให้มีการถ่ายทอดความรู้ การเป็นวิทยากรจากแนวคิด “7 ไร่ 7 เรื่อง 7 ร้อย” สู่แหล่งเรียนรู้ ยุวเกษตรกร โรงเรียน โรงเรียน อสม. และผู้ประกอบการในชุมชนโดยผ่านแหล่งเรียนรู้สื่อชุมชนส่งวิทยากรไปร่วมจัดรายการวิทยุ เช่น เกษตรบ้านเรา เข้านี้ที่บ้านเรา และดีเกราะเคาะข้าวการประสานงานกับภาคีเครือข่ายเช่นศูนย์ศึกษาออกโรงเรียน ในการให้ความรู้อบรมนอกจากนี้ยังมีการประสานงานเพื่อขอรับคำปรึกษาและชี้แนะในการ

ปฏิบัติงานของแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เกี่ยวกับอาหารจากหน่วยงานต่างๆ ระดับอำเภอ และระดับจังหวัด เช่น สำนักงานเกษตรอำเภอ สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัด สำนักงานพัฒนาที่ดินจังหวัด กรมชลประทาน สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด สงขลา และกอ.รมน. ภาค 4

จากที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสะท้อนให้เห็นความเชื่อมโยง เกื้อหนุนซึ่งกันและกันระหว่างแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เกี่ยวกับอาหารทั้งด้านคน งาน และผลผลิต ดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 ความเชื่อมโยงระหว่างแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับอาหารแต่ละแหล่งเรียนรู้ ตำบลควนรู อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่องทุนทางสังคมและความมั่นคงทางอาหาร ตำบลนวนรุ อำเภอรัตถภูมิ จังหวัดสงขลา ผลการศึกษามีสิ่งที่น่าสนใจ คือทุนทางสังคมมีความสัมพันธ์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาสู่ความมั่นคงทางอาหารของชุมชน โดยเฉพาะทุนคน ทั้งระดับบุคคล และระดับกลุ่ม ที่มีการหล่อหลอมค่านิยมร่วมในการพัฒนากิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับอาหารจนเป็นแหล่งเรียนรู้ได้ เพราะชุมชนที่เข้มแข็งจะมีบุคคลที่มีศักยภาพมีความสามารถที่จะช่วยดูแลและจัดการชุมชน เป็นแกนหลักในการพัฒนาชุมชนนำไปสู่ความเข้มแข็งและความมั่นคงของชุมชน (วิจิตา นินวน และชนิษฐา ชุสุข, 2557)

ความเชื่อมโยงระหว่างแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับอาหารแต่ละแหล่งเรียนรู้ มีความเชื่อมโยงระหว่างคนที่เป็นแกนนำ เชื่อมงานที่มีการสนับสนุนเกื้อกูลกันและกัน และเชื่อมโยงผลผลิตต่อกันและกัน มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาสู่อนุชนรุ่นหลังเพื่อสร้างวัฒนธรรมเกษตรกรรมที่ยั่งยืน สอดคล้องกับการศึกษาของ วิจิตา นินวน และชนิษฐา ชุสุข, 2557; สุเทพ วงศ์สุภา, 2548) ที่กล่าวว่าทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรมทำให้คนในชุมชนเกิดความผูกพันกัน ช่วยเหลือกัน ส่งผลให้คนในชุมชนรู้สึกรับผิดชอบร่วมกัน สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

ความมั่นคงทางอาหารของชุมชนกรณีศึกษา เป็นสภาวะที่ยึดโยงกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน สอดคล้องกับทรัพยากรในชุมชน และภูมิปัญญาดั้งเดิมของคนในชุมชน ทำให้ทุกคนมีอาหารอย่างเพียงพอ สามารถเข้าถึงแหล่งอาหารของชุมชนส่วนรวมได้ และมีอาหารปลอดภัย มีเสถียรภาพทางอาหาร สอดคล้องกับการศึกษาของสุภา ไยเมือง (2555) ที่พบว่าความมั่นคงทางอาหารในความหมายของชุมชน ให้ความสำคัญกับการผลิตอาหารได้เอง การเข้าถึงอาหารจากแหล่งธรรมชาติ วัฒนธรรมการช่วยเหลือกัน และสอดคล้องกับการศึกษาของเพ็ญประภา ภัทรานุกรม (2553) พบว่ากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเป็นกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตเพื่อการดำรงอยู่และแก้ปัญหาต่างๆ ของชุมชน จึงเป็นกระบวนการเรียนรู้ในลักษณะองค์รวม

จากข้อค้นพบดังกล่าว ผู้วิจัยได้พยายามสร้างข้อเสนอแนะผ่านการออกแบบ Model “ตัวแบบการนำใช้ทุนทางสังคมเพื่อพัฒนาสู่ความมั่นคงทางอาหารของชุมชนชนบท” (แผนภาพที่ 2) โดยสิ่งที่จะเป็นปัจจัยนำเข้า (input) คือทุนทางสังคม โดยเฉพาะทุนคนทั้งระดับบุคคล และระดับกลุ่ม และองค์กร ซึ่งมีบ้าน วัด โรงเรียน เป็นตัวหล่อหลอมค่านิยมร่วมของผู้เ้า และควรมีกระบวนการนำใช้ทุนทางสังคมในการขับเคลื่อนคือ การร่วมรับรู้ปัญหา ร่วมคิดหาทางออก ร่วมลงมือปฏิบัติ ร่วมประเมินผล ร่วมชื่นชมผลงาน ร่วมถ่ายทอดวิธีคิด และกระบวนการ และร่วมสร้างวัฒนธรรมเกษตรกรรมแบบยั่งยืน จนทำให้ทุกคน และทุกครัวเรือนมีความมั่นคงทางอาหารในที่สุด

แผนภาพที่ 2 การนำใช้ทุนทางสังคมเพื่อพัฒนาสู่ความมั่นคงทางอาหาร ของชุมชน ตำบลควนรู อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณสถาบันการจัดการระบบสุขภาพ ภาคใต้ (ศจรส.) ในการสนับสนุนงบประมาณตลอดการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ และขอขอบคุณผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลควนรู

ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน โรงเรียนและโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล รวมทั้งแกนนำแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ที่เกี่ยวกับอาหารในตำบลที่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลและตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

เอกสารอ้างอิง

- ธันนชัย มุ่งจิต, บำเพ็ญ เขียวหวาน และเบญจมาศ อยู่ประเสริฐ. (2555). แนวทางการเสริมสร้างศักยภาพด้านความมั่นคงทางอาหารบ้านแม่สุริน อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน. ใน *การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 2*.
- นพวรรณ วรรณเทพสกุล. (2550). นโยบายสาธารณะท้องถิ่นจากแนวคิดสู่การปฏิบัติ บทวิเคราะห์นโยบายสาธารณะด้านสุขภาพ จ. สงขลา. กรุงเทพมหานคร มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ.
- เพ็ญประภา ภัทรานุกรม. (2553). การพัฒนาทุนทางสังคมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในชุมชนประมงภัยพิบัติ สีนามิ : กรณีศึกษาชุมชนในพื้นที่จังหวัดพังงา. *วารสารร่วมพฤษภ*. ปีที่ 28(2): 1-34.
- วันทนีย์ ชัยฤทธิ์ นพวรรณ เปี้ยชื้อ และสุจินดา จารุพัฒน์ มารูโอ. (2555). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความมั่นคงทางอาหารของผู้สูงอายุในชุมชนชนบททางภาคใต้. *Rama Nursing Journal*. September-December: 311-326.
- วิจิตา นินวน และชนิฎา ชูสุข. (2557). ทุนทางสังคมและความเข้มแข็งของชุมชนในตำบลหนองแรด อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*. ปีที่ 33 (5): 111 -1 21.
- วิฑูรย์ เลื่อนจำรูญ และคณะ. (2548). *ปฏิรูปเกษตรกรรมเพื่อความมั่นคงทางอาหาร*. นนทบุรี : มูลนิธิชีววิถี.
- สุภา ไยเมือง. (2555). *ตัวชี้วัดความมั่นคงทางอาหารระดับชุมชน*. รายงานวิจัยภายใต้ “โครงการขับเคลื่อนประเด็นเกษตรและอาหารเพื่อสุขภาพ ตามมติสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2551”.
- สุเทพ วงศ์สุภา. (2548). ทุนทางสังคมของชุมชนกับการจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง. *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการศึกษานอกระบบ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*.
- อมารัส อัมพันศิริรัตน์ และคณะ. (2557). การสำรวจข้อมูลพื้นฐานเพื่อประเมินตนเองเบื้องต้น ด้านความมั่นคงทางอาหาร อาหารปลอดภัย และโภชนาการสมัย : กรณีตำบลท่าหิน อำเภอสิงหนคร ตำบลควนรู อำเภอรัตภูมิ ตำบลรัตภูมิ อำเภอควนเนียง และตำบลชะแล อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา. สงขลา : เอกสารอัดสำเนา.
- อาทิตย์ บุตดาตวง และสุพรรณิ ไชยอำพร. (2555). ความสามารถในการนำทุนทางสังคมออกมาใช้ของชุมชนบ้านบางไพร อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม. *วารสารสมาคมนักวิจัย*. ปีที่ 17(1): 29-41.
- Food and Agriculture Organization.(2008). *World Food and Agriculture in Review*.The State of Food and Agriculture.
- Putnam, R.D. (2000). *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York: Touchstone Rockefeller Center.
- Uphoff. (2000). *Understanding Social Capital: Learning from the Analysis and Experience of Participation*, in P. Dasgupta and I. Serageldin (eds), *Social Capital: A Multifaceted Perspective*, 215-249. Washington, DC: World Bank.

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงชนบทอย่างยั่งยืนในชุมชนคลองรางจระเข้ อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

Development Guidelines on Sustainable Rural Tourism at Rangchorakhe Canal Community, Amphor Sena, Phranakhon Si Ayutthaya Province

ธิรพร แสงพิรุณ,¹ สุมรตรี นิมเนติพันธ์²

Thiraporn Sangpiroon¹, Sumonratee Nimnatipun²

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของปริญาานิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนา รูปแบบการท่องเที่ยวในชุมชนคลองรางจระเข้ อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” มีวัตถุประสงค์คือ เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงชนบทอย่างยั่งยืนในชุมชนคลองรางจระเข้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้แนวคิดและทฤษฎีเชิงพื้นที่ การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกต และการสำรวจ ใช้เทคนิคการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า และเทคนิคการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบลูกโซ่หรือสโนบอลล์ สำหรับกลุ่มตัวอย่างเป็นชาวบ้านในชุมชน เจ้าของโฮมสเตย์ มัคคุเทศก์ท้องถิ่น สมาชิกชมรมการท่องเที่ยวทางน้ำ หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับชุมชนด้านการท่องเที่ยวและอาชีพ และสถาบันการศึกษาด้านการท่องเที่ยว

ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงชนบทอย่างยั่งยืนในชุมชนต้องได้รับความร่วมมือจากกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับชุมชน โดยชุมชนร่วมกันจัดตั้ง “กลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อำเภอเสนา” เป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวและทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชน สถาบันการศึกษาในท้องถิ่นทำวิจัยและจัดอบรมมัคคุเทศก์ให้กับคนในชุมชน มีการส่งเสริมกิจกรรมนันทนาการเพื่อการท่องเที่ยวโดยให้นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศชาวไทยร่วมกับชาวบ้านในชุมชน ข้อเสนอแนะ ควรเข้มงวดในการใช้กฎหมายมาตรฐาน โฮมสเตย์ การให้ทุนสนับสนุนการท่องเที่ยวในชุมชน และให้ความรู้ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การพัฒนาการท่องเที่ยว, การท่องเที่ยวเชิงชนบท, การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

¹ นิสิตระดับปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาการกีฬา นันทนาการ และการท่องเที่ยว คณะพลศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ E-mail: thira_s@live.com

² อาจารย์, ภาควิชาสันนนาการ คณะพลศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

¹ Doctoral Student of Philosophy degree in Sport, Leisure and Tourism, Faculty of Physical Education at Srinakharinwirot University, E-mail: thira_s@live.com

² Lecturer, Department of Recreation, Faculty of Physical Education at Srinakharinwirot University

Abstract

This article is a part of dissertation entitled "A Development Model of Tourism in the Rangchorakhe Canal Community Amphor Sena, Phranakhon Si Ayutthaya Province" aiming to study and recommend development guidelines on sustainable rural tourism there. This research was qualitative emphasizing Grounded Theory, in-depth interviewing, observation, surveying, triangulation techniques and snowball sampling techniques. The studied sample employed were villagers, homestay owners, local tourist guides, members of water tourism club, government organizations relating to tourism and occupation in the community and schools of tourism.

The findings revealed that the guidelines to develop sustainable rural tourism in the community need to gain cooperation from all the stakeholders in the area. Amphor Sena Conservative Tourism Group has been established by the villagers in order to promote tourism and make a contribution to the community. Local educational institution has carried out research into conservative tourism. In addition, there are tourist guides training to the villagers there and recreational activities to promote tourism such as teaching traditional Thai dance for the foreign tourists. The suggestion from this study is that laws and regulations on the standard of homestay should be strictly enforced. Also, the government should support tourism fund for the community, give knowledge and understanding of related tourism in the community for sustainable development.

Keywords : Tourism development, Rural Tourism, Sustainable Tourism

บทนำ

กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กล่าวถึง ยุทธศาสตร์การพัฒนาและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืนในแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559 ได้ให้แนวทางในการดำเนินการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพว่า การท่องเที่ยวเป็นการสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่ม โดยแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพอีกแห่งหนึ่งในอำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อยู่ในกลุ่มท่องเที่ยวลุ่มแม่น้ำภาคกลาง เป็นการท่องเที่ยวเพื่อสัมผัสกับวิถีวัฒนธรรมชนบท ซึ่งชุมชนได้ร่วมกันก่อตั้ง "โฮมสเตย์คลองรังจระเข้" ขึ้นในปี พ.ศ. 2545 ซึ่งเป็นโฮมสเตย์ที่อนุรักษ์วัฒนธรรมชนบท ชาวบ้านในชุมชนมีอาชีพ

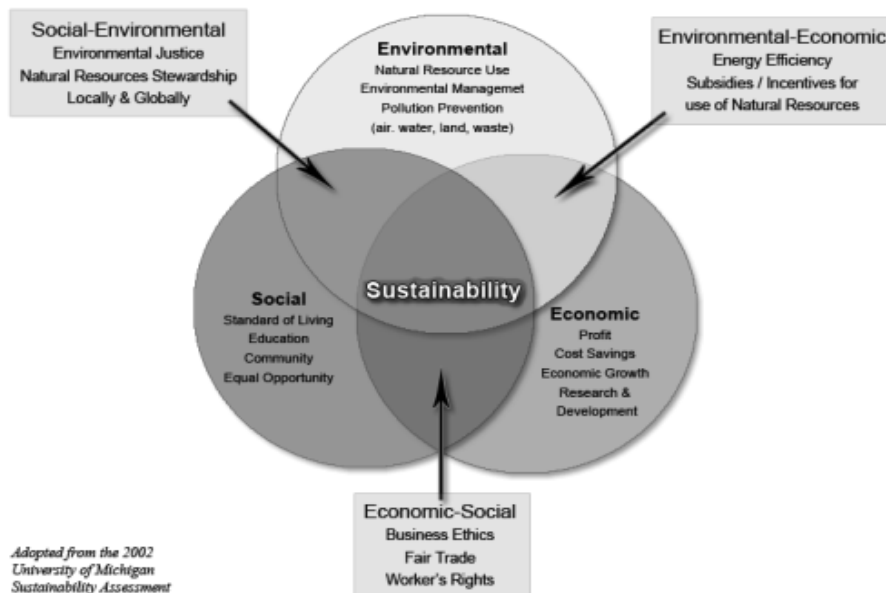
เกษตรกร และทำอาชีพประมง อีกทั้งยังมีส่วนร่วมในการทำโฮมสเตย์และกิจกรรมนันทนาการ โดยได้รับความสนใจจากกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาพักและสัมผัสกับธรรมชาติของชนบทริมคลอง จึงเป็นการท่องเที่ยวเชิงชนบท ตรงกับความต้องการของกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ต้องการมีประสบการณ์ที่ดี และได้เรียนรู้จากแหล่งท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเชิงชนบท เป็นการท่องเที่ยวในพื้นที่ชนบท โดยเป็นการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น วิธีการเกษตร สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมหล่อหลอมให้มีลักษณะเฉพาะของชนบทนั้น ๆ (Sharpley, Richard; & Sharphey, Julia. 1997: 5) ดังงานวิจัยของลีพ (Lepp, 2004: Abstract) ศึกษาเรื่อง การท่องเที่ยวเชิงชนบทในหมู่บ้านชาวอูกานดาน รายได้หลักของ

ชุมชนมาจากผลิตผลทางการเกษตร การท่องเที่ยวเป็นรายได้เสริมที่มีผลกระทบในด้านดีต่อชนบท การท่องเที่ยวช่วยให้เกิดการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมนำไปสู่ความยั่งยืน และงานวิจัยของแอบบี้ (Abby, 2006: 878-889) ศึกษาเรื่อง การท่องเที่ยวเชิงชนบทในเมืองก็ตั้งประเทศมาเลเซีย การที่ชนบทขาดการวางแผนด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว ส่งผลกระทบในด้านลบต่อชุมชนในการทำโฮมสเตย์ ควรคำนึงถึงการจ้าง

งานซึ่งเป็นแรงงานในชนบท ในขณะที่เดียวกันควรมี การอนุรักษ์วัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนให้คงอยู่ และส่งเสริมพัฒนาการท่องเที่ยว โดยให้เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรในชนบทให้น้อยที่สุด สำหรับชุมชนคลองรางจะเข้้นชาวบ้านร่วมกันทำโฮมสเตย์ แต่พบปัญหาด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว โดยนำแนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของบีช (Beach, 2013: online) แสดงดังภาพประกอบ 1

The Three Spheres of Sustainability

ภาพประกอบ 1 ความสัมพันธ์ของความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม สังคมวัฒนธรรมและเศรษฐกิจ
ที่มา: Beach, (2013). Sustainability. (Online).

บีช (Beach, 2013: online) สรุปไว้ว่า การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนอยู่บนพื้นฐานของความยั่งยืนของปัจจัยทั้ง 3 ด้าน อธิบายได้ดังนี้ ด้านสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วยการจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมรอบตัวเรา ได้แก่ อากาศ น้ำ ดิน ขยะหรือของเสีย โดยมีความสัมพันธ์กับเศรษฐกิจ ทำให้สิ่งแวดล้อมเกิดมูลค่าขึ้นทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน ด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วย การ

คำนึงถึงต้นทุน กำไร การเติบโตทางเศรษฐกิจ การวิจัยและการพัฒนา โดยมีความสัมพันธ์กับสังคม ทำให้เศรษฐกิจในสังคมหรือชุมชนท้องถิ่นดีขึ้นเมื่อมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้น และด้านสังคม ประกอบด้วยคุณภาพชีวิต มาตรฐานของที่อยู่อาศัย มีการศึกษาที่ดี ชุมชนดี มีโอกาสที่เท่าเทียมกัน โดยมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม เมื่อสังคมมีคุณภาพ มาตรฐานที่ดีย่อมหมายถึงคุณภาพชีวิตของคนใน

ชุมชนท้องถิ่นดีขึ้น จึงหันมาใส่ใจสิ่งแวดล้อม ไม่เบียดเบียนและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม มีจิตสำนึกอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ในภาพนี้อธิบายความสัมพันธ์ของสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม หากขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งความยั่งยืนจะไม่เกิดขึ้น

จึงเป็นที่มาให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาชุมชนคลองรางจะเข้ ถ้าหากว่าไม่มีการศึกษาวิจัย จะเป็นการเปิดโอกาสให้นายทุนมาซื้อที่ดินจากชาวบ้านเพื่อนำมาทำประโยชน์ทางธุรกิจการท่องเที่ยวโดยไม่คำนึงถึงคนในชุมชน และเพื่อให้ได้แนวทางมาพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงชนบทเพื่อนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการทำโฮมสเตย์
2. เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงชนบทอย่างยั่งยืนในชุมชนคลองรางจะเข้ อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการศึกษานี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

สำหรับประชากรและกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ชาวบ้านในชุมชนที่เป็นเจ้าของโฮมสเตย์จำนวน 5 หลังคาเรือน มัคคุเทศก์ท้องถิ่น 2 คน สมาชิกที่เป็นประธานชมรมการท่องเที่ยวทางน้ำ 1 คน หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับชุมชนด้านการท่องเที่ยวและอาชีพ คือ ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานพระนครศรีอยุธยา 1 คน ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 1 คน และอาจารย์จากสถาบันการศึกษาด้านการท่องเที่ยว 6 คน โดยผู้วิจัยใช้เทคนิคการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบลูกโซ่

หรือสโนบอลล์ (snowball sampling technique) เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างเพื่อการสัมภาษณ์ และผู้ถูกสัมภาษณ์แนะนำผู้ที่เกี่ยวข้องเพิ่มขึ้น (จักรศิริปิยะพิมลสิทธิ์. 2554: ออนไลน์) และการใช้เทคนิคการตรวจสอบข้อมูลที่สัมภาษณ์แบบสามเส้า เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงมากที่สุดและตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยมากที่สุด

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยมีดังนี้

- 2.1 กล้องถ่ายรูป
- 2.2 เครื่องบันทึกเสียง

3. วิธีการวิจัย

วิธีการวิจัยมีดังนี้

- 3.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก
- 3.2 การสังเกต
- 3.3 การสำรวจ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในเชิงคุณภาพ เป็นข้อมูลแบบปฐมภูมิ (primary data) ซึ่งข้อมูลรวบรวมได้จากการลงพื้นที่ศึกษาในแหล่งท่องเที่ยวชุมชนคลองจะเข้ โดยผู้วิจัยนำหนังสือขออนุญาตทำวิจัยไปให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ก่อนทำการสัมภาษณ์ แล้วผู้วิจัยจึงนัดหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อเข้าไปพบและสัมภาษณ์ ร่วมด้วยการสังเกต การสำรวจพื้นที่ มีการบันทึกเสียง การถ่ายรูปแหล่งท่องเที่ยว เพื่อประกอบการนำเสนอข้อมูลในเชิงพรรณนาต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การลงพื้นที่ศึกษา ผู้วิจัยใช้แนวคิด และทฤษฎีเชิงพื้นที่ ศึกษา และวิเคราะห์บริบทของชุมชน สังคม ร่วมกับการใช้เครื่องมือวิจัย จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และตีความในประเด็นปัญหาต่าง ๆ และนำมาสรุปตามหัวข้อของปัญหา หลังจากนั้นนำมาเขียนเชิงพรรณนาโดยทั้งนี้ให้สอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยจากวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

๑ เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการทำโฮมสเตย์

ผู้วิจัยลงพื้นที่ในชุมชน โดยวิธีการสังเกต การสัมภาษณ์คนในชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และสมาชิกของชมรมการท่องเที่ยวทางน้ำทำให้ทราบปัญหาต่างๆ ในชุมชนคลองรางจระเข้ ดังนี้

ปัญหาที่พบในชุมชน

1. ขาดคนทำงานอย่างจริงจัง
2. ในชุมชนมีคนสูงอายุอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก
3. ขาดแรงงานคนหนุ่มสาวซึ่งไปทำงานต่างพื้นที่หรือทำงานโรงงานในอำเภอเสนา และจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

4. ความไม่เข้าใจการบริหารจัดการท่องเที่ยวในชุมชน

แนวทางการแก้ปัญหาที่พบในชุมชน

แนวทางในการแก้ปัญหาของชุมชน ในด้านแรงงาน ควรมีการส่งเสริมและประชาสัมพันธ์ให้คนหนุ่มสาวมีความเข้าใจด้านการส่งเสริมอาชีพเสริมของชุมชน เป็นการส่งเสริมให้มีการสร้างรายได้เพิ่มพูน จากงานประจำอีกทาง ทั้งยังช่วยรักษาชุมชนซึ่งเป็นถิ่นฐานบ้านเกิด สร้างความสามัคคี ได้ศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิต และประวัติของชุมชน ทำให้เกิดการตระหนักถึงคุณค่า และช่วยกันรักษาไว้ การอนุรักษ์ทรัพยากรของชุมชน เป็นเรื่องของทุกคนในชุมชน เพราะคนหนุ่มสาว คือ กำลังหลักที่จะช่วยกันพัฒนาชุมชนต่อไป

ลักษณะการท่องเที่ยวในชุมชนคลองรางจระเข้

ลักษณะการท่องเที่ยวในชุมชนคลองรางจระเข้ เป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีการทำโฮมสเตย์เพื่ออนุรักษ์ความเป็นไทย และไม่เน้นปริมาณนักท่องเที่ยวมาก ในการจัดการท่องเที่ยว จึงเน้น

การท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชน มีความเป็นธรรมชาติ จึงรวมตัวกันจัดตั้งเครือข่ายโฮมสเตย์คลองรางจระเข้ โดยคนในชุมชนร่วมมือกัน มีหน่วยงานของการศึกษานอกโรงเรียน อำเภอเสนา ให้งบประมาณสนับสนุนการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน มีกิจกรรมการล่องเรือเพื่อชมวิถีชีวิตริมสองฝั่งคลองที่ยังคงรักษาสภาพธรรมชาติไว้ได้อย่างดี เนื่องจากมีความสมบูรณ์ของธรรมชาติ จึงเป็นแหล่งอาศัยของนกนานาชนิด มีพืชพันธุ์ที่ชาวบ้านนำมาทำอาหารได้หลายชนิด เช่น ผักบุ้ง ผักสันตวา ดอกโสน เป็นต้น ในอดีตคลองรางจระเข้เป็นที่อยู่อาศัยของจระเข้ น้ำจืด โดยเฉพาะบริเวณลำรางฝั่งตรงกันข้ามกับวัดรางจระเข้ แต่ปัจจุบันมีการตั้งชุมชนชาวบ้านอยู่อาศัยกันหนาแน่นขึ้น จระเข้จึงไม่สามารถวางไข่ได้อีกต่อไป ปัจจุบันจึงไม่มีจระเข้อาศัยอยู่ในลำคลองอีกแล้ว จึงมีแต่สัตว์น้ำจืด โดยเฉพาะปลาชุกชุม และมีหลากชนิด เช่น ปลาช่อน ปลาสวาย ปลาตะเพียน ปลาจิ้น ปลาสวาย เป็นต้น หลักการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์คลองรางจระเข้ คือ การท่องเที่ยวที่เน้นความเป็นธรรมชาติ นักท่องเที่ยวมาพักโฮมสเตย์ก็เพื่อศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิตของชาวบ้านที่มีเสน่ห์ทำให้นักท่องเที่ยวกลับมาเยือน ที่พักแบบโฮมสเตย์คือสถานที่ที่นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชน

ปัญหาในการทำโฮมสเตย์

1. การแบ่งปันผลประโยชน์จากโฮมสเตย์
2. การคาดหวังทำโฮมสเตย์เป็นธุรกิจหลักของครอบครัว
3. การสร้างแพเป็นบ้านพักเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว ซึ่งผิดวัตถุประสงค์ของการทำโฮมสเตย์ เพราะนักท่องเที่ยวต้องพักภายใต้ชายคาเดียวกันกับเจ้าของบ้าน
4. ขาดการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวให้กับบ้านที่เข้าร่วมโฮมสเตย์หลังอื่น
5. ชุมชนไม่ได้รับงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโพธิ์ ซึ่งรับผิดชอบ

โดยตรง เนื่องจากชุมชนไม่สามารถรวมตัวกันตั้งแต่ 10 หลังคาเรือนขึ้นไป

6. สมาชิกในบ้านไม่เห็นด้วยกับการทำโฮมสเตย์

7. สุขภาพของเจ้าของโฮมสเตย์ไม่ดี จึงไม่สะดวกต่อการรองรับนักท่องเที่ยว

8. ภาวะความเป็นผู้นำของผู้ริเริ่มทำโฮมสเตย์

9. การขาดความรู้ความเข้าใจในการทำโฮมสเตย์

แนวทางการแก้ปัญหาในการทำโฮมสเตย์

ควรมีการประสานงานกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐในท้องถิ่นกับชุมชน รวมทั้งสมาชิกของโฮมสเตย์ โดยหน่วยงานด้านการท่องเที่ยวเข้ามาให้ความรู้ร่วมกับสถาบันการศึกษาด้านท่องเที่ยว และแก้ไขปัญหาของชุมชนที่ร่วมกันทำโฮมสเตย์อย่างจริงจัง มีการจัดฝึกอบรม ฝึกให้มีกิจกรรม และเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจกับชุมชนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยกระตุ้นให้ชุมชน เกิดการสร้างพลังกลุ่ม มีพลังความรักในชุมชน มีความสามัคคี และเห็นอกเห็นใจกัน การที่ชุมชนจะประสบผลสำเร็จในการทำงานร่วมกัน มีความสามัคคีกัน จึงควรมีหน่วยงานกลางที่ช่วยประสานงาน ในการแบ่งปันผลประโยชน์จากรายได้ของโฮมสเตย์เพื่อชุมชน และให้ความรู้ความเข้าใจกับสมาชิกโฮมสเตย์ให้มากขึ้น กฎหมายการรับรองมาตรฐานที่พักโฮมสเตย์ควรนำมาใช้ปฏิบัติอย่างจริงจัง มีการบังคับใช้กฎหมายกับผู้ที่ทำโฮมสเตย์ผิดวัตถุประสงค์ และให้ความรู้ความเข้าใจกับสมาชิกที่ไม่เห็นด้วยกับการทำโฮมสเตย์หาสมาชิกใหม่เพิ่ม แทนสมาชิกเก่าที่มีปัญหาเรื่องสุขภาพ และไม่สามารถทำโฮมสเตย์ต่อไปได้ กระตุ้นให้ชุมชนสนใจด้านการท่องเที่ยวในชุมชนให้มากขึ้น

๑ เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงชนบทอย่างยั่งยืนในชุมชนคลองระงะเข้ อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

การทำโฮมสเตย์ในชุมชนสำคัญที่สุด คือ การมีส่วนร่วมของชุมชน เพราะหลักของการจัดการตั้งโฮมสเตย์เกิดจากการรวมตัวกันของชาวบ้านในชุมชน ปัญหาการทำงานมีทุกองค์การ ทุกชุมชน ในการแก้ไขปัญหา ต้องค่อยเป็นค่อยไป เวลาจะช่วยให้ดีขึ้น ปัญหาต่าง ๆ ที่ตามมาจะลดลงได้ โดยมีกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียในการพัฒนาการท่องเที่ยว ช่วยส่งเสริมและสนับสนุน โดยส่งเสริมการให้ความรู้ความเข้าใจในการท่องเที่ยว การจัดฝึกอบรม เพื่อลดปัญหาการขาดความร่วมมือ หากมองในแง่บวก การแยกกันบริหารจัดการบ้านพัก เป็นการกระตุ้นให้คนในชุมชนช่วยกันพัฒนาบ้านพักแบบโฮมสเตย์ให้ดีขึ้นเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้นำของภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในชุมชนคลองระงะเข้ ผลจากการสัมภาษณ์จึงได้ประเด็นดังนี้

หลักการทำโฮมสเตย์

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยทำงานร่วมกับกรมการท่องเที่ยวในเรื่องการให้ความรู้กับชุมชนโดยให้ความรู้ความเข้าใจดังต่อไปนี้

1. โฮมสเตย์คืออาชีพเสริมไม่ใช่อาชีพหลักของคนในชุมชน
2. นักท่องเที่ยวต้องได้พักร่วมชายคาเดียวกับเจ้าของบ้าน
3. นักท่องเที่ยวมีโอกาสได้เรียนรู้วิถีชีวิตของคนในชุมชนในขณะที่มาพักโฮมสเตย์
4. การต่อเติมบ้านเป็นแพเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวผิดวัตถุประสงค์ของโฮมสเตย์
5. การทำโปรแกรมการท่องเที่ยวที่ผิดแปลกจากวิถีชีวิตของชุมชนมากเกินไป ผิดวัตถุประสงค์ของโฮมสเตย์
6. โฮมสเตย์ชุมชนต้องเกิดจากคนในชุมชนรวมตัวกัน

7. การทำโฮมสเตย์ชุมชนทำให้เกิดการกระจายรายได้ให้กับคนในชุมชน

8. การทำโฮมสเตย์ชุมชนต้องธำรงรักษาวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนไว้

9. การท่องเที่ยวชุมชนต้องมีเอกลักษณ์ของชุมชน และไม่พยายามเอาใจนักท่องเที่ยวมากเกินไป โดยไม่เป็นตัวของตัวเองยอมไม่ส่งผลต่อแง่ดีของการส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน

10. การท่องเที่ยวในชุมชนคลองรางจะเข้าไม่ได้เน้นปริมาณของนักท่องเที่ยว แต่เน้นคุณภาพและจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในชุมชน

11. ถ้าเน้นปริมาณนักท่องเที่ยวจะขัดต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์หรือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนไป

12. การท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อชุมชน ดังนั้นผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวจะไม่ตกอยู่บ้านใดบ้านหนึ่งแต่จะกระจายรายได้ให้กับคนในชุมชนกรมการท่องเที่ยวเป็นหน่วยงานหลักในการดูแลการท่องเที่ยว ดูแลบุคลากร และดูแลสินค้าทางการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ดูแลในเรื่องการตลาด การประชาสัมพันธ์ท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเป็นคณะกรรมการตรวจมาตรฐานโฮมสเตย์ร่วมกับกรมการท่องเที่ยว มีมาตรฐานการตรวจโฮมสเตย์ และสามารถถอดถอนป้าย หากโฮมสเตย์นั้นไม่ได้ตามมาตรฐานที่วางไว้ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จึงพยายามให้ความรู้ความเข้าใจในการทำโฮมสเตย์กับทางชุมชน แต่เขาไม่ปฏิบัติตาม ทำผิดหลักการและไม่เชื่อในกฎระเบียบที่ตั้งไว้

ข้อดีของการท่องเที่ยวสู่ชุมชน

1. เกิดการพัฒนาสาธารณูปโภคพื้นฐานในชุมชน เช่น ถนน สะพาน ห้องสุขาที่ถูกสุขลักษณะ มีระบบการกำจัดขยะในบ้านเรือน

2. เกิดการกระจายรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่น

3. เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในท้องถิ่น

4. เศรษฐกิจของชุมชนดีขึ้น

ข้อเสียของการท่องเที่ยวสู่ชุมชน

1. รายได้จากการท่องเที่ยวทำให้คนในชุมชนมีความเห็นแก่ตัว เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน

2. เกิดการแตกแยกกันในชุมชนท้องถิ่น เพราะมีการแย่งนักท่องเที่ยวกัน

3. มีการเปลี่ยนวิถีชีวิตวัฒนธรรมดั้งเดิมเพื่อเอาใจนักท่องเที่ยว

4. หากมีการสนับสนุนปริมาณนักท่องเที่ยวสู่ชุมชนมากขึ้นเกิดการสูญเสียความเป็นตัวตนของคนในท้องถิ่น

การสร้างความรู้ความเข้าใจด้านการทำ โฮมสเตย์เพื่อการท่องเที่ยว

1. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและกรมการท่องเที่ยวร่วมกันให้ความรู้ความเข้าใจด้านการทำโฮมสเตย์ในชุมชนที่ต้องการ

2. มีการตรวจสอบมาตรฐานการทำโฮมสเตย์ในชุมชนเป็นระยะ ๆ หลังจากให้ป้ายมาตรฐานแล้ว

3. ถอดถอนป้ายมาตรฐานโฮมสเตย์หากโฮมสเตย์นั้นทำผิดเงื่อนไข

4. จัดการฝึกอบรมบุคลากรในท้องถิ่นด้านการทำโฮมสเตย์ที่ต้องการ

5. จัดประกวดโฮมสเตย์ที่ได้มาตรฐานในแต่ละเขต เพื่อสร้างการพัฒนาการทำโฮมสเตย์ที่ต้องการอย่างแท้จริง

6. สร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวในชุมชน แต่ยังคงเน้น การให้ความรู้ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวในชุมชน

สรุปผลการวิจัย

สาเหตุที่ทำให้ชาวบ้านไม่เข้ามามีส่วนร่วมในการทำโฮมสเตย์ ประการหนึ่ง คือการขาดความรู้ความเข้าใจในการทำโฮมสเตย์ ซึ่งมีชาวบ้าน 2 กลุ่มที่บริหารจัดการท่องเที่ยวในชุมชน จากการสัมภาษณ์ประชาชนชมรมธุรกิจท่องเที่ยวทางน้ำ มุม

มองในด้านบวกกับชุมชน การบริหารจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์มี 2 กลุ่มเป็นข้อดี คือ ทำให้เกิดการกระตุ้นให้คนในชุมชนเกิดการตื่นตัวและพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนให้ดีขึ้น ดังนั้นแนวทางในการพัฒนาท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หน่วยงานภาครัฐและสถาบันการศึกษาที่เกี่ยวข้องควรร่วมกันให้ความรู้ความเข้าใจกับคนในชุมชนด้านการจัดการท่องเที่ยว การทำโฮมสเตย์ โดยการจัดฝึกอบรมชาวบ้านในชุมชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนในด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

ในการศึกษครั้งนี้ ผู้วิจัยนำแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชนบท และการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน มาใช้ในการศึกษา โดยศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยคือ แนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงชนบทอย่างยั่งยืนในชุมชนคลองระงะจะเข้ พบว่าสอดคล้องกับงานวิจัยของลีซาจากรารินี (Sekartjakrarini, 1997: Abstract) ด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนทำให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน เพราะการท่องเที่ยวทำให้เกิดการสร้างงาน กระจายรายได้ให้กับชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของลีพ (Lepp, 2004: Abstract) ศึกษาการท่องเที่ยวเชิงชนบทในหมู่บ้านชาวอูกานดาน สอดคล้องในด้านการท่องเที่ยวทำให้เกิดการพัฒนาชุมชนเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ไม่สอดคล้องกับกำไรที่เป็นตัวเงิน การท่องเที่ยวในชุมชนคลองระงะจะเข้ ทำให้คนในชุมชนมีรายได้จากการเข้าพักโฮมสเตย์ของนักท่องเที่ยว กำไรที่ไม่ใช่ตัวเงิน เช่น รายได้จากการท่องเที่ยว ส่วนหนึ่งนำมาปรับปรุงการก่อสร้างสะพานข้ามคลองจากสะพานไม้เป็นสะพานปูนเพื่อให้เกิดประโยชน์สาธารณะต่อชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของแอบบี้ (Abby, 2006: 878-889) ด้านการทำโฮมสเตย์ของชุมชน ชนบทขาดการวางแผนในการพัฒนาการท่องเที่ยว

ชาวบ้านควรคำนึงถึงการจ้างงาน การอนุรักษ์วัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน เพื่อให้การท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อทรัพยากรให้น้อยที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของสลิงเกอร์ (Slinger, 2002: Abstract) ศึกษาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ในด้านการท่องเที่ยวทำให้เกิดผลดีต่อเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ช่วยให้การพัฒนาอย่างยั่งยืนในประเทศกำลังพัฒนา

ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการวิจัย

1. ควรเข้มงวดในการบังคับใช้กฎหมายมาตรฐานโฮมสเตย์เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ
2. ชาวบ้านในชุมชนปฏิบัติตามกฎระเบียบของโฮมสเตย์อย่างเคร่งครัด
3. ชาวบ้านในชุมชนสร้างสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในชุมชน
4. ภาครัฐที่ท้องถิ่นช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน
5. หน่วยงานภาครัฐในท้องถิ่นควรให้ทุนสนับสนุนการท่องเที่ยวในชุมชน
6. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับชุมชนให้ความรู้ความเข้าใจในการท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาเพื่อหาแนวทางสร้างกิจกรรมที่ส่งเสริมโฮมสเตย์
2. ศึกษาปัจจัยที่สำคัญในการเตรียมความพร้อมของผู้ประกอบการโฮมสเตย์ให้มีประสิทธิภาพ
3. ศึกษาถึงบทบาทของหน่วยงานหรือองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2554). *แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559*. กรุงเทพฯ : กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2554.
- ฉัตรศิริ ปิยะพิมลสิทธิ์. (2554). *การสุ่มตัวอย่าง (Sampling)*. สืบค้นเมื่อ 2 กันยายน 2554, ได้มาจาก: URL// www.watpon.com/Elearning/res22.htm.
- Abby, Liu. (2006). Tourism in rural areas: Kedah, Malaysia. *Tourism Management Journal*. 27: 878-889.
- Beach, Kaye. (2013). *Sustainability*. Retrieved February 21, 2013, Available from: URL// www.axiomamuse.wordpress.com
- Lepp, Paul Andrew. (2004). *Tourism in a Rural Ugandan Village: Impacts, Local Meaning and Implications for Development*. Dissertation Ph.D. Graduate School University of Florida Photocopied.
- Sekartiakrarini, Soehartini. (1997). *Ecotourism Development: A Case Study of Siberut Island, Indonesia*. Dissertation (Urban and Regional Science) Graduate Studies of Texas A&M University. Photocopied.
- Sharpley, Richard; and Sharpley, Julia. (1997). *Rural Tourism an Introduction*. International Thomson Business Press, United Kingdom.
- Slinger, Vanessa Anne Vere. (2002). *Ecotourism in a small Caribbean Island: Lessons Learned for Economic Development and Nature Preservation*. Dissertation, Ph.D. The Graduate School of University of Florida. Photocopied.

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

หลักเกณฑ์และคำแนะนำสำหรับผู้พิมพ์ บทความ หรือ บทความวิจัย

(Instructions for the Authors)

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มีนโยบายในการส่งเสริม เผยแพร่ผลงานวิชาการและงานวิจัยที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาองค์ความรู้ทางวิชาการ และเป็นสื่อกลางแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเชิงวิชาการ โดยครอบคลุมวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ การศึกษาศิลปกรรม ดนตรี สถาปัตยกรรม ภาษา วรรณกรรม กำหนดการตีพิมพ์ปีละ 6 ฉบับ ออกราย 2 เดือน คือ เล่ม 1 มกราคม – กุมภาพันธ์ / เล่ม 2 มีนาคม – เมษายน/เล่ม 3 พฤษภาคม – มิถุนายน/เล่ม 4 กรกฎาคม – สิงหาคม /เล่ม 5 กันยายน – ตุลาคม และ เล่ม 6 พฤศจิกายน – ธันวาคม โดยรูปแบบผลงานที่วารสารจะรับพิจารณา มี 3 ประเภท คือ บทความทั่วไป บทความวิจัย และบทวิจารณ์หนังสือ บทความวิชาการ และบทความวิจัยที่จะนำมาตีพิมพ์ในวารสารมหาวิทยาลัยมหาสารคามนี้จะต้องได้รับการตรวจสอบทางวิชาการ (Peer review) ซึ่งปกติจะมี Double Blind (ผู้พิจารณา 2 คน) หรือ Triple Blind (ผู้พิจารณา 3 คน) ทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย เพื่อให้วารสารมีคุณภาพในระดับมาตรฐานสากล และนำไปอ้างอิงได้ ผลงานที่ส่งมาตีพิมพ์ จะต้องมีการ งานทบทวนความรู้เดิมและเสนอความรู้ใหม่ที่ทันสมัยรวมทั้งข้อคิดเห็นที่เกิดประโยชน์ต่อผู้อ่าน ผลงานไม่เคยถูกนำไปตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารอื่นใดมาก่อน และไม่ได้อยู่ในระหว่างการพิจารณาของวารสารใดๆ การเตรียมต้นฉบับที่จะมาลงตีพิมพ์ ควรปฏิบัติตามคำแนะนำ ดังนี้

การเตรียมต้นฉบับสำหรับบทความและบทความวิจัย

1. **ภาษา** เป็นภาษาไทยหรืออังกฤษก็ได้ ถ้าเป็นภาษาไทย ให้ยึดหลักการใช้คำศัพท์หรือการเขียนทับศัพท์ให้ยึดหลักของราชบัณฑิตยสถาน พยายามหลีกเลี่ยงการใช้ภาษาอังกฤษในข้อความ ยกเว้นกรณีจำเป็น ศัพท์ภาษาอังกฤษที่ปนไทย ให้ใช้ตัวเล็กทั้งหมด ยกเว้นชื่อเฉพาะซึ่งต้องขึ้นต้นด้วยตัวอักษรใหญ่ ถ้าเป็นภาษาอังกฤษ ควรให้ผู้เชี่ยวชาญในภาษาอังกฤษตรวจสอบความถูกต้องก่อนที่จะส่งต้นฉบับ
2. **ขนาดของต้นฉบับ** พิมพ์หน้าเดียวบนกระดาษสี ขนาด เอ 4 (216 x 279 มม.) ควรเว้นระยะห่างจากขอบกระดาษด้านบนและซ้ายมืออย่างน้อย 40 มม. (1.5 นิ้ว) ด้านล่างและขวามืออย่างน้อย 25 มม. (1 นิ้ว) พิมพ์ด้วยโปรแกรมไมโครซอฟท์เวิร์ด ด้วยรูปแบบอักษร browallia New
3. **จำนวนหน้า** บทความและบทความวิจัย **ไม่ควรเกิน 12 หน้า**
4. **การส่งผลงาน online** สามารถเข้าไปดูรายละเอียดที่ www.journal.msu.ac.th

การเรียงลำดับเนื้อหา

1. **บทความวิจัย**
 - 1.1 **ชื่อเรื่อง (title)** ควรสั้น กระชับ และสื่อเป้าหมายหลักของการศึกษาวิจัย ไม่ใช้คำย่อ ความยาวไม่ควร เกิน 100 ตัวอักษร ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยให้นำชื่อเรื่องภาษาไทยขึ้นก่อน

1.2 ชื่อผู้พิมพ์และที่อยู่ ให้มีทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ และระบุตำแหน่งทางวิชาการ หน่วยงานหรือสถาบัน ที่อยู่ และ E-mail ของผู้พิมพ์ เพื่อใช้ติดต่อเกี่ยวกับต้นฉบับและบทความที่ตีพิมพ์แล้ว

1.3 บทคัดย่อ (abstract) ให้มีทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ เป็นเนื้อความย่อที่อ่านแล้วเข้าใจง่าย โดยเรียงลำดับความสำคัญของเนื้อหา เช่น วัตถุประสงค์ วิธีการศึกษา ผลงานและการวิจารณ์อย่างต่อเนื่องกัน ไม่ควรเกิน 250 คำ หรือ 15 บรรทัด ไม่ควรมีคำย่อ ให้บทคัดย่อภาษาไทยขึ้นก่อนภาษาอังกฤษ

1.4 คำสำคัญหรือคำหลัก (keywords) ให้ระบุทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ใส่ไว้ท้ายบทคัดย่อของแต่ละภาษา

1.5 บทนำ (introduction) เป็นส่วนของเนื้อหาที่บอกความเป็นมาและเหตุผลนำไปสู่การศึกษาวิจัย ให้ข้อมูลทางวิชาการพร้อมทั้งจุดมุ่งหมายที่เกี่ยวข้องอย่างคร่าว ๆ และมีวัตถุประสงค์ของการศึกษาและการวิจัยนั้นด้วย

1.6 วิธีการศึกษา ให้ระบุรายละเอียดวัสดุ อุปกรณ์ สิ่งที่น่าสนใจ จำนวนลักษณะเฉพาะของตัวอย่างที่ศึกษา ตลอดจนเครื่องมือและอุปกรณ์ต่างๆ ที่ใช้ในการศึกษา อธิบายวิธีการศึกษา หรือแผนการทดลองทางสถิติ การสุ่มตัวอย่าง วิธีการเก็บข้อมูลและวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

1.7 ผลการศึกษา (results) แจ้งผลที่พบตามลำดับหัวข้อของการศึกษาวิจัยอย่างชัดเจน ได้ใจความ ถ้าผลไม่ซับซ้อนไม่มีตัวเลขมาก ควรใช้คำบรรยาย แต่ถ้ามีตัวเลขมาก ตัวแปรมาก ควรใช้ตาราง แผนภูมิแทน ไม่ควรมีเกิน 5 ตารางหรือแผนภูมิ ควรแปลความหมายและวิเคราะห์ผลที่ค้นพบ และสรุปเปรียบเทียบกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

1.8 วิจารณ์และสรุปผล (discussion and conclusion) ชี้แจงว่าผลการศึกษาตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย หรือแตกต่างไปจากผลงานที่มีผู้รายงานไว้ก่อนหรือไม่ อย่างไร เหตุผลใดจึงเป็นเช่นนั้น และมีพื้นฐานอ้างอิงที่เชื่อถือได้ และให้จบด้วยข้อเสนอแนะที่จะนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ หรือทิ้งประเด็นคำถามการวิจัย ซึ่งเป็นแนวทางสำหรับการวิจัยต่อไป

1.9 ตาราง รูป รูปภาพ และแผนภูมิ ควรคัดเลือกเฉพาะที่จำเป็น และต้องมีคำอธิบายสั้นๆ แต่สื่อความหมาย ได้สาระครบถ้วน ในกรณีที่เป็นตาราง คำอธิบาย ต้องอยู่ด้านบน ในกรณีที่เป็นรูปภาพ หรือแผนภูมิ คำอธิบายอยู่ด้านล่าง

1.10 กิตติกรรมประกาศ ระบุสั้นๆ ว่าได้รับการสนับสนุนทุนวิจัย และความช่วยเหลือจากองค์กรใดหรือใครบ้าง

1.11 เอกสารอ้างอิง (references) สำหรับการพิมพ์เอกสารอ้างอิง ทั้งเอกสารอ้างอิงที่เป็นภาษาไทย และภาษาอังกฤษโดยมีหลักการทั่วไป คือ เอกสารอ้างอิงต้องเป็นที่ถูกตีพิมพ์และได้รับการยอมรับทางวิชาการ ไม่ควรเป็นบทคัดย่อ และไม่ใช้การติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคล ถ้ายังไม่ได้ถูกตีพิมพ์ต้องระบุว่า รอการตีพิมพ์ (in press)

2. บทความทั่วไป

2.1 ชื่อเรื่อง

2.2 ผู้แต่ง

2.3 บทคัดย่อ

- 2.4 คำสำคัญ
 - 2.5 บทนำ
 - 2.6 เนื้อหา
 - 2.7 บทสรุป
 - 2.8 เอกสารอ้างอิง
3. บทวิจารณ์หนังสือ
 - 3.1 ข้อมูลทางบรรณานุกรม
 - 3.2 ชื่อผู้วิจารณ์
 - 3.3 บทวิจารณ์

เอกสารอ้างอิง ใช้รูปแบบการอ้างอิง (APA Style)

การเขียนเอกสารอ้างอิง

ก. กรณีที่เป็นรายงานวิจัย มีรูปแบบและการเรียงลำดับดังนี้ : ชื่อผู้เขียน (ในกรณีภาษาไทย ใช้ชื่อและนามสกุล และในกรณีภาษาอังกฤษ ใช้นามสกุลและชื่อ). ปีที่พิมพ์. ชื่อเรื่อง. ชื่อย่อของวารสาร. เล่มที่พิมพ์ ฉบับที่พิมพ์: เลขหน้าแรกถึงหน้าสุดท้ายของเรื่อง. ในกรณีที่มีผู้เขียนมากกว่า 6 คน ให้ใส่รายชื่อผู้เขียนทั้ง 6 คนแรก แล้วตามด้วยคำว่า “ และคณะ” หรือ “et al”

ตัวอย่าง

อมรรัตน์ จงสวัสดิ์ตั้งสกุล, ลัดดา เหมาะะสุวรรณ. (2002). Evidenced based maillard reeaction : focusing on parenteral nutrition. *วารสารโภชนบำบัด*. 13(1) : 3-11

Vega KJ, Pina I, Krevaky B. (1996). Heart transplantation is associated is with an increase risk for pancreatobiliary diseases. *Ann Intern Med*. 124(11) : 980-3

ข. กรณีที่เป็นหนังสือ มีรูปแบบและการเรียงลำดับ เหมือนเอกสารอ้างอิงที่เป็นรายงานวิจัย (ในข้อ ก.) ยกเว้น ใช้ ชื่อหนังสือ เมืองที่พิมพ์ : สำนักพิมพ์ แทน ชื่อย่อวารสาร

ตัวอย่าง

วิญญู มิตรานันท์. (2538). *พยาธิกายวิภาค*. กรุงเทพฯ : โอเอสพริ้นติ้งเฮาส์ . 629-78.

Ringsven MK, Bond D.(1996). *Gerontology and leadership skills for nureses*. 2nd ed. Albany (NY) : Delmar Publishers. 100-25.

ค. กรณีที่เป็นรายงานการประชุมและสัมมนา มีรูปแบบการเรียงลำดับ คือ ชื่อผู้แต่ง. ปีที่พิมพ์. ชื่อเอกสารรวมเรื่องที่ได้จากรายงานการประชุม. วัน เดือน ปีที่จัด : สถานที่จัด : สำนักพิมพ์ หรือผู้จัดพิมพ์. เลขหน้า.

ตัวอย่าง

ณัฐนันท์ สินชัยพานิช, วราภรณ์ จรรยาประเสริฐ, ยุพิน รุ่งเวชวุฒิวินยา, มนต์ชูลี นิตินพ, สาธิต พุทธิพิพัฒน์ขจร. (2542). เกสัชกรพัฒนาเพื่อการพึ่งพาตนเอง. รายงานการประชุมวิชาการเภสัชกรรมประจำปี 2542 ของเภสัชกรรมสมาคมแห่งประเทศไทย ; 24-26 มีนาคม 2542. กรุงเทพมหานคร : เภสัชกรรมสมาคมแห่งประเทศไทย. 89-105.

Kimmura J. Shibasaki H, editors. (1996). *Proceeding of 10yh International Congress of EMGand/ Clinical Neurophysiology* ; 15-16 Oct 1995; Kyoto Japan. Amsterdam: Elsevier. 80-90.

ง. กรณีเป็นวิทยานิพนธ์ มีรูปแบบการเรียงลำดับ คือ ชื่อผู้แต่ง. ปีที่พิมพ์. ชื่อวิทยานิพนธ์. สถาบันที่พิมพ์ : ชื่อสถาบันการศึกษา

ตัวอย่าง

อัมพร ณรงค์สันติ.(2541). การใช้ยาเจนด้ามัยซินวันละครั้งเปรียบเทียบกับวันละสองครั้งในทารกแรกเกิดไทย. (วิทยานิพนธ์ปริญญาเภสัชศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Kaplan SJ. (1995).*Post-hospital home health care: the elderly's access and utilization* [dissertation]. St. Louis (MO):Washington Univ.

ตัวอย่าง

จ. กรณีที่เป็นบทความในหนังสือพิมพ์ มีรูปแบบและการเรียงลำดับเหมือนเอกสารอ้างอิงที่เป็นรายงานวิจัย (ในข้อ 11.1.1. ก)

ตัวอย่าง

Lee G. (1996). Hospitalization tied to ozone pollution: study estimates 50,000 admissions annually. *The Washington Post* Jun 21.5.

ฉ. กรณีที่เป็นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ มีรูปแบบและการเรียงลำดับ คือ ชื่อผู้แต่ง. ปีที่พิมพ์ ชื่อเรื่อง. ชื่อวารสาร (ปี เดือน วันที่อ้างอิงถึง) เล่มที่ (ฉบับที่) : ได้มาจาก ชื่อ website

ตัวอย่าง

Morse SS. (1995). Factors in the emergence of infectious disease. *Emerg Infect Dis* [cited 1996 Jun 5] ; 1(1): Available from:URL// www. Cdc.gov/ncidod/Eid.htm

ใบสมัครสมาชิกวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

โปรดกรอรายละเอียดในใบสมัคร ดังต่อไปนี้

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ชื่อ – นามสกุล

ที่อยู่ บ้านเลขที่..... หมู่ที่..... ถนนแขวง/ตำบล.....อำเภอ.....

จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์..... โทรศัพท์

โทรสาร E – mail

หน่วยงานสถานที่ทำงาน

ถนนแขวง/ตำบล.....อำเภอ.....

จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์..... โทรศัพท์โทรสาร

มีประสงค์ให้ออกใบเสร็จในนาม (โปรดระบุ).....

- สมัครเป็นสมาชิกรายปี 6 ฉบับ ค่าสมาชิก 240 บาท
- สมัครเป็นสมาชิกสองปี 12 ฉบับ ค่าสมาชิก 480 บาท

ท่านสามารถส่งจ่ายชานาณัติหรือตัวแลกเงิน สั่งจ่าย ปณ. ทำxonนยง 00033 ในนาม :

นางฉวีวรรณ อรรถะเศรษฐัง งานวารสาร กองส่งเสริมการวิจัยและบริการวิชาการ

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม 44150